Jinalankara Vannana.

A TREATISE OR THE LIFE AND TEACHINGS OF SAKYAMUNI.

By The

Tipitaka Vachissarachariya

Ven. Buddharakkhita Maha Thera

Rohana of Ceylon.

REVISED & EDITED

By

Revd. W. Deepankara Thera

&

Revd. B. Dhammapala Thera.

PUBLISHED BY

K. D. J. Gunatunga,

Managing Proprietor of the Saddharmaprakasa Press.

ALUTGAMA, BENTOTA.

1913

ජිනාලඞ්කාරවණ්ණනා

දෙඩඳුවගාමෙ

සෙලබිම්බාරාමමජ්ඣාවසතා

බුද්ධසිද්ධන්තාචරියධම්මරක්ඛිතචන්දකිත්තිනා

සිරිසීලක්ඛන්ධාභිධානෙන

අමරපුරකල්‍යාණිවංසනිකායික මහානායකත්තෙරපාදෙන

සමාදරං පටිඤ්ඤාතා.

Approved by

Buddhasiddhantacharlya Dhammarakkhita Chandakitti

E. M. Seelakkhandhabhidhana

Amarapura Kalyaniwansika Nayaka Thera

Sailabimbarama Vihara

Dodanduwa.

විසඳුපනං.

———:o:———

විදිතොයෙව තිපිටකවාවිස්සරෙන විමලවිපුලබුද්ධිනා බුද්ධරක්ඛිතාචරියෙන පණීතො සවණ්ණනො ජිනාලඞ්කාරො සබ්බසං විදූනං. මූලමත්තං තාව තතො උද්ධරිත්වා ලීහමෙහි සීහලභාසාය කතාය ව්‍යාඛ්‍යාය ච සමලඞ්කරිත්වා ඉතො වාදසසංවච්ඡරතො පුබ්බෙ මුද්‍රාපයිත්වා පාකටීකතං. පරං තස්සුද්ධරණෙ වණ්ණනායත්තානි පි බුද්ධරක්ඛිතාචරියකතානි පජ්ජානි උද්ධටානි කෙවලං තෙසමපි අත්ථාවගමෙ සමුස්සුකචිත්තානං මනොරථපූරණත්ථං. තස්මා තෙහි වජ්ජිතං තං මූලමත්තනනි දට්ඨබ්බං. වුත්තමෙවෙතං තත්ථ සීහලවිසඳුපනෙ අමෙහි "ගන්ථාදිමහිසුඛඤ්චදුක්ඛ" නත්‍යාදිගාථාත්තයඤ්ච තත්ථ තත්ථ පරිච්ඡෙදනෙන නමොකාරරූපා ගාථායො ච ගන්ථපරියොසානෙ ලබ්භිස්සෙකොත්‍යාදි ගාථාත්තයඤ්චෙත්‍යෙතා ගාථායො වණ්ණනායත්තා න තු මූලායත්තාති සඳ්ඳස්සයතෙති. යස්මා පුන ජිනාලඞ්කාරො භගවතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස සබ්බෙපි බුද්ධගුණෙ විත්ථාරතො දස්සෙත්වා බුද්ධානුස්සතිරූපෙන කතොපි පජ්ජමයත්තා ස්සයොගාවචරානං ධම්මකථිකානං වා නයත්ථාරූපං තෙසු බුද්ධගුණෙසු කොසල්ලං ජනෙතුං සමත්ථො හොති? තස්මා අත්තනාව බුද්ධරක්ඛිතාචරියෙන පාළ්‍යත්ථකථාදයො ආහරිත්වා සුට්ඨු තස්සායං වණ්ණනා කතා යත්ථ සබ්බෙපි බුද්ධගුණපරියායෙන දස්සිතා මූලසමිං සරූපෙන වණ්ණිතා හොන්ති, පොරාණකෙහිපි කෙහිචි ධම්මපදබන්ධකාරෙහි ආචරියෙහි ඉමං ජිනාලඞ්කාරවණ්ණනං ගරුට්ඨානෙ ඨපෙත්වා තත්ථ වුත්තානුසාරෙන කෙචි බුද්ධගුණෙ ආහරිත්වා තෙසු සකීයධම්මපදබන්ධෙසු සඞ්ගහිතා දිස්සන්ති. එවං විධො හි සො ගරුළගොමිනා ආචරියෙන සීහලභාසාය කතො බොධිවංසපරිකථා රූපො ධම්මපදදීපිකානාම ධම්මපදබන්ධො. තතො කිං බහුං වත්තබ්බං හොති? අස්සා ජිනාලඞ්කාරවණ්ණනාය සබ්බඞ්ගම නොරමත්තවිසයෙ. සබ්බථාපෙසා සබ්බෙහි සපපඤ්ඤෙහි උග්ගහණධාරණාදිනා පරිසීලයිතබ්බාව සඞ්මූලෙන. සා එවං පරිසීලිතා සන්තියා සංවත්තෙතය්‍යාති. වුත්තඤ්හි තත්ථෙව:—

"ඤාණවාකරණඤ්ච ධම්මවිනයං සුවාහි සො පඤ්ඤවා
නෙනායං සුවිසාරගුත්තරචනා විඤ්ඤායතෙ කෙවලං,
හෙතුවාපි ඵලෙන තෙන ච ඵලං සම්පස්සමානො තතො
බොධිං සද්දහතෙව ත්‍යස්ස මහතා වාසාමතො සම්භවං.

සො සද්දහනෙනා පන තස්ස බොධිං
වුත්තානුභාවෙන යථානු වෙදි,
කථෙති විනෙතුං ච සො මුත්තතං?
ඔභාස පාපානි උපෙති සන්තිං"ති.

එවඤ්ච පන සොළසපරිවෙජ්ජ හොන්ති:— සොභාවවරවණ්ණනා-වත්ථුසොධනී භාවාවණ්ණනා-තිවිධබුද්ධකිත්තිවණ්ණනා-ව්‍යාකරණවණ්ණනා-බොධිසම්භාරවණ්ණනා-ගබ්භොක්කන්තිවණ්ණනා-විජාතමඞ්ගලවණ්ණනා-අභිනික්ඛමනපදත්තිවණ්ණනා-මහාපධාන වණ්ණනා- මාරවිජයවණ්ණනා- අභිසම්බෝධිවණ්ණනා-දෙසනාඤාණවණ්ණනා-පාටිහාරියවණ්ණනා-නවගුණවණ්ණනා- බුද්ධපූජාවිධාන වණ්ණනා- පකිණ්ණක වණ්ණනාවෙති. එතෙසු පරිවෙජ්ජෙසු යො යො පකිණ්ණකවෙදී සො සො හෙට්ඨාවුත්තනියාමෙන සුට්ඨුවණ්ණිතො හොති. අථායං සවණ්ණනස්ස ජිනාලඞ්කාරස්ස කත්තුභූතො තිපිටකවාචිස්සරාචරිය බුද්ධරක්ඛිත මහාථෙරපාදෙ භගවතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස පරිනිබ්බානා සත්තරසසතෙ වස්සෙ අතික්කන්තෙ රොහණජනපදෙ ජාතො. වුත්තං හෙතෙනෙව ගන්ථ පරියොසානෙ:—

> **" සත්තරසසතෙ වස්සෙ ගතෙ ලඞ්කාතලෙ තදා,**
> **රොහණෙ සුවිවංසම්හි ජාතො පත්ථට කිත්තිමා.**
>
> **බුද්ධරක්ඛිතනාමො සො භික්ඛූනං ගණවාචකො,**
> **අභිධම්මනයෙ වායු වෙගොව මතියාගතො.**
>
> **සුණාසිනා තිතික්ඛෙන ජිතමාරබලං ජිනං,**
> **ජිනාලඞ්කාරනාමෙන අලඞ්කාරෙනලඞ්කරි"ති.**

රාජාපි මහාපරක්කමබාහු අස්ස ථෙරපාදස්සුපපත්තිතො වස්ස වයතො පුබ්බෙ අට්ඨනවුත්‍යධිකසොළසසතම්තෙ සොගතවස්ස ලඞ්කාරජ්ජසිරිං පත්තො හොති. සො පුන රාජිස්සෙ තෙත්තිංසවස්සං රජ්ජසිරිමනුභවිත්වා දිවංගතො.තස්සාස්ස රඤ්ඤො කාලෙ බුද්ධරක්ඛිතත්ථෙරස්ස තරුණවයෙ ඨිතොති විඤ්ඤායතෙ. අනෙනහි කතරසම්මි වයෙ ඨිතෙන ජිනාලඞ්කාරෙ පණ්ඩිතොති සුඛුං නපපත්තියතෙ. තං යථාවා තථාවා භවතු. ගන්ථසීමස්ස නිම්මාණං ඉතො සත්තසත වස්සපපමාණතො පුබ්බෙ අහොසීති නිස්සංසයං ගන්තබ්බං.

අයංපන ජිනාලඞ්කාරවණ්ණනා බුද්ධගුණෙසු කොසල්ලමභිපත්ථයන්තානමවස්සං පරිසීලනාරහාපි න එත්තකං කාලං කෙනචි මුඤ්චිතුන්ති ඛිත්තචිත්තා මයං සාසනවුඩ්ඪිං පත්ථයමානා සංසොධෙත්වා ඉමං පාකටීකාතුං මතිමකරිම්හ. ඉමිස්සා සංසොධනෙ ඡිපොත්ථකානි උපයොජිතානි අමෙහි. තත්ථ පඨමං දෙවගොඩගාමෙ සිරිවඩ්ඪනාරාමාධිපතිනා ධම්මතිලකාභිධානෙන සද්ධම්මවංසනිකාසින

නායක මහාථෙරෙන දුතියං ගාලුනගරාසතෙත දෙවාතුරගාමෙ සුධම්මාරාමාධිපතිනා **සඛානන්ද මහාථෙරෙන** තතියං බටපොල ගාමෙ සුභදාරාමාධිපතිනා **කල්‍යාණතිස්ස මහාථෙරෙන** චතුත්ථං උපඩිඝපොත්ථකං අම්බලම්ගොඩගාමෙ සුනන්දාරාමාධිපතිනා **ඉන්ද්‍ර ජෝතිතෙරවරෙන** පඤ්චමං මරමමපොත්ථකං දඩලුල්ලගාමෙ වාලුකාරාමාධිවාසිනා **මෙධානන්දත්ථෙරෙන** ඡට්ඨං සීනිමොදරගාමෙ ජය සුමනාරාමාධිපතිනා **සීලානන්දාභිධානෙන මහාථෙරෙන** දින්නං. තත්ථ පඤ්චපි සීහලපොත්ථකානි විසෙසෙන බහුසු ඨානෙසු ඌන තාදෙසදුට්ඨානි. එකමෙව මරමමපොත්ථකං සම්පුණ්ණං, සබ්බානිපි පුන චිරසඤ්ඤාතවිසමක්ඛරපදපාඨාදීහි දුට්ඨානෙව. තථාපි තානි සබ්බානි පොත්ථකානි සමොලෙත්වා යථාවකාසං සංසොධිතායං ජිනාලඞ්කාරවණ්ණනා අමෙහනි. පරතෙඩත්ථ දසසු තථාගතබලෙසු ඤාණවිමොක්ඛසමාධිසමාපත්තිසංකිලෙසවොදානවුට්ඨානඤ්ඤණං ඡට්ඨ ඨානෙ ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තවෙමත්තතාඤ්ඤණං සත්තමඨානෙ ච පයුත්තං දිස්සති. නායං පාළියා අවිරොධො ච සමෙති. තත්ථ හි ඉන්ද්‍රිය පරොපරියත්තාවෙමත්තතා ඤ්ඤණස්ස ඡට්ඨඨානෙ ඉතරස්ස ච සත්තම ඨානෙ පයොගො දිස්සති. එත්ථාපි තානි තත්ථෙව පයොජෙතබ්බානි. න විපරිතපයොගෙ හෙතු දිස්සති. තස්මාඅං චිරසඤ්ඤාතදෙසොති සක්‍යා අනුමාතුං. යදි ඉමස්ස සංසොධනස්ස පාඨම්කත්තා අඤ්ඤානිපි එත්ථ වජ්ජානි අවසිට්ඨානි දිස්සන්ති? තානි ධම්මපරෙහි සුධීහි සංසොධෙතබ්බානීති සවිනයං අම්හාකං පත්ථනා හොති තෙසං සවිඩෙ.

යෙ ඉධ මහාථෙරා පොත්ථකදානෙන අමෙහ අනුග්ගහමකංසු? තෙසං තාව මහාථෙරානං සාසනට්ඨිතිකාමානං සබ්බෙසං හෙට්ඨාවුත්තානං කතඤ්ඤුනො මයං භවාම. අපරං ගන්ථසිමස්ස මුද්‍රාපයිත්වා පාකටීකරණෙ වාලුකාතිත්ථගාමෙ විජ්ජාභාසපරිවෙණෙ උපපධානාවරියෙන ධම්මවිනයසද්දසත්ථාදීසු කොසල්ලප්පත්තෙන පවරගුණනිධානෙන සත්ථාගමවුඩ්ඩිකාමෙන බණ්ඩරමුල්ලගාමජෙන **අමරගිරිතිස්ස තෙරවරෙන** අත්තනො පරමඛලුපගො අලුත්ගමගාමෙ සඩ්ඪමපපකාසමුද්‍රයන්තාලයජ්ඣක්ඛෙ පරමසොගතො **කෝ. ඩි. ජේ ගුණතුඩ්ඪ** මහාසයො ව්‍යාපාරිතො හොති. තෙන තස්සෙව ථෙරවරස්ස විසිට්ඨසාහය්‍යලාභෙන මයං ඊදිසලොකහිතකිච්චස්ස නිප්ඵාදනෙන පරං පීතිං ඛජිතුං සක්කුණිම්හාති තස්සාපි ථෙරවරස්ස තත්ථෙව මයං කතඤ්ඤුනො භවාමාති.

සි ව ං.

W. DEEPANKARA THERA
B. DHAMMAPALA THERA

අනුක්‍රමණිකා.

———:o:———

පිටු—පනතිතොපපහුති		පිටු ආපනත්‍යා
1 — 4	පණාමගාථා වණ්ණනා	12 — 17
12 — 19	යොගාවචර වණ්ණනා	17 — 28
17 — 31	බුද්ධගුණ වණ්ණනාරම්භො	21 — 30
21 — 32	ප ඨ ම ං තථාගත බලං	23 — 25
23 — 27	දුතියං තථාගත බලං	24 — 14
24 — 16	තතියං තථාගත බලං	24 — 29
24 — 31	චතුත්ථං තථාගත බලං	25 — 6
25 — 8	පඤ්චමං තථාගත බලං	26 — 10
26 — 12	ඡ ට ඨ ං තථාගත බලං	26 — 28
26 — 30	සත්තමං තථාගත බලං	27 — 13
27 — 15	අ ට ඨ ම ං තථාගත බලං	28 — 2
28 — 4	නවමං තථාගත බලං	28 — 20
28 — 22	දසමං තථාගත බලං	28 — 23
28 — 26	මහාකරුණාසමාපත්තිඤාණං	32 — 2
32 — 4	චතුපටිසම්භිදාඤාණං	32 — 14
32 — 14	සත්තසත්තතිඤාණවත්තූනි	32 — 29
32 — 31	පඤ්චබ්බිධකිච්චානි	44 — 29
49 — 31	ව්‍යත්‍රුසොධනී ගාථා වණ්ණනා	46 — 16
49 — 1	හිමවන්ත වණ්ණනා	58 — 11
58 — 13	ජම්බුදීප වණ්ණනා	58 — 17
58 — 19	මනුස්සලොකවණ්ණනා	61 — 28
61 — 34	තිරච්ඡානදුක්ඛවණ්ණනා	63 — 2
63 — 4	පෙතදුක්ඛවණ්ණනා	63 — 25
63 — 27	නිරයවණ්ණනා	69 — 15
69 — 17	දුග්ගති කථා	69 — 27
69 — 29	සග්ග කථා	76 — 28
76 — 30	බ්‍රහ්මලොක කථා	78 — 28
49 — 1	නිවිධබුද්ධකෙඛත්තවණ්ණනා	89 — 8
89 — 11	අනඤ්ඤසාධාරණදීපනීගාථා වණ්ණනා	97 — 31
98 — 1	අසාධාරණඤ්ඤණ වණ්ණනා	101 — 23
101 — 26	ප්‍රබ්බාභිනීහාර වණ්ණනා	116 — 18
116 — 21	ව්‍යාකරණ වණ්ණනා	122 — 12
122 — 15	බොධිසම්භාර වණ්ණනා	135 — 7
135 — 10	ගබ්භොක්කන්තිවණ්ණනා	141 — 21

පිටේ—පන්තිතොපපත්‍රති				පිටේ ආපන්නත්‍යා		
141 —	24	විජාතමඞ්ගල වණ්ණනා		154 —	34
155 —	1	අගාරිකසමපත්තිවණ්ණනා		162 —	24
162 —	27	නෙක්ඛම්මජ්ඣාසය වණ්ණනා		170 —	17
170 —	19	පාදුඛාරවිම්හය ගාථා		172 —	8
172 —	10	පාදුඛාරවිම්හයභාවදීපනීගාථාවණ්ණනා		185 —	24
175 —	26	අපුනරාවත්තගමනදීපනීගාථා		176 —	28
177 —	1	අපුනරාවත්තගමනදීපනීගාථාවණ්ණනා		178 —	3
178 —	5	අඛ්‍යත්තරානඛ්‍යත්තඛ්‍යං		180 —	31
181 —	1	අඛ්‍යත්තරානඛ්‍යත්තඛ්‍යං		199 —	20
199 —	21	මහාපධාන වණ්ණනා		208 —	17
208 —	20	මාරපරාජය වණ්ණනා		223 —	19
223 —	22	අභිසම්බෝධි වණ්ණනා		237 —	27
228 —	1	දෙසනාඝුණ වණ්ණනා		242 —	26
243 —	1	තිපාටිහාරිය වණ්ණනා		257 —	16
257 —	19	නවගුණ වණ්ණනා		284 —	27
285 —	1	බුද්ධපූජාවණ්ණනා		288 —	28
289 —	1	පත්තනාගාථා		290 —	4

ජිනාලඞ්කාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ජිනාලඞ්කාරවණ්ණනා.

නමො තස්ස
භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස.

සුඛඤ්ච දුක්ඛං සමතායු පෙක්ඛං
නෙච්ඡි යො කාමමකාමනීතං,
අසඞ්ඛතං සඞ්ඛත සම්භවං භවං
හිත්වා ගතො තං සුගතං නමාමි.

තත්ථ සුඛන්ති කායිකචෙතසිකං සුඛං සොමනස්සං; අපරිමිත සමයසමුපචිතකුසලබලජනිතං යං මනුස්සලොකෙ සිඛාපත්තං චක්කවත්ති රජ්ජසුඛං, තං; **නෙච්ඡි**, තෙන කාමසුඛලික්කානුයොගපපහානං දස්සෙති; **දුක්ඛන්ති** ජිබ්බස්සානි පධානචරියායගහිතං දුක්ඛඤ්ච පාරමිතාපූරණකාලෙ නෙත්තදනාදිදුක්ඛඤ්ච නෙරයිකාදි වට්ටදුක්ඛඤ්ච; **නෙච්ඡි**, තෙන අත්තකිලමථානුයොගපපහානං දස්සෙති; **සමතායුපෙක්ඛං**නති, අත්තවයවජිතාය මජ්ඣිමාය පටිපදාය ලද්ධං 1 යං උපෙක්ඛාසති පාරිසුද්ධි චතුත්ථජ්ඣානං, යාව තපපාදක අරහත්තඵලවිමුත්තියාසමංඡ්ලඛ්ඛුපෙක්ඛා තම්පි **නෙච්ඡි**, අනුපාදා පරිනිබ්බානමෙව ඉච්ඡීති අධිප්පායො, **කාමනීතන්ති** කාමතණ්හාය නීතං භවසම්පත්තිඤ්ච; **අකාමන්නීතන්ති** කාමවජ්ජනපපහානෙන ලද්ධං ලොකුත්තර සම්පත්තිඤ්ච **නෙච්ඡි**; අථවා **කාමනීතන්ති** අත්තනො ඉච්ඡායනීතං; යං දීපඞ්කර පාදමූලෙ අභිනීහාරං කත්වා අපරිමෙය්‍යකාලමහි චක්කුදනාදිසු උපපන්නා දුක්ඛං අධිවාසෙත්වා මහනෙත්තනා ඝාසෙන ලද්ධ බුද්ධත්තං, තස්මිං අත්තනො ඉච්ඡාය ගහිතදුක්ඛෙව තෙන ලද්ධබුද්ධත්තෙව ආලයා විස්සජ්ජි; **අකාමනීතන්ති** නිබ්බානාරම්මණිකං අරහත්තඵලඤ්ච න ඉච්ඡි; පඨමපාදස්සවා විසෙසනං කාතබ්බං; **අසංඛත සම්භවං භවං සංඛත සම්භවං භවන්ති** සම්බන්ධො, **භවන්ති** වෙත්ථ සම්පත්තිව උපපත්තිව, යං නිබ්බාන සච්ඡිකිරියාය ලද්ධං මග්ගඵලසබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාදි

1 'ලද්ධබ්බං' ලද්ධා=

සම්පත්තිඤ්ච පඤ්ඤත්තාරම්මණිකං ඤාණසම්පත්තිඤ්ච, අපරිමිත පුඤ්ඤූපජනිතං භවභොග සම්පත්තිඤ්ච යො නෙව ඉච්ඡි, තංසුගතං නමාමීති අත්ථො.

ඉ යඤ්චානු භුත්වා න ජරාමරා සුං
යෙචානුභුත්වාන 'ජරාමරාසුං?
තං තෙ නමිත්වාන ගුණණ්ණවස්ස
වණ්ණන පූරෙමි මනණ්ණවස්ස.

යඤ්චානුභුත්වාති යං නවවිධං ලොකුත්තර ධම්මං අනුභවිත්වා ගොචරාසෙවනෙන ච භාවනාසෙවනෙන ච අනුභවිත්වා අපරිමාණ දෙවමනුස්සා ජරාමරා නඅහෙසුං ජරාමරණාදිවට්ටදුක්ඛතො මුත්තා අහෙසුං, තං ධම්මං නමිත්වාති සම්බන්ධො. **යෙචානුභුත්වානාති** යෙ අරියා තං ධම්මං අනුභවිත්වා අජරාඅමරා අහෙසුං, තෙ අරියෙනමිත්වාති සම්බන්ධො, **මනණ්ණවස්සාති** මනණ්ණවං අස්සාති පදච්ඡෙදෙ, අස්ස ගුණණ්ණවස්ස බුද්ධස්ස වණ්ණන ගුණෙන බුද්ධගුණ දීපකෙන ජිනාලඞ්කාරෙන සොතූනං මනණ්ණවං පූරෙමීති සම්බන්ධො.

එවං රතනත්තයස්ස පණාමං දස්සෙත්වා ඉදානි අත්තනො චිත්‍රක ජිභාවං දස්සෙන්තො ආහ ජිනෙන්ද්‍ර ඉච්චාදි,

ජිනෙන්ද්‍ර මත්තෙහ සකුම්භවාරිණී
ජිනොරසානං මුඛපඞ්කජාලිනි,
සරස්සතී මෙ මුඛගබ්භ ගබ්භිනී
රමත්වනායාස සදත්ථ සූදනී.

තත්ථ ජිනොච සො ඉන්ද්‍රොචාති ජිනෙන්ද්‍රො යථා සඞ්ඛ්‍යයනති ආදි, අථවා යෙ තෙ ජිතපඤ්චමාරා සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානාදයො සාවකා, තෙසං ඉන්ද්‍රොති ජිනෙන්ද්‍රො, සීහානමපි අගොචරො ආකාසගාමි ඡද්දන්ත චරවාරණරාජ ඉධ ඉභොනාම, ඉභොඉව ඉභො, අට්ඨසු පරිසාසු විසාරදත්තා මත්තෙතාච සො ඉභොචාති මත්තෙභො, ජිනෙන්ද්‍රොච සො මත්තෙභොචාති ජිනෙන්ද්‍රමත්තෙභො, සහකුම්භෙන වත්තතීති සකුම්භො හත්ථිමදෙ, ඉධ මදෙනාම මානමදදිකං අභිභවමානො භගවතො චතුසච්ච දෙසනාවසෙන පවත්තෙතා අභිත්තනාදෙ; ජිනෙන්ද්‍රමත්තෙභස්ස සකුම්භො ජිනෙන්ද්‍රමත්තෙභහ සකුම්භො, කිං? තං, ආසභීවාචා; තසමිං චරණසීලමස්සාති ජිනෙන්ද්‍රමත්තෙභසකුම්භවාරිණී, කා? සා, සරස්සතී අලිනි; සාදනි සරස්සතාලිනි භගවතො ආසභීවාචා සඞ්ඛමෙන නෙයත්ථ නීතත්ථාදි පරමත්ථ පූරිතත්තා ගබ්භිනී ජාතා අහොසි. **ජිනොරසානං මුඛපඞ්කජාලිනීති** ජිනස්ස ඔරසා ජිනො

රසා අරියසාවකා, තෙසං ජිනොරසානං, පඞ්කජම්ව පඞ්කජං මුඛ මෙව පඞ්කජං මුඛපඞ්කජං,අලිනිඉව අලිනී යථා අලිනී පදුමාදිසු රසං හරිත්වා මධුං කරොති එවමයං සරස්සතී සම්මුති පරමත්ථ කවි කථාදිසු කවිරසං අත්ථරසං හරිත්වා ගාථාසිලොක පදබ්‍යඤ්ජනවසෙන සුමධුරං මධුං කරොති, මුඛපඞ්කජෙ අලිනී මුඛපඞ්කජාලිනී, මධුකරී සදිසා සරස්සතීති අත්ථො, එතෙන කිං වුත්තං හොති, සා සරස්සතී සම්මාසම්බුද්ධපසුතා ච ගබ්භිනීව තස්ස පුත්තානං මුඛාරවින්දං පත්වා අත්ථකථාවසෙන විජම්භිතා සුරසා අහොසීති දීපෙති; **සරස්සතී** මෙ මුඛගබ්භ ගබ්භිනීති එත්ථ සරස්සතීති සරසවතී; සරස භාවකර කවිරසයුත්තා වාණී; මුඛගබ්භ ගබ්භිනිති න සමාසො මුඛග බ්භෙති වත්තබ්බ විභත්ති ලොපො කතො, තස්මා සා ආසභීවාවා සඞ්ගමෙන ගහිතගබ්භා ජිනොරසානං මුඛපඞ්කජෙ මධුරසං අනු භවිත්වා ලද්ධසාදා දුති තෙසං පරිනිබ්බුතත්තා අඤ්ඤත්ථ විජායන ට්ඨානං අලභමානා ආගන්ත්වා මම මුඛගබ්භෙ වසති, තස්සාගමනං සවාගමනං හොතු, අනායාසා හුත්වා සදත්ථං අත්තනො උත්තමත්ථං සුදනි විජායමානා පදත්ථසඞ්ඛාතෙ බහුපුත්තෙ විජායමානා මම මුඛෙ අභිරමතු, කිං? වුත්තං හොති, භගවතා වුත්ත පාළිඤ්ච තස්ස පුත්තෙහි වුත්ත අත්ථකථඤ්ච ආහරිත්වා ජිනාලඞ්කාරං සුට්ඨු සංව ණ්ණයිස්සාමීති ඉදං වුත්තා හොති.

තිපිටක සබ්බ පරියත්තිපහෙදෙ නවඛෙ සත්ථුසාසනෙ උග්ගහ පරිපුච්ඡා යොනිසොමනසිකාර වසෙන අත්ථනිච්ඡයං පත්තො සපරස මයෙසු කුසලො ගණිත නක්ඛත්ත තක්කව්‍යාකරණෙසු කතපරිචයො බුද්ධරක්ඛිතාචරියො සපරහිතමවෙක්ඛෙත්වා අපපසන්නානං පසාදාය පසන්නානං භියොභාවාය මිච්ඡාදිට්ඨියා පහානාය සම්මාදිට්ඨියා සුප්පති ට්ඨිත භාවාය සබ්බකිලෙසානං පහානාය සබ්බගුණ ගණානං පටිලා භාය සමාධි සම්පත්තීනං අභිනිප්ඵත්තියා විජ්ජා විමුත්තීනං අධිගමා ය නිබ්බානස්ස සච්ඡිකිරියාය ජිනාලඞ්කාරං නාම බුද්ධානුස්සතිං වත්තු කාමො වන්දනා පදෙසෙන සඞ්ඛෙපතො සකලං බුද්ධගුණං එකාය ගා ථාය සඞ්ගහෙත්වා දස්සෙන්තො ආහ—

සො ලොකත්ථාය බ්‍රහ්මා ධන සුත හරියා අඞ්ගජීවෙ චජිත්වා
පූරෙත්වා පාරමියො තිදස ම නුපමෙ බොධිපක්ඛිය ධම්ම,
පත්වා බොධිං විසුද්ධං සකල ගුණ දදං සෙට්ඨභූතො තිලොකෙ
කත්වා දුක්ඛස්ස අන්තං කතසුඛජනතං දුක්ඛතො මොචයිත්ථ.

තත්‍ථ **ලොකෙ** ති යාදිසො කාලොවා සාමොවාති ආදි අනියමවචනං, තං බුඩ්ඩෙති නියමෙති; **ලොකපජ්ජොතො** ති සත්තානං හිතසුඛනිප්‍ඵත්තියා, බුඩ්ඩෙති පටිවිඩ්ඩ සබ්බධම්මෙහි එකො මහාපුරිසො; **ධීතා** නති හත්‍ථි අස්ස දැසි දාසාදි සවිඤ්ඤාණකං වා මුත්තාමණිරජතාදිඅවිඤ්ඤාණකං වා; **පුත්තා** ති පුත්තාව ධීතරොව; **භරියා** ති කිලෙසසංස ග්ගමාපන්නා; අඞ්ගනා ති හත්‍ථිපාදකණ්ණනාසාදිඅවයවො; **ජීවිතං** ති ජීවිතින්‍ද්‍රියපටිබ්ධං සකලං සරීරං; **චජිත්වා** ති දානවෙතනාය පරෙසං දත්වා; ඉමිනා පඤ්චමහාපරිච්චාගෙ දස්සෙති, **පූරෙත්වා** ති අනූනං නිප්‍ඵාදෙත්වා; **පාරමිතො** ති පාරං නිබ්බානං ඉතෙ ගච්ඡතෙ ති එතාහීති පාරමියො; **තිදසා** ති තයොදස, සමතිංස පාරමියොති අත්‍ථො; **අනුපමෙ** ති උපමාතික්කන්තෙ, සිරොදානාදිසු තාදිසස්ස අඤ්ඤස්ස අභාවතොඋපමාරහිතෙ; **බොධිපක්ඛියධම්මෙ** ති බොධිවුච්ච නිවත්තුසු මග්ගෙසු ඤාණං, අථවා බුජ්ඣතීති බොධි1 භගවා, තස්ස බොධි යාවා බොධිස්සවා 2 පක්ඛෙ භවා බොධිපක්ඛියා, කෙ? තෙ බොධිපරිපාච නියාවත්තාරො සතිපට්ඨානා චත්තාරො සම්මප්පධානා චත්තාරො ඉද්ධි පාදපඤ්චින්‍ද්‍රියානි පඤ්චබලානි සත්තබොජ්ඣඞ්ගා අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගොති ඉමෙ සත්තතිංස බොධිපක්ඛිය ධම්මා, තෙ; අරියමග්ග සා ධකා දානාදයො සමතිංසපාරමියො ච බොධිපරිපාචනියෙ අනුපමෙ සත්තතිංස බොධිපක්ඛිය ධම්මෙ ච පූරෙත්වා සම්බන්ධො; **පත්වා** ති ඤා ණෙන පාපුණිත්වා; **බොධිතො** ති චතුමග්ගඤ්ඤාණං; **විසුද්ධතො** ති රාගාදිමල රහිතං; **සකලගුණිද්දතො** ති ඡළභිඤ්ඤා ච අසාධාරණ ඤාණානි චුද්දස බුද්ධඤ්ඤාණානි අට්ඨාරස ආවෙණිකධම්මාති එවමාදි සකල බුද්ධගුණද යකං විසුද්ධං බොධිඤ්ඤාණං පත්වා; **සෙට්ඨගුණතො තිලොකෙ** ති තයො ලොකා සමාහටා තිලොකං, තස්මිං සත්ත සඞ්ඛාරඔකාසවසෙන තිලො කෙ කාමරූපාරූපවසෙන වා තිලොකෙ ඤාණුත්තරියතං පත්තො; **කත්වා** නි කරිත්වා සාධෙත්වා; **දුක්ඛස්ස අන්තො** නි සකලස්ස පි වට්ටදු ක්ඛස්ස අන්තං කොටිං අපුනරූපපත්තිං අනුපාද පරිනිබ්බානං සාධෙ ත්වා; **කතසුභජනතනෙ** ති පුබ්බබුද්ධානං සන්තිකෙ කතපුඤ්ඤජනසමූ හං; **දුක්ඛස්ස නාමොවසිත්වා** ති දුක්ඛතොව දුක්ඛහෙතුතොව දුක්ඛනි ලඳ්ධවොහාර පඤ්චක්ඛන්ධතොව මොචෙසි අනුපාද පරිනිබ්බානා රහං අකාසීති අත්‍ථො, අයමෙත්‍ථ අනුපදවණ්ණනා. ඉදානි පදසම්බ න්ධවසෙන අත්‍ථවණ්ණනා හොති.

යොවායං පුරිසවිසෙසො " ඉධ තථාගතො ලොකෙ උප්පජ්ජති අරහං සම්මාසම්බුද්ධො බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුක

1 'බොඩ්ඩො' 2 'බොඩ්ඩස්සවා'

මපකාය අත්‍ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං, තං ඛො පන භගවන්තං ගොතමං එවං කල්‍යාණො කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගතො, ඉතිපි සො භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො විජ්ජාචරණ සම්පන්නො සුගතො ලොකවිදූ අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථි සත්‍ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවා, සො ඉමං ලොකං සදෙවකං සමාරකං සබ්‍රහ්මකං සස්සමණ බ්‍රාහ්මණිං පජං සදෙවමනුස්සං සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා පවෙදෙති, සො ධම්මං දෙසෙති ආදිකල්‍යාණං මජ්ඣෙකල්‍යාණං පරියොසානකල්‍යාණං සාත්‍ථං සව්‍යඤ්ජනං කෙවලපරිපුණ්ණං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං පකාසෙති, සවාක්‍ඛාතො භගවතා ධම්මො සන්දිට්ඨිකො අකාලිකො එහිපස්සිකො ඔපනයිකො පච්චත්තං වෙදිතබ්බො විඤ්ඤූහි, සාධු ඛො පන තථාරූපානං අරහතං දස්සනං හොතී''ති එවමාදිනා දෙවබ්‍රහ්මෙහි ච අභිත්‍ථුතො. ධම්මසෙනාපති සාරිපුත්තත්‍ථෙරෙනාපි "සොහි භගවා මහාපඤ්ඤෙ පුථුපඤ්ඤෙ හාසුපඤ්ඤෙ ජවනපඤ්ඤෙ තික්‍ඛපඤ්ඤෙ නිබ්බෙධිකපඤ්ඤෙ පඤ්ඤාපභෙදකුසලො පහීනඤ්ඤුණො අධිගතකුසලො අධිගතපටිසම්භිදෙ චතුවෙසාරජ්ජපත්තො දසබලධාරී පුරිසුසභො1 පුරිසසීහො පුරිසනාගො පුරිසාජඤ්ඤෙ පුරිසධොරයෙහා අනන්තඤ්ඤෙ අනන්තතෙජො අනන්තයසො අඩ්ඪො මහද්ධනො ධනවා නෙතා විනෙතා අනුනෙතා සඤ්ඤාපෙතා නිජ්ඣාපෙතා පෙක්‍ඛාපෙතා පසාදෙතා, සො හි භගවා අනුප්පන්නස්ස මග්ගස්ස උප්පාදෙතා අසඤ්ජාතස්ස මග්ගස්ස සඤ්ජනෙතා අනක්‍ඛාතස්ස මග්ගස්ස අක්‍ඛාතා මග්ගඤ්ඤූ මග්ගවිදූ මග්ගකොවිදෙ මග්ගානුගා ච පන එතරහි සාවකා විහරන්ති පච්ඡා සමන්නාගතා සො හි භගවා ඤානං ඤානාති පස්සං පස්සති චක්‍ඛුභූතො ඤාණභූතො ධම්මභූතො අත්‍ථභූතො බ්‍රහ්මභූතො වත්තා පවත්තා අත්‍ථස්ස නිනෙතා අමතස්ස දාතා ධම්මස්සාමි තථාගතො නත්‍ථි තස්ස භගවතො අඤ්ඤාතං අදිට්ඨං අවිදිතං අසච්ඡිකතං අඵුසිතං 2 පඤ්ඤස්ස අතීතං අනාගතං පච්චුප්පන්නං උප්පාදස්ස සබ්බෙ ධම්මා සබ්බාකාරෙන බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණමුඛෙ ආපාථං ආගච්ඡන්ති, යං කිඤ්චි ඤෙය්‍යං නාම අත්‍ථි ධම්මං ජානිතබ්බං අත්තනො වා පරස්ස වා උභයස්ස වා දිට්ඨධම්මිකො වා අත්‍ථො සම්පරායිකො වා අත්‍ථො උත්තානො වා අත්‍ථො ගම්භීරො වා අත්‍ථො ගුළ්හො වා අත්‍ථො පටිච්ඡන්නො වා අත්‍ථො නෙය්‍යො වා අත්‍ථො නීතො වා අත්‍ථො අනවජ්ජො වා අත්‍ථො නික්‍කිලෙසො වා අත්‍ථො වොදානො වා අත්‍ථො පරමත්‍ථො වා අත්‍ථො සබ්බං තං අනෙන බුද්ධඤ්ඤුණෙ පරිවත්තති, සබ්බං කායකම්මං බුද්ධස්ස

---

1 'පුරිසාසභො'ති වා පාඨො 2 අපස්සිතං-ක්‍කත්‍ථ්‍ව.

භගවතො ඤාණානුපරිවත්තති, සබ්බං වචීකම්මං ඤාණානු පරිවත්තති, සබ්බං මනොකම්මං ඤාණානුපරිවත්තති, අතීතෙ බුද්ධස්ස භගවතො අපපටිහතං ඤාණං, අනාගතෙ බුද්ධස්ස භගවතො අපපටිහතං ඤාණං, පච්චුප්පන්නෙ බුද්ධස්ස භගවතො අපපටිහතං ඤාණං, යාවතිකං ඤෙය්‍යං තාවතිකං ඤාණං, යාවතිකං ඤාණං තාවතිකං ඤෙය්‍යං, ඤෙය්‍යපරියන්තිකං ඤාණං, ඤාණපරියන්තිකං ඤෙය්‍යං, ඤෙය්‍යං අතික්කමිත්වා ඤාණං නපපවත්තති, ඤාණං අතික්කමිත්වා ඤෙය්‍යං නපපවත්තති, අඤ්ඤමඤ්ඤ පරියන්තට්ඨායිනො තෙ ධම්මා නි, යථා විනානං සමුග්ගපටලානං සම්මාසම්ඵුසිතානං හෙට්ඨිමං සමුග්ගපටලං උපරිමං නාතිවත්තති, උපරිමං සමුග්ගපටලං හෙට්ඨිමං නාතිවත්තති, අඤ්ඤමඤ්ඤ පරියන්තට්ඨායිනො තෙ, එවමෙවං බුද්ධස්ස භගවතො ඤෙය්‍යඤ්ච ඤාණඤ්ච අඤ්ඤමඤ්ඤපරියන්තට්ඨායිනොති, සබ්බධම්මෙසු බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණං පවත්තති, සබ්බෙ ධම්මා බුද්ධස්ස භගවතො ආවජ්ජනපටිබද්ධා ආකඞ්ඛනපටිබද්ධා මනසිකාරපටිබද්ධා චිත්තුප්පාදපටිබද්ධා නි: සබ්බසත්තෙසු බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණං පවත්තති, සබ්බසත්තානං භගවා ආසයං ජානාති, අනුසයං ජානාති, චරිතං ජානාති, අධිමුත්තිං ජානාති, අප්පරජක්ඛෙ මහාරජක්ඛෙ තික්ඛින්ද්‍රියෙ මුදින්ද්‍රියෙ සුවාකාරෙ වාකාරෙ සුවිඤ්ඤාපයෙ දුවිඤ්ඤාපයෙ භබ්බාභබ්බෙ සත්තෙ පජානාතීති. යෙ කෙචි මච්ඡ කච්ඡපා අනන්තමසො තිමිතිමිඞ්ගලං උපාදාය අනෙකාමහාසමුද්දෙ පරිවත්තන්ති, එවමෙව සදෙවකො ලොකො සමාරකො සබ්‍රහ්මකො සස්සමණබ්‍රාහ්මණිපජා සදෙවමනුස්සා අනෙකා බුද්ධඤාණෙ පරිවත්තන්ති. යථා පඤ්ඤාසයොජනපක්ඛෙ සත්තයොජනපි ඤජ්ජකලාපො තිංසයොජන ගීවො නවයොජන තුණ්ඩො වාදසයොජනිකපාදෙ, ගරුළො ආකාසෙ සන්තවත්‍ථයොජනසතානි අප්පහොන්තො ගරුළාවත්තං 1 ගාහාපෙන්තො අවට්ඨරති, තං දියඩ්ඪයොජනසතිකං ගරුළරාජං ආදිංකත්වා පක්ඛිනො ආකාසස්ස පදෙසෙ පරිවත්තන්ති, එවමෙව යෙ සාරිපුත්තසමානා පඤ්ඤා, තෙපි බුද්ධඤාණස්ස එකදෙසෙ යෙව පරිවත්තන්ති, බුද්ධඤාණං සදෙවමනුස්සානං පඤ්ඤං අභිභවිත්වා තිට්ඨති, යෙපි තෙ ඛත්තියපණ්ඩිතා බ්‍රාහ්මණපණ්ඩිතා සමණපණ්ඩිතා ගහපතිපණ්ඩිතා නිපුණා කතපරප්පවාදා වාලවෙධිරූපා වොභින්දන්තා මඤ්ඤෙ චරන්ති පඤ්ඤාගතෙන දිට්ඨිගතානි, තෙ පඤ්හං අභිසඞ්ඛරිත්වා තථාගතං උපසංකමිත්වා පුච්ඡන්ති ගුළ්හානිව පටිච්ඡන්නානිව, කථිතා විස්සජ්ජිතාව තෙ පඤ්හා භගවතා හොන්ති නිද්දිට්ඨකාරණා 2 උපක්ඛිත්තකාතෙ භගවතො සම්පජ්ජන්ති, අථ ඛො භගවා තත්‍ර තත්‍ර අතිරොචති යදිදං පඤ්ඤායා නිව'' එව.

1' ගරුළවාතං'—කත්ථචි. 2 'නිට්ඨිතකාරණා'—ස.

මාදිනා ධම්මසෙනාපතිනාව, කොටිසතසහස්ස චක්කවාළවාසිනාග සුපණ්ණගන්ධබ්බකුමාරණ්ඩයක්ඛමනුස්සදෙවබ්‍රහ්මෙහිව අභිඤ්ඤාතගුණො මහාපුරිසො පුබ්බේ නිත්තකප්පසතසහස්සාධිකානං චතුන්නං අසඞ්ඛ්‍යානං මත්ථකෙ සුමෙධො නාම පඤ්ඤාභිඤ්ඤො තාපසො හුත්වා ඤාණවක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙන්තො චතුසු අපායෙසු පතිතා සත්තා මහාවිහාරසරීරෙ මහන්තං දුක්ඛමනුභවන්ත සත්තෙ දිස්වා කරුණාය කම්පිතහදයො හුත්වා විහරන්තො දීපඞ්කරස්ස සත්ථුනො සමාගමං පත්වා තස්ස සන්තිකෙ අවස්සමුපජ්ජිතාරහං අරහත්තං පහාය සබ්බසත්තහිතත්ථමෙව සම්මාසම්බොධිං පත්ථෙත්වා ලද්ධව්‍යාකරණො අපරිමාණෙ ජාතිකප්පතාරෙ වරධනසුත භරියාඅඞ්ගානං ජිවිතස්සවාති එවං වුත්තපඤ්චමහාපරිච්චාගෙ පරිච්චජිත්වා:—

දානං සීලඤ්ච නෙක්ඛම්මං පඤ්ඤාවිරියෙන පඤ්චමං,
ඛන්තිසච්චමධිට්ඨානමෙත්තුපෙක්ඛා ඉමෙදසා'ති.

වුත්ත දසපාරමිතා දසඋපපාරමිතා දසපරමත්ථපාරමිතාති ඉමා සමතිංස පාරමියොව සත්ත තිංස බොධිපක්ඛියධම්මෙව අනුපමෙ අනඤ්ඤසාධාරණෙ කත්වා පූරෙසි. එවං පූරිතබොධිසම්භාරො මහාපුරිසො සකලබුද්ධගුණදායකා විපුලඩ සම්මාසම්බොධිඤ්ඤාණං පත්වාතීසු පි ලොකධාතුසු ජෙට්ඨසෙට්ඨතං පත්තො අත්තනො සකලම්පි වට්ටදුක්ඛං ඛෙපෙත්වා අඤ්ඤෙසම්පි පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤානං බහුනන්නං ජනතානං ධම්මං දෙසෙත්වා නිබ්බානමගෙන පතිට්ඨාපෙත්වා සබ්බදුක්ඛතො මොචෙත්වා අනුපාදා පරිනිබ්බානාරගෙ අකාසීති.

එවං ඉමාය ගාථාය යෙ පි තස්ස තෙ භගවතො දූරෙනිදානං අවිදූරෙනිදානං සන්තිකෙ නිදානන්ති තීහි නිදානෙහි චරියාපිටකෙ වුත්තා සබ්බෙපි අත්තත්‍ථාරො ධම්මත්‍ථාරො ලොකත්‍ථාරොති තයො උත්‍ථාරා, හෙතුඅවත්‍ථා ඵලඅවත්‍ථා සත්තොපකාර අවත්‍ථාති තයො අවත්‍ථා, ඤාතත්‍ථචරියා ලොකත්‍ථචරියා බුද්ධිචරියාති තිස්සො චරියා, ඡළභිඤ්ඤා, ඡ අසාධාරණඤ්ඤාණානි අට්ඨවිජ්ජා පණ්ණරසවරණ ධම්මා, චුද්දස බුද්ධඤ්ඤාණානි, අට්ඨාරස ආවෙණිකධම්මා, දසබල චතුවෙසාරජ්ජ චතුපටිපමත්‍ථදයො අනන්තාපරිමාණ බුද්ධගුණා සඞ්ගහිතා කථිතා හොන්තීති. එවං අත්තනා වත්තබ්බස්ස ජිනාලඞ්කාරස්ස අත්ථභූතං 1 සකලම්පි බුද්ධගුණං එකාය ගාථාය 2 සඞ්ගහෙත්වා ඉදානි තං විත්‍ථාරතො දස්සෙතුකාමො තස්සෙව භගවතො පණාමකත්තා හෙතු ඵලසම්බන්ධවසෙන බුද්ධගුණං වක්ඛාමීති දස්සෙන්තො ගාථමාහ—

1 'අත්තභූතං' කත්‍ථචි 2 'එකගාථාය,.

තත්‍රාතා'හං ජිතං තං සමුපචිතසුභං සබ්බලොකෙක බන්ධුං
නා'ඤ්ඤෙනාපි තුල්‍යො කුසලමහිමතො උත්තමොභූතලොකෙ,
තස්සෙවේමං සුවිම්හං සුවිපුල මමලං බෝධිසම්භාර භූතං
හෙතුං හෙත්වානුරූපං සුගතගතඵලං භාසතෝමෙසුණාථ.

තත්‍ර **තත්‍රාතානි** තීහි වාරෙහි සක්කච්චං වන්දිත්වා; **අහන්ති** අත්තානි ලද්ධබ්බොභාරං ධාතුසමූහං උපදිසති; **ජිතංතන්ති** ඛන්ධාදි ලෙසාභිසඞ්ඛාරමවවුදෙවපුත්තත්තසඞ්ඛාතෙ පඤ්චමාරෙ ජිතවාති ජිතො, තංජිතං; **සමුපචිතසුභන්ති** සමමාහෙතුනා ඤාණෙන උපචිතං පරිපූරිතං සාධිතං සුභා ඉඤ්ච්ඡිතබ්බකං යෙන, තං, පුඤ්ඤවන්තං; **සබ්බ ලොකෙකබන්ධුන්ති** සකලස්සාපි සත්තලොකස්ස අසහාය බන්ධුභූතං, යොහි යස්සබන්ධු එකත්තභාවො එකසදිසො සුඛිතෙ සුඛිතොහොති දුක්ඛිතෙ දුක්ඛිතො හොති, අයං බන්ධනඤෙන බන්ධු පුත්තස්ස පිතා විය, යොහි අත්තනො පුත්තනත්තාදිනං බන්ධුහොති න අඤ්ඤං, භගවා පන සබ්බෙසං සත්තානං බන්ධුහොති, යොපනදෙවදත්තො විඤ්ඤා මානවිකා 1 මාගණ්ඩිබ්‍රාහ්මණී යොවා පන පුත්තො රාහුලො තෙසං සබ්බෙසමපි සුඛිතකාලෙ දිස්වා මුදිතාවසෙන මොදමානො දුක්ඛිත කාලෙ පාපකාරිකාලෙව දිස්වා කරුණාය කම්පිතහදයො දුක්ඛිතො හොති, තස්මා සබ්බලොකෙක බන්ධුනාමජ්ජතො; **නාඤ්ඤන්ති** නව අහොසි; **සෙනාපීති** යෙන භගවතා, අපිසද්දෙ සම්භාවනෙ; **තුල්‍යොති** සදිසො; **කුසලමහිමතොති** කුසලානුභාවතො; **උත්තමොති** ජෙට්ඨො; **භූතලොකෙකති** සත්තලොකෙ; **තස්සෙවාති** තස්සෙව භගවතො; **ඉමන්ති** ඉදානි වක්ඛමානං; **සුවිම්හන්ති** අතිවිම්හං අතිඅච්ඡරියං අතිඅබ්භුතං; **සුවිපුලන්ති** අතිබහුං; **අමලන්ති** රාගාදිමලරහිතං; **බෝධිසම්භාරභූතංහෙතුන්ති** බෝධිඤාණස්ස උපකාරභූතං දානසීලාදි හෙතුඤ්ච; **හෙත්වානුරූපන්ති** හෙත්වනුකූලං, **සුගතගතඵලන්ති** තථාගත භාවපත්තං ඵලඤ්ච, සුගතසද්දෙන වොහරිතබ්බො ධම්මකාය රූපකාය සඞ්ඛාතො යො ඵලො තං සුගතසම්බන්ධ ඵලඤ්ච භාසතො මෙ මමවචනං සුණොථාති අයමෙත්ථ අනුපදවණ්ණනා. අයං අත්ථජොතනා, යොහි දීපඞ්කරපාදමූලෙ කතාභිනීහාරතො පට්ඨාය යාව මෙස්සනාතරො හුත්වා මද්දියා දානං තාව අපරිමාණෙසු කාලෙසු මහන්තං පුඤ්ඤසඤ්ඤයං අකාසි, අනන්ත ලොකධාතුයා අනන්ත සත්තෙහි කතං පුඤ්ඤං එකං කොට්ඨාසං කත්වා මහාපුරිසස්ස එකකෙන කතං පුඤ්ඤං එකං කොට්ඨාසං කත්වා මිනීයමානෙ තෙසං පුඤ්ඤං සතභාගමපි සහස්සභාගමපි න උපෙති, එවං අවිනෙතයාං අනොපමං

---

1 'එවමාතප්කා' අවදානක්ප්පලතා

කත්වා සමුපචිතසුඛො මහාපුරිසො සබ්බස්සා පි ලොකස්ස අසහාය බන්ධුජාතො; තථාහි සුතසොමනරිඤ්ඤ හුත්වා පොරිසාදස්ස සකලජම්බු දීපෙ "එකසතරාජානො ගහෙත්වා දෙවතාය බලිකම්මං කරිස්සාමි"ති හත්ථතලානි විජ්ඣිත්වා වල්ලියා ආවුනිත්වා නිග්‍රොධසාඛාය ඔලම්බෙ ත්වා අග්ගිං උජ්ජාලෙත්වා සූලං තච්ඡමානස්ස නිසිත්තස්ස නානානයෙ හි ධම්මං දෙසෙත්වා තං දමෙත්වා තෙ බන්ධිත්වා මොචෙත්වා සකසකරා ජෙ පතිට්ඨාපෙසි. සුපපාරකපණ්ඩිතො හුත්වා සත්තජ්ඣිසතෙහි ආරුළ්හනාවං මහාසමුද්දෙ වඩ්ඩාමුඛං ආගච්ඡමානෙ සච්චකිරියං කත්වා නාවං සකපට්ටනං පාපෙත්වා සොත්ථිමකාසි. මහොසධො හුත්වා ස කලජම්බුදීපෙ අඨාරසඅක්ඛොහිණිසෙනං එකසතරාජානොච ගහෙත්වා බ්‍රහ්මදත්තරඤ්ඤ ආගන්ත්වා සත්තයොජනිකං මිථිලානග රං පරිවාරෙත්වා ඨිතෙ මක්ඛිකාපිවනලොහිතබිඳුමත්තම්පි අකො පෙත්වා උදරෙ බන්ධිත්වාටකස්සාපි අස්සාමිකෙ කත්වා සබ්බෙ අමිත්තෙ පලාපෙත්වා හත්ථුනොච සකලනගරවාසිනඤ්ච රඤ්ඤ සො ත්ථිමකාසි, සයෙව බ්‍රහ්මදත්තෙන කෙවට්ටස්ස වචනං ගහෙත්වා සකල ජම්බුදීපෙ එකසතරාජූනං මාරණත්ථාය "ජයපානං පිවිස්සාමි"ති කත විසයොගෙ 1 අත්තනො පුරිසෙහි චාටියො ගිඤ්ජපෙත්වා ජීවිතදාන මදාසි, පුන සබ්බෙසු රාජෙසුච සබ්බසෙනායච උම්මග්ගං පවිඨෙසු උම්මග්ගවාරං ඨකෙත්වා බ්‍රහ්මදත්තං එකකං ගහෙත්වා තාසෙත්වා "සකලජම්බුදීපෙ රජ්ජං පණ්ඩිත! තුම්හාක"න්ති වුත්තෙන තදහෙව සබ්බෙ රාජානො මාරෙත්වා සකලජම්බුදීපෙ රජ්ජං ගහෙතුං සම ත්ථොපි බෙලපිණ්ඩංවිය ඡඩ්ඩෙත්වා රජ්ජෙඤ්ඤ මග්ගංදත්වා උම්මග්ගවාරං විවරිත්වා සත්තානං සොත්ථිමකාසි. අනච්ඡරිය මෙතං යං මනුස්සභූ තො කරෙය්‍ය, තිරච්ඡානොහුත්වා මච්ඡයොනියං නිබ්බත්තො පි දෙවෙ අවස්සනෙත තත්ථ තත්ථ උදකෙ ඛිය්‍යමානෙ කාකගිජ්ඣාදීහි ම ච්ඡෙ ඛජ්ජමානෙදිස්වා "කථංහිනාම මයි විජ්ජමානෙ මමබන්ධිවාඵවංන සසිස්සන්ති"ති විනෙත්වා සච්චකිරියං කත්වා ආකාසං ඔලොකෙත්වා:

අභිත්ථනය පජ්ජුන්න! නිධිං කාකස්ස නාසය,
කාකං සොකාය රක්ඛෙහි මං ච සොකා පමොචයාති.

වත්වා දෙවං වස්සාපෙත්වා සබ්බසත්තානං සොත්ථිමකාසි. කපිරා ජාහුත්වා අසීතිසහස්සෙ කපි ගහෙත්වා හිමවන්තෙ ගඞ්ගාපස්සෙ අතිම ධුරඵලස්ස අම්බරුක්ඛස්ස සමීපෙ වසති, තස්මිං එකායසාඛාය ඵලානි උදකෙපතන්ති, තෙ තතො නිදානං භයං භවිස්සතීති පුප්ඵකාලතො

1 කත විසයොගං, සබ්බත්ථ.

පඨාය තස්සා සාඛාය අම්බඵලානි නාසෙන්ති, තතො තම්බකිලිලි කානං පත්තපුටෙ පටිච්ඡන්නං එකං ඵලං පරිපක්කං උදකෙ පතිත්වා ගච්ඡන්තං බාරාණසීරාජා උදකෙ නහායන්තො දිස්වා ඛාදිත්වා රස ලොභෙන උඩ්ගඞ්ගං ගන්ත්වා අම්බරුක්ඛං දිස්වා ඛන්ධාචාරං බන්ධිත්වා නිසීදි, තෙ කපි රත්තිභාගෙ අම්බරුක්ඛං ආරුය්හ ඵලං ඛාදන්තී, තං ඤත්වා මනුස්සා දණ්ඩදීපිනො ධනුහත්ථා "පාතොව විජ්ඣිත්වා මාරෙත්වා සහත්වා නරමංසෙන අම්බං ඛාදිස්සාමා" ති ආරක්ඛං ගණ්හිංසු, කපීනං මහාභයං උපජ්ජි, තතො මහාසත්තො "කථං නු ඛො මමඤ්ඤාතකානං මොක්ඛො භවිස්සති" ති ඔලොකෙන්තො "ගඞ්ගාතො පලායිස්සාමා" ති අම්බරුක්ඛතො උපපතිත්වා පඤ්චසතධනුප්පමාණාය ගඞ්ගාය පාරිමප සෙස ගුම්බමත්ථකෙ පතිත්වා වෙත්තලතා ඡින්දිත්වා පරම්පරාය බන්ධිත්වා තස්සා එකං කොටිං තස්මිං බන්ධිත්වා අපරං කොටිං අත්තනො කටියං බන්ධිත්වා අම්බරුක්ඛාභිමුඛං පක්ඛන්දිත්වා වල්ලියා අප්පහො නත්වා අම්බරුක්ඛස්ස සාඛං ගහෙත්වා "මමපිට්ඨියා පලායථා" ති කපීනං සඤ්ඤං මදාසි, තෙ සබ්බෙ තං වන්දමානා කපිරඤ්ඤො පිට්ඨිමඤ්ඤි මදන්තා වල්ලියා පලායිංසු, තදා දෙවදත්තො තස්මිං කපිගණෙ හොති, සො "අජ්ජ පච්චාමිත්තස්ස පිට්ඨිං පස්සිස්සාමි" ති එවං සාඛං අභි රුහිත්වා කපිරඤ්ඤො පිට්ඨිමඤ්ඤියෙව පතිත්වා පලායි, තස්ස පතිත වෙගෙන 'ස්ස හදයං ඵලි, සොහි තාව මහන්තම්පි වෙදනං අධිවා සෙත්වා සාඛායං ගහිතහත්ථං තමුවි. අථ විභාතාය රත්තියා රඤ්ඤ දිස්වා උපායෙන තතො තං මොචාපෙත්වා නහාපෙත්වා සත්තපාක සහස්සපාකතෙලෙන සරීරං මද්දිත්වා සුඛසයනෙ සයාපෙත්වා "කස්මා එවරූපං දුක්කරකිරියං අකාසී" ති වුත්තෙත අත්තනො රාජභාව ඤ්ච කතකිරියඤ්ච කථෙත්වා මහාරාජ! "රඤ්ඤානාම භයෙ උපප න්නො අත්තනො ජීවිතම්පි පරිච්චජිත්වා මහාජනො පාලෙතබ්බා" ති එවමාදිනා ධම්මං දෙසෙන්තො යෙව තෙනෙ වා බාධෙන මතො, තදා සොරාජා තං කපිරාජං රාජපරිභාරෙන ඛිපාපෙත්වා ධාතුං ගහෙත්වා නගරංනෙත්වා චෙතියං කත්වා පූජමකාසී' ති. එවං මහාපුරිසො අත්ත නොජීවිතං පරිච්චජිත්වා බහුවෙ දුක්ඛතො මොචෙසීති, එවමාදිනා අපරිමාණෙසු ජාතිසම්භාරෙසු සත්තානං මාතාපිතූහිපි කාතුං අසක්කු නෙය්‍යං උපකාර මකාසි, කිමෙව බුද්ධභූතොති. නඛො පන සත්තෙ දුක්ඛතො යෙව මොචෙසි, මහන්තෙ සුඛෙ පි පතිට්ඨාපෙසි.

තථාහි මූගපක්ඛසමාගමෙ කුඤ්ජරසමාගමෙ අයොඝරපණ්ඩිතස මාගමෙ හත්ථිපාලසමාගමෙ සරභඞ්ගසත්ථුසමාගමෙති එවමාදීසු අප රිමාණෙ සත්තෙ පබ්බාජෙත්වා බ්‍රහ්මලොකගාමිනො 1 අකාසි, ඉසි

1 "ගාමිනී" සබ්බත්ථ.

ගණෙපි චිත්තං පසාදෙත්වා තිරච්ඡානා ච මනුස්සා ච බහූ සග්ගෙ නිබ්බත්තාති. ඉදානි සබ්බඤ්ඤුතං පත්වා චතුවීසතිඅසඞ්ඛ්‍යෙයපමාණෙ සත්තෙ විමුත්තිරසං පායෙසි.පරිනිබ්බුතොපි සමානො යාව පඤ්චවස්ස සහස්සානි සත්තූපකාරත්ථ මෙව ධම්මං ඨපෙත්වා ධාතුසරීරං ඨපෙසි.එකො පිතා පි එකස්ස අත්තනො පුත්තස්ස එවං උපකාරං කාතුංඅසමත්ථො.අයං පන එකකො ච බොධිසත්තභූතො පි බුද්ධභූතො පි අපරිමාණං කාලං අපරිමාණෙ සත්තෙ අපරිමාණ දුක්ඛතො මොචෙත්වා අපරිමාණෙසුඛෙ පතිට්ඨාපෙසි, තස්මා අයමෙව සබ්බලොකෙකබන්ධුනාම. තං සබ්බලොකෙකබන්ධුං සමුපජ්චිතසුභං ජිනං නමිත්වා ති සම්බන්ධො.යෙ නාපි කුසලමහිමතො භූතලොකෙ තුල්‍යොවා උත්තමොවා නහොති, **තත්ථ කුසලමහිමතොති** කුසලෙන ලබ්ධානුභාවතො, බුද්ධානුභාවතොති අත්ථො, තෙන සමො වා උත්තමො වා කස්සිං කාලෙ නත්ථි? අතීතානාගතබුද්ධා පන තෙන සමා හොන්ති, අධිකොපන කදාචි පි නත්ථි, තෙන වුත්තං "අසමො අසමසමො අප්පටිමො අප්පටිභාගොති" තථාහි අනෙන සමස්සවා අධිකස්සවා අභාවෙනෙව මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමනදිවසෙ දසසහස්සිලොකධාතුමහි දෙවතා ධාතිකිච්චං කරිංසු, ජාතක්ඛණෙයෙව සත්තපදවීතිහාරෙන උත්තරාභිමුඛො ගන්ත්වා අපරිමාණානං දෙවබ්‍රහ්මානං සාවෙන්තො "අග්ගො හමස්මි ලොකස්ස ජෙට්ඨො හමස්මි ලොකස්ස සෙට්ඨො හමස්මි ලොකස්ස අය මන්තිමාජාති නත්ථි දානි පුනබ්භවො"ති සීහනාදමකාසි, අපිච සත්තපදවීතිහාරෙන ජාතමත්තො ච ගච්ඡන්තො සයං නග්ගො පස්සන්තානං කාසිකවත්ථිනිවත්ථො විය අමණ්ඩිතපසාධිතොපි මණ්ඩිතපසාධිතො සක්කො දෙවරාජා විය කුමාරොපි සමානො සොළසවස්සුද්දෙසිකො විය භූමියා පාදෙන ගච්ඡන්තොපි ආකාසෙන ගච්ඡන්තොවිය උපට්ඨාසි,තස්මිං ඛණෙ මහාබ්‍රහ්මා තියොජනිකං සෙතච්ඡත්තං උපධාරෙසි,සක්කො විජ්‍යුත්තරසඞ්ඛං ධම්, සුයාමො වාලවීජනිං සන්තූසිතො මණිතාලවණ්ටං, එවං සකලදසසහස්සචක්කවාලවාසිනො දෙවබ්‍රහ්මානො පූජමකංසු, කිමෙත්ථ බහුනා, තස්ස හි අනොමානදීතීරෙ ඨත්වා පබ්බජිතස්ස සුද්ධාවාසබ්‍රහ්මලොකෙ සරීකාරොනාම මහාබ්‍රහ්මා අත්ථපරික්ඛාරෙ ගහෙත්වා මහාපුරිසස්ස දත්වා තෙන චීවරං නිවාසෙත්වා ච පාරුපිත්වා ච ඡද්ධිත්තසාටකං අග්ගහෙසි, යථාකිං? යථානාම රජකො ඉස්සරස්ස සුද්ධසාටකං දත්වා තෙන ඡද්ධිතං කිලිට්ඨසාටකං ගහෙත්වා ගච්ඡෙය්‍ය, එවං සො මහාපුරිසෙන ඡද්ධිතසාටකං ගහෙත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ චාදසයොජනිකං දුස්සථූපමකාසි, එවං සත්තාහිමස්ස සබ්බලොකෙ ජෙට්ඨ සෙට්ඨභාවෙ වත්තබ්බනාම.

එවං යෙනා පි කුසලමිමතො සමොවා උත්තමො වා සත්තලොකෙ නාහොසි, **තදසොභවමං සුවිම්හං සුවිපුලමමලං බොධිසම්භාරභූතං හෙතුනති** අතිවිම්හනියං සොතුමපි විනෙතුමපි භයඞ්කරං; සසො හුත්වා අගඟිං පකඩ්ඪි. සුපණ්ණරාජා හුත්වා දකක්ඛිණපස්සෙන සයිත්වා මංසං පචිත්වා අදාසි. සිවිරා ජාහුත්වා චක්ඛූනි උප්පාටෙත්වා අදාසීති ආදිනි සුණන්තස්සාපි භයඞ්කරං, කොහි නාම කාතුං සමත්තොති සද්ධාතුමපි දුක්කරං, තස්මා සුවිම්හං. **සුවිපුලන්ති** අති බහුං චතුසු මහා සමුද්දෙසු උදකං පරාජෙත්වා ලොහිතදහනමදාසි. සකලපඨවියං පංසුං පරාජෙත්වා මංසං අදාසි. සිනෙරුපබ්බතරාජං පරාජෙත්වා සිසදහනමදාසීති ආදිනා අතිබහුං; **අමලන්ති** නිම්මලං රාගාදි දොස රහිතං.

සභාවං විත්තයන්තස්ස අකම්පිත මසණ්ඨිතං,
අකම්පි තත්ථ පඨවී සිනෙරුවත්තවටංසකා'ති.

වුත්තත්තා සිරොදනාදීසු අකම්පිතං නත්ථියෙව, අනොලීන ස භාවෙනසරසෙන ලොභාදිදොසරහිතෙන චිත්තෙන කත්තත්තා අමලං බොධිඤ්ඤාණස්ස සම්භාරභූතං දානාදිහෙතුඤ්ච යථා හෙතුනා ලද්ධබු ද්ධභාව සඞ්ඛාතං තථාගතඵලඤ්ච හාසතො මමවචනං සුණොථාති අත්ථො.

පණාමගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

එව මිමාහි ගාථාහි සබ්බත්තරායවිනිවාරණසමත්ථං සබ්බත්ථපද දානිදානං බුද්ධස්ස භගවතො පණාමං දස්සෙත්වා ඉදානි සෙය්‍යථාපි නාම ජෙට්ඨො භණ්ඩාගාරිකො චක්කවත්තිරඤ්ඤො අලඞ්කාර භණ්ඩා නි ගහෙත්වා රතනකරණ්ඩකෙ පක්ඛිපිත්වා "එවං තං අනුරක්ඛාහි" ති පරිනායකරතනස්ස නීය්‍යාදෙය්‍ය, සො තං ගහෙත්වා අනුරක්ඛ නෙතා පිතුඅවචයෙන චක්කවත්තිරාජා හුත්වා තෙනා ලඞ්කාරෙන අලඞ්කතො ලොකිස්සරො හොති, එව මෙව භණ්ඩාගාරිකසදිසො බුද්ධරක්ඛිතාචරියො සබ්බලොකිස්සරස්ස අනන්තජිනස්ස බුද්ධස්ස භග වතො ගුණාලඞ්කාරභණ්ඩානි ගහෙත්වා ජිනාලඞ්කාරසංඛාතෙ ගන්ධ කරණ්ඩකෙ පක්ඛිපිත්වා පරිනායකරතනසදිසස්ස යොගාවචර කුලපු තතස්ස නීය්‍යාදෙය්‍ය, යස්මා ච සො තං සක්කච්චං සිරසා පටිගහෙත්වා භාවනානුයොගවසෙන අනුරක්ඛනෙතා යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජනෙතා අනුක්කමෙන බුද්ධභූමිං පත්වා අනන්තජිනො හුත්වා තෙනගුණාලඞ්කා රෙන අලඞ්කතො සකලලොකං එකොභාසං කත්වා විරොචනෙතා ලො කිස්සරො හොති, තස්මා සබ්බපඨමං අත්තනා වත්තබ්බස්ස ජිනාලඞ්කා රස්ස පටිගාහකං යොගාවචර කුලපුත්තං වණ්ණෙන්තො ආහ:—

ජිනො යො නවමම ධණ්ණ සුතධරො සීලන සුද්ධිඤ්ඤයා
සංසාරා භයතො භවක්ඛයකරං දීඝා සිවං ඛෙමතො,
තං සම්පාදකමත්ථදස්සකමුනිං සම්පූජයන්තො තතො
බුද්ධානුස්සතිභාවනාදිකමවතා සම්පාදයෙ තං සිවං

තත්ථ **ජිනොයො**ති මනුස්සලොකෙ පතිරූපදෙසෙ උපපන්නො යො යාදිසො සද්ධාවන්තො ච සම්මාදිට්ඨිකො ච ආචාරකුලපුත්තො; **නවමමධණ්ණ**ති අට්ඨක්ඛණ විනිම්මුත්තෙ නවමෙ බුද්ධුප්පාදක්ඛණෙ වත්තමානෙ යො ජිනො ති සම්බන්ධො; **සුතධරො** ති ධම්මවිනයං සුත්වා සුතං හදයෙන වහන්තො යථාහ "කිත්තාවතා ධම්මධරො හොති යෙ තෙ ධම්මා ආදිකල්යාණා මජ්ඣෙකල්යාණා පරියොසානකල්යාණා සාත්ථා සව්‍යඤ්ජනා කෙවලපරිපුණ්ණං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං අභි වදන්ති, තත්ථ රූපා'ස්ස ධම්මා බහුස්සුතා හොන්ති, ධතා වචසා පරිචිතා මනසානුපෙක්ඛිතා දිට්ඨියා සුපටිවිද්ධා, එත්තාවතා ධම්මධරො හොතී"ති; **සුතධරො**ති ඉමිනා වචනෙන කල්යාණපුථුජ්ජනො දස්සිතො හොති. යථාහ:—

" දුවෙ පුථුජ්ජනා වුත්තා බුද්ධෙන දිවචක්ඛුනා,
අන්ධො පුථුජ්ජනො එකො කල්යාණෙ කො පුථුජ්ජනො"ති

තත්ථ යස්ස ඛන්ධායතනධාතුඉන්ද්‍රියසච්චපටිච්චසමුප්පාදාදිකෙ දෙසු ධම්මෙසු උග්ගහපරිපුච්ඡායො නිසොමනසිකාරො නත්ථි, සො **අන්ධ**පුථුජ්ජනො. යස්සෙතං අත්ථි සො **කල්යාණ**පුථුජ්ජනො. කිඤ්චාපි බුද්ධානුස්සති කම්මට්ඨානං අරියානං වුත්තං, එවං සන්තෙ පි ඉදානි අරියානමභාවා කල්යාණපුථුජ්ජනො ගහිතො, තත්ථ කාරණං උපරි යෙව ආවිභවිස්සති. **සීලන සුද්ධිඤ්ඤයා**ති චතුපාරිසුද්ධිසීලෙන පාපපවාහනකතාවක්ඛාදිඡළිඤ්ඤියො වා සද්ධාදිපඤ්ඤියො වා, තත්ථ චතුපාරිසුද්ධිසීලං නාම පාතිමොක්ඛසංවරසීලං ඉන්ද්‍රියසංවරසීලං ආජීවපාරිසුද්ධිසීලං පච්චයසන්නිස්සිතසීලන්ති චතුබ්බිධං හොති. තත්ථ පාතිමොක්ඛසංවරසීලං නාම විනයපිටකපරියාපන්නං පාරාජිකාදිසත්තපත්තික්ඛන්ධං අවීතික්කමන්තස්ස උපජ්ජමානා චෙතනාදයො කුසලධම්මා, තං සීලන්තලක්ඛණෙන සීලං නාම, තමෙව පාලිතං පාලන්තො පාතිමොක්ඛසංවරසීලං නාම, ඉමිනා කායවාරෙ ච වච්චිවාරෙ ච විසුද්ධත්තං පත්තා පාපධම්මා නිවාරිතා හොන්ති. ඉන්ද්‍රියසංවරසීලං නාම චක්ඛාදිවාරෙසු සම්පත්තරූපාදිවිසයෙසු ලොභදොසමොහවසෙන විත්තපවත්තිං නිවාරෙත්වා සතාරක්ඛෙන චෙතසා කුසලමයානං සද්ධාදීනං ඉන්ද්‍රියානං පවත්තාපනං ඉන්ද්‍රියසංවරසීලං නාම,

තෙන මනොවාරෙ කිසෙලපරියුට්ඨානඤ්ච නිවාරිතං හොති. ආජීව පාරිසුද්ධිසීලං නාම ආජීවහෙතු ජීවිතවුත්තිං නිස්සාය උපාසකානං උපලාලනවසෙන වෙළුදානං පත්තදානං පුප්ඵදානං ඵලදානං දන්ත කට්ඨදානංමුඛොදකදානංසිනානදානංමත්තිකාදානං චාටුකම්යතාමුඛ සුප්පතා නෙමිත්තකතා පාරිභට්ටකතා ජඞ්ඝපෙසනියකම්මං වෙජ්ජක මමං දූතකම්මං පහෙණකම්මං පිණ්ඩපතිපිණ්ඩං දානානුප්පදානං වත්ථු විජ්ජා නක්ඛත්තවිජ්ජා අඞ්ගවිජ්ජාතිඉමෙසං එකවිසතියා ආකාරානං වසෙන අනෙසනං අප්පතිරූපං පහාය ධම්මෙන සමෙන පච්චයුප්පාද නවසෙනඋප්පජ්ජමානාචෙතනාදයො කුසලධම්මා ආජීවපාරිසුද්ධිසීලං නාම.තථා ධම්මලද්ධම්පිපච්චයං පච්චවෙක්ඛිත්වා පරිභුඤ්ජනතස්ස උප්ප ජ්ජමානා චෙතනාදයො කුසලධම්මා පච්චයසන්නිස්සිත සීලං නාම. තත්ථ පාතිමොක්ඛසංවරසීලං සද්ධාප්පධානං, කම්මස්සකතං සද්දහ නෙතා පි පාපං නකරොති, භගවති සද්ධාය වා තෙන පඤ්ඤත්තං සික්ඛාපදං න විතික්කමති, තස්ස සුද්ධිනාම සබ්බසො ආපත්තිඅනාප ජ්ජනෙන වා උද්දානදෙසනාආරොචනෙන වා හොති, ඉන්ද්‍රියසංවර සීලං සතිප්පධානං, තස්ස සුද්ධි නාම සබ්බසො කිලෙසානං අනුප්පත්ති යා වා උප්පන්නානං ඔවාදානුස්සරණෙන වා කම්මට්ඨානමනසිකාරෙන වා වික්ඛම්භිතා සතිං පච්චුප්පට්ඨාපෙත්වා"නපුනෙවං කරිස්සාමි"ති චිත්තා ධිට්ඨානෙන සුජ්ඣති.විරියවතොහි ආජීවං සුජ්ඣති,පඤ්ඤවතො පච්ච යසන්නිස්සිතසීලං සුජ්ඣති, තෙනා හ **සීලෙ පතිට්ඨාය** ඉති, තත්‍රායං පිණ්ඩත්ථො'යො අට්ඨක්ඛණවජ්ජිතෙනවමෙ බුද්ධුප්පාදක්ඛණෙ ජාතො, සොව හොති බහුස්සුතො චතුපාරිසුද්ධිසීලෙන විසුද්ධිකතඉන්ද්‍රියො සො අනුලක්ඛිකො බුද්ධානුස්සති භාවනායාති අධිප්පායො. තත්ථ අට්ඨක්ඛණා නාම.

> තයො අපායා ආරූපා 'සඤ්ඤං පච්චනත්ථිම මපි ච,
> පච්ඡිමායං වෙකලලං මිච්ඡාදිට්ඨි ච දරුණා.
> අපාතුභාවො බුද්ධස්ස සද්ධම්මාමතදෙසිනො,
> අට්ඨක්ඛණා අසමයා ඉති එතෙ පකාසිතා'ති.

ඉමෙ අට්ඨක්ඛණා කුසලකිරියාය අසමයා අනොකාසා, තෙසං විපරියයෙන ඛණං වෙදිතබ්බං,අපායාරූපා සඤ්ඤපච්චනත්තදෙසෙසු උප්පත්තිතො මුච්චිත්වා පරිපුණ්ණිඳ්‍රියො හුත්වා බුද්ධුප්පාදපතිමණ්ඩිතෙ පතිරූපදෙසෙ උප්පජ්ජිත්වා සම්මාදිට්ඨියා පතිට්ඨිතභාවො පරමදුල්ල භො, තස්ස දුල්ලභභාවො කාණකච්ඡපොපමසුත්තනෙනෙන වෙදිත බ්බො. සම්මාදිට්ඨිකස්සා පි ධම්මං පරියාපුණිත්වා බහුස්සුතභාවො දුල්ලභො, බහුස්සුතෙනා පි සුවිසුද්ධං කත්වා සීලරක්ඛණං දුල්ලභං,විසු ද්ධසීලෙනා පි ඉන්ද්‍රියදමනං අතිදුල්ලභමෙව, යථාහ:—

බුද්ධො ච දුල්ලභො ලොකෙ සද්ධම්මසවණ මපි ච,
සඞ්ඝො ච දුල්ලභො ලොකෙ සප්පුරිසා අතිදුල්ලභා
දුල්ලභඤ්ච මනුස්සත්තං බුද්ධුප්පාදෙ ච දුල්ලභො,
දුල්ලභා ඛණසම්පත්ති සද්ධම්මො පරම දුල්ලභො නි.

අයංහි සංසාරප්පවත්තිඅනිදිස්සා,තස්සාඅනිදිස්සභාවො අනමතග්ගප්පරියායෙන වෙදිතබ්බො. එවං අනමතග්ගෙසු සංසාරෙසු කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානි වා අට්ඨඅසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානි වා සොළසඅසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානි වා පාරමියො පූරෙත්වා සම්මාසම්බුද්ධභාවං පත්වා චතුවීසතිඅසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යප්පමාණෙ සත්තෙ භවබන්ධනතො මොචෙත්වා අනුපාදාපරිනිබ්බානප්පත්තා බුද්ධාදයො ගණනපථං විනිවත්තා, එත්තකානං බුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකානං අබ්භන්තරං ඨානං නප්පවිට්ඨොසි, අජ්ජා පි සංසාරප්පයොනිධිනිමුග්ගොයෙ ච,ඉදානි එවරූපං ඛණසම්පදං ලභිත්වා පි පමත්තො සචෙ පුන කදා හෙස්සති එවරූපො සවොයො නි.වුත්තං හෙතං භගවතා "යං භික්ඛවෙ!සත්ථාරා කරණීයං සාවකානං හිතෙසිනා අනුකම්පකෙන අනුකම්පං උපාදාය කතං වො තං මයා, එතානි ආනන්ද! රුක්ඛමූලානි, එතානි සුඤ්ඤාගාරානි, ඣායථානන්ද! මාපමාදත්ථ, මා පච්ඡා විප්පටිසාරිනො අහුවත්ථ,අයං වො අම්හාකං අනුසාසනී"ති. **සංසාරභයතො** ති—

ඛන්ධානං පටිපාටි ධාතුආයතනානන ච,
අබ්බොච්ඡින්නා වත්තන්තා සංසාරො ති පවුච්චති නි.

වුත්තඛන්ධසන්තානප්පවත්තිං භයතො දිස්වා:—

"ජාති ජරාව්‍යාධි චුති අපායා අනිත්තඅපත්තකවට්ටදුක්ඛං,
ඉදානි ආහාරගවෙට්ඨිදුක්ඛං සංවෙගවත්ථූනි ඉමානි අට්ඨ'ති.

එවමාදිනා භයතුප්පට්ඨානඤ්ඤණකථාය වුත්තනයෙන සංසාරං භයතො දිස්වා. **සබ්බභවගතිකරං සිවං ඛෙමගතො දිස්වා** ති එත්ථ භවො කම්මභවො ච උපපත්තිභවො වා ති දුවිධො, තත්ථ කම්මභවො නාම එකූනතිංසකුසලාකුසලචෙතනා චෙව චෙතනාසම්පයුත්තධම්මා ච, තෙන නිබ්බත්තිතා විපාකක්ඛන්ධා උපපත්තිභවො නාම, ඉධ කම්මභවො අධිප්පෙතො, කම්මභවෙ ඛීණෙ සංසාරසඤ්ඤිතො සො විපාකභවො සය මෙව ඛීයති, යදි සො සීලපඨවියං චතුරිද්ධිපාදපාදෙහි 1 ඨත්වා සඛාභඤ්ඤෙන සමාධිසිලායං සුනිසිතෙන නිබ්බානාරම්මණිකෙන කම්මක්ඛයකරමග්ගඤ්ඤණසිනා සංසාරවක්කස්ස අරානං ඡින්නත්තා අරහානාමහොති ඛීණාසවො අනිමිදෙහධාරී

1 චතුරිද්ධිපාදෙහි—සඛ්ඛත්ථ-

භවක්ඛයමපත්තෙනා, තෙන වුත්තං **භවක්ඛය කරං දිස්වා සිවං ඛෙම තො**ති, යථා වුත්තභවවිනාසකරං සිවං නිබ්බානං ඛෙමතො නිබ්භයතො දිස්වා ති අත්ථො. තං **සම්පාදකමග්ගදෙසකමුනිං සම්පුජ්ජ තෙනා තතො** ති එත්ථ තතති තං භවක්ඛයකරං නිබ්බානං; 1 **සම්පාදකතෙ**ති සාධකං; **මග්ගතෙ**ති සහවිපස්සනාය ලොකුත්තරමග්ගං; ඉදං වුත්තං හොති සහ පුබ්බභාගපටිපදාය තං නිබ්බානගාමි මග්ගදෙසකං බුද්ධමුනිං, **සම්පුජ්ජමනෙනා තතො**ති, තෙන මග්ගදෙසකභාවෙන තං බුද්ධමුනිං සම්මා සක්කච්චං සාදරං ගුත්වා ආමිසපූජාය ච පටිපත්තිපූජාය ච පූජෙන්තො තෙන වුත්තවිධානං කරොන්තො ජීවිතම්පි අනවසෙසෙත්වා පූජෙන්තො ති අත්ථො:—

බුද්ධානුස්සතිභාවනාදිකම්මට්ඨානෙති හෙට්ඨාවුත්තනයෙන ලද්ධඛණසම්පත්තියා යොගාවචරකුලපුත්තො පඨමං අත්තනො සීලං විසොධෙත්වා පලිබොධුපච්ඡෙදං කත්වා විත්තාසනෙ නිසීදිත්වා තං භගවන්තං ආගන්ත්වා අත්තනො සීසෙ නිසින්නං විය මඤ්ඤමානො "ඉතිපි සො භගවා අරහ" නන්ති ආදිනා උපරි වක්ඛමානනයෙන කාලසතම්පි කාලසහස්සම්පි බුද්ධානුස්සතිං භාවෙන්තො උපචාරසමාධිං උපපාදෙත්වා පුබ්බෙ උග්ගහිතනියාමෙන රූපාරූපධම්මෙ ලක්ඛණරසපච්චුපට්ඨානපදට්ඨානවසෙන පුනප්පුනං මනසිකරොන්තො නාමරූපවවත්ථානං කත්වා සක්කායදිට්ඨිං භින්දිත්වා විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තනයෙනෙව විපස්සනාපටිපාටියා ගන්ත්වා **තංසිවංසම්පාදකෙ**ති තං භවක්ඛයකරං නිබ්බානං සාධෙය්‍ය2ති අත්ථො. වුත්තං හෙතං "යස්මිං මහානාම! සමයෙ අරියසාවකො තථාගතං අනුස්සරති නෙව තස්මිං සමයෙ රාගපරියුට්ඨිතං චිත්තං හොති න දොසපරියුට්ඨිතං චිත්තං හොති න මොහපරියුට්ඨිතං චිත්තං හොති උජුගතමෙව'ස්ස තස්මිං සමයෙ චිත්තං හොති, උජුගතචිත්තො ඛො මහානාම! අරියසාවකො ලභති අත්ථවෙදං, ලභති ධම්මවෙදං, ලභති ධම්මූපසංහිතං පාමොජ්ජං, පමුදිතස්ස පීති ජායති, පීතිමනස්ස කායො පස්සම්භති, පස්සද්ධකායො සුඛං වෙදෙති, සුඛිතස්ස චිත්තං සමාධියති, සමාහිතචිත්තො යථාභූතං පජානාති" තිච.

" එවං බුද්ධං සරන්තානං ධම්මං සඞ්ඝඤ්ච භික්ඛවො,
භයං වා ඡම්භිතත්තං වා ලොමහංසො නහෙස්සති" තිච.

" එවං අවිත්තියා බුද්ධා බුද්ධධම්මා අවිත්තියා
අවිත්තියෙසු පසන්නානං විපාකො හොති අවිත්තියො" තිච.

ඉදං පන යොගාවචරභික්ඛුනො වසෙන වුත්තං. ගිහීනාපි

1 "සම්පාත" කත්ථචි- 2 සොදධ්‍ය—ස.

උපාසකෙන යථාබලං ධඤ්ඤාදි විභාගං උගහණ්හිත්වා කල්‍යාණපුථුජ්ජනතතං සම්පාදෙත්වා නිච්චසීලවසෙන පඤ්චසීලං උපොසථෙ අඤ්ඤසමන්නාගතං සීලං සති වා උස්සාහෙ දසසීලම්පි සමාදය සක්කච්චං පාලෙන්තෙන සුරාවණිජ්ජා මංසවණිජ්ජා සත්තවණිජ්ජා සත්ථවණිජ්ජා විසවණිජ්ජා ඉමා පඤ්ච අධම්මිකවණිජ්ජා පහාය තුලාකූටමානකූටකංසකූටාදිනි පහාය ධම්මිකවණිජ්ජාය වා කසිකම්මාදිනි වා අනෙසනං අප්පතිරූපං පහාය ධම්මෙන සමෙන සම්මාජීවෙන ජීවන්තෙන වසිතබ්බං. වුත්තං හෙතං භගවතා:—

ධම්මං චරෙ යොපි සමුඤ්ජකං චරං
දරං ච පොසං දද මප්පකස්මිං,
සතං සහස්සානං සහස්සයාගිනං
කලම්පි නාගඝ්ඝති තථාවිධස්ස තෙ 'ති.

විසුද්ධාජීවකස්සති දුනම්පි මහප්ඵලං හොති, සීලම්පි මහප්ඵලං හොති, තස්මා විසුද්ධාසයෙන කල්‍යාණපුථුජ්ජනෙන ගිහිනාපිපාතොව උට්ඨායමුඛධොවනාදිසරීරපටිජගනං කත්වාවෙනියඞ්ගනාදිං ගන්ත්වා ජීවමානකබුද්ධස්ස විය බුද්ධානුස්සතිං හදයෙ කත්වා වෙනිය සම්මජ්ජනපුප්ඵපූජාභත්තපූජාවාලිකාඔකිරණංඛොධිරුක්ඛෙපානීයසිඤ්චනං ගන්ධධූපාදි යං අත්ථි, තෙන පූජෙත්වා භගවතො සීසෙන වහන්තෙන විය පදක්ඛිණං කත්වා වන්දිත්වා අපරිමෙය්‍යකාලං භගවතා කතපුඤ්ඤඤ්ඤ භගවතො ගුණඤ්ච උභොහි හත්ථපුටෙහි ආකඩ්ඪිත්වා ගහෙත්වා අත්තනො හදයං පූරෙන්තෙන පඤ්ඤාපනිධිතෙන වන්දිත්වා ගෙහං ගන්ත්වා යථාලඩ්ඩ භොජනං භුඤ්ජිත්වා විවෙකට්ඨානෙ නිසීදිත්වා හෙට්ඨා වුත්තනයෙන බුද්ධගුණෙ අනුස්සරිත්වා පීතිං උපපාදෙත්වා තමෙව පීතිං අනිච්චාදිවසෙන විපස්සිත්වා විපස්සනාගබ්භං ගාහාපෙතබ්බනති

එවං යථා වුත්තවිධිං කතරතනතා
මදපමාදවිරහිතා සතතතතා,
බුද්ධානුබුද්ධෙහි නිසෙවිතං තං
පපොති නිබ්බානවරං විරාගං. 1

ඉති සාධුජනානන්දනනිදනෙ ජිනාලඞ්කාරෙ යොගාවචරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

එවං බුද්ධානුස්සතිපටිගාහකං යොගාවචරකුලපුත්තං දස්සත්වා ඉදානි අත්තනාවත්තබ්බස්ස ජිනාලඞ්කාරස්ස "අභිධෙය්‍යභූතං වත්තුං ඉද"නති වොදනාසොධනං වත්වා වත්තුනිරූපනං කත්වා බුද්ධගුණං වණ්ණෙතුකාමො බුද්ධරක්ඛිතාචරියො ආහ—

1 "දරතං"-ලංකා.

බුඩ්ඩොති සො? බුඩ්ඩගුණා තිසො සො?
අවිනතිආදිතත මුපාගතො යො,
අනඤ්ඤසාධාරණ භූත මත්ථං
අකාසි කිං සො? කිමවොව බුඩ්ඩො?

තස්සත්ථො යං පඨමං "**යො ලොකත්ථාය බුඩ්ඩො**" ති වත්තුනිරූපනං කත්වා "**හෙතුං හෙත්වානුරූපං සුගතගතත්ථං හාසතො මෙ සුණොථා**"ති තස්ස ගුණවණ්ණනා පරිඤ්ඤතා, තත්ථ **බුඩ්ඩොති කො?** සත්තො වා සඞ්ඛාරො වාති එකො පඤ්ඤා. පුන තස්ස **යො** ගුණෝ **අවිනතිආදිතතං** අවිනතිආදිභාවං, අවිනතියඅවෙදියඅතු ලියඅවාචියභාවං **උපාගතතා** උපෙතො, සො බුඩ්ධගුණො කොති? එකො පඤ්ඤා. පුන **අකාසි** කිං සො?ති සො එවරූපො බුඩ්ඩො කිං අනඤ්ඤසාධාරණභූතමත්ථං කිඤ්චි අකාසි ති එකො පඤ්ඤා. පුන **සො කිමවොව** බුඩ්ඩො? ති සො බුඩ්ඩො අත්තනො සාවකෙහි පටිපජ්ජිතබ්බං අනඤ්ඤසාධාරණ භූතමත්ථං කිං ඔවාදානුසාසනිං අවොචා ති එකො පඤ්ඤා. ඉති ඉමෙ චත්තාරො පඤ්ඤා විස්සජ්ජෙය්‍යා භවන්තීති අත්ථො.

විස්සජ්ජෙස්සාමි නං සාධු අවිරුළ්හ මණාකුලං
සංහරිත්වා සථාවුත්තං මුනිනාව මුනීති වාති.

යො තාව වුත්තො "**බුඩ්ඩොතිකො?** බුඩ්ධගුණාතිකො සො?"ති තන්දිං විස්සජ්ජිනං.

විසුඩ්ඩඛ්ඩිසන්තානො බුඩ්ඩොති නිගමො කතො
ඛණිසන්තානතාසුද්ධි තුගුණෙති නිගමො කතො"ති

තත්ථ යො අනඤ්ඤසාධාරණො සච්ඡිඤ්ඤතිකො සපාටිහාරියො රූපකාය ධම්මකාය 1 විසෙසො සන්තතිසමුදයො සො බුඩ්ඩොනාම. තත්ථ **අනඤ්ඤසාධාරණොති** ඉමිනා සකල ලොකෙ තාදිසස්ස අඤ්ඤස්ස අභාවං දස්සෙති. **සච්ඡිඤ්ඤතිකොති** ඉමිනා දෙසනාවිලාසං දස්සෙති. **සපාටිහාරියොති** ඉමිනා ඉද්ධිවිලාසං දස්සෙති. **රූපකාය** වචනෙන රූපවිලාසං දස්සෙති. **ධම්මකාය** වචනෙන සස සම්පයුත්තඤ්ඤණවිලාසං දස්සෙති. පාලියම්පන "බුඩ්ඩොති කෙනට්ඨෙන බුඩ්ඩො? බුජ්ඣිතා සච්චානීති බුඩ්ඩො"ති ආදිනා වුත්තතං පටිවිඩ්ඩගුණකිත්තනමුඛෙන වුත්තතං. කිම්පනෙ ත්ථ පටිවිඩ්ඩගුණො අඤ්ඤඤ්? බුඩ්ඩො අඤ්ඤඤ්? ති. කිං වෙ ත්ථ යදි ස එවබුඩ්ඩො, සඵව බුඩ්ධගුණො, අනාදිමති සංසාරෙ සො බුඩ්ඩොයෙව සියා, කසමා? සබ්බදා පි

1 කායවචනෙන සන්තති සමුදායො—කත්ථචි

තස්ස අත්ථිතාය. යදි අඤ්ඤෙසු බුද්ධෝ, අඤ්ඤෙසු බුද්ධගුණෝ, බුද්ධෝ යෙව න භවෙය්‍ය.කස්මා?බුද්ධගුණතො ඝිනාභාවතො. එවංසතෙ කථ ඤ්ඩායං අත්ථො දස්සෙබ්බො?ති.

" ඛන්ධානංව පටිපාටි ධාතුආයතනාන ච,
අබ්බොච්ඡින්නා වත්තමානා සංසාරොති පවුච්චතී"ති.

වුත්තත්තා අනාදිමති සංසාරෙ උපපත්තිපරම්පරායාගතො අත්ථ විසෙසරූපකො පණ්ණාසවිත්තවෙතසිකසංඛාතො ඛන්ධසන්තානො යාව අනුපාදාපරිනිබ්බානං තාව අත්ථියෙව, ඉතො ඌනාතිරෙකො කොචි පි සත්තො නාම නත්ථි, භූම්පුග්ගලවසෙන පන කදාචි ඌනා තිරෙකතංපත්තොපි හෙතුපරම්පරාය අවිනට්ඨත්තා පුන හොති යෙව. භගවතොපි ඛන්ධසන්තානො අනාදිමති සංසාරෙ උපපත්තිපරම්පරාය ආගතො යෙව, එවරූපෙ ඛන්ධසන්තානෙ වොහාරසුබ්බත්ථං සත්ත පුග්ගලාදිවොහාරො ආරොපිතො, එවංවොහාරපපත්තො සත්තො යාව බොධිඤ්ඤාණත්ථාය නවායමති, පනිධානං නකරොති, තාව ස සත්තොතෙව සඞ්ඛං ගච්ඡති, යතො පභාය බොධිඤ්ඤාණත්ථාය වායමති පනිධානං කරොති, තදා බොධිසත්තො නාම හොති, සො යදා බොධි ඤ්ඤාණං පටිලභති, තදා බුද්ධොනාම හොති. වුත්තං හෙතු:-"බුද්ධොති ත්තෙතං නාමං මාතරා කතං න පිතරා කතං න අසීතියා ඤාතිකුලස සෙසෙහි කතං, විමොක්ඛන්තිකමෙතං බුද්ධානං භගවන්තානං බො ධියා මූලෙ සහසබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණස්ස පටිලාභා, සච්ඡිකාපඤ්ඤත්ති යදිදං බුද්ධො"ති. කිං පනෙ තං ඤ්ඤාණං අධුනා උපපන්නං?පුබ්බෙයෙව අත්ථිති? ඤ්ඤාණං නාම අනාදිමති සංසාරෙ අත්ථි යෙව, උපපත්තිපරම්ප රාය අනාගතො නාම කොචි ධම්මො නත්ථි, එවංසතෙ පි එත්තකං කාලං කිලෙසානුසයෙහි අනුසිත්තත්තා 1 පරිසුද්ධං නහොති,අපරිසු ද්ධත්තා අනවසෙසං ඤෙය්‍යං විභූතං කාතුං නසක්කොති,තස්මා බුද්ධො නාමන හොති.ඉදානි බොධිමූලෙ නිසීදිත්වා සවාසනෙ සානුසයෙ සබ්බ කිලෙසෙ නිරවසෙසං ඛිපෙත්වා ඤ්ඤාණං සුවිසුද්ධීකතං, සකලං ඤෙ ය්‍යං එකොභාසං කත්වා ඤාතසම්පත්තිං කතං. තස්මා බුද්ධොනාම හො තීති. අත්‍රා පි හි සො පනෙ වං බුද්ධො හොතු කිං ඛන්ධසන්තානො වා බුද්ධො, ඤ්ඤාණං වා බුද්ධො. කො ගුණෝ? කො ගුණී? කං ලක්ඛණං? කොලක්ඛිතොති?. කිංවෙත්ථ වුත්ත මෙවෙ තං?:—යථාසභාවපටිවෙධ ලක්ඛණං ඤ්ඤාණං, අක්ඛලිතපටිවෙධලක්ඛණං වා කුසලිස්සාසඛිත්ත උසුපටිවෙධො විය, විසයොභාසනරසං පදීපොවිය, අසම්මොහභාවප ච්චුපට්ඨානං අරඤ්ඤගතසුදෙසිකො 2 විය, සමාධිපදට්ඨානන්ති. ජාති

1 අනුස්සරිතත්තා—මරම්ම. 2 සදෙසිකො—කත්ථචි.

මණ්ඩිතය ච සුධනතසුවණ්ණං විය ච සවාසනාදෙසපහීනස්ස ඤාණස්ස සුවිසුද්ධතා. නිරවසෙසඤෙය්‍යං යථා සභාවතො පටිවිජ්ඣනසමත්ථතා ලක්ඛණං නාම, තෙන ලක්ඛණෙන ලක්ඛිතං ඤාණං ලක්ඛියං නාම, යං ලක්ඛණං සො ගුණො නාම, යො ලක්ඛියො සො ගුණී නාම, යො ගුණී සො බුද්ධො නාම, යො ගුණො සො බුද්ධගුණො නාමාති. පුනා හ:- ඉමිනා ඤාණං බුද්ධො තස්සවිසුද්ධි බුද්ධගුණො නිකථෙහි" ති! නයෙ වං දට්ඨබ්බං, යථා රාජා ආගතොති වුත්තෙ සබ්බං සෙනාවාහනං ආගතනති වුත්ත මෙව හොති. එව මෙවං ඤාණවිසුද්ධිමති වුත්තෙ ඤාණසම්පයුත්තතා වත්තාරො අරූපිනො ඛන්ධා ච තෙහි අධිමුත්තතං රූපක්ඛන්ධඤ්ච විසුද්ධිකතා යෙවා ති ඤායති, ඤාණමහි නිරවසෙසඤෙය්‍යෙසු පවත්තනෙන ඤාණසම්පයුත්තා පි තථෙ ව පවත්ත නති. තස්මා සුවිසුද්ධාය සකලායම පි රූපාරූපසන්තතියං බුද්ධොභාරො නිරූළ්හො, තාය සන්තතියා යො සුවිසුද්ධභාවො, තස්මිං බුද්ධගුණවොහාරො නිරූළ්හො, යථා ආදාසස්ස විසුද්ධභාවොයෙව රූපදස්සනෙ කාරණං, පදීපස්ස විසුද්ධභාවො යෙව ඝටපටාදිපකාසනෙ කාරණං, චක්ඛාදීනං විපසන්නභාවොයෙව චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදීනං රූපවිජානනෙ කාරණං. එව මෙව ඤාණප්පධානානං තෙසං චිත්තචෙතසිකානං නිම්මලවිසුද්ධභාවො යෙව නිරවසෙසඤෙය්‍ය විජානනෙ කාරණනති. සා පන චෙතොවිසුද්ධි කෙන කතා? ති අරහත්තමග්ගඤාණෙන, අරහත්තමග්ගඤාණං කෙන කතනති? සමාධිනා, සමාධි කෙන උපපන්නො? ති, සීලෙන. වුත්තං හෙතං දෙවතාසංයුත්තෙ:—

" සීලෙ පතිට්ඨාය නරො සපඤ්ඤො, චිත්තං පඤ්ඤඤ්ච භාවයං,
ආතාපි නිපකො භික්ඛු සො ඉමං විජටයෙ ජටනති."

එවං අරහත්තමග්ගඤාණෙන සච්චභාදකතමෙ නිහතෙ එකප්පහාරෙනෙ ව සකලංඤෙය්‍යමණ්ඩලං එකොභාසං අහොසි— එත්ත මත්ථං උපරිසම්මාසම්බුද්ධො ති පදස්ස විවරණෙ ආගමිස්සති. එත්තාවතා විසුද්ධක්ඛන්ධසන්තානෙන 1 බුද්ධො, තස්ස විසුද්ධියා ඤෙය්‍යොභාසනසමත්ථභාවො බුද්ධගුණො, හොතු, එකස්ස බුද්ධස්ස ගුණො පි එකො, කස්මා? විසයොභාසනස්ස එකත්තතා, එවං සන්තෙ කිං තස්මිං තයා වණ්ණෙතබ්බං අත්ථීති? සච්චමෙ තං, එවං සන්තෙ පි චිත්තචෙතසිකා නාම ආරම්මණෙ පවත්තනති, නොඅනාරම්මණිකා, ආරම්මණං නාම ඤෙය්‍යං, ඤෙය්‍යං නාම අප්පමෙය්‍යං, අප්ප මෙය්‍යෙ ඤෙය්‍යෙ පවත්තඤාණමපි අප්පමෙය්‍යං, තස්මා වණ්ණෙතබ්බ

1 ඛන්ධසන්තානෙ—මරම්ම.

මෙවාති— ලක්ඛණානාම ලක්ඛියෙසු තිට්ඨති, නො ආකාසෙ. තස්මා ලක්ඛණෙ කථිතෙ ලක්ඛියං කථිත මෙව, ගුණෙ කථිතෙ ගුණී කථිතො ව, ගුණිමහි කථිතෙ ගුණො කථිතො ව, බුද්ධ කථිතෙ බුද්ධගුණො කථිතො ව, බුද්ධගුණෙ කථිතෙ බුද්ධො කථිතො ව, න සක්කා තදුභයවිනිමොගං කත්වා වණ්ණෙතුං, තස්මා යෙව තදුභයං එකතො කත්වා පාළියං "බුජ්ඣතීති කෙන ඨෙන බුද්ධො? බුජ්ඣිතා සච්චානී ති බුද්ධො, බොධෙතා පජායා ති බුද්ධො"ති ආදි වුත්තං. එවං වෙදනාසොධනාදිහි "කොබුද්ධො"ති පදස්ස අත්ථො වුත්තො. ඉදානි "බුද්ධගුණො ති කො සො"ති එත්ථ බුද්ධගුණාතාවබහුකාපි සුවිපුඛ්ඛතා ලක්ඛණෙන එකත්තමුපගතත්තා එකවචනෙන වුත්තා පි බහුවචනෙන විභජිතබ්බා ව, තස්මා බුද්ධගුණා නාම චුද්දස බුද්ධඤ්ඤාණානි, තෙ උපරි සම්මාසම්බුද්ධොති පදස්ස අත්ථවිවරණෙ ආගමිස්සන්ති, ඡිඅසාධාරණඤ්ඤාණානි ච චතුවෙසාරජ්ජා ච ඡළභිඤ්ඤා ච අට්ඨවිජ්ජා ච පණ්ණරසචරණධම්මා ච උපරියෙව ආවිභවිස්සන්ති, **අට්ඨාරස ආවෙණිකධම්මා** නාම. අතීතංසෙ බුද්ධස්ස භගවතො අපපටිහතං ඤාණං අනාගතංසෙ අපපටිහතං ඤාණං. පච්චුප්පන්නංසෙඅපපටිහතං ඤාණං, ඉමෙහි තීහි ධම්මෙහි සමන්නාගතස්ස බුද්ධස්ස භගවතො සබ්බං කායකම්මං ඤාණපුබ්බඞ්ගමං, ඤාණානුපරිවත්ති. සබ්බං වචීකම්මං—පෙ— සබ්බං මනොකම්මං ඤාණපුබ්බඞ්ගමං, ඤාණානුපරිවත්ති. ඉමෙහි ඡහි ධම්මෙහි සමන්නාගතස්ස බුද්ධස්ස භගවතො නත්ථි ඡන්දස්ස හානි, නත්ථි ධම්මදෙසනායහානි, නත්ථි විරියස්ස හානි, නත්ථිසමාධිස්ස හානි නත්ථි පඤ්ඤාය හානි, නත්ථි විමුත්තියා හානි, ඉමෙහි චාදසහි ධම්මෙහි සමන්නාගතස්ස බුද්ධස්ස භගවතො නත්ථි දවා, නත්ථි රවා, නත්ථිඅප්ඵුටං, නත්ථිවෙගායිතත්තං[1], නත්ථි අව්‍යාවටමනො, නත්ථි අපපටිසඛ්ඛානුපෙක්ඛා"ති ඉමෙඅට්ඨාරස ආවෙණිකධම්මානාම. තත්ථ "දවා"ති ඛිඩ්ඩාධිප්පායෙන කිරියා. "රවා"ති සහසාකිරියා. "අප්ඵුටං"නති ඤාණෙන අඵුසිතං. "වෙගායිතත්ත"නති තුරිතකිරියා. "අව්‍යාවටමනො"ති නිරත්ථකො චිත්තසමුදාචාරො. "අපපටිසඛ්ඛානුපෙක්ඛා"ති අඤ්ඤානුපෙක්ඛා නත්ථීති. **දසතථාගතබලානි** නාම, දසබලසමන්නාගතො සත්ථා ඔවාදෙන සාවකෙ න විසං වාදෙති, සො නිවිඩො, "**ඉදං කරොථ ඉමිනා උපායෙන කරොථ ඉදං වො කුරුමානානං හිතාය සුඛාය භවිස්සති**"ති. සො තථා ඔවදිතො තථා අනුසිට්ඨො තථා කරොන්තො තථා පටිපජ්ජන්තො තං භූමිං අනුපාපුණිස්සතීති ඨාන මෙතං විජ්ජති. සො තථා ඔවදිතො තථා අනුසිට්ඨො සීලක්ඛ

---

1 'වෙදායිතත්ත' සිහළ

ඞ්ගංඅපරිපූරෙනෙතා—පෙ—තංභූමිං අනුපාපුණිස්සතීතිනෙතංධ්‍යානං විජ්ජති. සො තථා ඔවදිතො තථා අනුසිට්ඨො සීලක්ඛන්ධං පරිපූරෙ නෙතා තං භූමිං අනුපාපුණිස්සතී ති ධ්‍යාන මෙතං විජ්ජති.සම්මාසම්බුද්ධ ස්ස තෙ සතො ඉමෙ ධම්මා අනභි සම්බුද්ධා ති නෙතං ධ්‍යානං විජ්ජති, සබ්බාසවපරික්ඛීණස්ස තෙ සතො ඉමෙ ආසවා අපරික්ඛීණා ති නෙ තං ධ්‍යානං විජ්ජති. යස්ස තෙ අත්ථාය ධම්මො දෙසිතො සො න නියාති තක්කරස්ස සම්මා දුක්ඛක්ඛයාය ති නෙතං ධ්‍යානං විජ්ජති. සාවකො ඛො පන තෙ ධම්මානුධම්මපටිපන්නො සාමීචිපටි පන්නො අනුධම්මචාරී පුබ්බෙඛ්‍යාපරං උළාරං විසෙසාධිගමං න සච්ඡිකරිස්සතී ති නෙ තං ධ්‍යානං විජ්ජති. යෙ ඛො පන ධම්මා අන්තරායිකා වුත්තා භගවතා තෙ පටිසෙවතො නාලං අන්තරායාය ති නෙ තං ධ්‍යානං විජ්ජති.යෙඛො පන ධම්මා අනියාන්තිකා තෙ නියාය ති සම්මාදුක්ඛක්ඛයාය ති නෙ තං ධ්‍යානං විජ්ජති. යෙ ඛො පන ධම්මා නියාන්තිකා තෙ නියාන්ති තක්කරස්ස සම්මාදුක්ඛක්ඛයාය ති ධ්‍යාන මෙතං විජ්ජති. සාවකො ඛොපන තෙ සොපාදිසෙසො අනුපාදිසෙසං නිබ්බානධාතුං අනුපාපුණිස්සතීති නෙතං ධ්‍යානං විජ්ජති, දිට්ඨිස මපන්නො මාතරං ජීවිතා වොරොපෙය්‍ය හන්තෙහි වා පාදෙහි වා සුහ තං කරෙය්‍යාති නෙ තං ධ්‍යානං විජ්ජති. පුථුජ්ජනො මාතරං ජීවිතා වොරොපෙය්‍ය හන්තෙහි වා පාදෙහි වා සුහතං කරෙය්‍යාති ධ්‍යාන මෙ තං විජ්ජති. එවං පිතරං,අරහන්තං,භික්ඛුං. දිට්ඨිසම්පන්නො පුග්ගලො සඞ්ඝං භින්දෙය්‍ය සඞ්ඝෙ වා සඞ්ඝරාජිං ජනෙය්‍යාති නෙතං ධ්‍යානං විජ්ජති. පුථුජ්ජනො සඞ්ඝං භින්දෙය්‍ය සඞ්ඝෙ වා සඞ්ඝරාජිං ජනෙය්‍යා ති ධ්‍යානමෙතං විජ්ජති. දිට්ඨිසම්පන්නො තථාගතස්ස දුට්ඨචිත්තො ලොහිතං උප්පාදෙය්‍ය, පරිනිබ්බුතස්ස වා තථාගතස්ස දුට්ඨචිත්තො ථූපං භින්දෙය්‍යාති නෙතං ධ්‍යානං විජ්ජති. දිට්ඨිසම්පන්නො අඤ්ඤං සත්ථාරං අපදිසෙය්‍ය අපිජීවිතහෙතුති නෙ තං ධ්‍යානං විජ්ජති. පුථුජ්ජ නො අඤ්ඤං සත්ථාරං අපදිසෙය්‍යාති ධ්‍යානමෙතං විජ්ජති. දිට්ඨිසම්ප නෙනා ඉතො බහිද්ධා අඤ්ඤං දක්ඛිණෙය්‍යං පරියෙසෙය්‍යාති නෙ තං ධ්‍යානං විජ්ජති. පුථුජ්ජනො ඉතො බහිද්ධා අඤ්ඤං දක්ඛිණෙය්‍යං පරි යෙසෙය්‍යාති ධ්‍යානමෙතං විජ්ජති. දිට්ඨිසම්පන්නො කුතූහලමඞ්ගලෙන සුඛීං පවෙචෙය්‍යාති නෙතං ධ්‍යානං විජ්ජති. පුථුජ්ජනො කුතූහලමඞ්ග ලෙන සුඛීං පවෙචෙය්‍යාති ධ්‍යානමෙතං විජ්ජති. ඉත්ථී රාජා චක්කව ත්තී සියාති නෙතං ධ්‍යානං විජ්ජති. පුරිසො රාජා චක්කවත්තී සියාති ධ්‍යානමෙතං විජ්ජති.ඉත්ථී සක්කො දෙවානම්දෙ සියාති නෙතං ධ්‍යා නං විජ්ජති. පුරිසො සක්කො දෙවානම්දෙ සියාති ධ්‍යාන මෙතං විජ්ජති. ඉත්ථී මාරො පාපිමා සියාති නෙ තං ධ්‍යානං විජ්ජති. පුරිසො

මාරො පාපිමා සියාති ඨානමෙතං විජ්ජති. ඉත්ථී මහාබ්‍රහ්මා සියාති නෙතං ඨානං විජ්ජති. පුරිසො මහාබ්‍රහ්මා සියාති ඨානමෙතං විජ්ජති. ඉත්ථී තථාගතො අරහං සම්මාසම්බුද්ධො සියාති නෙතං ඨානං විජ්ජති. පුරිසො තථාගතො අරහං සම්මාසම්බුද්ධො සියාති ඨානමෙතං විජ්ජති. වෙ තථාගතා අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා අපුබ්බං අචරිමං එකිස්සා ලොකධාතුයා උපපජ්ජෙය්‍යුං ධම්මං දෙසෙය්‍යුන්ති නෙ තං ඨානං විජ්ජති. එකො තථාගතො අරහං සම්මාසම්බුද්ධො එකිස්සා ලොකධාතුයා උපපජ්ජති ධම්මං දෙසෙතීති ඨාන මෙතං විජ්ජති. තිණ්ණං දුච්චරිතානං ඉඤ්ඤො කන්තො පියො මනාපො විපාකො භවිස්සතීති නෙ තං ඨානං විජ්ජති. තිණ්ණං දුච්චරිතානං අනිඤ්ඤො අකන්තො අපියො අමනාපො විපාකො භවිස්සතීති ඨාන මෙතං විජ්ජති, තිණ්ණං සුචරිතානං අනිඤ්ඤො අකන්තො අපියො අමනාපො විපාකො භවිස්සතීති නෙතං ඨානං විජ්ජති. තිණ්ණං සුචරිතානං ඉඤ්ඤො කන්තො පියො මනාපො විපාකො භවිස්සතීති ඨාන මෙතං විජ්ජති, අඤ්ඤතරො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා කුහකො ලපකො නෙමිත්තිකො කුහනලපනනෙමිත්තිකතං පුබ්බඛ්ගමං කත්වා පඤ්චනීවරණෙ අපපහාය චෙතසො උපක්කිලෙසෙ පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණෙ චතුසු සතිපට්ඨානෙසු අනුපට්ඨිතසති සත්තබොජ්ඣඞ්ගෙ භාවයිත්වා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣිස්සතීති නෙ තං ඨානං විජ්ජති. අඤ්ඤතරො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා සබ්බදෙසාපගතා පඤ්චනීවරණෙ පහාය චෙතසො උපක්කිලෙසෙ පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණෙ චතුසු සතිපට්ඨානෙසු උපට්ඨිතසති විහරන්තො සත්තබොජ්ඣඞ්ගෙ භාවයිත්වා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣිස්සතීති ඨාන මෙතං විජ්ජති. යං එත්ථඤ්ඤං හෙතුසො ඨානසො අනොධිසො ඉද වුච්චති ඨානාඨානඤ්ඤං.

පඨමං තථාගතබලං.

ඉති ඨානාඨානගතා සබ්බෙ සත්තා ඛයධම්මා වයධම්මා නිරොධධම්මා, කෙචි සග්ගූපගා, කෙචි අපායූපගා, කෙචි නිබ්බානූපගා. එවං භගවා ආහ.—

"සබ්බෙ සත්තා මරිස්සන්ති මරණන්තං හි ජීවිතං,
යථාකම්මං ගමිස්සන්ති පුඤ්ඤපාපඵලූපගා.

නිරයං පාපකම්මන්තා පුඤ්ඤකම්මා ච සුග්ගතිං,
අපරෙ ච මනුජා භාවෙත්වා පරිනිබ්බන්ති අනාසවා"ති

තත්ථ සබ්බෙ සත්තා ති ඨානාඨානඤ්ඤණෙ වුත්තා සබ්බෙ තසා වා ථාවරා වා සත්තා මරිස්සන්ති, තසා පුනබ්භවහෙතුකා මරි

ස්සන්ති, ථාවරා අහෙතුකමරණේන මරිස්සන්ති, ජීවිතපරියාදානං අගවජ්ජන්නා නාම නත්ථි, තෙ එවං මරන්තා පි යථාකම්මං ගම්ස්සන්ති කම්මානුරූපෙන ගම්ස්සන්ති. කෙ තෙ ගම්ස්සන්ති? පුඤ්ඤපාප ඵලූපගා. තෙ කුහිං ගම්ස්සන්ති ති? ආහ, "**නිරයං පාපකම්මන්තා පුඤ්ඤකම්මා ච සුග්ගතිං**"නති,යෙව පන කම්මකඛයං කරිංසු,තෙ අපරෙ මග්ගං භාවෙත්වා අරහත්තමග්ගං උප්පාදෙත්වා තණ්හානුසයංජිත්වා තතා අනාසවා පුනරුප්පත්තිහෙතුරහිතා පරිනිබ්බන්ති, තෙ පි යථා නිබ්බුතං පදීපං පුන න උප්පජ්ජති, එවං නිරුජ්ඣන්ති, තත්ථ **නිරයං පාපකම්මන්තා**ති අපුඤ්ඤපටිපදා. **පුඤ්ඤකම්මා ච සුග්ගතිං**ති පුඤ්ඤපටිපදා. **අපරෙ ච මග්ගං භාවෙත්වා පරිනිබ්බන්ති අනාසවා**ති පුඤ්ඤපාපසමතික්කමපටිපදා. තත්ථ යා භවගාමිනී පටිපදා, අයං සබ්බත්ථගාමිනී පටිපදා. යා නිරොධගාමිනී පටිපදා, අයං අත්ථගාමිනී පටිපදා.යං එත්ථ ඤාණං හෙතුසො ඨානසො අනොධිසො, ඉදං වුච්චති සබ්බත්ථගාමිනිපටිපදාඤාණං.

දුතියං තථාගතබලං.

ඉති සබ්බත්ථගාමිනිපටිපදා අනෙකධාතුලොකො, අත්ථගාමිනී පටිපදා නානාධාතුලොකො. තත්ථ කතමො අනෙකධාතුලොකො? චක්ඛුධාතු රූපධාතු චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු, සොතධාතු සද්දධාතු සොතවිඤ්ඤාණධාතු, ඝානධාතු ගන්ධධාතු ඝානවිඤ්ඤාණධාතු, ජිව්හාධාතු රසධාතු ජිව්හාවිඤ්ඤාණධාතු, කායධාතු ඵොට්ඨබ්බධාතු කායවිඤ්ඤාණධාතු,මනොධාතු ධම්මධාතු මනොවිඤ්ඤාණධාතු,පඨවිධාතු ආපොධාතු, තෙජොධාතු, වායොධාතු, ආකාසධාතු,විඤ්ඤාණධාතු, කාමධාතු, ව්‍යාපාදධාතු,අවිහිංසාධාතු,දුක්ඛධාතු, දෙමනස්සධාතු,අවිජ්ජාධාතු, සුඛධාතු,සොමනස්සධාතු, උපෙක්ඛාධාතු,කාමධාතු,රූපධාතු,අරූපධාතු, නිරොධධාතු, සංඛාරධාතු,නිබ්බානධාතු,අයං අනෙකධාතුලොකො. තත්ථ කතමො නානාධාතු ලොකො? අඤ්ඤං චක්ඛුධාතු,අඤ්ඤං රූපධාතු, අඤ්ඤං චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු—පෙ—අඤ්ඤං සඞ්ඛාරධාතු අඤ්ඤං නිබ්බානධාතු ති. යං එත්ථ ඤාණං හෙතු සො ඨානසො අනොධිසො ඉදං වුච්චති අනෙකධාතුනානාධාතුඤාණං.

තතියං තථාගතබලං.

ඉති එවං අනෙකධාතුනානාධාතුකස්ස යං ය දෙවධාතුං සත්තා අධිමුච්චන්ති, තං ත දෙව අධිට්ඨහන්ති, අභිනිවිසන්ති, කෙචි රූපාධිමුත්තා කෙචි සද්දාධිමුත්තා,කෙචි ගන්ධරසඵොට්ඨබ්බධම්මාධිමුත්තා,කෙචි

ඉට්ඨාධිමුත්තතා, කෙචි පුරිසාධිමුත්තතා, කෙචි වාගාධිමුත්තතා, කෙචි ඥානාධිමුත්තතා, කෙචි මජ්ඣිමාධිමුත්තතා, කෙචි පණීතාධිමුත්තතා, කෙචි දෙවාධිමුත්තතා, කෙචි මනුස්සාධිමුත්තතා, කෙචි නිබ්බානාධිමුත්තතා.

යං එත්ථ ඤාණං හෙතුසො ඨානමසා අනොධිසො "අයං වෙනෙ‍ය්‍යො අයං සග්ගගාමී අයං දුග්ගතිගාමී"ති ඉදං වුච්චති සත්තානං නානාධිමුත්තතීකතාඤාණං.

චතුත්ථං තථාගතබලං.

ඉති යෙ යථාධිමුත්තා ච භවන්ති, තං තං සමාදානං සමාදියන්ති. තෙ ඡබ්බිධං කම්මං සමාදියන්ති, කෙචි ලොභවසෙන කෙචි දොසවසෙන කෙචි මොහවසෙන කෙචි සද්ධාවසෙන කෙචි විරියවසෙන කෙචි පඤ්ඤාවසෙන, තං විභජ්ජමානං දුවිධං සංසාරගාමිනී ච නිබ්බානගාමිනී ච:—1 තත්ථ යං ලොභවසෙන දොසවසෙන මොහවසෙන කම්මං කරොති, ඉදං කම්මං කණ්හං කණ්හවිපාකං. යං සද්ධාවසෙන ච විරියවසෙන ච පඤ්ඤාවසෙන ච කම්මං කරොති, ඉදං කම්මං සුක්කං සුක්කවිපාකං. තත්ථ යං ලොභවසෙන ච දොසවසෙන ච මොහසද්ධාවිරියවසෙන ච කම්මං කරොති, ඉදං කම්මං කණ්හසුක්කං, කණ්හසුක්කවිපාකං. තත්ථ යං විරියවසෙන ච පඤ්ඤාවසෙන ච කම්මං කරොති, ඉදං කම්මං අකණ්හං අසුක්කං අකණ්හඅසුක්කවිපාකං, කම්මමුත්තමං කම්මසෙඨං කම්මක්ඛයාය සංවත්තති. චත්තාරි කම්මසමාදානානි, අත්ථි කම්මසමාදානං පච්චුප්පන්නසුඛං ආයතිං දුක්ඛවිපාකං. අත්ථි කම්මසමාදානං පච්චුප්පන්නදුක්ඛං ආයතිං සුඛවිපාකං. අත්ථි කම්මසමාදානං පච්චුප්පන්නදුක්ඛං ආයතිං දුක්ඛවිපාකං. අත්ථි කම්මසමාදානං පච්චුප්පන්නසුඛඤ්චෙව ආයතිඤ්ච සුඛවිපාකං. යං එවංජාතිකං කම්මසමාදානං. "ඉමිනා පුග්ගලෙන අකුසලං කම්මසමාදානං උපචිතං අවිපක්කං විපාකාය පච්චුපට්ඨිතං නව භබ්බො අභිනිබ්බිදාය ගන්තු"න්ති, තං භගවා න ඔවදති, යථා දෙවදත්තං, කොකාලිකං, සුනක්ඛත්තං ලිච්ඡවිපුත්තං. යථාව පුණ්ණං ගොවතිකං අවෙලඤ්ච කුක්කුරවතිකං, යෙ වා පනඤ්ඤෙ සත්තා මිච්ඡත්තනියතා, "ඉමෙසඤ්ච පුග්ගලානං උපචිතං අකුසලං නව තාව පාරිපූරිං ගතං, පුරා පාරිපූරිං ගච්ඡති, පුරා ඵලං නිබ්බත්තයති, පුරා වෙනෙ‍ය්‍යත්තං සමතික්කමති"ති තෙ භගවා අසමත්තෙ න ඔවදති, "ඉමෙසඤ්ච පුග්ගලස්ස අකුසලකම්මසමාදානං පරිපූරයමානං මහාභූතා ආවාරයිස්සන්ති, පුරා පාරිපූරිං නගච්ඡති, පුරා ඵලං නනිබ්බත්තයති, පුරා ම

1 සංසාරගාමිනීවෙති—එත්තකමෙවදිස්සති ලංකායපොත්ථකෙසු.

ගතං න ඉච්චාරෙති, පුරා වෙනෙය්‍යතනූං නසමතික්කමතීති, තෙ භගවා අ-
සමත්තෙ ඔවදති, යථා ආයසමන්තං අඞ්ගුලිමාලං. සබ්බසං මුදුම්ජ්ඣා-
ධිමත්තතා, තත්‍ථ මුදු ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරා, මජ්ඣිමා අවසෙසකුසලාභි-
ඛ්ඛාරා, අධිමත්තා අකුසලාභිඛ්ඛාරා, යං එත්‍ථ ඤාණං හෙතු
සො ඨානසො අනොධිසො "ඉදං දිට්ඨධම්මවෙදනීයං ඉදං උපපජ්ජ
වෙදනීයං ඉදං අපරාපරියවෙදනීයං ඉදං නිරවශෙසවෙදනීයං ඉදං
පෙතනිවිසයවෙදනීයං ඉදං අපුරකායවෙදනීයං ඉදං නිරයවෙදනීයං
ඉදං දෙවවෙදනීයං ඉදං මනුස්සවෙදනීය" නති, ඉදං වුච්චති අනිතා
නාගතපවත්තපන්නානං කම්මසමාදානානං ඨානසො හෙතුසො අනො
ධිසො විපාකවෙමත්තතාඤාණං.

පඤ්චමං තථාගතබලං.

ඉති තථාසමාදින්නානං කම්මානං සමාදින්නානං ඛ්ඛානවිමො
ක්ඛානං සමාධිනා සමාපත්තීනං "අයං සංකිලෙසො ඉදං වොදානං
ඉදං වුට්ඨානං එවං සංකිලිස්සති, එවං වොදාසති, එවං වුට්ඨහති" නි ඤා
ණං අනාවරණං. තත්‍ථ කති ඛ්ඛානානි? චත්තාරි ඛ්ඛානානි? කති
විමොක්ඛා? එකාදස ච අට්ඨ ච සත්ත ච තයො ච. කති සමාධි?
තයො සමාධි:— සවිතක්කසවිචාරො සමාධි, අවිතක්කවිචාරමත්තො
සමාධි, අවිතක්කඅවිචාරොසමාධි. කති සමාපත්තියො? පඤ්චසමාප
ත්තියො —සඤ්ඤාසමාපත්ති, අසඤ්ඤාසමාපත්ති, නෙවසඤ්ඤානාස
ඤ්ඤාසමාපත්ති, විභූතිසමාපත්ති, නිරොධසමාපත්ති. තත්‍ථ කතමො
සංකිලෙසො? පඨමස්සඛ්ඛානස්ස කාමරාගව්‍යාපාදසංකිලෙසො, යෙ
චතුක්කතිඛ්ඛාගී වෙ, පච්ඡිමකො යො වා පන කො වි හානභාගියො
සමාධි, අයං සංකිලෙසො. තත්‍ථ කතමං වොදානං? නීවරණපාරිසුද්ධි
පඨමස්ස ඛ්ඛානස්ස යෙ චතුක්කතිඛ්ඛාගී වෙ, පච්ඡිමකො යො වා පන
කොවි විසෙසභාගියො සමාධි, ඉදං වොදානං. තත්‍ථ කතමං වුට්ඨානං?
යං සමාපත්තිවුට්ඨානකොසල්ලං, යං එත්‍ථ ඤාණං හෙතුසො ඨාන
සො අනොධිසො. ඉදං වුච්චති සබ්බසං ඛ්ඛානවිමොක්ඛසමාධි සමාප
ත්තීනං සංකිලෙසවොදානවුට්ඨානඤාණං.

ඡට්ඨං තථාගතබලං.

තස්සෙ ච සමාධිස්ස ඉන්ද්‍රියානි පරිවාරානි භවන්ති, තෙසං මුදුම්
ජ්ඣිමාධිමත්තතා, "අයං මුදින්ද්‍රියො අයං මජ්ඣිමින්ද්‍රියො අයං තික්ඛින්ද්‍ර
යො" නි තත්‍ථ භගවා තික්ඛින්ද්‍රියං සංඛිත්තෙන ඔවාදෙන ඔවදති,

මජ්ඣිමින්ද්‍රියං සංඛිත්තේන ච විත්ථාරේන ච ඔවදති, මුදින්ද්‍රියං විත්ථාරේන ඔවදති. තත්‍ර භගවා තික්ඛින්ද්‍රියස්ස මුදුකං ධම්මදේසනං උපදිසති. මජ්ඣිමින්ද්‍රියස්ස මුදුතික්ඛං, මුදින්ද්‍රියස්ස තික්ඛං ධම්මදේසනං උපදිසති. තත්‍ර භගවා තික්ඛින්ද්‍රියස්ස සමථං, මජ්ඣිමින්ද්‍රියස්ස සමථවිපස්සනං, මුදින්ද්‍රියස්ස විපස්සනං; තික්ඛින්ද්‍රියස්ස නිස්සරණං මජ්ඣිමින්ද්‍රියස්ස ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච, මුදින්ද්‍රියස්ස අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච උපදිසති. තත්‍ර භගවා තික්ඛින්ද්‍රියස්ස අධිපඤ්ඤාසික්ඛාය පඤ්ඤාපයති; මජ්ඣිමින්ද්‍රියස්ස අධිචිත්තසික්ඛාය; මුදින්ද්‍රියස්ස අධිසීලසික්ඛාය පඤ්ඤාපයති. යං එත්‍ර ඤාණං හෙතුසො ඨානසො අනොධිසො "අයං ඉමං භූමිභාවනං භාවෙන්තො ඉමාය වෙලාය ඉමාය අනුසාසනියා, එවං ධාතුකො අයඤ්ච ස්ස ආසයො අයං අනුසයො"ති ඉදං වුච්චති පරසත්තානං පරපුග්ගලානං ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තවෙමත්තතාඤාණං.

සත්තමං තථාගතබලං

ඉති තත්‍ර යං අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති; සෙය්‍යථිදං— එකම්පි ජාතිං ද්වෙපි ජාතියො තිස්සො පි ජාතියො චතස්සො පි ජාතියො පඤ්ච පි දස පි වීසති පි තිංස පි චත්තාලීස පි පඤ්ඤාස පි ජාතියො සතම්පි ජාතියො සහස්සම්පි ජාතියො සතසහස්සම්පි ජාතියො අනෙකෙ පි සංවට්ටකප්පෙ අනෙකෙ පි විවට්ටකප්පෙ අනෙකෙ පි සංවට්ටවිවට්ටකප්පෙ, "අමුත්‍රාසිං එවංනාමො එවංගොත්තො එවංවණ්ණො එවමාහාරො එවං සුඛදුක්ඛපටිසංවෙදී එවමායුපරියන්තො, සො තතො චුතො අමුත්‍ර උපපාදිං, තත්‍ර පාසිං එවංනාමො එවංගොත්තො එවංවණ්ණො එවමාහාරො එවංසුඛදුක්ඛපටිසංවෙදී එවමායුපරියන්තො, සො තතො චුතො ඉධූපපන්නො"ති සාකාරං සඋද්දෙසං අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති, "තත්‍ර සග්ගූපගෙසු ච මනුස්සූපගෙසු ච අපායූපගෙසු ච සත්තෙසු ඉමස්ස පුග්ගලස්ස ලොභාදයො උස්සන්නා අලොභාදයොමන්දා. ඉමස්ස පුග්ගලස්ස අලොභාදයො උස්සන්නා ලොභාදයො මන්දා. යෙ වා පන උස්සන්නා යෙ වා පන මන්දා, ඉමස්ස පුග්ගලස්ස ඉමානි ඉන්ද්‍රියානි උපචිතානි ඉමානි ඉන්ද්‍රියානි අනුපචිතානි. ඉමානි ඉන්ද්‍රියානි අනුපචිතානි ඉමානි ඉන්ද්‍රියානි උපචිතානි. අමුකායකප්පකොටියාවා කප්පසත සහස්සෙ වා කප්පසහස්සෙ වා කප්පසතෙ වා කප්පෙ වා අනන්තරකප්පෙ වා උපඩ්ඪකප්පෙ වා සංවච්ඡරෙ වා උපඩ්ඪසංවච්ඡරෙ වා මාසෙ වා පක්ඛෙ වා දිවසෙ වා මුහුත්තෙ වා ඉමිනා පමාණෙන වා පසාදෙන වා"ති තං තං භවං භගවා අනුස්සරන්තො අසෙසං ජානාති. යං

එත්ථ ඤාණං හෙතුසො ඨානසො අනොධිසො පුබ්බෙ නිවාසං අනුස්ස රති, ඉදං වුච්චති පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණං.

අට්ඨමං තථාගතබලං.

තත්ථ දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන සත්තෙ පස්සති චවමානෙ උපජ්ජමානෙ හීනෙ පණීතෙ සුවණ්ණෙ දුබ්බණ්ණෙ සුගතෙ දුග්ගතෙ යථාකම්මූපගෙ සත්තෙ පජානාති, "ඉමෙ වත භොන්තො! සත්තා කායදුච්චරිතෙන සමන්නාගතා වචී—පෙ—මනොදුච්චරිතෙන සමන්නාගතා අරියානං උපවාදකා මිච්ඡා දිට්ඨිකා මිච්ඡාදිට්ඨිකම්මසමාදානා, තෙ කායස්ස භෙදා පරම්මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපන්නා. ඉමෙ වා පන භොන්තො! සත්තා කායසුචරිතෙන සමන්නාගතා වචී—පෙ—මනොසුචරිතෙන සමන්නාගතා අරියානං අනුපවාදකා සම්මාදිට්ඨිකා සම්මාදිට්ඨිකම්මසමාදානා, තෙ කායස්ස භෙදා පරම්මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපන්නා" ති පස්සති. තත්ථ සග්ගූපගෙසු ච අපායූපගෙසු ච සත්තෙසු "ඉමිනා පුග්ගලෙන එවරූපං කම්මං අමුකාය කප්පකොටියා උපචිතං, කප්ප සතසහස්සෙ වා කප්පසහස්සෙ වා කප්පසතෙ වා කප්පෙ වා අන්තර කප්පෙ වා උපඩ්ඩකප්පෙ වා සංවත්තමානෙ වා උපඩ්ඩසංවත්තමානෙ වා මාසෙ වා පක්ඛෙ වා දිවසෙ වා මුහුත්තෙ වා ඉමිනාපමාණෙන වා පසාදෙන වා" ති යං එත්ථ ඤාණං හෙතුසො ඨානසො අනොධිසො සත්තානං චුතූපපාතං පස්සති. ඉදං වුච්චති දිබ්බචක්ඛුඤාණ .

නවමං තථාගතබලං.

ඉති තත්ථ යං සබ්බඤ්ඤුතං පත්තං විදිතසබ්බධම්මං විරජං වීත මලං උපපන්නං සබ්බඤ්ඤුතඤාණපදට්ඨානං. ආසවක්ඛයඤාණං.

දසමං තථාගතබලං.

ඉමානි දස තථාගතස්ස තථාගතබලානි.

තත්‍රතමං තථාගතස්ස මහාකරුණාසමාපත්තියා ඤාණං? බහුකෙහි ආකාරෙහි පස්සන්තානං බුද්ධානං භගවන්තානං සත්තෙසු මහාකරුණාඤාණං ඔක්කමති:- "ආදිත්තො ලොකස්සනිවාසො" ති පස්සන්තානං බුද්ධානං භගවන්තානං සත්තෙසු මහාකරුණාඤාණං ඔක්කම

මති. "උය්‍යුත්තෙනා ලොකසන්නිවාසො"ති පස්සන්තානං බුද්ධානං භග
වන්තානං සත්තෙසු මහාකරුණාඤ්ඤාණං ඔක්කමති " පයාතො ලො
කසන්නිවාසො" ති පස්සන්තානං—පෙ—"කුම්මග්ගපටිපන්නො ලො
කසන්නිවාසො" ති —පෙ— " උපනීයතිලොකො අද්ධුවො" ති
පස්සන්තානං—පෙ— " අත්තානො 1 ලොකො අනභිස්සරො"ති පස්ස
න්තානං—පෙ— " අස්සකො ලොකො සබ්බං පහාය ගමනීය"න්ති
පස්සන්තානං—පෙ—" ඌනො ලොකො අතිත්තො තණ්හාදාසො"ති
පස්සන්තානං—පෙ—"අත්තානො ලොකසන්නිවාසො"ති පස්සන්තා
නං—පෙ— " අලෙනො ලොකසන්නිවාසො"ති පස්සන්තානං-පෙ-
"අසරණො ලොකසන්නිවාසො"තිපස්සන්තානං-පෙ-"අසරණීභූතො
ලොකසන්නිවාසො"ති පස්සන්තානං—පෙ—"උඩ්ඩවතො ලොකො අවු
පස්සන්තො"ති පස්සන්තානං-පෙ— " සසල්ලො ලොකසන්නිවාසො
විද්ධො පුත්තසල්ලෙහි තස්ස න්තත්ථෙකදා කොචි සල්ලානං උබ්භතා
අත්ථත්ථ මයා"ති පස්සන්තානං-පෙ-"අවිජ්ජන්ධකාරාවරණො ලොක
සන්නිවාසො කිලෙසපඤ්ඤරපක්ඛිත්තො තස්ස න්තත්ථෙකදා කොචි
ආලොකං දස්සෙතා අත්ථත්ථ මයා"ති පස්සන්තානං—පෙ—"අවිජ්ජා
ගතතා ලොකසන්නිවාසො අත්ථිභූතො පදීයොනඩ්ඩ තන්තාකුලක
ජාතො ගුලාගුණ්ඨිකජාතො මුඤ්ජබබ්බජභූතො අපායං දුග්ගතිං
විනිපාතං සංසාරං නා නිවත්තතී"ති පස්සන්තානං—පෙ—" අවිජ්ජා
විසදෙසසංලිත්තො ලොකසන්නිවාසො කිලෙසකලලීභූතො"තිපස්ස
න්තානං—පෙ— " රාගදෙසමොහජටාජටිතො ලොකසන්නිවාසො
තස්ස න්තත්ථෙකදා කොචි ජටං විජටෙතා අත්ථත්ථ මයා"ති පස්ස
න්තානං—පෙ—"තණ්හාසඞ්ඛාටපටිමුක්කො ලොකසන්නිවාසො"ති
පස්සන්තානං—පෙ—' තණ්හාජාලෙන ඔත්ථටො ලොකසන්නිවාසො"
ති පස්සන්තානං—පෙ—"තණ්හාසොතෙන වුය්හති ලොකසන්නිවා
සො"ති පස්සන්තානං—පෙ— " තණ්හාසංයොජනෙන සත්තත්ථ
තෙතා ලොකසන්නිවාසො"ති පස්සන්තානං—පෙ—" තණ්හානුසයෙ
න අනුසටො ලොකසන්නිවාසො"ති පස්සන්තානං—පෙ—" තණ්හා
සන්තාපෙනසන්තපතිලොකසන්නිවාසො"ති පස්සන්තානං-පෙ-ත
ණ්හාපරිදාහෙනපරිඩය්හති ලොකසන්නිවාසො"තිපස්සන්තානං-පෙ-
දිට්ඨිසඞ්ඛාටෙ පටිමුක්කො ලොකසන්නිවාසො"ති පස්සන්තානං-පෙ-
" දිට්ඨිජාලෙන ඔත්ථටො ලොකසන්නිවාසො"ති පස්සන්තානං-පෙ-
" දිට්ඨිසොතෙන වුය්හති ලොකසන්නිවාසො"ති පස්සන්තානං-පෙ-
" දිට්ඨිසංයොජනෙන සත්තත්ථ තෙතා ලොකසන්නිවාසො"ති පස්ස
න්තානං—පෙ—"දිට්ඨානුසයෙන අනුසටො ලොකසන්නිවාසො"ති
පස්සන්තානං—පෙ—" දිට්ඨිසන්තාපෙන සන්තපති ලොකසන්නිවා

1 අත්තානො—මරම්ම 2 උ ද්ධාරතා-මරම්ම

සෙ ”ති පස්සන්තානං—පෙ—“ දිට්ඨිපරිලාහෙන පරිඩය්හති ලොකස්ස නිවාසො”ති පස්සන්තානං—පෙ—“ ජාතියා ආදිත්තො ලොකස්ස නිවාසො”ති පස්සන්තානං—පෙ—“ ජරාය අනුගතො ලොකස්ස නිවාසො”ති පස්සන්තානං—පෙ—“ව්‍යාධිනා අභිභූතො ලොකස්ස නිවාසො”ති පස්සන්තානං—පෙ—“ මරණෙන අබ්භාහතො ලොකස්ස නිවාසො”ති පස්සන්තානං—පෙ—“ දුක්ඛපරිඝිතො ලොකස්ස නිවාසො”ති පස්සන්තානං—පෙ-“ තණ්හාය ඔඩ්ඩිතො ලොකස්ස නිවාසො”ති පස්සන්තානං-පෙ-“ ජරාමරණෙන පරිකඛිත්තො ලොකස්ස නිවාසො” ති පස්සන්තානං—පෙ—“ මාරපාසෙන පරිකඛිත්තො ලොකස්ස නිවාසො”ති පස්සන්තානං-පෙ-“ මාරබන්ධනෙන බද්ධො ලොකස්ස නිවාසො තස්ස නත්ථිඤ්ඤ කොචි බන්ධනා මොචෙතා අඤ්ඤත්‍ර මයා”ති පස්සන්තානං—පෙ—“රාගබන්ධනෙන—දෙසබන්ධනෙන—මොහබන්ධනෙන— මානබන්ධනෙන-දිට්ඨිබන්ධනෙන-කිලෙසබන්ධනෙන— දුච්චරිතබන්ධනෙන බද්ධො ලොකස්ස නිවාසො තස්ස නත්ථිඤ්ඤ කොචි බන්ධනා මොචෙතා අඤ්ඤත්‍ර මයා”ති පස්සන්තානං—පෙ— “ මහාසම්බාධපරිපන්නො ලොකස්ස නිවාසො තස්ස නත්ථිඤ්ඤ කොචි ඔකාසංදස්සෙතා අඤ්ඤත්‍ර මයා”ති පස්සන්තානං—පෙ— “ මහාපලිබොධෙන පලිබුද්ධො ලොකස්ස නිවාසො තස්ස නත්ථිඤ්ඤ කොචි පලිබොධස්ස ඡෙත්තා අඤ්ඤත්‍ර මයා”ති පස්සන්තානං-පෙ-“ මහාපපාතෙ පතිතො ලොකස්ස නිවාසො තස්ස නත්ථිඤ්ඤ කොචි පපාතා උද්ධත්තා අඤ්ඤත්‍ර මයා”ති පස්සන්තානං—පෙ— “ මහාකන්තාරපරිපන්නො ලොකස්ස නිවාසො තස්ස නත්ථිඤ්ඤ කොචි කන්තාරා තාරෙතා අඤ්ඤත්‍ර මයා”ති පස්සන්තානං—පෙ— “ මහාසංසාරපරිපන්නො ලොකස්ස නිවාසො තස්ස නත්ථිඤ්ඤ කොචි සංසාරා මොචෙතා අඤ්ඤත්‍ර මයා”ති පස්සන්තානං—පෙ—“මහාවිදුග්ගෙ සම්පරිවත්තති ලොකස්ස නිවාසො තස්ස නත්ථිඤ්ඤ කොචි විදුග්ගා උද්ධත්තා අඤ්ඤත්‍ර මයා”ති පස්සන්තානං—පෙ— “ මහාපලිපෙ පරිපන්නො ලොකස්ස නිවාසො තස්ස නත්ථිඤ්ඤ කොචි පලිපා උද්ධත්තා අඤ්ඤත්‍ර මයා”ති පස්සන්තානං-පෙ- “ අබ්භාහතො ලොකස්ස නිවාසො”ති පස්සන්තානං-පෙ- “ ආදිත්තො ලොකස්ස නිවාසො රාගග්ගිනා දෙසග්ගිනා මොහග්ගිනා ජාතිඅග්ගිනා ජරාය මරණෙන සොකෙහි පරිදෙවෙහි දුක්ඛෙහි දොමනස්සෙහි උපායාසෙහි තස්ස නත්ථිඤ්ඤ කොචි නිබ්බාපෙතා අඤ්ඤත්‍ර මයා”ති පස්සන්තානං-පෙ-“ උනනීතො ලොකස්ස නිවාසො හඤ්ඤති නිච්චමත්තතා තො පත්තාදණ්ඩොව තක්කරො”ති පස්සන්තානං-පෙ-“ වට්ටබන්ධනෙන බද්ධො ලොකස්ස නිවාසො ආඝාතනපච්චුපට්ඨිතො තස්ස නත්ථිඤ්ඤ කොචි බන්ධනා මො

චෙතා අඤ්ඤත්‍ර මයා''ති පස්සන්තානං—පෙ—" අනාථො ලොකස්ස නත්ථිවාසො පරමකාරුඤ්ඤතං පත්තො තස්ස නත්ථඤ්ඤු කොචි තායෙතා අඤ්ඤත්‍ර මයා''ති පස්සන්තානං—පෙ—''දුක්ඛාභිතුන්නො ලොකස්සත්ථිවාසො විරරත්තපිලිතො''ති පස්සන්තානං—පෙ—" ගතිතො ලොකස්සත්ථිවාසො නිච්චං පිපාසිතො''ති පස්සන්තානං-පෙ-" අන්ධො ලොකස්සත්ථිවාසො අවක්ඛුකො''ති පස්සන්තානං—පෙ—" හතනෙත්තො ලොකස්සත්ථිවාසො අපරිනායකො''ති පස්සන්තානං—පෙ—" තීහි දුච්චරිතෙහි විපථපක්කන්තො ලොකස්සත්ථිවාසො අඤ්ජසා පටිවිරඩො තස්ස නත්ථඤ්ඤු කොචි අරියපථං නෙතා අඤ්ඤත්‍ර මයා''ති පස්සන්තානං-පෙ-" මහොඝපක්කන්තො ලොකස්ස නත්ථිවාසො තස්ස නත්ථඤ්ඤු කොචි ඔඝා උඩ්ඩෙතා අඤ්ඤත්‍ර මයා'' ති පස්සන්තානං-පෙ-" තීහි දිට්ඨිගතෙහි පරියුට්ඨිතො ලොකස්ස නත්ථිවාසො''ති පස්සන්තානං—පෙ—''තීහි දුච්චරිතෙහි විපපටිපන්නො ලොකස්ස නත්ථිවාසො''ති පස්සන්තානං-පෙ-" චතූහි යොගෙහි යුත්තො ලොකස්ස නත්ථිවාසො''ති පස්සන්තානං—පෙ—" චතූහි ගන්ථෙහි ගථිතො ලොකස්ස නත්ථිවාසො''ති පස්සන්තානං—පෙ—''චතූහි උපාදානෙහි උපාදියති ලොකස්ස නත්ථිවාසො''ති පස්සන්තානං—පෙ—" පඤ්චහි සමාරුළ්හො ලොකස්ස නත්ථිවාසො''ති පස්සන්තානං—පෙ—" පඤ්චහි කාමගුණෙහි රජ්ජති. පඤ්චහි නීවරණෙහි ඔත්ථටො ඡහි විවාදමූලෙහි විවදති ඡහි තණ්හාකායෙහි රජ්ජති. ඡහි දිට්ඨිගතෙහි පරියුට්ඨිතො, සත්තහි අනුසයෙහි අනුසටො, සත්තහි සංයොජනෙහි සඤ්ඤුත්තො සත්තහි මානෙහි උන්නතො. අට්ඨහි ලොකධම්මෙහි සමපරිවාරිතො අට්ඨහි මිච්ඡත්තනියකෙහි නීයතො. අට්ඨහි පුරිසදොසෙහි දුස්සති. නවහි ආඝාතවත්තූහි ආඝාතිතො. නවහි මානෙහි උන්නතො. නවහි තණ්හාමූලකෙහි ධම්මෙහි රජ්ජති. නවහි ආඝාතවත්තූහි ආඝාතිතො. දසහි කිලෙසවත්තූහි කිලිස්සති. දසහි අකුසලකම්මපථෙහි සමන්නාගතො. දසහි සංයොජනෙහි සංයුත්තො දසහි මිච්ඡත්තනියතෙහි නියතො, දසවත්ථුකාය මිච්ඡාදිට්ඨියා සමන්නාගතො. අට්ඨුත්තරසතෙහි තණ්හාපපඤ්චෙහි පපඤ්චිතො. මාසයියාදිට්ඨිගතෙහි පරියුට්ඨිතො ලොකස්සත්ථිවාසො''ති පස්සන්තානං බුද්ධානං භගවන්තානං සත්තෙසු මහාකරුණාඤ්ඤාණං ඔතරති. "අහ ඤ්ඤ මහි තිණ්ණො ලොකොව අතිණ්ණො. අහ ච මහි මුත්තො ලොකො ච අමුත්තො. අහ ච මහි දන්තො ලොකො ච අදන්තො. අහ ඤ්ඤ මහි සන්තො ලොකොව අසන්තො. අහ ඤ්ඤ මහි අසෙට්ඨො ලොකො ච අනසෙට්ඨො. අහ ඤ්ඤ මහි පරිනිබ්බුතො ලොකො ච අපරිනිබ්බුතො. පහොමි වා හං තිණ්ණෙ තාරෙතුං මුත්තෙ මොචෙතුං දන්තෙ දමෙතුං සන්තෙ සමෙතුං අස

පෙළ අසාසෙතුං පරිණිබ්බුතො පරිණිබ්බාපෙතු" නති පසන්නානං බුද්ධානං භගවන්තානං සත්තෙසු මහාකරුණා ඤාණං ඔක්කමති.

ඉදංතථාගතස්ස මහාකරුණාසමාපත්තියා ඤාණං.

චතස්සො පටිසම්භිදා;- අත්ථපටිසම්භිදා, ධම්මපටිසම්භිදා, නිරුත්තිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදාති: තත්ථ.

" යං කිඤ්චි පච්චයුප්පන්නං විපාකා ච ක්‍රියා තථා,
නිබ්බානං භාසිතත්තා ති පඤ්ඤත්තෙ අත්ථසඤ්ඤිතා.
ඵලනිබ්බත්තකො හෙතු අරියමග්ගො ච භාසිතං,
කුසලාකුසල ඤෙව ති පඤ්ඤත්තෙ ධම්මසඤ්ඤිතා.
තස්මිං අත්ථෙ ච ධම්මෙ ච යා සභාවනිරුත්ති තු,
නිරුත්ති ති ච නිද්දිට්ඨා නිරුත්තිකුසලෙන සා.
ඤාණ මාරම්මණං කත්වා තිවිධං පච්චවෙක්ඛතො,
තීසු ඤාණෙසු යං ඤාණං පටිභාන නති තං මත"නති.

ඉදං චතුපටිසම්භිදාඤාණං සත්තසත්තතිඤාණවත්ථූනි නාම:- අවිජ්ජාදිවාදසපටිච්චසමුප්පාදඞ්ගතො ජරාමරණතො පභාය තං අවධිං කත්වා ඨපෙත්වා එකාදසඟෙසු එකසමිං සත්ත සත්ත කත්වා සත්තසත්තතිඤාණවත්ථූනි හොන්ති. කථං? ජාතිපච්චයා ජරාමරණන්ති ඤාණං, අසති ජාතියා නත්ථි ජරාමරණන්ති. ඤාණං, අතීත මපි අද්ධානං ජාතිපච්චයා ජරාමණන්ති ඤාණං, අසති ජාතියා නත්ථි ජරාමරණ නත්ථි ඤාණං. අනාගත මපි අද්ධානං ජාතිපච්චයා ජරාමරණන්ති ඤාණං, අසති ජාතියා නත්ථි ජරාමරණන්ති ඤාණං. ය මපි දං ධම්මට්ඨිතිඤාණං, තම්පි ඛයධම්මං වයධම්මං විරාගධම්මා නිරොධධම්ම නති ඤාණං. එව මෙව භවපච්චයා ජාතී ති ඤාණං, අසති භවෙනත්ථි ජාතී ති ඤාණං—පෙ—අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා ති ඤාණං, අසති අවිජ්ජාය නත්ථි සඞ්ඛාරා ති ඤාණං. අතීත මපි අද්ධානං අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා ති ඤාණං, අසති අවිජ්ජාය නත්ථි සඞ්ඛාරා ති ඤාණං. අනාගත මපි අද්ධානං අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා ති ඤාණං, අසති අවිජ්ජාය නත්ථි සංඛාරා ති ඤාණං. ය මපි දං ධම්මට්ඨිතිඤාණං, ත මපි ඛයධම්මං වයධම්මං විරාගධම්මා නිරොධධම්ම නති ඤාණ නති.

ඉමානි භගවතොසත්තසත්තතිඤාණවත්ථූනි නාම.

භගවා දිවසෙ දිවසෙ සායණ්හාව උදයෙ ච වාදසකොටි සතසහස්සානි කරුණාසමාපත්තියො සමාපජ්ජති, තත්තකෙ ඤෙව ඵලසමාපත්තියො සමාපජ්ජතීති. ඉදං චතුවීසතිකොටි සතසහස්ස සමාප

තත්‍ර සඞ්ගාරිකං 1 මහාවජ්‍රඤාණං නාම. **බුද්ධගුණානි කො සො?**ති ඉමස්ස පඤ්හස්ස අත්‍රේ වණ්ණීයමානෙ සකලම්පි පිටකත්තයං න පපහොති, තස්මා කිඤ්චි මත්තං කථිතං. වුත්තං හෙතං:—

" බුද්ධො පි බුද්ධස්ස භණෙය්‍ය වණ්ණං
කප්පම්පි චෙ අඤ්ඤමභාසමානො,
ඛියෙථ කප්පො විරදිඝමන්තරෙ
වණ්ණෙ න ඛියෙථ තථාගතස්සා"ති.

එවං බුද්ධගුණානං සරූපනිරූපණං කත්වා ඉදානි තෙසං අවිනිභාගදිභාවං දස්සෙතුං. " **අවිනිභාගදිභාවමුපාගතානි කො සො** " ති ආහ, තත්‍ර "**අවිනිභාගදිභාවෙ**"ති අවිනිභාගදිභාවං, අවිනිභිය අවෙදිය අතුලිය අවාචියභාවං, තෙ හි උපාගතො නාම හොති. තස්සෙව භගවතො රූපවිලාසො ඤාණවිලාසො වචනවිලාසො ඉද්ධිවිලාසො ති ඉමෙ චත්තාරො කොට්ඨාසා, තෙසු අප්පවිඨබුද්ධගුණෙ නාම නත්‍ථි භගවා හි රූපවිලාසෙනාපි අවිනිභිතො අවෙදියො අතුලියො අවාචියො, ඤාණවිලාසෙනාපි—වචනවිලාසෙනාපි—ඉද්ධිවිලාසෙනාපි අවිනිභිතො අවෙදියො අතුලියො අවාචියො. තථාහෙ ස විනිභාවිසයා. හිකඛනත්තතාය අවිනිභිතො, ඤාණවිසයාහිකඛනත්තතාය අවෙදියො, උපමාවිසයාහිකඛනත්තතාය අතුලියො, වචනවිසයාහිකඛනත්තතාය අවාචියො හොති. තත්‍ර අවිනිභිතොති එත්‍ථ අකාරො "අසෙඛධම්මා" ති ආදීසු විය වුද්ධිත්‍ථො, අයං හි බුද්ධගුණවිභිත්තා නාම අවිනිභිතෙසු ලොකවිසයාදිසු වුද්ධිප්පත්තවිභිත්තා, ඉතො අඤ්ඤං එවං අවජ්‍රියබහුත විභිත්‍යප්පත්තෙන විත්තෙන විත්තෙත්තබ්බං නාම නත්‍ථි. පටිසෙධත්‍ථො වා අයං අකාරො නාස්ස විභිත්‍යාය ඉගො ගන්තබ්බා පත්තබ්බා කොටි පරියොසානං අත්‍ථි ති අවිනිභිතො, කස්මා? අතිසුඛුමත්තා සුගම්භීරත්තා අප්පමෙය්‍යත්තා අවිසයත්තා ච. යථා මහාපථවී 2 ඨත්වා ඔලොකෙන්තස්ස තං පථවීතලං අඛ්ඛාරං අවිභූතං මහබ්භයංහුත්වා උපට්ඨාති, එවමෙව බුද්ධගුණෙ අනුස්සරන්තස්ස අනුස්සරන්තස්ස ගම්භීරා අවිසයා අඛ්ඛාරං මහබ්භයං හුත්වා උපට්ඨහන්ති. බුද්ධගුණානං ගම්භීරත්තා යෙව බුද්ධානුස්සතිං මනසිකරොන්තස්ස 3 ඛ්‍යානං න උපජ්ජති, උපචාරසමාධිමත්තං හොතීති වුත්තං. " පුථුජ්ජනො හි තථාගතස්ස වණ්ණං වදමානො අප්පමත්තකං ඔරමත්තකං සීලමත්තකං වදෙය්‍යා"ති ආදි බ්‍රහ්මජාලසුත්තනෙත වුත්තං. පුථුජ්ජනානං අවිසයත්තා ච බුද්ධානුස්සතිකම්මට්ඨානං " යස්මිං මහානාම! සමයෙ අරියසාවකො තථාගතං අනුස්සරති, නෙවස්ස තස්මිං සමයෙ රාගපරියුට්ඨිතං චිත්තං හොතී"ති ආදිනා නයෙන අරියානං යෙව වුත්තං.

1 'සමාරම්භකිකා'—කත්ථචි. 2 'උ පාතතලෙ'-කත්ථචි 3 අනුස්සරන්තස්ස—කත්ථචි

තස්ස එවං අවිනිනීයෙසු බුද්ධගුණෙසු ඉමේ අසාධාරණඤ්ඤාණදසබල අඨාරසආවෙණිකධම්මාදිවසෙන අඤ්ඤේ අසාධාරණගුණාපි අත්ථි, තෙ පන අසුවණ්ණභාජනෙ අනිවිසිතං සීහතෙලං විය අසම්මා සම්බුද්ධසන්තානෙ න තිට්ඨන්ති, අඤ්ඤේ පන ඛීණාසවනිරොධසමාපත්තිබොධිපක්ඛියධම්මාදයො ගුණා සෙඛාසෙඛානම්පි හොන්ති, අඤ්ඤේ පන ඛීණාභිඤ්ඤාදයො ගුණා පුථුජ්ජනානම්පි හොන්ති යෙව. තස්ස යථා හොමතිස්සාදීනං සාධාරණම්පි තිණපණ්ණපලාසාදිගොචරං ගණ්ඩි හත්ථිතුවස්සිමහි පවිට්ඨං චතුජාතිකගන්ධමෙව හොති, එවමෙව සෙඛාසෙඛපුථුජ්ජනානං සාධාරණගුණාපි බුද්ධසන්තානමත්තෙ අසාධාරණායෙව හොන්ති. එවං අවිනිනීයානං අසාධාරණානමපන බුද්ධගුණානං පුථුජ්ජනානං වණ්ණනා ච විනිතා ච මකසනලෙ න වජිරවිජ්ඣනවායාමො විය හොතීති.

එවං සන්තෙපි පුථුජ්ජනෙන එවරූපා බුද්ධගුණා න විනෙතබ්බා? න වණ්ණෙතබ්බාතිවෙ? න ඛො පනෙතං එවං දට්ඨබ්බං:—තෙ පන පුථුජ්ජනෙන න වණ්ණෙතබ්බා න විනෙතබ්බාති පටිසෙධනත්ථං වුත්තං න හොති, බුද්ධගුණානං අවිනිනීයඅනොපමඅසාධාරණාදිභාවං දස්සෙතුං වුත්තං. සචෙ හි පුථුජ්ජනො බුද්ධගුණං න කථෙති? නානුස්සරති? සො කථං සංසාරදුක්ඛා මුච්චති? කෙන මග්ගෙන නිබ්බානං ගච්ඡති? කථං සඩ්ඪාය වඩ්ඪති? සීලෙන සුතෙන චාගෙන පඤ්ඤාය වඩ්ඪති? සෙඛාසෙඛා පන බුද්ධගුණං සරන්තු වා නස්සරන්තු වා පුථුජ්ජනකල්‍යාණිකෙන පන අවස්සං අඤ්ඤං කිඤ්චි විසෙසං පහාය සබ්බථාමෙන බුද්ධගුණා සෙතබ්බා පගුණීකාතබ්බා උග්ගණ්හිතබ්බා පරිපුච්ඡිතබ්බා භාවෙතබ්බා මනසිකාතබ්බා. එවං කරොන්තො හි සඩ්ඪාය වඩ්ඪති සීලෙන සුතෙන චාගෙන පඤ්ඤාය වඩ්ඪති. තත්‍රිදං ඔපම්මං:—යථා ච මහාසමුද්දෙ පක්ඛිත්තං සාසපගබ්භමත්තම්පි ඝට චාටිපි කොලම්බම්පි 1 අත්තනො අත්තනො පමාණෙනෙව උදකං ගණ්හාති, න සමුද්දපමාණෙන බහුං උදකං ගණ්හාති. එවමෙව පුථුජ්ජනාදයොපි අත්තනො අත්තනො පඤ්ඤාපමාණෙනස්ස ගුණං ගණ්හන්ති, න ගුණපමාණෙන. අපමත්තකම්පි හි තස්ස ගුණං අනුස්සරන්තො අනුක්කමෙන සම්මාසම්බොධිම්පි පාපුණාති. වුත්තං හෙතං:—" විත්තුප්පාදමත්තම්පි ඛො වුත්ත! කුසලෙසු ධම්මෙසු බහුකාරං වදාමි, පගෙව කායෙන වා වාචාය වා අනුවිධීයමානාසූ"ති. යථා කිං? එකො හි " මහාසමුද්දො ගම්භීරො අප්පමෙය්‍යො ඌම්මිවෙගබ්භාහතො අනොගාහො"ති සුත්වා සමත්ථො " අහං ඉමිනා බුද්ධකෙන ඝටෙන තං සබ්බං උදකං කථං හරිස්සාමි"ති න ගච්ඡති, න

1 'කොලම්බම්පි'-රෙමිමි

ඔගාහති, සො උදකකිච්චා පරිහායති, අපරිසුඩ්ගතෙතායෙව හොති. යො පන මහාසාගරෙ "අනපපකං උදක"නති සුත්වා අසම්භිතොව "බහුසු බහුං ලබ්භති"ති සීඝං ඝටං ගහෙත්වා ගතො මහාසමුද්දං ඔගාහෙත්වා නහායිත්වා පිවිත්වා පටිපජ්ජඩ්දරථො උදකකීලං කීලිතා ඝටපපමාණෙන උදකං හරිත්වා උදකකිච්චං කත්වා පරිසුඩ්ගතෙතා සුඩ්ගිතො හොති යෙව. එවමෙව කල්‍යාණපුථුජ්ජනෙන අපි තෙන භීරුකඤ්ඤීතපුරිසෙන විය "බුඩ්ගුණා අපපමෙය්‍යා කථං මම මඤ්ඤපඤ්ඤාය ඔගාහිස්සාමි"ති න විනෙතබ්බං. තෙන අසම්භිතපුරිසෙන විය බුඩ්ගුණසාගරං ඔගාහෙත්වා බුඩ්ගුණාරම්මණාය පීතියා විත්තසන්තානගතමලං සොධෙත්වා කිලෙසදරථං නිබ්බාපෙත්වා "ඉතිපි සොභගවා අරහ"නති ආදිනා එකමෙකං පදං ගහෙත්වා ගුණකීලං කීලිත්වා අත්තනො පඤ්ඤාපමාණෙන එකං ගුණං ගහෙත්වා උපචාරසමාධිං උපපාදෙත්වා තං පදඨානං භාවෙන්තෙන විසුඩ්ධිභාවෙන ලබ්බානි. යථා ච මහාසමුද්දකදෙසං දිඨෙපි දිඨසාගරො නාම හොති. තථා අපපමත්තකම්පි අත්තනො උපඨහන්තං බුඩ්ගුණං නිරන්තරං අනුස්සරන්තො බුඩ්ධානුස්සතිකොයෙව හොති, මහන්තඤ්ච සදත්ථං පාපුණාති. යථා ච ගඞ්ගාතීරිකුවත්තිමහි පවිට්ඨො කොචි තිණපණ්ණපලාසාදිගොචරොපි වතුජ්ජාතිකගඞ්ගොයෙව හොති. එවමෙව යො කොචි පුථුජ්ජනොපි ගුණසුරභිගඞ්ගිබුඩ්ගඞ්ගාතීරිකුවත්තිං අනුස්සරණමත්තෙනාපි පවිට්ඨො සුගඞ්ගිකොයෙව හොති, සදෙවකෙන ලොකෙන පූජනීයො තීසු බොධීසු අඤ්ඤතරං පාපුණාතීති. තත්‍රිදං වුච්චති:— කිං තස්ස භගවතො රූපං? කො තස්ස රූපස්ස විලාසො? කා තස්ස රූපවිලාසස්ස අවිනිභොගතා? කිං තස්ස භගවතො ඝොසං? කො තස්ස ඝොසස්ස විලාසො? කා තස්ස ඝොසවිලාසස්ස අවිනිභොගතා? කා තස්ස භගවතො වාචා? කො තස්ස වචනස්ස විලාසො? කා තස්ස වචනවිලාසස්ස අවිනිභොගතා? කා තස්ස භගවතො ඉද්ධි? කො තස්ස ඉද්ධිවිලාසො? කා තස්ස ඉද්ධිවිලාසස්ස අවිනිභොගතා? ඉමෙ වාදස පඤ්හා හොන්ති, පුන තෙ සබ්බෙ අවෙදියාදිහි පදෙහි යොජිතා අලඞ්කතා ලිඛිතා හොන්ති, තෙ සබ්බෙ පඤ්හා විස්සජ්ජිතබ්බා; කථං?:— **කිං තස්ස භගවතො රූප**?නති වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණඅසීත්‍යනුබ්‍යඤ්ජනඛ්‍යාමප්පභාකෙතුමාලාලඞ්කතසරීරං රූපං නාම, තො විත්ථාරතො උපරියෙව ආවිභවිස්සති. **කො තස්ස රූපස්ස විලාසො**?ති යදි හි සො භගවා දෙවපරිසමජ්ඣිගතො වා හොති, මාරපරිසමජ්ඣිගතො වා හොති, බ්‍රහ්මපරිසමජ්ඣිගතො වා හොති, තත්ථ කස්ස විලාසො දෙවස්ස වා මාරස්ස වා බ්‍රහ්මුනො වා සරීරොභාසො භගවතො සරීරොභාසං මද්දිත්වා පටිපජ්ජිත්වා ඨාතුං න සක්කොති, භගවතො පන

සරීරොභාසො තෙසං සබ්බෙසං දෙවමාරබ්‍රහ්මානං සරීරෙ ඵරිත්වා අභිභවිත්වා තිට්ඨති. තෙන වුත්තං:—

"න කො චි දෙවො වණ්ණෙන සම්බුද්ධස්ස විරොචති, සබ්බෙ දෙවෙ අධිභොති සම්බුද්ධො ව විරොචතී"ති— අය මස්ස රූපස්ස විලාසො. **කායස්ස රූපවිලාසස්ස අවිනිබ්භොගො?**ති:— යෙ කෙ චි සඤ්ඤිනො දෙවමනුස්සා තස්ස රූපසිරිං ආයුකප්පමපි ඨත්වා පස්සන්තා දස්සනෙන තිත්තිං න ගච්ඡන්ති, කදාචි භගවා සාසපගබ්භෙපි චඞ්කමිතුං ඨාතුං නිසීදිතුං සෙය්‍යං කප්පෙතුං, කදාචි එකං ලොකධාතුම්පි අත්ත භාවෙන ඡාදෙතුං සමත්ථො හොති. කථං?අභිධම්මදෙසනත්ථාය සක්කපුරං ගතො භගවා පණ්ඩුකම්බලසිලාසනසම්පි උපගතො. තදා සක්කො විනෙතුං "භගවා ඉමං තෙමාසං ඉධ වස්සං උපෙතී"ති මඤ්ඤෙ, භගවතො නිසින්නකාලතො පට්ඨාය ඉදං ආසනං වෙතියගබ්භසදිසං හොති, අඤ්ඤෙ හත්ථෙපි ඨපෙතුං න සක්කොහොති, භගවා පන මනුස්සානං හත්ථෙන අඨාරසහත්ථො, ඉදං ච ආසනං ආයාමතො සට්ඨියොජනං, විත්ථාරතො පණ්ණාසයොජනං, උබ්බෙධතො පණ්ණරසයොජනං, එවං මහන්තෙ ච ආසනෙ භගවති නිසින්නෙ න සොභති,මහන්තෙ සිලාපට්ටෙ ඡාතකසතුණ්ණසනිසින්නකාලො විය හොතී"ති.භගවා පන තත්ථ නිසීදන්තො සකලං ආසනං පටිච්ඡාදෙත්වා සබ්බාපි පත්ථරි, තං දිස්වාපි සක්කො "සබ්බාපි පන මහන්තා, භගවා පරිත්තකෙ ඨානෙ නිසීදිස්සතී"ති විනෙතුං, තම්පි සස අජ්ඣාසය. ඤත්වා භගවා සකලං ආසනං ඌරුආභොගස්ස අන්තො කත්වා බුද්ධකපීඨෙ නිසීදන්තො පංසුකූලිකමහාථෙරො විය සකලං ආසනං පටිච්ඡාදෙත්වා නිසීදි. තාව මහන්තම්පි ආසනං භගවතො නිසීදිතුං අප්පහොන්තං විය අහොසි, තං දිස්වා සක්කො දෙවරාජා මහාසංවෙගපප්පත්තො හුත්වා "අයුත්තං මයා චින්තිතං, අත්තනො පමාණස්ස අජානනං එවං අනත්ථකරං හොති, බුද්ධො නාම කීදිසො? බුද්ධබලං නාම කීදිසං? බුද්ධො නාම අචින්තිසො බුද්ධබලං නාම අචින්තිසං, අයුත්තං මයා චින්තිතං ඛමාපෙස්සාමි න"න්ති පාදෙසු සිරසා නිපතිත්වා අත්තනො දෙසං ආචිකත්වා ඛමාපෙසි. භගවතො හි කායො නාම කරජකායො, කෙසලොමාදිවත්තිංසකොට්ඨාසමයො, සො සාසපගබ්භං නිස්සාය බුද්ධකො ජාතොතිපි නත්ථි, සක්කස්ස ආසනං නිස්සාය මහන්තො ජාතො තිපි නත්ථි. න ච තං ඉඛ්විසයං, අථ ඛො අජ්ඣාසයමහන්තතන්ති ඤාතබ්බං. එවං අචින්තිසං භගවතො රූපකායං. අපරම්පි වත්තුං:— රාහුඅසුරිස්සෙ යොජනපමාණෙන යොජනානං චත්තාරිසහස්සානි අට්ඨයොජනසතානි. සො ඉති මඤ්ඤති, "මයා ස

මෝ මහන්තත්තභාවෝ නාම නත්ථි"නි. අසෙසානං දෙවසක්කාදීනං වදන්තානං "භගවතා සමෝ මහන්තත්තභාවෝ නාම නත්ථි"ති 'සො මයා තං කාරණං උපපරික්ඛිතුං වට්ටති, ගම්භීරාම්භීරා දස්සනායා"ති ඇගවජ්ජති, තස්සාගමනං ඤත්වා භගවා 'ඉරියාපථෙසු කතරඉරියාපථං නීව"නති උපපරික්ඛිත්වා පි "සෙය්‍ය" නති ඤත්වා තස්සා හිමුඛං පාදතලා කත්වා සයී. තදා සො තාවමහන්තො පි රාහු යාව අත්ත නො විසයෙ ආකාසෙ අඟපාදතලෙන ඨත්වා පි පස්සන්තො භගව තො පාදතලගතං අපස්සන්තො මහාසංවෙගං පටිලභිත්වා දසනඛස මොධානසමුජ්ජලමඤ්ජලිං සිරසි කත්වා " පඤ්ඤායතු මෙ භන්තෙ! භගවා අනුකම්පකො කාරුණිකො අනුකම්පං උපාදායා"ති යාචි. තදා භගවා තස්මිං යෙවාසනෙ නිසින්නො පඤ්ඤායි, පස්සති හි අසුරිඳු යථාසුඛං නිසීදිත්වා භගවතො සකලං සරීරං අවිනිභිජිතං අවෙදියං අතුලියං අවාවියං. එවං භගවතො රූපකායං විත්තාවිසයාතික්කන්තතාය අවිනිභිජිතං. කථං තස්සභගවතො රූපවිලාසො අවෙදියො? යෙ පි තෙ සාරිපුත්තාදයො වා දෙවබ්‍රහ්මාදයො වා වක්ඛූහි පස්ස න්තාපි කොටිං න පාපුණන්ති, "එවඤ්ච එවඤ්ච භගවතො රූපකා ය"නති අනෙකකාරණං අනෙකඋදාහරණං අනෙකො පමං ආහරිත්වා පඤ්ඤායි උපපරික්ඛන්තාපි න සක්කොන්ති කොටිං පත්තුං. එවං භ ගවතො රූපවිලාසො මංසදිබ්බපඤ්ඤාචක්ඛුවිසයාතික්කන්තතාය අවෙදියො. කථං තස්ස රූපවිලාසො අතුලියො?:—සඤ්ඤාපභාතුර ජිතසතෙරිතවිජ්ජුලතාවිනද්ධපජ්ජලිතරතනමෙරුම්හි පඨවිතලෙ ගමනං කුරුමාණෙ " නාදිසො අයං භගවා"ති වදන්තස්ස පි වචනං න සොභති, නා නුවජ්ජිකං හොති. කස්මා? තාදිසානි හි මෙරුස තානි වා සහස්සානි වා සතසහස්සානි වා භගවතො සරීරෙකදෙසස්ස පි උපමා න හොන්ති, කිං කාරණා? තෙසු එකමෙකං එකමෙක මෙ ව චක්කවාළං ආලොකං කරෙය්‍ය, එකෙකස්මිං චක්කවාළෙ දෙවමනු ස්සා අක්ඛිනි පූරෙත්වා පස්සෙය්‍යුං, භගවා පන එකපලලඛෙක නිසි න්නො යෙව සරීරොභාසං එරිත්වා?සහස්සීලොකධාතුම්පි විසහස්සීමජ් ඣිමලොකධාතුම්පි නිසහස්සීමහාසහස්සීලොකධාතුම්පිසරීරොභාසෙ න එකාලොකං කරෙය්‍ය, තත්ථ කොටිසතසහස්සචක්කවාළෙසු දෙවම නුස්සා යාවජ්ජවමපි පස්සන්තා දස්සනෙන නිත්තිං න ගචෙජ්ජුං. එවං භගවතො රූපවිලාසො උපමාවිසයාතික්කන්තතායපි අතුලියො. අථ වා රූපවිලාසෙන තෙන සමො මනුස්සො වා දෙවො වා මාරො වා බ්‍රහ්මා වා කොචි ලොකස්මිං නත්ථි, තස්මාපි අතුලියො. කථං තස්ස රූ පවිලාසො අවාවියො?:— සකලලොකෙ සමණපණ්ඩිතා වා බ්‍රාහ්මණ පණ්ඩිතා වා දෙවබ්‍රහ්මාදයො වා සිලොකසතෙන වා සහස්සෙන වා

සතසහස්සෙන වා තස්ස රූපසිරිං වණ්ණෙන්තොපි පරියොසානං න ගච්ඡෙය්‍යුං. එවං භගවතො රූපවිලාසො වචනවිසයාතික්කන්තතා ය අවාචියො. එතමත්ථං මනසිසන්නිධායාහ ආචරියො:— **අවිනෙය්‍ය දිත්ත මුදාහරණතා සො බුද්ධගුණා නි කො මසා**"ති.

කථං භගවා ඤාණවිලාසෙන අවිනෙය්‍යො? එත්ථ ඤාණං නාම අභිඤ්ඤෙය්‍යඤාණං සමාපත්තිඤාණං සබ්බඤ්ඤුතඤාණං. සබ්බානිපි ඤාණානි එකත්තෙව සමොධානං ගච්ඡන්ති, තත්ථ යං උපෙක්ඛිකගුණතාය සමුදයුත්තං රූපාවචරචතුත්ථජ්ඣානක්‍රියාචිත්තසමුදයුත්තං ඤාණං, තං අභිඤ්ඤෙය්‍යඤාණං නාම. යං ඣානසමාපත්තිඵලසමාපත්තිනිරොධසමාපත්තිවසෙන උප්පන්නං ඤාණං, තං සමාපත්තිඤාණං නාම. යං අනන්ත ලොකධාතුසු අනන්තසත්තසංඛාරාරම්මණිකං කාමාවචරසොමනස්ස සහගතං වා උපෙක්ඛාසහගතං වා ඤාණසමුදයුත්තං අසඞ්ඛාරික ක්‍රියා චිත්තසමුදයුත්තං ඤාණං, තං සබ්බඤ්ඤුතඤාණං නාම. තස්ස ඤාණ විලාසො යමකපාටිහාරියෙන ඤාතබ්බො. යමකපාටිහාරියඤ්ච උපරි ආවිභවිස්සති. තස්ස ඤාණවිලාසස්ස අවිනෙය්‍යාදිත්තාපි යමකපාටිහාරියකාලෙ දෙවොරොහණකාලෙ අභිධම්මදෙසනාකාලෙ ච ඤාණගතියා වෙදිතබ්බා:—

කොටිසතසහස්සෙසු චක්කවාළෙසු පජ්ජලං,
කපපග්ගි විය සබ්බත්ථඤ්ඤාණාලොකස්ස කිං වදෙ?.
යෙනාධිවුත්ථරූපම්පි අවිනෙය්‍යං අහොසි තං,
ඤාණං කථං කථෙන්ති හ පිණ්ඩිතාපි සදෙවකා.

තත්ථ කපපවිනාසකාලෙ එකපපහාරෙනෙව කොටිසතසහස්සචක්කවාළෙසු යාවබ්‍රහ්මලොකා සකලසත්තසඞ්ඛාරෙ ඛාපෙත්වා පජ්ජලන්තං මහාඅග්ගික්ඛන්ධං විය සීතං සබ්බඤ්ඤුතඤාණං අනන්ත පරිමාණලොකධාතුමහි අසෙසසත්තසඞ්ඛාරෙ අතීතානාගතවත්තමානවසෙන ජානිත්වා එකපපහාරෙනෙව එකොභාසං පජ්ජලති, තස්ස සබ්බඤ්ඤුතඤාණග්ගික්ඛන්ධස්ස කිං වදෙති? කිං විත්තෙන විත්තෙත්වා ජානිතබ්බං වදෙය්‍ය? කිං ඤාණවක්ඛුනා පස්සිතබ්බං වදෙය්‍ය? කිං වාචාය වත්තබ්බං අත්ථි? කා ආහරිතබ්බා උපමා නාම අත්ථි? ති. යෙනා ධිවුත්ථරූපම්පි යෙනසබ්බඤ්ඤුතඤාණෙන අධිවුත්ථං අජ්ඣාවසිතං චිත්තජරූපෙහි පරිභාවිතං රූපකායං දණ්ඩං අනාරම්මණිකම්පි සමානං හෙඨා වුත්තනයෙන අවිනෙය්‍යාදිභාවපත්තං අහොසි, තං තාදිසං සකලං ඤෙය්‍යං ඔභාසෙත්වා සීතං ඤාණං; පිණ්ඩිතාපි සදෙවකා ති අනන්තාපරිමාණලොකධාතුමහි මනුස්සදෙව බ්‍රහ්මානො එකතො හුත්වාපි කෙන නාම පකාරෙන කථෙතුං සක්කා හොන්ති? කිත්තකෙපි කථිතෙ කථිත

තො අකම්පිතමෙව බහුං හොති. තමපනා නිසුඛුමත්තා යථාසභාවතො ජානිතුම්පි න සක්කා, ජානිතුම්පි අසක්කොනත්තා කථං කථෙන්නී? අපපමත්තකං යෙව කථෙන්නී, අකම්පිතමෙවබහුං හොතී ති අධිප්පායො එවංභගවා කඤ්ඤවිලාසෙන අවිනනියො අවෙදියො අතුලියො අවාවියො. කථං භගවා වචනවිලාසෙන අවිනනියො? වචනං නාම අඤ්ඤමඤ්ඤ සමනන්තරාගතො ඝොසො " විසඤ්ඤොවසුවිසෙසඤ්ඤයො මඤ්ඤුච වණ්ණියතා, බිඳු චඅවිජ්ජාරී ච ගම්භීරොච නිනාදිතා"–එවං අඤ්ඤමඤ්ඤ සමනන්තරාගතස්ස ඝොසස්ස කො විලාසො? යං තං ආදිකල්‍යාණං මජ්ඣෙකල්‍යාණං පරියොසානකල්‍යාණං සාත්ථං සව්‍යඤ්ජනං කෙවලපරිපුණ්ණං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං පකාසෙති, යදා හි භගවා මනුස්සදෙවමාරබ්‍රහ්මපරිසං මජ්ඣිගතො, ධම්මං දෙසෙති චතුවෙසාරජ්ජසමනන්තරාගතො යෙව හොති, න තස්ස කො වි සමණෙ වා බ්‍රාහ්මණෙ වා සක්කො වා දෙවො වා මාරො වා බ්‍රහ්මා වා පටිවත්තා හොති. අථ ඛො බහු දෙවමනුස්සා ධම්මං සුත්වා හට්ඨලොමා හොන්ති උදග්ගචිත්තා පීතිසොමනස්සජාතා ධම්මනිජ්ඣානක්ඛමා අරියමග්ගාධිගමං සච්චපටිවෙධං පාපුණන්ති. අයං තස්ස වචනස්ස විලාසො. කථං සො වචනවිලාසෙන අවිනනියො? සචෙ හි සස සන්තිකං ආගච්ඡෙය්‍යුං චත්තාරො අරියසාවකා වියත්තා විනීතා විසාරදා වෙතොවසිප්පත්තා අභිඤ්ඤාබලූපෙතා පටිසම්භිදාසු කුසලා, තෙ ආගන්ත්වා චතූසු පස්සෙසු නිසින්නා චත්තාරො පස්සෙ පුච්ඡෙය්‍යුං අඤ්ඤමඤ්ඤං අනොලොකෙත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ඔකාසං අදත්වා එකක්ඛණෙ:–එකොකායෙකායානුපස්සනාසතිපට්ඨානෙන පුච්ඡෙය්‍ය, එකො වෙදනාසු වෙදනානුපස්සනාසතිපට්ඨානෙන, එකො චිත්තෙ චිත්තානුපස්සනාසතිපට්ඨානෙන, එකො ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සනාසතිපට්ඨානෙන පුච්ඡෙය්‍ය, තස්මිං ඛණෙ භගවා චත්තාරො පස්සෙ විස්සජ්ජෙය්‍ය, කථං? යථා ච විදත්ථිවතුරඟුලප්පමාණතාලක්ඛන්ධවජ්ජායා හවෙය්‍ය, අක්ඛණවෙධිධනුධරො තාලවජ්ජායාය ඔරිමපස්සෙ ඨත්වා සරං විස්සජ්ජෙය්‍ය, විස්සට්ඨො සරො යත්තකෙන ඛණෙන තං ඡිජ්ජා අතික්කමෙය්‍ය, තස්මිං ඛණෙ භගවා තෙ චත්තාරො පස්සෙ විස්සජ්ජෙය්‍ය, එවං අවිනනියො තස්ස භගවතො වචනවිලාසො, භගවතො හි තත්ථ තත්ථ කුලසරෙ භුඤ්ජිත්වා ආගන්ත්වා ගන්ධකුටිං පවිසනකාලෙ පාදධොවනපාසාණෙ ඨත්වා පාදධොවනසමනන්තරෙ සන්නිපතිතානං සුගතොවාදවසෙන වුත්තො ධම්මො දීඝනිකායමජ්ඣිමනිකායපමාණො හොති. තථාසීඝගතියා වුච්චමාණොපි අක්ඛරපදව්‍යඤ්ජනවසෙන සුණන්තානං සුවිසෙසඤ්ඤයොව හොති, තෙ ච සුණන්තාසත්තා අඛිලගධමලලපඤ්චාලඛුරුදමිලකිරාතාදිඅනෙකදෙසවාසී, අනෙකනාසිකා. භගවා පන මාගධිකායමූලභාසායඑව ධම්මං

දෙසෙති, නො අඤ්ඤය. තෙසං පන සුණන්තානං සකසකභාසාය එව සඳ්දො සොතපථමාගච්ඡති. එවං අවිනත්තියො තස්ස භගවතො වචනවිලාසො.අවෙදියාදයො හෙඨා වුත්තනයානුසාරෙන වෙදිතබ්බාති. කථං තස්ස භගවතො ඉදම්විලාසෙන අවිනත්තියතා? ඉදඤ්හි උපෙක්ඛාචිත්තෙකග්ගතාසම්පයුත්තං රූපාවචරචතුත්ථජ්ඣානක්‍රියාචිත්තසම්පයුත්තං ඤාණං, තස්සාවිලාසො නාම අනෙකාකාරෙන පවත්තනතා සම්පත්තා. වුත්තං හෙතං:—

"ඉද්ධිවිධා දිබ්බසොතං පරචිත්ත විජානනං,
පුබ්බෙනිවාසානුස්සති දිබ්බචක්ඛු ති පඤ්චිමෙ"ති.

තස්සා අවිනත්තියාදිතා යමකපාටිහාරියෙන දස්සිතා, එවං භගවා රූපවිලාසෙනාපි අවිනත්තියො අවෙදියො අතුලියො අවාචියො. ඤාණවිලාසෙනාපි වචනවිලාසෙනාපි ඉද්ධිවිලාසෙනාපි අවිනත්තියො, අවෙදියො, අතුලියො, අවාචියො නි. ඉමමත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං "අවිනත්තියාදිත්තමුපාගතො සො"ති. එත්තාවතා "විසුද්ධකප්පඛණ්ඩිසඤ්ඤාණා බුද්ධො නි නියමො කතො, ඛණ්ඩිසඤ්ඤාණසුද්ධීහි ගුණා නි නියමො කතො"ති අයං ගාථා වුත්තත්ථා හොති. එවං බුද්ධගුණානං සරූපනිරූපනං කත්වා ඉදානිස්ස කායවාචාපයොගවිසුද්ධිං පුච්ඡිතෙන්තා ආහ. අනඤ්ඤසාධාරණභූතමත්ථං අකාසි කිං? සො කිම වොච බුද්ධො?ති:—තත්ථ අනඤ්ඤසාධාරණන්ති එත්ථ සහධාරණං සාධාරණං යං කිඤ්චි කම්මං වා සිප්පං වා ගත්තං වා භාරං වා සහත්ථකතො හුත්වා වහනං සාධාරණං, සමානං සදිසං නත්ථි අත්ථො, න සාධාරණං අසාධාරණං, කෙන අසාධාරණන්ති? යෙන කෙනචි අඤ්ඤෙන සමණෙන වා බ්‍රාහ්මණෙන වා දෙවෙන වා මාරෙන වා බ්‍රහ්මුනා වා කෙනචි වා ලොකස්මිං අසාධාරණං ඉති අඤ්ඤසාධාරණ නති වත්තබ්බ විපරියාසං සමාසං කත්වා අනඤ්ඤසාධාරණ නති වුත්තතොහොති. භූතමත්ථනති අතීතානාගතවත්තමානවසෙන තෙකාලිකං වා අකාලිකං වා යං භූතං තථං අවිතථං විජ්ජමානං කුහනාදිවසෙන මුසාවාදදිවසෙන වා ලොකස්ස අවිසංවාදකං සකලලොකස්ස හිතසුඛකාරණං සම්මාපටිපත්තිභූතන්ති අත්ථො. යං එතාදිසං කිඤ්චං වා භාසිතං වා අත්ථි, තං තාදිසං, සො තයා නිරූපිතො බුද්ධො කිං අකාසි? කිං අවොචාති?පුච්ඡති. තත්‍රිදං විස්සජ්ජනං.

අකාසි කිඤ්චාති දිනෙසු පඤ්ච
පඨාදයෙ ච ඛිබ්බලත සෙන,
ජනාන සෙසං මදිසානුකූලං
ඤත්වාන වොවා නුසගත්ත භාගං

තත්ථ අකාසි කිච්චානි දිනෙසු පඤ්චපසාදසම්බ්බලෙනෙන ජිනානනන්ති එත්ථ යෙන ඉබ්බලෙන ජිනානං පසාදයං දිනෙසු පඤ්ච කිච්චානි අකාසීති සම්බන්ධො. තත්ථ අකාසීති අකරි, කිං අකාසි? පඤ්ච බුද්ධකිච්චානි. තානි කිමත්ථං අකාසි? ජිනානං විතතංපසාදයං පසාදෙනෙතා යෙන ඉබ්බලෙන අත්තනො පුඤ්ඤබලජනිතෙන සබ්බඨා සම්ඩෙන රූපකායධම්මකායසබලෙන ච පාටිහාරියබලෙන ච. තත්‍රා යං පිණ්ඩත්ථෝ:-සො හි දීපඞ්කරපාදමූලෙ කතාභිනීහාරතො පට්ඨාය සම්මදෙව පූරිතානි සමතිංසපාරමිතාහි සම්මාපටිපදාහි නිබ්බත්තෙන ඉඩෙන සම්ඩෙන රූපකායධම්මකායබලෙන ච ඉබ්බිධාදිඅභිඤ්ඤාබලෙනෙව චතුප්පමාණිකෙ ලොකසන්නිවාසෙ ජිනානං විතෙත පසාද ජනනත්ථං යථාසභාවං පටිලද්ධානි අනඤ්ඤසාධාරණානි පඤ්ච බුද්ධකිච්චානි අකාසීති. චතුප්පමාණිකොහි ලොකො:-රූපප්පමාණො රූපපසන්නො, සොසප්පමාණො සොසප්පසන්නො, ලූඛප්පමාණොලූඛප්පසන්නො, ධම්මප්පමාණොධම්මප්පසන්නොති. තථාගතස්ස හි අපරිමිතසමයසම්පවිත්තකුසලබලජනිත වත්තනිසමභාපුරිසලක්ඛණඅසීත්‍යනුව්‍යඤ්ජනබ්‍යාමප්පභාකෙතුමාලාලංකතො සඤ්ඤාප්පභානුරඤ්ජිතසතෙරිතවිජ්ජුලතාවිනද්ධපජ්ජලිතරතනමෙරු විය විජොතමානො අනඤ්ඤසාධාරණො ඉඩො වුඩ්ඩො සම්ඩො සිඛාප්පත්තො දස්ස නානුත්තරියභූතො රූපකායො අත්ථි. තෙන රූපප්පමාණිකො ජනො පසීදති. තථා අනන්තකාලොපවිත්තකුසලබලජනිතො:—

විස්සඨො ච සුවිසුද්ධසොතො මඤ්ජු ච සවණීයතා,
බිඳු ච අවිසාරී ච ගම්භීරො ච නිනාදිතා ති.

එවං අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතො බ්‍රහ්මස්සරො කරවීකභාණී ති වණ්ණිතො සචෙ ආකඞ්ඛති යාවබ්‍රහ්මලොකා සහ සත්තිමහාසහ සත්තිලොකධාතු මපි අභිව්‍යාපෙත්වා පවත්තෙතුං සමත්ථො ඉඩො සම්ඩිඩ්ඩා උත්තමංසගතො අනඤ්ඤසාධාරණො කොටිප්පත්තො සවණානුත්තරියභූතො වස්සිසොසො අත්ථි. තෙන සොසප්පමාණිකො මහාජනො පසීදති. තථා කප්පකොටිහිපි අප්පමෙය්‍යකාලංසම්භතෙන දානාදි පුඤ්ඤසම්භාරෙන නිබ්බත්තො මාතුපිතුපක්ඛතො අසීති සහස්සඤ්ඤාතිකුලජෙට්ඨසුඩ්ඩොදනමහාරාජෙහි පනිස්සයෙන මහාමායාදෙවියා කුච්ඡිතො රතනමෙරුං පදලෙත්වා උග්ගතො සහස්සරංසිභානුමා විය ඨත්වා ච පසුතො. ජාතකඛණෙයෙව සත්තපදවීතිහාරෙන උත්තරාභිමුඛො ගන්ත්වා "අග්ගොහමස්මි" ති ආදිනා සීහනාදං නදිත්වා මහතා සිරිසමුදයෙන බ්‍රහ්මකුමාරො විය වඩ්ඪමානො තිණ්ණං උතූනං අනුව්‍යඤ්ජනිකෙසු රම්මපුරම්මසුභනාමකෙසු තීසු පාසාදෙසු වත්තාලීස

සහස්සෑහි රාජකඤ්ඤෑහි නිපපුරිසෙහි තූරියතාලසතසහස්සෙහි නච්ච ගීතෙහි පබොධියමානො සකලලොකතො සන්නිවිත්තම්ව සසිරිකං රජ්ජසිරිං අනුභවමානො චත්තාරි පුබ්බනිමිත්තානි දිස්වා "අජ්ජෙව මයා ගන්තබ්බ පබ්බජිතුං වට්ටතී"ති නික්ඛමිත්වා තදහුජාතං චක්කවත්තිභාවං තාදිසං පුත්තවරං ආලිඟිත්වා වරසයනෙ සයිතං තාදිසං ඉත්ථිරතනං රක්ඛසිං විය මඤ්ඤමානො හත්ථපත්තං චක්කවත්තිරජ්ජං බෙලපිණ්ඩං විය පහාය ගන්ත්වා පබ්බජිත්වා එකකොව ඡබ්බස්සානි මහාපධානං කත්වා දුක්කරකිරියාය මත්ථකං පත්වා පච්ඡාබුද්ධභූතොපි පුණ්ණස්ස නාම දාසියා මතාය ආමකසුසානෙ ඡඩ්ඩිතාය පාරුතසාණවාකවසාටකං තුම්බමත්තෙහි කිමිහි පුණ්ණං තානි පාණානි වාලෙත්වා පඨවිං කම්පෙත්වා පංසුකූලං ගහෙත්වා විවරං කත්වා ධාරිතො මජ්ඣිමාය පටිපදාය අනඤ්ඤසාධාරණෙ අපරිච්ඡිත්තාදිහි ගුණෙහි අනඤ්ඤසාධාරණෙ භගවා, තස්සෙවං ලුඛො ගුණො අත්ථි. තෙන ලුඛපමාණිකො ජනො පසීදති. තථා දසබලචතුවෙසාරජ්ජවතුපටිසම්භිදාදිගුණපතිමණ්ඩිතො අනඤ්ඤසාධාරණෙ සකලං සෙඛ්‍යපටිපදාලං එකොභාසං කත්වා ඨිතො සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤණසංඛාතො ධම්මො භගවතො අත්ථි. තෙන ධම්මපමාණිකො ජනො පසීදති. තත්ථ තත්ථදස්සිතපාටිහාරියෙනාපි මහාජනො පසීදති. "පසාදඤ්ඤා"ති එත්ථ වකාරෙන ලොකවිවරණපාටිහාරියාදීසු නිරයාදිනං දිස්වා භීතතසිතානං ජනානං භයං සන්තාසං සංවෙගඤ්ච උප්පාදයතෙතා ති දට්ඨො ගහෙතබ්බො. එවං අත්තනො ඉද්ධිබලෙන ජනානං පසාදඤ්ච සංවෙගඤ්ච උප්පාදයතෙතා පඤ්ච බුද්ධකිච්චානි අකාසි. තත්ථ කිච්චඤ්ච නාමෙතං සාත්ථකකිච්චං නිරත්ථකකිච්චන්ති දුවිධං. තත්ථ නිරත්ථකකිච්චං භගවතො බොධිපල්ලඞ්කෙ යෙව අරහත්තමග්ගෙන සමුග්ඝාතං, ගතං. සාත්ථකංයෙව පන භගවතො කිච්චං හොති. පඤ්ඤ දනො පන තානි පඤ්ච විධානි හොන්ති:—පුරෙභත්තකිච්චං පච්ඡාභත්තකිච්චං පුරිමයාමකිච්චං මජ්ඣිමයාමකිච්චං පච්ඡිමයාමකිච්චන්ති, තත්‍රිදං පුරෙභත්තකිච්චං:- භගවා හි පාතො ව උට්ඨාය උපට්ඨාකානුග්ගහත්ථං සරීරඨපුත්තත්ථඤ්ච මුඛධොවනාදිසරීරකිච්චං කත්වා යාව භික්ඛාචාරවෙලා තාව විවිත්තාසනෙ විතිනාමෙත්වා භික්ඛාචාරවෙලායං නිවාසෙත්වා කායබන්ධනං බන්ධිත්වා විවරං පාරුපිත්වා පත්ත මාදාය කදාචි එකකො කදාචි භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය පවිසති, කදාචි පත්තිතා කදාචි අනෙකෙහි පාටිහාරියෙහි වත්තමානෙහි. සෙය්‍යථිදං:—පිණ්ඩාය පවිසතො ලොකනාථස්ස පුරතො පුරතො ගන්ත්වා මුදුකා වාතා පඨවිං සොධෙන්ති. වලාහකා උදකවුට්ඨිතානි මුඤ්චන්තා මග්ගෙ රෙණුං වූපසමෙන්තා උපරි විතානං

හුත්වා තිට්ඨති. අපරෙ වාතා පුප්ඵං ආහරිත්වා මඤ්ඤෙ ඔකිරන්ති, උන්නතාභූමිප්පදෙසා ඔනමන්ති, ඔනතා උන්නමන්ති. පාදනික්ඛෙප සමයෙ සමා ච භූමි හොති සුඛසම්ඵස්සා. පදුමපුප්ඵානි පාදෙ සම්පටිච්ඡන්ති. ඉත්‍යාදිකිලස්ස අන්තෙතා ඨිතමන්තෙතදක්ඛිණපාදෙ සරීරතො ඡබ්බණ්ණබුද්ධරස්මියො නික්ඛමිත්වා සුවණ්ණරසපිඤ්ජරානි විය චිත්‍ර පටපරික්ඛිත්තානි විය ච පාසාදකූටාගාරාදීනි කරොන්තියො ඉතො චිතො ච ධාවන්ති. අස්සවිහගාදයො සකසකවස්සානෙසු ඨිතායෙව මධුරෙනාකාරෙන සද්දං කරොන්ති, තථා හෙට්ඨිමාදීනි තූරියානි මනුස්සානං ච කායූපගානි ආහරණානි. තෙන සද්දෙන මනුස්සා ඤාතවන්ති " අජ්ජ භගවා ඉධ පිණ්ඩාය පවිට්ඨො"ති. තෙ සුත්වා තථා පුප්පරාසිං ගන්ධපුප්ඵාදීනි ආදාය සරාගිනිත්ථිමිත්වා අන්තරවීථිං පටිපජ්ජිත්වා භගවන්තං තත්ථ පුප්ඵාදීහි සක්කච්චං පූජෙත්වා වන්දිත්වා " අම්හාකං භන්තෙ! දස භික්ඛූ අම්හාකං වීසති අම්හාකං භික්ඛුසතං දෙථා"ති යාචිත්වා භගවතොපි පත්තං ගහෙත්වා ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා සක්කච්චං පිණ්ඩපාතෙන පතිමානෙන්ති. භගවා කතභත්තකිච්චො තෙසං සන්තානානි ඔලොකෙත්වා තථා ධම්මං දෙසෙති යථා කෙ චි සරණාගමනෙ පතිට්ඨහන්ති, කෙ චි පඤ්චසු සීලෙසු. කෙ චි සොතාපත්තිසකදාගාමිඅනාගාමිඵලානං අඤ්ඤතරස්මිං. කෙ චි පබ්බජිත්වා අග්ගඵලෙ අරහත්තෙ ඨන්ති. එවං මහාජනං අනුග්ගහෙත්වා උය්‍යානතො විහාරං ගච්ඡති. තත්ථ ගන්ත්වා මණ්ඩලමාලෙ පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසීදති භික්ඛූනං භත්තකිච්චපරියොසානං ආගමයමානො. තතො භික්ඛූහි භත්තකිච්චපරියොසානෙ උපට්ඨාකො භගවතො නිවෙදෙති, අථ භගවා ගන්ධකුටිං පවිසති. ඉදං තාව දූරෙභත්තකිච්චං. අථ භගවා එවං කතපුරෙභත්තකිච්චො ගන්ධකුටියා උපට්ඨාකෙන පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදිත්වා පාදෙ පක්ඛාලෙත්වා පාදපීඨෙ ඨපෙත්වා භික්ඛුසංඝං ඔවදති, "භික්ඛවෙ! අප්පමාදෙන සම්පාදෙථ. දුල්ලභො බුද්ධුප්පාදො ලොකස්මිං. දුල්ලභො මනුස්සත්තපටිලාභො. දුල්ලභා ඛණසම්පත්ති. දුල්ලභා පබ්බජ්ජා. දුල්ලභං සද්ධම්මස්සවණං" නති එවං භගවතා සුගතොවාදවසෙන වුත්තො ධම්මො දීඝනිකායමජ්ඣිමනිකායප්පමාණො හොති. තත්ථ කෙ චි භගවන්තං කම්මට්ඨානං පුච්ඡන්ති. භගවා තෙසං චරියානුකූලං කම්මට්ඨානං දෙති. තතො සබ්බෙපි භගවන්තං වන්දිත්වා අත්තනො අත්තනො රත්තිට්ඨානදිවට්ඨානානි ගච්ඡන්ති. කෙ චි අරඤ්ඤං. කෙ චි රුක්ඛමූලං. කෙ චි පබ්බතාදීනං අඤ්ඤතරං. කෙ චි චාතුම්මහාරාජිකභවනං—පෙ—කෙචි වසවත්තිභවනං. තතො භගවා ගන්ධකුටිං පවිසිත්වා ආකඩ්ඪති දක්ඛිණෙන පස්සෙන සතො සම්පජානො මුහුත්තං සීහසෙය්‍යං කප්පෙති. අථ සමස්සාසිත

කායො උට්ඨහිත්වා දුතියභාගෙ ලොකං ඔලොකෙති. තතියභාගෙ යං ගාමං වා නිගමං වා උපනිස්සාය විහරති, තත්ථ මහාජනො පුරෙභත්තං දානං දත්වා පච්ඡාභත්තං සුනිවත්ථො සුපාරුතො ගන්ධපුප්ඵාදීනි ගහෙත්වා විහාරෙ සන්නිපතති. තතො භගවා සම්පත්තපරිසාය අනුරූපෙන පාටිහාරියෙන ගන්ත්වා ධම්මසභායං පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසජ්ජ ධම්මං දෙසෙති කාලසුත්තං සමයසුත්තන්ති. අථ කාලං විදිත්වා පරිසං උය්‍යොජෙති. මනුස්සා භගවන්තං වන්දිත්වා පක්කමන්ති. **ඉදං ඝච්ඡාභත්තන්ති** කිච්චං. එවං සො නිට්ඨිතපච්ඡාභත්තකිච්චො සවෙ ගත්තානි ඔසිඤ්චිතුකාමො හොති. බුද්ධාසනා වුට්ඨාය නහානකොට්ඨකං පවිසිත්වා උපට්ඨාකෙන පටියාදිතඋදකෙන ගත්තානි උතුං ගාහාපෙති. උපට්ඨාකොපි බුද්ධාසනං ආනෙත්වා ගන්ධකුටිපරිවෙණෙ පඤ්ඤපෙති. භගවා සුරත්තදුපට්ටං නිවාසෙත්වා කායබන්ධනං බන්ධිත්වා උත්තරාසඞ්ගං එකංසං කරිත්වා තත්ථ ආගන්ත්වා නිසීදති එකොව මුහුත්තං පතිසල්ලීනො. අථ භික්ඛූ තතො තතො නික්ඛම්ම භගවතො උපට්ඨානං ආගච්ඡන්ති, තත්ථ එකචෙව පඤ්හං පුච්ඡන්ති. එකචෙව කම්මට්ඨානං. එකචෙව ධම්මසවණං යාචන්ති. භගවා තෙසං අධිප්පායං සාධෙන්තො පුරිමයාමං වීතිනාමෙති. **ඉදං පුරිමයාමකිච්චං.** පුරිමයාමකිච්චපරියොසානෙ පන භික්ඛූසු භගවන්තං වන්දිත්වා පක්කන්තෙසු සකලදසසහස්සිලොකධාතුමහි දෙවතායො ඔකාසං ලභමානා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා පඤ්හං පුච්ඡන්ති යථාභිසඞ්ඛතං අත්තමසො චතුරක්ඛරමපි. භගවා තාසං දෙවතානං පඤ්හං විස්සජ්ජෙන්තො මජ්ඣිමයාමං වීතිනාමෙති. **ඉදං මජ්ඣිමයාමකිච්චං.** පච්ඡිමයාමං පන තයො කොට්ඨාසෙ කත්වා පුරෙභත්තතො පට්ඨාය නිසජ්ජාභිපීලිතස්ස සරීරස්ස කිලන්තභාවෙ[1] මොචනත්ථං එකං කොට්ඨාසං චඞ්කමෙන වීතිනාමෙති. දුතියකොට්ඨාසෙ ගන්ධකුටිං පවිසිත්වා දක්ඛිණෙන පස්සෙන සතො සම්පජානො සීහසෙය්‍යං කප්පෙති. තතියකොට්ඨාසෙ පබුජ්ජිත්වා නිසීදිත්වා පුරිමබුද්ධානං සන්නිකෙ දානසීලාදිවසෙන කතාධිකාරපුඤ්ඤලෙ දස්සනත්ථං බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙති. **ඉදං පච්ඡිමයාම කිච්චන්ති.**

ඉමානි පඤ්චබුද්ධකිච්චානි.

—:o:—

ජනානෙසං වරියානුකූලංඤත්වා තදනුරූපාය ධම්මදෙසනාය ඤාපෙන්තො එත්ථ ජනානන්ති, උග්ඝටිතඤ්ඤූ විපචිතඤ්ඤූ නෙය්‍යොති ඉමෙසං තිණ්ණං ජනානං. **අයං වරියානුකූලන්ති** එත්ථ වරන්ති චරියා තිවිධා. සත්තා හි අත්තනො සන්තානෙ රාගාදීනං වසෙනෙව පවත්ත

1 'කිලාසුභාව' කත්ථචි.

නෙහි,තස්මා රාගාදයො චරියා නාම හොන්ති.චරියානං අනුකූලං චරියා නුකූලං. **අසේසතන්ති** නිස්සේසං කත්වා ති ක්‍රියාවිසෙසනං.අනෙකභෙද භින්නාචරියායො නිස්සේසං කත්වා ජානිත්වා ති අත්ථො.එත්ථ රාගචරියා දෙසචරියා මොහචරියා සද්ධාචරියා බුද්ධචරියා විතක්කචරියාති ඉමා ඡ මූලචරියා. තාසං පභෙදවසෙන:—

"රාගාදිකෙ තිකෙ සත්ත සත්ත සද්ධාතිකෙ තිකෙ,
එකවිත්තිකමූලම්හි මිස්සතො සත්ත සත්තක" න්ති

එවං තෙසට්ඨිවිධා හොන්ති. තෙ සබ්බෙ අසෙසානිස්සෙසං කත්වා ජානිත්වා ති අත්ථො. චරියානුකූලන්ති දෙසනාසීසමත්ත මෙතං. තස්මා චරිතාධිමුත්තිඅපරජ්ඣත්තිකඉන්ද්‍රියාදයො සබ්බෙ පි ජානිත්වාතිඅත්ථො. තෙසමපන අනුරූපධම්මදෙසනා හෙට්ඨා දසබලවණ්ණනායං වුත්තා යෙව. **අනුසයපහානං අවොචාති** එත්ථ අනුසයන්ති අනුසයා, යාව ගොත්‍රභූං යාව භවග්‍රහං අනු ගන්ත්වා පවත්තන්තීති අත්ථො. කිලෙසානං හි තයො අවත්ථා:—විඤ්ඤත්තිඅවත්ථා පරියුට්ඨානඅවත්ථා අනුසයාවත්ථා,චි. තත්ථ යෙ කිලෙ සා පාණාතිපාතාදිවසෙන කායවචීවිඤ්ඤත්තියො සාධෙන්තා උපප ජ්ජන්ති. තෙසං සා ඔළාරිකාවත්ථා විඤ්ඤත්තිඅවත්ථා නාම.යෙ විඤ්ඤ ත්තිං අපත්වා කෙවලං සන්තානෙ මනොවාරෙ සාරම්මණිකා උපපජ්ජ න්ති. තෙසං සා අවත්ථා පරියුට්ඨානඅවත්ථා නාම. යෙ කිලෙසා විනා විඤ්ඤත්තිං පරියුට්ඨානං කෙවලං චිත්තසන්තානෙ අනාරම්මණිකා වාසිතමත්තා හොන්ති, ආයතිං උපපජ්ජනහෙතුමත්තා. යථා සුගන්ධිපු ප්පෙසු පානියඝටෙ පක්ඛිපිත්වා ඡඩ්ඩිතෙසුපි පානියං සුගන්ධං හො න්ති. එවමෙව පුබ්බෙ විඤ්ඤත්තිපරියුට්ඨානපත්තානං කිලෙසානං විත මෙපි තෙහි පරිභාවිතාකාරො චිත්තසන්තානෙ හොත්යෙව. තස්මා ආයතිංසුචිරෙනාපි කාලෙන සති පච්චයෙ උපපජ්ජන්තියෙව. එවරූ පා කිලෙසානං වාසිතාවත්ථා අනුසයාවත්ථා නාම හොති. තත්ථ භගවා සිලකථාය කිලෙසානං විඤ්ඤත්තිවසෙන පවත්තිං නිවාරෙති. සමාධි කථාය පරියුට්ඨානං නිවාරෙති.මග්ගකථාය අනුසයසමුග්ඝාතං දස්සෙ න්ති. තත්ථ පචෙචකබුද්ධා ච අරියසාවකා ච කාලදෙවලනාරදාදයො තාපසා ච පරෙසං විඤ්ඤත්තිපරියුට්ඨානං ජානිතුං සක්කොන්ති. තස්මා තෙ තෙසං පහානායධම්මං දෙසෙතුංසක්කොන්ති. කිලෙසානුසය මපන සම්මාසම්බුද්ධානමෙව විසයො. නාඤ්ඤස්ස. තස්මා සබ්බඤ්ඤු බුද්ධානෙව ආසයානුසයචරිතාධිමුත්තිඉන්ද්‍රියපරොවරතං ඤත්වා අනු සයපපහානකරං ලොකුත්තරධම්මං දෙසෙන්ති. සබ්බානුසයෙ පහී නෙ චිත්තං විසුද්ධං හොති. සො ච පුග්ගලො අරහා නාම හොති. තෙ

ව උපපණ්ණපුබ්බා පාපධම්මා පුන කදාචිපි උපපජ්ජිතුං න සක්කොන්ති. තෙසං අනුපපත්තියා කතමපි කම්මං විනඤ්ඤපඨවාපොරසපුත්තිබීජං වියපුනපටිසන්ධිං දාතුං 1 නසක්කොන්ති. තස්මා අනුපාදානො විය ජාත්‍ය්‍ය්‍ය්‍ය සො අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායති. පුනබ්භවෙ න උපපජ්ජතීති අත්ථො. ජාතියා අසති ජරාමරණසොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසභයභෙරවතාඩනපීඩනජෙදනභෙදනවධබන්ධනරොගාදයො දුක්ඛා න හොන්ති. තෙසං අභාවකරත්තා යෙව නිබ්බානං සුඛං සන්තං අමතං ඛෙමන්ති ආදිනා වණ්ණිතං. යො එවරූපං භවක්ඛයකරං ධම්මං දෙසෙතුං සමත්ථො? සො සම්මාසම්බුද්ධො නාම හොති. තස්මා "අනඤ්ඤසාධාරණභූතමත්ථං අකාසි කිං? සො කිමවොච බුද්ධො" ති පුච්ඡිතපදස්ස "ජාතිනිරොධං චරියානුකූලං ඤාණං වොවානුසයප්පහානං" ති විස්සජ්ජිතං.

බුද්ධො ච සො බුද්ධගුණෙහි යුත්තො
සො කායවාචාහි තුලාවිහීනො,
හෙතුං ඵලඤ්චාපි සමිද්ධිකත්තා
තථාගතං සප්පුරිසා භජන්තු ති

ඉති සාධුජනානන්දිනිදීපනියා ජිනාලඞ්කාරෙ වත්ථුවිසෙසවිභාවනාගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

එවං වත්ථුවිසෙසවිභාවනෙන සස්ස සකලලෙකෙ පූජනීයභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි අසාධාරණඤ්ඤාණං වණ්ණෙතුං කාමො යස්මා ච සස්ස පවත්තිට්ඨානවිසයං දස්සෙත්වා වණ්ණිතෙ සුවණ්ණිතං හොති. තස්මා ඤාණවිසයං දස්සෙන්තො ආහ:—

අබ්භුතගුණතා යස්ස ගුණා අනන්තා
තිබ්බඛෙත්තෙසු කදිවාකරො ති,
ජානාති යො ලොක මිමං පරඤ්ච
සවෙතනඤ්ච අවෙතනඤ්ච
සකස්ස සන්තානගතඤ්ච පරස්ස සන්තානගතඤ්ච
ජානාති සම්බන්ධො. තත්ථ තිබ්බඛෙත්තෙසු කදිවාකරො ති; තීසු බුද්ධඛෙත්තෙසු අසහායසූරියො. තීණි බුද්ධඛෙත්තානි නාම:—

---

1 'කාතුං'—කත්ථචි

ජාතිසෙඛත්තං ආණාසෙඛත්තං විසයසෙඛත්තන්ති. තත්ථ සම්මාසම්බුද්ධස්ස ජායමානස්ස සතො ඉදමෙකං මඞ්ගලවත්තකවාළං සූතිඝරං අහොසි. තථා දසසහස්සචක්කවාළානි ජාතිසෙඛත්තං. කොටිසතසහස්සචක්කවාළානි ආණාසෙඛත්තං. අනන්තාපරිමාණචක්කවාළානි විසයසෙඛත්තං නාම තිං. එත්ථ කො වාහ එත්තකං ජාතිසෙඛත්තං නාම ති ආදිනා? කිං භණසි?:—සදෙවකෙ ලොකෙ තං භගවන්තං අරහන්තං සම්මාසම්බුද්ධං ඨපෙත්වා කො අඤ්ඤො වත්තුං සමත්ථොති. කථං? කත්ථ ති? අරුණවතියා සුත්තන්ත දෙසනායං. තත්‍රා යං ආනුපුබ්බිකථා:-අම්භාකං භගවා සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණපත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කො අනුක්කමෙන ගන්ත්වා සාවත්ථිං උපනිස්සාය ජෙතවනෙ විහරන්තො විසාඛපුණ්ණමදිවසෙ භික්ඛූ ආමන්තෙසි. 'භූතපුබ්බං භික්ඛවෙ! ඉතො එකතිංසකප්පමත්ථකෙ අරුණවතී නාම රාජා අහොසි. රඤ්ඤො ඛො පන භික්ඛවෙ! අරුණවතිස්ස අරුණවතී නාම නගරං රාජධානි අහොසි. අරුණවතිංඛො පන භික්ඛවෙ! රාජධානිං උපනිස්සාය සිබී නාම භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො විහාසි. සිබිස්ස ඛො පන භික්ඛවෙ! අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස අභිභූ චස්සමහාවෙචානි චෙ අඤ්ඤසාවකා අසෙසං අඤ්ඤං භද්දයුගං. අථඛො භික්ඛවෙ! සිබී භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො අභිභූං භික්ඛූං ආමන්තෙසි. ආයාම භික්ඛූ! බ්‍රහ්මලොකං යෙන සුදස්සනතරො බ්‍රහ්මලොකො, තෙනුපසංකමිස්සාම. න තාව හත්ථකා ලොකො භවිස්සති'' ති. එවං භන්තෙ! ති පටිස්සුණිං. තං ඛණංයෙව භගවා බ්‍රහ්මලොකෙ පාතුරහොසි. මහාබ්‍රහ්මා භගවන්තං දිස්වා පත්ථුතඤ්ඤෙව දිබ්බාසනං පඤ්ඤපෙත්වා භගවතො අදාසි. ථෙරස්සාපි අනුරූපං ආසනං පඤ්ඤපෙසි. නිසීදි භගවා පඤ්ඤත්තාසනෙ. ථෙරො පි අත්තනො පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදි. මහාබ්‍රහ්මාපි දසබලං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. අථ ඛො භගවා අභිභූං භික්ඛූං ආමන්තෙත්වා "පටිභාතු තං බ්‍රාහ්මණ! ධම්මි කථා'' ති ආහ. එවං වුත්තෙ බ්‍රහ්මාණො උජ්ඣායිංසු. "චිරස්සං වත මයං සත්ථු බ්‍රහ්මලොකාගමනං ලභිම්හ. අයං භික්ඛු සත්ථාරං ඨපෙත්වා සයං ධම්මකථං ආරභතී'' ති සත්ථා තෙසං අජ්ඣාසයං විදිත්වා අභිභූං භික්ඛූං එතදවොච. "උජ්ඣායථානි තං බ්‍රාහ්මණ! බ්‍රහ්මා ච බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජා ච. තෙන හි තං භීයොසෙ මත්තාය සංවෙජෙහි'' ති. ථෙරො සත්ථුවචනං සම්පටිච්ඡිත්වා අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිකුබ්බණං පාටිහාරියං කත්වා සහස්සිචූලනිලොකධාතුං 1 සරෙන විඤ්ඤපෙත්වා ධම්මං දෙසෙන්තො ඉමා ගාථා අභාසි:—

" ආරභථ නික්කමථ යුඤ්ජථ බුද්ධසාසනෙ,
ධුනාථ මච්චුනො සෙනං නලාගාරං ව කුඤ්ජරො.

---

1 'චූලතෙජසං ලොකධාතුං'-කත්ථචි.

යො ඉමසමිං ධම්මවිනයෙ අප්පමත්තො විහස්සති,
පහාය ජාතිකන්තාරං දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සතී''ති.

එවං සහස්සිවත්තකවාළෙ දෙවමනුස්සා ථෙරස්ස රූප ඤ්ඤ පස්සිංසු සද්ද ඤ අස්සොසු නාසි''එව මාදිනා භගවතා අරුණවතීසුත්තන්තෙන දෙසිතෙ ආනන්දත්ථෙරො තං සුත්වා විනෙතසි. " සිඛිස්ස භගවතො අග්ගසාවකො බ්‍රහ්මලොකෙ ඨත්වා චක්කවාළසහස්සෙසු අඛ්කාරං විධමිත්වා සරීරොභාසං දස්සෙත්වා අත්තනො සද්දං සාවෙන්තො ධම්ම කථං කථෙසි''ති ඉතොසත්ථාරා කථිතං, සාවකස්ස පන අයං විසයො. එවරූපො දසපාරමියො පූරෙත්වා සබ්බඤ්ඤුතං පත්තො සමාසම්බුද්ධා සරීරොභාසංදස්සෙත්වා කිත්තකං ඨානං සරෙනවිඤ්ඤාපෙය්‍ය'' ති. එවං සො උපපත්තිවිමතිවිනොදනත්ථං පුච්ඡි. තං සුත්වා භගවතා " ආනන්ද! අප්පමෙය්‍යා තථාගතා''ති වුත්තො එවං යාවතතියම්පි භගවන්තං යාචිත්වා එවං කිරස්ස අහොසි." යථා භගවතා සංඛිත්තෙන භාසිතං " අප්පමෙය්‍යා තථාගතා''ති. තං විත්ථාරතො සත්ථු නා සීහනාදං නදාපෙස්සාමි''ති විනෙතත්වා චතුත්ථෙ වාරෙ යාචි. අථ භගවා " සබ්බඤ්ඤුතං පත්වා අප්පමෙය්‍යතං ගතො. ත්වං නබ්බිඛාය පංසුං ගහෙත්වා මහාපඨවියා සද්ධිං උපමෙත්තොවිය හත්ථිසොඬායලද්දකං ගහෙත්වා මහාගඟොදකෙන උපමෙන්තො විය කිං නාමෙතං වදෙසි'' ති? ආනන්දත්ථෙරං අපසාදෙත්වා තං විත්ථාරෙන දෙසෙතුකාමො ආහ:—" සුතා ඛො ආනන්ද! චූලනිලොකධාතු නාම. සහස්සචක්කවාළමත්තා බුද්ධකලොකධාතු''ති ආරභිත්වා එකා ලොකධාතුනාම:—

" යාවතා චන්දිමසුරියා පරිහරන්ති දිසා භන්ති විරොචනා,
තාව සහස්සධාලොකො සහස්සී ති පවුච්චතී''ති.

එව මාදිනා ආරභි. තත්ථ එකා ලොකධාතු නාම දිසහස්සපරිත්තදීපපරිවාරා චත්තාරො මහාදීපා. චක්කවාළපබ්බතපරියන්තා. ඉදමෙකං චක්කවාළං.

තත්ථ ආයාමතො ච විත්ථාරතො ච:—

" වීසතිසතසහස්සානි චතුත්තිංසසතානි ච,
පඤ්ඤාසයොජනානි ති චක්කවාළස්ස යාමතො''ති.

පරිමණ්ඩලතො:—

" සබ්බං සතසහස්සානි ඡත්තිංසපරිමණ්ඩලං,
දස චෙව සහස්සානි අඩ්ඩුඩ්ඩානි සතානි චා''ති

ඉදං එකචක්කවාළස්ස පරිමාණං. එවරූපානි හි කොටිසතසහස්සචක්කවාළානි තෙජොධාතු වට්ටදිගි සමකාලං විනස්සන්ති ච. සණ්ඨහන්ති ච, නිට්ඨහන්ති ච, එත්තකං භගවතා ආණක්ඛෙත්තං. තත්ථ

චක්කවාළන්ති චක්කාවාටන්ති වත්තබ්බ චක්කවාළන්ති වොහාරං ගතං. යස්මා රථචක්කං විය සමවට්ටකූපං විය ආවාටාකාරඤ්ච. තස්මා චක්කවාළන්ති වුච්චති. ලොකසන්ධාරකකපෙන සණ්ඨිතඋදකපඨවියා බහලං කථිතං. තිරියං එත්තකං ආවට්ට නති පරිච්ඡෙදෙන කථිතො. සමකාලං ලොකවිනාසකාලෙ යත්තකෙ ඨානෙ විනාසුපපත්ති හොති. තත්තකෙ ඨානෙ උදකපඨවී පත්ථටා. තස්මිං උදකමත්ථකෙ මනුස්සානං නාවා විය ච ථාලකානි විය ච පත්තානි විය ච කොටිසතසහස්සචක්කවාළානි ඨිතානි. තෙ ච අඤ්ඤමඤ්ඤං අසම්බන්ධානි. යදි සම්බන්ධානි? න චලෙය්‍යුං. කථඤ්ච පන තානි චක්කවාළානි උදකමත්ථකෙ තිඨන්තීති? න පනායං පංසුපඨවී උදකමත්ථකෙ ඨිතා. යදි තිඨෙය්‍ය? විලීයිත්වා උදකෙ පවිසෙය්‍ය. පංසුපඨවියා පන හෙට්ඨා සිලාපඨවී. සාගරචක්කවාළපබ්බතං එකාබද්ධා. සචෙ තාසං අන්තරා වා ඡිද්දං වා භවෙය්‍ය. ඛහිඋදකං අන්තො පවිසිත්වා චක්කවාළං ඔසීදාපෙය්‍ය. යස්මා බහිඋදකාපඨවියා උදකස්ස පවිසනොකාසො නත්ථි? තස්මා උදකපිඨෙ නාවා විය ඨිතත්ථ. කංසතාලස්ස ඵලං විය සිලාපඨවී. තස්සා මුඛවට්ටිය චක්කවාළපබ්බතො. තස්මිං ඵලකෙ ඨපිතහොජනං විය පංසුපඨවී. හොජනෙ පක්ඛිත්තබහුබ්බ්‍යඤ්ජනරසං විය එතෙ චත්තාරො සාගරා. සබ්බෙසං මජ්ඣෙ සිනෙරුපබ්බතො පක්ඛිමනුස්සානං නාවාමජ්ඣෙ උස්සාපිතකූපත්ථම්භො විය ඨිතො. සොපි සිනෙරුපබ්බතො වට්ටො න චතුරස්සො. සචෙ චතුරස්සො භවෙය්‍ය? චතුසු කොණෙසු පිඨපාදානි විය චත්තාරො කූටා ආධාරා භවෙය්‍යුං. වට්ටත්තායෙව ඨිතෙ ඨපිතභාජනං විය නිකූටෙ ඨිතො. නිකූටා සිලාපඨවියා සම්ඛිත්තා. නිකූටෙ සිනෙරුපබ්බතො චතුයොජනසහස්සපමාණෙ පවිසිත්වා ඨිතො. තස්මා සණ්ඨානෙන ගහිතො විය අවලො නිඨිතො. තස්මායෙව ලොකපඤ්ඤත්තිපකරණෙ සිණෙරුපබ්බතො උදකෙ අසීතියොජනසහස්සං ඨිතො"ති කථිතො. නිකූටානං මජ්ඣෙ පි පංසුපඨවී අත්ථි යෙව. පංසුපඨවියං රතනවාලිකා පිඨෙ අසුරපුරං අහොසි. සචෙහි මෙරුපබ්බතො වට්ටො? පාලියං:— "සිණෙරු භික්ඛවෙ! පබ්බතරාජ ආයාමතො චතුරාසීතියොජනසහස්සො විත්ථාරතො චතුරාසීතියොජනසහස්සො"ති භගවතා කස්මා වුත්තොතාති? ත මපිස්ස ඝණතීරියපපමාණං දස්සෙතුං වුත්තතං. යථා "කිමවා පබ්බතො ආයාමවිත්ථාරෙන තිසහස්සයොජනො"තිවුත්තො. කිං? සො පි චතුරස්සො. තස්මා තං පාලිවචනං චතුරස්සභාවං න දීපෙති. අථාපි වදෙය්‍ය. "සචෙ න චතුරස්සො? පුරත්ථිමපස්සං රජතවණ්ණං දක්ඛිණපස්සං ඉන්දනීලමණිවණ්ණ"න්ති ආදිකස්මා? වුත්තන්ති? තම්පි තං තං දිසාභාගං ගහෙත්වා වුත්තතං. සචෙ චතුරස්සං ගෙ

හං විය චතුරසෙසා භවෙය්‍ය? පුරත්ථිමහිත්ථි දක්ඛිණහිත්ථි ති වත්ත බ්බං. 1 තස්මා තං තං දිසාභාගමත්තං ගහෙත්වා "පුරිමපස්සං දක්ඛිණපස්ස"න්ති ආදි වුත්තං. ලොකපඤ්ඤත්තිපකරණෙපි සස වටටතා යෙව වුත්තා. තස්ස වටටත්තායෙව ඨිත්තමණ්ඩලිකා විය සත්ත කූලපබ්බතාදයොපි ආවටෙටන ඨිතා. තෙසං අන්තරන්තරා සීදන්ත සමුද්දා,සවෙතෙපබ්බතා ආවටෙටන තෙ තෙ සමුද්දෙන ඔවාරෙත්වා2න තිට්ඨෙය්‍යුං. සබ්බං එකසමුද්දං යෙව භවෙය්‍ය? චක්කවාළහිමවන්ත සිනෙරුයුගන්ධරාදිපබ්බතෙසු මහාවාතෙන පහරිත්වා චක්කවාළවලනකාලෙ මහාඝං හුත්වා සබ්බං උදකං එකං දිසාභාගං ගචෙඡ්‍ය්‍ය. සබ්බෙ දීපා උදකෙන නසෙසෙය්‍යුං. තස්මා තෙ පබ්බතා විසුං විසුං සමුද්දෙ ඔතරිත්වා ඨිත්තමණ්ඩලිකා විය ඨිතා. එවං සන්තෙපි චක්කවාළ චලනෙ න උදකං චලති. තස්මා එව එත්ථ උදකං වඩ්ඪති. හස්සති. එත්ථ මත්ථ මහාපරිනිබ්බානසුත්තන්තෙන පඨවිකම්පනස්ස අට්ඨකාරණං වදන්තෙන භගවතා "යදා මහාවාතා වායන්ති තදා පි චලතී"ති පාලි යං වුත්තං. තස්ස අට්ඨකථාය මෙ මහාවත්තුකත්තා චලනභාවො න ඤායතී;තදා චලිතා පඨවී සබ්බදා පි චලති.තස්මා එව"එත්ථ උදකං වඩ්ඪති. හස්සතී"ති වුත්තං. තස්ස ටීකායං මහාවාතා නාම උක්ඛෙපකවාතා, තෙ වායුපඨවිතො පි හෙට්ඨා මහාවාතා උදකසඤ්ඤාරකවාත මෙ චිඩා කත්වා උගන්ත්වා උදකං උක්ඛිපන්ති තෙන සඞ්ගං චක්කවාළ මෙ උඩං ආරොහති. වාතෙ හස්සන්තෙ හස්සති. උදකපඨවිසඤ්ඤාරකවාත මෙ සඞ්ගීයති. තස්මා උදකං න පගඤ්ඤරති ති වුත්තං. තත්ථ සිලාපඨවී චක්කවාළපබ්බතො ච එකායෙ ච නාවා විය ඨිතා. ඨිතකාරණෙන වෙඩා කත්වා හෙට්ඨාඨිතඨිතට්ඨානං සිලාපඨවීනිව පරියන්තෙ ඨිත ට්ඨානං චක්කවාළපබ්බතොනිව වොහාරං ජාතං. තත්ථ සිලාපඨවී. විස තිසහස්සාධිකයොජනසතසහස්සබහලා. තථා චක්කවාළපබ්බතස්ස බහල ඤ්ඤ පංසුපඨවිසිලාපඨවීනං බහලඤ්ඤ වෙ එකතො කත්වා:—

"වෙසතසහස්සානි චත්තාරි නහුතානි ච,
එත්තකං බහලත්තෙන සඞ්ඛාතායං වසුන්ධරා"ති

වුත්තං. තස්සා යෙ ච සන්ධාරකං උදකං:—

"චත්තාරි සතසහස්සානි අඤ්ඤ ච නහුතානි ච,
එත්තකං බහලත්තෙන ජලං වාතෙ පතිට්ඨිතං"

තස්සාපි සන්ධාරකො වාතො:-

"නව සතසහස්සානි මාලුතො නභ මුග්ගතො,
සටඨි ඤ්ඤ ච සහස්සානි එසා ලොකස්ස සණ්ඨිතී"ති.

---

1 'වෙදිතබ්බං'-කත්ථචි 2 'ඔතාරෙත්වා'-කත්ථචි

තතො ගෙඬා අජ්ටාකාසො.තෙසු පංසුපඨවියං සකලං චක්කවාළං පරිවජ්ජිත්වා සමන්තතො චක්කවාළපබ්බතො ඨිතො. තස්සා ඔරතො ලොණසාගරො. තස්මිං චත්තාරො මහාදීපා. විසහස්සපරිත්තදීපා. තතො සත්තකුලපබ්බතා. තෙසං අන්තරන්තරා සත්තසීදන්ත සාගරා. මජ්ඣෙ සිනෙරුපබ්බතරාජා පතිට්ඨිතො. සො පන:-

" චතුරාසීතිසහස්සානි අජ්ඣොගාළ්හො මහණ්ණවෙ,
අච්චුග්ගතො තාවදෙව සිනෙරුපබ්බතුත්තමො.

චතුරාසීතිසහස්සානි එකමෙකාය පස්සතො,
අට්ඨසට්ඨිසහස්සානි සතසහස්සඤ්ච උච්චතො.

පාචීනපස්සං රජතං දක්ඛිණං ඉන්දනීලකං,
පච්ඡිමං ඵලිකා පස්සං උත්තරං කඤ්චනාමයං"ති.

සිනෙරුපබ්බතස්ස හෙට්ඨා තිකූටා. තිකූටානං මජ්ඣෙ දසයොජනසහස්සං අසුරපුරං. තස්ස මජ්ඣෙ චිත්‍රපාටලිරුක්ඛො. යොජනසතුබ්බෙධං තියොජනසතාවටටං කපපට්ඨිකං හොති. තස්මිං වෙපචිත්ති අසුරිඳො රජ්ජං කාරෙති. පාසාදහම්මියකූටාගාරාදිපනිවණ්ණිතො ආරාමුය්‍යානවිමානපොක්ඛරණ්‍යාදි උපසොභිතො. යථාසුඛපුරං. එවමෙව තිට්ඨති. තිකූටතො බහි පංසුපඨවිමජ්ඣෙ- රතනවාලිකාහි පුණ්ණං හොති. තස්මිං නාගා වසන්ති. අසුරානං ඤ්ඤ නාගානං ඤ්ඤ ගමනාගමනකාලෙ තෙසං ඉඛානුභාවෙන උදකෙ පි මග්ගො පඤ්ඤායති. තඤ්ච උදකං චතුරාසීතියොජනසහස්සගම්භීරං. " චතුරාසීතිසහස්සානි එකමෙකාය පස්සතො"ති එත්තකං මෙරුපබ්බතස්ස මවමජ්ඣෙ පමාණං. තතො පඨාය පන පඤ්ඩසිනෙරුආලින්දා නාම හොන්ති. පබ්බතුපරිමතලෙ දසසහස්සයොජනං සක්කපුරං අහොසි. ඉදං සිනෙරුපබ්බතස්ස පමාණං. තතොපට්ඨාය:—

" තතො උපඩ්ඩුපඩ්ඩෙන පමාණෙන යථාක්කමං,
අජ්ඣොගාළ්හුග්ගතා දිබ්බ නානාරතනවිත්තිතා.

යුගන්ධරො ඊසධරො 1 කරවීකො සුදස්සනො,
නෙමින්ධරො විනතකො අස්සකණ්ණො ගිරීබ්භා"ති.

විසුද්ධිමග්ගෙව තඤ්ච තඤ්ච අට්ඨකථායඤ්ච එවමෙව තං වුත්තං. සම්පන භගවතාපස්සතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙනනිමිජාතකං දස්සෙන්තෙන නිමිරඤ්ඤ පුඤ්ඤෙන මාතලිනා වුත්තං? තං බුද්ධඤ්ඤණෙන සංසන්දෙත්වා ඉමස්මිං යෙව කපෙ වුත්ථජාතිවසෙන වුත්තං. වුත්තං හි තඤ්ච:—

---

1 'ඉසින්ධරො'—මරම්ම

" සහස්සයුත්තහයවාහිං දිබ්බං යාන මධිට්ඨිතො,
යායමාණෝ මහාරාජ අජ්ජ සීදන්තරෙ නගෙ
දිස්වානාමන්තයිංසූතං ඉමෙ කෙ නාම පබ්බතා?"ති.

එවං නිම්රඤ්ඤ පුට්ඨො මාතලි:—

" සුදස්සනො කරවීකො ඊසධරො යුගන්ධරො,
නෙමින්ධරො විනතකො අස්සකණ්ණො ගිරි බ්‍රහා.

එතෙ සීදන්තරෙ නගා අනුපුබ්බසමුග්ගතා,
මහාරාජනාමවාසා යානි තං රාජ! පස්සසී"ති:—ආහ.

තං භගවා චතුපරිසමජ්ඣෙ දෙසෙසි සඞ්ගීතිකාරකා පි තත්ථෙ ව සඞ්ගායිංසු. ඉති ඉමාය පාලියා විසුද්ධිමග්ගඨකථා න සංසන්දති. න සමෙති. එවං මහන්තෙසු ලොකසණ්ඨානෙසු ඉතිහිහෙතුජාතෙසු පාලියඨකථාසු එවං අඤ්ඤමඤ්ඤපටිවිරුද්ධෙසු සුබුවනිපුණ පරම පඨදෙසනා කථං සඩ්ඪෙය්‍යා භවිස්සති? ඉති සබ්බථා පි බහුන්නං අපපසාදය එතං කාරණ නත්ථි වෙ? අත්‍රි දං වුච්චතෙ:—න ඉදං ඉතිහි තිහං. න ඉදං තක්කාවචරසනං අහං බුද්ධරක්ඛිතාචරියො නාම පඤ්ඤාවා හං ඨඨානභාවෙන පාලිඤ්ච අඨකථඤ්ච සමං කාතුං. කථං?:-මාතලි නා නිම්රාජං ගහෙත්වා නරකෙ දස්සියමානෙ සක්කො දෙවරාජ " කාමා මාතලි විරාගතී"ති ජවනදෙවපුත්තං පෙසෙසි. තතො සො රථං ගහෙත්වා ආකාසෙන දෙවලොකාභිමුඛං පෙසෙසි. තතො තං රථං ආදාය සුදස්සනපබ්බතමත්ථකං පත්තකාලෙ නිම්රාජ පුරතො ච පච්ඡතො ච ඔලොකෙන්තො තෙ පබ්බතෙ පටිපාටියා ඨිතෙ දිස්වා " ඉමෙ කෙ නාම පබ්බතා?ති මාතලිං පුච්ඡි. සුදස්සනපබ්බතො නාම සත්තන්නං පබ්බතානං මජ්ඣෙ ඨිතො පබ්බතො. මාතලි සුදස්සනපබ්බතතො පට්ඨාය පුරතො ඨිතපබ්බතෙ කථෙන්තො " සුදස්සනො කරවීකො ඊසධරො සුගන්ධරො"ති පටිලොමතො ආහ. තතො අතික්කමිත්වා ආගතපබ්බතෙ කථෙන්තො ඨිතට්ඨානතො පට්ඨාය යෙව අනුලොමතො " නෙමින්ධරො විනතකො අස්සකණ්ණො ගිරි බ්‍රහා" ති ආහ, අථ තෙන වුත්තනියාමෙනෙව දස්සෙන්තො භගවාපි තත්ථෙ වාහ. විසුද්ධිමග්ගෙ පන අබ්භන්තරතො පට්ඨාය පටිපාටියා කථෙතුං " යුගන්ධරො"ති ආදිනා ගාථා වුත්තා. ඉති ඉමිනා කාරණෙන නිමිජ්ජිතකෙ පාලි ච විසුද්ධිමග්ගඨකථා ච අඤ්ඤදත්ථු සංසන්දති සමෙති ගඞ්ගොදකෙන යමුනොදකං විය. යං පන නිමිජ්ජිතකකථාය "සුදස්සනො ති. අයං මහාරාජ? එතෙසං සබ්බබාහිරො සුදස්සනපබ්බතො නාමා"ති ආදි ලිඛිතං? තං සතිසම්මොහෙන ලිඛිත නත්ථි ගහෙතබ්බං. එවං විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තනයෙන සිනෙරුපබ්බතතො පට්ඨාය ඨිතානං

ඉමෙසං සත්තන්නානං පබ්බතානං අන්තරෙ සත්තාසීදන්තසමුද්දා නාම අහෙසුං. තෙ සබ්බෙ විප්පසන්නා සීතොදකා සීතොදකා සිනිඳොදකා. තස්මා තත්ථ මොරපිඤ්ඡම්පි පක්ඛිත්තං හසිත්වා හෙට්ඨාතලං ගණ්හාති. තස්ස පන පමාණං එවං වෙදිතබ්බං:—පබ්බතෙසු සිනෙරුපබ්බතස්ස පමාණං වුත්ත මෙව. යුගන්ධරො චතුරාසීතියොජනසහස්සුබ්බධො. තතො උපඩ්ඪං උදකෙ. උපඩ්ඪං උපරි. පුථුලතො එකවීසතිසහස්සපුථුලො. සුගන්ධරාදයො පන ඡත්තමණ්ඩලිකා විය ආවට්ටතො සිනෙරුං පරික්ඛිපිත්වා ඨිතා. තස්මා ආවට්ටතො අබ්භන්තරපස්සෙන සත්තසත්තසහස්සානි ඡප්පඤ්ඤාසයොජනසහස්සානි. බාහිරපස්සෙන අට්ඨසත්තසහස්සානි වාවීසතියොජනසහස්සානි. එතිනාපි සිනෙරුයුගන්ධරාන මන්තරෙ සමුද්දො පුථුලතො චතුරාසීති යොජනසහස්සො. ගම්භීරතො මෙරුසමීපෙ චතුරාසීතිසහස්සයොජනො. සො කමෙන උන්නතො හුත්වා යුගන්ධරසමීපෙ වාවත්තාළීස යොජනසහස්සගම්භීරො. තදනන්තරං ඊසධරො උබ්බෙධෙන වාවත්තාළීසසහස්සයොජනො. තතො උදකෙ. උපඩ්ඪං. උපඩ්ඪං උපරි. පුථුලතො දසසහස්සානි වෙ ව පඤ්චසතයොජනානි. ආවට්ටතො අබ්භන්තරපස්සෙන එකාදසසත්තසහස්සානි චතුත්තිංසසහස්සයොජනානි. බාහිරපස්සෙන එකාදසසත්තසහස්සානි සත්තනවුතියොජනසහස්සානි. යුගන්ධරඊසධරානං මජ්ඣෙ සාගරො පුථුලතො වාවත්තාළීසසහස්ස යොජනො. ගම්භීරතො යුගන්ධරසමීපෙ වාවත්තාළීසසහස්සයොජනො. සො කමෙන උන්නතොහුත්වා ඊසධරසමීපෙ එකවීසතිසහස්ස යොජනගම්භීරො අහොසි. තදනන්තරං කරවීකො උබ්බෙධෙන එකවීසසහස්සයොජනො. තතො උපඩ්ඪං උදකෙ. උපඩ්ඪං උපරි. පුථුලතො පඤ්චසහස්සානි වෙසත්තානි පඤ්ඤාසයොජනානි. ආවට්ටතො අබ්භන්තරපස්සෙන තයොදසසත්තසහස්සානි වෙ ව තෙවීසතිසහස්සයොජනානි. බාහිරපස්සෙන තයොදසසත්තසහස්සානි වෙ ව චතුපඤ්ඤාසසහස්සානි පඤ්චයොජනානි. ඊසධරකරවීකානං මජ්ඣෙ සමුද්දො පුථුලතො එකවීසතිසහස්සයොජනො. ගම්භීරතො ඊසධරසමීපෙ තත්තකො ව. සො කමෙන උන්නතොහුත්වා කරවීකසමීපෙ දසසහස්සානි වෙ ව පඤ්චසතයොජනානි ගම්භීරො. තදනන්තරං සුදස්සනො උබ්බෙධෙන දසසහස්සානි වෙව පඤ්චසතයොජනානි ච. තතො උපඩ්ඪං උදකෙ. උපඩ්ඪං උපරි. තිරියං වෙ සහස්සානි ඡසතානි පඤ්චවීසතියොජනානි. ආවට්ටතො අබ්භන්තරෙන චුද්දසසත්තසහස්සානි සත්තරසසහස්සානි පඤ්චසතයොජනානි. බාහිරපස්සෙන චුද්දසසත්තසහස්සානි තෙත්තිංසසතසහස්සානි ඡසතානි පඤ්ඤාසයොජනානි. කරවීකසුදස්සනානං මජ්ඣෙ සාගරො දසසහස්සයොජනානි පඤ්චසතයොජනා

නිව පුථුලො. ගම්භීරතොපි කරවීකසම්පෙ තත්තකොව.සො කමෙන උන්නතොහුත්වා සුදස්සනසම්පෙ පඤ්චසහස්සානි වෙසතානි පඤ්ඤ සයොජනානි ගම්භීරො අහොසි.තතො නෙමිඛිරපබ්බතො පඤ්චස හස්සානි වෙසහස්සානි පඤ්ඤ්සයොජනුබ්බෙධො. තතොඋපඩ්ඪං උද කෙ. උපඩ්ඪං උපරි.පුථුලතො එකංසහස්සං තීනිසතානි වාදසයොජ නානි. ආවට්ටතොඅබ්භන්තරපස්සෙන යොජනානං චතුද්දසසතසහ ස්සානි චතුසට්ඨිසහස්සානි සත්තසතානි පඤ්ඤ්සයොජනානි. බාහිරප ස්සෙන චතුද්දසසතසහස්සානි වෙසත්තතිසහස්සානි ඡසතානි පඤ්ච වීසතියොජනානි.සුදස්සනනෙමිඛිරානං මජ්ඣෙ සාගරො පුථුලතො පඤ්චසහස්සානිවෙසතානි පඤ්ඤ්සයොජනානි. සො ගම්භීරතො. සුද ස්සනසම්පෙතත්තකො ච.සො කමෙන උන්නතො හුත්වා නෙමිඛිරස ම්පෙ වෙසහස්සානි ඡසතානි පඤ්චවීසතියොජනානි. තතො විනත කොඋබ්බෙධෙන වෙසහස්සානි ඡසතානි පඤ්චවීසතියොජනානි ත තොඋපඩ්ඪං උදකෙ.උපඩ්ඪං උපරි.පුථුලතො ඡසතානි ඡපඤ්ඤ්ස යොජනානි. ආවට්ටතො අබ්භන්තරපස්සෙන චුද්දසසතසහස්සානි අ ඨාසීතිසහස්සානි තීනියොජනසතානි පඤ්චසත්තතියොජනානි. බා හිරපස්සෙන චුද්දසසතසහස්සානි වෙනවුතිසහස්සානි තීනිසතානි වා දසයොජනානි.තෙසං නෙමිඛිරවිනතකානං මජ්ඣෙ සාගරො පුථුල තො වෙසහස්සානි ඡසතානි පඤ්චවීසතියොජනානි. ගම්භීරතොපි නෙමිඛිරසම්පෙ තත්තකො ච. සො කමෙනුග්ගන්ත්වා විනතකසම් පෙ එක සහස්සං තීනිසතානි වාදසයොජනානි ච ගම්භීරො අහො සි.තදනන්තරං අස්සකණ්ණො.උබ්බෙධෙන එකං සහස්සං තීනිසතා නි වාදසයොජනානි. තතො උපඩ්ඪං උදකෙ.උපඩ්ඪං උපරි. තිරියං තීනිසතානි අට්ඨවීසතියොජනානි.ආවට්ටතො අබ්භන්තරිමෙන පස්සෙ න පණ්ණරසසතසහස්සානි එකං සතං ඡඅසීතියොජනානි. බාහිරප ස්සෙන පණ්ණරසසතසහස්සානිඑකංසහස්සං එකංසතං සත්තතියො ජනානි.තෙසං විනතක අස්සකණ්ණපබ්බතානං මජ්ඣෙ සාගරො පු ථුලතො එකසහස්සං තීනිසතානි වාදසයොජනානිව. ගම්භීරො විත තකසම්පෙ තත්තකොව. සො කමෙන උන්නතොහුත්වා අස්සකණ්ණ සම්පෙ ඡසතානි ඡපඤ්ණාසයොජනො අහොසි. අස්සකණ්ණතො බාහිරපස්සෙ ලොණසාගරො තත්තකො ගම්භීරො අහොසීති.සකලව ක්කවාළං කම්පිත්වා ඨිතං චක්කවාළපබ්බතං ආවට්ටතො ඡත්තිංස ත්තසහස්සානි දසසහස්සානි තිසතානි පඤ්ඤ්සයොජනානි. චක්ක වාළං පන තිරියං වාදසසතසහස්සානි තීනිසහස්සානිචත්තාරිසතානි පඤ්ඤ්සයොජනානි. චක්කවාළස්ස අඩ්ඩභාගෙ සිනෙරුං වරෙත්වා. පඤ්චසතසහස්සානි එකූනසට්ඨිසහස්සාන සත්තසතානි පඤ්චවීසති

යොජනානි. සිනෙරුපබ්බතපස්සතො පට්ඨාය යාව ජම්බුදීපමජ්ඣං වෙ සතසහස්සානි එකූනාසීතිසහස්සානි අට්ඨසතානි සට්ඨියොජනානි. සිනෙරුපබ්බතස්ස උපරිමපස්සතො පට්ඨාය යාව අස්සකණ්ණපබ්බතස්ස පාරිමපස්සං. තාව වෙසතසහස්සානි අට්ඨසහස්සානි තීණිසතානි සට්ඨියොජනානි. අස්සකණ්ණපබ්බතස්ස බාහිරපස්සතො පට්ඨාය යාව ජම්බුදීපස්ස පරියන්තං තාවලොණසාගරෝ ඡසට්ඨිසහස්සානි පඤ්චසතානි යොජනානි. ජම්බුදීපො පන තිරියං දසසහස්සයොජනො. ලොණසාගරොපි අස්සකණ්ණතො පට්ඨාය කමෙන උන්නතො දිපානං පතිට්ඨිතට්ඨානෙ කත්වා ව්‍යාමසතමත්තොපි අහොසි. තතො පට්ඨාය පුන ගම්භීරෝ අහොසි. ජම්බුදීපමජ්ඣතො පට්ඨාය යාව චක්කවාළපබ්බතො තාව ලොණසාගරෝ වෙසතසහස්සානි එකූනාසීතිසහස්සානි අට්ඨසතානි සට්ඨියොජනානි. අපපකං ඌනමධිකං වා ගණ්ඨුපගං න හොතීති වෙතිනි යොජනානි නලකඛිතානි. අස්සකණ්ණබාහිරතො පට්ඨාය යාව චක්කවාළපබ්බතො තාවලොණසාගරෝ තීණිසතසහස්සානි එකපඤ්ඤාසසහස්සානි තීණිසතානි පඤ්චසට්ඨියොජනානි. සකල චක්කවාළං පරිඛිපිත්වා ඨිතොචක්කවාළපබ්බතො.

"වෙ අසීතිසහස්සානි අජෙඤ්ඣාගාළෙහා මහණ්ණවෙ
අවුගාහතො තාවදෙව චක්කවාළසිලුච්චයො
පරිඛිපිත්වා තං සබ්බං ලොකධාතුමයං ඨිතො"ති.

පරිහණ්ඩපබ්බතතො බාහිරයම්පි ලොණසාගරෝ. උදකතො තත්ථ තත්ථ සමුග්ගතා පඨවියං චත්තාරො මහාදීපා චිසහස්සපරිත්තදීපා ච පතිට්ඨහිංසු. තත්ථ සිනෙරුපබ්බතස්ස දක්ඛිණපස්සස්ස ඉන්දනීලමණිවණ්ණතතා තස්ස පභාය පත්ථටො සාගරොපි නීලවණ්ණො හොති. තස්මා සො නීලසාගරෝ නාම. පාචීනපස්සස්ස රජතවණ්ණතතා තදභිමුඛො සමුද්දොපි සෙතො ඛීරවණ්ණො. තස්මා සො ඛීරසාගරෝ නාම. උත්තරපස්සස්ස කඤ්චනවණ්ණතතා තදභිමුඛො සාගරොපි පීතවණ්ණො. තස්මා සො පීතසාගරෝ නාම. පච්ඡිමපස්සස්ස ඵලිකවණ්ණතතා තදභිමුඛො සාගරොපි ඵලිකවණ්ණො ව. උදකං නාම පකතියාපි ඵලිකවණ්ණං. තස්මා සො පකතිකසාගරෝ නාම හොති. ඉති තෙසං නීලසාගරෝ ඛීරසාගරෝ පීතසාගරෝ පකතිසාගරොති නාමානි කරිංසුයෙව. තත්ථ නීලසාගරමජ්ඣෙ දසසහස්සයොජනො ජම්බුදීපො අහොසි. තථා පඤ්චසතපරිත්තදීපා. දසසහස්සයොජනො චතුසහස්සයොජනපමාණො උදකෙන අජ්ඣොත්ථටො. තිසහස්සයොජනමත්තමෙව මනුස්සාවාසොති. තිරියතො තිසහස්සයොජනපමාණො හිමවන්තො. තෙන වුත්තං:—

"යොජනානං සතානුචෙවා හිමවා පඤ්ච පබ්බතො,
යොජනානං සහස්සානි තීනි ආයතවිත්ථතො.
චතුරාසීතිසහස්සෙහි කූටෙහි පතිමණ්ඩිතො"ති.

ජම්බුරුක්ඛස්ස පමාණතො:—

"පඤ්චසතයොජනක්ඛන්ධා පරිමෙක්ඛපා නගධායා,
පඤ්ඤාසයොජනක්ඛන්ධා සාඛාය ච සමනන්තතො.
සතයොජනවිත්ථිණ්ණා තාවදෙව ච උග්ගතා,
ජම්බූ යස්සානුභාවෙන ජම්බුදීපො පකාසිතො."

එතදෙව පමාණං.

"පාටලී සිම්බලී ජම්බූ දෙවානං පාරිච්ඡත්තකො,
කදම්බො කපපරුක්ඛොච සිරීසො චාති 1 සත්තිමෙ.
පාටලී අසුරානඤ්ච සුපන්නානඤ්ච සිම්බලී,
ජම්බූ ඉධ මනුස්සානං දෙවානං පාරිජ්ඡත්තකො.
කදම්බො අපරගෝයානෙ කපපරුක්ඛො ච උත්තරෙ,
පුබ්බවිදෙහෙ සිරීසො කපපඤ්ඤි ඉමෙ මතා.
ඛන්ධා පත්තා මහාසාඛා උබ්බෙධා පරිමණ්ඩලා,
සබ්බෙ එකපරිච්ඡේද සබ්බෙ තිට්ඨන්ති සස්සතා"ති.

තත්ථ හිමවතො අනොතත්තදහො කණ්ණමුණ්ඩදහො රථකාරකදහො ඡද්දන්තදහො කුණාලදහො මන්දාකිණීදහො සීහපපාතදහොති ඉමෙ සත්ත මහාසරා පතිට්ඨිතා. තෙසු අනොතත්තදහො:—ගඞ්ගරතොච පුථුලතොච පඤ්ඤාසයොජනො. සුදස්සනකූටං චිත්තකූටං කාලකූටං ගන්ධමාදනකූට කෙලාසකූටන්ති ඉමෙහි පඤ්චහි පබ්බතෙහි පරික්ඛිත්තො. තත්ථ සුදස්සනකූටං සුවණ්ණමයං වියොජනසතුබ්බෙධං අනෙකාවඩ්කං කාකමුඛසණ්ඨානං. තමෙව සරං පටිච්ඡාදෙන්තා ඨිතං. චිත්තකූටං සත්තරතනමයං. කාලකූටං අඤ්ජනමයං. ගන්ධමාදනකූටං මසාරගල්ලමයං, අබ්භන්තරෙ මුගගවණ්ණං. රුක්ඛමූලගණ්ඩො සාරගණ්ඩො ඛන්ධගණ්ඩො තචගණ්ඩො පපටිකාගණ්ඩො අඞ්කුරගණ්ඩො පත්තගණ්ඩො පුප්ඵගණ්ඩො ඵලගණ්ඩො 2 ගන්ධිගණ්ඩොති ඉමෙහි දසහි ගණ්ඩෙහි සමන්නාගතං නානාපපකාරඔසධලතාහි සඤ්ඡන්නං. කාලපක්ඛිපොසථදිවසෙ අනෙකා අඞ්ගාරංවිය පජ්ජලන්තං තිඨති. පච්චූඵජනෙ අත්තනො ගණ්ඩෙන මදයන්තී ගන්ධමාදනොනාම. කෙලාසකූටං රජතමයං. සබ්බානි සුදස්සනකූටසමානුබ්බෙධ සණ්ඨානානි තමෙව සරං පරිවාරෙන්තා ඨිතානි. එතෙහි පඤ්චහි

1 'සිරීසකපපරුක්ඛා'—මරමම 2 'ඒකග්ගුගන්ධා—මරමම

පබ්බතෙහි සන්දමානා නදියො අනොතත්තමෙව පවිසන්ති. වස්සිමසු රියා පදක්ඛිණෙනෙව ගච්ඡන්තා පබ්බතන්තරෙන ඔභාසං කරොන්ති. උජුං ගච්ඡන්තා ඔභාසෙතුං න සක්කොන්ති. තෙනෙවස්ස **අනොතත්තදහො** ති සඤ්ඤා උදපාදි. තස්ස හෙට්ඨා මනොසිලාපට්ටානි. නිම්මච්ඡකච්ඡපානි එලිකසදිසානි නිම්මලසලිලානි සන්දන්ති. **තස්ස** සොපානානි සුපතිට්ඨිතානි. බුද්ධිපච්චෙකබුද්ධිණ්හසවා ච ඉබ්මනෙතා ඉසයො ච තස්මිංනහායන්ති.දෙවසක්කාදයො ච නහායන්ති. කීළන්ති. **තස්ස** චතුසු පස්සෙසු සීහමුඛං හත්ථිමුඛං අස්සමුඛං උසභමුඛ්ඛන්තිචත්තාරි මුඛානි හොන්ති.තස්ස සීහමුඛෙනදීතීරෙ සීහා බහුකා හොන්ති. තථා ඉතරෙසුපි හත්ථිඅස්සඋසභා බහුකා හොන්ති. සීහහත්ථිඅස්සමුඛතො නික්ඛන්තඋදකධාරා අඤ්ඤමඤ්ඤං අසම්මිස්සාව තික්ඛත්තුං අනොතත්තදහං පදක්ඛිණං කත්වා නික්ඛන්තනික්ඛන්තදිසාභාගෙනෙව මහාසමුද්දං පවිට්ඨා. දක්ඛිණපස්සෙ උසභමුඛතොනික්ඛන්තා උදකධාරා තථෙවපදක්ඛිණං කත්වා ආවත්තගඟානාමහුත්වා දක්ඛිණෙන උජුකං පාසාණපිට්ඨියං සට්ඨියොජනානි ගතා. සා **කණ්ණගඟා** ඛ්ගාති වුච්චති. තතො පබ්බතං පහරිත්වා උට්ඨාය පරික්ඛිපෙන තිගාවුතප්පමාණා උදකධාරාහුත්වා ආකාසෙන සට්ඨියොජනානි ගතා.සා **ආකාසගඟා** නාම. තතො තියග්ගලංනාම පාසාණෙපති. පාසාණො උදකවෙගෙන භිනෙනා. තස්ස චතුපඤ්ඤාසයොජනප්පමාණා තියග්ගලානාම පොක්ඛරණී ජාතා. තස්සා පොක්ඛරණියා කූලං භින්දිත්වා අනෙකපාසාණං පවිසිත්වා සට්ඨියොජනානි ගතවන්තෙ **බහලගංගා** නාම. තතො පඨවිං භින්දිත්වා උම්මග්ගෙන සට්ඨියොජනානි ගතත්තා නෙ **උම්මග්ගගංගා** නාම. තතො ගන්ත්වා වජිරනාම තිරවජ්ජතපබ්බතං පහරිත්වා හත්ථතලෙ පඤ්චංගුලිසදිසා පඤ්චධාරා හුත්වා පවත්තන්ති. තා පන ගංගා යමුනා අචිරවතී **සරභූ** මහී ති **පඤ්චගංගා** නාමාති වුත්තා. ඡද්දන්තදහො ආයාමතොව විත්ථාරතො ච පඤ්ඤාසයොජනො අහොසි. තස්ස මජ්ඣෙ චාදසයොජනප්පමාණෙ ඨානෙ සෙවාලං වා පාණකං වා නත්ථි. මණික්ඛන්ධවණ්ණඋදකමෙව සන්තිට්ඨති. තදනන්තරං යොජනවිත්ථතං සුගන්ධිකළාරවනං. තං උදකං පරික්ඛිපිත්වා ඨිතං.තදනන්තරංයොජනවිත්ථතමෙව සුගන්ධිං නීලුප්පලවනං තං පරික්ඛිපිත්වා ඨිතං.යොජනවිත්ථතානෙව **රත්තුප්පලසෙතුප්පලරත්තපදුමසෙතපදුමකුමුදවනානි** පුරිමං පුරිමං පරික්ඛිපිත්වා ඨිතානි. ඉමෙසං පන සත්තන්නං වනානං අනන්තරෙ සබ්බෙසම්පි තෙසං කළාරාදීනං වසෙන වොම්සස්සකවනං යොජනවිත්ථතමෙව තානි පරික්ඛිපිත්වා ඨිතං. තදනන්තරං නාගානං පතිට්ඨප්පමාණෙ උදකෙ යොජනවිත්ථතමෙව රත්තසාලිවනං. තදනන්තරං උදකපරියන්තො

නීලපීතලොහිතොදාතපුරහිකුසුමසමාකිණ්ණං බුද්ධකගවජ්ජවනං. ඉති ඉමානි දසවනානි යොජනවිත්ථතානෙව. තතො බුද්ධකරාජමාසමහා රාජමාස ඔගාවනානි. තදනන්තරං හිප්පුසත්ථලාත්ථකඅලාබුකුම්භණ්ඩව ලලීවනං. තතො පුගරුක්ඛප්පමාණඋච්ඡුගවජ්ජවනං. තදනන්තර සත්තීදන්තප්පමාණඵල කදලිවනං. තදනන්තරං චාටිප්පමාණඵල පණ්ණවනං. තතො මධුරඵලම්බවනං. විඤ්ඤාවනම්පි අත්ථි. තතො කවිට්ඨවනං. තතො වොමිස්සකො මහාවනසණ්ඩො. තතො වෙළුව නං. තං පරික්ඛිපිත්වා සත්තපබ්බතානි. එවමෙවං සෙසමහාසරානිපි. යාපන වෙස්සන්තරජාතකෙ හිමවන්තවණ්ණනා වුත්තා. යාව පචෙකබුද්ධානං නිවාසට්ඨානභූතනන්දමූලකපබ්භාරවණ්ණනා වු ත්තා. තං සබ්බං ආහරිත්වා ඉධ කථෙතබ්බං.

අයංහිමවන්තවණ්ණනා.

——:o:——

නිසහස්සයොජනප්පමාණෙමනුස්සවාසෙ කුසාවතීරාජධානිප්පමු ඛානි චතුරාසීතිනගරසහස්සානි අහෙසුං. තදනුරූපා ච රත්ථගාමනි ගම්මජනපදා. අනෙකසහස්සසන්දමානගඬ්ගානදීහි ආකිණ්ණා අහොසි. උය්‍යානවනසම්පන්නා. අත්ථිකෙහි ජම්බුදීපවණ්ණනා සම්ප ත්තකාලෙ 1 අනාගතවංසෙ වුත්තනයෙන ගහෙතබ්බානි.

අයං ජම්බුදීපවණ්ණනා.

ඉමස්මිං චක්කවාළගබ්භෙ ඉමෙ චන්දිමසූරියා අනුපරිවත්තන්ති, තත්ථ චන්දො අනෙකාමණිවිමානෙ වසති. තං බහිරජතෙන පරික්ඛි පිතං. උභයෙහිපි සීතලමෙව හොති. සූරියො කනකවිමානෙ වසති. බහිඵලිකෙහි පරික්ඛිත්තං. උභයෙහිපි උණ්හං හොති. පමාණතො චන්දස්ස පන උජ්ජුකං එකූනපඤ්ඤාසයොජනානි. පරිමණ්ඩලතො පන තීහි යොජනෙහි ඌනානි දියඩ්ඩයොජනසතානි. සූරියස්ස උජ්ජ කං පඤ්ඤාසයොජනානි. පරිමණ්ඩලතො දියඩ්ඩයොජනසතානි. චන්දො හෙට්ඨා. සූරියොඋපරි. අන්තරං තෙසං යොජනං හොති. චන්ද ස්ස හෙට්ඨිමතලතො යාව සූරියස්ස උපරිමතලං යොජනසතං හොති. චන්දො උජ්ජුකං සනිකං ගච්ඡති. තිරියං සීඝං ගච්ඡති. ඒසු පස්සෙසු නක්ඛත්තතාරකානි ගච්ඡන්ති.චන්දො ඛෙත්තු වච්ඡං විය තං තං නක්ඛ ත්තං උපසංකමිත්වා ගච්ඡති. නක්ඛත්තානි පන අත්තනො ඨානං න විජහන්ති. සූරියො උජ්ජුකං සීඝං ගච්ඡති. තිරියං සනිකං ගච්ඡති. සූරියො කාලපක්ඛුපොසථෙ අනික්ඛන්තෙන පාටිපදදිවසෙ යොජන.

1 සම්පත්තිකාලෙ—කත්ථචි.

නං සතසහස්සං චන්දමණ්ඩලමුපහාය ගච්ඡති. අථ චන්දො ලෙඛා විය පඤ්ඤායති. දුතියායපි සතසහස්සයොජනානි එවං යාවපණ්ණරසුපොසථදිවසා පණ්ණරසයොජනසතසහස්සං චන්දමුපහාය ගච්ඡති. අථානුක්කමෙන චන්දො වඩ්ඪිත්වා පුණ්ණමියං පරිපුණ්ණො හොති. පුන පාටිපද[1] දිවසෙ යොජනානං සතසහස්සං ඛාමිත්වා ගච්ඡති. දුතියායපි සතසහස්සන්ති එවං යාවකාලපක්ඛුපොසථදිවසා පණ්ණරසසතසහස්සයොජනං අනුක්කමෙනෙව ඛාමිත්වා ගච්ඡති. අථ චන්දො අනුක්කමෙන පරිහායිත්වා කාලපක්ඛුපොසථදිවසෙසු සුරියස්ස හෙට්ඨා භාගමුපත්වා සුරියතෙජෙන නපඤ්ඤායති. වෙ එතතො ගච්ඡන්ති. කථමුපනෙසං වීථියො? ති:—අජ්ජිවීථි නාගවීථි ගොවීථිති තිස්සො වීථියො. තත්ථ උසභාදි චත්තාරො රාසයො අජ්ජිවීථිනාම. කණ්ණිකුලාමිනඅජාති චත්තාරො නාගවීථිනාම. නලාදයො චත්තාරො ගොවීථිනාම. තත්ථ අජිනං උදකං පටිකූලං හොති. නාගානං උදකං මනාපං හොති. උසභානං උදකංසීතුණ්හං සමතිත්ථං එසු හොති. තස්මා යස්මිං කාලෙ චන්දිමසුරියා අජ්ජිවීථිං ඔරුහන්ති? තදා දෙවො න වස්සති. යදා නාගවීථිං ඔරුහන්ති? තදා තිත්තං විය නභං පඤ්ඤරති. යදා ගොවීථිං ඔරුහන්ති? තදා වස්සං මජ්ඣිමං හොති. උතුසප්පායං සමපජ්ජති. සුරියො ආසාළහාදිම්හි සිනෙරුතො චක්කවාළපබ්බතසමීපං ගච්ඡති. අපරෙ ඉස්සාදිම්හි සිනෙරුතො චක්කවාළපබ්බතසමීපතො සිනෙරුසමීපං ගච්ඡති. එවං චන්දිමසුරියා චක්කවාළං පරිහරන්ති. තෙන වුත්තං:—"යාවතා චන්දිමසුරියා පරිහරන්ති දිසා භන්ති විරොචනා"ති. තෙ පන කිත්තකෙ ඨානෙ ආලොකං කරොන්ති? ති එකක්ඛණෙ චීසු දීපෙසු ආලොකං කරොන්ති. වුත්තඤ්හෙතං:—

" ඉමම්හි දීපම්හි යදා උදෙති මජ්ඣන්හිකො හොති විදෙහදීපෙ,
කුරුම්හි දීපම්හි ච අත්ථමෙති ගොයානදීපෙ භවතඤ්ඤරත්ති.
විදෙහදීපෙ ච යදා උදෙති මජ්ඣන්හිකො හොති ච උත්තරම්හි,
ගොයානදීපම්හි ච අත්ථමෙති ඉමම්හි දීපම්හි ච මජ්ඣරත්ති.
කුරුම්හි දීපම්හි යදා උදෙති ගොයානදීපෙ මජ්ඣන්හිකො සො
ඉමම්හි දීපම්හි ච අත්ථමෙති විදෙහදීපම්හි ච අඩ්ඪරත්ති.
ගොයානදීපම්හි යදා උදෙති මජ්ඣන්හිකො හොති ච ජම්බුදීපෙ
විදෙහදීපම්හි ච අත්ථමෙති කුරුනරත්ථම්හි ච අඤ්ඤරත්ති"ති.

කත්තිකාදීනි නක්ඛත්තතාරකානි චන්දිමසුරියෙහි සබ්බං පාතුරහෙසුං. සුරියස්ස උදයතො යාවඅත්ථඞ්ගමා දිවා නාම. අත්ථඞ්ගමතො යාව උදයා රත්ති නාම. එවං රත්තින්දිවා පඤ්ඤායිංසු. තිංසරත්තින්දිවො මාසො. වාදසමාසියො සංවච්ඡරොති පඤ්ඤායති. තත්ථ ජම්බුදීපස්ස

1 'පාටිපදි'—මරමම.

පමාණං දසසහස්සයොජනං. තථා අවීචිමහානිරයො. තථා අසුරපුරං. තථා තාවතිංසදෙවලොකෙසක්කපුරං. පුබ්බවිදෙහො නවයොජනසහස්සපරිමාණො. උත්තරකුරුදීපං අට්ඨයොජනසහස්සපරිමාණං. අපරගොයානං සත්තයොජනසහස්සපරිමාණං. තෙසු ජම්බුදීපෙ මනුස්සානං මුඛං රථපඤ්ඤරසණ්ඨානං. පුබ්බවිදෙහානං මුඛං අඩ්ඩචන්දසණ්ඨානං. උත්තරකුරූනං මුඛං චතුරස්සපීඨසණ්ඨානං. අපරගොයානානං මුඛං පුණ්ණචන්දසණ්ඨානං. ජම්බුදීපවාසීනං ආයුප්පමාණං නත්ථි. කදාචි අසඞ්ඛ්‍යායුකාපි. දසවස්සායුකාපි. කස්මා? තෙ කදාචි සුසීලා හොන්ති කදාචි දුස්සීලා. සුසීලකාලෙ ආයුං වඩ්ඪති දුස්සීලකාලෙ හායති. පුබ්බවිදෙහා සත්තවස්සසතායුකා. අපරගොයානා පඤ්චවස්සසතායුකා. උත්තරකුරුවාසිනො වස්සසහස්සායුකා. කස්මා? තෙ සබ්බදාපි සුසීලා. නිරන්තරං පඤ්චසීලානි තෙසං සභාවෙනෙව සිජ්ඣන්ති. "මම භරියා මම පුත්තා මම දාසිදාසා මම හිරඤ්ඤසුවණ්ණං මම ඛෙත්තවත්ථූ"ති පරිග්ගහො නත්ථි. කස්සිකම්මං නත්ථි. තෙන වුත්තං:— "අමමා අපරිග්ගහා න ච තෙ බීජං පවපන්ති න පි කීණන්ති තංගලා"ති. සචෙ හි තෙ සාලිභොජනං භුඤ්ජිතුකාමා හොන්ති. සයඤ්ඤාතසාලිසීසතො කණ්ඨුසරහිතානි සාලිබීජානි ගහෙත්වා සුවණ්ණභාජනෙ පක්ඛිපිත්වා තීහි ජෙතියපාසාණෙහි උඩ්ඩනං කත්වා ඨපෙන්ති. දරුඅග්ගිකිච්චං නත්ථි. ජෙතියපාසාණතො තස්මිං ඛණෙ අග්ගි උට්ඨහිත්වා භත්තං පචිත්වා සයමෙව නිබ්බායති. තෙජො නිබ්බානෙනෙව භත්තස්ස පක්කභාවං ජානන්ති. තං ගහෙත්වා භුඤ්ජන්තානං සූපව්‍යඤ්ජනකිච්චං නත්ථි. තෙසං ඉච්ඡිතිච්ඡිතරසං සම්පජ්ජති. තෙන වුත්තං:—

"අකණං අථුසං සුද්ධං සුගන්ධං තණ්ඩුලප්පලං,
තුණ්ඩිකීරෙ පචිත්වාන තතො භුඤ්ජන්ති භොජනං"ති.

යෙ පනෙවං පචිත්වා භුඤ්ජිතුං න ඉච්ඡන්ති. තෙ කප්පරුක්ඛතො භුඤ්ජන්ති. කිං කප්පරුක්ඛො භොජනං පක්කං ඔලම්බතීති? න ඔලම්බති. යෙ කෙචි භොජනත්ථිකා රුක්ඛසමීපං ගන්ත්වා භත්තත්ථාය රුක්ඛමූලස්ස වා සාඛන්තරස්ස වා හත්ථං පසාරෙන්ති. තස්මිං ඛණෙ තත්ථ අනෙකසූපරසං අනෙකව්‍යඤ්ජනරසං ඉච්ඡානුකූලං භත්තං උප්පජ්ජති. තං ගහෙත්වා භුඤ්ජන්ති. න කෙවලං භත්තමෙව. ලෙය්‍යපෙය්‍යඛජ්ජභොජ්ජවත්ථාලාලඞ්කාරසයනාසනාදි යථිච්ඡිතං නිප්පජ්ජති. තම්පන කප්පරුක්ඛං ආයාමතො ච විත්ථාරතො ච යොජනසතං. උබ්බෙධෙනපි යොජනසතං. පරිමණ්ඩලතො තිසතයොජනං. එවරූපෙසු උත්තරකුරූසු මනුස්සා ඛාදන්තා පිවන්තා ඉච්ඡිතිච්ඡිතමා

ලාදීනි පිලන්ධනතා ගන්ධානි විලිම්පනතා නච්චනතා ගායනතා වාදෙ නතා සෙලෙනතා යා කාචි ඉත්ථියො ගහෙත්වා විසයසුඛමනුභවන්ති. ගබ්භිනිත්ථියො පන යත්ථ ඨානෙ පසවවෙදනා උපපජ්ජති? තත්ථ නිසීදිත්වා වා නිපජ්ජිත්වා වා විජායිත්වා දරකෙ ගිත්වා පක්කමන්ති. ජාතදරකානං නහාපෙනතා වා එකදෙසං පායෙනතා වා භොජෙනතා වා නත්ථි. තෙසං අඞ්ගුලියා මුඛෙ ඨපිතමත්තායෙව ඛීරං සම්පජ්ජති. තෙ ඛීරං පිවිත්වා සුඛිතා නිද්දුක්ඛා උට්ඨාය පක්කමන්ති. මාතාපි "අයං මම පුත්තො"ති න සඤ්ජානාති. පුත්තොපි "අයං මම මාතා"ති න සඤ්ජානාති. එවං අසඤ්ජානන්නානම්පි තෙසං මාතාපුත්තානං අඤ්ඤමඤ්ඤං රාගො න උපපජ්ජති ධම්මතාබලෙනාති. තෙසං සත්තමෙ සත්තමෙ දිවසෙ මෙථුනසෙවනං හොති. එවරූපො තෙසං අපරිඤ්ඤහභාවොති. එවං තෙ වස්සසහස්සං ඨත්වා තතො චුතා තත්ථෙව වා සග්ගෙ වා උපපජ්ජන්ති. විසුද්ධසීලත්තා අපායෙ න නිබ්බත්තන්තීති. එවං පඨමකප්පෙ මනුස්සානං පාතුභාවතො පට්ඨාය යාවකපපාවසානා එකසදිසාව තෙසං සම්පත්තීති. එවං භගවා විසඉස්සපරිත්තදීප පරිවාරෙසු චතූසු මහාදීපෙසු ච සකලචක්කවාළෙසු ච යං අත්ථි පරමානුප්පමාණං වා මෙරුප්පමාණං වා. සබ්බන්තං එකපල්ලඞ්කෙ නිසින්නොව දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන සත්තෙ වා සඞ්ඛාරෙ වා චවමානෙ වා උපපජ්ජමානෙ වා හීනෙ වා පණීතෙ වා පස්සති. පටිවිජ්ඣති. චක්ඛුභූතො ඤාණභූතො අත්ථභූතො ධම්මභූතො වත්තා පවත්තා අත්ථස්ස නින්නොතා ධම්මස්සාමි තථාගතොති. තෙන වුත්තං:—

" න තස්ස අදිට්ඨමිධත්ථි කිඤ්චි
අථො අවිඤ්ඤාතමජානිතබ්බං,
සබ්බං අභිඤ්ඤාය යදත්ථි සෙය්‍යං
තථාගතො තෙන සමන්තචක්ඛූ"ති.

අයං මනුස්සලොකවණ්ණනා.

න කෙවලං භගවා මනුස්සලොකෙ විජ්ජමානමෙව ජානාති. චත්තාරො අපායෙපි ජානාති චත්තාරොහි අපායා:—නිරයො-තිරච්ඡානයොනි-පෙතත්තිවිසයො-අසුරකායොති. තත්ථ අයොති සුඛං=අපගතො අයො අස්සාති අපායො. තෙසු පඨමං මනුස්සානං පච්චක්ඛං තිරච්ඡානානංදුක්ඛං වණ්ණයිස්සාමි. තත්ථ තිරච්ඡානානාම සීහහත්ථිඅස්ස ගොමහිසසූකරකුක්කුරඅහිවිච්ඡිකාදි අපදදිපදචතුප්පදබහුප්පදා. තෙසං හි කාමසඤ්ඤා, ගොචරසඤ්ඤා, මරණසඤ්ඤාති ඉමා තිස්සො සඤ්ඤා, නිරන්තරා. ධම්මසඤ්ඤා අතිදුල්ලභා. තත්ථ හි කසිගොරක්ඛාදි කිඤ්

කමමං කත්වා ජීවන්තා නාම නත්ථි. තිණපණ්ණාදිඛාදකා අඤ්ඤමඤ්ඤඛාදකා දුබ්බලඛාදකා. තස්මා තෙසං නිරන්තරං මරණභයං හොති. මරණභයෙන තත්ථ තත්ථ නිලීනෙපි පරියෙසිත්වා ඛාදන්තියෙව. තෙ යාවජීවං පාණාතිපාතං කත්වා අපායෙ නිබ්බත්තන්ති. ගිජ්ඣා හි උරගෙ ඛාදන්ති. උරගා මණ්ඩූකෙ ඛාදන්ති. මණ්ඩූකා පාණකෙ ඛාදන්ති. යාපි තා සීහව්‍යග්ඝාදිපිධෙනුයො පුත්තෙ විජායිත්වා අඤ්ඤං ගොචරං අලභන්තා ඡාතදුක්ඛං අසහමානා මාතුපෙමෙන ඛීරං පාතුං ආගතෙ පුත්තෙ පුත්තකපෙමං ඡඩ්ඩෙත්වා ඛාදන්ති. කෙචි ජායමානා මනුස්සකුණපාදිසු වා කුජිතාසුවිදුග්ගන්ධවඤ්ඤනිකාදිසු උපපන්නා තං තං කුණපං ඛාදන්තා ආතපෙන සුක්ඛන්තා මරිස්සන්ති. ඉමස්මිං මනුස්සසරීරෙපි අසීතිසතුලමත්තා කිමයො නිබ්බත්තන්ති. තෙසං සප්පත්තත්තානං ඉදමෙව විජායනට්ඨානං. ඉදමෙව ගොචරට්ඨානං. ඉදමෙව සයනට්ඨානං. අයමෙව ගිලානසාලා. ඉදමෙව සුසානං හොති. නිරපරාධෙපි සත්තෙ වාලලොමනඛනහාරුචම්මමංසසිඞ්ඝාණිකාදීනි ඔට්ඨාය මනුස්සා මාරෙන්ති. සොනකා ගාවිආදයො වා මිගෙ වා ජීවගාහං ගහෙත්වා චත්තාරො පාදෙ ඛණ්ඩිත්වා සමන්තතො අග්ගිං කත්වා තසිතෙ ලවණොදකං පායෙත්වා විරිත්තෙ 1 පුන කටුකොදකං පායෙත්වා දණ්ඩෙහි තාළෙත්වා මංසං උද්ධුමාතකං කත්වා වමමං උපපාටෙත්වා සීසං ඡින්දිත්වා පඟුරන්තං ලොහිතං ගහෙත්වා සලොහිතං මංසං පවිත්වා ඛාදන්ති.

"වහන්ති අවසා කෙචි දණ්ඩඛිකුසකසාහතා,
පතොදපණ්ණිපාණී හි බහුසො පරිතජ්ජිතා.

බද්ධා නෙකෙහි රජ්ජූහි අලඛවජ්ඣවාරිනො,
පබලා දුබ්බලෙ සත්තෙ සකමමපරිණාමිතා.

කෙචි සුත්තා රථධුරෙ නඛගලෙ සකටෙපි වා,
වහන්ති වණිතක්ඛිත්තා තජ්ජිතා අතිභාරියං.

නාහං සක්කොමි වහිතුං උණ්හා ඡාතො පිපාසිතො,
භාරියන්ති හි වත්තුම්පි 2 යෙසං සත්ථෙ න විජ්ජති.

තෙසං ආරොපයිත්වාන අවිසයා මහාභරං,
අසමත්ථෙ ඨිතෙ දීනෙ තාළයන්ති පුනප්පුනං"ති.

අයං අනෙකෙසු සුත්තන්තෙසු භගවතා වුත්තනයං ගහෙත්වා වුත්තත්තා භගවතායෙව විදිතොති චෙදිතබ්බා. ඉති නිරවජ්ජනෙසු විජ්ජමානං අනන්තං දුක්ඛං. පටිවිද්ධසබ්බධම්මං සම්මාසම්බුද්ධං.

1 පත්ථෙ—කත්ථ 2 දුක්ඛුත්තමම්පි-මරම්ම

තං භගවන්තං ඨපෙත්වා කො අඤ්ඤො, ජිනිතුඤ්ච වත්තුඤ්ච සමත්ථොති? කිඤ්චි මත්තං වුත්තං.

අයං නිරවජ්ජානදුක්ඛවණ්ණනා.

යෙ මනුස්සලොකෙ ඉස්සාලුකා මච්ඡරිනො සයම්පි දානං අදත්වා දදන්තානම්පි වාරෙන්තා කදරියා. තෙ පෙතෙසු උපපජ්ජන්ති. තෙසං නිරන්තරං ජාතතසිතානං වස්සසතම්පි වස්සසහස්සම්පි වස්සසතසහස්සම්පි එකං බුද්ධන්තරම්පි එකසිත්ථම්භත්තං ආහාරම්පි බිඳුමත්තං පානීයම්පි අලභන්තානං කිං දුක්ඛං වත්තබ්බන්ති? එවං සන්තෙපි කිඤ්චිමත්තං වක්ඛාමි. තෙසං නිරන්තරං ඛුප්පිපාසාපරිස්සන්තානං මංසලොහිතං නාම නත්ථි, තචඨිනහාරුමත්තා. ථූලසිරා. පිඨිකණ්ටක මලලීනඋදරත්තචා. පරිනිම්මක්ඛිගණ්ඩකා. දීඝව්‍යාකුලකෙසෙහි පිහිතවදනා. නඟා දුබ්බණ්ණා භයානකදස්සනා පච්ඡානුතාපනදුක්ඛන සොසිතකායා සයන්ති. එවං සයිතානං තණ්හාවිවඩ්ඩනො1 "එහි භුඤ්ජ පිබාහි"ති මිච්ඡාසද්දො සූයති. තෙ "සච්ච" න්ති මඤ්ඤමානා තණ්හාභිභූතා උණ්හතුමසකොන්තා අඤ්ඤමඤ්ඤමවලම්බිය පතිත්වා පතිත්වාපි උට්ඨහන්තා ධාවන්තා "ජාතකාලතො පට්ඨාය වස්ස සතතොපි වස්සසහස්සතොපි කිලෙජ්ජන ඔදනං උදකංවෙති වචනං ලබ්ඛ" න්ති "මයාං දෙථ දෙථා"ති පගාහිතහත්ථපුටා නෙකයොජනං ධාවිත්වා දූතාරං2 නපස්සන්ති. තතො තෙසං මහාදුක්ඛදායකා "නත්ථි" ති වචනං සූයති. තෙ ඡින්නපාදපා 3 විය ආසාවිඝාතදුක්ඛපත්තා විරවන්තාපතන්ති. තථාහි තෙසං කමමං:—

" කිඤ්ච සොස්සන්ති තෙ පෙතා නත්ථිසද්දං සුදුරුණං,
යෙහි සන්තෙසු දෙය්‍යෙසු ඛිත්තා නත්ථීති යාචකා.
පෙතලොකභවං දුක්ඛං අනන්තං සන්තජීවිකා
කථන්නු වණ්ණයන්තී? හ බිඳුමත්තංව වණ්ණිත" න්ති.

අයං පෙතදුක්ඛවණ්ණනා.

අසුරකායොති:— යසමා අසුරා නාම කාලකඤ්ඤපෙතා. තෙ පෙතෙසු පවිට්ඨා. ඉදානි නිරයවණ්ණනා හොති.

" සඤ්ජීවො කාලසුත්තො ච සඞ්ඝාතො රොරුවො තථා,
මහාරොරුවතාපා ච පතාපො ච අවීචිවා" ති.

එතෙ අට්ඨමහානිරයා. තෙ සබ්බෙපි චතුක්කණ්ණා චතුද්වාරා අයොභූමයො. අයොඝිත්තයො, අයසාපටිකුජ්ජිතා, අබ්භන්තරෙ නවයොජ

I විනිවඩ්ඩනා—මරමම 2 ආතාරං මරමම- 3 'පාදා'. කත්ථචි.

නසතුබෙබධා යොජනසතායාමවිත්ථාරා. එකමෙකා අයොඝිතතිතව යොජනබහලා. තෙ සබ්බෙපි කපපඨිතිකෙන අග්ගිනා නිරන්තරං පජ්ජලිතා. තත්ථ උපපන්නසත්තා ච ඉඞ්ඝනකිච්චං සාධෙන්ති. තෙනාහ:—

"කථන්නු වණ්ණෙ නිරයෙසු දුක්ඛං?
යුත්තෙතා මුඛානං නහුතෙන වාපි,
කපපඨිතෙ පජ්ජලිතෙ නලස්මිං
විලීනගත්තස්ස හි කීව දුක්ඛ" න්ති.

යෙ පන ඉමස්මිං ලොකෙ අස්සද්ධා අපපසන්නා මිච්ඡාදිට්ඨිකා මච්ඡරිනො කදරියා ඨද්ධා නික්කරුණා නිරසචිත්තා වාසියා කණ්ඨං තච්ඡන්තා විය "ඉදං එතෙසං දුක්ඛ" න්ති චිත්තමපි අනුපපාදෙත්වා සත්තෙ වධෙන්තා බන්ධන්තා ඡින්දන්තා පාණාතිපාතං කරොන්තා පරායත්තං චොරිකාය වා අච්ඡින්දිත්වා වා ගණ්හන්තා පරදාරෙසු අපරජ්ඣන්තා පරෙසං අන්නපානාය කූටසක්ඛිආදිනා මුසාභණන්තා සුරාපිතා පඤ්චානන්තරියකතා නියතමිච්ඡාදිට්ඨිකා තිණ්ණං රතනානං අවණ්ණකාමසකාපරිභාසකා: උපපජ්ජන්ති එතෙ එතෙසු අඨසුමහානිරයෙසු. එවං කම්මපච්චයඋතුසමුට්ඨිතෙසු තෙසු ආයුප්පමාණං තාව වෙදිතබ්බං. යඤ්ච තං වාතුම්මහාරාජිකානං දෙවානං නවුතිවස්සසතසහස්සානි ආයුප්පමාණං. සො සබ්බොපි පඨමං වුත්තසජීවනිරයෙ එකොරතනිද්දිවො. තාය රතනියා තිංසරතනියො මාසො. තෙන මාසෙන වාදසමාසියො. සංවච්ඡරො. තෙන සංවච්ඡරෙන පඤ්චවස්සසතානි ආයුප්පමාණං. තාවතිංසානං දෙවානං තිස්සො ච වස්සකොටියො සට්ඨිඤ්ච වස්සසතසහස්සානි. සො සබ්බොපි දුතියෙ කාලසුත්තනිරයෙ එකො රතනිද්දිවො. තාය රතනියා තිංසරතනියො මාසො. තෙන මාසෙන වාදසමාසියො සංවච්ඡරො. තෙන සංවච්ඡරෙන වස්සසහස්සං ආයුප්පමාණං. යාමානං දෙවානං වුද්දසකොටියො චත්තාලීසං ච වස්සසතසහස්සානි. සො සබ්බොපි තතියෙ සඞ්ඝාතනිරයෙ එකො රතනිද්දිවො. තාය රතනියා තිංසරතනියො මාසො. තෙන මාසෙන වාදසමාසියො සංවච්ඡරො. තෙන සංවච්ඡරෙන වෙවස්සසහස්සං ආයුප්පමාණං. තුසිතානං දෙවානං සත්තපඤ්ඤාසකොටියො සට්ඨිඤ්ච වස්සසතසහස්සානි. සො සබ්බොපි චතුත්ථෙ රොරුවනිරයෙ එකොරතනිද්දිවො. තාය රතනියා. තෙන මාසෙන. තෙන සංවච්ඡරෙන. චත්තාරිවස්සසහස්සානි ආයුප්පමාණං. නිම්මානරතීනං දෙවානං වෙසත්තානි තිංසකොටියො චත්තාලීසවස්සසතසහස්සානි ආයුප්පමාණං. සො සබ්බොපි පඤ්චමෙ මහාරොරුවනිරයෙ එකොරතනිද්දිවො. තාය රතනියා. තෙන මාසෙන, තෙන සංවච්ඡරෙන අට්ඨවස්සසහස්සානි ආයුප්පමාණං. පරනිම්මිතවසවත්තීනං දෙවානං නවසතචෙක විසවස්සසහස්සානං කොටියො. තත්ථ

වස්සසතසහස්සානි සට්ඨිඤ්ච ආයුප්පමාණං. සබ්බාපෙසොළසේතාපනිරයේ කොරතනිද්දිවො, තාය රත්තියා. තේන මාසේන. තේන සංවච්ඡරේන සොළසවස්සසහස්සානි ආයුප්පමාණං. සත්තමේ පතාපනිරයේ අනන්තරකපෙ වෙධාකතෙ තේන එකො භාගො ආයුප්පමාණං. අට්ඨමේ අවීචිමහානිරයේ එකො අනන්තරකපො ආයුප්පමාණං. තත්ථ අනන්තරකපො නාම මනුස්සානං දසවස්සායුකතො පට්ඨාය කමේන වඩ්ඪමාණං අසඞ්ඛ්‍යායුකං හුත්වා පුන පරිහායමානං දසවස්සායුකත්තං පාපුණාති. එත්තකං කාලං එකො අනන්තරකපො නාම.

එත්ථ හි නෙරයිකානං ආයු අතිබහුතරං. දෙවානං ආයු අතිමන්දං. කිං? පාපානංයෙව විපාකො බහුකො? පුඤ්ඤානං විපාකො මන්දෙති? එවං උභින්නම්පි විපාකො මහන්තායෙව. කාරණමඤ්ඤං අත්ථි. කිං කාරණන්ති චෙ? එකො හි යාවජීවං දානං දත්වා සීලං රක්ඛිත්වා මෙත්තං කත්වා අඤ්ඤතරං දෙවනිකායං උපපජ්ජති. තත්ථ උප්පන්නස්ස දිබ්බසම්පත්තියාව සුඛස්ස ච බහුලතාය කාමරාගො බහුලො හොති. තාවමහන්තං සම්පත්තිං ආරබ්ධ අතිමානී හොති. උද්ධතො හොති. ඉස්සාමච්ඡේරබහුලොව. තත්තස්ස කුසලචිත්තං මන්දං. සවෙපි කුසලචිත්තං උප්පජ්ජෙය්‍ය. දානං වා දාතුං සීලං වා රක්ඛිතුං සුත්තන්තඤ්ච න හොති. තස්මා සස්සතානෙ උප්පජ්ජමානා තෙ පාපධම්මා නිස්සංසයමානං අයොපිණ්ඩං විය පුරෙකතං පුඤ්ඤකම්මං ඛෙපෙන්ති. අනුබලප්පදායිනො න හොන්ති. තස්මා සොමදත්තයුකතො හොති. සවෙ තෙන පුරෙකතං අඤ්ඤම්පි අවිපක්කං බහුං පුඤ්ඤං අත්ථි? අඤ්ඤස්මිං දෙවලොකෙ උපපජ්ජති. එකො බහුං පාණාතිපාතාදි පාපං කත්වා මහානිරයෙ උපපජ්ජති? තස්ස අවිසයත්තා මහති දුක්ඛවෙදනා උපපජ්ජති තස්ස තං දුක්ඛවෙදනං අධිවාසෙතුමසක්කොන්තස්ස මහන්තං ඛෙදං උපපජ්ජති. සො අත්තනාව අත්තනො කුජ්ඣති. "පාපං වත මයා කතං. පණ්ඩිතානං වචනං න අකාසිං. අහං අත්තනා ලද්ධභොගං විනාසෙන්තො උඩ්ඩිතො උන්නලො හුත්වා පාණාතිපාතාදිපාපමෙව අකාසිං. තාදිසෙහි භොගෙහි දානං වා දාතුං පූජං වා කාතුං සීලං වා රක්ඛිතුං නාසක්ඛි" න්ති අනුසොචති. තස්ස දුක්ඛාරම්මණෙ නිරන්තරං පවිසජ්ජවං උප්පජ්ජමානං පුරෙකතස්ස පාපස්ස උප්පත්තිහෙතු හොති. අනුබලප්පදායී. තස්මාස්ස පාපං වඩ්ඪති. දීඝායුකත්තං දෙති. තතො තස්මිං නිරයෙ ආයුම්හි ඛීණෙ පුන අඤ්ඤං අඤ්ඤන්ති අනෙකපාපධම්මා ඔකාසං යාචන්තාවිය හොන්ති. යංහි පාපකම්මං අවිපක්කං අත්ථි? තං අවජ්ජරාසඞ්ඛාතමත්තම්පි සස්සාදං අදත්වා අඤ්ඤස්මිං මහානිරයෙ පක්ඛිපති. ගතිවිපත්තිම්පත්තස්ස පන අනෙකජාතිසම්භාරෙසු කතං පාපං එකත්ථ සමොසරිත්වා එකස්මිං තමෙව ඛීණෙ පුන අඤ්ඤං

අඤ්ඤානි අනෙකෙ පාපධම්මා ඔකාසං යාචන්තා විය හොන්ති. ඉමිනා කාරණෙන අපායෙ ආයු අතිකා අහොසි. එතෙසු අට්ඨසු මහා නිරයෙසු පවෙචකං සොළසුස්සදා හොන්ති. තත්ථ මහානිරයබ්භන්ත රෙ නිරයපාලා නත්ථි අවීසයො තෙසං. නිරයපාලා නාම උස්සදනිර යා හොන්ති. තෙපි පාපකමෙනෙව තත්ථ නිබ්බත්තා මනුස්සලො කෙ කාරණිකාව්‍ය හොන්ති. උස්සදනිරයානං දිඝපුථුලතො පමා ණං නත්ථි. එකමෙකො මහානිරයො සොළසුස්සදෙහිසත්ථි දසසහස්ස යොජනො. තෙන වුත්තං:-"අවීචිමහානිරයෙ දසසහස්සයොජනො" ති. තත්ථ සබ්බෙ උස්සදනිරයා වණ්ණිතුං න සක්කා හොන්ති. සබ්බූපරි ඨිතං සජීවනිරයං පරිවාරෙත්වා ඨිතා උස්සදනිරයා එවං වෙදිතබ්බා සජීවනිරයස්ස හි එකමෙකස්මිං පස්සෙ චත්තාරො චත්තාරොති සො ළසුස්සදනිරයා හොන්ති. තෙසු සකලං කම්මපච්චයඋතුනා සමුට්ඨිතං වෙතරණිනාම නිරයං. තත්ථ හි මනුස්සලොකෙ සරීරබලහොගබල ආණාබලෙහි බලවන්තා දුබ්බලෙසත්තෙ තිංසෙත්වා රොසෙත්වා වධබ න්ධනාදීහි කත්වා තෙසංසන්තකං අවහරිත්වා ගහිතා වෙතරණියං උප්ප න්නා. තත්ථ නිරයපාලා ජලිතානි අසිසත්තිතොමරාදීනි ගහෙත්වා තෙ පහරන්ති, විජ්ඣන්ති. විහෙඨෙන්ති. තෙ තං දුක්ඛං අධිවාසෙතුම සහන්තා වෙතරණියං පතන්ති. සා උපරිහිදිවා ළ1ප්පමාණකණ්ඩකවෙ තත්තලතාහි සඤ්ඡන්නා. තෙ තත්ථ බහූනි වස්සසතසහස්සානි පජ්ජලි තෙසු තික්ඛබුරධාරෙසු තිබ්බිණෙසු කණ්ඩකෙසු ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකා හො න්ති. තෙසං හෙට්ඨා තාලප්පමාණානි ජලිතඅයසූලානි උට්ඨහන්ති. තෙ වෙත්තලතාහි ගලිත්වා සූලෙසු ආවුණිතමත්ථකා විය චිරං පච්චන්ති, සූ ලානිපි ජලන්ති. තෙරතිකාපි ජලන්ති. සූලානම්පි හෙට්ඨා උදක පිළෙ පජ්ජලිත බුරධාරානි තිබ්බිණානි අයපොක්ඛරපත්තානි. තෙ සූලෙහි ගලිත්වා පෞක්ඛරපත්තෙසු පතිත්වා චිරං ඡෙදනදුක්ඛං අනු භවන්ති. තතො ධාරොදකෙ පතන්ති. උදකං ජලති. සත්තා ජල න්ති. ධූමො උට්ඨහති. උදකස්ස හෙට්ඨා නදීතලං බුරධාරාහි සඤ්ඡ න්නං. සො "හෙට්ඨා නුඛො කීදිසං?" ති උදකෙ නිමුජ්ජිත්වා බුරධාරාසු ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකා හොන්ති. තං දුක්ඛං අධිවාසෙතුමසක්කොන්තා මහ න්තං භෙරවං රවන්තා විවරන්ති. කදාචි අනුසොතං වුය්හන්ති. කදා චි පටිසොතං. එවරූපො වෙතරණිනිරයො. දුස්සීලා සමණබ්‍රාහ්මණා නං අක්කොසකපරිභාසකානං කදරියානං පාපධම්මානං පච්චනීකානං නිරයං. තත්ථ්ති පඤ්චවණ්ණාමහාහත්ථිප්පමාණසුනඛා ච වණ්ණා2සක ටප්පමාණගිජ්ඣිකා ච කාකා ච නෙරයිකෙ සත්තෙ ඛාදන්ති. දුස්සීලා චාරසමපන්නා නිරපරාධෙ සත්තෙ මුඛසත්තීහි විත්තුදන්තා තාඩෙන්ති ඛන්ධබන්ධනාදීනි කරිත්වා සජොතිනිරයෙ උපපන්නා. තෙ ජලමාන

1 'හෙණ්ඩිවාළ'කත්ථි-2 'හණ්ඩ'—බහුසු.

පඨවියං අක්කමිත්වා ගච්ඡන්ති. පඨවීපි ජලති. සත්තාපි ජලන්ති. නිරයපාලා අනුබන්ධිත්වා තාලප්පමාණේහි ජලිතඅයකඛණ්ඩේහි පඤ්චසු පහරිත්වා පතිතානං තෙහෙව ඛණ්ඩේහි පොථයන්ති. චූණ්ණවිචූණ්ණං කරොන්ති චතුප්පදං "විහාරං වා කාරෙස්සාම පූජංවා කරිස්සාම"ති තතො තතො සඞ්කඩ්ඪිත්වා ඨපිතං ඛාදිත්වා අහාරකාසුනිරයෙ උපපන්නා තෙ නොපාලෙති වජං අපවිසන්තියො ගාවියො විය සමන්තා පරිවාරෙත්වා නිරයපාලෙහි ජලිතාවුධෙහි කොට්ටියමානා අඞ්ගාරකාසුයං පතන්ති තෙසං යාවකපිතො නිමුග්ගානං මහන්තීනි අයපච්ඡීහි උපරි අඞ්ගාරෙ ඔකිරන්ති. ඉමිනා යෙ සීලවන්තං සමණං වා බ්‍රාහ්මණං වා නිංසන්ති රොසෙන්ති තෙ ලොහකුම්භිනිරයෙ පතන්ති. සා මහාපබ්බතප්පමාණා. කපෙපන සණ්ඨිතලොහරසපූණ්ණා. තස්මිං නිරයපාලා තෙ ගහෙත්වා උඩ්ඩාණ්ඩෙ අධොසිරෙ කත්වා පක්ඛිපන්ති. තෙ මහන්තං දුක්ඛං අනුභවන්ති. ඉමිනා ලොහකුම්භිනිරයෙයෙව පක්ඛිපිතා නො ගහෙත්වා ජීවං ලුම්පිත්වා ඛාදන්ති. තෙ තස්මිං නිරයෙ උපපන්නා නිරයපාලා ජලිතලොහයොත්තෙහි ජීවං වෙඨෙත්වා තිගාවුතප්පමාණං සරීරං ඔනමෙත්වා ජීවං සමපරිවත්තකං ලුම්පිත්වා ජලිතඅයදණ්ඩකෙහි ආදාය එතස්මිං ජලිතලොහකුම්භිනිරයෙ පක්ඛිපිත්වා හට්ඨතුට්ඨා හොන්ති. තාව ජීවාය ලුත්තාය ඉතරෙසං පුන ජීවායස්සේව සීසං උප්පජ්ජති. ඉමිනා යෙ සුඛදුක්ඛං පලාපෙන වා භුසෙන වා පංසුනා වා මිස්සකං කත්වා "සුඛං දස්සාමා"ති කීතස්ස ගණ්ඨතො මූලං ගණ්හන්ති. තෙ නිරයෙ උපපන්නා. තස්මිං කිර පදෙසෙ පහූතසලිලා රමණීයා නදී සන්දති. නෙරයිකා අගතිසන්තාපෙන තාපිතා පිපාසංධාරෙතුං අසක්කොන්තා බාහා පග්ගය්හ කන්දන්ත, ජලිතලොහපඨවිං මද්දන්තා නදිං ඔතරන්ති. තස්මිං ඛණෙ නීරාපිජ්ජලන්ති. පාණීයං භුසපලාපභාවං ආපජ්ජිත්වා පජ්ජලති තෙ පිපාසං ධාරෙතුං අසක්කොන්තා ඛාදන්ති. තං තෙසං සකලසරීරං ඛිපෙන්තං අධොභාගෙන නික්ඛමති. තෙ දුක්ඛං අධිවාසෙතුමසක්කොන්තා බාහා පග්ගය්හ කන්දන්ති. ඉමිනා යෙ පරසන්තකං සවිඤ්ඤාණකං අවිඤ්ඤාණකං සන්ධිවෙජ්ජදීහිවෙව වඤ්චනායව ගණ්හත්වා ජීවිතං කපෙන්ති. තෙ නිරයෙ පතිතෙ නිරයපාලා අරඤ්ඤෙ එකං මිගං විය සංපරිවාරෙත්වා උසුසතෙහි තොමරෙහි වෙපස්සාති තුදන්ති. ඉදඤ්ඤිදං කරොන්ති. තෙ මහන්තං දුක්ඛං අනුභවන්ති. ඉමිනා යෙ පුබ්බෙ මච්ඡමංසං මාරෙත්වා බිලසොසූනාපණෙසු ඨපෙත්වා වික්කිණිත්වා ජීවිංසු. තෙ නිරයෙ උපපන්නා නිරයපාලා යොත්තෙහි ගීවාය බන්ධිත්වා ආකඩ්ඪිත්වා අයපඨවියං පාතෙත්වා නානායුධෙහි කොට්ටිත්වා නාසයන්ති. අඤ්ඤෙ ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං ඡින්දිත්වා බිලසො කො

ඨාසං කත්වා සූනාපණේසු ඨපිතා විය හොන්ති. දසමං මනුස්සලෝකෙ යෙ කෙචිමෙ කාරණිකා මනුස්සා දණ්ඩකකහාපනාදිණ්ඩත්ථාය විහෙසකා. මිත්තසුහජ්ජානම්පි විභෙදකා සත්තා. තෙසංයෙව සරෙ ඛාදිත්වා භුඤ්ජිත්වා මඤ්ඤෙ සයිත්වා[1] පුනපහාරකහාපණනාමං ආහරාපෙන්ති. ලඤ්ඡං ගණ්හන්ති. තෙ මිත්තදුනො බාලා නිරයෙ උපපන්නා ජාතකා බුදං සහිතුං අසක්කොන්තා පක්කාඝිතං ධූමායන්තං පජ්ජලන්තං කපෙන සණ්ඨිතං පුරාණමිළහං පිණ්ඩං පිණ්ඩංඛාදන්ති.

එකාදසමං යෙ මනුස්සලොකෙ මාතාපිතරො ඤාතෙත්වා අරහන්ත වා ඤාතෙත්වා තෙසං සන්තකං ඛාදිත්වා චරන්ති. තෙ නිරයෙඋපපන්නා පුබ්බලොහිතපූරංඅසුවිදුගාඛං රහදං ඔතරිත්වා ඛාදන්ති. තං තෙසං සකලසරීරං ඛාදෙන්තං අධොභාගෙන නික්ඛමති. මාදසමංඋස්සදනිරයෙ නිරයපාලා නෙරයිකෙතොලපමාණෙන ජ්ලිතඅයබලිසෙනජ්වහං විජ්ඣිත්වා ආකඩ්ඪිත්වා ජ්ලිතලොහපඨවියං පාතෙත්වා උසභවත්තමංවිය පඨ්ඨිත්වා සංකුසතෙන හනන්ත.තෙ හි එලෙ ඛිත්තමත්ත චජ්ජාවිය ඨඳන්තා තං දුක්ඛං සහිතුමසක්කොන්තා රොදන්තා මුඛෙ ඛෙලං මුඤ්චන්ති.තෙපන අඤ්ඤාපනියත්ථානෙඨපිතා ලඤ්ඡං ගහෙත්වා හත්ථිඅස්සාදිනං ජාතරූපරජතාදිනං වා අඤ්ඤං හාපෙත්වා තුලාකූටමාණකූටාදිසු වා තං තං කූටකම්මං කත්වා නිරයෙඋපපන්නා. ද්වාදසමං බහුකා ඉත්ථියො ජිනන්තජිනන්තසරීරා විරූපා ජෙගුච්ඡාජිනන්තාසී සා ගාවො විය පුබ්බලොහිතලිත්තා උහොහත්ථෙ පඤ්ඤාඝකන්ඳන්ති යො අයපඨවියං කටිමත්තං නිඛණිත්වා ඨපිතා විය ඨිතා. එවං ඨිතානං පුරත්ථිමාය දිසාය ජ්ලිතො අයපබ්බතො සමුට්ඨහිත්වා අසනි විය විරවන්තො ආගන්ත්වා තාසං සරීරං සණ්ඩාකරණියං පිංසන්තො විය ගච්ඡති. තස්මිං ගතෙ පුන තාසං සරීරං පාතුභවති. සෙසදිසාසු පබ්බතෙසුපි එසෙවනයො. ඉමෙ පබ්බතා සමුට්ඨාය උච්ඡුඝටිතං විය පිලෙන්ති. ලොහිතං පක්කාඝිතං සන්දති. තා පන අතීතෙ සාමිකෙ පහාය පරපුරිසෙහි සබ්බං විත්තං රමාපෙත්වා එවරූපං දුක්ඛං පත්තා. බුද්දසමං පරදාරෙසු අපරජ්ඣිත්වා නිරයෙ උපපන්නා. තෙ නිරයපාලා පාදෙසු ගහෙත්වා අවංසිරෙ නරකෙ පාතයන්ති. අයමුගරාදීහි පොථෙන්ති විජ්ඣන්ති. සත්තරසමං කොටිසිම්බලිවනං නාම ඨානං අසදනිරයං. තත්ථ එකමෙකො සිම්බලිරුක්ඛො යොජනපපමාණො. අයොමයො. සොළසඛුලකණ්ඩකො. නිරයග්ගිනා ජ්ලන්තො තිට්ඨති. තස්මිං මිච්ඡාචාරිකා ඉත්ථිපුරිසා උපපජ්ජන්ති, යදා ඉත්ථි රුක්ඛමූලෙ හොති. තදා පුරිසො රුක්ඛමූලෙ හොති. නිරයපාලා ජ්ලිතානි අසිසත්තිතොමරාදීනි ගහෙත්වා ඛිපිත්වා විජ්ඣිත්වා "තව භරියාය සන්තිකෙ

[1] 'මත්තොසයිත්වා'-කත්ථචි

කං යාහි"ති උඩං ආරොපෙන්ති. තස්ස ආරොහනකාලෙ කණ්ටක ගහානි හෙට්ඨාභිමුඛානි හොන්ති, සො කණ්ටකෙහි ඵලිතඛෙහා නිරය පාලෙහි කොට්ටියමානො ආරොහති. තථා ඉත්ථිමපි කොටෙත්වා ඔරොපෙන්ති. පුනප්පුනං තෙ මාරෙත්වා ආරොපෙන්තිපි, ඔරොපෙන්තිපි. ඉදං මිච්ඡාදිට්ඨිකානං පච්චත්තනිරයං. තෙ පන මිච්ඡාදිට්ඨිකා නත්ථිකදිට්ඨිං අහෙතුකදිට්ඨිං අකිරියදිට්ඨිං සයඤ්ච ගහෙත්වා අඤ්ඤෙපි සඤ්ඤාපෙත්වා තං තං කාරණං වත්වා දිට්ඨිං ගාහාපෙත්වා අනෙකං පාපං කත්වා නිරයෙ උපපන්නා උච්චාවචං අනෙකකම්මකරණං පත්තා අධිමත්තං දුක්ඛවෙදනං අනුභවන්ති. "ඉදං කම්මකරණං අත්ථි ඉදං නත්ථි"ති න වත්තබ්බං. අනෙක කම්මකරණමූලකං දුක්ඛං අනුභවන්තීති. එවං සඤ්ඤිනිරයං පරිවාරෙත්වා ඨිතා සොළසුස්සද නිරයා වෙදිතබ්බා, සෙසමහානිරය පරිවාරාපි තත්ත කායෙව. තෙ මහා නිරයෙහි සබ්බං ඡත්තිංසාධිකං සතං. මහානිරයවජ්ජිතා අට්ඨවීසාධිකං සතං හොන්ති. න එත්තකාව උස්සදනිරයා. අඤ්ඤෙපි තත්ථ ත්ථ ගාමක්ඛෙත්තානි විය බහූ උස්සදනිරයාති වෙදිතබ්බානි.

අයං නිරයවණ්ණනා.

එවං භගවා පඨවියා පරිච්ඡින්නෙපි නිරයෙ එකපලලඛෙක නිසින්නොව හත්ථමලකංවිය දිබ්බෙන චක්ඛුනා පස්සති. වුත්තං හෙතං භගවතා:—"සොහං දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුඛෙන අතික්කන්ත මානුසකෙන සත්තෙ පස්සාමි චවමානෙ උපජ්ජමානෙ හීනෙ පණීතෙ සුවණ්ණෙ දුබ්බණ්ණෙ සුගතෙ දුග්ගතෙ. යථාකම්මූපගෙ සත්තෙ පජානාමි:— ඉමෙ වත භොන්තො! සත්තා කායදුච්චරිතෙන සමන්නාගතා. වචි=මනොදුච්චරිතෙන සමන්නාගතා. අරියානං උපවාදකා මිච්ඡාදිට්ඨිකා. මිච්ඡාදිට්ඨිකම්මසමාදානා. තෙ කායස්ස භෙදා පරමරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපන්නා"ති.

අයං දුග්ගතිකථා.

න පන භගවතා අපායොව විදිතො. සග්ගලොකොපි විදිතො. සග්ගානානාම මනුස්සලොකො චාතුම්මහාරාජිකදෙවලොකො තාවතිංසදෙවලොකො යාමදෙවලොකො තුසිතදෙවලොකො නිම්මාණරතී දෙවලොකො පරනිම්මිත වසවත්තිදෙවලොකොති. සක්කානාම තාවතිංසභවනෙ දෙවරාජා. තාවතිංසභවනං නාම මෙරුමත්ථකෙදසස හස්සයොජන පරිමාණං. "දුතියං දෙවලොකං දසසහස්සයොජනපරිමා

ණ"නති ඉදංසකනපුරං සඞ්ඛ්‍යාය වුත්තං. තථාහි තාවතිංසකායිකාදෙවා අත්ථි පබ්බතට්ඨා. අත්ථි ආකාසට්ඨා, තෙසං පරමපරා යාව චක්කවාළපබ්බතං පත්තා. තථා චාතුම්මහාරාජිකානං දෙවානං යාමාදීන සඤ්ච. එකස්මිං දෙවලොකෙපි දෙවානං පරපරා චක්කවාළපබ්බතං අප්පත්තා නාම නත්ථි. තස්ස පන තාවතිංසභවනස්ස පාචීනපච්ඡිම මාරානං අන්තරා දසයොජනසහස්ස හොති. තථාදක්ඛිණුත්තරානං. තං ඛො පනෙතං නගරං වාරසහස්සයුත්තං අහොසි. ආරාමපොක්ඛරණිපරිමණ්ඩිතං. තං කථන්ති වෙ? තස්ස පන නගරස්ස පාචීනදිසායං රතනමයපාකාරවාරතොරණපරිවාරං පරික්ඛෙපතො සහස්ස යොජනං සුරනන්දනං නන්දනං නාම උය්‍යානවරං අත්ථි. තාසං උය්‍යාන නගරානමන්තරෙ මහානන්දා චුල්ලනන්දා නාම පුප්ඵිතසුඛසීලනීල පූරා ගගනසන්නිභා වෙපොක්ඛරණියො අත්ථි. තාසං තීරෙ කදලිමිග වමමම්ව සුඛසම්ඵස්සා නන්දා චුල්ලනන්දා නාම වෙ රතනපිඨිපාසාණා අත්ථි. දක්ඛිණ දිසායං රතනමයපාකාරවාරතොරණ පරික්ඛිත්තං ආ වට්ටතො සත්තයොජනපරිමාණං ඵාරුසකවනං නාම උය්‍යානවරං අත්ථි. තෙසං නගරුය්‍යානමන්තරෙ විචිත්තා භද්දා සුභද්දා නාම වෙ පොක්ඛරණියො අත්ථි. තාසං තීරෙ භද්දා සුභද්දා නාම කදලිමිගවමමම්ව මුදුපවරරතිකරරතනමයා වෙ පිඨිපාසාණා අත්ථි පච්ඡිමදිසායං රතනමය පාකාරවාරතොරණාලඞ්කත ආවට්ටතො පඤ්චයොජන සත පපමාණං විචිත්තා චිත්තලතානාම උය්‍යානං අත්ථි. තාසං උය්‍යානනගරානමන්තරෙ විචිත්තාවිත්තා චුල්ලවිත්තා නාම වෙ රතනපොක්ඛරණියො හොන්ති. තාසං තීරෙ සුරරතිකරකදලි මිගවමමම්ව විචිත්ත සුඛසම්ඵස්සා චිත්තා චුල්ලවිත්තා නාම වෙ රතනපිඨිපාසාණා අත්ථි. උත්තරදිසායං රතනමයපාකාරවාරතොරණ පරිමණ්ඩිතං ආවට්ටතො පඤ්චයොජනසතපපමාණං මිස්සකවනං නාම තරුවරනිකරං උය්‍යාන මත්ථි. තාසං උය්‍යානනගරානමන්තරෙ ධම්මා සුධම්මා නාම වෙ රතන පොක්ඛරණියො අත්ථි. තාසං තීරෙ කදලිමිගවමමම්ව සුඛසම්ඵස්සා ධම්මා සුධම්මා නාම වෙ රතනපිට්ඨිපාසාණා හොන්ති. පාචීනඋත්තරා නමන්තරෙ වුත්තපපකාර පාකාරගොපුරාදි පරික්ඛිත්තං ආවට්ටතො සත්තයොජනසතපපමාණ, මහාවනං නාම උය්‍යානං අත්ථි. තත්‍රාපි රතනමයානි සහස්සමත්තානි කූටාගාරානි අත්ථි, මහාවනනන්දනවනා නමන්තරෙ යොජනසතාවට්ටා සුරනන්දනා නන්දනා නාම රතනවිචිත්තා පොක්ඛරණි අත්ථි. තස්ස පන නගරස්ස මජ්ඣෙ තියොජනසතුබ්බෙධෙහි ධජෙහි පරිමණ්ඩිතො සත්තරතනමයො සත්තයොජන සතුබ්බෙධො සක්කස්ස වෙජයන්තො නාම පාසාදො හොති. තමපරිවාරෙන්තා රතන සුවණ්ණයට්ඨීසු මණිධජා අහෙසුං. මණියට්ඨීසු සුව

ණ්ණධජා පවාලයටීසු මුත්ත ධජා. මුත්තායටීසු පවාලධජා සත්ත රතනයටීසු සත්තරතනමයා ධජා අහෙසුං. දියඩ්ඪයොජනසතායා මෙ වෙජයන්තරථො. තස්සති පච්ඡිමන්තො පණ්ණාසයොජනො, මජ්ඣෙ රථපඤ්ඤරො පණ්ණාසයොජනො.රථනස්සිතො යාවරථිසා පණ්ණාසයොජනො. තස්මිං යොජනිකො පල්ලඞ්කො අත්ථිතොතිඤ්ඤ ති. යොජනිකංයෙව සෙනඞ්ගත්තං, එකස්මිං යෙව යුගසහස්සාජ ඤ්ඤෙ, යුත්තා. සෙසාලඞ්කාරස්ස පමාණං නාම නත්ථි. ධජො පනස්ස අඩ්ඪතියානි යොජනසතානි උග්ගතො, යස්ස වාතාහතස්ස පඤ්ඩුකම්ම කතුරියස්සෙව සද්දො නිච්ඡරති. ධනරතො නාම මහාරාජාපාමිනව කකවාලමුඛවට්ටියං අත්තනො සෙනඞ්ගනසඤ්ඤිං ඔතරිත්වා රජ්ජමය අසිපත්තධාරිතකොටිසතසහස්සගණ්ඩිබ්බගණෙහි සද්ධිං කොටිසතසහ ස්ස රජ්ජදණ්ඩිපපරිවුතො සබ්බාලඞ්කාරසමලඞ්කතං සුදෙවංනාම රජ්ජවණ්ණතුරගවරමාරුය්හ යුගන්ධරගිරිවරසිඛරෙපාමිනදිසායං ආ රක්ඛං ගණ්හාති,තතො විරූළ්හකො දෙවරාජාපි දක්ඛිණවකකවා ලමුඛවට්ටියං අත්තනො සෙනඞ්ගනසද්ධිං ඔතරිත්වා කොටිසතසහ ස්සමණිමයඅසිපත්තධාරිතකුම්භණ්ඩභටෙහි සද්ධිං කොටිසතසහස්ස මණිදණ්ඩිපපරිවුතො මණිමයාභරණ විභූසිතො මණිවණ්ණතුරග වරමාරුය්හ යුගන්ධරමත්ථකෙ දක්ඛිණදිසතො ආරක්ඛං ගණ්හාති. තතො විරූපක්ඛො නාම මහාරාජා පච්ඡිමවකකවා ලමුඛවට්ටියං අත්තනො සෙනඞ්ගනසද්ධිං ඔතරිත්වා පවාලඅසිපත්ත ධාරිතකොටිසතසහස්ස දෙවනාගභටෙහිසද්ධිංකොටිසතසහස්සපවාල දණ්ඩිපපරිවුතො පවාලාභරණවිභූසිතො පවාලවණ්ණතුරග වර මාරුය්හ යුගන්ධරමත්ථකෙ පච්ඡිමදිසතො ආරක්ඛං ගණ්හාති.තතො වෙස්සවණ්ණො නාම මහාරාජා උත්තරවකකවාලමුඛවට්ටියං අත්තනො සෙනඞ්ගත්ත සද්ධිං ඔතරිත්වා සුවණ්ණවණ්ණ අසිපත්තධාරිතකොටි සතසහස්ස සූරවීරධරමුඛරයක්ඛභටෙහි සද්ධිං කොටිසතසහස්ස සුව ණ්ණවණ්ණදණ්ඩිපරිවුතො සුවණ්ණාභරණවිභූසිතො සුවණ්ණ වණ්ණ තුරගවරමාරුය්හ යුගන්ධරමත්ථකෙ උත්තරදිසතො ආරක්ඛං ගණ්හාති. සක්කස්ස පන ඵරාවණො හත්ථි දියඩ්ඪයොජනසතිකො, සොපි දෙවභූතෙනායෙව, නහි දෙවලොකස්මිං තිරච්ඡානගතා හො නති. තස්මා සොලයාගිරිලාය නික්ඛමනකාලෙ අත්තභාවං විජහි ත්වා දියඩ්ඪයොජන සතිකො ඵරාවණො නාම හත්ථි හොති, සො තෙ තිංසතුමෙහ මාපෙති ආවටෙවන නිගාවුත අඩ්ඪයොජනපමාණං සබ්බෙසං මජ්ඣෙ සක්කස්ස්ස්ථාය සුදස්සනං නාම තිංසයොජනිකං කුම්භං මාපෙති. තස්ස උපරි වාදසයොජනිකො රතනමණ්ඩපො හො නි, තස්ස අනන්තරනන්තරා සත්තරතනමයා යොජනුබ්බෙධා රතනධජ

උඤ්ඤනති. පරිසතෙන කිංකිණිකජාලා ඔලම්බනති. යස්ස මන්දවාතෙ රිතස්ස පඤ්චඩ්ගික තූරිය සම්මිස්සදිබ්බසඞ්ඛනිනි සද්දො විය රවො නිච්ඡරති. මණ්ඩපමජ්ඣෙ සක්කස්ස යොජනිකො මණිපල්ලඞ්කො පඤ්ඤත්තො හොති. තත්ථ සක්කිසකටභාරා ලඞ්කාරපනිමණ්ඩිතො සකෙතා දෙවරාජ නිසීදති. නෙතතිංසකුමාරානං එකමෙකස්මිං සත්ත සත්ත දණ්ඩා මාපෙති. තෙසු එකෙකො පණ්ණාසයොජනා යාමො. එකෙකස්මිං වෙත්ථ දණ්ඩෙ සත්ත සත්ත පොක්ඛරණියො හොන්ති. එකෙකාය පොක්ඛරණියා සත්ත සත්ත පදුමිණිගච්ඡානි තෙසු එකෙකස්මිං සත්ත සත්ත පුප්ඵානි හොන්ති. එකෙකස්ස පුප්ඵස්ස සත්ත සත්ත පත්තානි හොන්ති. එකෙකස්මිං පත්තෙ සත්ත සත්ත දෙවධීතරො ඨත්වා නච්චන්ති. එකෙකාය දෙවධීතාය නච්චන්තියා පරිවාරා සත්ත සත්ත දෙවඞ්ගනායො තිට්ඨන්ති. ඉති නෙතතිංසකුමාරානං දන්තාදයො එකතො සම්පිණ්ඩිතා ගණිතා දන්තා විසතිඑකතිං සහොන්ති. තථා පොක්ඛරණියො ඡසතසත්තරසාධිකානි සහස්සං හොන්ති. පදුමිනිගච්ඡානිපි තිසතඑකූනවිසාධිකානි එකාදසසහස්සානි හොන්ති. පුප්ඵානිපි විසතිතෙතතිංසාධිකානි එකූනාසීතිසහස්සානි හොන්ති. පත්තානිපි පඤ්චසතසහස්සානි චතුපඤ්ඤාසසහස්සානි ඡසතානි එකතිංසා හොන්ති. තෙසු පත්තෙසු නච්චමානා දෙවධීතරොපි අට්ඨතිං සසතසහස්සානි චාසීතිසහස්සානි චතුසතානි සත්තරසහොන්ති. තාසං පරිවාරදෙවිත්ථියොපි විකොටියො එකසත්තතිසහස්සානි ඡසත්තතිසහස්සානි නවසතානි එකූනවිසති හොන්ති. එවං සම්පන්නා පඤ්ඤත්තසයොජනට්ඨානෙ ඉත්ථිදණ්ඩෙසු යෙව නටසමජ්ජං හොති. තස්ස සුධම්මා නාම හරියා රතනලතාවිනද්ධවිජ්ජුලතා විය සබ්බාභරණවිභූසිතා නෙකසහස්සදෙවච්ඡරානි පරිවුතා පුරතො නිසීදති. තතො සුජාතසිලා සුජාතා නාම හරියා රතනලතාභරණලඞ්කතා අනෙකසහස්සදෙවච්ඡරානි පරිවුතා දක්ඛිණපස්සෙ නිසීදති. තතො ජිතනන්දිනී නාම හරියා දෙවාලඞ්කාරවිභූසිතා අනෙකසහස්සදෙවච්ඡරාපරිවුතා පච්ඡිමපස්සෙ නිසීදති. තතො විචිත්තවිත්තා විචිත්තා නාම හරියා සබ්බාලඞ්කාරවිභූසිතා නෙකසහස්සදෙවච්ඡරා පරිවුතා වාමපස්සෙ නිසීදති. එවං සමන්තා දෙවකඤ්ඤා පරිවාරෙත්වා නිසීදති. තස්ස වල්ලභා තෙනවුතිසහස්සා සුසජ්ජිත නයනවදනදෙහවණ්ණා රතනඝටකනකාදිනි ගහෙත්වා සමන්තතො නිසීදන්ති. නෙකසහස්සා සුරඞ්ගනායො සුවණ්ණසලිලසටෙ ගහෙත්වා පරිවාරෙත්වා නිට්ඨන්ති. එවං තෙ පරිවාරෙත්වා අනෙකසහස්සසුන්දරියො ඛගිරඛෙහ ඨත්වා නච්චන්ති. ගගහරා නාම දෙවච්ඡරා මහාවීණං නාම වීණං වාදෙති. තස්මිං කාලෙ තං පරි

'ගගිතා' කත්ථචි.

වාරා සතිසහස්සා වීණා සයමෙව රාවං මුඤ්චන්ති. සාධු නාම දෙවධීතා සුන්දරරාවං නාම වංසං ධමති. තදා තම්පරිවාරා සතිසහස්සාවංසා සයමෙව රාවංමුඤ්චන්ති. ආහච්චසාරී 1 නාම දෙවධීතා මධුරස්සරං නාම තන්තුලවීණං වාදෙති. තදා තම්පරිවාරා සට්ඨිසහස්සා තන්තුලවීණා සයමෙව රාවං මුඤ්චන්ති. මණිමේඛලා නාම දෙවධීතා විජ්ජුත්තාරං නාම සඞ්ඛං ධමති. තදා තම්පරිවාරා සතිසහස්සා සඞ්ඛා සයමෙව රාවං මුඤ්චන්ති. මනොහරා නාම දෙවධීතා පුථුබ්බිම්බං නාම මුදිඞ්ගං වාදෙති. තදා තම්පරිවාරා සතිසහස්සා මුදඞ්ගා සයමෙව රාවං මුඤ්චන්ති. අතිමුත්තකී නාම දෙවධීතා ආනන්දං නාම මුදිඞ්ගං වාදෙති. තදා තම්පරිවාරා සතිසහස්සා මුදිඞ්ගා සයමෙව රාවං මුඤ්චන්ති මුත්තකී නාම දෙවධීතා දීඝමුඛං නාම එකතක්කිහෙරිං වාදෙති. තදා තම්පරිවාරා සට්ඨිසහස්සා එකතක්කිහෙරියො සයමෙව රාවංමුඤ්චන්ති. නන්දා නාම දෙවධීතා කොලම්බස්සරං නාම ආලම්බර හෙරිං වාදෙති. තදා තම්පරිවාරා සතිසහස්සා ආලම්බරහෙරියො සයමෙව රාවං මුඤ්චන්ති. යාමා නාම දෙවධීතා පොක්ඛරං නාම පටාහං වාදෙති. තදා තම්පරිවාරා සට්ඨිසහස්සා පටාහා සයමෙව රාවං මුඤ්චන්ති. පොතස්සරා නාම දෙවධීතා නන්දස්සරං නාම මණිපබ්බං වාදෙති. තදා තම්පරිවාරා සට්ඨිසහස්සා මණිපබ්බා සයමෙව රාවං මුඤ්චන්ති. සන්තා ඛගසෙනා නාම දෙවධීතා ඝොසං නාම හෙරිං වාදෙති. තදා තම්පරිවාරා සතිසහස්සා මහාහෙරියො සයමෙව රාවංමුඤ්චන්ති. එවමාදීහි අනෙකසහස්සා සුරසුන්දරියො නානානාමෙනවිවිධා ආතතං-විතතං-ආතතවිතතං-ඝනං-සුසිරන්ති එවං පඤ්චඞ්ගික තූරියං වාදෙන්ති. තදා තං තං පරිවාරෙත්වා සතිසහස්සා පඤ්චඞ්ගිකතූරියා සයමෙව රාවං මුඤ්චන්ති. තතො සුධම්මො නාම ගන්ධබ්බදෙවපුත්තො සුරනන්දනං සබ්බනන්දනං නාම හෙරිං අංසෙ ලග්ගෙත්වා අට්ඨසතිසහස්ස හෙරිපරිවුතො නෙකසහස්ස දෙවනාටකෙහි සද්ධිං ආවට්ටතො පඤ්ඤාසයොජනඨානෙ රඞ්ගමණ්ඩලං බන්ධිත්වා 2 පාචීනවක්කවාළපබ්බතමත්ථකෙ ගන්ධබ්බනාටකං දස්සෙති. නිම්මරුසකො නාම දෙවපුත්තො එකපොක්කරංනාම හෙරිං අංසෙ කත්වා අට්ඨසතිසහස්ස හෙරිපරිවුතො අනෙකසහස්ස දෙවනාටකෙහි සද්ධිං ආවට්ටතො පඤ්ඤාසයොජනඨානෙ රඞ්ගමණ්ඩලං බන්ධිත්වා දක්ඛිණවක්කවාළපබ්බත මත්ථකෙ නාටකගන්ධබ්බං දස්සෙති. දීඝමුඛො නාම ගන්ධබ්බදෙවපුත්තො මහානඞ්ගං නාම හෙරිංඅංසෙ කත්වා අට්ඨසතිසහස්ස හෙරිපරිවුතො අනෙකසහස්ස දෙවනාටකගණෙහි සද්ධිං ආවට්ටතො පඤ්ඤාසයොජනඨානෙ රඞ්ගමණ්ඩලං බන්ධිත්වා පච්ඡිමවක්කවාළ පබ්බතමත්ථකෙ නාටකගන්ධ

---

1 ආහච්චසාදී—මරම්ම 2 ගන්ථෙත්වා—ම්ර්ම්ම.

ඛඛං දස්සෙති. පඤ්චසිඛො නාම ගන්ධබ්බදෙවපුත්තො සුස්සරං නාම හෙරිං අංසෙ කත්වා අසීතිසහස්සහෙරිපරිවුතො නෙකසහස්සදෙවගන්ධබ්බගණෙහි සද්ධිං ආවට්ටෙතො පඤ්චසියොජනිකානි රඤ්ඤමණ්ඩලං බන්ධිත්වා උත්තරවඤ්ඤාවාලපබ්බතමත්ථකෙ නාටකගන්ධබ්බං දස්සෙති. එවං සක්කොදෙවරාජා විය දෙවලොකෙහි අනුයාතො චතූහි ලොකපාලදෙවරාජෙහි ගහිතාරක්ඛො අඤ්ඤීසතියක්ඛසෙනාපතිකෙහි සුවිහිතාරක්ඛො[1] නානාරඤ්ඤවිලාසවිභූසිතො සුරවරගණෙහි පරිවුතො සත්තරතන පුණ්ණඝටාදිගහිත අඤ්ඤතෙය්‍යකොටිසුරඛන්ධෙහි පරිවුතො චතුවීසතිඅප්සරාදිදෙවගන්ධබ්බනාටකමහං විදංසෙන්තො දස්සිදිසාහි විස්සඤ්ඤුසුමකිඤ්ජක්ඛරෙණුං විධූපෙන්තො කාලානුසාරිනෙ කවරසුගන්ධගණ්ඨො උය්‍යානකීලං ගච්ඡති. සක්කො පනෙත්ථ අත්තරා සංඝ පරිවුතො සට්ඨියොජනවිත්ථාරං සුවණ්ණමහාවීථිං ඔතරිත්වා නක්ඛත්තං කීලන්තො නන්දනවනාදීසු විචරති. තත්ථ එකං පුණ්ඩරීකුය්‍යානෙ පාරිච්ඡත්තකො නාම කොවිළාරො සමත්තා තියොජනසතපරිමණ්ඩලො පඤ්චදසයොජනපරිමාණක්ඛන්ධො[2] හොති. තස්ස මූලෙ සට්ඨියොජනායතා පඤ්ඤුසයොජනවිත්ථාරා පඤ්චදසයොජනුබ්බෙධා ඛන්ධිජීවකපුප්පවණ්ණපණ්ඩුකම්බලසිලා හොති. යස්සා මුදුතාය සක්කස්ස නිසීදතො උපඩ්ඩකායො අනුපවිසති. ඨිතකාලෙ ඌනං පූරති සුධම්මා නාම දෙවසභා ආයාමතො ච විත්ථාරතො ච තියොජන සතිකා. පරික්ඛෙපතො නවයොජනසතිකා. උබ්බෙධතො පඤ්චයොජන සතිකා, තස්සා ථලිකමයා භූමි. වෙළුරියමයා ථම්භා, තුලාසංඝාටා දී. රජතමයා ථම්භකූටිකා. පවාළමයා සංඝාටා. වාලරූපානි ච. සත්තරතනමයා ගොපානසියො ච. පක්ඛපාසා ච, මුඛවට්ටි ච. ඉන්දනීලමයා ඡදනිකා. සොවණ්ණමයා ඡදනපාටිකා, රජතමයා ථූපිකා. ආසාවතී නාම එකා ලතා අත්ථි. සා "පුප්ඵිස්සතී"ති දෙවා පනස්සා උපට්ඨානං ගච්ඡන්ති. පාරිච්ඡත්තකෙ පුප්ඵියමානෙ එකං වස්සසතං උපට්ඨානං ගච්ඡන්ති. තෙසං පඩුපලාසාදිභාවතො පට්ඨාය අත්තමනා හොන්ති. යථාහ.— "යස්මිං භික්ඛවෙ! සමයෙ දෙවානං තාවතිංසානං පාරිච්ඡත්තකො කොවිළාරො පණ්ඩුපලාසො හොති. අත්තමනා භික්ඛවෙ! දෙවා තාවතිංසා හොන්ති— පණ්ඩුපලාසො ඛො දානි පාරිච්ඡත්තකො කොවිළාරො නවිරසෙව ඡිජ්ජිස්සති පලාසො භවිස්සතී"ති ආදි. යබ්බපාලිපුල්ලස්ස පන පාරිච්ඡත්තකස්ස කොවිළාරස්ස සමත්තායොජනසතානි ආභා ඵරති. අනුවාතං යොජනසතං ගන්ධො ගච්ඡති. පුප්ඵිතෙ පාරිච්ඡත්තකෙ ආරොහන්තිකිච්චං වා අංකුසං ගහෙත්වා නාමනකිච්චං වා පුප්ඵාහරණත්ථං චංගොටකකිච්චංවා නත්ථි. කත්තත්තකවාතො උට්ඨහිත්වා පුප්ඵානි වණ්ඩතො කත්තා

1 'සම්පාරක්ඛො'-කත්ථචි 2 පරිණාහක්ඛන්ධො—කත්ථචි

ති. සමපටිච්ඡනකවාතො සමපටිච්ඡති. පවෙසනකවාතො සුධම්මං දෙවසභං පවෙසෙති. සම්මජ්ජනිකවාතො පුරාණපුප්ඵානි නීහරති. සන්ථරනකවාතො පත්තකණ්ණිකකෙසරානි රජනෙතා සන්ථරති. මජ්ඣිමවාතෙ ධම්මාසනං හොති. යොජනප්පමාණො රතනපල්ලඞ්කො. තස්ස උපරිධාරියමානං තියොජනිකං සෙතච්ඡත්තං. තදනන්තරං සක්කස්ස දෙව රඤ්ඤො, ආසනං අත්ථරියති. තතො වත්තිං සදෙවපුත්තානං. තතො අඤ්ඤස්ස මහෙසක්ඛදෙවානං. අඤ්ඤස්සං දෙවානං පන පුප්ඵකණ්ණිකාවආසනං හොති. සක්කො දෙවරාජා පනදෙවානං සන්නිපාතත්ථාය විසංරතනසතප්පමාණං විජ්ජුත්තරං නාම සඞ්ඛං ධමති. තස්ස සද්දො දසසහස්ස යොජනප්පමාණෙ තාවතිංසභවනෙ පත්ථරිත්වා චතුන්නං මාසානං අච්චයෙන වුපසමති. දෙවා දෙවසභං පවිසිත්වා නිසීදන්ති. තතො පුප්ඵෙහි රෙණුවට්ටියො උට්ඨහිත්වා උපරිකණ්ණිකං ආහච්ච නිපතමානා දෙවානං තිගාවුතප්පමාණං අත්තභාවං ලාඛාරසපරිකම්මසජ්ජිතං[1] විය කරොන්ති. තෙසං සා කීළා චතූහි මාසෙහි පරියොසානං ගච්ඡති. තස්මිං ධම්මාසනෙ සනංකුමාරො නාම මහාබ්‍රහ්මා ආගන්ත්වා නිසීදිත්වා ධම්මං දෙසෙති ධම්මජ්ඣානකො භික්ඛු විය. දෙවපුත්තො වා සක්කො දෙවරාජා වා ධම්මං දෙසෙති. සනංකුමාරො නාම මහාබ්‍රහ්මා පන ධම්මං දෙසෙන්තො පඤ්චසිඛදෙවපුත්තවණ්ණෙන දෙසෙති. කස්මා?:–සොහි මනුස්සලොකෙ පුඤ්ඤානි උපචිනිත්වා තතො චුතො චාතුම්මහාරාජිකෙසු ගන්ධබ්බෙසු නවුතිවස්සසහස්සං ආයුං ගහෙත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස තිගාවුතප්පමාණො කනකගිරිම්හි විජ්ජොතමානො අත්තභාවො හොති. සො සහස්සසකටභාරාලඞ්කාරාලඞ්කතො නවකූම්භප්පමාණං සුගන්ධවිලෙපනං විලිම්පිත්වා දිබ්බවත්ථනිවත්ථො රතනකුණ්ඩලාභරණෙ පිලන්ධිත්වා කොසකලාපං පඤ්චවූලිකං ගණ්ඨිත්වා 2 ඔලම්බෙති. තතොව තස්ස පඤ්චසිඛොති නාමං අහොසි. සො සබ්බෙසං දෙවානං පියො අහොසි මනාපො. තස්මා සො බ්‍රහ්මා තස්ස වෙසෙන නිසීදිත්වා ධම්මං දෙසෙති. දෙවානම්පනසුධම්මං දෙවසභං පවිසිත්වා නිසීනනකාලෙ වුත්තප්පකාරං චතුලොකපාලාරක්ඛාසංවිධානනිච්චගීතවාදිතාදි සබ්බං පුරිමසදිසමෙව හොති. අඤ්ඤිස්සං චතුන්නං මහාරාජානං අමච්චා, චාතුද්දසියං තෙසං මහාරාජානං පුත්තා, පණ්ණරසූපොසථෙ චත්තාරො මහාරාජානො සයමෙව සුවණ්ණපටෙ ජාතිහිඟුලකෙ ගහෙත්වා මනුස්සපථෙ ගාමනිගමරාජධානීසු විවරිත්වා "අසුකා ඉත්ථි– අසුකො පුරිසො– බුද්ධං සරණං ගතො. ධම්මං සරණං ගතො. සඞ්ඝං සරණං ගතො. දානං දෙති. පඤ්චසීලානි රක්ඛති. උපොසථං උපවසති. මාතා

---

1 'රජ්ජනං'-කත්ථචි, 2 ලම්බිත්වා-කත්ථචි

පිතුකුලෙජ්ජෙට්ඨාපචායනං කරොති. ධම්මං සුණාති. ධම්මකථිකානං සක්කාරං කත්වා ධම්මං දෙසාපෙති. චෙතියබොධිපටිමාඝරාදිං පතිට්ඨාපෙති. දසකුසලකම්මපථෙ සමාදාය විහරති. තීණි සුචරිතානි පූරෙතී"ති ආදිනා නයෙන ජාතිහිඟුලකෙන සුවණ්ණපටෙ ලිඛිත්වා ආහරිත්වා පඤ්චසික්ඛස්ස හත්ථෙ දෙති. පඤ්චසික්ඛො මාතලිස්ස දෙති. මාතලි සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො හත්ථෙ දෙති. යස්මිං කාලෙ පුඤ්ඤකරා මනුෂ්‍ය හොන්ති? තස්මිං කාලෙ පොත්ථකං බුද්ධකං හොති. තං දිස්වා "ජනා පමාදමාපජ්ජන්ති. චත්තාරො අපායා පූරෙන්ති. ඡදෙවලොකා තුච්ඡා හොන්ති"ති අනත්තමනා හොන්ති. සචෙ පොත්ථකං මහන්තං හොති? තං දිස්වා "ජනා අප්පමාදං වසන්ති. චත්තාරො අපායා තුච්ඡා හොන්ති. දෙවලොකො පරිපූරිස්සති. බුද්ධසාසනෙ පුඤ්ඤානි කත්වා ආගතෙ මහාපුඤ්ඤෙ පධානෙ කත්වා ඡණං කරිස්සාමා"ති සො මනස්සා හොන්ති. තම්පන පොත්ථකං ගහෙත්වා සක්කො දෙවරාජ දෙවගණමජ්ඣෙ වාචෙති. තස්ස හි පකතිසද්දෙන වාචෙන්තස්ස සද්දො වාදසයොජනං සුයති. මහාසද්දෙන වාචෙන්තස්ස සද්දො සකල දසසහස්සයොජනප්පමාණෙ තාවතිංසනගරෙ පත්ථරතීති.

එවං හි සො භූතපතී යසස්සී
මනුස්සපුඤ්ඤෙන දිවම්හි ජාතො,
ආයුං තහිං වස්සසහස්ස කාලං
අනත්තසම්පත්තිමනුභොති දෙවෙ.

සබ්බාපි හෙසා කතපුඤ්ඤකෙහි
සුලභා භවෙ පුරසම්පදා'යං,
නුම්මත්තරූපො හි සචෙතනො හො!
පුඤ්ඤවිධෙ කො න කරෙය්‍ය? ආදරං.

එතං හි වුත්තං අනිබිඤ්ඤමත්තං
කො වණ්ණයෙ තං මතිමා වදඤ්ඤූ,
අනිච්චමෙතං අතිපූතිකායං
නිත්තාන සෙවෙය්‍ය සිවං සපඤ්ඤූ ති.

අයං සගාථකථා.

———:o:———

සො හි භගවා න දෙවලොකමෙව ජානාති. බ්‍රහ්මලොකම්පි ජානාති. තත්‍ර බ්‍රහ්මලොකො නාම තත්‍රවසෙන විසති හොති. තත්‍රහි

බ්‍රහ්මත්තක ඣානවසෙන අඨ හොති. කථං?:—පඨමජ්ඣානං පරිත්තං භාවෙත්වා බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජේ උපපජ්ජති. තස්ස කප්පස්ස තතියො භාගො ආයුප්පමාණං හොති. තමෙව මජ්ඣිමං භාවෙත්වා බ්‍රහ්මපුරොහිතෙ උපපජ්ජති. තස්ස උපඩ්ඩකප්පො ආයුප්පමාණං. තමෙව පණීතං භාවෙත්වා මහාබ්‍රහ්මෙ උපපජ්ජති. තස්ස මහාකප්පො ආයුප්පමාණං. ඉමා තිස්සො පඨමජ්ඣානභූමියො. තෙ එකසමා තිට්ඨන්ති. න උපරූපරි. තතො දුතියජ්ඣානඤ්ච පඤ්චකනයෙ දුතියතතියජ්ඣානඤ්ච පරිත්තං භාවෙත්වා පරිත්තාභෙ උපපජ්ජති. තස්ස දෙකප්පානි ආයුප්පමාණං. තමෙව මජ්ඣිමං භාවෙත්වා අප්පමාණාභෙ උපපජ්ජති. තස්ස චත්තාරි කප්පානි ආයුප්පමාණං. තමෙව පණීතං භාවෙත්වා ආභස්සරෙ උපපජ්ජති. තස්ස අට්ඨකප්පානි ආයුප්පමාණං. ඉමා තිස්සො දුතියජ්ඣානභූමියො තෙපි එකසමා තිට්ඨන්ති. න උපරූපරි. තතිය ජ්ඣානං පරිත්තං භාවෙත්වා පරිත්තසුභෙ උපපජ්ජති. තස්ස සොළස කප්පානි ආයුප්පමාණං. තමෙව මජ්ඣිමං භාවෙත්වා අප්පමාණසුභෙ උපපජ්ජති. තස්ස චතුසට්ඨිකප්පානි ආයුප්පමාණං. තමෙව පණීතං භාවෙත්වා සුභකිණ්ණෙ උපපජ්ජති. තස්ස චතුනවුතිකප්පානි ආයුප්පමාණං. ඉමා තිස්සො තතියජ්ඣානභූමියො නාම. තෙපි එකසමා තිට්ඨන්ති. න උපරූපරි. චතුත්ථජ්ඣානං භාවෙත්වා වෙහප්ඵලෙ උපපජ්ජති. තස්ස පඤ්චකප්පසතානි ආයුප්පමාණං. තමෙව සඤ්ඤාවිරාගං භාවෙත්වා අසඤ්ඤතලෙ උපපජ්ජති. තස්සාපි පඤ්චකප්පසතානි ආයුප්පමාණං. තස්ස චිත්තං නත්ථි. වාදසයොජනිකං බ්‍රහ්මරූපමෙව හොති. ඉධ නිසීදිත්වා චුතො නිසින්නකොව පාතුභවති. නිපජ්ජිත්වා චුතො නිපන්නකොව පාතුභවති. ඨත්වා චුතො ඨත්වාව උපපජ්ජති. පතිමාරූපො විය කිඤ්චි න ජානාති. යො පන අනාගාමී? සො චතුත්ථජ්ඣානං භාවෙති?. කොචි අවිහෙ උපපජ්ජති. තස්ස කප්පසහස්සං ආයුප්පමාණං. කොචි අතප්පෙ උපපජ්ජති. තස්ස දෙකප්පසහස්සානි ආයුප්පමාණං. කොචි සුදස්සෙ උපපජ්ජති. තස්ස චත්තාරිකප්පසහස්සානි ආයුප්පමාණං. කොචි සුදස්සියං උපපජ්ජති. තස්ස අට්ඨකප්පසහස්සානි ආයුප්පමාණං. කොචි අකනිට්ඨෙ උපපජ්ජති. තස්ස සොළසකප්පසහස්සානි ආයුප්පමාණං. ඉමෙ අවිහාදයො පඤ්ච සුද්ධාවාසා නාම. තෙ උපරූපරි ඨිතානි. තත්ථ බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජතො පට්ඨාය ඉමානි සොළසරූපාවචරානි නාම. තෙ සබ්බෙ පුරිසඝනානා. ඉත්ථිපුරිසව්‍යඤ්ජනමපි නත්ථි. චක්ඛුසොතානි අත්ථි. රූපං පස්සන්ති. සද්දං සුණන්ති. ඝානං අත්ථි. ඝානප්පසාදෙ ච ඝානවිඤ්ඤාණඤ්ච නත්ථි. තස්මා ගන්ධං නජානන්ති. සම්පරිවත්තකජිව්හා අත්ථි. තස්මා හාසන්ති. ජිව්හාප්පසාදෙ ච ජිව්හාවිඤ්ඤාණඤ්ච නත්ථි. තස්මා කිළිරසං න ජා

නත්ථි. න ඛාදන්ති. න පිවන්ති. ඛ්‍යානරත්‍යෙව නෙසං ආහාරං හොති. කායෙ අත්ථි. කායපසාදෙ ච කායවිඤ්ඤාණඤ්ච නත්ථි. තස්මා තෙ කිඤ්චි එසං න ජානන්ති. එවං සන්තෙපි නිවාසනපාරුපනසාටකානි අත්ථි. බ්‍රහ්මවිමානසයනාසනානි අත්ථි. සබ්බාභරණානි අත්ථි. කෙසනඛදන්තා අත්ථි. සෙසකොට්ඨාසානි විසුං විසුං නත්ථි. දීපසිඛා විය සරීරං හොති. මලමුත්තමගගා නත්ථි. ඉත්ථියො නත්ථි. ඉත්ථිසෙව නමපි නත්ථි. නවචගීතාදීනි නත්ථි. කෙචි අරිසවිහාරෙන, කෙචි දිබ්බවිහාරෙන, කෙචි බ්‍රහ්මවිහාරෙන විහරන්තීති. සබ්බුපරි චත්තාරො අරූපලොකා. තෙසං රූපකායං අපපමත්තකම්පි නත්ථි. චිත්තමෙව තිට්ඨති. තෙසු ආකාසානඤ්චායතනලාභී ආකාසානඤ්චායතනතලෙ උපපජ්ජති. තස්ස විසතිකප්පසහස්සානි ආයුප්පමාණං. විඤ්ඤාණඤ්චායතනලාභී විඤ්ඤාණඤ්චායතනතලෙ උපපජ්ජති. තස්ස චත්තාලීසකප්පසහස්සානි ආයුප්පමාණං. ආකිඤ්චඤ්ඤායතනලාභී ආකිඤ්චඤ්ඤායතනතලෙ උපපජ්ජති. තස්ස සට්ඨිකප්පසහස්සානි ආයුප්පමාණං. නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනලාභී නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනතලෙ උපපජ්ජති. තස්ස චතුරාසීතිකප්පසහස්සානි ආයුප්පමාණං. ඉමෙ චත්තාරො අරූපතලා උපරූපරිට්ඨිතානි වෙදිතබ්බා. එවං භගවා දෙවාතිදෙවො සත්ථාතිසක්කො මාරාතිමාරො බ්‍රහ්මාතිබ්‍රහ්මා එකපලලඛෙක නිසින්නොව දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන පස්සති. ජානාති. වුත්තං හෙතං භගවතා:-"සොහං දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන සත්තෙ පස්සාමි චවමානෙ උපපජ්ජමානෙ හීනෙ පණීතෙ සුවණ්ණෙ දුබ්බණ්ණෙ සුගතෙ දුග්ගතෙ. යථාකම්මූපගෙ සත්තෙ පජානාමි ඉමෙ වත භොන්තො! සත්තා කායසුචරිතෙන සමන්නාගතා. වචි—මනොසුචරිතෙන සමන්නාගතා අරියානං අනුපවාදකා සම්මාදිට්ඨිකා. සම්මාදිට්ඨිකම්මසමාදානා තෙ කායස්ස භෙදා පරම්මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපන්නාති.

අයං බ්‍රහ්මලොකකථා.

———:o:———

සබ්බොපි ලොකො චක්කවාළපබ්බතපරිච්ඡින්නො ඵජ්ජනඵජ්ජනවෙඨන එකං කොට්ඨාසං භජති. සග්ගාපායවසෙන දුවිධො හොති. කාමලොකො-රූපලොකො-අරූපලොකොති තිවිධො හොති. අණ්ඩජ ජලාබුජසංසෙදජඔපපාතිකවසෙන චතුබ්බිධො හොති.

" නිරයෙ භූමිවජ්ජෙසු දෙවෙසු ඡසු යොනියො
තිරච්ඡානා පුරිමිකා හොන්ති චතසොපි ගතිත්තයෙ"ති.

තත්ථ නෙරයිකා චාතුම්මහාරාජිකාදි දෙව බ්‍රහ්මා ච ඔපපාතිකා, තථා නිජ්ඣාමතණ්හිකා පෙතා ච. මනුස්සතිරච්ඡානපෙතවසෙන තීසු ගතීසු චතස්සො යොනියො. තථා භූමමදෙවා චාති අට්ඨෙ.

"නෙරයිකා තිරච්ඡානා පෙතා දෙවාව මානුසා,
ගතියො පඤ්ච නිද්දිට්ඨා පඤ්ඩා ගතිවෙදිනා"ති

එවං ගතිවසෙන පඤ්චවිධො හොති.

"දෙවා වෙව මනුස්සා ච එකඤ්චෙව විනිපාතිකා,
දිඝරස්සකිස ථූල කාළසාමාදි භෙදතො.

කායස්සාපි ච නානත්තා නානත්තාපි ච සඤ්ඤිනො,
නානත්තකායා නානත්තසඤ්ඤිනො නාම හොන්ති තෙ.

සබ්බෙ ආපායිකා වෙව පඨමජ්ඣානිකා තයො
නානත්තකායා එකත්තසඤ්ඤිනො නාමහොන්ති තෙ.

දුතියජ්ඣානිකෙකත්තකායා නානත්තසඤ්ඤිනො
එකත්තකායා එකත්තසඤ්ඤිනො හි තතො පරෙ.

විඤ්ඤාණට්ඨිතියො සත්ත හෙට්ඨාරූපෙහි තීහි තෙ,
භවග්ගා සඤ්ඤිනාතෙ ච සත්තාවාසා නවෙරිතා"ති.

එවං විඤ්ඤාණට්ඨිතිවසෙන සත්තවිධො හොති. සත්තාවාසවසෙන නවවිධොහොති.

"අහෙතුදුනිහෙතුනි පුග්ගලා තිවිධාසියුං,
අරියාපන අරෙහි සබ්බෙ එකාදසෙරිතා"ති

එවං පුග්ගලවසෙන එකාදසවිධො හොති. චත්තාරො අපායා මනුස්සලොකො ච දෙවලොකාති එකාදස කාමාවචරතලා. සොළස රූපාවචරතලා. චත්තාරො අරූපතලාති එවං තලවසෙන එකතිංසවිධො හොති. එවං සබ්බං එකං චක්කවාළං එකා ලොකධාතූති වුත්තං. එවරූපං එතං චක්කවාළගබ්භං මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛන්තස්ස මහාපුරිසස්ස සූතිඝරං අහොසි, ජාතොවරකං. එවරූපානං චක්කවාළානං සහස්සං චූළනීලොකධාතූනාම. තං දසගුණං කත්වා දසසහස්සී ලොකධාතු ජාතික්ඛෙත්තං නාම. කොටිසතසහස්සචක්කවාළානි අණුක්ඛෙත්තං නාම. අපරිමාණානි චක්කවාළානි විසයක්ඛෙත්තං නාම. එත්තකෙ ඨානෙ භගවතො ඤාණං පවත්තති. යථාව භගවා ඉමස්මිං කප්පෙ එතානි විජ්ජමානානි චක්කවාළාදීනි ජානාති? එවං අතීතකප්පෙ පි යං අහොසි චක්කවාළාදිකං තං සබ්බං අතීතංසඤ්ඤිණෙන ජානාති. යං අනාගතෙඅනන්තකප්පෙසු භවිස්සති? තං අනාගතංස

ඤාණෙන ජානිස්සතීති. එත්ථාහ:-හෙට්ඨා අතීතකප්පෙ නාම කථං හොතීති? වුච්චතෙ:—එතානි හිව පඨවිපබ්බතසාගරසඞ්ගාපායභෙදභින්නානි චක්කවාළානි විපත්තිකරමෙඤ්ජප්පත්තිතො පට්ඨාය විනස්සිත්වා පුන උපජ්ජිත්වා ඨත්වා යාව පුන විපත්තිමෙඤ්ජප්පත්තිං පාපුණන්ති? තාවපවත්තොකාලො එකො මහාකප්පො නාමාති එත්ථ පරවාදී ආහ:— ලොකො සස්සති සමං තථෙව ඨස්සති සස්සතියාපි පඨවියා අන්තරධානං කථෙසී"ති? වුත්තෙ එවමාවුසො! තං හි තයාසදිසානං කුණ්ඩබ්‍රහ්මානං ජළානං වචනං. ලොකෙ අවිනස්සමානො සඞ්ඛාරො නාම නත්ථි. අථාහ:-කිං තව සත්ථා වස්සසතායුකො? වස්සසතං ජීවිස්සති? යොපි විනාසං පඤ්ඤපෙතීති. කිං වදෙසි? සො හි වස්සසතායුකොවා එකවස්සායුකො වා. කිං තෙන? සො හි එකපල්ලංකෙ නිසින්නොව අතීතංසඤ්ඤාණෙන අනාදිමති සංසාරෙ යං යදාහුතං තං තථෙව චක්ඛුනා හත්ථතලගතම්ව පස්සති. අනාගතංසඤ්ඤාණෙන ආයතිං අපරිමෙය්‍යකාලෙපි උපජ්ජිතබ්බකං ජානාතීති. කිං තස්ස එවං ජානනභාවෙපවක්ඛානි?. වුච්චතෙ:—එකො හි ජච්චන්ධො කදාචි පි සුරියා ලොකං අදිස්සපුබ්බො. අඤ්ඤෙහි සචක්ඛුකෙහි "සුරියො උග්ගතො සුරියො අත්ථඞ්ගතො"ති කථියමානං සුත්වා කිං එතෙ හණන්ති? සචෙ සුරියො අත්ථි අහං නජානාමි? අඤ්ඤසං හසති. තාදිසො ත්වං. භගවතො අතීතානාගතවිජානනං සරිපුත්තමහාමොග්ගල්ලානාදයො සාවකා අත්තනො අතීතානාගතං සඤ්ඤාණෙන සංසන්දෙත්වා ජානන්ති. තථා සක්කාදයො දෙවා. බ්‍රහ්මාදයො බ්‍රහ්මානො ජානන්ති. අබ්බුධිප්පාදෙ කාලදෙවලාදයො ඉසයො අතීතතො වත්තාළිසකප්පානි අනාගතතො වත්තාළිසකප්පානි ජානන්ති. ඉමෙ එත්තකා දෙව මනුස්සා අත්තනො ඤාණෙන සංසන්දෙත්වා භගවතො ඤාණෙන එකදෙසං ජානන්ති. සබ්බම්පි ජානිතුං න සක්කොන්ති. එවං සන්තෙපි තෙ අත්තනො විදිතට්ඨානං ගහෙත්වා අවිදිතම්පි නයග්ගාහෙන ජානන්ති. යථා හි මහාසමුද්දෙ චතුරාසීතියොජනසහස්සගම්භීරො" ති කස්සචි පුත්වා එකො "තස්ස පමාණං ජානිස්සාමි"ති විදත්ථිමත්තං වා රතනමත්තං වා යොත්තං ඔතාරෙත්වා කිණ්ණි පමාණං ජානිතුං නසක්ඛුණෙය්‍ය. තත්තකමෙව චතුරාසීතියොජනසහස්සදීඝං යොත්තං ඔතාරෙත්වා ජානිතබ්බං භවෙය්‍ය. එවමෙව තස්ස භගවතො ඤාණං තාදිසෙන අඤ්ඤපුථුජ්ජනෙන න සක්කා ජානිතුං. තාදිසෙනෙව බුද්ධෙන සක්කා හොති ජානිතුං. තස්මා තුණ්හී හොහීති වුත්තෙ එවං වදති "සචෙ එවං භද්‍රමුඛ! සචවං ලොකස්ස උප්පාදං වා විනාසං වා තෙන භගවතා වුත්ත"න්ති. තත්ථ තප්පසඤ්ඤො මහාකප්පෙ අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යකප්පෙ අන්තරකප්පෙ ච වත්තති. පඨමමෙව වස්සසතසහ

ससस्स अच्चयेन "कप्पुट्ठानं भविस्सती" ति ञत्वा लोकब्यूहा नाम कामावचरदेवा मुत्ततसिरा विकिण्णकेसा रुदमम्बा अस्सूनि हत्थेहि पुञ्छमाना रत्तवत्थनिवत्था अतिविय विरूपवेसधारिनो हुत्वा मनुस्सपथे विचरन्ता एवं आरोचेन्ति "मारिसा! इतो च ससतसहस्सस्स अच्चयेन कप्पुट्ठानं भविस्सति. अयं लोको विनस्सिस्सति. महासमुद्दोपि उस्सुस्सिस्सति. अयञ्च महापथवी सिनेरु च पब्बतराजा उड्डय्हिस्सति. याव ब्रह्मलोका लोकविनासो भविस्सति. मेत्तं मारिसा! भावेथ. करुणं मुदितं उपेक्खं मारिसा! भावेथ. मातरं उपट्ठहथ. पितरं उपट्ठहथ. कुले जेट्ठापचायिनो होथा" ति. इदं कप्पसङ्खोभलक्खणं नाम. ततो वस्ससतसहस्सस्स अच्चयेन तेजोसंवट्टेन लोके विनस्समाने आदितोव कप्पविनासकमहामेघो उट्ठहित्वा कोटिसतसहस्सचक्कवाळे एकस्सनो महावस्सं वस्सति. तं दिस्वा हट्ठतुट्ठेहि मनुस्सेहि सब्बबीजानि नीहरित्वा खेत्तेसु वुत्तेसु सस्सेसु गोचरियतमत्तेसु जातेसु गद्दहरवं रवन्तो एकबिन्दुमपि भूमियं न पातेति. ततो पभुति पच्छिन्नो वस्सं होति. ततो सकलवटे विगते सब्बसत्तेसु एकच्चे हेतुसम्पन्ना झानं निब्बत्तेत्वा ब्रह्मलोके निब्बत्तन्ति. एकच्चे अपरापरियकम्मेन देवलोके निब्बत्तन्ति. तत्थ ठत्वा वायोकसिणं भावेत्वा झानं निप्पादेत्वा ब्रह्मलोके निब्बत्तन्ति. अपरापरियवेदनियकम्मतो मुत्तसत्तेहि नाम नत्थि. वस्सूपच्छेदतो पन उद्धं दीघस्स अद्धुनो अच्चयेन दुतियो सुरियो पातुभवित्वा विगतधूमवलाहकं आदासमण्डलपटिभागं निम्मलं सुविसुद्धं नभं कत्वा पञ्चमहानदियो थेपेत्वा कुन्नदीकुस्सुबभादीसु उदकं सोसेति. ततो ततियो सुरियो पातुभवित्वा गङ्गायमुनाअचिरवतीसरभूमहीनि महानदियो सोसेति. चतुत्थो सुरियो पातुभवित्वा अनोतत्तसीहपपातदहनामके सत्तमहासरे सोसेति. पञ्चमो सुरियो पातुभवित्वा महासमुद्दं सोसेति. छट्ठो पातुभवित्वा सकलचक्कवाळं एकधूमं करोति. सत्तमो पातुभवित्वा पथविं एकजालं कत्वा सिनेरुपरिभण्डिमवत्तपब्बतादीनि झापेत्वा चातुमहाराजिकादीसु कनकरजतमणिविमानादीनि झापेति. ततो अग्गिं चूळाय पथमज्झानभूमिं झापेत्वा आभस्सरेआभवेव निट्ठाति. यथा इमं एकचक्कवाळं विनस्सति. एवं कोटिसतसहस्सचक्कवाळा सत्तहि सुरियेहि विनस्सन्ति. अथ सब्बं सङ्खारगतं झापेत्वा अग्गिमहि निब्बुते हेट्ठा आकासेन उपरि आकासो एकोमहन्धकारो होति. ततो दीघस्स अद्धुनो अच्चयेन

සම්පතිමහාමෙඝො උට්ඨහිත්වා වස්සිතුං ආරභති. ආදිතොව අන්තර ඨකෙ හිමපාතො විය හොති. තතො කණ්ඩමත්තා තණ්ඩුලමත්තා මුඟමාසබදරආමලකඵලාලුකාදිමහාඝනඅලාබුමත්තා උදකධාරා හුත්වා අනුක්කමෙන උසභවෙධසහඅඞ්ඝනාවුතඅඞ්ඝයොජනවිත්ථාරයොජන— පෙ—යොජනසතයොජනසහස්සපමාණා හුත්වා වස්සධාරාහි වස්ස නෙතා කොටිසතසහස්සවක්කවාළෙසු සබ්බං දඞ්ඨඨානං පූරෙත්වා අ නතරධායති. තතො දිඝස්ස අද්ධුනො අච්චයෙන ඉතො චිතො මහා වාතෙන පහරිත්වා උදකං සුක්ඛාපිය්‍යතං කමෙන හස්සති. බ්‍රහ්මලො කඨානෙ බ්‍රහ්මලොකො පාතුභවති. දෙවලොකඨානෙ දෙවලොකො පාතුභවති. කමෙන උදකෙ හස්සිත්වා පංසුපඨවිට්ඨානං පත්තෙ උදක මත්ථකෙ රසපඨවී සණ්ඨහති. එවං මනුස්සලොකෙ සණ්ඨහිතෙ බ්‍රහ්ම ලොකතො චවිත්වා මනුස්සා ඔපපාතිකා හුත්වා බ්‍රහ්මානො විය උප පජ්ජන්ති සයම්පභා අන්තලික්ඛචරා. නත්ථි ඉත්ථිපුරිසලිඞ්ගම්පි. නත්ථි ආහාරසෙවනම්පි. පීතිභක්ඛායෙව අසඛ්‍යෙය්‍යා ජීවන්ති. තතො දීඝස්ස අද්ධුනො අච්චයෙන එකො රසපඨවිතො රසං අඞ්ගුලිහි ගහෙත්වා ජිව්හගෙ ඨපෙති. තස්මිං ඛණෙ ජිව්හාවිඤ්ඤාණං උප්පජ්ජ ති. තං දිස්වා අඤ්ඤෙ අඤ්ඤෙ සබ්බෙපි ඛාදන්ති. තතො තෙසං පුඤ්ඤානුභාවෙන ගහිතගහිතට්ඨානං තං ඛණංයෙව පාකතිකං හොති. ගහිතොකාසො න පඤ්ඤායති. එවං කාලෙ ගච්ඡන්තෙ තෙසං තණ්හාදෙසෙන ගහිතට්ඨානං පුන න සඤ්ජායති. අසඤ්ඤායමානෙ පඨවිමත්ථකෙ විජ්ජමානං ඛාදිංසු. තතො තෙසං පුඤ්ඤානුභාවෙන අභිවස්සිතකමකුලා විය භූමිප්පපටකො නාම උප්පජ්ජි. තෙ තං ගහෙත්වා ඛාදිංසු. ගහිතගහිතට්ඨානෙ උට්ඨහති. එවං තෙසං තං ඛාදන්තානං රසතණ්හාබලෙන ගහිතට්ඨානෙ දසං න රුහති. විජ්ජ මානං ඛාදිංසු තතො තෙසං පුඤ්ඤානුභාවෙන පුන ඛදලතා නාම රසවල්ලියො උප්පජ්ජිංසු. තෙ තං ගහෙත්වා ඛාදිංසු. තාපි පුරිමනයෙ නෙව පරික්ඛීණා අහෙසුං අථ සයඤ්ජාතසාලි උප්පජ්ජි. තං ඔලාරිකා හාරං අනුභවන්තානං තණ්හාය ච කමෙන වඩ්ඪිතත්තා සරීරප්පභා අන්තරධායි. ආකාසෙනාපි ගන්තුං නාසක්ඛිංසු. තෙසු යෙ පණ්ඩිතා ජනා? තෙ එකතො සන්නිපතිත්වා චින්තෙසුං. "මයං පුබ්බෙ සයම්පභා අන්තලික්ඛචරා. ඉදානෙහ තණ්හාබලෙන රසං ඛාදිම්හ. රසෙ අන්තරහිතෙ භූමිප්පපටකො උප්පජ්ජි. සොපි ඛාදමානානං තණ්හාබ ලෙන අන්තරධායි. තතො ඛදලතා උප්පජ්ජිංසු. තාපි ඛාදමානානං තණ්හාබලෙන අන්තරධායිංසු ඉදානි සයඤ්ජාතසාලි උප්පජ්ජි. සොපි ඛාදමානානං තණ්හාබලෙන අන්තරධායි. ආලොකො විනට්ඨො. සකල ලොකො එකන්ධකාරො ජාතො. ඉදානි කිං කරොම? ආලොකං කථං

ලභිස්සාමා?'ති. විනායනානං පුඤ්ඤබලේන එගුණපුණ්ණමියං සුරියමණ්ඩලං උපපජ්ජි. සකලලෝකධාතු එකාලෝකා ජාතා එත්ත කං ඨානං 1 සකලපඨවී හෙරිතලමිව සමා අහොසි. අයං ඉත්ථී අයං පුරිසොති විසෙසො නත්ථි. ගෙහොපි නත්ථි. උතුසංවච්ඡරාදයොපි නත්ථි. වුඩ්ඪිපි නත්ථි. භූමියෙව තෙසං සයනිපජ්ජනට්ඨානං. වත්ථ්ව්ජ්ජ දනම්පි නත්ථි. සදා සුරියො පාතුභවති. තදෙව ධම්මතාබලේන කාර කං වා විධායකං වා විනාව පුරිමකපෙප සමුදිතනියාමේනෙව සමු ද්දටඨානෙ සමුද්දෙ පබ්බතට්ඨානෙ පබ්බතො සිනෙරුට්ඨානෙ සිනෙ රුතථා සත්තපරිභණ්ඩපබ්බතානි සත්තසීදනතසාගරා චත්තාරො මහාදීපා ඕසහස්සපරිත්තදීපා මහානදියො කුන්නදියො හිමවාපබ්බ තො චත්තාරොවිහාසාගරා අඹුජඹුආදයො පවනානීති එවං යං යං තතො පුබ්බෙ කප්පෙ යෙන යෙනාකාරෙන සණ්ඨිතං. තෙනතෙනා කාරෙන අහොසි.

එවං සුරියෙන සඛිං සකලලෝකසණ්ඨානෙ පාතුභූතෙ මනුස්සා " යස්මා චායං අම්හාකං ඔලීනවිනනානං සූරභාවං ජනෙතෙනා උපප නෙනා? තස්මා සුරියො නාම හොතු"ති සුරියොති නාමං කරිංසු. එවං උපපනෙනාපි සුරියො අත්ථමිතො. පුන අන්ධකාරං ජාතං. තෙ සබ්බ වුත්ත්තනයෙන එකතො හුත්වා " ලබ්භොපි ආලොකො අන්තරධායි. සචෙ පුනපි ආලොකධම්මං ලභෙය්‍යාම සාධු වතා"ති විනෙතසුං. තස්මිං ඛණෙ උත්තරඵගුණනක්ඛත්තෙන සඛිං චන්දමණ්ඩලං උපප ජ්ජි සබ්බෙ නක්ඛත්තතාරකා ච අන්ධාරකාදිගහතාරකා ච උපපජ්ජිං සු. තස්මා තස්ස දිනස්ස ඵගුණපුණ්ණමිති නාමං අහොසි. තතො මනුස්සා " අයං අම්හාකං ඡිඤ්ඤඤ්ච රුචිඤ්ඤ ගහෙත්වා උපපන්නො. තස්මාචන්දො නාම හොතු"ති චන්දොතිනාමං කරිංසු. චන්දිමසුරියතාරකා නං පාතුභාවෙන තිමිදිවසත්තක්ඛත්තමාසඩ්ඩමාසඋතුසංවච්ඡරානි පාතු රහෙසුං. තතො උතුකාලානුරූපං දෙවො පාවස්සි. තෙසං සස්සජාත සාලිං අනුභවන්නානං ඔලාරිකාහාරො ඝරීරෙ මලමුත්තං ජනෙසි. තෙසං නික්ඛමනත්ථාය මලමුත්තමගගා උපපජ්ජිංසු. තෙ උපපජ්ජ මානාපි පුරිමකපෙපපුරිසානං පුරිසලිඞ්ගමෙව ඉත්ථීනං ඉත්ථිලිඞ්ගමෙ ව පාතුරහොසි. තස්සඤ්ච බො සුරියස්ස පාතුභාවෙන සඛිංයෙව තෙසං අස්සස්සමස්සස්සං ලිඞ්ගසණ්ඨානං ඔලොකෙන්තානං බ්‍රහ්මලොකූපපත්ති තො පුරෙතරමෙව ඛානෙනත්වික්ඛමිත්තොරාණොහස්සාපිවිජ්ජනෙනා විය ජාතවෙදෙස වාසනාබලෙනෙව උපපජ්ජි. තෙ අස්සස්සමස්සස්සං මෙථුනධම්මං කරිංසු. තෙ දිස්වා පණ්ඩිතා ජනා සන්තිපතිත්වා" කථං හි නාම සත්තො සත්තස්ස එවං කරිස්සති?"ති ලෙඩ්ඩුදණ්ඩාදිනි ගහෙත්වා පොථෙත්වාපලාපෙන්ති. තෙලජ්ජමානා "අහො වතම්හාකං

1 'කාලං'-බහුස.

ලිඛිතපටිඝාදනං උපජෙය්‍යා"ති චිත්තෙසුං. තෙසං පුඤ්ඤානුභාවෙන තස්මිං තස්මිං කපරුක්ඛා නිබ්බත්තිංසු. අථ තෙ මනුස්සා කපරුක්ඛතො වත්ථානි ගහෙත්වා අවජ්ජාදිංසු. තතොව නානාපිලන්ධනවිකතියො ගහෙත්වා පිලන්ධිත්වා විචරන්ති. තෙ මෙථුනසච්චස්ස පටිඝාදනත්ථං ගෙහානි කරිංසු. තෙසං සංවාසමත්ථාය ඉත්ථීනං දුරකා උපපජ්ජිංසු. තෙසං සයඤ්ඤාතසාලිං අකණං අථුසං අපක්කං සාලිසීසමෙව භුඤ්ජන්තානං තණ්හාබලෙන ගහිතගහිතට්ඨානෙ න සංරුහති. තතො තෙ "සාලීනං අත්ථිකානං ගන්ත්වා නිරන්තරං පරිභෙසනං දුක්ඛ"න්ති වත්තිදිවසනමත්ථාය ලායිත්වා ඨපෙසුං. තෙසං සන්නිධිපච්චයා ලායිතලායිතට්ඨානෙ පුන න උට්ඨහි. ථුසකණානි ච උපජ්ජිංසු. තෙ බීජානි රොපෙසුං. තතො "මයා රොපිතට්ඨානං මයා රොපිතට්ඨාන"න්ති පරිඤ්ඤොපි ජාතො. සස්සකම්මං ජාතං. තතො කාලෙ ගච්ඡන්තෙ "අයං මෙ හරියා. ඉදං මෙ ඛෙත්ත"න්ති විවාදෙ උපජ්ජි. අථ පණ්ඩිතා මනුස්සා "අම්හාකං විවාදං පච්ඡින්දිතුං එකං රාජානං කරිස්සාම. තස්ස මයං අම්හාකං සස්සෙන දසභාගෙන භාගං දස්සාම"නි සන්නිට්ඨානං කත්වා එකං ව්‍යත්තං සුසික්ඛිතං සබ්බගුණසම්පන්නං පුරිසං "අයං අම්හාකං රාජා භවිස්සතී"ති මහාජනමජ්ඣෙ සම්මන්නිත්වා "මහාසම්මතරාජා නාම භවිස්සතී"ති තං රාජානං කත්වා තස්ස දසභාගෙන භාගං අදංසු. සො පනම්හාකං බොධිසත්තො යෙව. සෙසමනුස්සානම්පි තෙසං තෙසං අනුරූපං පලලක්ඛෙත්වා කුලහෙදමකංසු. එවං කමෙන රාජයුවරාජසෙනාපතිඅමච්චාව තෙසං ආරක්ඛත්ථාය ආයුධසජ්ජිතා පරිවාරකාව රජ්ජකවළඤ්ජකාරඋපකාරාදයොව අහෙසුං. එවං අනෙකාකාරෙන ලොකචාරිත්තං අහොසි. එස්ස පන විපත්තිකරමහාමෙඝුප්පත්තිතො පට්ඨාය කප්පො විනස්සිත්වා පුන සණ්ඨහිත්වා තථා පුන විපත්තිකරමහාමෙඝුප්පත්ති පාපුණාති? අයං මහාකප්පො නාම. තං චතුධා භින්දිත්වා චත්තාරො අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යකප්පා නාම. තෙ පන සංවට්ටට්ඨායි විවට්ටට්ඨායි විවට්ටට්ඨායි සංවට්ටට්ඨායි සීනිවිහත්තා. තස්ස සංවට්ටට්ඨායි නාම විපත්තිකරමහාමෙඝුප්පත්තිතො පට්ඨාය යාව සත්තසූරියා පාතුභවිත්වා සාසපමත්තම්පි අසෙසෙත්වා ඛිපෙත්වා අන්තරධායන්ති? අයං සංවට්ටට්ඨායි නාම. හෙට්ඨාආකාසෙන උපරි ආකාසො එකො මහන්ධකාරො ගුත්වා යාව තිට්ඨති? අයං සංවට්ටට්ඨායි නාම. පුන සමුප්පත්තිකරමෙඝුප්පත්තිතො පට්ඨාය යාව චන්දිමසූරියා පාතුභවන්ති? තාව විවට්ටට්ඨායි නාම. චන්දිමසූරියපාතුභාවතො පට්ඨාය යාව විපත්තිකරමහාමෙඝපාතුභාවො? තාව විවට්ටට්ඨායි නාම. තතො විවට්ටට්ඨායිසණ්ඨිතා අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍ය කප්පං විසනිකොට්ඨාසං කත්වා තතො එකො අන්තරකප්පො නාම. තත්ථ දසවස්සායුකානං මනුස්සා

නං ආයුං කමෙන වඩ්ඪිත්වා අසඞ්ඛ්‍යායුකා හුත්වා තමපරිහායිත්වා පුන දසවස්සායුකා හොන්ති? එත්තකං කාලං එකො අන්තරකප්පො නාම, එවරූපො වීසතිඅන්තරකප්පො එකො විවට්ටඨායි අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යකප්පො නාම. එවං ඉතරෙපි තයො කොට්ඨාසාති. අසීතිඅන්තරකප්පො එකො මහාකප්පො නාම. එවං කොටිසතසහස්සවක්කවාළානි එකප්පහාරෙන විනස්සන්ති චෙව සණ්ඨහන්ති ච. ඉදමිධ ආණක්ඛෙත්තං නාම. අයමෙව තිසහස්සී මහාසහස්සීලොකධාතු නාමාති, කථං? එවං එකවක්කවාළපබ්බතපරික්ඛෙපෙන පරික්ඛිත්තා අයං එකාලොකධාතු නාම. එවරූපාලොකධාතු සහස්සෙන ගණිතා සහස්සී චූළනිලොකධාතු නාම. එත්තකො සාවක්කානං විසයපරිච්ඡෙදො. තස්මිං සහස්සෙ පුන එකමෙකං සහස්සං කත්වා සහස්සෙන ගණිතෙ විසහස්සීමජ්ඣිමලොකධාතු නාම. තං දස්සතසහස්සං හොති. තස්මිං එකමෙකම්පන දස්සතසහස්සං කත්වා දස්සතසහස්සෙන ගණිතෙ තිසහස්සීමහාසහස්සීලොකධාතු නාම හොති. සුඤ්ඤට්ඨානානි චාද සරාසී එකන්ති තෙරසට්ඨානානි. තමෙව කොටිසතසහස්සං නාමාති. බොධිසත්තානං පච්ඡිමභවෙ තුසිතභවනතො චවිත්වා මාතුකුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිගහණදිවසෙ මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමනදිවසෙ අභිසම්බොධිදිවසෙ ධම්මචක්කප්පවත්තනදිවසෙ පරිනිබ්බානදිවසෙ ච දස සහස්සීලොකධාතු කම්පති. අයමෙව ඤාණක්ඛෙත්තං නාම. කොටිසතසහස්ස පරිමාණලොකධාතු තිසහස්සී මහාසහස්සීලොකධාතු නාම. එත්තකං ඨානං ආකඞ්ඛමානො තථාගතො අත්තභාවං විධමෙත්වා සරීරොභාසං දස්සෙත්වා සරෙන විඤ්ඤාපෙය්‍ය. එත්තකං ඨානං භගවතො ආණක්ඛෙත්තං නාම. එත්තකෙ ඨානෙ භගවතො ආටානාටියසුත්තං මෙත්තසුත්තං ධජග්ගපරිත්තං බොජ්ඣඞ්ගපරිත්තං ඛන්ධපරිත්තං මොරපරිත්තං රතනපරිත්තන්ති ඉමෙසං සත්තන්නං පරිත්තානං ආණා එරන්ති. අනන්තාපරිමාණවක්කවාළානි විසයක්ඛෙත්තං නාම. එත්තකං ඨානං තථාගතො ගවෙජ්ඣ්‍ය, යාවතා වා පනාකඞ්ඛෙය්‍යාති. "යාවතිකං ඤෙය්‍යං තාවතිකං ඤාණ"න්ති වුත්තත්තා බුද්ධානං අවිසයො නාම නත්ථි. නත්ථිභාවෙ චස්ස ඉමං උපමං ආහරන්ති. කොටිසතසහස්සවක්කවාළමහි යාවබ්‍රහ්මලොකා සාසපෙහි පූරෙත්වා සචෙ කොචි පුරත්ථිමදිසාය එකෙකස්මිං වක්කවාළෙ එකමෙකං සාසපං පක්ඛිපන්තො ගවෙජ්ඣ්‍ය? තෙ සාසපා පරික්ඛයං ගවෙජ්ඣ්‍යුං. නත්ථෙව පුරත්ථිමාය වක්කවාළානං පරියොසානං ගවෙජ්ඣ්‍ය. පස්සෙය්‍ය. දක්ඛිණුත්තරපච්ඡිමදිසාසුපි වක්කවාළෙසු එසෙවනයො. නත්ථි බුද්ධානං අවිසයො නාමාති. එවං වුත්තෙ ආනන්දත්ථෙරො විනෙතුං සිව්. විසමොව පනායං ලොකො?, අනන්තානිව වක්කවාළානි?. තෙසු එකස්මිං ඨානෙ සූරියො උ්ඨ

තො හොති. එකස්මිං ඨානෙ මජ්ඣිමනිකො. එකස්මිං ඨානෙ අත්ථං ගතො. එකස්මිං ඨානෙ පඨමයාමො එකස්මිං ඨානෙ මජ්ඣිමයාමො. එකස්මිං ඨානෙ පච්ඡිමයාමො. තෙසු යස්මිං ඨානෙ සත්තා කම්මප්පසුතා ඛිඩ්ඩාප්පසුතා නිද්දාප්පසුතා ආහාරප්පසුතා එවං තෙහි තෙහි කාරණෙහි විකිත්තා ච පමත්තා ච හොන්ති. කථං නු ඛො සත්ථා විඤ්ඤුපෙය්‍යාති? පුච්ඡි, "තථාගතො ආනන්ද! සරීරොභාසෙන එරති. එරමානො පරෙසං කිං කරෙය්‍ය? යස්මිංඨානෙ සුරියො පඤ්ඤායති? තත්ථ අත්තනො ආනුභාවෙන අත්ථං ගමෙය්‍ය. යත්ථ පන න පඤ්ඤායති? තත්ථ උට්ඨාපෙත්වා මඤ්ඤෙ ඨපෙය්‍ය. තතො යත්ථ සුරියො න පඤ්ඤායති? තත්ථ මනුස්සා "අජ්ජනාව සුරියො පඤ්ඤායති. සො ඉදානෙව අත්ථමිතො. නාගාවටෙවා නුඛො අයං? භූතාවටෙවා නුඛො? දෙවතාවටවානං අඤ්ඤතරොති" විතක්කං උප්පාදෙය්‍යුං. යත්ථ පන පඤ්ඤායති? තත්ථ මනුස්සා "ඉදානෙව සුරියො අත්ථමිතො. සවායම්දානෙව උට්ඨිතො. කිනන්නු ඛො අයං නාගාවටවාදීනං අඤ්ඤතරොති" විතක්කං. උප්පාදෙය්‍යුං. තතො තෙසු මනුස්සෙසු ආලොකඤ්ච අන්ධකාරඤ්ච ආවජ්ජෙත්වා විතක්කයමානෙසු ඡබ්බණ්ණබුද්ධරංසියො විස්සජ්ජෙත්වා වණ්ඩසහස්සසුරියසහස්සානං උට්ඨිතකාලො විය එකප්පහාරෙනෙව එකාලොකං කරෙය්‍ය. තඤ්ච ඛො තිලබීජප්පමාණෙන කායප්පභාදෙන ඔභාසං මුඤ්චනෙන. යොහි චක්කවාළපඨවිං දීපකපල්ලං කත්වා මහාසමුද්දොදකං තෙලං කත්වා සිනෙරුං වට්ටිං කත්වා අඤ්ඤසිං සිනෙරුමුඛනිඨත්වා ජාලෙය්‍ය. සොඑකවක්කවාළෙයෙවඅලොකාකරෙය්‍ය. තතො පරං විදත්ථි මත්තම්පි ඔභාසෙතුං න සක්කුණෙය්‍ය. තථාගතො පන තිලබීජප්පමාණෙන සරීරප්පදෙසෙන ඔභාසං මුඤ්චිත්වා තිසහස්සීමහාසහස්සීලොකධාතුං ආලොකං කරෙය්‍ය. තතො වා පන භීයොති. එවං මහෙත්තෙහි බුද්ධගුණෙහි යුත්තස්ස අපරිමිතානුභාවස්ස ආලොකං දිස්වා "යෙන සුරියො අත්ථමිතො වෙව උට්ඨාපිතො ච සො ච මහාපුරිසො ඉදානෙව ආලොකං කත්වා පඤ්ඤායති, අච්ඡරියපුරිසො"ති අඤ්ජලිමපඟ්ගයා නමස්සමානා තිට්ඨෙය්‍යුං අථ තථාගතො ධම්මකථාය සද්දමනුස්සාවෙය්‍ය. යො හි එකවක්කවාළපබ්බතං හෙරිං කත්වා මහාපඨවිතලං චම්මං කත්වා සිනෙරුං දණ්ඩං කත්වා අඤ්ඤසිං සිනෙරුමත්ථකෙ ඨත්වා ආකොටෙය්‍ය? සො පි එකස්මිං චක්කවාළෙයෙව තං සද්දං සාවෙය්‍ය, තතො පරං විදත්ථිමත්තම්පි සාවෙතුං නසක්කුණෙය්‍ය. තථාගතො පන එකපල්ලඞ්කෙ නිසීදිත්වා තිසහස්සීමහාසහස්සී ලොකධාතුම්පි සරෙන විඤ්ඤුපෙය්‍ය. තතො වා පන භීයොති. එවංමහානුභාවො තථාගතො"ති ඉමිනා එත්තකං

ඨානං විසයක්‍ඛත්තමෙව දස්සෙසි. ඉමඤ්ච පන බුද්ධසීහනාදං සුත්වා ආනන්දත්ථෙරස්ස අභිඤ්ඤත්තරෙ පීති උප්පන්නා. සොපීතිවෙගෙන උදානං උදානෙන්තො "ලාභා වත මෙ. සුලද්ධං වත මෙ. සචාහං එවරූපස්ස සත්ථුනො පත්තචීවරං ගහෙත්වා විචරිතුං පාදපරිකම්මං කාතුං මුඛධොවනොදකං[1] සිනානොදකං දාතුං ගන්ධකුටිපරිවෙණං සම්මජ්ජිතුං උපපන්නස්ස කඞ්ඛාය පඤ්හං පුච්ඡිතුං මධුරං ධම්මිකථඤ්ච සොතුං ලභාමි. එතෙ සබ්බෙපි මය්හං ලාභා වත සුලද්ධං වත යස්ස මෙ සත්ථා එවං මහිද්ධිකො?. එවං මහානුභාවො?" ති. එවං ථෙරො සත්ථු දෙසනාය පසාදං ජනෙසීති. එවං භගවා ඉමං අරුණවතියසුත්තන්තං සාවත්ථිං උපනිස්සාය ජෙතවනෙ විහරන්තො විසාඛපුණ්ණමදිවසෙ චතුපරිසමජ්ඣෙ දෙසෙසීති. ඉමමත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං.

"අබ්භුග්ගතා සසගුණා අනන්තා
තිබ්බංවමත්තකදිවාකරා" ති.

එවමෙත්ථ යථා විත්තකාරො විත්තකමමං කාතුකාමො පඨමං භූමිං සමං සුපරිසුද්ධං කත්වා පච්ඡා විත්තකමමං කරෙය්‍ය?. එවමෙවායං බුද්ධරක්ඛිතාචරියො භගවතො අසාධාරණඤ්ඤණං වණ්ණෙතු කාමො තස්ස ඤ්ඤණස්ස පවත්තිඨානභූතං විසයක්‍ඛත්තං දස්සෙත්වා ඉදානි තස්මිං විසයෙ ඤ්ඤණප්පවත්තිං දස්සෙන්තො "ජානාති සො ලොකමිමං පරඤ්ච" ති ආදිමාහ. තත්ථ පදසම්බන්ධො හෙට්ඨා වුත්තො. ජානාතීති ඡ්අසාධාරණඤ්ඤණෙන ජානාති. සොති යො අනඤ්ඤසාධාරණො සච්ඡන්දතිකො සපාටිහාරියො නාමකාය රූපකායසන්තතිසමුදයසඞ්ඛාතො බුද්ධො?. සො මහාපුරිසොති අත්ථො. ලොකමිමං පරඤ්ච, ති ඉමං එකවක්‍කවාළපබ්බතපරිච්ඡින්නං තෙභූමකං සකලං චක්‍කවාළඤ්ච. පරන්ති තදවසෙසඅනන්තාපරිමාණ චක්‍කවාළානි ච ජානාති. ඉමිනා සකලස්සපි ඔකාසලොකස්ස විදිතභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි තස්මිං ඔකාසෙ පවත්තන්තසත්තසඞ්ඛාරානං විදිතභාවං දස්සෙතුං "සත්තානඤ්ච අත්තනඤ්ච" ති ආදිමාහ. තත්ථ සත්තානන්ති සඉන්ද්‍රියකායං. මනුස්සො දෙවො යක්‍ඛො පෙතොති ආදිලබ්ධවොහාරසන්තානසමූහං. අත්තනන්ති චෙතනාරහිතං පඨවිපබ්බතාදිලබ්ධවොහාරං අනින්ද්‍රියකායඤ්ච ජානාති. ඉමිනා පඤ්ඤත්තිවසෙන සත්තසඞ්ඛාරලොකස්ස විදිතභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි තං සන්තසඞ්ඛාරවොහාරලක්‍ඛණං ඉදං පරමත්ථමපි තෙන ඤ්ඤතන්ති දස්සෙතුං "සකස්ස සන්තානගතං පරස්ස ච" ආහ. සසන්තානගතපඨවිඅස්සාදිකඤ්ච පරසන්තානගතපඨවිඅස්සාදිකඤ්ච සබ්බං පරමත්ථං තෙන ඤ්ඤතන්ති දීපෙති. තත්‍රායං අධිප්පායො:-

1 'මුඛධොවනාදිකං-' කත්ථචි.

විසයක්‍ඛන්ධතාසඞ්ඛාතං ඔකාසලෝකඤ්ච තස්මිං ඔකාසෙ පවත්ත සත්තසඞ්ඛාරපඤ්ඤත්තිලෝකඤ්ච යඤ්ච තාය පඤ්ඤත්තියා චොහරියති? තං පරමත්ථලෝකඤ්ච ඤත්තනති දස්සිතං හොති. කාලදෙවලනාරදදයො තාපසා අතීතානාගතං ජානන්තාපි "අතීතෙ අයං සත්තො එවංනාමො එවංගොත්තො එවංවණ්ණො එවමාහාරො එවං සුඛදුක්ඛපටිසංවෙදී" ජානන්ති. අනාගතෙපි තථෙව භවිස්සතීති ජානන්ති. "සත්තො නාම එවරූපො පඨවිඵස්සාදිධම්මපුඤ්ජො" ති පරමත්ථතො න ජානන්ති. සඞ්ඛාරොපි අතීතෙ අසුකකප්පෙ අසුකට්ඨානෙ එවරූපො පබ්බතො අහොසි. රුක්ඛො අහොසි" ති එත්ත කමෙව ජානන්ති. "පබ්බතං නාම රුක්ඛං නාම අවඨධම්මසමූහමත්ත" න්ති පරමත්ථතො න ජානන්ති. භගවා පන තෙ සත්තසංඛාරෙ ලොකපවත්තිවොහාරවසෙනාපි ජානාති. පරමත්ථවසෙනාපි ජානාති තාපසා වත්තාළීසකප්පතො පරං න ජානන්ති. භගවා පන අතීතෙ යත්තකෙ කාලෙපි භූතං. අනාගතෙ යත්තකෙ කාලෙපි භවිස්සතීති තං ලොකියපඤ්ඤත්තිවසෙනාපි පරමත්ථවසෙනාපි ජානාති. තාපසාපි සාවකාපි වත්තමානෙ චක්ඛුනා එකං සත්තං දිස්වා තස්ස නාමං සුත්වා "අතීතෙ සො කිදිසො" ති වත්තමානජාතිතො පඨාය ජාතිපටිපාටියා ගණ්හා ජානන්ති. භගවා පන පටිපාටිං විනාව අප්පමාණෙපි අසංඛ්‍යකප්පෙ ජානාති. තථෙව ඛණෙන ජානාති. තථා අනාගතන්ති. තෙනාහ:— **ජානාති සො ලොකමිමං පරඤ්ච සදෙවකං**" ඉදානි එවං තිවිධං ලොකං ජානන්තොපි න විජ්ජමානෙ ඉමෙ ජානාති. නිරුඬ්ඨං අවිතණ්ඩඤ්ච ජානාතී ති දස්සෙතුං "**වීතිතිත්තමප්පත්තකම නුභූතන්ති**" ආහ. තත්ථ **වීතිතිත්ත**න්ති භූතාපගතං. **අප්පත්ත**න්ති අනාගතං. **අනුභූත**න්ති අසමිං විජ්ජමානං. ඉමිනා අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං දස්සෙති. අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං ඉමං ලොකඤ්ච පරං ලොකඤ්ච සවෙතනඤ්ච අවෙතනඤ්ච සසන්තානගතඤ්ච පරසන්තානගතඤ්ච සබ්බං ජානාතීති අත්ථො.

එවං විධෙසු විසයෙසු කි සස්ස පඤ්ඤා
බාවෙය්‍යතාගතගතාවිගතෙසු තික්ඛා,
තස්සෙව බොධිමුපයාතමතෙන නිච්චං
රත්තින්දිවං මුනිගුණාවත විත්තනීයා.

එවං විධෙසු විසයෙසු කි සස්ස පඤ්ඤා
බාවෙය්‍යතාගතගතාවිගතෙසු තික්ඛා,
තස්සෙව බොධිමුපයාතමතෙන නිච්චං
රත්තින්දිවං මුනිගුණා වත පූජනීයා.

එවං විමලසු විනයෙසු යි සයස පඤ්ඤ, ධාවෙය්‍යනාගතගතා
විගතනසු නිඤ්ඤා,
තස්සෙව බෝධිමුපගතමතෙන නිච්චං රතනිඳිවං මුනි
ගුණා වත වන්දනීයා.

සම්බුද්ධා තෙ විනතතයා තෙ
වන්දිත්‍යාතෙ පූජිත්‍යාතෙ,
බුධාලෝකාලලිතෙ ලෝකෙ
ජාතෙතෙතං පයෙජිතතත.

ඉති සාධුජනානන්දිතනිදිතෙ ජිනාලඞ්කාරෙ තිවිධබුද්ධක්ඛෙත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

එවමස්ස සබ්බබුද්ධමමසු අපපටිහතඤාණචාරං දස්සෙත්වා ඉදානි ලොකෙතාදිසස්ස අඤ්ඤස්ස අභාවං දස්සෙන්තො ආහ:—

අනන්තසත්තෙසු ච ලොකධාතුසු,
එකෙකාව සබ්බෙව සමා න තෙන.

තත්‍ථ අනන්තලොකධාතුසු එකෙකිස්සං ලොකධාතුයා අනන්ත සත්තෙසු තෙන තථාගතෙන සමො එකොපි නත්‍ථි. සචෙ එකො පන සමො න භවෙය්‍ය? සබ්බෙ සත්තා එකජ්ඣං හුත්වා සමාභවෙය්‍ය නත්‍ථි වෙ? තථාපි නත්‍ථි. සබ්බෙ එකජ්ඣං හුත්වාපි ඉමිනා එකකෙන සමා නහොන්තීති අධිප්පායො. එවං සඞ්ඛෙපෙන සබ්බලොකාභිභව නසමත්‍ථතං දස්සෙත්වා ඉදානි තං පාකටං කත්වා දස්සෙන්තො ආහ:—

දිසාසු පුබ්බාදිසු චක්කවාලා
සහස්සසඞ්ඛ්‍යාසපි අප්පමෙය්‍යා,
සෙ සෙසු දෙවා මනුජා ච බ්‍රහ්මා
එකත්‍ථ සංගම්ම ගිරිම්හතතගතතා.

අනාදිකාලාගතනාමරූපිතං
සථාසකං හෙතුඵලත්තවුත්තිතං,
තබ්භාවභාවිත්තවසම්භූණත්තා
නාකාවිපල්ලාසමනුප්පවිත්තා.

කම්මප්පවත්තිච ඵලප්පවත්තිං
එකත්තනානත්තනිරිහධම්මතං,
විඤ්ඤත්තිසන්තානසමෙත ජත්‍යතො
ගිවඤ්ජසං නො ගණිතුං සමත්‍ථා.

තාසු ආදිගාථාය යෙ පුරත්ථිමාදිඑකෙකසමිං දිසාභාගෙ චක්කවාළා? තෙ හෙට්ඨා වුත්තා. උපමාවසෙන සහස්සසඞ්ඛ්‍යායපි අප්පමෙය්‍යා, එවං සෙසදිසාසුපි. එවං අප්පමාණෙසු චක්කවාළෙසු එකෙකසමිං ච චක්කවාළෙ අප්පමාණා මනුස්සා ච දෙවා ච බ්‍රහ්මානො ච එකජ්ඣං සන්නිපතිත්වා මනතයන්තා චින්තයන්තා කථෙන්තාව:—

" සච්චං සත්තෙහි පරිසඤ්ඤි පච්චයාකාරමෙව ච,
දුද්දසා චතුරො ධම්මා දෙසෙතුඤ්ඤ සුදුක්කරා"ති.

එවං වුත්තෙසු චතුසු එකම්පි ජානිතුං නාසක්කොන්ති කස්මා? " අනමතග්ගොයං භික්ඛවෙ! සංසාරො පුබ්බාකොටි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජානිවරණානං සත්තානං සන්ධාවතං සංසරතන්ති ච "

" අඨානමෙතං භික්ඛවෙ! අනවකාසො සාවායං අවිජ්ජා ඉතො පඨාය අහොසි. න තතො පුබ්බෙ සංවිජ්ජතීති නිමිත්තමෙතං භික්ඛවෙ! න සමනුපස්සාමි"ති ච වුත්තත්තා අවිජ්ජාදීනි චාදසපච්චයමූලපාදඛ්ගානි යමෙකං කපපං ගහෙත්වා ඉතො පඨාය ඉමෙ ධම්මා උපපන්නා. තතො පුබ්බෙ නාහෙසුන්ති තාදිසං කාරණං නත්ථි. ආදිකොටියා නත්ථිභාවෙනෙව " අනමතග්ගොයං භික්ඛවෙ! සංසාරො" ති වුත්තං. එවං පුරිමකොටියා අභාවෙන අනාදිකාලුප්පත්තිපරම්පරාය ආගච්ඡන්තානං ඨිතිසඞ්ඛාතෙ හෙතුඵලභාවෙන වත්තමානානං නාමරූපිනං ධම්මානං තබ්භාවභාවිතතා [illegible] තෙසං භාවො තබ්භාවො. පච්චයධම්මානං විජ්ජමානභාවො. තබ්භාවෙභාවී තබ්භාවභාවී. තස්සභාවො තබ්භාවභාවිතතා. භාවිත්තතනිඵලස්සභාවී ආකාරො උපජ්ජනාකාරො. ඉදං වුත්තං හොති. හෙතුනො විජ්ජමානමත්තෙන ඵලං සම්භවති. " අහං ඉමං උපපාදෙස්සාමි"ති හෙතු ධම්මස්ස ඊහාභොගො 1 නත්ථි. ඵලස්සාපි "අහං ඉමං නිස්සාය පච්චයං කත්වා උපපජ්ජාමි"ති ඊහාභොගො නත්ථි. අනාදිමති සංසාරෙ ලොකසභාවෙන ලොකධම්මතාය තථාභූතොති අත්ථො. වුත්තං හෙතං:—"චක්ඛුඤ්ඤ පටිච්ච රූපෙ ච උපපජ්ජති චක්ඛුවිඤ්ඤාණං තිණ්ණං සංගති ඵස්සො. ඵස්සපච්චයා වෙදනා"ති ආදි. තඤ්ච න චක්ඛුරූපානං එවං හොති. " අහො වත අම්හාකං සාමග්ගියා චක්ඛුවිඤ්ඤාණං නාම උපපජ්ජෙය්‍යා"ති. න චක්ඛුවිඤ්ඤාණස්ස එවං හොති, "අහො වතාහං චක්ඛුරූපානං සාමග්ගියා උපපජ්ජෙය්‍ය"න්ති. අථඛො ධම්මතාවෙසා යං චක්ඛුරූපආලොකමනසිකාරානං සාමග්ගියා චක්ඛුවිඤ්ඤාණංනාම උපපජ්ජෙය්‍යාති.

උතු බීජනියාමො ච කම්මධම්ම නියාමතා,
චිත්තස්ස ච නියාමො ති ඤෙය්‍යා පඤ්ච නියාමතා"ති. වුත්තං.

---

1 ඊහාභාවො —මරමම

ඉමිනා නාමරූපෙහෙව නාමරූපානං සම්භවො දීපිතොති, න අඤ්ඤතො වසවත්තිදෙවබ්‍රහ්මාදිකාරණෙන. න සත්තස්ස න පුග්ගලස්ස 2 වා කාරණෙනාති. යථාහි ලොකෙ අම්බබීජෙනෙව අම්බබීජං සම්පජ්ජති. නිම්බබීජෙනෙව නිම්බබීජං. අම්බබීජෙන වා නිම්බබීජං න හොති. නිම්බබීජෙන වා අම්බබීජං න හොති. තථාහි:-යථා කත්‍රවිපං සුමහි පතිතං අම්බබීජං ආපොපථිලාහෙන පඨවිරසඤ්ච ආපොරසඤ්ච ගහෙත්වා අඞ්කුරං ජනෙති. සො වඩ්ඪිත්වා ඵලං 3 ගණ්හාතෙනා අම්බරුක්ඛං ජනෙති. එවං නාමරූපෙහෙව නාමරූපානි සිජ්ඣන්තීති. අථ පරවාදී ආහ:—"තයා නාමරූපෙහෙව නාමරූපානි සිජ්ඣන්තී"ති සාධිතං. තං සච්චං භවෙය්‍ය? තවෙව මතෙන ඉත්ථිපුරිසසඤ්ඤිතානං නාමරූපානං සංගමෙ පුත්තසඤ්ඤිතො නාමරූපො ජායමානො නාමරූපෙහෙව නාමරූපානි සිජ්ඣන්තීති වත්තුං යුත්තො. සවිඤ්ඤාණකානං සත්තානං තංසඞ්ගමෙන සවිඤ්ඤාණකා සත්තා උප්පජ්ජන්ති, අවිඤ්ඤාණකානං පඨවිආපොඛිජානං සඞ්ගමෙන අවිඤ්ඤාණකා රුක්ඛාදයො උප්පජ්ජන්ති. කිමඤ්ඤෙන කම්මාදිනා කාරණෙනාති? තම්පි අයුත්තං සංසෙදජෝපපාතිකානං සත්තානං විජ්ජමානත්තාති. එවං තබ්භාවභාවිත්තමසම්භුණ්ණතා ඤ්ඤෙන අපාපුණ්ණතා ජානිතුං අසක්කොන්තා නානාවිපල්ලාසමනුප්පවිට්ඨා. අනිච්චෙ "නිච්චං"නති සඤ්ඤාවිපල්ලාසො චිත්තවිපල්ලාසො දිට්ඨිවිපල්ලාසො. අසුඛෙ"සුඛ"නති=අසුභෙ "සුභ"නති අනත්තනි "අත්තා"ති සඤ්ඤාවිපල්ලාසො චිත්තවිපල්ලාසො දිට්ඨිවිපල්ලාසොති වාදසවිපල්ලාසං අනුප්පවිට්ඨා සුටු පවිට්ඨා පුනප්පුනප්පවිට්ඨාති අත්ථො. **කම්මප්පවත්තිං ච ඵලප්පවත්තිං** නති ආදීසු කම්මස්ස පවත්තිච්ච ඵලස්ස පවත්තිච්ච. **එකත්තනානි** අභින්නභාවො. **නානත්තනානි** භින්නභාවො. **නිජ්ඣානි** අව්‍යාපාරතා. **ධම්මතානි** ලොකසභාවො. ඉමිනා එකත්තනයො නානත්තනයො අව්‍යාපාරනයො එවංධම්මතානයොති ඉමෙ චත්තාරො නයා දස්සිතා හොන්ති. තෙ අකොපෙත්වා කම්මඵලසම්බන්ධවසෙන පවත්තමානානං නාමරූපානං පවත්තිං ජානිතුං ඉමිනා කාරණෙන න සක්කොන්තීති දස්සෙතෙනා ආහ. **විඤ්ඤත්තිසන්තානඝනසන්තානජ්ඣත්තිකානි**. තත්ථ **විඤ්ඤත්තිනි**ති කායවිඤ්ඤත්තිනි. **සන්තානානි**ති සන්තානිපබන්ධිකා රො. **ඝනානි**ති සංහතභාවො විනිබෙහාගංකාතුං අසක්කුණෙය්‍යතා. තත්ථ විඤ්ඤත්තියා පටිවිජ්ඣිතත්තා අව්‍යාපාරනයො ච න උපට්ඨාති සන්තානෙන පටිවිජ්ඣිතත්තා එකත්තනයො න උපට්ඨාති, ඝනෙන පටිවිජ්ඣිතත්තා නානත්තනයො නඋපට්ඨාති. ඉමස්මිං ඨානෙ ඨත්වා සකලම්පි අභිධම්මපිටකං වත්තබ්බං. තං න සක්කා වත්තුං, එවං

---

3 පුග්ගලාදිකො—කත්ථචි 2 අම්බලං—මරම්ම

සනෙතපි කිඤ්චි උපදෙසමත්තං වක්ඛාමි:— ඉදං සරීරං නාමරූපමත්තං. තස්ස රූපං ආධාරෝ. නාමං ආධෙය්‍යං. යථාහි අම්බපක්කස්ස අනෙතා විජ්ජමානස්ස අඞ්කුරස්ස අම්බට්ඨිබීජං ආධාරෝ. අම්බට්ඨිබීජස්ස අම්බකොසං. තස්ස අම්බපක්කං. තඤ්ච සබ්බං අම්බපක්කත්තාභාම. තස්ස තචඤ්ච ආධාරෝ. තචස්ස සාඛා. සාඛාය ඛන්ධං. ඛන්ධස්ස මූලං. මූලස්ස පඨවී ආධාරෝ හොති. පඨවියා පඨවිරසඤ්ච ආපොරසඤ්ච මූලානුසාරෙන ගන්ත්වා ආරොහති. ඛන්ධානුසාරෙන ච ගන්ත්වා සාඛා. සාඛානුසාරෙන ගන්ත්වා වණ්ටං. වණ්ටතො අම්බපක්කං ගන්ත්වා සණ්ඨාති. එවං මූලඛන්ධසාඛාතචඵලසඞ්ඛාතස්ස ඵලපඤ්ඤත්තස්ස රුක්ඛස්ස අම්බබීජං ජනකපච්චයො හොති. පඨවී ආපොරසා උපනිස්සයපච්චයා හොන්ති. අයං රුක්ඛූපමා. එවමෙව ඉමස්මිං අත්තභාවසඞ්ඛාතෙ නාමරූපපුඤ්ඤ ඵලනාම උක්කණ්ඨපරිවෙණ්දෙන වෙදනා. වෙදනාය ආධාරෝ ඵස්සො. වෙදනා ආධෙය්‍යා. ඵස්සස්ස ආධාරෝ සලායතනං. සලායතනස්ස ආධාරෝ නාමරූපං. නාමරූපස්ස ආධාරෝ විඤ්ඤාණං. එවං විඤ්ඤාණාදිඵලපඤ්ඤත්තඤ්ච අත්තභාවං නාම හොති. අථවා වෙදනා සඞ්ඛාතස්ස උක්කණ්ඨඵලස්ස ඵස්සො ආධාරෝ. වෙදනා ආධෙය්‍යා. ඵස්සස්ස "තිණ්ණං සඞ්ගති ඵස්සො"ති වුත්තත්තා විඤ්ඤාණං ආධාරෝ. විඤ්ඤාණස්ස ආධාරා ඡිවත්තු. ඡිවත්තුනො ආධාරෝ භූතරූපං. ඡිවත්තු ආධෙය්‍යාති එවං ආධාරආධෙය්‍යභාවෙන ඨිතස්ස විඤ්ඤාණාදිවසෙන වා භූතාදිවසෙන වා සම්පිණ්ඩිතස්ස රුක්ඛසදිසස්ස අත්තභාවස්ස කම්මං ජනකපච්චයො හොති. රුක්ඛස්ස බීජං විය අවිජ්ජාතණ්හා උපනිස්සයපච්චයො හොති. රුක්ඛස්ස පඨවිආපොරසානි විය ඉමෙහි ඵිහි උපමාඋපමෙය්‍යෙහි තයො අත්ථා දීපිතා හොන්ති. කථං? වෙදනාපධානඵලපඤ්ඤත්තතො අඤ්ඤදි සත්තො වා පුග්ගලො වා නත්ථි. න අත්තා වා අත්තනියාවාත අයම ත්ථො දීපිතො හොති. එවං විධස්ස අත්තභාවස්ස අඤ්ඤදි කාරකො වා කාරෙතා වා නත්ථි. අතීතස්මිංයෙව ඵලපඤ්ඤත්තසංඛාතෙ අත්තභාවෙ සිද්ධෙ අවිජ්ජාතණ්හා කම්මූපනිස්සයෙනෙව සිද්ධා. අතීතරුක්ඛස්මිං බීජෙන පුන රුක්ඛස්ස උප්පත්ති විය. එවං කම්මාදිතො අඤ්ඤදි කාරකො වා විධායකො වා නත්ථීති අයම්පි අත්ථො දීපිතො හොති. පුන ඉමස්මිං අත්තභාවෙ ගමනාගමනධාරනපිවනහාසනරොසනාදිකාරකො කොචි අත්තා නාමනත්ථි. එවං ආධාරආධෙය්‍යභාවෙන ඨිතා නාමරූපධම්මායෙව තං තං විඤ්ඤත්තිං කරොන්තීති අයම්පි අත්ථො දීපිතො හොති. එවං ඉමස්ස නාමරූපපුඤ්ඤසඞ්ඛාතස්ස අත්තභාවස්ස පුඤ්ඤතඤ්ච උප්පත්තිඤ්ච ආධාරආධෙය්‍යභාවෙන පවත්තිඤ්ච ඤත්වා ඉදානි කායවචීවිඤ්ඤත්තියො වෙදිතබ්බා. යථා සමුද්දෙ ගච්ඡන්තානං නාවිකානං නාවා ආධාරෝ හොති. නාවිකො ආධෙය්‍යො.

තත්ථ නාවිකස්ස ඉච්ඡානුරූපෙන නාවාපවත්තති. නාවානුරූපෙන නාවිකො ගච්ඡති. ආධාරභූතාපි නාවා න ඉස්සරො. නාවිකොව ඉස්සරො. නාවං ඨපෙතුකාමඤ්ඤෙන ඨපෙති, ගන්තුම්ඉච්ඡිතං දිසං ගච්ඡති, නාවාවිය රූපකායො. නාවිකො විය චිත්තං. චිත්තානුරූපෙන කායො ගච්ඡති තිට්ඨති ඛාදති පිවති හාසති හසති, එකං අඟුලිපබ්බමපි චාලෙතුං ඉච්ඡිතක්ඛණෙ අඟුලිපබ්බමෙව චලති. න සෙසකායොති. එත්ථ පරවාදී ආහ:—ඉමිනා තෙ වචනෙන කෙසලොමාදිව තිණිංසකොටිඝාසසමූහසඞ්ඛාතො කායො දක්ඛො. විඤ්ඤාණමෙව තං තං කිච්චං කාරාපෙතීති වදතො විඤ්ඤාණං අත්තාති වුත්තත්තති. න එවං විඤ්ඤාණමෙව තං තං කිච්චං කාරෙති. නව සො අත්තා. විඤ්ඤාණමපි චෙතනාය අභිසඞ්ඛතිතං කරොතීති, අථ චෙතනා අත්තාති? චෙතනාපි න අත්තා. චෙතනාපි මනසිකාරෙන පටිපාදිතා විඤ්ඤාණං කරොතීති අථ මනසිකාරො අත්තාති? මනසිකාරොපි න අත්තා. සොපි ඡන්දෙන ගහිතො කරොතීති, අථ ඡන්දො අත්තාති? න ඡන්දොපි අත්තා. සොපි චිත්තෙකග්ගතාය ආරොපිතො කරොතීති. අථ චිත්තෙකග්ගතා අත්තාති? සොපි න අත්තා සො විචාරෙන අනුසංචරිතො කරොතීති. අථ විචාරො අත්තාති? විචාරොපි න අත්තා. සොපි විරියෙන උපත්ථම්භිතො කරොතීති. අථ විරියං අත්තාති? සොපි න අත්තා. සොපි එකග්ගතාය එකග්ගතූපගතො කරොතීති අථ එකග්ගතා අත්තාති? සාපි න අත්තා. සාපි ජීවිතෙන අනුපාලිතා කරොතීති. අථ ජීවිතං අත්තාති? ජීවිතමපි න අත්තා. ජීවිතමපි එස්සෙන ඨුඩ්ඩො කරොතීති. අථ එස්සො අත්තාති? එස්සොපි න අත්තා. කිඤ්චාපි සොක රොති? සොපි වෙදනාය වෙදයිතො කරොතීති අථ වෙදනා අත්තා තිති? න වෙදනා අත්තා. න ච සා විඤ්ඤත්තිං ජනෙතුං සක්කොති. සාපි සඤ්ඤාය සඤ්ඤානිතා කරොතීති. අථ සඤ්ඤා අත්තාති? සඤ්ඤාපි න අත්තා. න ච සා විඤ්ඤත්තිං ජනෙතුං සක්කොති. සාපි විඤ්ඤාණෙන විඤ්ඤත්තා කරොතීති. කිං හො! කායවචීවිඤ්ඤත්තිං විඤ්ඤාණං කරොති? විඤ්ඤාණං අත්තාති? ඉති පුබ්බෙ සමානො න විඤ්ඤාණං අත්තාති වදසි. අථ චෙතනාමනසිකාරො ඡන්දො චිත්තෙකග්ගතා විචාරො විරියං එකග්ගතා ජීවිතං එස්සො වෙදනා අථ සඤ්ඤා කරොති? සඤ්ඤා අත්තාති? ඉති පුබ්බෙ සමානො සඤ්ඤාපි විඤ්ඤාණෙන විඤ්ඤත්තා කරොතීති හණසි. චක්කං වටෙටනෙනා විය අඤ්ඤෙන අඤ්ඤං පටිවරසි. කො තව අත්තා? කො කායකම්මං වචීකම්මං කරොති. කිං තිං අත්තානමෙව ගවෙසසීති? එවමෙහා? අහං අත්තනො අත්තානං අගවෙසිතිං අඤ්ඤං කිං ගවෙසාමීති? සචෙ අවසසං අත්තානං ඉච්ඡසි? අත්තානං ගවෙසිස්සසි? වාසිඑරසු ගහෙත්වා වනං පවිස. ඉමස්මිං සරීරෙ අත්තා නාම කොචි නත්ථීති එවං වුත්තෙ පරවාදී ආහ:—අත්ථි

යෙව අත්තා කාරකො වෙදකො නිච්චො ධුවො සස්සතො. කිං තවවි ඤ්ඤාණවෙතනාදිහි අඤ්ඤො?අත්තාවවිජානාති. වෙතයති.මනසිකරො ති. ගණ්හාති.විත්තෙති.විචාරෙති.උස්සහති. සමොදහති.පාලෙති. ඵුස ති.වෙදියති.සඤ්ජානාති.විජානාති.පජානාති.ගච්ඡති. පඨති. භාසති. හසති. ඛාදති. පිවති. එවං සබ්බකිච්චකාරී අත්තායෙවාති. සචෙ එවං සබ්බකිච්චසමත්ථො අත්තා එකදා රාජා හොති. එකදා ගාවො හොති. එකදා සුඛී. එකදා දුක්ඛී තාඩනපීඩනවධබන්ධනපත්තො හොති. එකදා සරොගො. එකදා අරොගො. එකදා සධනො. එකදා අධනො. සො කස්මා එවං විපපිපත්තො? සචෙ සබ්බසං සත්තානං සබ්බකි චකාරී අත්තාව නාම භවෙය්‍ය? සබ්බෙව සත්තා සමාභවෙය්‍යුං. ක ස්මා? අත්තානං සමතාය. ඉමස්මිං ලොකෙ එකො නායකො හොති. එකො තස්ස දාසො හුත්වා දණ්ඩතජ්ජිතො හයතජ්ජිතො යථාකාමකර ණීයො හි. තං කස්මා? එවං වුත්තෙ පරවාදී ආහ:— කිංතව විඤ්ඤා ණවෙතනාදීහි සමවායසංඛාතො කායො එවං යථාකාමකරණීයො න හොතීති? එවං වුත්තෙ කිං තව අත්තාවිය මයම්පි අම්හාකං විඤ්ඤාණවෙතනාදීනං සමවායසඞ්ඛාතො කායො නිච්චො ධුවො සස්සතොති වා සොව කරොතීතිවා වෙදියතීති වා අවදිම්හ? එස්සවෙ දනාදයොහි සභාවලක්ඛණධාරණතො ධම්මා නාම හොන්ති. අත්තාදි වොහාරං න ලභන්ති. අනිච්චා අද්ධුවා අසස්සතා. දීපසිඛාවිය ඛණ භඟුරා අත්තනො හෙතුසමයෙ උපපජ්ජන්ති. හෙතුවිනාසෙ විනස්ස න්ති. එවරූපානං තෙසං විඤ්ඤාණවෙතනාදීනං සමවායෙ සමූහෙ පඤ්ඤත්තෙහි වොහාරපුඛ්ඛලං අත්තාදිවොහාරො ආරොපිතො. යථාහි ලොකෙ අරනෙමිනාභිකුබ්බරපඤ්ජරාදීනං සමවායෙ රථොති වො හාරො කතො. එවං විඤ්ඤාණවෙතනාදීනං සමූහස්ස අත්තාති වො හාරො කතො පරමත්ථතො අත්තානාම ඛාදන්තො පිවන්තො ගච්ඡ න්තො භාසන්තො කොචි නත්ථි හෙට්ඨා වුත්තනයෙන ආධාරආධෙ යභූතං නාමරූපමත්තමෙතං, තඤ්ච රූපං දක්ඛිං. න කිඤ්චි ජානාති. න ආයූහති. න කිඤ්චි කිච්චං සාධෙති. දරූයන්තසදිසං.විඤ්ඤාණාදීහි අනුගතා වෙතනා රූපකායබන්ධනතරාගතා යන්තයුත්තං ආකඩ්ඪිත්වා යන්තං පාජෙන්තොවිය රූපකායං පාජෙති ගච්ඡති පඨතීති එවමාදි කං කරොතීති. පුන පරවාදී ආහ. එවං සන්තෙ වෙතනාව සබ්බ කිච්චං කරොතීති. කිං තං බධිරොසි? නනු අවොචුම්හ? " විඤ්ඤා ණාදීහි අනුගතා වෙතනා"ති. යථාහි පඤ්චයුගෙ යුත්තං දසගො ණෙහි වහිතබ්බං සකටං භවෙය්‍ය එකො හි පුරිසො සකටධුරෙ යුග ානි පටිපාටියා බන්ධිත්වා ගොණෙ යොජෙත්වා සයං සකටමත්ථකෙ නිසි දිත්වා පතොදෙන පඨමයුගෙ ගොණෙ පහරිත්වා පාජෙය්‍ය? තෙ ධු මෙව වහෙය්‍යුං. න සකටං. ඉතො වා එතෙතා වා චාලෙතුම්පි න

කත්තුණෙය්‍යුං. තෙ වරෙජිත්වා දුනියයුගෙ ගොණෙ පහරිත්වාපාජෙය්‍ය? තෙපි ධුරමෙව වහෙය්‍යුං. එවං තතියචතුත්ථපඤ්චමයුගෙපි ගොණා ධුරමෙව වහෙය්‍යුං. ධුරසකටං ඉතො වා එතො වා චාලෙතුම්පි න සක්‍යුණෙය්‍යුං. සබ්බෙසං පන ගොණානං සඤ්ඤං දත්වා පිඨියං පහරිත්වා මහන්තං සද්දංකත්වා උස්සාහිතෙ සබ්බෙ එකවජ්ජා සමානබලා[1] හුත්වා ආකඩ්ඪන්තා සකටං ගහෙත්වා යථිච්ඡිතං ගච්ඡෙය්‍යුංති. අයං සකටොපමා. තත්ථ සකටං විය රූපකායො. තත්ථාරූළ්හොවිය නායකො චිත්තං. දසගොණාවිය සකලජවනචිත්තසාධාරණවිඤ්ඤාණමනසිකාරශ්‍රද්ධිතතක්කවිචාරවිරියජීවිත ඵස්සවෙදනාසඤ්ඤාදි ඉමෙ දසධම්මා. තෙ ගහෙත්වා ආරම්මණයුගෙ බන්ධිත්වා ගරජ්ජුභූතා එකගතා චෙතනා. සයම්පි උස්සහන්ති තෙසං සබ්බෙසම්පි උස්සාහං ජනෙන්ති විජානනාදි කිච්චෙහි විඤ්ඤාණාදීහි පඤ්ඤත්තා තෙහි එකතො හුත්වා රූපකායං සඤ්චාරෙන්ති සන්ථම්භෙන්ති. සඤ්චාලෙන්ති. සාව ඛො එතත්තකෙහි ධම්මෙහි අනුගතාහි 2 චෙතනා. තස්මිං ආරම්මණෙ එකවාරං උප්පජ්ජිතුං නසක්කොති. එකාවජ්ජනවීථියං ජවනවසෙන සත්තක්ඛත්තුං උප්පජ්ජිත්වා සබ්බෙහි තෙහි සද්ධිං හෙට්ඨිමතො හෙට්ඨිමතොහි ආසෙවනං ලභිත්වාව චාලෙතුං සක්කොති. කායවිඤ්ඤත්තිඤ්ච වචීවිඤ්ඤත්තිඤ්ච කරොන්තීති අත්ථො.

" අභික්කමාදිජනක චිත්තජස්සානිලස්සසො,
විකාරො කායවිඤ්ඤත්තිරුප්පත්ථම්භාදිකාරණා.

වචීභෙදක චිත්තෙන භූතභූමිවිකාරතා,
වචීවිඤ්ඤත්තුප්පාදිනත්ථටනස්සෙව කාරණා"ති.

ඉමෙ පන විඤ්ඤාණචෙතනාදයො වාදස එව කිච්චං කරොන්තු තෙ නිච්චා වා අනිච්චාවාති? අනිච්චා. උප්පන්නා වා? අනුප්පන්නාවාති? උප්පන්නා. තෙකෙ උප්පාදෙන්තීති? පුරිමා පුරිමා තෙයෙව ධම්මා. කිං තෙයෙව ධම්මා තෙ උප්පාදෙන්තීති? කිමෙහා! ලොකප්පවත්තිං නජානාසි? නනු අවොචුම්හ? අම්බබීජෙනෙව අම්බබීජං උප්පජ්ජති. නො නිම්බබීජෙනාති ආදි. එවං හෙට්ඨිමා හෙට්ඨිමා නිරුජ්ඣිමානාධම්මා උපරූපරි උප්පජ්ජමානානං ධම්මානං අනන්තරසමනන්තරනත්ථිවිගත උපනිස්සය ආසෙවනවසෙන ඡධා පච්චයා හොන්ති. ආරම්මණං ආරම්මණපුරෙජාතඅත්ථිඅවිගතවසෙන චතුධා පච්චයො හොති. වත්ථුං පුරෙජාතනිස්සය විප්පයුත්තඅත්ථිඅවිගතවසෙන පඤ්චධා පච්චයො හොති. පච්චයභාවො නාම තබ්භාවභාවිභාවො. නහි හෙට්ඨිමා ජානන්ති " මයං උපරිමානං පච්චයා හොමා"ති. න උපරිමාජානන්ති " මයං හෙට්ඨිමෙහි උප්පජ්ජාමා"ති. තස්ස හෙට්ඨිමස්ස හෙතුනො

1 සම්බහුලා-කත්ථචි. 2 අනුග්ගහිතා-කත්ථචි.

භාවෙ තබ්භාවමත්තෙ භාවිනො ඵලසභාවාකාරොඋපපජ්ජනාකාරො තබ්භාවභාවිභාවො නාම. එතදෙව ධම්මතා. ඉමමත්ථං දස්සෙතුං පුබ්බාචරියෙහි වුත්තං:—

"උතුබීජනියාමො ච කම්මධම්මනියාමතා,
චිත්තස්ස ච නියාමොති ඤෙය්‍යා පඤ්චනියාමතා"ති.

ඉදං චිත්තනියාමං පුරිමචිත්තෙන පච්ඡිමචිත්තං උපජ්ජතීති. පුරිමචිත්තං කුතො උපජ්ජතීති? තතොපි පුරිමචිත්තෙනෙවාති. කිං පුරිමචිත්තානං අඤ්ඤො නත්ථීති? එවං අඤ්ඤො නත්ථි. නනු අවොචුමහ?" **අනාදිකාලාගතනාමරූපිකා**නි එවං තබ්භාවභාවිභාවෙන අනෙකධම්මෙහි අනෙක ධම්මානං උපපත්ති. යථාහ:—

" නෙකතො නෙකමෙකං වා දිට්ඨං නෙකමනෙකතො,
අනෙකෙසමනෙකස්ස පාතුභාවොව ගම්‍යතෙ"ති.

සා ච ධම්මානං උපපත්ති කාලදෙස උතුආහාරපුග්ගලවසෙන ච තණ්හාවිජ්ජාදිපාපානං වසෙන ච සද්ධාපඤ්ඤාදිකුසලානං වසෙන ච අනෙකාකාරා හොති. ධම්මානං අනෙකාකාරෙන උපපත්තියා විඤ්ඤත්තීනං අනෙකාකාරෙන උපපත්තියා කායවචීකම්මානං සාව ජීවිතවිජ්ජවසෙන අනෙකාකාරෙන උපපත්තියා විඤ්ඤත්තිංඅපපත්ත මනොකම්මානං අනෙකාකාරපවත්තියා කම්මාභිනිබ්බත්තා සත්තා කෙචි සුඛිතා හොන්ති.කෙචිදුක්ඛිතා.සමිද්ධා.දලිද්දා.ඉස්සරා. අනිස්සරා. ති. තථාසොව කදාචි ඉස්සරො. සොව කදාචි දාසො, සොව කදාචි රාජා, සොව කදාචි චණ්ඩාලො. සොව කදාචි දෙවො. සොව කදාචි නෙරයිකො. කදාචි සරොගො. කදාචි අරොගො, කදාචි සධනො. කදාචි අධනොති අනෙකලොකචිත්තතා සිද්ධා හොති. ඉදමපන ධම්මානං යථාභූතදස්සනං සම්මාසම්බුද්ධසෙසව විසයො. යෙපි සාරිපුත්තසමා පඤ්ඤායා? තෙපි සුත්තාව එකදෙසෙන ජානන්ති. යථාහ:—

" කම්මවිපාකඤ්ඤණං හි බුද්ධඤ්ඤණන්ති දීපිතං,
පුද්ගලෙබොධඤ්ඤ අඤ්ඤදසං තදඤ්ඤදා, කො හි ඤදස්සති?
මයූරවන්දකස්සාපි චිත්තතා චිත්තකම්මජා,
තං තං තථාව විඤ්ඤත්තා සොව ලොකගත ප්‍රඥාලො"ති.

චිරකාලම්පන අත්තගාහපතිතා ලොකියමහාජනා විඤ්ඤත්තියා පටිවජ්ජනතා.එවං ගම්භීරං සුඛුමං අව්‍යාපාරභාවඤ්ඤ එවං ධම්මතඤ්ඤ යථාභූතං අජානනතා නානාවිපල්ලාසමනුප්පවිට්ඨා.පුනප්පුනං විනෙත්වාපි ධම්මසභාවං ජානිතුමසක්කොන්තා පුනප්පුනං අත්තගාහපතිතාව අහෙසුං.සන්තතියා පටිවජ්ජනතා ධම්මානං ඛණනිරොධං න පඤ්ඤායති. තෙ නිරොධං අප්පස්සන්තා " නිච්චො ධුවො අත්තාති"

ගණිංසු. තථා අගහෙත්වා "සන්තානං නාම සන්තතිපබන්ධුප්පත්ති අඤ්ඤමඤ්ඤං හෙතුපරම්පරාය උප්පජ්ජති"ති ගහෙතබ්බා. හෙට්ඨිමං හෙට්ඨිමං ති විත්තං ඛණෙ ඛණෙ උපරිමං උපරිමං උප්පාදෙන්තං අවිච්ඡිජ්ජිත්වා නිරන්තරුප්පජ්ජමානං අන්තරං අදස්සෙත්වා ආරම්මණං විභූතං කරොති. වුත්තං හෙතං විනයට්ඨකථායං:—

" අනිරුද්ධමහි පඨමෙන උප්පජ්ජතිහි පච්ඡිමං,
නිරන්තරුප්පජ්ජනතො එකං විය පකාසති"ති.

විත්තස්ස හි ඛණභෙදො අතිලහුකො. බුද්ධානං යෙව විසයො. සන්තතිභෙදො පන සාවකානඤ්ච විසයො හොති. එවං ඛණභෙදස්ස අවිසයත්තා "සාරිපුත්තත්ථෙරොපි නෙවඤ්ඤාසි සඤ්ඤායතනං අනුපදවිපස්සනං 1 කාතුං න සක්කොති"ති වුත්තං. දීඝිගතා පන අස්සුතවා පුථුජ්ජනා විත්තස්ස සන්තානං එකත්තෙන ගහෙත්වා සස්සතං ගණිංසු. ඉමිනෙව පරිච්ඡින්නත්තා සරීරෙ ජීවිතිඤ්ඤාදිධම්මසමූහං විනිබ්බොගං කාතුමසක්කොන්තා "එකමෙව අත්තා" ති ගහෙත්වා අත්තගාහපතිතා අහෙසුං. එවං අත්තගාහපතිතෙසු කෙචි පුනබ්භවෙ උප්පත්තිං පස්සිතුං සමත්ථා සස්සතිකා අහෙසුං. කෙචි සත්තස්ස ජරාමරණං දිස්වා "මතොමතො යෙව. නසො පුනඋප්පජ්ජති. අඤ්ඤං යෙවහි උප්පජ්ජති"ති ගණ්හන්තා උච්ඡෙදවාදිනො අහෙසුං. එවං අපරිමාණෙසු චක්ඛාවාලෙසු අපරිමාණදෙවබ්‍රහ්මානොපි සමණපණ්ඩිතාපි එකජ්ඣං සන්නිපතිත්වා මන්තයන්තා තබ්භාවභාවිත්තං අජානන්තා, විඤ්ඤත්තිසා පරිච්ඡින්නත්තා හෙතුඵලසම්බන්ධිවසෙන පවත්තමානානං ධම්මානං අව්‍යාපාරනයඤ්ච එවංධම්මතානයඤ්ච අපස්සන්තා, සන්තානෙන පරිච්ඡින්නත්තා ධම්මානං නිරොධං අපස්සන්තා, සන්තෙන පරිච්ඡින්නත්තා ධම්මානං ඛණෙ ඛණෙ අවිච්ඡින්නුප්පත්තිම අත්තෙකධම්මසාමග්ගිභාවඤ්ච අපස්සන්තා, නානාවිපල්ලාසං සම්පත්තා සිවඤ්ඤං නිබ්බානමඟ්ගං භාවෙතුං කථෙතුං ශක්කොන්ති ඉජ්ඣා අසමත්ථා ව අහෙසුන්ති අත්ථො.

සන්තානස්සානුප්පවෙජ්ජෙ නානාභාවො නිරිහතා,
නියමො ච සකිවෙවිපු එකන්තාදියථාක්‍යකමං.

සමාපස්සං තදුවෙජ්ජ නිබ්බත්තා කම්මවාදිතං,
ජහානි අඤ්ඤථා පස්සං සස්සතාදීනි ගණ්හතීති.

අනඤ්ඤසාධාරණතාදීපනීගාථා වණ්ණනා.

---

1 අනුපස්සවිපස්සනං—මරම්ම

එවං විඤ්ඤත්තිසන්තානඤ්ඤෙන පටිවිජ්ඣනං අත්තගාහං උග්ඝාටෙත්වා එකත්තතයො නානත්තතයො අව්‍යාපාරතයො එවං ධම්මතානයොති එවං විධං නයසාගරං ඔගාහෙත්වා තබ්භාවභාවිතතසංඛාතහෙතු ඵලසම්බන්ධවසෙන පවත්තමානානං නාමරූපානං ඛණසන්තතිභගසඛ්‍යාතං අනිච්චලක්ඛණං, උදයවයපීලනාකාරලක්ඛණං දුක්ඛලක්ඛණං, අවසවත්තිභාවභූතං අනත්තලක්ඛණඤ්ච, දෙවමනුස්සානං කථෙත්වා භයං සන්තාස උපපාදෙත්වා තෙසං සංසාරභය තජ්ජිතානං "අත්ථි ඛෙම"න්ති නිබ්බානඤ්ච නිබ්බානගාමිනිංමග්ගඤ්ච දෙසෙත්වා 1 අමතමහානිබ්බානං සම්පාදෙතුං අයමෙකො මහාපුරිසො සමත්තෝති දස්සෙන්තො බුද්ධරක්ඛිතාචරියො ආහ:—

එකොව සො සන්තිකරො පහඞ්කරො
සඞ්ඛාර ඤ්ඤ්‍යාති අසෙසිතානි,
තෙසං හි ඔජෙඛි සරීරමාසතිං විදං
සිවඤ්ඤ්‍යං දිසතිහුං සමත්තො.

තත්ථ එකොවසොති අසහායභූතො සොමහාපුරිසො. සන්තිකරොති සබ්බසත්තානං නිබ්බානසාධකො. කිලෙසදරහනිබ්බාපකො. රාගග්ගිදොසග්ගිමොහග්ගිජාති අග්ගිජරා අග්ගිව්‍යාධි අග්ගිමරණග්ගි සොකග්ගිපරිදෙවග්ගි දුක්ඛග්ගි දොමනස්සුපායාසග්ගීති ඉමෙහි එකාදසහි අග්ගීහි සන්තත්තානං සත්තානං තං අග්ගිං දෙසනාමත්තවසෙන නිබ්බාපෙතා පහංකරොති පහංකරොතීති පහංකරො. ධම්මාලොකං කරොන්තො මොහන්ධකාරං විද්ධංසෙත්වා ඤ්ඤාණලොකං දස්සෙන්තො. සඞ්ඛාර ඤ්ඤ්‍යාති අසෙසිතානීති සඞ්ඛාරවිකාරලක්ඛණනිබ්බානපඤ්ඤත්තිසඞ්ඛාතඤ්ඤ්‍යාති අසෙසතො ජානිත්වා රූපාරූපානි අඨාරසතෙ පඤ්ඤත්තිසවිත්තවෙතසිකානීති එකසත්තති ධම්මා සඞ්ඛාරානාම. විඤ්ඤත්ති වචීලහුතාදිත්තයඤ්ඤාති පඤ්ඤවිකාරානාම. ජාතිජරාමරණානි ලක්ඛණානීනාම. සන්තිපදං නිබ්බානං නාම. තං තං වොහාරං පඤ්ඤත්තිනාම. ඉදං පඤ්ඤවිධඤ්ඤ්‍යමණ්ඩලං නාම. තත්ථ භගවා අපරිමාණෙසු ලොකධාතුසු සත්තානි ලබ්බවොහාරා අත්ථි දෙවා බ්‍රහ්මා මනුස්සා තිරච්ඡානා පෙතා නෙරයිකා නානාවිත්තයා නානාඨාවරා නානානුභාවා. තෙ සබ්බෙ එකත්ථිකං සංහරිත්වා අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ පඨවිධාතු ආපොධාතු තෙජොධාතු වායොධාතු. චක්ඛුං සොතං ඝාණං ජිව්හා කායො රූපං සද්දො ගන්ධො රසො ඔජා. ඉත්ථින්ද්‍රියං පුරිසින්ද්‍රියං ජීවිතින්ද්‍රියං හදයවත්ථූනි ඉමෙ අට්ඨාරසනිප්පන්නරූපානි. එසෙසා වෙදනා සඤ්ඤා වෙතනා චිත්තං සමාධිජීවිතං මනසිකාරොති අට්ඨ සබ්බසා

1 දස්සසත්වා—මිරමිඤ

ධාරණා. චිත්තෙකග්ගතා විචාරොපිනි විරියං ඡන්දො අධිමොක්ඛොති ඉමෙ ඡ පකිණ්ණකා සද්ධා සති තිරොත්තප්පං අලොභො අදොසො අමොහො තත්‍රම ඤ්ඤිත්තතා කායපස්සද්ධි චිත්තපස්සද්ධි කායලහුතා චිත්ත ලහුතා කායමුදුතා චිත්තමුදුතා කායකම්මඤ්ඤතා චිත්තකම්මඤ්ඤ තා කායපාගුඤ්ඤතා චිත්තපාගුඤ්ඤතා කායුජ්ජුකතා චිත්තුජ්ජුක තා කරුණාමුදිතා කායදුච්චරිතවිරති වචිදුච්චරිතවිරති මිච්ඡාජීවවි රතීති පඤ්චවීසති කුසලා, ලොභො දොසො මොහො දිට්ඨි මානො ඉස්සා මච්ඡරියං කුක්කුච්චං උද්ධච්චං විචිකිච්ඡා අහිරිකං අනොත්ත පං ථිනං මිද්ධන්ති ඉමෙ චුද්දස අකුසලානි තෙ පඤ්ඤස්ස අරූපධ ම්මා ඉති රූපාරූපතො එකූනතිධම්මානං පුඤ්ඤායෙව තං තං වොහාරං ලභති න ඉතො භීයොති" නිට්ඨාපෙත්වා පටිවිජ්ඣති. යො පන සො සම්මිඤ්ජිතං වා බාහං පසාරෙය්‍ය? පසාරිතං වා බාහං සම්මිඤ්ජෙය්‍ය? එවමෙව මනුස්සලොකෙ අන්තරහිතො බ්‍රහ්මලොකෙ පාතුරහොසි. බ්‍රහ්මලොකෙ අන්තරහිතො මනුස්සලොකෙ පාතුරහො සීති! එවමාගතො ලහුමුදුකම්මඤ්ඤභාවො. අනෙකවිධහසිතලපිත නච්චගීතාදිකායවිඤ්ඤත්තිවචීවිඤ්ඤත්තිනිබ්බත්තං එකතො කත්වා කායවිඤ්ඤත්ති වචීවිඤ්ඤත්ති රූපස්සලහුතා රූපස්සමුදුතා රූපස්ස කම්මඤ්ඤතාති ඉදං සබ්බං ලහුමුදුකම්මඤ්ඤභාවපත්තත්තවසෙ න අට්ඨාරසනිප්ඵන්නරූපානං තථාතථා පවත්තති? "නන්ථි ඛ්වත්ථ පිවනභාසනරොසනාදි කාරකො අත්තා"ති සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤුණෙන පරිච්ඡිජ්ජිත්වා ව්‍යාකාසි. යම්පනෙතං ජාතිජරාමරණං නාම සත්තානං සභාවො තමතීතො කොචි ලොකෙ සත්තො නත්ථි. ජරාමරණපරි යොසානා සබ්බසත්තා තථාමතානං පුන ජාති සභාවා එකන්තෙනෙ ච සිජ්ඣතීති ඉමෙ සත්තා නාම පුනප්පුන උප්පජ්ජන්ති. උප්පන්නුප්ප න්නා ජරං පාපුණන්ති. ජරමප්පත්තා අවසා භිජ්ජන්ති. තස්සා "අනි ච්චං දුක්ඛං අනත්තා"ති පටිවිජ්ඣිත්වා දෙසෙසි. තතො එව ලක්ඛණ ත්තයාභතානං ජාතිජරාමරණචක්කබ්ධානං සොකොපායාසසල්ලවිධා නංඅපායභයභීතානංසත්තානංමොක්ඛුපායොඅත්ථිඅජාතිංඅජරං අමරං සන්තං සුඛං නිබ්බානන්ති පටිවිජ්ඣිත්වා තං සම්පාපකමග්ගං දෙසෙ සි. විවරි. විභජි. උත්තානිං අකාසි. යම්පනෙතං පුබ්බබුද්ධානං පරිනි බ්බානකාලතොපට්ඨාය අපපවත්තිනි එසෙසා වෙදනා සඤ්ඤා චෙත නා චිත්තන්ති එවමාදිනා ච ඉමෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානා ඉමෙ චත්තාරො සම්මප්පධානා ඉමෙ චත්තාරො ඉද්ධිපාදා ඉමෙ පඤ්චින්ද්‍රියා ඉමෙ පඤ්ච බලා ඉමෙ සත්තබොජ්ඣඞ්ගා අයං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගොති පරමත්ථවොහාරො පඤ්චක්ඛන්ධානමපි අත්ථියො යථාභූත පරමත්ථ පඤ්ඤත්තිත්තිතං සබ්බං පඤ්ඤස්ස පටිවිජ්ඣිත්වා "අයං එසෙසා අයං වෙදනා සඤ්ඤා චෙතනා චිත්ත"න්ති එවමාදිනා දෙසෙසි

පඤ්ඤපෙසි. එවං ඉමං පඤ්චවිධඤ්ඤෙය්‍යමණ්ඩලං අසෙසතො නිසෙසතො අනුමත්තම්පි අසෙසෙත්වා සබ්බාකාරේන සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණේන තුලයිත්වා තීරයිත්වා තෙසං හි අපරිමාණවණ්ණතාය අපරිමාණානං දෙවමනුස්සානං මජ්ඣෙ පරමාණසිංහවදනෙ උත්තමං අසභිත්තවවනං සීහනාදං නදන්තො නිබ්බානමහාගඝං කථෙතුං සමත්ථොති. තත්ථ ආසභීවාචානාම වත්තාරෝ වෙසාරජ්ජා. වුත්තඤ්ච හෙතං:— "සම්මා සම්බුද්ධස්ස තෙ පටිජානතො ඉමෙ ධම්මා අනභිසම්බුද්ධානි තත්‍ර වත මං සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා දෙවො වා මාරො වා කොචි වා ලොකස්මිං සහධම්මෙන පටිචොදෙස්සතීති නිමිත්තමෙතං භික්ඛවෙ! න සමනුපස්සාමි. එවඤ්චාහං භික්ඛවෙ! නිමිත්තං අසමනුපස්සන්තො ඛෙමප්පත්තො වෙසාරජ්ජප්පත්තො අභයප්පත්තො විහරාමි. ඛීණාසවස්ස තෙ පටිජානතො ඉමෙ ආසවා අපරික්ඛීණාති තත්‍ර වත මං—පෙ—යෙ ඛො පන තෙ අන්තරායිකා ධම්මා වුත්තා භගවතා තෙ පටිසෙවතො නාලං අන්තරායාති තත්‍ර වත මං-පෙ-යස්සඛො පන තෙ අත්ථාය ධම්මො දෙසිතො සො න නීයාති තක්කාරස්ස සම්මාදුක්ඛක්ඛයායාති. තත්‍ර වත මං. සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා දෙවො වා මාරො වා බ්‍රහ්මා වා කොචි ලොකස්මිං සහධම්මෙන පටිචොදෙස්සතීති නිමිත්තමෙතං භික්ඛවෙ! න සමනුපස්සාමි. එතඤ්චාහං භික්ඛවෙ! නිමිත්තං අසමනුපස්සන්තො ඛෙමප්පත්තො අභයප්පත්තො වෙසාරජ්ජප්පත්තො විහරාමි" ති. එවං උත්තමං වෙසාරජ්ජප්පත්තං ආසභීවාචං අසභසම්පන්නාගතං මධ්‍රුරධම්මදෙසනං වදන්තො සිවඤ්ඤාණං දීපයිතුං සමත්ථොති. එවමස්ස දෙසනාමහත්තතං දස්සෙත්වා ඉදානි "එවංවිධධම්මදෙසනො සබ්බසත්තුත්තමො සබ්බසත්තහිතානුකම්පී සො මහාපුරිසො දෙවොවා මාරොවා බ්‍රහ්මාවා කොචිසියා ලොකස්මිං" නති කඞ්ඛිතත්තා අයං සොති දස්සෙන්තො ආහ:—

සො ගොතමො සක්‍යකුලතො මුනින්දො
සබ්බස්ස ලොකස්ස පදීපභූතො,
අත්තානුභාවත්ත භවබ්බිතමහා
මෙවාවදී සාරදඤ්ඤ බලානුපෙක්ඛී.

තත්ථ ගොතමෝති සො එවං විධො මහාපුරිසො ගොතමොති ගොතෙන ගොතමො. සක්‍යකුලතොති සක්‍යවංසසඞ්ඛාතො සුඩොදන මහාරාජෙඤ්ඤපුත්තො මහාමායාදෙවියා කුලතොපසුතො. තස්ස තථා උප්පත්තිභාවං සකලජම්බුදීපවාසිනො මනුස්සාවෙව සකලදසසහස්ස චක්කවාළවාසිනො දෙවබ්‍රහ්මානො ච ජානන්ති. සො තථාජාතො තිණ්ණං උතූනං අනුච්ඡවිකෙසු තීසු පාසාදෙසු වත්තාලීසනාටකිත්ථි

සහසෙසෙහි පරිවුතො පරිචාරියමානො යසොධරාදෙවියා රාහුලනාම කෙ පුත්තෙන පටිලබ්ධෙ ජරාමරණව්‍යාධිමතිපබ්බජිතසඞ්ඛාතානි චත්තාරි නිමිත්තානි දිස්වා නික්ඛමිත්වා පබ්බජිත්වා ඡබ්බස්සානි පධානං කත්වා විසාඛපුණ්ණමදිවසෙ සුජාතාය සෙඨිධීතාය දින්නපායාසං භුඤ්ජිත්වා අස්සත්ථබොධිමූලෙ සබ්බඤ්ඤුතං පත්තො මුනිසෙට්ඨො ජාතො. සො එවං මුනිසෙට්ඨො හුත්වා සබ්බස්ස ලොකස්ස පදීපභූතො සත්තසඞ්ඛාරඔකාස ලොකස්ස ජලමානදීපරුක්ඛොවිය ඨිතො. යොහි එකං චක්කවාළං දීපකපල්ලං කත්වා මහාසමුද්දෙ උදකං තෙලං කත්වා සිනෙරුං වට්ටිං කත්වා දීපං උජ්ජාලෙය්‍ය, සොපි එකමෙව චක්කවාළං ඔභාසෙය්‍ය. න එකස්සාපි සත්තස්ස මොහන්ධකාරං විධමෙය්‍ය. අයම්පන මහාපුරිසො එකපල්ලඞ්කෙ නිසිනොනාව තිසහස්සීමහාසහස්සිලොකධාතුම්පි එකාලොකං කත්වා විවිධපාටිහාරියානි දස්සෙත්වා ධම්මං දෙසෙන්තො සත්තසන්තානගතමොහන්ධකාරවිද්ධංසනසමත්ථො යෙව. තස්මා තථාරූපාය චතුසච්චදෙසනාය අනන්තසත්තෙ භවබන්ධනමහා භවෙසු තණ්හාබන්ධනතො මොචෙසි. කස්මා? කිම්පෙක්ඛමානොති? තෙසං සන්තිකා න කිඤ්චි සක්කාරගරුකාරාදිනි අපෙක්ඛමානො කෙවලං කාරුඤ්ඤබලා දුක්ඛාභිභූතානං අනාථභාවදස්සනෙන "කථම්මෙ සත්තෙ දුක්ඛතො ච දුක්ඛහෙතුතො ච මොචෙය්‍ය"න්ති? එවං උප්පන්නකරුණාබලෙන මොචෙසීති අත්ථො.

ඉමා සංසාරෙ සුදුක්ඛං අමතමිව භයං සබ්බසත්තෙසු දයාය
තෙසං ඤත්වා ගතිකාලං කමලදලිලජ්ජිතා සාධුනික්ඛාපයන්තො
බුද්ධා බොධිඤ්චපත්තො සකලමතිලයිපත්තසබ්බඤ්ඤුභාවං
තඤ්චාහං තස්ස බොධිං පමුදිතමනසා සබ්බකාලං නමාමි.

ඉති සාධුජනානන්දනිදනෙ ජිනාලඞ්කාරෙ අසාධාරණඤ්ඤුණවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

එවං භගවතො අනඤ්ඤසාධාරණං සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤුණං වණ්ණෙත්වා තස්ස උපපත්තිහෙතුං වණ්ණෙතුකාමො කථෙතුකම්‍යතාපුච්ඡා වසෙන පුච්ඡන්තො ආහ:—

වණ්ණං තස්සීධ අනුපමකං ගුණං
න තෙන තුල්‍යො පරමොව විජ්ජති,
කිං තං ගුණං සංසදිසෙන දින්නං?
සඤ්ඤං කතං කිඤ්ඤු? අධිච්ච ලබ්ධං?

තස්සත්ථো ඉමස්මිං ලොකෙ ජාතස්ස තස්ස මහාපුරිසස්ස **අනප්ප**කං ගුණං වදෙථ. තස්ස ගුණං කථෙන්තානං මුඛං **නප්පහොති**. **තං** ගණ්හාම තාවදෙව තෙන **සමො වා උත්තමො වා නත්ථි**ති. **එවං** සන්තෙපි **තං පුච්ඡාම**:—කිං **තං** තාදිසං බුද්ධගුණං සදිසෙන බුද්ධෙන **වා** දිට්ඨං? උදාහු **අත්තනො** බාහුබලෙන **කථං**? කිඤ්චාපි? **තවානුමතිං පුච්ඡාම**. **අධිච්චලද්ධං**? යථාසමත්ථෙන ලභි? **සබ්බ** බුද්ධගුණා **එකතො** හුත්වා විවරමානා **යථාසමත්ථෙන** තං දිස්වා **තස්මිං** ආවිසිංසු? කිං **කාරණෙනෙව ලද්ධන්ති**? පුච්ඡති. **එවං** පුච්ඡිතමත්ථං **විස්සජ්ජෙන්තො** ආහ: -

නාධිච්චලද්ධං න ච සබ්බබුද්ධා
බ්‍රහ්මාදිනං සම්මුතියා බහූනං,
සයංකතෙනෙව අනුපමෙන
දානාදිනා ලද්ධිදං විපාකං.

තත්ථ නාධිච්චලද්ධන්ති නෙව අකාරණෙන. යථාසත්ථෙන ලද්ධං. **න ච සබ්බබුද්ධා**ති සබ්බබුද්ධතොපි න ලද්ධං. අථ වා බ්‍රහ්මාදීනං බහූනං සම්මුතියාපි න ලද්ධං. නහි මහාසම්මතරඤ්ඤො විය බහූ මනුස්සා දෙවබ්‍රහ්මානො එකජ්ඣිං සන්නිපතිත්වා "අයං අම්හාකං බුද්ධො හුත්වා ඔවාදානුසාසනිං කරොතූ"ති බුද්ධසම්මුතිං අදංසු. **සයංකතෙනෙ**ව**ා**ති අත්තනායෙව කතෙන සාධිතෙන **අනුපමෙනා**ති උපමාතික්කන්තෙන **දානාදිනා**ති සමතිංසපාරමිතාපුඤ්ඤෙන. තෙසං පුඤ්ඤානං ඵලභූතං ඉදං බුද්ධත්තං බුද්ධගුණං බුද්ධානුභාවං දසබලවත්තුවෙසාරජ්ජාදිඅනඤ්ඤසාධාරණගුණං ලභීති අත්ථො. එත්ථාහ:—" බුද්ධො සො භගවා සයම්භූ අනාචරියකො පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු සාමං සච්චානි අභිසම්බුජ්ඣි. තත්ථ ච සබ්බඤ්ඤුතං පත්තො බලෙසු ච වසීභාවන්ති බුද්ධො"ති වුත්තං. යො හි අඤ්ඤං ඝරං දිස්වා වා සුත්වා වා " මයාපි එවරූපං ඝරං කාතුං වට්ටතී"ති අත්තනො ඝරං කරොති. තථා රථං සකටං කුරුමානො පුබ්බෙ රථං සකටං දිස්වා වා සුත්වා වා කරොති. අදිස්වා අසුත්වා කිඤ්චි සිප්පං කම්මං වා කාතුං න සක්කා. පගෙව එවං මහානුභාවං බුද්ධභාවං." ඉමාය පටිපත්තියා එවරූපං බුද්ධානුභාවං ලභිස්සාමි"ති කථං තෙන ඤාතන්ති? සච්චමෙතං කාරණං. කාරණමපනෙත්ථ අත්ථි. යො හි පුබ්බෙ ඝරං දිස්වා " එවරූපං ඝරං අහම්පි කරිස්සාමි"ති දරුසම්භාරාදීනි සම්පාදෙති? තස්ස සබ්බසම්භාරෙ සමත්තෙ පුනඝරාවලොකනෙන පයොජනං නත්ථි. පුබ්බෙ දිට්ඨනියාමෙන ඝරං කරොති. තථාරථසකටාදීනි. **එවමයමපි** කිඤ්චාපි **ඉමස්මිං** බුද්ධභූතභාවෙ අදිට්ඨං අසුතං පුරිමාසු,

ජාතීසු බුද්ධෙ1 දිසවා අකාසි. නො අදිසවා. තෙසං ධම්මං සුත්වාව අකාසි, නො අසුත්වා. තස්මා සො යදා පුඛබුබෙ දිසවා තදත්ථාය පටිපජ්ජි. තං දස්සෙන්තො බුද්ධරක්ඛිතාචරියො ආහ:—

ඉමිනා මතුනතා ගි අස බිනානං
සතං සහස්සා න ගිනානමත්ථකෙ,
කප්පෙ අතීතම්ගි සුමෙධනාමකො
වෙහාසගා ගවජ්ජති ඉද්ධියා තදා.

දීපඞ්කරො නාම ජිනො සසත්ථිකා
රම්මං පුරං ගාති විරොචමානො,
මනුස්සදෙවෙහිපූජීගගතා
සහස්සරංසිවිය භානුමා තගෙ.

තස්සාදිසං කාතුමගුස්සභාවං
බුද්ධොති සුත්වා සුමගෙන පතිතො,
මම්පි දෙහම්පනමස්ස දත්වා
බුද්ධො අහං 2 හෙස්සමනාගතෙදිසො.

තස්සිදිසත්ථස්ස කතාදරකම්ගි පඞ්ඛ
කත්වාන සෙතුං ගසි සො සදෙහං,
බුද්ධො අහං ගවජ්ජතු පිඨිගා මම
බොධිං සමෙ හෙස්සති මෙ අනාගතෙ.

උස්සිස්සකස්සාථ ජිනො ගි තස්ස
අජ්ඣාසයං ගිරුඛති මස්ස නාගතෙ,
සුත්වා විගාකාගි අසෙසතොගි
බුද්ධො අහං හෙස්සති නාගතෙසු.

සුත්වාන පතෙනාවමනාගිසෙකං
ලඛ්ධාව බොධිං සමනුස්සරන්තො,
පූජෙත්ව ගාතෙ මුනි දෙවමානුසෙ
උක්කාස සො සම්මගි පාරමිදස.

දළ්හං ගහෙත්වා සමතිංස පාරමි
සික්ඛාතතාගස්ස්ඛවස්ස ජිනස්ස සන්තිකෙ,
කාතුං සමත්ථොපි භවස්ස පාරං
සත්තහිතත්ථකාරුණ්ණදවසා 3 භවං ගතො.

---

1 පුරිමබුද්ධෙ—මරවම 2 අහම්පස්ස—ලංකා 3 කාරුණ්ණබලා—මරවම

තත්ථ ඉතෝති ඉමස්මා මහාභද්දකප්පා. **චතුන්නඤ්ච අසංඛ්‍යානන්ති** එත්ථ හි ඉති තථාහීති වුත්තසම්බන්ධතෝ. **චතුන්නන්ති** බුද්ධන්තරවසෙන චතුබ්බිධානං. **අසංඛ්‍යානන්ති** ගණිතපථමතීතානං. ඉධ අසංඛ්‍යයසද්දෙ අපරිමෙය්‍යෙ වත්තති. තෙනාහ දීපඞ්කරො භගවා:- "අපරිමෙය්‍යො ඉතො කප්පෙ බුද්ධො ලොකෙ භවිස්සති"ති. තථා අපරිමෙය්‍යෙ සති චතුන්නන්නඤ්ච ගණිතපරිවෙජ්දෙ කථං ආගතොති.? බුද්ධන්තරවසෙන. තථාහි දීපඞ්කරකොණ්ඩඤ්ඤානමන්තරෙ එකමසංඛෙය්‍යං. කොණ්ඩඤ්ඤමඟලානමන්තරෙ එකමසංඛෙය්‍යං. සොභිතඅනොමදස්සීනමන්තරෙ එකමසංඛෙය්‍යං. නාරදපදුමුත්තරානමන්තරෙ එකමසංඛෙය්‍යන්ති එවං. බුද්ධන්තරවසෙන චතුබ්බිධානං. **මජ්ඣෙති** උපරි ආදිමෙහි අන්තෙ. **කප්පෙ අතීතෙ** අතීතෙ කප්පසතසහස්සාධිකානං චතුන්නං අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානං ආදිභූතෙ චතුබ්බිධෙ විතෙ කප්පෙ. **සුමෙධකොති** තස්ස නාමං. **වෙදාගූති** ආකාසතො. **ඉද්ධිබලෙන ගච්ඡිංසූති** යදි දීපඞ්කරො භගවා රම්මනගරගාමීං මඟ්ගං පටිපන්නො? තදුතිඅත්ථෙ. **දීපඞ්කරස්ස නාමජ්ජිතෙ** ති තස්මිං. ඛො පන කප්පෙ **තණ්ඩඞ්කරො**—මෙධඞ්කරො—සරණඞ්කරොති ඉමෙසං තිණ්ණං බුද්ධානං අච්චයෙන දීපඞ්කරොනාම සම්මාසම්බුද්ධො. කප්පසතසහස්සාධිකානි සොළසඅසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානි පාරමියො පූරෙත්වා මනුස්සානං වස්සසතසහස්සායුකකාලෙ අමරවතීනාමනගරෙ සුදෙවරාජානම්පටිච්ච සුම්මධාදෙවියා කුච්ඡිතො පසුතො දසවස්සසහස්සානි රජ්ජං කාරෙත්වා පදුමවතීදෙවියා උසභක්ඛන්ධිනාමෙ පුත්තෙ පටිලද්ධෙ චත්තාරි පුබ්බනිමිත්තානි දිස්වා හත්ථියානෙන මහාපරිවාරෙන ගන්ත්වා සුනඤ්ඤරාමෙ පුරිසකොටියා සද්ධිං පබ්බජිත්වා දසමාසෙ පධානවරියං කත්වා පිප්පලිබොධිරුක්ඛමූලෙ සම්මාසම්බොධිම්පත්වා සුනඤ්ඤරාමෙ ධම්මචක්කම්පවත්තෙත්වා පවත්තනවරධම්මචක්කො ජනපදචාරිකං චරන්තො අනුක්කමෙන රම්මනගරමඟ්ගෙ සුදස්සනමහාවිහාරෙ පටිවසති. තදයං සුමෙධතාපසො අමරවතීනගරෙ අමිතභොගෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ ජාතො සුමෙධොනාම බ්‍රාහ්මණකුමාරො හුත්වා වෙදත්තයපාරගූ මාතාපිතූනං අච්චයෙන ධනවිලොකනං කත්වා පුඤ්ඤානි කරොන්තො අගාරං අජ්ඣාවසති. තෙනවුත්තං කපිලවත්ථුනගරෙ නිග්‍රොධාරාමෙ ඤාතිසමාගමෙ ආකාසෙ රතනවඩ්ඩකමං මාපෙත්වා සමකපාටිහාරියං කරොන්තෙන භගවතා:—

"නගරෙ අමරවතියා සුමෙධො නාම බ්‍රාහ්මණො,
අනෙකකොටිසන්නිචයො පහූතධනධඤ්ඤවා.

අජ්ඣායකො මන්තධරො තිණ්ණං වෙදානපාරගූ,
ලක්ඛණෙ ඉතිහාසෙ ච සඩ්ඪෙ පාරමිංගතො.

රහොගතො නිසීදිත්වා එවං විනෙතබ්බං තදා,
දුක්ඛා පුනබ්භවො නාම සරීරස්ස ච භෙදනං.

ජාතිධම්මො ජරාධම්මො ව්‍යාධිධම්මො චහං තදා,
අජරං අමරං ඛෙමං පරියෙසිස්සාමි නිබ්බුතිං.

යත්‍රාහුනිමං පූතිකායං නානාකුණපපූරිතං,
ඡඩ්ඩයිත්වාන ගවෙජ්ජස්සං අනපෙක්ඛො අනත්ථිකො.

අත්ථිහෙතිති සො මග්ගො න සො සක්කා නහෙතුයෙ,
පරියෙසිස්සාමි තං මග්ගං භවතො පරිමුත්තියා.

යථාපි දුක්ඛෙ විජ්ජන්තෙ සුඛං නාමත්ථි විජ්ජති,
එවං භවෙ විජ්ජමානෙ විභවොපි ඉවජ්ජිතබ්බකො.

යථාපි උණ්හෙ විජ්ජන්තෙ අපරං විජ්ජති සීතලං,
එවං තිවිධග්ගි විජ්ජන්තෙ නිබ්බානං ඉවජ්ජිතබ්බකං.

යථාපි පාපෙ විජ්ජන්තෙ කල්‍යාණම්පි විජ්ජති,
එවමෙව ජාති විජ්ජන්තෙ අජාතිම්පි ඉවජ්ජිතබ්බකං.

යථා ගූථගතො පොසො1 තළාකං දිස්වාන පූරිතං.
න ගවෙසති තංතළාකං න දෙසො තළාකස්ස සො.

එවං කිලෙසමලඛ්ඩෙ විජ්ජන්තෙ අමතන්තළෙ,
න ගවෙසති තං තළාකං න දෙසො අමතන්තළෙ.

යථා අරිහි පරිරුද්ධො විජ්ජන්තෙ ගමනම්පථෙ *
න පලායති සො පුරිසො න දෙසො අඤ්ඤස්ස සො.

එවං කිලෙසපරිරුඬෙ විජ්ජමානෙ සිවෙ පථෙ,
න ගවෙසති තං මග්ගං න දෙසො සිවමඤ්ඤසෙ.

යථාපි ව්‍යාධිතො පොසො විජ්ජමානෙ තිකිච්ඡකෙ,
න තිකිච්ඡාපෙති තං ව්‍යාධිං න සො දෙසො තිකිච්ඡකෙ.

එවං කිලෙසව්‍යාධිනි දුක්ඛිතො පතිපීළිතො,
න ගවෙසති තමාචරියං න සො දෙසො විනායකෙ.

යථාපි කුණපං පුරිසො කණ්ඨෙ බද්ධං ජිගුච්ඡිය,
මොචයිත්වාන ගවෙජ්ජය සුඛී සෙරී සයං වසී.

---

1 'පූරිසො' කත්ථචි

* "ගමනම්පථෙති ගමනූපථෙ—ඡ්‍ඡඳමවිනාසනං අනුස්සාරාගමං කත්වාවුත්තතනති—බුද්ධවංසට්ඨකථා.

තථෙවිමං පූතිකායං නානාඛුණපසඤ්චයං,
ඡඩ්ඩයිත්වාන ගවෙජ්ජයං අනපෙක්ඛා අනත්ථිකා.

යථා උච්චාරඨානම්හි කරීසං නරනාරියො,
ඡඩ්ඩයිත්වාන ගවෙජ්ජයුං? අනපෙක්ඛා අනත්ථිකා.

එවමෙවාහං ඉමං කායං නානාඛුණප පූරිතං,
ඡඩ්ඩයිත්වාන ගවජ්ජිස්සං වවවං කත්වා යථාඛුවිං.

යථාත්ථ ජජ්ජරං නාවං පළ්ගහං උදකනාගිනිං 1
සාමි ඡඩ්ඩෙත්වා ගවජ්ජනති අනපෙක්ඛා අනත්ථිකා.

එවමෙවාහම්පි ඉමං කායං නවවජ්ජිදං ධුවස්සවං,
ඡඩ්ඩයිත්වාන ගවජ්ජිස්සං ජීණණං නාවංව සාමිකා.

යථාපි පුරිසො චොරෙහි ගවජ්ජෙනො භණ්ඩමාදිය,
භණ්ඩචෙජ්දභයං දිස්වා ඡඩ්ඩයිත්වාන ගවජ්ජති.

එවමෙව මයං කායො මහාචොරසමො විය,
පහායිමං ගමිස්සාමි කුසලචෙජ්දනාභයා'ති.

එවාහං චින්තයිත්වාන නෙකකොටිසතං ධනං,
නාථානාථානං දත්වාන තිම්වත්තමුපාගමිං.

තිම්වත්තස්ස අවිදූරෙ ධම්මඤ්ඤානාම පබ්බතො,
අස්සමො සුකතො මය්හං පණ්ණසාලා සුමාපිතා.

චඞ්කමං තත්ථ මාපෙසිං පඤ්චදෙසෙ විවජ්ජිතං,
අට්ඨගුණසමුපෙතං අභිඤ්ඤාබලමාහරිං.

සාටකා පජ්ජිං තත්ථ නවදෙසමුපාගතං,
චාකචිරං නිවාසෙසිං වාදසගුණමුපාගතං.

අට්ඨදෙසසමාකිණ්ණං පජ්ජිං පණ්ණසාලකං,
උපාගමිං රුක්ඛමූලං ගුණොදසහුපාගතං.

වාපිතං රොපිතං ධඤ්ඤං පජ්ජිං නිරවසෙසතො,
අනෙකගුණසම්පණ්ණං පවත්තතඵලමාදියිං.

තත්ථප්පධානං පදහිං නිසජ්ජට්ඨානවඩ්ඩකෙ,
අබ්භන්තරම්හි සත්තාහෙ අභිඤ්ඤාපලපාපුණි'නති.

---

1 'උදකවාහිනිං'- කත්ථචි

තස්ස පඤ්චවඞ්කගුණදෙසනාය: —ඛරවිසමතා—අනෙතාරුක්ඛතා—ගහනවජ්ජනතා—අනිසම්බාධතා—අතිවිසාලතාති ඉමෙ පඤ්ච අවඤ්ඤගුණසමුපෙතත්තා "එවං සමාහිතෙ චිත්තෙ පරිසුද්ධෙ පරියොදාතෙ අනඞ්ගණෙ විගතූපක්කිලෙසෙ මුදුභූතෙ කම්මනියෙ ඨිතෙ ආනෙඤ්ජප්පත්තෙ"ති එවංවුත්තෙහි අට්ඨහි ගුණෙහි යුත්තං. තාපසපබ්බජ්ජං හි පබ්බජිතානං සාටකසම්භවෙ නවදෙසා:—සාටකස්ස මහග්ඝභාවො—පරපටිබද්ධභාවො— පරිභොගෙන ලහුං කිලිස්සනභාවො කිලිට්ඨෙ, ධොවිතබ්බොව පුනරඤ්ජිතබ්බොව හොති—පරිභොගෙන ජීරණභාවො, ජීණස්ස පන තුන්නකරණං වා අඞ්ගලදානං වා කාතබ්බං හොති—පුනපරියෙසනාය දුරභිසම්භවභාවො—තාපසපබ්බජ්ජාය අනනුවජ්ජිකභාවො—පච්චත්ථිකානං සාධාරණභාවො. යථා නං පච්චත්ථිකා න ගණ්හන්තීති? එවං ගොපෙතබ්බං හොති—පරිදහතො විහූසණට්ඨානභාවො— ගහෙත්වා වරන්තස්ස මහිච්ඡභාවොති. වාකචීරන්ති මුඤ්ජතිණං ගිරිගිරං කත්වා ගන්ථත්වා කතං වාකමයං චීරං. තස්මිං වාදසානිසංසා:—අපපඤ්ඤතා—අපරායත්තතා— සහත්ථිකාතුංසකාදිගණෙය්යතා—පරිභොගෙන සනිකං කිලිස්සති පරිභොගෙන ජීරණසිබ්බිතබ්බභාවො—චොරභයාභාවො—පරියෙසන්තස්ස සුඛෙන කරණභාවො—තාපසපබ්බජ්ජායසාරුප්පභාවො—සෙවමානස්ස විහූසණට්ඨානභාවො-චීවරපච්චයෙ අපච්ඡභාවො-පරිභොගෙසුඛභාවො-වාකූපපත්තියා සුලභභාවො—වාකචීරෙ නත්ථෙපි අනපෙක්ඛභාවොති. අථ සුමෙධපණ්ඩිතො තස්ස පණ්ණසාලායං විහරන්තො පච්ඡූසසමයෙ පබුජ්ඣිත්වා අත්තනො නිත්ථරණත්ථාය පච්චවෙක්ඛන්තො එවං කිර චින්තෙසි:—" අහමපන සුවණ්ණවලයනූපුරාදිසංසට්ඨනස්ස දස්සමම්සිසිනමධුරහසිතකථිතගෙහජ්ජනරමණීයං ඵලාර විභවසොභිතං සුරවරභවනාකාරමගාරං ඛෙලපිණ්ඩං විය පහාය විවෙකාරාමතාය සබ්බජ්ජනපාපපවනං 1 තපොවනං පවිට්ඨොස්මි. ඉධ පන මෙ පණ්ණසාලාය වාසො දුතියසරාවාසො විය හොති. හත්ථිගං රුක්ඛමූලෙ වසෙය්යන්ති" තෙන වුත්තං:—" අට්ඨදෙසසමාකිණ්ණං පජහිං පණ්ණසාලක"නති ආදි. අට්ඨදෙසා නාම මහාසම්භාරෙහි නිප්පාදනීයතා—තිණපණ්ණමත්තිකාදීහි නිච්චං පටිජග්ගනතා—සෙනාසනං නාම මහල්ලකස්ස පාපුණාති, අවෙලාය වුට්ඨාපියමානස්ස චිත්තෙකග්ගතා නහොතීති වුට්ඨාපනියභාවො—සීතුණ්හස්ස පටිඝාතෙන කායසුඛුමාලකරණභාවො—සරං පවිට්ඨෙන යං කිඤ්චි පාපං සක්කාකාතුන්ති ගරහපටිවජ්ජනකාරණභාවො-" මගාගමිද "නති සපරිගාහභාවො-සදුතියකවාසො- ඌකාමංකුණ්ඩකගොලිකාදීනංසාධාරණතාය

1 පාවනං— පවාහනං—කත්ථචි

බහුසාධාරණභාවෝති ඉමෙ අට්ඨ පණ්ණසාලාය දෙසා. රුක්ඛමූලෙ දසගුණා නාම:— අපපසමාරම්භතා— උපගමනමත්තමෙවෙත්ථ හොතීති සුලභානවජ්ජතා—අභිණ්හං තරුපණ්ණ 1 විකාරදස්සනෙන අනිච්චසඤ්ඤසමුට්ඨාපනතා— සෙනාසනමෙවෙරිභාවො— තත්ථ හි පාපං කරොන්තො ලජ්ජතීති පාපකරණෙ රහාභාවො—පරිගාහකරණාභාවො-දෙවතාධිසහවාසො—ඡන්නාපටිඝෙපො—පරිභොගසුඛතා-රුක්ඛමූලසෙනාසනස්ස ගතගතට්ඨානෙ සුලභතාය අනපෙක්ඛභාවොති එවං පණ්ණසාලාය දෙසෙ ච රුක්ඛමූලෙ ගුණෙ ච දිස්වා පණ්ණසාලං පහාය රුක්ඛමූලං උපගන්ත්වා අභිඤ්ඤාබලං පත්වා සුමෙධතාපසෙ සමාපත්තිසුඛෙන විහරාමෙතෙන සබ්බජනස්ස ඔඝතරකරො මාරබලභයභඤ්ජකරො ඤාණදීපඛ්කරො දීපඛ්කරො නාම සකලලොකසඤ්ඤකරො දසබලො අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං පත්වා චතූහි ඛීණාසවසතසහස්සෙහි පරිවුතො අනුපුබ්බෙන චාරිකං චරමානො පරමරම්මං රම්මං නාම නගරං පත්වා සුදස්සනමහාවිහාරෙ පවිවසති. රම්මනගරවාසිනොපි ඛො පුප්ඵගන්ධාදිහත්ථා සුදස්සනවිහාරං ගන්ත්වා දසබලං වන්දිත්වා පූජෙත්වා සත්ථුනාය නිමන්තෙත්වා පුන දිවසෙමහාදානසජ්ජෙත්වා සුදස්සනමහාවිහාරතොයාව රම්මනගරං තාව මග්ගං අලං කරොන්තෙ. තස්මිං ඛණෙ සො සුමෙධපණ්ඩිතොපි තෙනෙව දෙව කරණීයෙන ආකාසෙන ගච්ඡන්තො තෙ හත්ථපහට්ඨෙ මහාජනෙ මහතා උස්සාහෙන මග්ගං සොධෙන්තෙ ච අලඞ්කරොන්තෙ ච දිස්වා විනෙතසි. " නයිමෙ රාජානමත්ථාය එවං කරොන්ති. භවිතබ්බමෙත්ථ කාරණෙනා"ති ආකාසා ඔතරිත්වා තෙ මනුස්සෙ පුච්ඡි. " කස්ස පන තුම්හෙ මග්ගං සොධෙථා?"ති. තෙ ආහංසු:- ' භන්තෙ! සුමෙධ! කිං තුම්හෙ න ජානාථ? දීපඞ්කරො නාම සම්මාසම්බුද්ධො අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං පත්වා පවත්තවරධම්මචක්කො ජනපදචාරිකං චරන්තො අනුක්කමෙන අම්හාකං නගරං පත්වා සුදස්සනමහාවිහාරෙ පටිවසති. මයං තං භගවන්තං නිමන්තයිම්හ. තස්සෙතං බුද්ධස්ස භගවතො ආගමනමග්ගං සොධෙමා"ති. තතො තං සුත්වා සුමෙධතාපසො විනෙතසි:— " බුද්ධොති ඛො පනෙස ඛොසො පි දුල්ලභො ලොකස්මිං. පනෙව බුද්ධුප්පාදං. තෙනහි මයාපි ඉමෙහි මනුස්සෙහි සද්ධිං දසබලස්ස ආගමනමග්ගං සොධෙතුං වට්ටතී"ති විනෙත්වා සොතෙමනුස්සෙ ආහ:—"සචෙ තුම්හෙ ඉමං මග්ගං බුද්ධස්ස භගවතො සොධෙථ? මයාපි එකා ඔකාසං 2 දෙථ. අහම්පි තුම්හෙහි සද්ධිං බුද්ධස්ස මග්ගං සොධෙමි"ති. එවං වුත්තෙ තෙ සාධූති සම්පටිච්ඡිත්වා " අයං සුමෙධපණ්ඩිතො මහිද්ධිකො මහානුභාවො"ති ජානන්තා

1 තරුණපණ්ණං-කත්ථචි 2 ඔකාසං—මරම්ම

දුබ්බිඤ්ඤෙය්‍යතාය අනිච්චතං එකං ඔකාසං සල්ලක්ඛෙත්වා "ඉමං ඔකාසං තුමෙහි සොධෙථ අලඞ්කරොථා"ති අදංසු.1- අථ සුමෙධපණ්ඩිතො බුද්ධාරම්මණං පීතිං උප්පාදෙත්වා විනෙතුං "අහං පනිමං ඔකාසං ඉඞ්ඝිය පරමදස්සනීයං කාතුං පහොමි එවංකතො පන න මං පරිතොසෙති. අජ්ජ පන මයා කායවෙය්‍යාවච්චං කාතුං වට්ටතී"ති පංසුං ආහරිත්වා තං පදෙසං පූරෙති. තස්ස පන තස්මිං පදෙසෙ අසොධිතෙ එපපකතෙයෙව මනුස්සා භගවතො කාලං ආරොචෙසුං. අථ උපඞ්කරෙ භගවා "සසම්ඛ්‍ය"ති චතුබ්බිණ්ණසව සතසහස්සෙහි පරිවුතො මනුස්සදෙවෙහි අභිපූජීයමානො නභෙ ආකාසෙ සහස්සරංසි භානුමා විය විරොචමානො රම්මං පුරං යාතීති සම්බන්ධො අථ සුමෙධතාපසො තං භගවන්තං අනොපමාය බුද්ධසිරියා සකලං ලොකධාතුං එකාලොකං කුරුමානං සුනක්ඛරතුවජිං ඔභාසයමානං තරුණසූරියං විය ආගච්ඡන්තං දිස්වා පීතිසාගරෙ නිමුජ්ජිත්වා "අජ්ජ මයා දසබලස්ස ජීවිතපරිච්චාගං කාතුං වට්ටතීති. මාව භගවා කලලෙ අක්කමි. මණිමයඵලකසෙතුං අක්කමන්තො විය සඞ්ඛවතුනිබ්බිණ්ණසවසතසහස්සෙහි මම චිත්තං අක්කමන්තො ගච්ඡතු. සචෙ අහම්පි අනාගතෙ එවරූපො බුද්ධො භවෙය්‍ය"න්ති විනෙතුං. තෙන වුත්තං:— **හත්ත්‍යස්ස්‍ය කාගුත්‍ගුස්‍ගාන්‍ය**ති ආදි. තස්ස භගවතො ආගමනමග්ගං සම කාතුං උස්සහන්තානං මනුස්සානං වචනං සුත්වා **සුමෙධොති** සොමනස්සපත්තො **පහිට්ඨොති** බුද්ධාරම්මණස්ස පීතියා පූරිතසරීරො 2 **අජ්ජාති** ඉදානි. **ඔමද්දතීති** මස්සං සරීරං. **ඉමස්ස** ආගච්ඡන්තස්ස භගවතො දත්වාති පූජෙත්වා ජීවිතපරිච්චාගං කත්වා **බුද්ධාඅහ සහස්සමනාගතෙ** දිස්සාමි අහම්පි අනාගතෙ එදිසො බුද්ධො භවෙය්‍යන්ති" විනෙතුං. එවං විනෙත්වා කෙසෙ මුචිත්වා අජිනජටාවාකචීරානි කාලවණ්ණකලලෙ පක්ඛිපිත්වා තත්ථෙව කලලපිණ්ඩෙ නිපජ්ජි. තෙන වුත්තං:— **හත්ත්‍යස්ස්‍ය කාදුකමහිපං කොති** ආදි. තස්මිං මහොඝෙ එකසම්මිං කාදුරෙ උදකසම්භිනෙන පඞ්කාවාටෙ. **කාවාන සෙතුංඅයි ඔඝදෙ**හන්තිසො සුමෙධපණ්ඩිතො ස දෙහංඅත්තනො සරීරංසෙතුංකත්වා සයි. කිමපෙක්ඛමානො? **ඛොධි. ස ඒව හෙස්සති මෙ අනාගතෙ**ති. එතදත්ථායාති අධිප්පායො. තතො සුමෙධපණ්ඩිතො කලලපිණ්ඩෙ නිපන්නො එවං විනෙතුං. -සචෙ අහං ඉමෙජ්ජයං එත්ථෙව භගවතො ධම්මං සුත්වා ධම්මන්වාවං ආරුහිත්වා සබ්බකිලෙසෙ ඛාපෙත්වා පබ්බජිත්වා සංඝනවකො හුත්වා රම්මනගරං පවිසෙය්‍යං. තමෙව අනවජ්ජරියං අඤ්ඤතකවෙසෙන පන මෙ කිලෙසෙ ඛාපෙත්වා නිබ්බානපත්තියා කිච්චං නත්ථි. යන්නූනාහං

1 ආකංඛ—මරම්ම 2 පූරිතසරීරො—මරම්ම

දීපංකරදසබලො විය පරමාභිසම්බොධිං පත්වා ධම්මනාවං ආරුහිත්වා මහාජනං සංසාරසාගරා උත්තාරෙත්වා පච්ඡා පරිනිබ්බායෙය්‍යං ඉදං මෙ පතිරූප"න්ති.

" මනුස්සත්තං ලිඟසම්පත්ති හෙතු සත්ථාරදස්සනං,
පබ්බජ්ජා ගුණසම්පත්ති අධිකාරො ච ඡන්දතා,
අට්ඨධම්මසමොධානා අභිනීහාරො සම්ජ්ජති"ති.

වුත්තඅට්ඨධමෙ සමොධානෙත්වා බුද්ධභාවාය අභිනීහාරං කත්වා නිපජ්ජි. තෙන වුත්තං:—

" පඨවියං නිපන්නස්ස එවං මෙ ආසි චෙතසො,
ඉච්ඡමානො අහං අජ්ජ කිලෙසෙ ඛාපයෙ මම.

කිමෙම අඤ්ඤතවෙසෙන ධම්මං සච්ඡිකතෙනිධ?
සබ්බඤ්ඤුතං පාපුණිත්වා බුද්ධො හෙස්සං සදෙවකෙ.

කිමෙම එකෙන තිණ්ණෙන පුරිසෙන ථාමදස්සිනා,
සබ්බඤ්ඤුතං පාපුණිත්වා සන්තාරෙස්සං සදෙවකෙ.

ඉමිනා මෙ අධිකාරෙන කතෙන පුරිසුත්තමෙ,
සබ්බඤ්ඤුතං පාපුණාමි තාරෙම් ජනතං බහුං.

සංසාරසොතං ඡින්දිත්වා විධංසෙත්වා තයො භවෙ,
ධම්මනාවං සමාරුය්හ සන්තාරෙස්සං සදෙවකෙ"ති.

දීපඞ්කරොපි භගවා ආගන්ත්වා සුමෙධපණ්ඩිතස්ස සීසභාගෙ ඨත්වා ව්‍යාකරණමකාසි. තෙන වුත්තං:— **උස්සීඝකෙ—පෙ—නාගනෙසූති** තස්ස **අනාගනෙසූති** බහුවචනං කාලස්ස අපරිමෙය්‍යතං දස්සෙති. දීපඞ්කරොපි භගවා අසෙසතො ව්‍යාකරොන්තො ආහ:—

" දීපඞ්කරො ලොකවිදූ ආහුතීනං පටිග්ගහො,
උස්සීඝකෙ මං ඨත්වාන ඉදං වචනමබ්‍රවි.

පස්සථ ඉමං තාපසං ජටිලං උග්ගතාපනං,
අපරිමෙය්‍යෙ ඉතො කප්පෙ බුද්ධො ලොකෙ භවිස්සති.

අහු කපිලවහ්‍යා රම්මා නික්ඛම්මිත්වා තථාගතො,
පධානං පදහිත්වාන කත්වා දුක්කරකාරියං. 1

අජ්පාලරුක්ඛමූලස්මිං නිසීදිත්වා තථාගතො,
තත්ථ පායාසමග්ගය්හ නෙරඤ්ජරමුපෙහිති.

---

1 කාරියං—කත්ථචි

නෙරඤ්ජරාය තීරෙ පායාසං ආදාය සො ජිනො,
පටියත්තවරමග්ගෙන බොධිමූලමහි එහිති.

තතො පදක්ඛිණං කත්වා බොධිමණ්ඩං අනුත්තරෙ,
අස්සත්ථරුක්ඛමූලමහි බුජ්ඣිස්සති මහායසො.

ඉමස්ස ජනිකා මාතා මායා නාම භවිස්සති,
පිතා සුද්ධොදනො නාම අයං හෙස්සති ඥාතකො.

අනාසවා වීතරාගා සන්තත්තිතා සමාහිතා,
කොලිතො උපතිස්සො ච අග්ගා හෙස්සන්ති සාවකා.

ආනන්දො නාමුපට්ඨා කො උපට්ඨිස්සති තං ජිනං,

ඛෙමා උප්පලවණ්ණා ච අග්ගා හෙස්සන්ති සාවිකා,
බොධි තස්ස භගවතො අස්සත්ථොති පවුච්චති"ති.

එවං උස්සිස්සකෙ සිතොව දසබලො ව්‍යාකරිත්වා ථොමෙත්වා අඤ්ඤිපුප්ඵමුට්ඨිහි පූජෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි. තෙපි චතුසත සහස්සඛීණාසවා බොධිසත්තං පුප්ඵෙහි ච ගන්ධෙහි ච පූජෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමිංසු. දෙවමනුස්සා ච "සුමෙධතාපසො කිර බුද්ධො භවිස්සති"ති හඬතුට්ඨා අපරිමාණානි පූජාවිධානානි කත්වා වඤ්චිත්වා බත්තනිස්සපුබ්බනිමිත්තානි කිත්තෙත්වා අභිත්ථවිත්වා පක්කන්තිංසු. තතො සුමෙධපණ්ඩිතො දීපඞ්කරස්ස භගවතො ච දසසහස්ස චක්කවාළවාසිදෙවබ්‍රහ්මානඤ්ච ව්‍යාකරණවචනං සුත්වා පීතිසාගරෙ නිමුග්ගො පඤ්චවණ්ණාය පීතියා නිරන්තරඵුට්ඨසරීරො අමතෙන අභිසිත්තගත්තො විය හත්ථගතං විය බුද්ධරජ්ජං මඤ්ඤමානො "අජ්ජ වුද්ධරජ්ජං ගණ්හිස්සාමි"ති අත්තිය සඤ්ඤාතුස්සාහො කල්ලනො වුට්ඨාය පුප්ඵරාසිමත්ථකෙ පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා නිසින්නො බුද්ධකාරකධම්මෙ ගවෙසි. තෙනාහ ආවරියො:—**සුත්වාන පඨිතාව මඤ්ඤිසෙක්ඛානි** ආදිං. තත්ථ **උට්ඨාය සො සම්මසි පාරමිදසා**නි සො සයනතො වුට්ඨාය විනෙතබ්බ:—"බුද්ධා නාම අලොකවචනා. නත්ථි බුද්ධානං කථාය අඤ්ඤථත්තං. යථාහි ආකාසෙ විත්ථතස්ස ඵලඛුනො පතනං ඨිතස්ස මරණධුවං? අවස්සම්භාවි? එවමෙව බුද්ධානං වචනං නාම ධුවං. අවස්සම්භාවි. අමෙ ඝං. **අඛාතං** බුද්ධො **භවිස්සාමි**"ති. කෙ පනෙතෙ බුද්ධභාවාධිකා ධම්මා? තෙ ගවෙසිස්සාමීති ගවෙසිතෙතා දානාදයො අදාසි. තෙන වුත්තං:—

"හන්දබුද්ධකරෙ ධම්මෙ විවිනාමි ඉතොචිතො,
උඩ්ඪං අධො දසදිසා යාවතා ධම්මධාතුයා

විචිනන්තො තදා දක්ඛිං පඨමං දානපාරමිං,
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි අනුචිණ්ණං මහාපථං.

ඉමං තිං පඨමං තාව දළ්හං කත්වා සමාදිය,
දානපාරමිතං ගච්ඡ යදි බොධිං පත්තුමිච්ඡසි.

යථාපි කුම්භො සම්පූණ්ණො යස්ස කස්සචි අධොකතො,
වමතෙ උදකං නිස්සෙසං න තත්ථ පරිරක්ඛති.

තථෙව යාවකෙ දිස්වා හීනමුත්තමජ්ඣිමෙ,
දදාහි දානං නිස්සෙසං කුම්භොව්ය අධොකතො"ති.

එවං සුමෙධපණ්ඩිතො "අනවසෙසෙත්වා ධනපරිච්චාගෙන දාන පාරමිං අඞ්ගපරිච්චාගෙන උපපාරමිං ජීවිතපරිච්චාගෙන පරමත්ථපාරමිං ච පූරෙහි"ති අත්තනාව අත්තානං ඔවදිත්වා න එත්තකෙනෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බන්ති උත්තරිම්ප උපධාරෙන්තො ආහ.—

"නහෙතෙ එත්ත නාසෙව බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ,
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි යෙ ධම්මා බොධිපාචනා.

විචිනන්තො තදා දක්ඛිං දුතියං සීලපාරමිං,
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි ආසෙවිතනිසෙවිතං.

ඉමං තිං දුතියං තාව දළ්හං කත්වා සමාදිය,
සීලපාරමිතං ගච්ඡ යදි බොධිංපත්තුමිච්ඡසි

යථාපි චමරී වාලං කිඤ්චි පත්ථිලගතිතං,
උපෙති මරණං තත්ථ නහිකොපෙති 1 වාලධිං.

තථෙව චතුසු භූමීසු සීලානි පරිපූරය,
පරිරක්ඛසබ්බදා සීලං චමරීව්ය වාලධිං.

නහෙතෙ—පෙ—පාචනා

විචිනන්තො තදා දක්ඛිං තතියං නෙක්ඛම්මපාරමිං,
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි ආසෙවිතනිසෙවිතං.

ඉමං තිං තතියං තාව දළ්හං කත්වා සමාදිය,
නෙක්ඛම්මපාරමිං ගච්ඡ යදි බොධිං පත්තුමිච්ඡසි.

යථා අඤ්ඤරෙ පොසො විරවන්තො දුබ්භිතො, 2
න තත්ථ රාගං ජනෙති මුත්තනිසෙව ගවෙසති.

---

1. තත්ථ කාලපති- ඉ ත්ථ. 2 දුබ්භිතිතං:— ඉ ත්ථ

තථෙව ත්වං සබ්බභවෙ පස්ස අත්තසරෙ විය,
නෙක්ඛම්මාභිමුඛො හොහි භවතොපරිමුත්තියා.

නහෙතෙ—පෙ—පාවනා.

විවිනන්තො තදා දක්ඛිං චතුත්ථං පඤ්ඤාපාරමිං,
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි ආසෙවිතනිසෙවිතං.

ඉමං ත්වං චතුත්ථං තාව දළ්හං කත්වා සමාදිය,
පඤ්ඤායපාරමිං ගච්ඡ යදි බොධිං පත්තුමිච්ඡසි?.

යථාපි භික්ඛු භික්ඛන්තො ගිත්තමුක්කතචූමජ්ඣිමෙ,
කුලානි න විවජ්ජන්තො එවං ලභති යාපනං?.

තථෙව ත්වං සබ්බකාලං පරිපුච්ඡන්තො බුධං ජනං,
පඤ්ඤායපාරමිං ගත්වා සම්බොධිං පාපුණිස්සසි.

නහෙතෙ—පෙ—පාවනා.

විවිනන්තො තදා දක්ඛිං පඤ්චමං විරියපාරමිං,
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි ආසෙවිතනිසෙවිතං.

ඉමං ත්වං පඤ්චමං තාව දළ්හං කත්වා සමාදිය,
විරියපාරමිතං ගච්ඡ යදි බොධිං පත්තුමිච්ඡසි?.

යථාහි සීහො මිගරාජා නිසජ්ජට්ඨානවඩ්ඩමෙ,
අලීනවිරියො භවති පගත්තිතමනො සදා.

තථෙව ත්වං සබ්බභවෙ දළ්හං පග්ගණ්හ විරියං,
විරියපාරමිතං ගත්වා සම්බොධිං පාපුණිස්සසි.

නහෙතෙ—පෙ—පාවනා.

විවිනන්තො තදා දක්ඛිං ඡට්ඨමං ඛන්තිපාරමිං,
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි ආසෙවිතනිසෙවිතං.

ඉමං ත්වං ඡට්ඨමං තාව දළ්හං කත්වා සමාදිය,
තත්ථ අවෙක්ඛිමනසො සම්බොධිං පාපුණිස්සසි.

යථාපි පඨවී නාම සුවිමපි අසුවිමපි ච,
සබ්බං සහති නික්ඛෙපං න කරොති පටිඝං දයං.

තථෙව ත්වම්පි සබ්බෙසං සමමානාවමානක්ඛමො,
ඛන්තිපාරමිතං ගත්වා සම්බොධිං පාපුණිස්සසි.

න හෙතෙ—පෙ—පාවනා.

විවිනන්තො තදා දක්ඛිං සත්තමං සච්චපාරමිං,
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි ආසෙවිතනිසෙවිතං.

ඉමං ත්වං සත්තමං තාව දළ්හං කත්වා සමාදිය,
තත්ථ අවෙක්ඛවවනො සම්බොධිං පාපුණිස්සසි.

යථාපි ඔසධී නාම තුලාභූතා සදෙවකෙ,
සමයෙ උතුවස්සෙවා න ඔකකමති ඒදිතො?.

තථෙව ත්වම්පි සච්චෙසු මා ඔකකමසි ඒදිතො,
සච්චපාරමිතං ගන්ත්වා සම්බොධිං පාපුණිස්සසි.

නහෙතෙ—පෙ—පාවනා.

විවිනන්තො තදා දක්ඛිං අට්ඨමං අධිට්ඨානපාරමිං,
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි ආසෙවිතනිසෙවිතං.

ඉමං ත්වං අට්ඨමං තාව දළ්හං කත්වා සමාදිය,
තත්ථ ත්වං අචලො හුත්වා සම්බොධිං පාපුණිස්සසි.

යථාහි පබ්බතො සෙලො අචලො සුප්පතිට්ඨිතො,
න කම්පති භුසවාතෙහි සකට්ඨානෙව තිට්ඨති?.

තථෙව ත්වම්පි අධිට්ඨානෙ සබ්බදා අචලො භව,
අධිට්ඨානපාරමිං ගන්ත්වා සම්බොධිං පාපුණිස්සසි.

නහෙතෙ—පෙ—පාවනා.

විවිනන්තො තදා දක්ඛිං නවමං මෙත්තායපාරමිං.
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි ආසෙවිතනිසෙවිතං.

ඉමං ත්වං නවමං තාව දළ්හං කත්වා සමාදිය,
මෙත්තාය අසමො හොහි යදි බොධිං පත්තුමිච්ඡසි?.

යථාපි උදකං නාම කල්‍යාණෙ පාපකෙ ජනෙ,
සමං එරති සීතෙන පවාහෙති රජොමලං?.

තථෙව ත්වම්පි අහිතහිතෙ සමං මෙත්තායභාවය,
මෙත්තායපාරමිං ගන්ත්වා සම්බොධිං පාපුණිස්සසි.

නහෙතෙ එත්තකායෙව බුද්ධමමා භවිස්සරෙ,
අඤ්ඤෙපි විවිනිස්සාම යෙ ධම්මා බොධිපාවනා?.

විවිනන්තො තදා දක්ඛිං දසමං උපෙක්ඛාපාරමිං,
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි ආසෙවිතනිසෙවිතං.

ඉමං තිං දසමං තාව දළහං කත්වා සමාදිය,
තුලාභූතො දළෙහා හුත්වා සමෙබාධිං පාපුණිස්සසි.

යථාපි පඨවීනාම නික්කිත්තං අසුවිං සුවිං,
උපෙක්ඛති උභොපෙතෙ කොපානුනයවජ්ජිතා.

තථෙව තවම්පි සුඛදුක්ඛෙ තුලාභූතො සදා භව,
උපෙක්ඛාපාරමිං ගන්ත්වා සමෙබාධිං පාපුණිස්සසී"ති.

තතො සුමෙධපණ්ඩිතො ඉමෙ දසපාරමිධම්මෙ විවිනිත්වා තතො පරං විනෙතසි:-"ඉමස්මිං ලොකෙ බොධිසත්තෙහි පූරෙතබ්බා බොධිපරිපාචනා බුද්ධකාරකධම්මා එත්තකායෙව, නඉතො භීයොය්‍ය. ඉමාපන පාරමියො උඩ්ඩ ආකාසෙපි නත්ථි. හෙට්ඨා පඨවියම්පි නත්ථි. පුරත්ථිමා දිසු දිසාසුපි නත්ථි. මයඤ්ඤෙව හදයබ්භන්තරෙ ඨිතා"ති. දිස්වා සබ්බාපි තා දළහං කත්වා අධිට්ඨාය පුනප්පුනං සම්මසනෙතා අනුලොමපටිලොමවසෙන පරියෙතෙ ගහෙත්වා ආදිං පාපෙසි. ආදිම්හි ගහෙත්වා පරියෙතෙ ඨපෙසි. මජ්ඣෙ ගහෙත්වා උභතො කොටිසු ඔසාපෙසි. උභතොකොටිසු ගහෙත්වා මජ්ඣෙ ඔසාපෙසි. බාහිරභණ්ඩපරිච්චාගො පාරමියොනාම. අඟපරිච්චාගො උපපාරමියොනාම. ජීවිතපරිච්චාගො පරමත්ථපාරමියොනාමාති දසපාරමියො දසඋපපාරමියො දසපරමත්ථපාරමියොති යමකතෙලං විනිවටෙනෙතා විය සම්මසි. තස්ස පාරමියො සම්මසන්තස්ස සම්මසන්තස්ස ධම්මතෙජෙන චතුන්නහුතාධිකවියොජනසතසහස්සබහලා අයං මහාපඨවී හත්ථිනා අක්කන්තනාලකලාපං විය උපපීළියමානං උච්ඡුයන්තං විය ච විරවමානා සංකම්පි. සම්පකම්පි. සම්පවෙධි. කුලාලචක්කං විය තෙලයන්තචක්කං විය ච පරිබ්භමි. තෙනවුත්තං:—

" එත්තකායෙව තෙ ලොකෙ යෙ ධම්මා බොධිපාචනා?,
තදුඩ්ඩ 1 නත්ථි අඤ්ඤත්‍ර දළහං තත්ථ පතිට්ඨහ.

ඉමෙ ධම්මෙ සම්මසතො සභාවසරසලක්ඛණා,
ධම්මතෙජෙන වසුධා දස්සහස්සී පකම්පථ.

චලතී රවතී පුථුවී උච්ඡුයන්තංව 2 පීළිතං,
තෙලයන්තෙ යථාචක්කං එවං කම්පතිමෙදිනී"ති.

යස්මා චෙත්ථ පාරමිතාපූරණමත්තෙනෙව සම්මාසම්බොධි නසිජ්ඣති. යදිසිජ්ඣෙය්‍ය? මදදියා දානෙනෙව සිජ්ඣෙය්‍ය. කස්මා? මදදියාදානෙනෙව පාරමිනං සිද්ධාපත්තත්තා. යෙ කෙචි සම්මාසම්බුද්ධා වා

---

1 'තතුද්ධං'කත්ථි- 2 ගුළයන්තං-ඉතිපිපාඨො.

පවෙචකබුද්ධා වා සාවකා වා සබ්බෙ තෙ සීලෙ පතිට්ඨාය සමාධිනා චිත්තමලං සොධෙත්වා පඤ්ඤාය විපස්සන්තා මග්ගඵලානි පාපුණන්ති. අයමෙව මග්ගො අයං පටිපදා නිබ්බානාධිගමාය. තස්මා තදපි සමාදාය පූරිතභාවං දස්සෙන්තො ආහ:— **සික්ඛාත්තයං භාසිය ජීතස්ස සන්තිකෙති**. තත්ථ **සික්ඛාත්තයන්ති** සංසාරඝොරනරකා උපපත්තිං නිබ්බානනගරං පත්වා ඤානඵලඉස්සරියං පත්ථෙන්තෙන ජීවිතම්පි පරිච්චජිත්වා සික්ඛිතබ්බත්තා සික්ඛා. සා තිවිධා හොති:— අධිසීලසික්ඛා- අධිචිත්තසික්ඛා- අධිපඤ්ඤාසික්ඛා ති. තිස්සොපෙතා පාරමිතා සමාදානෙනෙව සමාදින්නා හොන්ති. දසපාරමියො පූරෙන්තො තිස්සො සික්ඛා පරිපූරෙති· තිස්සො සික්ඛා පරිපූරෙන්තො සත්තතිං සම්බොධිපක්ඛියෙ ධම්මෙ පරිපූරෙති. තෙ පරිපූරෙන්තො සත්තවිසුද්ධිං පූරෙති. සත්තවිසුද්ධිං පූරෙන්තො නිබ්බානමහගමපාපුණාති. එවං බොධිසත්තො සික්ඛාත්තයම්පි අධිට්ඨාය නිසින්නාසනතොවුට්ඨාය හිමවන්තමෙව ගතොති.

හත්ථපත්තා බොධිං ගිත්වා
අඤ්ඤඤ්ච සත්තෙ සන්තාරෙතුං,
වාසාමෙත්තනාමඝොසරෙ යො
දුක්ඛප්පත්තො වන්දෙහන්තං.

ඉති සාධුජනානන්දදනිදුතෙ ජිනාලඞ්කාරෙ පුබ්බාභිනීහාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

———ං———

එවං සො දීපඞ්කරපාදමූලෙ කතාභිනීහාරතො පට්ඨාය පාරමිතා සාගරං අඤ්ඤාගාලෙහි පච්ඡිපි උපපත්තුපපත්තානං බුද්ධානං සන්තිකෙ ලද්ධව්‍යාකරණො අහොසි තෙනාහ බුද්ධරක්ඛිතාචරියො:—

උපපත්තුපපත්තකෙ සො ජිනවරවතුලෙ පූජයිත්වා අසෙසං
බුද්ධොඵෙසා හි පොසොභවතිනියමතොව්‍යාකතොතත්තිතෙහි,
තෙසං තෙසං ජිනානං වචනමනුපමං පූජයිත්වා සිරෙන
තං තං දුක්ඛිං සහිත්වා සකලගුණිදදං පාරමිං පූරයිත්ථ.

තත්‍රායමත්ථො:-සො අමහාකං බොධිසත්තො අතුලෙ උපපන්නෙ උපපන්නෙ ජිනවරෙ ජීවිතම්පි අසෙසං නිරවසෙසං කත්වා පූජයිත්වා තෙහි තෙහි බුද්ධෙහි "එසො හි මහාපුරිසො නියමතො එකන්තෙනෙව අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සතී"ති ව්‍යාකතොකථිතො. එත්ථ "භවතී"ති වත්තමානවචනං තස්මිං ඛණෙ භවිතබ්බං විය එකන්තභාවිභාවදස්සනත්ථං වුත්තං.

"ඉමිනා මෙ අධිකාරෙන කතෙන පුරිසුත්තමො,
සබ්බඤ්ඤුතං පාපුණාමි තාරෙමි ජනතං බහු" නති.

එවං පාලියම්පි වත්තමානවචනෙන වුත්තමෙව. තෙසං තෙසං ජිනානං තං තං අනුපමං අසාධාරණං වචනාසිරෙනඅත්තනො උත්තමභෙන පූජෙත්වා "බුද්ධානාම අවෙජ්ඣවචනා එකන්තනානාහං බුද්ධෙ භවිස්සාමි. බුද්ධභාවඤ්ච න යෙන වා තෙනවා සිජ්ඣති. අසාධාරණෙන පාරමිතාබලෙන. තඤ්ච ඛනතිමෙත්තානුද්දයවිරහිතස්ස න හොති, තස්මා මයා හත්ථපාදකණ්ණනාසාසීසවෙජ්දකෙපි පරස්මිං කොපං අකත්වා තෙහිතෙහි පාපසත්තෙහි දියමානං තං තං දුක්ඛං සහිතබ්බ" නති විනෙත්වා තං තං දුක්ඛං අධිවාසෙත්වා සකලගුණදං සකලස්සාපි බුද්ධගුණස්ස දායකං සමතිංසපාරමිං පූරයිත්වා අනෙකා. තථාහි දීපඞ්කරස්ස භගවතො අපරභාගෙ එකමසඞ්ඛ්‍යෙය්‍ය අතික්කමිත්වා එකසස්මිං කප්පෙ මඞ්ගලෙ සුමෙධකාමකුලෙ සත්ථා උදපාදි. තදා අයං විජිතාවීනාම චක්කවත්තිරාජා හුත්වා බුද්ධපමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස තයො මාසෙ මහාදානං දත්වා ලද්ධව්‍යාකරණො සාසනෙ පබ්බජිත්වා තයො පිටකෙ උග්ගණ්හිත්වා සාසනං සොභෙසි. තතො එකමසංඛ්‍යෙය්‍ය අතික්කමිත්වා එකස්මිං කප්පෙ මඞ්ගලො—සුමෙධො—රෙවතො—සොභිතො නි චත්තාරො බුද්ධානි බ්බත්තිංසු. තෙසු මඞ්ගලස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස කාලෙ මහාපුරිසො සුරුචිනාම බ්‍රාහ්මණො හුත්වා අමිතයසො අමිතභොගො වෙදත්තය පාරගූ අහොසි. සො භගවතො ධම්මං සුත්වා පසීදිත්වා බුද්ධපමුඛානං කොටිසතසහස්සානං භික්ඛූනං සක්කාන මාපිතෙ මණ්ඩපෙ නිසීදාපෙත්වා සත්තාහං ගවපානානාම මහාදානං අදාසි ගවපානානාම:—මහතෙන මහතෙන කොළම්බෙබිරස්ස පූරාපෙත්වා උදකෙ ආරොපෙත්වා සනපාකපක්ඛෙ ඛිරෙ ඵොකඵොකං තණ්ඩුලෙ පක්ඛිපිත්වා පක්කං මධුසක්කරාවුණ්ණසපීහි අභිසංඛතභොජනං වුච්චති. ඉදමෙවවත්තුමධුරභොජනං නාම. මනුස්සා පරිවිසිතුං නාසක්කිංසු. දෙවාපි පරිවිසිංසු. වාදසයොජනිකං මණ්ඩපං නපපහොසි. භික්ඛූ අත්තනො අත්තනො ආනුභාවෙන නිසීදිංසු. ඔසානදිවසෙ සබ්බභික්ඛූනං සපිනවනීතමධු ඵාණිතාදීහි පත්තෙ පූරෙත්වා අදාසි. සබ්බෙසං නිවිවරපපහොනකංසාටකං අදාසි. සබ්බනවකස්ස සහස්සහස්ස ගණස්ස සාටකං අහොසි. තස්මිං සමාගමෙ භගවා "අයං අනාගතෙ ගොතමොනාම බුද්ධො භවිස්සති" නි ව්‍යාකාසි. තතො සුමනස්ස භගවතො කාලෙ බොධිසත්තො අතුලොනාම නාගරාජා හුත්වා මහිඩ්ඩිකො මහානුභාවො අහොසි. සො "බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො" නි සුත්වා ඤාතිගණපරිවුතො ආගන්ත්වා කොටි සතසහස්සපරිවාරස්ස තස්ස භගවතො දිබ්බෙහි තූරියෙහි උපහාරං කත්වා මහාදානං පවත්තෙත්වා පවෙච්ඡකං දුස්සයුගානි දත්වා සරණෙසු

පතිට්ඨාසි. සොපි නං සත්ථා "බුද්ධො භවිස්සතී"ති ව්‍යාකාසි. තතො රෙවතස්ස භගවතො කාලෙ බොධිසත්තො රම්මවතී නගරෙ අති දෙවොනාම බ්‍රාහ්මණො හුත්වා ධම්මං සුත්වා සරණෙසු පතිට්ඨාය සිලො කසහස්සෙන දසබලං කිත්තෙත්වා සහස්සඝනකෙන උත්තරාසගෙ න භගවන්තං පූජෙසි. සොපි නං සත්ථා "අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්ස තී"ති ව්‍යාකාසි. තතො සොභිතස්ස භගවතො කාලෙ බොධිසත්තො සුජාතොනාම බ්‍රාහ්මණො හුත්වා ධම්මං සුත්වා සරණෙසු පතිට්ඨාය බුද්ධ පමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස තෙමාසං මහාදානමදාසි. සොපි නං සත්ථා "අනාග තෙ කප්පසතසහස්සාධිකානං තිණ්ණං අසඞ්ඛ්‍යෙයානං මත්ථකෙ ගො තමොනාම බුද්ධො භවිස්සතී"ති ව්‍යාකාසි. තතො එකමසඞ්ඛ්‍යෙයං අතික්කමිත්වා එකස්මිං කප්පෙ අනොමදස්සී-පදුමො-නාරදෙති තයො බුද්ධා නිබ්බත්තිංසු. තෙසු අනොමදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ බොධිසත්තො මහෙසක්ඛො මහිඞ්ඛකො මහානුභාවො යක්ඛසෙනාප ති හුත්වා අනෙකකොටිසතසහස්සානං යක්ඛානං අධිපති අහොසි. සො "බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො"ති සුත්වා ආගන්ත්වා සත්තරතන මයං මඩ්ඩපං මාපෙත්වා බුද්ධපමුඛස්ස සංඝස්ස සත්තාහං මහාදානමදාසි. සොපි නං "අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සතී"ති ව්‍යාකාසි. තතො පදුම ස්ස භගවතො කාලෙ බොධිසත්තො සිහො හුත්වා තස්මිං වනසණ්ඩෙ සත්තාහං නිරොධසමාපන්නං භගවන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො වන්දි ත්වා පදක්ඛිණං කත්වා සඤ්ජාතපීතිසොමනස්සො නිපජ්ජිත්තුං සීහනා දං නදිත්වා සත්තාහං බුද්ධාරම්මණං පීතිං අවිජහිත්වා පීතිසුඛෙනෙව ගොචරාය අපක්කමිත්වා ජීවිතපරිච්චාගං කත්වා පයුරුපාසමානො අට්ඨාසි අථ සත්ථා නිරොධා වුට්ඨාය තස්ස චිත්තං ඔලොකෙත්වා "භි ක්ඛු සංඛෙපි චිත්තං පසාදෙස්සති භික්ඛු ආගච්ඡතූ"ති වි නෙත්වා සි. තස්මිං ඛණෙ කොටිමත්තා භික්ඛූ සන්නිපතිංසු. තස්ස තෙ දිස්වාපි මහන්තා පීතිසොමනස්සං උප්පජ්ජි. තං දිස්වා භගවා "අනාග තෙ ගොතමොනාම බුද්ධො භවිස්සතීති" ව්‍යාකාසි. සොපි අත්තනො භාසාය වුත්තං විය අඤ්ඤාසි. තතො නාරදස්ස භගවතො කාලෙ බොධිසත්තො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤාබලප්පත්තො හිම වන්තෙ වසති. තස්සානුකම්පාය නාරදො භගවා අසීතියා අරහන්ත කොටීහි දසහි ච අනගාරිකෙහි උපාසකසහස්සෙහි පරිවුතො තං අස්සමපදං අගමාසි. තාපසො භගවන්තං දිස්වාව පමුදිතහද යො සපරිවාරස්ස භගවතො නිවාසත්ථාය අස්සමං මාපෙත්වා සකලර තිං සත්තගුණෙ කිත්තෙත්වා භගවතො ධම්මකථං සුත්වා පුනදිවසෙ උත්තරකුරුතො ආහාරං ආහරිත්වා සපරිවාරස්ස බුද්ධස්ස මහාදානං අදාසි. එවං සත්තාහං මහාදානං දත්වා හිමවන්තතො අනඤ්ඤලොහිත

වන්දනං ආහරිත්වා තෙන සහ වන්දනං පූජෙසි. තස්මිං සමාගමෙ භගවා "අනාගතෙ කපසතසහස්සාධිකං එකමසඞ්ඛ්‍යෙයං අතික්කමිත්වා ගොතමොනාම බුද්ධො භවිස්සතී"ති ව්‍යාකාසි. තතො එකමසඞ්ඛ්‍යෙයං අතික්කමිත්වා එකස්මිං කපෙ පදුමුත්තරස්ස නාම භගවා උප්පජ්ජි, තදා බොධිසත්තො රටඨිකයොනාම ජටිලො හුත්වා අනෙකකොටිධනසඤ්චයො අහොසි. සො බුද්ධප්පමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස සත්තාහං මහාදානමදාසි. සොපි නං සත්ථා "අනාගතෙ කපසතසහස්සාවසානෙ ගොතමොනාම බුද්ධො භවිස්සතී"ති ව්‍යාකාසි. තස්ස අපරභාගෙ සත්ততික පසහස්සානි අතික්කමිත්වා එකස්මිං කපෙ සුමෙධො-සුජාතොති වෙ සමාසබ්බුධා උප්පජ්ජිංසු. තෙසු සුමෙධස්ස භගවතො කාලෙ බොධිසත්තො උත්තරොනාම මාණවො හුත්වා නිදහිත්වා ඨපිතංයෙව අසීතිකොටිධනං විස්සජ්ජෙත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා භගවතො ධම්මං සුත්වා සරණෙසු පතිට්ඨාය නික්ඛමිත්වා පබ්බජි, සොපි නං සත්ථා "අනාගතෙ තිංසකපසතසහස්සාවසානෙ ගොතමොනාම බුද්ධො භවිස්සතී"ති ව්‍යාකාසි. තෙනවුත්තං:—

" සුත්තන්තං විනයඤ්චාපි නවඞ්ගං සත්ථුසාසනං,
සබ්බං පරියාපුනිත්වාන සොභිතං ජිනසාසනං.
තත්ථප්පමත්තො විහරන්තො නිසජ්ජාන චඞ්කමෙ,
අභිඤ්ඤාපාරමිං පත්තො බ්‍රහ්මලොකමගඤ්ඡහ"න්ති.

තතො සුජාතස්ස භගවතො කාලෙ බොධිසත්තො චක්කවත්තිරාජා හුත්වා "බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො"ති සුත්වා ගන්ත්වා භගවතො ධම්මං සුත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස සත්තහි රතනෙහි චතුමහාදිපරජං දත්වා සත්ථුසන්තිකෙ පබ්බජිත්වා පිටකත්තයං උග්ගණ්හිත්වා අභිඤ්ඤාබලප්පත්තො අහොසි. ජම්බුදීපවාසිනො රට්ඨුප්පාදං ගහෙත්වා ආරාමිකකිච්චං සාධෙන්තා බුද්ධප්පමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස මහාදානමදංසු, සොපි නං සත්ථා "බුද්ධො භවිස්සතී"ති ව්‍යාකාසි. සුජාතස්ස අපරභාගෙ ඉතො අට්ඨසතාධිකෙ සහස්සකපමත්තෙ එකස්මිං කපෙ පියදස්සී අත්ථදස්සී-ධම්මදස්සීති තයො බුද්ධා නිබ්බත්තිංසු. පියදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ බොධිසත්තො කස්සපොනාම බ්‍රාහ්මණමාණවො හුත්වා තිණ්ණං වෙදානං පාරගූ අහොසි. සො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා කොටිසතසහස්සපරිච්චාගෙන සඞ්ඝාරාමං කාරෙත්වා සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨාසි. අථ නං සත්ථා "ඉතො අට්ඨාරසකපසතචවසෙන ගොතමොනාම බුද්ධො භවිස්සතී"ති ව්‍යාකාසි. තතො අත්ථදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ බොධිසත්තො චම්පානගරෙ සුසීමොනාම බ්‍රාහ්මණමහාසාලො හුත්වා සබ්බං විභවං කපණද්ධිකවණිබ්බකයාචකානං දත්වා

හිමවන්තං පවිසිත්වා තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා පඤ්චාභිඤ්ඤා නිබ්බත්තෙත්වා වසන්තො "බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො"ති සුත්වා ආගතො සත්ථුධම්මං සුත්වා පසන්නචිත්තො සඞ්ඝලොකා දිබ්බානි මන්දාරවපාරිචිත්තකාදීනි කුසුමානි ආහරිත්වා අත්තනො ආනුභාවෙන චතුද්දීපිකමහාමෙඝං විය පුප්ඵවස්සං වස්සාපෙත්වා සමන්තතො පුප්ඵමණ්ඩපපුප්ඵග්ඝිකතොරණහෙමජාලාදීනි දස්සෙත්වා පුප්ඵාදිත්තෙන දසබලං පූජෙසි. සොපි නං "අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සතී"ති ව්‍යාකාසි. තතො ධම්මදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ බොධිසත්තො සක්කො දෙවරාජා හුත්වා තිසු දෙවලොකෙසු දෙවෙහි පරිවුතො ආගන්ත්වා දිබ්බෙහි පුප්ඵගන්ධෙහි චෙව තූරියෙහි ච තථාගතං පූජෙසි. සොපි නං සත්ථා "අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සතී"ති ව්‍යාකාසි. තස්ස අපරභාගෙ චතුනවුතිකප්පමත්තෙ එකස්මිං කප්පෙ සිඛිසත්ථා නාම භගවා උප්පජ්ජි. තදා බොධිසත්තො සුදස්සනනගරෙ මඞ්ගලො නාම බ්‍රාහ්මණො හුත්වා වෙදවෙදඞ්ගානං පාරං ගන්ත්වා අනෙකකොටිසඞ්ඛං ධනං දානං දත්වා පබ්බජිත්වා ඛාන්තිඤ්ඤා නිබ්බත්තෙත්වා හිමවන්තෙ වසන්තො "බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො"ති සුත්වා ආගන්ත්වා වන්දිත්වා ධම්මකථං සුත්වා මහාජම්බුඵලං ආහරිත්වා බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං භොජෙසි. සොපි නං සත්ථා "ඉතො චතුනවුතිකප්පමත්තෙ ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්සතී"ති ව්‍යාකාසි. තස්ස අපරභාගෙ ඉතො චානවුතිකප්පමත්තෙ තිස්සො-ඵුස්සොති වෙ සම්මාසම්බුද්ධා උප්පජ්ජිංසු. තෙසු තිස්සස්ස භගවතො කාලෙ බොධිසත්තො යසවතීනගරෙ සුජාතො නාම රාජා හුත්වා මහන්තං රජ්ජසිරිං පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා මහාභිඤ්ඤොමහානුභාවො අහොසි. සො "බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො"ති සුත්වා පඤ්චවණ්ණාය පීතියා ඵුටසරීරො භගවන්තං උපසංකමිත්වා වන්දිත්වා ඉඤ්ජිතා දෙවලොකං ගන්ත්වා චිත්තලතාවනං පවිසිත්වා පාරිචිත්තකපදුමමන්දාරවාදිකුසුමෙහි තිගාවුතප්පමාණං රතනවංගොටකංපූරෙත්වා දිබ්බෙහි සුරභිකුසුමෙහි භගවන්තං පූජෙසි. එකඞ්ගණිදණ්ඩකං සුවණ්ණමයකණ්ණිකං පදුමරාගමණිමයපණ්ණං ඡත්තං විය සුගන්ධිකෙසරං පදුමං ඡත්තං භගවතො සිරසි ධාරයමානො චතුපරිසමජ්ඣෙ අට්ඨාසි. සොපි නං භගවා "ඉතො චානවුතිකප්පමත්තෙ ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්සතී"ති ව්‍යාකාසි. තස්ස අපරභාගෙ ඵුස්සො නාම භගවා ලොකෙ උප්පජ්ජි. තදා බොධිසත්තො අරිඤ්ජනනගරෙ විජිතාවී නාම ඛත්තියො හුත්වා භගවතො ධම්මං සුත්වා පසීදිත්වා මහාදානං දත්වා මහාරජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා තිපිටකධරො ධම්මකථිකො මහාථෙරො අහොසි. සොපි නං සත්ථා "ඉතො චානවුතිකප්පමත්තෙ ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්සතී"ති ව්‍යාකාසි. තස්ස අපරභාගෙ තද

නානන්තරකප්පෙ **විපස්සී**නාම සත්ථා ලොකෙ උදපාදි. බොධිසත්තො ම්
හිඛිකො මහානුභාවො අතුලොනාමනාගරාජ හුත්වා අනෙකකොටි
සතසහස්සනාගෙහි පරිවුතො සපරිවාරස්ස දසබලස්ස සත්තරතන
මයමණ්ඩපං මාපෙත්වා දිබ්බත්ථරණෙහි සන්ථාහං මහාදානං දත්වා
සුවණ්ණමයං නානාරතනසමුජ්ජලං පීඨං භගවතො අදාසි. සොපි
නං සත්ථා "ඉතො එකනවුතිකප්පෙ ගොතමොනාම බුද්ධො භවිස්ස
තී"ති ව්‍යාකාසි. තතො අපරභාගෙ ඉතො එකතිංසකප්පමත්ථකෙ **සි
ඛී- භවස්ස**. භූමි වෙ සම්මාසම්බුද්ධා උප්පජ්ජිංසු. සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ
බොධිසත්තො පරිභූතනගරෙ අරිඤ්ජොනාම රාජා හුත්වා භගවන්තං
අත්තනො නගරං නෙත්වා සත්තාහං මහාදානං දත්වා දුස්සයුගානි අදා
සි. අත්තනො හත්ථිරතනං පූජෙත්වා වාරණප්පමාණෙනෙව කප්පියභ
ණ්ඩං අදාසි. සොපි නං සත්ථා "බුද්ධො භවිස්සතී"ති ව්‍යාකාසි. තතො
වෙස්සභුස්සභත්තුනො කාලෙ බොධිසත්තො සරභවතීනගරෙ සුදස්ස
නොනාම රාජා හුත්වා භගවති අත්තනො නගරමුපගතෙ ධම්මං සු
ත්වා පසන්නාභදයො බුද්ධපමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස සච්චරං මහාදානං දත්වා
තත්ථෙව භගවතො නිවාසත්ථාය ගන්ධකුටිං කත්වා තං පරිකිපිත්වා වි
භාරසහස්සංකාරෙත්වා සබ්බං විභවජාතං භගවතො සාසනෙයෙව පරිචව
ජිත්වා තස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා ආචාරගුණසම්පන්නො තෙරසධුත
ඞ්ගධාරිතො අහොසි. සොපි නං සත්ථා "අනාගතෙ එකවීසතිකප්පම
ත්ථකෙ ගොතමොනාම බුද්ධො භවිස්සතී"ති ව්‍යාකාසි. තස්ස අපරභා
ගෙ ඉමස්මිං පඤ්චබුද්ධපනිමණ්ඩිතෙ මහාභද්දකප්පෙ **කකුසන්ධ**ො
නාම සත්ථා උදපාදි. තදා බොධිසත්තො ඛෙමොනාම රාජා හුත්වා බුද්ධ
පමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස සපත්තත්තිවරං මහාදානං දත්වා අඤ්ඤානිපි හෙස
ජ්ජානි අඤ්ඤඤ්ච සමණපරික්ඛාරං දත්වා තස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා
පසන්නාභදයො හුත්වා භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා සාසනං සො
භෙසි. සොපි නං සත්ථා "අනාගතෙ ඉමස්මිංයෙව කප්පෙ බුද්ධො භවි
ස්සතී"ති ව්‍යාකාසි. තස්සඅපරභාගෙ **කොණාගමනො**නාම සත්ථා
ලොකෙ උදපාදි. තදා බොධිසත්තො මිත්ථිලානගරෙ පබ්බතො නාම
රාජා අහොසි. සො භගවති මිත්ථිලානගරං අනුප්පත්තෙ පචුරගහත්ථා
වජ්ජිත්වා නිමන්තෙත්වා මහාදානං දත්වා වස්සාවාසත්ථාය ගන්ත්වා
තෙමාසං සත්ථාරකසඞ්ඝං සත්ථාරං උපට්ඨහිත්වා පත්තුත්තරාවිනපට්ටක
මබලකොසෙය්‍යදුකූලකප්පාසිකාදීනි මහග්ඝානි චෙව සුඛුමානි ච ච
ත්ථානි සුවණ්ණපාදුකායො ච අඤ්ඤඤ්ඤ බහුං සමණපරික්ඛාරමදාසි.
සොපි නං සත්ථා "ඉමස්මිංයෙව භද්දකප්පෙ ගොතමො නාම බුද්ධො
භවිස්සතී"ති ව්‍යාකාසි. තදනන්තරං **කස්සපො**නාම භගවා ලොකෙ
උදපාදි. තදා බොධිසත්තො ජෙතිපාලො නාම මාණවො හුත්වා ති

ණං වෙදනං පාරගූ සටිකාරස්ස කුම්භකාරස්ස සහායො අහොසි. සො තෙන සද්ධිං සන්ථාරං උපඤ්ඤිකමිත්වා ධම්මකථං සුත්වා පබ්බජිත්වා ආරද්ධවිරියො තීණි පිටකානි උග්ගණ්හිත්වා බුද්ධසාසනං සොභෙසි. සොපි නං සත්ථා "ඉමාය රත්තියා අච්චයෙන මෙත්තෙය්‍යො නාම බුද්ධො භවිස්සතී" ති ව්‍යාකාසි. එවං ඉමෙසං දීපඞ්කරාදීනං චතුවීසතියා බුද්ධානං සන්තිකෙ ලද්ධව්‍යාකරණො "අජ්ජ බුද්ධත්තං ගණ්හාමි අජ්ජ බුද්ධත්තං ගණ්හාමි" ති විය නිරන්තරූපපවත්තමහුස්සාහෙන අපරිමාණදුක්ඛං සහිත්වා පාරමියො පූරෙසි.

ඉතිගතිතමනන්තමෙකාඛිලමහාරසාරං
ගණිතපථමනිත්‍යමපාරමිපූරිතත්තං,
කරවරණශිරාදිදිත්තදූතාතිදූතං
පරහිතනිරතත්තං බොධිසත්තං නමාමි.

ඉතිසාධුජනානන්දදනිදූනෙ ජිනාලඞ්කාරෙ
ව්‍යාකරණවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

එවං දීපඞ්කරාදීනං චතුවීසතියා බුද්ධානං සන්තිකෙ ලද්ධව්‍යාකරණං දස්සෙත්වා ඉදානිස්ස බොධිසම්භාරපූරණං දස්සෙන්තො ආහ:—

සො දුක්ඛවිත්තජනදස්සනදුක්ඛවිත්තතා
කාරුඤ්ඤමෙව ජනතාය අකාසි නිච්චං,
තෙසං ගිරොව නමුපාය මිදන්ති සුත්වා
තාදිපරාධමපි අත්තනි රොපයිත්ථ.

තත්ථ සො ති සො එවං ලද්ධව්‍යාකරණො මහාපුරිසො. **දුක්ඛවිත්තජනදස්සනදුක්ඛවිත්තතා** ති දුක්ඛෙන ඛෙදපත්තජනානං දස්සනෙන උපපන්නකරුණාසඞ්ඛාතදුක්ඛෙන විත්තතා ඛෙදපත්තතා, විසාදපත්තතා ති අත්ථො. තථා හි පරදුක්ඛෙ සීති සාධූනං හදයකම්පනං කරොතීති කරුණා. තත්ථ **දුක්ඛ**න්ති දුක්ඛවෙදනා. සා කායිකචෙතසිකවසෙන දුවිධා හොති. තත්ථ කායවාරෙ පවත්තා වෙදනා කායිකා. සා සුඛාපි හොති දුක්ඛාපි. තථා මනොවාරෙ පවත්තා මානසිකා. සා සොමනස්සාපි හොති දොමනස්සාපි. දොමනස්සමෙව ඉධ දුක්ඛන්ති වුත්තං:—කිඤ්චාපි මනොවාරෙයෙව පවත්තා වෙදනා දුක්ඛා න චක්ඛුවාරාදීසූති? වුච්චතෙ:— චක්ඛු-සොත-ඝාණ-ජිව්හා විඤ්ඤාණසම්පයුත්තා වෙදනා උපෙක්ඛාව වුත්තා භගවතා තම්පන උපාදරූපෙන උපාදරූපස්ස ඝට්ටනං දුබ්බලතාය වුත්තං. තත්‍රාපි අත්ථි කුස

ලවිපාකං චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, අත්ථි අකුසලවිපාකං චක්ඛුවිඤ්ඤාණං. එවං සොතාදීසුපි. තස්මා කුසලාකුසලවිපාකචක්ඛුවිඤ්ඤාණසමඵස්සතෙතා එසෙසා සහජාතවෙදනාය ච උපරි උපජ්ජමානානං වෙදනානඤ්ච උපනිස්සයපච්චයො හොති. තෙනෙව කුසලවිපාකචක්ඛුවිඤ්ඤාණානුගතෙන චක්ඛුනා කමණීයං රමණීයං රූපං දිස්වා තස්ස භිරමතස්ස වෙදනාපතිට්ඨිතස්ස අලාභෙන වා ලද්ධස්ස විනාසෙන වා මහන්තං දෙමනස්සං උපපජ්ජති. සොකාභිභූතො ජීවිතවිනාසමපි පාපුණාති. අකුසලවිපාකචක්ඛුවිඤ්ඤාණානුගතෙන චක්ඛුනා යක්ඛපෙතාදිභෙරවං දිස්වා භායන්තස්ස ජීවිතක්ඛයමපි හොති. තථාහි:—

"උපෙක්ඛාපි සමානායං දුක්ඛාභාවෙන වත්තති
නහි පාපවිපාකස්ස අත්ථිකාව අදුක්ඛතා" ති.

සොතවාරාදිසුපි සීහාදීනං සද්දං සුණන්තස්ස දුග්ගන්ධං ඝායන්තස්ස කටුකරසං සායන්තස්ස දෙමනස්සවෙදනා හොතියෙවාති. තස්ස කිඤ්චාපි දෙමනස්ස වෙදනා හොති යෙව. සා පන මානසිකපක්ඛං භජති. කථං චක්ඛුවාරාදිසු වෙදනා රූපාදිතෙව විභාවෙන්ති? න තස්ස රජ්ජනදුස්සනමුය්හනාදිං කාතුං සක්කොති? වුච්චතෙ:— යදා හි චක්ඛුවාරෙන රූපෙ ආපාථමාගතෙ ආවජ්ජනදස්සනාදීනි උපපජ්ජන්ති. තදෙවාරම්මණං විභාවෙන්තං මනොවාරෙආවජ්ජනං උපපජ්ජති. තදෙව කායවිඤ්ඤාණානි. තදෙව රජ්ජනදුස්සනමුය්හනං. තදෙව භයං ඡම්භිතත්තං. තදෙව සොකොපායාසො තස්මා රූපාදිආරම්මණෙසුපි උපපජ්ජමානා දෙමනස්සවෙදනා මානසිකායෙවාතිවුත්තා. දුක්ඛා වෙදනා කායිකමානසිකවසෙන දුවිධා හොතීති. එවං විහි වාරෙහි පවත්තා වෙදනා ආරම්මණභෙදෙන අනෙකවිධා හොති ජාතිදුක්ඛං ජරාදුක්ඛං ව්‍යාධිදුක්ඛං මරණදුක්ඛං මනුස්සලොකෙ වධබන්ධන ආහාරාදිදුක්ඛං ආහාරපරියෙසනමූලකංදුක්ඛං නෙරයිකංදුක්ඛං තිරච්ඡානයොනියං දුක්ඛං පෙතත්තිවිසයෙ දුක්ඛන්ති. වුත්තඤ්හෙතං:—

"ජාති ජරා ව්‍යාධි චුතී අපායා
අතීතඅපපත්තකවට්ටදුක්ඛං,
ඉදානි ආහාරගවෙට්ඨිදුක්ඛං
සංවෙගවත්ථූනි ඉමානි අට්ඨා" ති.

අයමපි නමහාපුරිසො සුමෙධපණ්ඩිතකාලතො පට්ඨාය එවං භවදුක්ඛෙ 1 පතිතො සමභාගගවිභාගගසරීරෙ මහාදුක්ඛාභිභූතෙතා මහාදුක්ඛපරිස්සන්තො 2 අත්තානං අලෙණෙ අසරණෙ මහාජනෙ දිස්වා

1 'භවදුක්ඛෙ'-ඉත්ථම්. 2 පරිදහෙ- තස්සත්ථිං.

කරුණායකම්පිතහදයො තාය සම්මූළ්හාය අඤ්ඤාණජනිතාය අත්තනො දීයමානං හත්ථපාදකණ්ණනාසාදිසවෙජ්ජදිදුක්ඛං සහසෙතා නිච්චං නිරන්තරං සබ්බකාලං කාරුඤ්ඤමෙව අකාසි. "අහං එතෙ වටට දුක්ඛතො මොචෙස්සාමි" ති එවං වායමාමි. ඉමෙ මංයෙව විහෙඨෙන්ති" ති අවිනෙතා දෙමනස්සමත්තම්පි අකත්වා " අහො මොහානුභාවො, අහො තණ්හාය බලං, මාදිසස්ස නාම එවං සබ්බසත්තෙ දුක්ඛතො මොචෙතුං වායමන්තස්ස එතෙ එවං අපරාධං කරොන්ති. තතො නිදානම්පි තෙසං මහන්තං දුක්ඛං භවිස්සති" ති කරුණාය කම්පිතහදයොව අහොසි. එවං කරුණාය කම්පිතහදයො හුත්වා " කථම්මෙ සත්තෙ එවං සම්මූළ්හ මහාතණ්හ අනත්තමෙව අත්තානි මඤ්ඤමානෙ දුක්ඛතො ච දුක්ඛහෙතුතො ච සමුද්ධරෙය්‍යන්ති උපායං ගවෙසන්තො උපායං අද්දක්ඛි. කිං උපායං? ඛන්ති. ඛන්තියෙව තෙසං භවබන්ධනතො මොචනූපායන්ති ඤත්වා තාදිසරාධම්පි අත්තනි රොපෙන්තෙ සත්තෙ තාදිසො තාදි අට්ඨලොකධම්මෙහි අකම්පිතහදයො තෙසං තං තං අපරාධං අත්තනි රොපෙසි. අථවා සොමහාපුරිසො තාදිසං අපරාධං, තෙහි තෙහි සත්තෙහි අත්තනො හත්ථපාදවෙජ්ජදානාදිනා කඩිරමානං තාදිසං අපරාධං අත්තනි රොපෙසි. " ඉදං දුක්ඛං මයා පුබ්බෙ කත පාපබලෙන ලද්ධං. තස්මා යුත්තමෙතං මඤ්ඤෙ. අහමෙව අපරාධකාරකො සචෙ පාහං දුක්ඛස්ස දුස්සාමි. අහම්පි තාදිසො භවෙය්‍යං. එවං සත්තෙ කොමම විසෙසො? කථමහං තෙ මොචෙස්සාමි? තස්මා සබ්බමුලකං ඛන්තිබලං කත්වා තං තාදිසං අපරාධං අත්තනි රොපෙත්වා ඛමිත්වා ඛන්තිං කරොන්තො "මෙත්තානුද්දයපුරෙක්ඛාරෙන පාරමිතො පූරෙත්වා බුද්ධභූතෙන සක්කා සබ්බෙ සත්තා දුක්ඛතො ච දුක්ඛහෙතුතො ච මොචෙතු" න්ති අඤ්ඤාසීති අත්ථො. පුනපි තස්ස ඛන්තිබලං වණ්ණෙන්තො ආහ:—

> දානාදිනානාවිධපාරමීසාගරෙසු
> බහුලතායපි පදුට්ඨජනෙන දිත්තං,
> දුක්ඛන්තරා අතිමහන්තතරම්පි කිඤ්චි
> නාඤ්ඤාසි සත්තහිතමෙව ගවෙසමානො.

තස්සත්ථො:—අපරිමාණදානාදි උත්තමපාරමිතාසාගරෙසු අජ්ඣාසයබහුලතාය නිමගනතාය පදුට්ඨජනෙන දිත්තං තථා මහන්තම්පි දුක්ඛං සත්තහිතමෙව ගවෙසමානො දුක්ඛං විය නාඤ්ඤාසි. කිං වුත්තං හොති? යථාහි සො කොචි මජ්ඣිමනිකෙ 1 සුරියෙ සම්මති පරිපුණ්ණොදකං උදකරහදං පවිට්ඨො ජලෙ නිමුග්ගො උපරි සුරියස්ස

1 මජ්ඣිමණිකායෙ—සත්ථවි

නතාපාදිනං අභිභවං නජානාති. එවමෙවායං මහාපුරිසො කරුණාය සීතලහදයො සතතහිතමේව ගවෙසයනෙතා පාරමිතාසාගරෙසු ඔගාළෙහි අහොසි. තස්මා කරුණාසීතීභූතනතතතතා පාපසතෙහි දියමානං තාදිසං කිඤ්චිදුක්ඛමපි දුක්ඛතො න උපලභතීති අත්ථො. යස්ස කස්සචි කිඤ්චි පාපචිත්තෙ උපජ්ජමානෙ:—

" අක්ඛන්තක්ඛන්ත්‍යණ්ණොසජ්ජදුස්සීල්‍යමුච්චසචිතා,
ඉච්ඡාසංවාරහෙදෙන අත්තවාරෙසු ජායතී"ති.

වුත්තත්තා සබ්බපාපානං මූලභූතා අක්ඛන්තිති සබ්බක්ඛන්ත්‍යානං මූලභූතා ඛන්ති. යථාහ:— "ඛන්තිපරමං තපො තිතික්ඛා"තිව "ඛන්ත්‍යා හි යෙ න විජ්ජති"ති ච "ඛන්තිබලං බලානීකං තමහං බ්‍රෑමි බ්‍රාහ්මණ"නිති ච සත්ථාරා වණ්ණිතත්තා ඛන්තිඅවස්සං උපපාදෙතබ්බා. තස්ස පන මහාපුරිසස්ස ඛන්ති පණිධානෙනෙව සිද්ධා දස්සනෙතා ආහ:—

ජෙට්ඨානි සිසංගි සකං දදමෙතා
මංසං පවිත්තාන සගං දදමෙතා,
ඉමා වත්තනගෙතා පණිධානකාලෙ
දස්සා කිං දුස්සනි ජෙදනෙන.

තස්සත්ථො පාකටොයෙව. ඉදානි වුත්තත්තමෙව නිගමෙනෙතා ආහ:-

එවං අනන්තත්තමපි ජාතිසතෙසු දුක්ඛං
පත්තානසත්තහිතමෙවගවෙසමෙනෙතා,
දීපඞ්කරාදිකහිතත්තිලසමාධිපක්ඛෙ,
පාලෙසි යාව සකබොධිතලෙ සුනිත්ථා.

තත්ථ පාලෙසි යාව සකබොධිතලෙ සුනිත්ථානි යං දීපඞ්කරපාදමූලෙසු අභිනීහාරං කත්වා ලද්ධව්‍යාකරණො පුප්ඵරාසිමත්ථකෙ පල්ලඞ්කෙන නිසිනෙනා පාරමිතාසමාදානං කරොනෙතා පාරමිතාවයවභූත අධිසීල— අධිචිත්ත— අධිපඤ්ඤාසඞ්ඛාත සික්ඛාපදසමාදානං අකාසි. තං යාව අත්තනො බොධිතලෙ අත්තනො බොධිපල්ලඞ්කෙ මාරපරාජයං කත්වා තීසු යාමෙසු තිස්සො විජ්ජා සච්ඡිකත්වා අරුණුග්ගමනෙන සහ සබ්බක්ඛ්‍යුතං පත්වා අත්තුද්ධාරකිච්චස්ස සුට්ඨුනිට්ඨානං. තාව නිවිධං සික්ඛං කපපසතසහස්සාධිකෙසු චතූසු අසඞ්ඛ්‍යෙයෙසු පාලෙසි අහො දුක්කාරකාරී භගවා නි අධිප්පායො. එවං සබ්බාසං පාරමිනං උපකාරභූතා ඛන්තිපාරමිං වණ්ණෙත්වා සබ්බාසං පාරමිනං අවිවජ්ජිතත්තං කත්වා පූරිතභාවං දස්සෙනෙතා ආහ:—

යදභිනීහාරමකා සුමෙධො
යදා ච මදදිං අදද සිවිඤ්ඤ,
එත්ථන්තරෙ ජාතිසු කිඤ්චිපෙකා
නිරත්ථකං නො අගමාසි තස්ස.

මහාසමුද්දෙ ජලබිඳුතොපි
තදන්තරෙ ජාති අනපපකාව,
නිරන්තරම්පූරිතපාරමීනං
කථමපමාණං උපමාකුහිං වා.?

යො මඟ්ගපස්සෙ මධුරම්බබීජං
ඡායත්ථලත්ථාය මහාජනානං,
රොපෙති? තස්සිංඝිඛණෙවතෙන
ඡායත්ථලෙ පුඤ්ඤමලත්ථ මුත්ථං.

තථෙව සංසාරපථෙ ජනානං
හිතායවත්තානහිරොපිතක්ඛණෙ,
සිඤ්චෙ පුඤ්ඤූපරි තස්ස තස්සිං
ධනම්පිජීවම්පි හරන්ති යෙ යෙ.

තත්ථ **යදා**තිආදිසු:—සො බොධිසත්තො යදා සුමෙධතාපසො හුත්වා දීපඞ්කරස්ස සත්ථුනො පාදමූලෙ බුද්ධභාවාය අභිනීහාරං කත්වා පත්ථනං අකාසි.?තතො පභ්‍රිති යදා **සිවිඤ්ඤ**ති සිවිරාජා වෙස්සන්තරො හුත්වා පාරමිතාකූටං ගණ්හන්තොමදදිදෙවිං සක්කබ්‍රාහ්මණස්ස දානාති දානං කත්වා අදාසි?. **එත්ථන්තරෙ**ති එතස්මිං කප්පසතසහස්සාධිකානං චතුන්නං අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානං අන්තරෙ **ජාතිසු**ති දෙවමනුස්සනිරවජ්ජානාදිසුජාතිසු **කිඤ්චිපෙකා**නි කිඤ්චිඅපි **එකා**.තාසු එකාපි ජාතිතස්ස මහාපුරිසස්ස කිඤ්චිඅපපමත්තකම්පි **නිරත්ථකං** හුත්වා නො අගමාසි, පාරමිතාපූරණභාවෙන ගතා. පාරමිතාපූරණවසෙනෙව ගතානි අත්ථො. **මහාසමුද්දෙ**ති චතුබ්බිධෙපි ලොණමහාසාගරෙ **ජලබිඳු**තොපිති උදකබිඳුතොපි සබ්බොදකෙ ගණ්හියමානෙ තතොපි, **තදන්තරෙ**ති තෙසං අභිනීහාරමදදිදානානමන්තරෙ **ජාතිඅනපපකාවා**නි ජාතිඅනපපකායෙව අහොසි. තථාහි එකෙකස්මිං කප්පෙ උපපන්නජාතියෙව අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානි වුත්තා:—

"එකස්සෙකෙන කප්පෙන පුඟලස්සතිසඤ්ඤයො,
සියා පබ්බතසමො රාසි ඉතිවුත්තං මහෙසිනා"ති.

එවං එකෙකසම්මිං කප්පෙ උප්පන්නජාතියායෙව අනප්පකතෙන සති චතූසු ඨානෙසු අප්පමෙය්‍යෙසු කප්පෙසු උප්පන්නජාතියො කො පමෙතුං වා උපමෙතුං වා සක්‍යුණෙය්‍ය? එසාපි උපමා කිං උපමා නාමානි අධිප්පායො. එවං අපරිමෙය්‍යෙසු ජාතිසම්භාරෙසු අනන්තරා උප්පන්නුප්පන්නානං බුද්ධානං සන්තිකෙපි ව්‍යාකරණං ලභිත්වා පුනප්පුන උස්සාහං වඩ්ඪෙත්වා වමෙප්‍ය්‍යනාගරාජකාලෙ හුරිදත්තනාගරාජකාලෙ ඡද්දන්තවාරණරාජකාලෙති එවමාදිනිරවජ්ජාජාතියා උප්පජ්ජිත්වා ජීවිතපරිච්චාගං කත්වා මනුස්සභූතෙනාපි ඛන්තිවාදිතාපසකාලෙ ධම්මපාලකුමාරකාලෙති එවමාදීසුව එකෙකිස්සං ජාතියං පූරිතපාරමිතා තෙන මහාපුරිසෙන කතදුක්කරකිරියා බුද්ධභාවාය අලං විය හොති. **නිරන්තරම්පූරිතපාරමිතානි**. එවමෙවෙකමපි ජාතිං අවිරොධෙත්වා නිරන්තරං කත්වා පූරිතපාරමිතං පමාණං වා කථං කාතුං සක්කා? උපමාවා කුතො ඇති? තෙනෙව "සො සාගරෙ ජලධිකාරුධිරං අදාසී"ති ආදිනා ගාථාවුත්තා. පුන තෙනෙව සතපුඤ්ඤලක්ඛණ වුත්තං. එවං අපරිමාණෙසු ජාතිසම්භාරෙසු උපචිතපුඤ්ඤසම්භාරෙන නිබ්බත්තස්ස භගවතො ගුණං කිත්තකං භවෙය්‍ය? අහො අච්ඡරියො, අහො අබ්භුතො භගවා. එවරූපෙ භගවති යො න පසීදෙය්‍ය වචනං වාස්ස න සද්දහෙය්‍ය? සො කීදිසො නාම පාපසත්තො භවෙය්‍ය? අහො කිත්තකං නාම තස්ස අකුසලරාසි භවෙය්‍ය? තස්මා දබ්බජාතිකෙන සො භගවා පූජෙතබ්බො. තස්ස වචනං සිරසා පටිගහෙත්වා පටිපත්තිං පූරෙතබ්බො. එවමස්ස භගවතො පාරමිතාසාගරස්ස අප්පමෙය්‍යතං දස්සෙත්වා ඉදානි උපමං ආහරිත්වා තං සමත්ථෙන්තො "**සො මිනාති පත්ථස්ස**"ති ආදිමාහ. තත්ථ යො දබ්බජාතිකො පුරිසො නගරතො න ගරහාමි එකස්මිං මහාමග්ගපස්සෙ "ඉතො විතො ච ගවජ්ඣනතා මනුස්සා එත්ථ මධුරඵලං ඛාදිත්වා සුඛං නිසීදිත්වා සයිත්වා සරීරදරථං නිබ්බාපෙත්වා ගවජ්ඣනතු"ති විත්තෙත්වා මහාජනානුග්ගහෙන මධුරම්බබීජං ආහරිත්වා රොපෙත්වා යථානං න නස්සති ච වඩ්ඪති ච තථා කරෙය්‍යාති අත්ථො. **උබ්බත්තිත්වා** රොපණතො උපරි. රුක්ඛස්ස වුද්ධිකාලෙව ඵලිතකාලෙ 1 ච තස්මිං රුක්ඛෙ ඡායාඵලෙ පුඤ්ඤත්තනි සම්බත්තො, පුන "තස්මිං" සද්දං ගහෙත්වා **තස්මිං බීජෙ ච ඵලෙ ච** තෙන බීජරොපකෙන පුරිසෙන තස්මිං රුක්ඛෙ ඡායාපරිභොගෙ ච ඵලපරිභොගෙ ච පුඤ්ඤං තස්මිං බීජරොපණක්ඛණෙයෙව අලද්ධං භවති ලභිතං භවති. ඉදං වුත්තං හොති:—යදි සො රුක්ඛො වුද්ධිං විරූළ්හො සාඛාවිටපසම්පන්නො මධුරඵලො භවෙය්‍ය?. ආගතාගතා අම්බඵලානි ඛාදිත්වා සීතලවජ්ඣායාය නිසීදිත්වා සයිත්වා පටිප්පස්සද්ධ

1 වණ්ණකාලෙ—මරම්ම.

රථා ගවෙජයතුං? තදා තං පුඤ්ඤං කෙන ලබ්ධං භවෙය්‍යාති? න අඤ්ඤේන කෙනචිපි, තෙනෙව බීජරොපකෙන පුරිසෙන ලබ්ධං භවති. කදා ලබ්ධං භවති? කිං සො ආගන්ත්වා තස්මිං රුක්ඛෙ ඵලං ගහෙත්වා දානං දෙතීති? නත්ථි. සො බීජරොපකො පුරිසො ජීවතු වා මරතු වා යං වා තං වා කරොතු, තෙනෙව පුඤ්ඤං තඤ්ඤණෙයෙව ලබ්ධං හොති, රොපිතක්ඛණෙයෙව පුඤ්ඤස්ස සිද්ධත්තා. එවං උපමං ආහරිත්වා තං උපමං සංසන්දෙත්වා ආහ:— **තථෙව සංසාරපථෙති** ආදිං, තත්ථ තෙ තෙවාති යථා අම්බරුක්ඛෙ ජනානං ඵලපරිභොගෙ පුඤ්ඤං බීජරොපණක්ඛණෙයෙව හොති? තථෙවාති අත්ථො. යථාවා මනුස්ස විග්ගහපාරාජිකායං ආණත්තියං සවෙ ආණත්තො පුරිසො ආණත්තිං අවිරොධෙත්වා එකතොත්ත තං මාරෙති? ආණාපකස්ස ආණත්තික්ඛණෙයෙව පාරාජිකත්ත වුත්තං. එවමෙව රුක්ඛරොපකස්ස සවෙ සො රුක්ඛො වඩ්ඪිත්වා එකත්තෙනෙව මනුස්සානං උපකාරො භවෙය්‍ය? බීජරොපකෙන රොපිතක්ඛණෙයෙව පුඤ්ඤං ලබ්ධං හොති. එවමෙව බොධිසත්තෙනාපි දීපඞ්කරපාදමූලෙ අත්තනො සරීරං බුද්ධබීජං කත්වා රොපිතක්ඛණෙයෙව ආයතිං යෙ යෙ ධනඤ්ඤජීවිතං ආහරන්ති? තස්මිං පුඤ්ඤං තස්ස අභිනීහාරක්ඛණෙයෙව සිද්ධන්ති අත්ථො. **සංසාරපථෙති** එත්ථ සංසාරොති ඛන්ධාදීනං උපපත්තිපරම්පරා. තං අබ්බොච්ඡින්නතාය පවත්තනතො පථොනාම. තස්මිං සංසාරපථෙ **ජනානන්ති** සබ්බසත්තානං **හිතාය වා**ති හිතාය ච සුඛාය ච ලොකියලොකුත්තරහිතසුඛනිප්පාදනත්ථං. **අත්තනා අභිරොපිතක්ඛණෙති** තදහෙව අධිගතත්තබ්බං නිබ්බානං පහාය "අයං දීපඞ්කරසම්මාසම්බුද්ධො විය අහම්පි අනාගතෙ බුද්ධො හුත්වා මහාජනානං කිලෙසසන්තාපං නිබ්බාපෙත්වා විමුත්තිඵලදායකො ඵලරුක්ඛරොපකොවිය භවෙය්‍ය" න්ති අත්තනො සරීරං බුද්ධබීජං කත්වා රොපෙසි. ඨපෙසි. පතිට්ඨහි. පතිට්ඨහන්තො කිං අකාසි? "අනාගතෙ යාවාහං බුද්ධො භවිස්සාමි? තාව මයා භොගං අඤ්ඤං ජීවිතඤ්ච තං සබ්බසත්තානං උපකාරත්ථමෙව හොතුයෙව. තෙ යථිච්ඡිතං කරොන්තු සබ්බං මම ධනඤ්ඤජීවිතං පරිච්චත්තමෙවා"ති අධිට්ඨහි. දානාදිසමත්ථිසම්පාරමිං පූරණත්ථං ඨපෙසි. එවං ආයතිං **ජනානං** හිතසුඛදානත්ථාය අත්තනා අභිරොපිතක්ඛණෙයෙව. **සිද්ධං වපුඤ්ඤං පතිට්ඨස්ස** තස්මිං ධනඤ්ඤජීවිතම්පි **හරන්ති යෙ** යෙ තෙ උපරි ආයතිං සුමෙධතාපසකාලතො පට්ඨාය යාව වෙස්සන්තර තත්තභාවා. **එත්ථන්තරෙ** යෙ යෙ තස්ස ධනංවා ජීවිතං වා හරන්ති? ඉච්ඡායවා අනිච්ඡායවා මතස්ස වා ජීවන්තස්සවා තස්මිං පුඤ්ඤං තස්ස සිද්ධං යෙව. කදා සිද්ධං? අත්තනා අභිරොපිතක්ඛණෙයෙව. කිං වුත්තං හොති? "යාවාහං බුද්ධො භවාමි තාව මම ධනඤ්ජීවං දානමුඛෙ සීලමුඛෙ

තෙ කඛමමපඤ්ඤවිරියඛන්තිසච්චමධිට්ඨානමෙත්තුපෙක්ඛාමුඛෙ විස්ස ජ්ජිං. පරිච්චත්තමෙව හොතු, යෙ යෙ යං යං ඉච්ඡන්ති? තෙ තෙ තං තං හරන්තු. ජීවිතහෙතුපි පාරමිතා සම්භූතා න භින්දිස්සා මීති" අධිට්ඨාති. හෙන තථා අධිට්ඨිතත්තා ජානියා තස්ස සන්තකං චොරා වා හරන්තු. විසාදෙන වා ගණ්හන්තු. දයාදා වා ගණ්හන්තු. උඛරිත්වා අභිභවිත්වා වා ගණ්හන්තු. තථා පස්සමානෙ වා ගණ්හන්තු අපස්සමානෙ වා ගණ්හන්තු. ජානාපෙත්වා වා ගණ්හන්තු. අජානාපෙත්වා වා ගණ්හන්තු. සබ්බං පුඤ්ඤමෙව හොති. කිං අචෙතනමපි පුඤ්ඤං අත්ථීති?. අත්ථි. පච්ඡා අචෙතනානි. කා සාක්ෂි?. පතිට්ඨානචෙතනාති. තථාහි දීපඞ්කරපාදමූලෙ සහාවෙන සරසෙන ලොභාදිරහිතෙන චිත්තෙන පාරමිතාධිට්ඨානං කරොන්තස්ස මහාපඨවී කම්පි. සකලදස සහස්සිලොකධාතු එකාලොකා අහොසි. චතුතිංසපුබ්බනිමිත්තානි පාතුරහෙසුං. තදහෙව බුද්ධභූතො විය අහොසි. තස්මා මයා වුත්තකාරණං සල්ලක්ඛෙත්වා එත්ථන්තරෙ තුච්ඡං භුත්වා ගතා එකාපි ජානි න ජ්ජි. සබ්බා සාක්ෂිකායෙව ගතානි ඤ්ඤතබ්බං. පඤ්ඤය උපපරිකප්පිතබ්බං ධනඤ්ජීවමපි හරන්ති යෙ යෙ නි එත්ථ ධනානි හත්ථිඅස්සගොමහිස දාසිදාසපුත්තභරියාදි සවිඤ්ඤාණකං වා ඛෙත්තවත්ථුහිරඤ්ඤසුවණ්ණ රජතමුත්තාමණිවෙළුරියමසාරගල්ලලොහිතඞ්කඵලිකපවාලාදි අවි ඤ්ඤාණකං වා සකලපරිපුණ්ණං රජ්ජං වාති සබ්බං. බාහිරවත්ථු පරිච්චාගො දානපාරමී නාම. අත්තනො සරීරෙ මංසලොහිතහත්ථපාදකණ්ණනාසාදිසරීරාවයවදානං දානඋපපාරමී නාම. ජීවිතපරිච්චාගො දානපරමත්ථපාරමී නාම. තථාසීලාදීසුපි වුත්තප්පකාරබාහිරභණ්ඩසු 1 විනස්සනෙත්තු වා ලාභාය වා මුසාවාදපරස්සහරණාදිං අකත්වා සීලරක්ඛණාදි සීලාදිපාරමී නාම. තථා හත්ථපාදාදිනං සරීරාවයවානං ඡෙජ්ජභෙජ්ජාදිමහි සම්පත්තෙපි තං අනෙ ලොකෙත්වා සීලාදිපූරණං සීලාදිඋපපාරමී නාම. තථා ජීවිතෙ නස්සනෙපි සීලාදීනි අභින්දිත්වා රක්ඛණං සීලාදිපරමත්ථපාරමී නාම. තත්ථහි බොධිසත්තස්ස දානපාරමිතාය පූරිතත්තභාවානං පරිමාණඤ්ඤාණං නත්ථි. එකත්තෙන පනස්ස සත්තපණ්ඩිතජාතකෙ:—

" භික්ඛාය උපගතං දිස්වා සකත්තානං පරිච්චජිං,
දානෙන මෙ සමො නත්ථි එසා මෙ දානපාරමී"ති.

එවං ඊදිසං ජීවිතපරිච්චාගං කරොන්තස්ස දානපාරමී පරමත්ථ පාරමී නාම ජාතා. තථා සීලපාරමිතාය පූරිතත්තභාවානං පරිමාණ ඤ්ඤාණං නත්ථි. එකත්තෙන පනස්ස මහාසත්ත්වපාලජාතකෙ:—

---

1 "දබ්බ"-සිහල

" සූලෙහි විජ්ඣියන්තෙනාපි කොට්ටියන්තෙනාපි සත්තිහි,
හොජපුත්ත න කුප්පාමි එසා මෙ සීලපාරමී"ති.

එවං අත්තපරිච්චාගං කරොන්තස්ස සීලපාරමී පරමත්ථපාරමී නාමජාතා. තථා මහාරජ්ජවිහාය මහාවනෙ එකකස්ස ජීවිතන්තරායං අගණෙත්වා නෙක්ඛම්මපාරමියා පූරිතත්තභාවානං පරිමාණන්නාම නත්ථි. එකන්තෙන පනස්ස චූලලුත්තසොමජාතකෙ:—

" මහාරජ්ජං හත්ථගතං ඛෙලපිණ්ඩංව ඡඩ්ඩයිං,
චජිතො න හොති ලාභාතං එසා මෙ නෙක්ඛම්මපාරමී"ති.

එවං නිස්සඞ්ගතාය රජ්ජං ඡඩ්ඩෙත්වා නික්ඛමන්තස්ස නෙක්ඛම්මපාරමී පරමත්ථපාරමීනාම ජාතා. තථා මහොසධකාලාදිසු පඤ්ඤාපාරමිතාය පූරිතත්තභාවානං පරිමාණන්නාම නත්ථි. එකන්තෙන පනස්ස සත්තුභත්තජාතකෙ:—

" පඤ්ඤාය විචිනන්තෙනාහං බ්‍රාහ්මණං මොචයිං දුඛා,
පඤ්ඤාය මෙ සමො නත්ථි එසා මෙ පඤ්ඤාපාරමී"ති.

එවං අත්තොහත්ථගතං සපපං පස්සන්තස්ස පඤ්ඤාපාරමී පරමත්ථපාරමීනාම ජාතා. තථා විරියපාරමිතාදීනං පූරිතත්තභාවානං පරිමාණන්නාම නත්ථි. එකන්තෙන පනස්ස මහාජනකජාතකෙ:—

" අතීරදස්සී ජලමජ්ඣෙ හතා සබ්බෙව මානුසා,
ඨිතස්ස අඤ්ඤථා නත්ථි එසා මෙ විරියපාරමී"ති.

එවං මහාසමුද්දං තරන්තස්ස විරියපාරමී පරමත්ථපාරමීනාම ජාතා. තථා ඛන්තිවාදිජාතකෙ:—

" අවෙතනංව කොට්ටෙන්තෙ තිණ්හෙහි ඵරුසෙහි මමං,
කාසිරාජෙ න කුප්පාමි එසා මෙ ඛන්තිපාරමී"ති.

එවං අවෙතනභාවෙන මහාදුක්ඛං අධිවාසෙන්තස්ස ඛන්තිපාරමී පරමත්ථපාරමීනාම ජාතා. මහාසුතසොමජාතකෙ:—

" සච්චවාචං අනුරක්ඛන්තො චජිත්වා මම ජීවිතං,
මොචෙසිං එකසතං ඛත්තියෙ පරමත්ථසච්චපාරමී"ති.

එවං ජීවිතං පරිච්චජිත්වා සච්චවාචං අනුරක්ඛන්තස්ස සච්චපාරමී පරමත්ථපාරමීනාම ජාතා. මූගපක්ඛජාතකෙ:—

" මාතා පිතා න මෙ දෙස්සා නපි මෙ දෙස්සං මහායසං,
සබ්බඤ්ඤුතං පියං මය්හං තස්මා වත මධිට්ඨහි"නති.

එවං ජීවිතං පරිච්චජිත්වා වතං අධිට්ඨහන්තස්ස අධිට්ඨානපාරමී පරමත්ථපාරමීනාම ජාතා. එකරාජජාතකෙ:—

" න මං කෝචි උත්තසති නපි භායාමි කස්සචි,
මෙත්තාබලෙනුපත්ථද්ධො රමාමි පවනෙ තදා"ති.

එවං ජීවිතම්පි අනොලොකෙත්වා මෙත්තායුත්තස්ස මෙත්තාපාරමී පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා. ලොමහංසජාතකෙ:—

" සුසානෙ සෙය්‍යං කප්පෙමි ඡවටඨිකං උපධානකා, 1
හොමණ්ඩලා මං උපගන්ත්වා රූපංදස්සෙත්ත තත්ථ පක"නති

එවං ගාමදාරකෙසු නුට්ඨුභනාදිකිළෙවෙව මාලාගන්ධූපහාරාදිකිළෙ ච සුඛදුක්ඛං උපපාදෙන්තෙසු ජීවිතම්පි අනපෙක්ඛිත්වා උපෙක්ඛං අනතිවත්තනතස්ස උපෙක්ඛාපාරමී පරමත්ථපාරමීනාම ජාතා. එතමපන එකෙකපාරමියා අධිකවසෙන වුත්තං. එකමෙකායෙ ජාතියා යථාසම්භවං සබ්බාපි පාරමියො පූරෙසි යෙව. තථාහි විඛ්‍රපණ්ඩිතො හුත්වා පුණ්ණකෙන යක්ඛසෙනාපතිනා "තවං රක්ඛෙය්‍ය දාසොසි? නදාසොසි? සච්චමෙව කථෙහි පණ්ඩිතා"ති වුත්තෙන පණ්ඩිතො විනෙතාසි. "අහං රක්ඛෙය්‍ය ඤාතීති වා රක්ඛෙය්‍ය උත්තරිතරොති වා රක්ඛෙය්‍ය න කිඤ්චි හොමීති වා අනෙකකාරණං වත්ත්‍රා සමත්ථොයෙව ලොකෙ සච්චසමො අවස්සයො නාම නත්ථි. සච්චමෙව මයා කථෙතබ්බං. දාසොහම්සම්ති වුත්තෙන එසො මං ගහෙත්වා යථිච්ඡිතං කරොතීති ජානෙන්තොපි රක්ඛෙය්‍ය මුඛඤ්ච අනොලොකෙත්වා අත්තනො තාදිසං සම්පත්තියම්පි පුත්තදාරෙසුපි ආලයං විස්සජ්ජෙත්වා අත්තනො ජීවිතම්පි පරිච්චජිත්වා "දාසොහමස්මි"ති කථෙසි. තස්සෙවං කථෙන්තස්ස සච්චපාරමියෙව සිද්ධාති නගහෙතබ්බා. එකක්ඛණෙ සබ්බාපි සමතිංසපාරමියොසිද්ධායෙව. කථං?:—යස්මා යං තංවචනංවදන්තො අත්තනො ධනඛගජීවිතං රක්ඛෙය්‍ය පරිච්චජිත්වා රාජානම්පි ඉණතො මොචෙන්තො කථෙසි. තස්මා දානපාරමී සිද්ධා. මුසාවාදාදිතො විරතත්තා සීලපාරමී සිද්ධා. පාපසඛකපතො විගතත්තා නෙක්ඛම්මපාරමී සිද්ධා. පඤ්ඤාය විවිනිත්වා වුත්තත්තා පඤ්ඤාපාරමී සිද්ධා. "ඉම සස්සාහං දුසකම්මං කථං කරිස්සාමි"ති අනෙලිනෙන හුත්වා කථිතත්තා විරියපාරමී සිද්ධා. ආයතිං භවිතබ්බං අධිවාසෙත්වා කථිතත්තා ඛන්තිපාරමී සිද්ධා. සච්චමෙව වුත්තත්තා සච්චපාරමී සිද්ධා. "මුසා අකථෙත්වා සච්චමෙව මයා කථෙතබ්බ"න්ති විනිතාධිට්ඨානස්ස අභින්නත්තා අධිට්ඨානපාරමී සිද්ධා. තාදිසෙපි වෙරිම්හි කොපං අකත්වා මෙත්තාපුරෙක්ඛාරෙන වුත්තත්තා මෙත්තාපාරමී සිද්ධා. "එසො මං ගහෙත්වා යං ඉච්ඡති? තං කරොතු තං සබ්බං සහිස්සාමි භවිතබ්බං භවතූ"ති උපෙක්ඛිතත්තා උපෙක්ඛාපාරමී සිද්ධාති එවං සබ්බථාපි ධනඛ

1 උපධානස—පාඨන්තර.

ජීවිතං පරිච්චජිත්වායෙව වුත්තත්තා එකවචනෙනෙව සබ්බාපි සම තිංසපාරමියො සිද්ධානි වෙදිතබ්බා. එවමෙව අනෙකෙසු ජාතිසමහා රෙසු යථාසම්භවං පාරමිතාපූරණං දට්ඨබ්බං. පාපං කාතුං පතිත්තත්තා නං අනෙකාකාරෙන පාපං සිජ්ඣති. පුඤ්ඤං කාතුං පතිත්තත්තානං අනෙකාකාරෙන පුඤ්ඤං සිජ්ඣතියෙව. තස්සායං ඉමිනාහි දානෙන ස ත්තානං ආයුවණ්ණසුඛබලපටිභානාදිසම්පත්තිං දදෙන්තා අගගං අර හත්තඵලසම්පත්තිං නිප්පාදෙය්යන්ති අත්තදානං දෙති. තථා සත්තා නං කාමකිලෙසපිපාසාවූපසමාය පානං දෙති. තථා සුවණ්ණවණ්ණ තායචෙව හිරොත්තප්පාලඞ්කාරස්සාව නිප්පත්තියාවස්සානි දෙති. ඉඛ්වි ධස්ස චෙව නිබ්බානසුඛස්ස ච නිප්පත්තියා යානං දෙති. තථාගතසී ලගන්ධනිප්පත්තියා ගන්ධං දෙති බුද්ධගුණසොභානිප්පත්තියා මාලාවි ලෙපනං දෙති. බොධිමණ්ඩාසනනිප්පත්තියා ආසනං දෙති. තථාග තසයනිප්පත්තියා සෙය්‍යං දෙති. සරණනිප්පත්තියා ආවසථං දෙති. පඤ්චවක්ඛුපටිලාභාය පදීපෙය්‍ය දෙති. ව්‍යාමප්පභානිප්ප ත්තියා රූපදානං දෙති. බ්‍රහ්මස්සරනිප්පත්තියා සද්දදානං දෙති. බුද්ධ ගුණපටිලාභාය ගන්ධදානං, සබ්බලොකස්සපියභාවාය රසදානං, බුද්ධ සුකුමාලභාවාය පොඨ්ඨබ්බදානං, අමරභාවාය හෙඨ්ඨජ්ජදානං, කිලෙස දුඛව්‍යාමොචනත්ථං දුඛානං භූජිස්සදානං, සබ්බසත්තෙ අරියාය ජා තියා අත්තනො පුත්තභාවූපගමනාය පුත්තදානං, සකලලොකස්සා ධිපතිභාවූපගමනාය දාරාදානං, සුභලක්ඛණසම්පත්තියා සුවණ්ණම ණිමුත්තාපවාලාදිදානං, අනුබ්‍යඤ්ජනසම්පත්තියා නානාවිධවිභූස ණදානං, සබ්බමකොසාධිගමාය විත්තකොසදානං, සබ්බමරාජභාවා ය රජ්ජදානං, ඛ්‍යානාදිසම්පත්තියාආරාමුය්‍යානත්තපොවනදානං, වක්ඛ ඛ්‍යිතෙහි පාදෙහි බොධිමණ්ඩූපසඞ්කමනාය චරදානං, චතුරොඝනි ත්ථරණෙන සත්තානං සබ්බමහත්ථදානත්ථං හත්ථදානං, සබ්බඉන්ද්‍රියාදිප ටිලාභාය කණ්ණනාසාදිදානං, සමත්තවක්ඛුපටිලාභාය වක්ඛුදානං, "දස්සනසවණානුස්සරණපාරිචරියාදිසුසබ්බකාලං සබ්බසත්තානංහිත සුඛාවහො සබ්බලොකෙන ච උපජීවිතබ්බොමෙ කායොභවෙය්‍යා"ති මංසසොණිතාදිදානං "සබ්බලොකුත්තමො භවෙය්‍යාහ"න්ති උත්ත මඞ්ගදානං දෙති. එවං දදන්තො ධම්මෙන ධම්මලද්ධං දෙති. නො ප රූපඝාතෙන න භයෙන. න ලජ්ජාය. න දක්ඛිණෙය්‍යගවෙසනෙන. න පණීතෙ සති ලුබ්ධෙන. න අත්තුක්කංසනෙන. න පරවම්භනෙන. න බලමහිකාමයං. න යාචකජිගුච්ඡාය. න අවිත්තීකාරෙන දෙති. අථ ඛො සක්කච්චං දෙති. සහත්ථෙන දෙති. කාලෙන දෙති. විත්තීක ත්වා දෙති. අවිරොධෙන 1 දෙති. තීසු කාලෙසු සොමනස්සිකො දෙ

1 පටිභාගෙනදෙති—ලංකා

ති. තතොයෙව ච දත්වා න පවජ්ජානුතාපී හොති. න පටිග්ගාහකව සෙක මානාවමානං කරොති. පටිග්ගාහකානං පියසමුදාචාරා හොතීති. එවං දදතොතා යෙ තෙ කතාභිනිහාරා තෙ බොධිසත්තානං ආනිසංසා සංවණ්ණිතා? තෙ පාපුණි.

" එවං සබ්බඞ්ගසම්පන්නා බොධිසත්තා නියතා නරා,
ස සරං දීඝමද්ධානං කප්පකොටිසතෙහිපි.

අවීචිම්හි න උපපජ්ජන්ති තථා ලොකන්තරෙසු ච,
නිජ්ඣාමතණ්හා ඛුප්පිපාසා න හොන්ති කාලකඤ්ජිකා.

න හොන්ති ඛුද්දකා පාණා උපපජ්ජන්තාපි දුග්ගතිං,
ජායමානා මනුස්සෙසු ජච්චන්ධා න භවන්ති තෙ.

සොතවෙකල්ලතා නත්ථි න භවන්ති මූගපක්ඛකා,
ඉත්ථිභාවං න ගච්ඡන්ති උභතො ව්‍යඤ්ජනපණ්ඩකා.

න භවන්ති පරියාපන්නා බොධිසත්තා නියතා නරා,
මුත්තා ආනන්තරිකෙහි සබ්බත්ථ සුඛිතෙ.චරා

මිච්ඡාදිට්ඨිං න සෙවන්ති කම්මකිරියදස්සනා,
චසමානාපි සත්තෙසු අසත්තෙසු නුපජ්ජරෙ.

සුඛවාසෙසු දෙවෙසු හෙතු නාම නවිජ්ජති,
නෙක්ඛම්මනිස්සිතා සප්පුරිසා විසංයුත්තා භවාභවෙ.

චරන්ති ලොකත්ථචරියායො පූරෙන්තා සබ්බපාරමී,
එවං අවජ්ජරියා එතෙ අබ්භුතා ච මහෙසිනො.

මහාකාරුණිකා ධීරා සබ්බලොකෙකබන්ධවා,
අවිනෙතයානුභාවා ච සදිසඛම්මගොචරා,
බොධිසත්තා මහාසත්තා සුවිසෙලෙඛවුත්තිනො.

මහාවාතසමුද්ධූතවීවිමාලො මහොදධි,
අවිලඞ්ඝ්‍යය වෙලන්තං බොධිසත්තාන ධම්මතා.

ලොකෙ සඤ්ඤාතවන්තොපි න තෙ භාවිතභාවනා,
ලිම්පන්ති ලොකධම්මෙහි තොයෙන පදුමං යථා.

යෙසං වෙ අත්තනිස්සෙනහො නිහියති යථා යථා,
සත්තෙසු කරුණාස්සෙනහො වඩ්ඪතෙ ච තථා තථා.

යථා චිත්තං වසෙ හොති න ච චිත්තවසානුගා,
යථා කම්මං වසෙ හොති න ච කම්මවසානුගා.

දෙසෙහි නාභිභූයනති සමුගඝාතෙනති වා න තෙ,
චරන්තා බොධිපරියෙසිං පුරිසා ජාතිසා බුධා.

තෙසු චිත්තපසාදෙපි දුක්ඛිතො පරිමොචයෙ,
පගෙවාපුකිරියා තෙසං ධම්මස්සවානුධම්මතා''ති.

එවං දීපඞ්කරස්ස භගවතො සන්තිකෙ ලබ්ධව්‍යාකරණො මහාපුරිසො කප්පසතසහස්සාධිකෙසු චතූසු අසඞ්ඛ්‍යෙයෙසු පාරමියො පූරෙන්තො අවීචිම්හි පාතියමානොපි දානං අපරිච්චජන්තො අඞ්ගපච්චඞ්ගෙසු උච්ඡුසුවිය යන්ත්‍රාරූඪෙ පිලියමානෙසුපි සීලං අවිනිකාමෙන්තො චතූසු මහාදීපෙසු ඉස්සරියං පරිච්චජිත්වාපි විවෙකමෙව ගණ්හන්තො සකලවක්කවාළපරිපූණ්ණං බදිරඞ්ගාරනිකරං මද්දිත්වාපි පඤ්ඤවන්තතාය උපසඞ්කමන්තො වාතලුලිතං මකරනිකරාකීර්ණං මහාසමුද්දං බාහුනා පතරිත්වාපි නිබ්බානපාරගමනාය විරියං අනොසජ්ජන්තො අසිධාරාහි කණ්ණනාසාදිං ඡින්දන්තෙපි පරස්මිං කොපං අකරොන්තො අසිනා සීසෙ ඡිජ්ජමානෙපි මුසා න වදන්තො අත්තභාවෙ චුණ්ණවිචුණ්ණං භූත්වා විකිරියමානෙපි අධිවාසනං අවිජහන්තො අවජිතිත්වා ගහිතරජ්ජං පරං පියපුත්තං විය පස්සන්තො පරකතෙසු සුබදුක්ඛෙසු අනුනයපටිඝං විජහන්තො 1 චතූසු දිසාසු ඨිතා අනෙකසතෙහි බහුහත්ථෙහි පුරිසෙහි යක්ඛාදිහිපි භෙරවරූපෙහි භයමහි උප්පාදියමානෙපි අනුත්තසිත්වා පුඤ්ඤමෙව කරොන්තො ජීවිතම්පි පරිච්චජිත්වා පාරමිතාසමාදානං අවිනිකාමෙන්තො වෙස්සන්තරත්තභාවෙ සක්කබ්‍රාහ්මණස්ස දිත්තහරියාපරිචාරිකාගෙන නිට්ඨාපෙසි. එවං පාරමිතාපූරණං දස්සෙත්වා තෙසං තෙසං පාරමිනං අපරිමෙය්‍යතං දස්සෙන්තො ගාථමාහ:—

සො සාගරෙ ජලධිකං රුධිරං අදාසි
භූමිං පරාජිය සමංසමදාසි දානං,
මෙරුප්පමාණමධිකඤ්ච සමොලිසීසං
බෙ තාරකාධිකතරං නයනං අදාසි.

තත්ථ **සො**ති සො එවංවිධො බොධිසත්තො **සාගරෙ**ති චතූසු මහාසමුද්දෙසු **ජලධිකං**නති උදකතො අධිකං කත්වා **රුධිරං අදාසි**ති ලොහිතදානමදාසි. **භූමිංපරාජිය**ති ආවට්ටතො චක්කවාළපබ්බතපරිවත්තිතානං බහලතො වෙසත්තසහස්සකානි චත්තාළීසසහස්සානි එකප්පමාණාය පංසුපඨවියා පංසුතොපි අධිකං කත්වා අත්තනො සරීරෙ මංසං අදාසි. **මෙරුප්පමාණමධිකන්ති** සිනෙරුපබ්බතස්ස පමාණං හෙට්ඨා වුත්තං.තතොපි අධිකං කත්වා **සමොලිසීසන්ති** අභිසිත්තසීසං

---

1 විප්පහීනො—ලංකා

අදාසි. ඛෙනි චක්කවාළපබ්බතපරියන්තෙ ආකාසෙ තාරකාදීනි තාරකරූපතොපි අධිකං කත්වා තත්‍රඨං අදාසි නෙත්තදානං අදාසිනි එවමෙව අඤ්ඤෙ දට්ඨබ්බා.

බුද්ධාලොකාලොකෙ ලොකෙ
ජාතො සංවත්තා කොකුමමත්තා,
බුද්ධං බුද්ධා ඔඝා නිණ්ණං
සබ්බෙ සත්තෙසු කො තො * වදෙ?

ඉතිසාධුජනානන්දදනිදනෙ ජිනාලඞ්කාරෙ බොධිසම්භාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

එවං දීපඞ්කරපාදමූලෙ කතාභිනීහාරතො පට්ඨාය දානාදයො සමතිංසපාරමියො පූරෙන්තො වෙස්සන්තරත්තභාවෙන සබ්බා පාරමියො නිට්ඨාපෙසි. ඉදානි යා වෙතා අධිසීලඅධිචිත්තඅධිපඤ්ඤාසඞ්ඛාතා තිස්සො සික්ඛා. සබ්බාපිතා බොධිපල්ලඞ්කෙ නිසින්නොන මාරබලවිධමෙත්වා තිස්සො විජ්ජා සච්ඡිකත්වා බුද්ධභූමියං පත්තෙන නිට්ඨාපෙතබ්බා. තස්මා තාසම්පි නිට්ඨාපිතභාවා දස්සෙන්තො බුද්ධරක්ඛිතාචරියො ආහ:—

ගම්භීරපාරදානාදිසාගරෙසු හි ඨාමතො,
තාරණත්තා මදිදානෙන නිට්ඨාපෙත්වාන පාරමී.
වස්සන්තතා තුසිතෙ කාලෙ බොධිපරිපාකමාගමා,
ආසාවත්තාය දෙවානං මාතුකුච්ඡිමුපාගමි.
සත්තොව ඉමපජ්ජාතෙව මාතුකුච්ඡිම්හි ඔක්කමි,
තස්ස ඔක්කන්තනිස්සා සබ්බා දසසහස්සී පකම්පථ.
තත්‍රතා පුබ්බනිමිත්තානි ඔතිණ්ණානි තදූහිසුං,
තුළ්හත්ථාව සා මාතා පුත්තං පස්සති කුච්ඡිගං.

තත්ථ ගම්භීරපාරදානාදිසාගරෙසූති ඉතිහිදං වුත්තං. දසෙව පාරමිතා වුත්තා භගවතා අනූනා අනධිකා. තත්‍ර වදති:—

"දසෙව පාරමී වුත්තා මුනිනා තා සලක්ඛණා,
චෙතනාදිප්පභෙදෙන එකමෙකා අනන්තතො"ති.

තථාහි එකායෙ දානපාරමී දානචෙතනා ලක්ඛණෙන එකාපි දානූපකරණභෙදෙන බහුං හොති. කථං? ධනපරිච්චාගො අඞ්ගපරිච්චාගො ජීවිතපරිච්චාගොති තිවිධං. වරධනසුතභරියාඅඞ්ගානං ජීවිතස්සචාති එවං පඤ්චමහාපරිච්චාගවසෙන පඤ්චවිධං. අන්නපානාදි

---

* හොතො-තත්ථ්

වසෙන අනෙකවිධං. පූරණවසෙන අනන්තා පරියන්තනති. පකතිසමුද්දෙ චතුරාසීතියොජනසහස්සගම්භීරොති පමාණං අත්ථි. හෙට්ඨිමතලං අත්ථි. උපරිමතලං නත්ථි. පරියන්තතො චක්කවාළපබ්බතෙන පරිච්ඡින්නතං. දුනපාරමිතාසාගරස්ස නත්ථි හෙට්ඨිමතලං. නත්ථි උපරිමතලං. නත්ථි පරියන්තො. තථාහිස්ස එත්තකං බාහිරභණ්ඩපරිච්චාගොති න ත්ථි. එත්තකං මංසදිනනඤ්ඤානං. එත්තකං ලොහිත දිනනඤ්ඤානං. එත්තකං නෙත්තදිනනඤ්ඤානං. එත්තකං සීසදිනනඤ්ඤානන්ති නත්ථි. තස්ස ගම්භීරපාරං නත්ථි. තස්ස හි දානං පරිත්තකං කත්වා දාතුං අඤ්ඤස්ස අත්ථිසයො. තථාහෙස අනෙකජාතියං සයමෙව සකලසරීරෙ මංසං ඡෙත්වා අදාසි. සයමෙව අත්තනො අක්ඛීනි උපපාටෙත්වා අදාසි. සයමෙව සීසං ඡින්දිත්වා අදාසි. අගනිං පක්ඛිපිත්වා සයමෙව අඞ්ගාරෙ මංසං පචිත්වා අදාසි. කිං එවං කාතුං අඤ්ඤස්ස ත්ථිසයොති? එවං ගම්භීරපාරදානාදිසාගරෙසු.— **ථාමසා**ති මහතා විරියෙන **පාරගතා**ති පාරගච්ඡනෙතා. **මදදිදෙවෙන නිබ්බානෙ ඨිතා** දෙවමිති වෙස්සන්තරො හුත්වා සක්කබ්‍රාහ්මණස්ස මදදිං පරිච්ඡජනෙතා පාරමිකූටාගණ්ඨි. තෙන වුත්තං චරියාපිටකෙ:—

" ජාලිං කණ්හාජිනං ධීතං මදදිදෙවිං නිබ්බතං,
වජමානා න චිනතසි බොධියා ඨයෙව කාරණා.

න මෙ දෙස්සා උභො පුත්තා මදදිදෙවී නදෙස්සියා,
සබ්බඤ්ඤුතං පියං මය්හං තස්මා පියෙඅදාසහං.

අවෙත්තනායං පුථුවි අත්ථිඤ්ඤස්ස සුඛං දුඛං,
සාපි දුනබලා මය්හං සත්තක්ඛත්තුං පකම්පථා"ති.

වසමානා තුසිතෙ කායෙති ආදීසු සො තතො චවිත්වා බොධිසත්තස්ස පරිපාකමාගමයමානො තුසිතපුරෙ වසති. තදා ලොකවූහකනාම කාමාවචරදෙවානං මනුස්සලොකෙ " ඉතො වස්සසහස්සස්ස අවච්ඡෙන බුද්ධො ලොකෙ උප්පජ්ජිස්සතී"ති උඝොසෙන්තීනං සුත්වා තස්මිංකාලෙ සම්පත්තෙ සකලදසසහස්සචක්කවාළෙ දෙවතා එකතො සන්නිපතිත්වා " අස්සුකො නාම සත්තො බුද්ධො භවිස්සතී"ති ඤත්වා තං උපසඞ්කමිත්වා ආයාචන්ති. ආයාචමානා චතුසු පුබ්බනිමිත්තෙසු උපපන්නෙසු ආයාචන්ති. " මාරිස! තුම්හෙහි දසපාරමියො පූරෙත්වා නිසක්කමාරබ්‍රහ්මත්තමපත්තිඅත්ථාය පූරිතා. ලොකත්ථචරණත්ථායෙව සබ්බඤ්ඤුතං පත්ථෙන්තෙහි පූරිතා. සොදානි කාලො සම්පත්තො"ති.

" කාලලායං තෙ,1 මහාවීර! උපපජ්ජ මාතුකුච්ඡියං,
සුදෙවකා තාරයන්තා බ්‍රහ්මිඤ්ඤ අමතං පදං"ති.

1 කාලලායා—මරණම

සාවිංසු. අථ මහාසත්තො කාලදීපකුලජනෙත්තිආයුපරිවෙජ්ද වසෙන පඤ්චපිවිලොකනානි විලොකෙසි. තත්‍ර වස්සසතසහස්ස තො උඬ්ඪඤ්ච වස්සසතතො ඌනඤ්ච අකාලො. උභින්නාමන්තරෙ කාලොනාම. දිපොති ජම්බුදීපො. තතො ඔකාසං ඔලොකෙන්තො මජ්ඣිමදෙසං පස්සි. තත්‍රාපි කපිලවත්ථුනගරං. කුලන්ති ඛත්තියකුලං තත්‍රාපි සුඛොදනමහාරාජං පස්සි. මාතරංවිලොකෙන්තො මහාමායා දෙවිං පස්සි. තස්සාපි ආයුං පස්සන්තො දසන්නං මාසානං උපරි සත්ත දිවසානි පස්සි. ඉති ඉමානි පඤ්චමහාවිලොකනානි විලොකෙත්වා දෙව තානං පටිඤ්ඤං දත්වා උයොජෙසි. යදා ච මහාසත්තො පටිසන්ධිං ග ණ්හි. තතො පඨමතරමෙව පුරෙ පුණ්ණමාය සත්තමදිවසතො පට්ඨාය විගතසුරාපානා මාලාගන්ධාදිවිභූතිසම්පන්නා නක්ඛත්තකීළං අනුභවමානා බොධිසත්තමාතා සත්තමෙ දිවසෙ පාතොව වුට්ඨාය ගන්ධොදකෙන නහායිත්වා සබ්බාලඞ්කාරභූසිතා වරභොජනං භුඤ්ජි ත්වා උපොසථඞ්ගානි අධිට්ඨාය සිරිගබ්භං පවිසිත්වා සිරිසයනෙ නිප න්නා නිද්දං ඔක්කමමානා පච්ඡිමයාමෙ සුපිනං අද්දස. වත්තතෙරො කි ර මහාරාජානො දෙවිං සයනෙනෙව සද්ධිං උක්ඛිපිත්වා අනොතත්තද හං නෙත්වා නහාපෙත්වා දිබ්බවත්ථං නිවාසාපෙත්වා දිබ්බගන්ධෙහි ලි මපෙත්වා දිබ්බපුප්ඵානි වෙව දිබ්බාභරණානි ච පිලන්ධාපෙත්වා ත තො අවිදූරෙ රජතපබ්බතො. තස්ස අන්තො කනකවිමානං අත්ථි. තස්මිං පාචීනතො සීසං කත්වා නිපජ්ජාපෙසුං. අථ බොධිසත්තො සෙතවරවාරණොවිය භූත්වා තතො අවිදූරෙ ඨිතො සුවණ්ණපබ්බ තො අත්ථි. තත්‍ර චරිත්වා තතො ඔරුය්හ රජතපබ්බතං අභිරුහිත්වා කනකවිමානං පවිසිත්වා මාතරං පදක්ඛිණං කත්වා දක්ඛිණපස්සං ඵා ලෙත්වා කුච්ඡිං පවිට්ඨසදිසො අහොසි. අථ පබුද්ධා දෙවී තං සුපිනං ර ක්ඛෙය්‍ය ආරොචෙසි. රාජා විහාතාය රත්තියා චතුසට්ඨිමත්තෙ බ්‍රාහ්ම ණපාමොක්ඛෙ පක්කොසාපෙත්වා භරිතුපලිත්තාය ලාජදීහි කතම ඞ්ගලසක්කාරාය භූමියා මහාරහානි ආසනානි පඤ්ඤපෙත්වා තත්‍ර නිසින්නානං බ්‍රාහ්මණානං සපිමධුසක්කරාදීහි අභිසඞ්ඛටස්ස වරපා යාසස්ස 1 සුවණ්ණරජතපාතියො පූරෙත්වා සුවණ්ණරජතපාතීහි ප ටිකුජ්ජිත්වා අදාසි. අඤ්ඤානි ච අහතවත්ථාලඞ්කාරගොදානාදීනි 2 දත්වා සුපිනං පුච්ඡි. තෙ සුපිනං සුත්වා " භද්දකො සුපිනො දෙව! දෙ වියා කුච්ඡිම්හි ගබ්භො පතිට්ඨිතො. සො ච න ඨිතා. පුත්තොයෙව. අනතරායොපිස්ස නත්ථි. සචෙ අගාරං අජ්ඣාවසති? රාජා හොති චක්ක වත්තී. සචෙ අගාරස්මා අනාගාරියං පබ්බජති? බුද්ධො හොති විවට්ට

1 ඛීරපායාසස්ස-කත්ථ. 2 ගොදානාදීනි—කත්ථ.

චජ්දෙ"ති ව්‍යාකරිංසු. තස්මිංඤි ඛණෙ මහාසත්තො චවිත්වා මහාමායා දෙවියා කුච්ඡිමහි උත්තරාසාළ්හනක්ඛත්තෙන පටිසන්ධිං ගණ්හි සතො සම්පජානො පච්චවෙක්ඛිත්වා සෙහ පවිසන්තො භික්ඛුවිය. වුත්තං හෙතං භගවතා:—" සතො සම්පජානො ආනන්ද! බොධිසත්තො තුසිතා කායා චවිත්වා මාතුකුච්ඡිස්මිං ඔක්කමිතී"ති තස්මිං ඛණෙ සකලාපි දසසහස්සීලොකධාතු සඞ්ඛම්පි. දෙවබ්‍රහ්මාණො සන්නිපතිංසු. සකල ලොකධාතු එකකොලාහලමහොසි. වත්තිංසපුබ්බනිමිත්තානි පාතුරහෙසුං. දෙවියාකුච්ඡි වජිරපූරණං විය අහොසි.සා අත්තනො කුච්ඡිං ඔලොකෙන්තී ජාතිරඞ්ගමණිමිහිආවුතපණ්ඩුසුත්තං විය ජලමානං රූපං 1 දිස්වා පීතිසාගරෙ නිමුග්ගා රසෙසු ආරොචෙසි. යානි පනස්ස තස්මිං ඛණෙ පුබ්බනිමිත්තානි උප්පන්නානි? තානි එවං වෙදිතබ්බානි. වුත්තං හෙතං පොරාණෙහි:—

" අවාදිතා කෙනවි චම්මනද්ධා
සුපොක්ඛරා දුන්දුභියො ච වීණා,
අඝට්ටිතානාහරණානිතස්මි=
ඛණෙ සමන්තා මධුරං රවිංසු.

ඡිජ්ජිංසු සබ්බත්ථ ච බන්ධනානි
සයං විගච්ඡිංසු ච සබ්බරොගා,
රූපානි පස්සිංසු ච ජාති අන්ධා
සද්දං සමන්තා බධිරා සුණිංසු.

අත්‍රස්සතිං ජාතිජළා මනුස්සා
ලභිංසු යානං පදසාව පඞ්ගුලා,
විදෙසයාතා සයමෙව නාවා
සපට්ටනං සීඝමුපාගමිංසු.

ආකාසගං භූමිගතඤ්ච සබ්බං
සයං සමන්තා රතනං විරොචි,
නිබ්බායි ඝොරො නිරයෙ හුතාසො
නදීසු තොයම්පි ච න පවත්තති.

ලොකන්තරෙ දුක්ඛනිරන්තරෙපි
පභා උළාරා විපුලා අහොසි,
තථා තදා සන්තතරඞ්ගමාලා
මහාසමුද්දෙ මධුරොදකොයං.

1 පුත්තං—කස්ථමි

න වායි වාතො ඵරුසො ඛරො වා
සම්ඵුල්ලපුප්ඵා තරවො අහෙසුං,
විරොවි වසෙ අධිකං සතාරො
න චාපි උණ්හා සුරියො අහොසි.

ඛගා නභමහාපි ච රුක්ඛතො ච
හත්ථාව හෙත්ථාපථවිම්හජිංසු,
ඔභාවතුද්දිපගතො ච මෙඝො
පවස්සි තොයං මධුරං සමන්තා.

ඨත්වාව දිබ්බෙ භවනෙ සකස්මිං
පසන්නචිත්තා පන දෙවතායො,
නච්චිංසු ගායිංසු ච වාදයිංසු
සෙලිංසු තාකෙළිමකංසුවෙව.

සයං කිර වාරමහාකවාටා
ඛණෙව තස්මිං විවටා අහෙසුං,
මහාජනෙනෙව ඛුදපිපාසා
පිළෙසි ලොකං කිර කම්මි කම්මි.

යෙ නිච්චවෙරා පන පාණිසඞ්ඝා
තෙ මෙත්තචිත්තා පරමං ලභිංසු,
කාකා උලූකෙහි චරිංසු සඞ්ගං
සොණා වරාහෙහි අකංසු කෙළිං.

ඝොරාපි සපපා න සුඛාපසපපා
කීළිංසු කාමං නකුලෙහිසඞ්ගං,
ගණ්හිංසු 1 මජ්ජාරසිරෙසු ඌකා 2
විස්සත්ථචිත්තා ඝරමූසිකාපි.

ඛුද්ධත්තරෙනාපි අලද්ධතොණෙ
පිසාචලොකෙ විගතා පිපාසා,
ඛුජ්ජා අහෙසුං සමවාරුකායා
මූගා ච වාචං මධුරං ලපිංසු 3.

පසන්නචිත්තා පන පාණිසඞ්ඝා
තදඤ්ඤමඤ්ඤං පියමාලපිංසු,
අස්සා ච හෙසිංසු පසන්නචිත්තා
ගජ්ජිංසු මත්තා වරවාරණාපි.

1 නච්චිංසු—ඤත්ථි 2 සිරෙසලූතා—ඤත්ථි 3 ලපිංසු—සබ්බත්ථ

සුරභිවණ්ණනවුණ්ණසමානුලා කුසුමකුංකුමධූපසුගන්ධිනී,
විවිධචාරුමහඩ්ජමාලිනී දසසහස්සි අහොසි සමන්තතො"ති,

තත්‍රකිස්ස දසසහස්සීලොකධාතුකම්පො සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤණපටිලාභස්ස පුබ්බනිමිත්තං. දෙවතානං එකචක්කවාළෙ සන්නිපාතො ධම්මචක්කප්පවත්තනකාලෙ එකප්පහාරෙනෙව සන්නිපතිතා, සම්පටිගාහණස්ස පුබ්බනිමිත්තං. එවමනඩ්ඩුභීනං සයමෙව වජ්ජනං මහතියා ධම්මභෙරියා අනුසාවණස්ස. වීණාභරණානං සයමෙව වජ්ජනං අනුපුබ්බවිහාරපටිලාභස්ස. බන්ධනවෙජ්ජෙ අස්සිමානසමුච්ඡෙදස්ස. මහාජනස්ස රොගවිගමො චතුසච්චපටිලාභස්ස ජිව්හාදීනං රූපදස්සනං දිබ්බචක්ඛුපටිලාභස්ස. බධිරානං සද්දස්සවණං දිබ්බසොතධාතුපටිලාභස්ස ජාතිජ්ජලානං අනුස්සතිප්පාදෙ චතුසතිපට්ඨානපටිලාභස්ස. පඞ්ගුලානං පදසාවගමනං චතුරිද්ධිපාදවෙනස්ස. විදෙසගතානං නානානං සකපටිට්ඨානගමනං චතුපටිසම්භිදාධිගමස්ස රතනානං සයමෙව විරොචනං ධම්මොභාසස්ස. නිරයෙ අග්ගිනිබ්බාපනං එකාදසග්ගිනිබ්බාපනස්ස. නදීමතායස්ස ත්පපවත්තනං චතුවෙසාරජ්ජපටිලාභස්ස. ලොකන්තරෙ ආලොකො අවිජ්ජන්ධකාරං විධමෙත්වා ඤාණලොකදස්සනස්ස. මහාසමුද්දස්ස මධුරොදකතා නිබ්බානරසෙන එකරසභාවස්ස. වාතස්ස අවායනාවාසවසිදිඞ්ගතභෙදනස්ස. තරූනං පුප්ඵිතභාවො විමුත්තිපුප්ඵෙහි පුප්ඵනභාවස්ස වඤ්ඤස්ස අනිවිරොධනං බහුජනකන්තතාය සුරියස්ස නාභිලණ්ණවිමලභාවො කායිකචෙතසිකසුඛුප්පත්තියා. ඛගානං නභාදිහි පඨවිගමනං ඔවාදං සුත්වා මහාජනස්ස පාණෙහි සරණගමනස්ස. මහතො චතුද්දීපගතමෙඝස්ස පවස්සනං මහතො ධම්මවස්සස්ස. දෙවතානං සකසකභවනෙයෙව ඨත්වා නවචාදිහි කීළනං බුද්ධභාවං පත්වා උදානුදානස්ස. චාරකවාටානං සයමෙව විවරණං අවඝටිතකමඟ්ගචාරවිවරණස්ස. ඛුද්දපීළනස්ස අභාවො කායගතාසතිඅමතපටිලාභස්ස. පිපාසාපීළනස්ස අභාවො විමුත්තිසුඛෙන සුබිතභාවස්ස. වෙරීනං මෙත්තචිත්තපටිලාභො චතුබ්බහමවිහාරපටිලාභස්ස. දසසහස්සීලොකධාතුයා එකධජමාලිතා අරිගධජමාලිතාය පුබ්බනිමිත්තං. සෙසවිසෙසා පන සෙසබුද්ධගුණපටිලාභස්ස පුබ්බනිමිත්තානීති ඉමානි චත්තාරිංසපුබ්බනිමිත්තානි මාතුකුච්ඡි ඔක්කමතො නික්ඛමනෙ සම්බුජ්ඣනෙ ධම්මචක්කප්පවත්තනෙති ඉමෙසු චතූසු ඨානෙසු හොන්ති තස්මා ඉදානිපි ගබ්භොක්කන්තියං තුසිතභවනතො චවිත්වා මාතුකුච්ඡියං මෙත්තපුබ්බභාගස්ස සොමනස්සහගතඤ්ඤණසම්පයුත්තස්ස අසඞ්ඛාරිකකුසලචිත්තස්ස විපාකභූතෙන තෙනාපි මෙත්ත මහාවිපාක චිත්තෙන පටිසන්ධිං ගණ්හන්තස්ස තස්මිං ඛණෙ ඉමානි බත්තිංසපුබ්බනිමිත්තානි පාතුරහෙසුං. සකලාපි

පංසුපඨවි ඡපකාරං 1 කම්පිත්ථ. කථං? පුරත්ථිමතො උන්නමති පච්ඡිමතො ඔනමති. පච්ඡිමතො උන්නමති පුරත්ථිමතො ඔනමති. උත්තරතො උන්නමති දක්ඛිණතො ඔනමති. දක්ඛිණතො උන්නමති උත්තරතො ඔනමති. මජ්ඣතො උන්නමති පරියන්තතො ඔනමති. පරියන්තතො උන්නමති මජ්ඣතො ඔනමතීති එවං ඡපකාරං අනිලබලපවලිතතරඞ්ගහඞ්ගසඞ්ඝට්ටිතා විය නාවා චතුන්නගුතාධිකවියොජනසතසහස්සබහලපඨවිසඞ්ඛාරකජලපඨවිපරියන්තා අචේතනාපි සමානා සචේතනා විය අයංමහාපඨවි පිතියා නච්චනතීවිය අහොසීති.

තෙන වුත්තං:—" කාලොයං තෙ මහාවීර! උප්පජ්ජ මාතුකුච්ඡියං,
සදෙවකං තාරයන්තො බුජ්ඣිස්සු අමතං පදං.
චවිත්වා තුසිතා කායා යදා ඔක්කම්ම කුච්ඡියං,
දසසහස්සී ලොකධාතු කම්පිත්ථ ධරණී තදා"ති,

එවං ගහිතපටිසන්ධිකස්ස බොධිසත්තස්ස වෙව බොධිසත්තමාතුයා ච උපද්දවනිවාරණත්ථං ඛග්ගහත්ථා වත්තාරො මහාරාජානො ආරක්ඛං ගණ්හිංසු. බොධිසත්තස්ස මාතු පුරිසෙසු රාගචිත්තං නුප්පජ්ජි. සුඛිනී අකිලන්තකායා බොධිසත්තො අත්තනො කුච්ඡිගතං විපස්සනාමණිරතනෙ ආවුතපණ්ඩුසුත්තං විය පස්සන්තී දසමාසෙ කුච්ඡිනා පරිහරිත්ථ.

ගබ්භොක්කන්තිතො සත්තසත්තවිධෙ කිලෙසෙ, තුසිතාලයතො තතො,
තස්සා නිබ්බිකාරතාය සත්තක්ඛත්තුං පකම්පිතා ධරා බොධිං පකාසෙන්තී නාගං.

ඉති සාධුජනානන්දනිනිදනෙ ජිනාලඞ්කාරෙ
ගබ්භොක්කන්තිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉදානිස්සා ගබ්භවට්ඨානං දස්සෙන්තො ආහ:—

සා පුණ්ණගබ්භා දසමාසතො පරං
ගන්ත්වාන පුල්ලං වරදුඛිනීවනං,
සිත්වාගතෙත්වා වරසාලසාඛං
විජායි තං සුත්තවරං සුමේධන

තදා සහස්සී දසලොකධාතුසු
දෙවා ච නාගා අසුරා ච යක්ඛා,
නානාදිසා මඟලවක්කවාලං
සුමඟලා මඟලමාගමිංසු.

---

1 නාත්ථප්පකාරං-ලංකා

වජ්දෙ"ති ව්‍යාකරිංසු. තස්මිංහි ඛණෙ මහාසත්තො චවිත්වා මහාමායා දෙවියා කුච්ඡිම්හි උත්තරාසාළ්හකඛත්තෙන පටිසන්ධිං ගණ්හි සතො සම්පජානො පච්චවෙක්ඛිත්වා ගෙහ පවිසනෙනා භික්ඛුවිය. වුත්තං හෙතං භගවතා:—" සතො සම්පජානො ආනන්ද! බොධිසත්තො තුසිතා කායා චවිත්වා මාතුකුච්ඡිස්මිං ඔක්කමිතීති" ත තස්මිං ඛණෙ සකලාපි දසසහස්සීලොකධාතු සඞ්ක වි. දෙවබ්‍රාහ්මණො සන්නිපතිංසු. සකල ලොකධාතු එකකොලාහලමහොසි. වත්තිංසපුබ්බනිමිත්තානි පාතුර හෙසුං. දෙවියාකුච්ඡි වජිරපු රිණං විය අහොසි.සා අත්තනො කුච්ඡිං ඔලොකෙන්තී ජාතිරඞ්ගණමණිමිහිආවුතපණ්ඩුපුත්තං විය ජ්ලමානං රූ පං 1 දිස්වා පීතිසාගරෙ නිමුග්ගා රසෙසු ආරොවෙසි. යානි පනස්ස තස්මිං ඛණෙ පුබ්බනිමිත්තානි උපපන්නානි? තානි එවං වෙදිතබ්බානි. වුත්තං හෙතං පොරාණෙහි:—

" අවාදිතා කොන්ච වමමානබා
සුපොක්ඛරා දුන්දුභියො ච ඝොණා,
අසට්ඨිතානාභරණානිතස්මි=
ඛණෙ සමන්තා මධුරං රවිංසු.

ඡිජ්ජිංසු සබ්බජ්ඣ ච බන්ධනානි
සයං විගච්ඡිංසු ච සබ්බරොගා,
රූපානි පස්සිංසු ච ජාති අන්ධා
සද්දං සමන්තා බධිරා සුණිංසු.

අන්‍රුස්සතිං ජාතිජළා මනුස්සා
ලභිංසු යානං පදසාව පඞ්ගුලා,
විදෙසයාතා සයමෙව නාවා
සපට්ටනං සීඝමුපාගමිංසු.

ආකාසගං භූමිගතඤ්ච සබ්බං
සයං සමන්තා රතනං විරොචි,
නිබ්බායි ඝොරො නිරයෙ හුතාසො
නදිසු තොයම්පි ච න පවත්තති.

ලොකන්තරෙ දුක්ඛනිරන්තරෙපි
පභා උලාරා විපුලා අහොසි,
තථා තදා සන්තතරඞ්ගමාලා
මහාසමුද්දො මධුරොදකොයං.

---

1 පුත්තං—කත්ථමි

න වායි වාතො එරුසො ඛරො වා
සම්ඵුල්ලපුප්ඵා තරවො අහෙසුං,
විරොවි වයෙ අධිකං සතාරො
න වාපි උණ්හා සුරියො අහොසි.

ඛගා නභමහාපි ච රුක්ඛතො ච
හඤ්ච හෙඤ්ඤාපඨවිම්හජිංසු,
ඔභාවතුද්දීපගතො ච මෙඝො
පවස්සි තොයං මධුරං සමන්තා.

ඨත්වාව දිබ්බෙ භවනෙ සකස්මිං
පසන්නචිත්තා පන දෙවතායො,
නච්චිංසු ගායිංසු ච වාදයිංසු
සෙලිංසු තාකෙළිමකංසුචෙව.

සයං කිර වාරමහාකවාටා
ඛණෙව තස්මිං විවටා අහෙසුං,
මහාජනෙනෙව ඛුදාපිපාසා
පිළෙසි ලොකං කිර කම්ම කම්මි.

යෙ නිච්චවෙරා පන පාණිසඞ්ඝා
තෙ මෙත්තචිත්තා පරමං ලභිංසු,
කාකා උලූකෙහි චරිංසු සද්ධිං
සොණා වරාහෙහි අකංසු කෙළිං.

ඛොරාපි සපපා න සුඛාපසපපා
කීළිංසු කාමං නකුලෙහිසද්ධිං,
ගණ්හිංසු 1 මජ්ජාරසිරෙසු ඌකා 2
විස්සත්ථචිත්තා ඝරමූසිකාපි.

ඛුද්ධත්තරෙනාපි අලද්ධතොණෙ
පිසාචලොකෙ විගතා පිපාසා,
ඛුජ්ජා අහෙසුං සමවාරුකායා
මූගා ච වාචං මධුරං ලපිංසු 3.

පසන්නචිත්තා පන පාණිසඞ්ඝා
තදඤ්ඤමඤ්ඤං පියමාලපිංසු,
අස්සා ච හෙසිංසු පසන්නචිත්තා
ගජ්ජිංසු මත්තා වරවාරණාපි.

1 නච්චිංසු—කත්ථචි 2 සිරෙසපූතා—කත්ථචි 3 ලපිංසු—සබ්බත්ථ

සුරභිවණ්ඩනවුණ්ණසමාකුලා කුසුමකුංකුමධූපසුගන්ධිනී,
විවිධවාරුමහඩ්ජමාලිනී දසසහස්සි අහොසි සමන්තතො''ති,

තත්‍රකිස්ස දසසහස්සීලොකධාතුකම්පා සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤුණපටිලාභස්ස පුබ්බනිමිත්තතා. දෙවතානං එකවත්තකවාළෙ සන්නිපාතො ධම්මචක්කප්පවත්තනකාලෙ එකප්පහාරෙනෙව සන්නිපතිතා සමපටිඝහණස්ස පුබ්බනිමිත්තතා. චම්මතඩදුන්දුභීනං සයමෙව වජ්ජනං මහතියා ධම්මභෙරියා අනුසාවණස්ස. විණාභරණානං සයමෙව වජ්ජනං අනුපුබ්බාභිරූපපටිලාභස්ස. බ්‍රහ්මානවෙජ්දෙ අස්සිමානසමුච්ඡෙදස්ස. මහාජනස්ස රොගවිගමො චතුසච්චපටිලාභස්ස ජිව්හාඝානං රූපදස්සනං දිබ්බචක්ඛුපටිලාභස්ස. බධිරානං සද්දසවණං දිබ්බසොතධාතුපටිලාභස්ස ජාතිජ්ජලානං අනුස්සතිප්පාදෙ චතුසතිපට්ඨානපටිලාභස්ස. පඞ්ගුලානං පදසාවගමනං චතුරිද්ධිපාදවෙනස්ස. විදෙසගතානං නිවානං සකපටිලාභගමනං චතුපටිසම්භිදාධිගමස්ස රතනානං සයමෙව විරොචනං ධම්මොභාසස්ස. නිරයෙ අග්ගිනිබ්බාපනං එකාදසග්ගිනිබ්බාපනස්ස. නාදිමතායස්ස ත්‍ඨපවත්තනං චතුවෙසාරජ්ජපටිලාභස්ස. ලොකන්තරෙ ආලොකො අවිජ්ජන්ධකාරං විධමෙත්වා ඤාණාලොකදස්සනස්ස. මහාසමුද්දස්ස මධුරොදකතා නිබ්බානරසෙන එකරසභාවස්ස. වාතස්ස අවායනං වාසවත්ථිදිඝගතභෙදනස්ස. තරුණං පුප්ඵිතභාවො විමුත්තිපුප්ඵෙහි පුප්ඵනභාවස්ස වඤ්ඤස්ස අනිවිරොධනං බහුජනකන්තතාය සුරියස්ස නාභිලණ්ඩවිමලභාවො කායිකචෙතසිකසුඛුප්පත්තියා. ඛගානං නභාදිහි පඨවිගමනං ඔවාදං සුත්වා මහාජනස්ස පාණෙහි සරණගමනස්ස. මහතො චතුද්දීපගතමෙඝස්ස පවස්සනං මහතො ධම්මවස්සස්ස. දෙවතානං සකසකභවනෙයෙව ඨත්වා නවවාදිහි කීළනං බුද්ධභාවං පත්වා උදානුදානස්ස. වාරකවාටානං සයමෙව විවරණං අවඝටිකමගගවාරවිවරණස්ස. බුදුපීළනස්ස අභාවො කායගතාසතිඅමතපටිලාභස්ස. පිපාසාපීළනස්ස අභාවො විමුත්තිසුඛෙන සුඛිතභාවස්ස. වෙරීනං මෙත්තාවිත්තපටිලාභො චතුබ්‍රහ්මවිහාරපටිලාභස්ස. දසසහස්සීලොකධාතුයා එකධජමාලිනා අරියධජමාලිතාය පුබ්බනිමිත්තං. සෙසවිසෙසා පන සෙසබුද්ධගුණපටිලාභස්ස පුබ්බනිමිත්තානීති ඉමානි චතතිංසපුබ්බනිමිත්තානි මාතුකුච්ඡිම්හි ඔක්කමනෙ නික්ඛමනෙ සම්බුජ්ඣනෙ ධම්මචක්කප්පවත්තනෙති ඉමෙසු චතූසු ඨානෙසු හොන්ති තිසමා ඉදානිපි ගබ්භොක්කන්තියං තුසිතභවනතො චවිත්වා මාතුකුච්ඡියං මෙත්තාපුබ්බභාගස්ස සොමනස්සසහගතඤ්ඤුණසම්පයුත්තස්ස අසඞ්ඛාරිකකුසලචිත්තස්ස විපාකභූතෙන ඤෙත්තාපමෙන මහාවිපාක චිත්තෙන පටිසන්ධිං ගණ්හනත්තස්ස තස්මිං ඛණෙ ඉමානි බත්තිංසපුබ්බනිමිත්තානි පාතුරහෙසුං. සකලාපි

පංසුපඨවි ඡපකාරං 1 කවිපිඨ්. කථං? පුරත්ථිමතො උන්නාමනි පච්ඡිමතො ඔනමති. පච්ඡිමතො උන්නාමනි පුරත්ථිමතො ඔනමති. උත්තරතො උන්නාමනි දක්ඛිණතො ඔනමති. දක්ඛිණතො උන්නාමනි උත්තරතො ඔනමති. මජ්ඣතො උන්නාමනි පරියන්තතො ඔනමති. පරියන්තතො උන්නාමනි මජ්ඣතො ඔනමතීති එවං ඡපකාරං අනිලබලපවලිතතරඞ්ගහඞ්ගසඞ්ඝට්ටිතා විය නාවා වතුනහුතාධිකවි යොජනසතසහස්සබහලපඨවිසඞ්ඛාරකජලපඨවිපරියන්තා අවෙත නාපි සමානා සවෙතනා විය අයංමහාපඨවි පීතියා නවවනතීවිය අ හොසීනි.

තෙන වුත්තං:—" කාලොයං තෙ මහාවීර! උපපජ්ජ මාතුකුච්ඡියං,
සදෙවකං තාරයන්තො බුජ්ඣිස්සු අමතං පදං.
චවිත්වා තුසිතා කායා යදා ඔක්කමි කුච්ඡියං,
දසසහස්සීලොකධාතු කම්පිත්ථ ධරණී තදා"ති,

එවං ගගිතපටිසන්ධිකස්ස බොධිසත්තස්ස වෙව බොධිසත්තමාතුයා ච උපද්දවනිවාරණත්ථං ඛගගහත්ථා චත්තාරො මහාරාජානො ආරක්ඛං ගණ්හිංසු. බොධිසත්තස්ස මාතු පුරිසෙසු රාගචිත්තං නුප්පජ්ජි. සුද්ධිනි අඛිලන්තකායා බොධිසත්තා අත්තනො කුච්ඡිගතං විපස්සනාමණිරතනෙ ආවුතපණ්ඩුපුත්තං විය පස්සන්ති දසමාසෙ කුච්ඡිනා පරිහරිනි.

ගබ්භොක්කන්තිතො සත්තසොවංමෙව? කො නාමසෙඤ්ඤ, තුල්‍යාසෙන,
නසමා නිච්චං සක්කච්චමනං වදාමි බොධිං පත්ථෙන්තානං.

ඉති සාධුජනානන්දදනිදනෙ ජිනාලඞ්කාරෙ ගබ්භොක්කන්තිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

දුදනිස්සා ගබ්භවට්ඨානං දස්සෙන්තො ආහ:—

සා පුණ්ණගබ්භා දසමාසමතො පරං
ගන්ත්වාන ජ්ලලං වරලුම්බිනිවනං,
සිත්වාගමෙත්වා වරසාලසාඛං
විජායි තං සුත්තවරං සුමෙධන

තදා සහස්සී දසලොක ධාතුසු
දෙවා ච නාගා අසුරා ච යක්ඛා,
නානාදිසා මඟලවක්කවාලං
සුමෙධලා මඟලමාගමිංසු.

---

1 තාත්ථපකාරං-ලංකා

අනෙකසාඛව සහස්සමණ්ඩලං
ජනතං මරුමාරසුමනතලිකොඞ්ඛ,
සුවණ්ණදණ්ඩා ච විජෙතුං චාමරා
ගජිංසු භෙරී ච නදිංසු ඝණ්ඨා.

මලෙන කෙනාපි අනුලිත්තතා
සිනෙහං පාදෙති පසාරණෙනා,
කරීව ධම්මාසනතොතරණෙනා
ජිනොඝථාදිවවරණෙන මමා.

තිණ්ණාසවා බ්‍රහ්මගණෙ පගන්ත්වා
සුවණ්ණජාලෙන පටිග්ගහෙසුං,
තෙනෙව දෙවා ජිනවවවකෙන
තෙනෙව දුකූලෙන ච තං මනුස්සා.

තොසම්පි හත්ථා වරභූමිසං සිනො
දිසා විලොකෙසි සමාසමනතෙනා,
වදිංසු දෙවාපි ච බ්‍රහ්මකායිකා
නත්ථි සමො කත්ථචි නත්ථි උත්තරෝ.

ගන්ත්වාන උත්තරං සත්තපදවාරං කි විත්තකාමො
ගිහිනාදං නදී තාසං දෙවතානං ගිරිතාවහං.

තතො පුත්තං ගණහත්ථාන ගතා මාතා සකං ඝරං,
සත්තමිසං වුතා ගන්ත්වා දෙවපුත්තතතමාගමි.

මෙ බ්‍රාහ්මණා පඤ්චමිසං සුගුත්තා
නාමං ගණෙතුං වරලක්ඛණානි,
දිස්වාන එකඞ්ගුලිමුක්ඛිපිංසු
බුද්ධො අයං හෙස්සති විත්තරාගො.

ජිත්වාන දිස්වා ව්‍යධිතං මතඤ්ච
අව්හාගතං පබ්බජිතඤ්ච දිස්වා.
ඔහාය පබ්බජ්ජමුපෙති කාමෙ
බුද්ධො අයං හෙස්සති විත්තරාගො.

තත්‍රායං ගාථාපටිපාටියා අත්ථො:-එවං සා දසමාසෙ කුචජිනා බොධිසත්තතතං පරිහරිත්වා පරිපුණ්ණගබ්භා සුතිඝරං ගන්තුකාමා සුද්ධොදනමහාරාජස්ස ආරොචෙසි. "ඉච්ඡාමහං දෙව! දෙවදහනගරං ගන්තු"නති. රාජා 'සාධු"නි සම්පටිච්ඡිත්වා කපිලපුරතො යාව දෙවදහනගරමග්ගං සමං කාරෙත්වා කදලිපුණ්ණඝටෙහි අලඞ්කාරා

පෙත්වා දෙවිං සිවිකාය මහතා පරිහාරෙන පෙසෙසි. මිත්‍රානං පනන ගරානමන්තරෙ උභයනගරවාසීනං පරිභොගාරහං ලුම්බිනීවනං නාම මඟලසාලවනං අත්ථි. තං මූලතො යාව අග්ගා සබ්බඵාලිඵුල්ලං අහොසි. තං දිස්වා සාලවනෙ තස්සා කීළමනුභවිතුං චිත්තමුප්පජ්ජි. අම්මවා රඤ්ඤෙ ආරොචෙත්වා දෙවිං ගහෙත්වා ලුම්බිනීවනං පවිසිංසු සා මඟලසාලමූලං 1 ගන්ත්වා තස්ස උජුසමවට්ටක්ඛන්ධස්ස පුප්ඵිතස්ස මඟ්ගතස්ස රුක්ඛස්ස සාඛං ගණ්හිතුකාමා අහොසි. සා සාලසාඛා සුසෙදිතවෙත්තඞ්කුරොවියසයමෙව ඔනමිත්වා හත්ථතලමුපගතා. තං ගහෙත්වා ඨිතාය දෙවියා කම්මජවාතා චලිංසු. අථස්සා සාණිපාකාරං පරික්ඛිපිත්වා මහාජනො පටික්කමි. යස්මිං ඛණෙ දෙවී ලුම්බිනීවනං පාවිසි. තස්මිං ඛණෙ දෙවා උග්ගොසිංසු. "අජ්ජ මහාපුරිසො මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමතී" ති සකලදසසහස්සිලොකධාතු එකකොලාහලං අහොසි.

සකලලොකධාතු එකවජ්ජිතා එකන්නනාදා අහොසි. "ජාතිමඞ්ගලං කරිස්සාමා" ති දෙවබ්‍රහ්මානො ආගන්ත්වා ඉමං මඞ්ගලවත්ථුවා ලං පූරෙත්වා නානාමඞ්ගලහත්ථානි ගහෙත්වා මඞ්ගලගීතානි ගායන්තා සකලං ආකාසං සෙතවත්ථෙන ඡාදෙත්වා දිබ්බතූරියෙහි චෙව සඞ්ඛසද්දෙහි ච එකනින්නාදං කරොන්තා අට්ඨංසු. යථාපන අඤ්ඤෙ ඉත්ථියො දසමාසෙ අපපත්වාපි අනික්කමිත්වාපි නිසින්නාපි නිපන්නාපි විජායන්ති, න එවං බොධිසත්තමාතා. සා පන පත්තෙන තෙලංවිය දසමාසෙ කුච්ඡිනා ගබ්භං පරිහරිත්වා ඨිතාව විජායි. යථාපන අඤ්ඤෙ සත්තා මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමන්තා පටිකූලෙන අප්පවිනා මක්ඛිතා නික්ඛමන්ති. න එවං බොධිසත්තො. සොපන වෙහත්තෙ චපාදෙ චපසාරෙත්වා ඨිතකොවමාතුකුච්ඡිසම්භවෙන කෙනවිඅසුචිනා අමක්ඛිතොව සුද්ධො විසදෙවිසුද්ධෙ කාසිකවත්ථෙ ඨපිතමණිරතනං විය විරොචමානො මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමියෙව කිම්භ? යථාච:— ධම්මං දෙසෙත්වා ආසනා ඔතරන්තො ධම්මකථිකො වියච සුවණ්ණපබ්බතං ථාලෙත්වා නික්ඛමන්තො සහස්සරංසිභානුමා වියච විසාරදෙ විතභයො සතො සම්පජානො අක්ඛිනි උම්මිලෙත්වා පාදෙහි ඔතරි, තස්මිං ඛණෙ චතසිංසපුප්ඵනිමිත්තානි පාතුරහෙසුං. මහාපඨවිකම්පො අහොසි. තානි ඔක්කන්තනිස්සං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බානි. තං තථා ඔතරන්තං සුද්ධාවාසිකා බ්‍රහ්මාණසවා මහාබ්‍රහ්මානො සුවණ්ණ ජාලෙන පටිග්ගහෙත්වා මාතුපුරතො ඨත්වා "අත්තමනා දෙවි! හොති මහෙසක්ඛො තෙ පුත්තො උප්පන්නො" ති ආහංසු. මාතුයා අප්පමත්තකොපි ආබාධො නාහොසි. එවං සන්තෙපි බොධිසත්තස්සෙව බොධිසත්තමාතුයාව සක්කාරත්ථං ආකාසතො වෙළුදකධාරා නික්ඛමි

1 සාලවනං—ඉරම්ම

ත්වා සීසතො නහාපෙත්වා උතුං ගාහාපෙසුං. අථ බ්‍රහ්මානං හත්ථතො වුත්තාරෝ මහාරාජානො මඞ්ගලසම්මතාය සුඛසඨසායය අජිනපත්ත වෙණියා ගණ්හිංසු. චතුන්නං මහාරාජානං හත්ථතො මනුස්සා දුකූල චුම්බටකෙන පතිගණ්හිංසු. මනුස්සානං හත්ථතො මුත්තිත්වා පඨවියං පතිට්ඨාය පුරත්ථිමදිසං ඔලොකෙසි. අනෙකානි චක්කවාළසහස්සානි එකඞ්ගණානි අහෙසුං. තත්ථ දෙවමනුස්සා ගන්ධමාලාදීහි පූජිය මානා "මහාපුරිස! තුම්හෙහි සදිසො එත්ථ නත්ථි. කුතො උත්තරිතරෝති?" ආහංසු. එවං දසදිසා ඔලොකෙත්වා අත්තනා සදිසං අදිස්වා අයං උත්තරදිසාභිමුඛො සත්තපදවීතිහාරෙන අගමාසි. ගච්ඡන්තො පඨවියා එව ගතො. න ආකාසෙන. අවෙලකොව ගතො. න සවෙලකො. දහරොව ගතො. න සොළසවස්සුද්දෙසිකො. මහාජනස්ස පන ආකාසෙන ගච්ඡන්තො විය ච අලඞ්කතපටියත්තො විය ච සොළසවස්සුද්දෙසිකො විය ච අහොසි. තස්සිං ඛණෙ මහාබ්‍රහ්මා තියොජනිකං සෙතච්ඡත්තං ධාරෙසි. තථා සෙසචක්කවාළෙසු බ්‍රහ්මාණොපි. සකලචක්කවාළගබ්භං යාවබ්‍රහ්මලොකා සෙතච්ඡත්තමාලිකං අහොසි. තථා දසසහස්සීචක්කවාළෙසු සුයාමදෙවරාජානො වාළවීජනියො ගහෙත්වා සන්තුසිතදෙවරාජානොම ණිතාලවණ්ටං ගහෙත්වා යාවචක්කවාළපබ්බතා වීජියමානා ඨිතා. තථා සක්කදෙවරාජානො දසසහස්සසඞ්ඛෙ ධමිංසු.

දෙවපුත්තා කෙචි සුවණ්ණමාලා ගහෙත්වා කෙචි ආදාසමාලා ගහෙත්වා කෙචිධජමාලා ගහෙත්වා කෙචි රතනග්ඝිකානි ගහෙත්වා අට්ඨංසු. දෙවධීතරො අනෙකමඞ්ගලභණ්ඩානි ගහෙත්වා සකලචක්කවාළගබ්භං පූරෙත්වා අට්ඨංසු එවං නයනරසායනෙ පූජාවිධානෙ වත්තමානෙ අනෙකසහස්සදිබ්බමානුසිකසඞ්ඛධමියමානෙ අනෙකදිබ්බමානුසිකතුරියෙසු වජ්ජමානෙසු දෙවකඤ්ඤාසු නච්චමානාසු සත්තපදවීතිහාරෙන ගන්ත්වා අට්ඨාසි. තස්සිං ඛණෙ සබ්බෙ නිස්සද්දනිරවා "කිමයං මහාපුරිසො වදතී"ති ඔහිතසොතා අහෙසුං. තස්සිං සමාගමෙ අත්තනා සමං වා අධිකං වා අදිස්වා සකලදසසහස්සිලොකධාතුං එකප්පහාරෙන අත්තනො සද්දං සාවෙන්තො:— "අග්ගොහමස්මි ලොකස්ස ජෙට්ඨොහමස්මි ලොකස්ස. සෙට්ඨොහමස්මි ලොකස්ස අයමන්තිමා ජාති නත්ථිදානි පුනබ්භවො"ති සීහනාදං නදිත්වා කොටිපටිවත්තං සමත්ථො නාම නාහොසි. සබ්බ දෙවමනුස්සා සාධුකාරමදංසු. තෙන වුත්තං "ගන්ත්වාන උත්තරතො" ආදි. එවං සීහනාදං නදිත්වා ඨිතං මහාපුරිසං මාතා ගහෙත්වා උරෙ නිපජ්ජාපෙත්වා ඨඤ්ඤං පායෙසි. උභයනගරවාසිනො මහාපුරිසං ගහෙත්වා කපිලපුරමෙව අගමංසු. යස්මා ච බොධිසත්තො තත්ථ වසිතකුලස්ස නාම වෙණියස්ස

බිහසදිසො හොති. න සක්කා අඤ්ඤේන සත්තේන ආවසිතුං වා පරිභුඤ්ජිතුං වා. තස්මා බොධිසත්තමාතා ගබ්භවුට්ඨානතො සත්තමෙ දිවසෙ කාලං කත්වා තුසිතපුරෙ දෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. ජාත දිවසෙ යෙව "කපිලපුරෙ සුද්ධොදනමහාරාජස්ස පුත්තො බොධිමූලෙ නිසීදිත්වා බුද්ධො හුත්වා ධම්මචක්කං පවත්තෙස්සති. තස්ස අනන්තරූපං බුද්ධලීළහං පස්සිතුං ධම්මං ච සොතුං ලභිස්සාමා"ති තාවතිංසභවනෙ හඬතුට්ඨා දෙවසඞ්ඝා සන්නිපාතං වෙළුක්ඛිපාදීනි පවත්තෙන්තා කීළන්ති. තස්මිං සමයෙ සුද්ධොදනමහාරඤ්ඤෙ කුලූපගොඅට්ඨසමාපත්තිලාභී කාලදෙවලො නාම තාපසො හත්ථකිච්චං කත්වා දිවාවිහාරත්ථාය තාවතිංසභවනං ගන්ත්වා තත්ථ දිවාවිහාරං නිසින්නො තා දෙවතා හඬතුට්ඨමානසා කීළන්තියො දිස්වා " කිංකාරණා තුට්ඨමානසා"ති? පුච්ඡි තෙතා:—

" යදා අහොසි අසුරෙහි සඞ්ගමො
ජයො සුරානං අසුරා පරාජිතා,
තදාපි නෙතාදිසො ලොමහංසනො
කිමබ්භුතං දට්ඨුමරූ පමොදිතා"ති.

පුච්ඡි. තතො දෙවතා ආහංසු. " සුද්ධොදනරඤ්ඤෙ පුත්තො ජාතො. සො බොධිමණ්ඩෙ නිසීදිත්වා බුද්ධො හුත්වා ධම්මචක්කං පවත්තෙස්සති. තස්ස අනන්තරූපං බුද්ධලීළහං පස්සිතුං ධම්මං ච සොතුං ලභිස්සාමාති තුට්ඨම්හා"ති. තාපසො තං සුත්වා දෙවලොකතො ඔරුය්හ රාජනිවෙසනං පවිසිත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදි. තතො කතපටිසන්ථාරො රාජානං " පුත්තො කිර තෙ මහාරාජ! ජාතො තං පස්සිස්සාමි"ති ආහ. රාජා අලඞ්කතපටියත්තං තනයං ආනාපෙත්වා තාපසං වන්දාපෙතුං අභිහරි. මහාපුරිසස්ස පාදෙ පරිවත්තෙත්වා විජ්ජුලතා විය උට්ඨිතජාලධරතලෙසු තාපසස්ස ජටාසු පතිට්ඨහිංසු. බොධිසත්තෙන තෙන අත්තභාවෙන වන්දිතබ්බො නාම නත්ථි. සවෙහි අජානන්තා බොධිසත්තස්ස සීසං තාපසස්ස පාදමූලෙ ඨපෙය්යුං? සත්තධාරස්සමුඛා ඨාලෙය්ය. තාපසො "නමෙ අත්තානං නාසෙතුං යුත්ත"නති උට්ඨායාසනා බොධිසත්තස්ස අඤ්ජලිමපගහෙසි. රාජා තං අච්ඡරියං දිස්වා අත්තනො පුත්තං වන්දි. තාපසො වන්දනෙනා බොධිසත්තස්ස ලක්ඛණසම්පත්තිං දිස්වා "හවිස්සති නුඛො බුද්ධො නොවා"ති උපධාරෙන්තො " නිස්සංසයං බුද්ධො භවිස්සතී"ති ඤත්වා "අච්ඡරියපුරිසො අය"න්ති හසි. තතො "අහං ඉමං බුද්ධභූතං පස්සිස්සාමි නුඛො නොවා"ති උපධාරෙන්තො අනන්තරායෙව කාලං කත්වා අරූපභවෙ නිබ්බත්තිං දිස්වා " එවරූපං අච්ඡරියපුරිසං දට්ඨුං නලභිස්සාමි"ති පරොදි. අථ මනුස්සා දිස්වා "අය්‍යෙ! ඉදානෙව හසිත්වෙව. පරොදතිව, කිං නුඛො"

ති? පුච්ඡිංසු. තාපසො "නත්ථෙතස්ස අන්තරායො. නිස්සං සයෙන බුඩ්ඩො භවිස්සති, අහං පන අන්තරාවකාලං කරිස්සාමි බුඩ්ඩභූතං පන දට්ඨුං නලභිස්සාමිතිපරොදාමි"ති ආහ. තා බොධිසත්තං පඤ්චමෙ දිවසෙ සීසං නහාපෙත්වා නාමං ගණ්හිස්සාමාතිරාජභවනංවත්වා ජාතිකගණ්ඩිනලිමෙපෙත්වා ලාජපඤ්චමානි කුසුමානි විකිරිත්වා අසමඞ්ගිනාපායාසෙ පවාපෙත්වා තිණ්ණං වෙදානං පාරගතෙ අධ්ඩුත්තරසතම්බ්‍රාහ්මණෙ නිමන්තෙත්වා නිසීදාපෙත්වා මධුපායාසං භොජෙත්වා සක්කාරං කාරෙත්වා තෙසුපි අඤ්ඤෙ උවිනිත්වා ලක්ඛණානි ඔලොකාපෙසුං. තෙ ලක්ඛණානි ඔලොකෙත්වා තෙසු සත්තබ්‍රාහ්මණා වෙ අඞ්ගුලියො උක්ඛිපිත්වා "අයං අගාරං අජ්ඣාවසන්තො රාජාහොති චක්කවත්ති. පබ්බජිතො බුඩ්ඩො භවිස්සති"ති ආහංසු. තෙසු පන දහරො කොණ්ඩඤ්ඤබ්‍රාහ්මණො එකඞ්ගුලිං උක්ඛිපිත්වා "එකන්තෙනෙව බුඩ්ඩො භවිස්සතී"ති ව්‍යාකාසි. තං සබ්බෙපි සම්පටිච්ඡිංසු. තෙන වුත්තං" දිස්වා න එකඞ්ගුලිමුක්ඛිපිංසු"ති. අථස්ස නාමං ගණ්හන්තා සබ්බලොකස්ස අත්ථසිද්ධිකරත්තා සිද්ධත්ථොති නාමමකංසු. තෙ බ්‍රාහ්මණා යානි ලක්ඛණානි දිස්වා "අයං බුඩ්ඩො භවිස්සතී"ති ව්‍යාකරිංසු. තෙසං ලක්ඛණානං වණ්ණනාය ඉදානි ඔකාසො අනුප්පත්තො. තත්ථ ලක්ඛණානි නාම වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණානි. තෙසං පරිවාරානි අසීති අනුව්‍යඤ්ජනානි තත්ථ වුත්තංඑතං:—සුප්පතිට්ඨිතපාදෙ, මහාපාදතලෙසු චක්කානි ජාතානි සහස්සරානි සනෙමිකානි සනාභිකානි සබ්බාකාරපරිපූරානි-ආයතපණ්හි-දීඝඞ්ගුලි- මුදුතලුණහත්ථපාදෙ- ජාලහත්ථපාදෙ—උස්සඞ්ඛපාදෙ—එණිජඞ්ඝා- ඨිතකොඅනොනමන්තොඋභොහි පාණිතලෙහි ජාණුකානි පරිමසති පරිමජ්ජති— කොසොහිතවත්ථගුයොහ— සුවණ්ණවණ්ණො කඤ්චනසන්නිභත්තචො— සුඛුමච්ඡවි, සුඛුමත්තා ඡවියා රජොජල්ලං කායෙ න උපලිම්පති- එකෙකලොමො, එකෙකානි ලොමානි ලොමකූපෙසු ජාතානි— උඩ්ඩග්ගලොමො, උඩ්ඩග්ගානි ලොමානි ජාතානි නීලානි අඤ්ජනවණ්ණානි කුණ්ඩලාවත්තකජාතානි දක්ඛිණාවත්තකජාතානි— බ්‍රහ්මුජුගත්තො— සත්තුස්සදෙ—සීහපුබ්බද්ධකායො-- විත්ථතන්තරංසො— නිග්‍රොධපරිමණ්ඩලො යාවතඤ්ඤස්සකායො තාවතඤ්ඤස්ස ව්‍යාමො යාවතඤ්ඤස්ස ව්‍යාමො තාවතඤ්ඤස්ස කායො— සමවට්ටක්ඛන්ධො—රසග්ගසග්ගී—සීහහනු-චත්තාලීසදන්තො—සමදන්තො-අවිවරදන්තො—සුක්කදාඨො— පහූතජිව්හො— බ්‍රහ්මස්සරො—කරවීකභාණී— අභිනීලනෙත්තො—ගොපඛුමො— උණ්ණාභමුකන්තරෙ ජාතා ඔදාතා මුදුතූලසන්නිභා-උණ්හීසසීසොති ඉමානි වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණානි.

තළේ සුප්පතිට්ඨිතපාදෙති අසෙසඤ්ඤං පාදස්ස ඨපනකාලෙ පාදගහං වා පණ්හි වාපස්සංවා පඨමං භූමිං ඵුසති. මජ්ඣෙන වා ඡිද්දං හොති. උබ්භණකාලෙපි අග්ගපාදතලාදීනං අඤ්ඤතරං පඨමං උබ්භති. භගවතො පන සුවණ්ණපාදුකා විය භූමිං සමං ඵුසති. සමං උබ්භති සචෙ හි නරකප්පපාතෙපි පාදං ඨපෙතුකාමො?තස්සිං ඛණෙ භූමි විය පරිපූරති. උන්නතං හෙරිතලම්ව සමං හොති. දූරෙ ඨපෙතුකාමතාය පාදං උක්ඛිපති. මෙරුපි ඛණෙනාග න්ත්වා පාදතලං පතිගණ්හාති. තෙන වුත්තං:—

"නින්නං ඨානං උන්නමති ගච්ඡතෙත ලොකනායකෙ,
උන්නතඤ්ච සමං හොති පඨවී ච අචෙතනා.

පාසාණා සක්ඛරා චෙව කඨලා ඛාණුකණ්ටකා,
සබ්බෙ මග්ගා විවජ්ජන්ති ගච්ඡතෙත ලොකනායකෙ.

ගච්ඡතො බුද්ධසෙට්ඨස්ස හෙට්ඨාපාදතලං මුදු,
සමං සම්ඵුසතෙ භූමිං රජසා නුපලිප්පති.

නාගවික්කන්තවාරෙ සො ගමනෙ සොභතෙ ජිනො,
චාරුං ගච්ඡති ලොකෙසො හංසරාජෙව සදෙවකං"ති

හෙට්ඨාපාදතලෙසු චක්කානි ජාතානීති චක්කලක්ඛණං නාම විසු පාදතලෙසු චෙවක්කානි එකෙකස්මිං සහස්සමත්තා අරා රත්තා හොන්ති. නෙමිවලයං සුවණ්ණවණ්ණං. නාභි ඉන්දනීලමණිවණ්ණා. තස්සිං මජ්ඣෙව නාභිපරියන්තෙ ච නාභිමුඛෙව වට්ටරෙඛා. මජ්ඣෙ ඡිද්දං. චක්කපරියන්තෙ නෙමිතො බහිඩා වට්ටෙ සිරිවච්ඡො නන්දියා වට්ටං සොවත්ථිකො අවතංසකං වඩ්ඪමානකං භද්දපීඨං පාසාදං තොරණං සෙත ඡත්තන්ති ඉමානි තාලවණ්ටා මයූරහත්ථං චාමරං උණ්හීසං මණි සුමනදාමං නීලුප්පලං රත්තුප්පලං රත්තපදුමං සෙතපදුමං පුණ්ඩරීකං පුණ්ණකලසං පුණ්ණපත්තං සමුද්දවක්කවාලපබ්බතො හිමවන්තපබ්බතො සුරියමණ්ඩලං චන්දමණ්ඩලං සපරිවාරා චතුමහාදීපා සපරිසො සත්තරතනසමඤ්ඤි චක්කවත්තී දක්ඛිණාවත්තසෙතසඤ්ඛං සුවණ්ණමචඡගලං චක්කායුධං සත්තමහාගජා සත්තකුලපබ්බතා සත්තසිදන්තසාගරා සුවණ්ණහංසරාජා සුංසුමාරො ධජො පතාකො සුවණ්ණසිවිකා සුවණ්ණවාලවීජනී කෙලාසපබ්බතො සීහරාජාඛ්‍යශරාජාවලාහක අස්සරාජා උපොසථහත්ථිරාජා වාසුකීනාගරාජාදි ලක්ඛණානි පඤ්ඤායන්ති **ආගතලක්ඛණෙහි** පරිපුණ්ණා දීඝපණ්හි ඉතරෙසං අග්ගපාදතලාදීසු. පණ්හිමත්ථකෙ ජඞ්ඝා තවත්තිතා විය හොති. භගවතො පන පාදතලං චතුභාගං කත්වා එකස්මිං පණ්හි පතිට්ඨිතා. එකස්මිං ජඞ්ඝා

පතිඨිතා. වෙහාගා අගගපාදතලානි. තසමා ආරමගගන වටෙවත්වා ඨිතරතතකම්බලහෙණ්ඩිකසදිසා පණ්ණි හොති. දීඝඞ්ගුලීති එත්ථ අඤ්ඤසං අඞ්ගුලියො කාචි දීඝා හොනති කාචි රසසාහොනති. භගවතො පන හත්ථපාදඞ්ගුලියො එකසදිසා මකකටඛ්ගුලියො විය මුලෙන මඝනති කමෙනඝෙන තනුකා. නීයාසතෙලවට්ටිතා හරිතාලවට්ටි විය හොනති. තසමා දීඝඞ්ගුලි නාම.

මුදුතලුණහත්ථපාදෙති සතවිහතකපාසපිච්ච විය මුදුකං ජාත මිතතකුමාරානං විය තලුණං. තසමා මුදුතලුණහත්ථපාදෙ නාම. ජාලහත්ථපාදෙති අඤ්ඤසං හත්ථෙසුව පාදෙසුවකාචි අඞ්ගුලියො රසසා හොනති කාචි දීඝා. තසස පන හත්ථෙ ච පාදෙ ච වතසෙසා අඞ්ගුලියො එකපපමාණා අඤ්ඤමඤ්ඤං සටෙවත්වා ඨිතා. දකඛිණඛ්ඩිකා කතජාලකවාටසදිසා හොනති. තසමා ජාලහත්ථපාදෙ නාම. උසසඞ්ඛපාදෙති උගගතමගගපත්ථකිකො. අඤ්ඤසං ගොපත්ථකං පිඨිපාදත්ථලසමිං හොති. තසමා තෙසා පාදං ඨඩං හොති. අපරිවතතකං. ගච්ඡනතානඤ්ච පාදතලං න පඤ්ඤයති. භගවතො පන ගොපත්ථකං පුණ්ණකලසගීවා විය චතුරඞ්ගුලපමාණං උගගතත්වා මත්ථකෙ ගොපත්ථකං ඨිතත්ථි. තසමා සුවණ්ණපටිමා විය භගවතො උපරිමිකායො නිච්චලොව ඨිතත්ථි. අඩ්ඨිකායොව චලති සුඛෙන පාදතලානි පරිවතතති.පරිමජ්ජති.සබ්බත්ථ ඨත්වා පස්සනතානඤ්ච සබ්බං පාදතලං පඤ්ඤයති. තසමා උසසඞ්ඛපාදෙ නාම. එණිජඞ්ඝාති සාලිඝඞ්ගං විය සමතතතො පූරිතං කමෙනුගගතං එණිමිගජඞ්ඝාසදිසජඞ්ඝතාය එනිජඞ්ඝා නාම. සිතතෙකා අනොනමිතතා උභොහි පාණිතලෙහි ජණ්ණුකානි පරිමසති පරිමජ්ජතීති අඤ්ඤෙ බුජ්ජා වා වාමණකා වා. අයං පන පරිපුණ්ණකායතාය අනොනමිත්වාව ඒහි හත්ථතලෙහි ජනනුකානි පරිමජ්ජතීති වෙදිතබ්බා. කොසොහිතවත්ථගුය්හොති උසභරාජස්ස විය සුවණ්ණපදුම කණ්ණිකාසදිසා කොසවත්ථිතනපුරිසබ්‍යඤ්ජනතාය වත්ථෙන ගුය්හිතො විය ඡිනනතා පුරිසබ්‍යඤ්ජනො හොති. තසමා කොසොහිතවත්ථගුය්හො නාම. සුවණ්ණවණ්ණා කඤ්චනසන්නිභත්තචොති ජාතිහිඞ්ගුලකෙන මද්දිත්වා දීපිදඨායං සටෙවත්වා ගරිකපරිකම්මං කත්වා නිඝිතසුවණ්ණපටිමා විය සුවණ්ණවණ්ණා.සුඛුමවජ්ජිනි ඡවියා සුඛුමතාය රජොජල්ලං කායෙ න උපලිම්පති. පදුමපත්තතො ජලං විය විනිවටෙත්වා ගච්ඡති. හත්ථපාදධොවනං නහානං ච උතුගගහණත්ථං හොති. සාවකානං වත්ථසම්පාදනත්ථම්පි හොති. තසමා සුඛුමවජ්ජි නාම. එකෙකලොමොති අඤ්ඤසං එකස්මිං කූපෙ වෙතයොපි

හොන්ති. භගවතො පන එකෙකසමිං කූපෙ එකෙකත්වව ලොමං හොති. **උඩ්ඩගලොමා**ති සකලසරීරෙ නිලානි අසඤ්ඤවණ්ණානි ලොමානි ජාතානි, තයොවරෙ දක්ඛිණාවත්තා හුත්වා ථූලපදුමසස්සිරිකං මුඛං ඔලොකෙන්තො විය උඩ්ඩගතාභිමුඛානි හොන්ති. **බ්‍රහ්මුජ්ජුගත්තතා**ති අසෙසඤ්ඤ ඛණ්ඩිතවා කටියා වා ජත්තූනා වා ඔනතා හොන්ති උඩ්ඩමුඛා වා හොන්ති අධො මුඛා වා. භගවතො පන උජ්ජුහුත්වා උග්ගතො පරිපුණ්ණසරීරොබ්‍රහ්මුතො විය උජ්ජුතාය බ්‍රහ්මුජ්ජුගත්තතා නාම හොති. **සත්තුස්සදෙ**ති වෙ හත්ථපිට්ඨිතලා වෙපාදපිට්ඨිතලා වෙ අංසකූටා ඛන්ධිකිකන්ති ඉමෙසු සත්තසු ඨානෙසු උස්සන්නමංසො හොති. **සොසාව සිරාජාල අපඤ්ඤයනමත්තෙනා**ති. **සීහපුබ්බඩ්ඩකායො**ති සීහස්ස පුබ්බඩ්ඩකායො පරිපුණ්ණො පවත්තිමකායො අපරිපුණ්ණො. භගවතො පන උභයකායොපි පරිපුණ්ණො. තෙනාහ භගවා:— "මනාපියෙ ච ඛො භික්ඛවෙ! කම්මවිපාකෙ පච්චුපට්ඨිතෙ යෙහි අඞ්ගෙහි දීඝෙහි සොභති? තානි අඞ්ගානි දීඝානි සණ්ඨහන්ති. යෙහි අඞ්ගෙහි රස්සෙහි සොභති? තානි අඞ්ගානි රස්සානි සණ්ඨහන්ති. යෙහි අඞ්ගෙහි ථූලෙහි සොභති? තානි අඞ්ගානි ථූලානි සණ්ඨහන්ති. යෙහි අඞ්ගෙහි කිසෙහි සොභති? තානි අඞ්ගානි කිසානි සණ්ඨහන්ති. යෙහි අඞ්ගෙහි පුථුලෙහි සොභති? තානි අඞ්ගානි පුථුලානි සණ්ඨහන්ති. යෙහි අඞ්ගෙහි වණ්ණෙහි සොභති? තානි අඞ්ගානි වණ්ණානි සණ්ඨහන්ති" ති. ඉති අනෙක කාලපභවවිචිත්තපුඤ්ඤපභාවසිද්ධං භගවතො රූපකායසදිසං රූපං කෙචි සිප්පිනො වා ඉද්ධිමන්තො වා කාතුං න සක්කොන්ති. තස්මා සීහපුබ්බඩ්ඩකායො නාම, **විසාලන්තරං හොති** අසඤ්ඤසං පිට්ඨි වෙධා හිත්තාවිය හොති, වඩ්ඩකා වා උත්තාතා වා, භගවතො පන වෙ ඨාසුමංසානිව පිට්ඨිමංසානි ව පිට්ඨිකණ්ඨකමජ්ඣං ච සම්පුණ්ණං සුවණ්ණථලකං විය ඛණ්ඩිතො පඨාය යාවකටි. තාව පිට්ඨි සමං හොති. තස්මා විතො උස්සන්නො අන්තරංසො පිට්ඨිමජ්ඣා අසන්නිවිත්තන්තරංසො. **නිග්‍රොධපරිමණ්ඩලා**ති නිග්‍රොධරුක්ඛස්ස විය කායවාමසමතාය භගවතො උඩ්ඩමපි තිරියමපි සමං හොති. තෙන වුත්තං:—"යාවතක්ඛස්ස කායො" ති ආදි. **සමවට්ටක්ඛන්ධතා**ති අසෙසඤ්ඤසං ගීවා දීඝා වා හොති රස්සා වා සිරාජාලං පඤ්ඤයති. භගවතො පන පුණ්ණකලසගීවා විය සමවට්ටගීවා හොති. සිරාජාලං නපඤ්ඤයති. කථනකාලෙ මුදිඟඛනි විය සඳෙ, 1 නික්ඛමති. **රසග්ගසග්ගී**ති සත්තරසහරණීසහස්සානි. උඩ්ඩගතානි ගීවාය සම්බන්ධානි. තස්මා නිලබිජමත්තම්පි අපෙක්ඛිත්වා සරීරෙ එරති. තස්මා පධානභූමියම්පි අඩ්ඩපසතමත්තකුලත්ථාය

1 සඳරා—මරමම

නාපි යාපෙසි. අපපාබාධො ච අහොසි. සිහසස්ස හනු විය හනුතා සිහසස්ස හනුසා උපරිමභාගං ඌනං හෙට්ඨිමභාගං පුණ්ණං. භගවතො පන උභයභාගම්පි පුණ්ණං. වා දසම්පි වසෙතුවිය සබ්බාහනුපරිපුණ්ණා හොති. දන්තාලීඛදන්තානි උපරිමදන්තානි විසති හෙට්ඨිමදන්තානි විසතිවත්තාලීසහොන්ති සමදන්තානි අඤ්ඤමඤ්ඤං කෙවි දන්තා උච්චා හොන්ති කෙවි දන්තා නීචා. කෙවි විසම සණ්ඨිතා. භගවතො පන කමෙන ජිත්‍යාසඞ්ඛපත්තං විය සමං හොති. අවිවරදන්තානි අඤ්ඤමඤ්ඤං දන්තානි කුමුදිලදන්තා විය විරලා මවජ්ඣිමසාදිනි දන්තන්තරං 1 පවිසන්ති. භගවතො පන පවාලමජ්ඣෙකබද්ධ 2 වජිරපන්තිවිය අවිවරං සුත්තකදණ්ඩානි අඤ්ඤමඤ්ඤං ප්‍රතිදන්තා වා කණ්ඩදන්තාදයො වා හොන්ති. භගවතො පන ඔසධිතාරකානි විය අතිපරිසුද්ධදන්තානි හොන්ති. පඤ්ඤත්තජිව්හාති අඤ්ඤමඤ්ඤං ජිව්හා ථූලා වා කිසා වා රස්සා වා හොති. භගවතො පන මුදු දිඝපුථුලවණ්ණසම්පන්නජිව්හා හොති මුදුතාය සලාකං විය වට්ටෙත්වා උභො නාසිකාපිදං පරිමසති. දීඝතාය උභොකණ්ණපිදං පරිමජ්ජති. පුථුලතාය යාවකෙසන්තං සකලං ලලාටං ඡාදෙති. බ්‍රහ්මස්සරොකරවිකභාණීති අඤ්ඤමඤ්ඤං ජිත්‍යාසරා වා ඝනසරා වා කාකස්සරා වා හොන්ති. භගවා පන මහාබ්‍රහ්මුනො සරසදිසෙන සරෙන සමන්නාගතො පිත්තසෙම්හාදීහි අනාබාධිකො.

"විස්සට්ඨො ච සුවිඤ්ඤෙය්‍යො මඤ්ජුව සවණීයතා
බින්දු ච අවිසාරී ච ගම්භීරො ච නිනාදිතා"ති.

එවං අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතො සරො විය්‍යාති බ්‍රහ්මස්සරො. කරවිකසකුණා උපරිසාඛාය නිසින්නා සද්දං කත්වා හෙට්ඨා සාඛං ඔතරිත්වා අත්තනො සද්දං සුණන්ති. තං මිහා මුඛෙන ගහිතගොචරං ඡඩ්ඩෙත්වා සුණන්ති. දීපිනො මිගෙ අනුබන්ධිත්වා ගොචරස්සාදෙ පහාය උඩ්ඩවපාදං අකොපෙත්වා ව සුණන්ති. පලායමානා මරණභයං ඡඩ්ඩෙත්වා ඨත්වා සුණන්ති. එවරූපොකරවිකසද්දො, තතො සතගුණෙන සහස්සගුණෙන භගවතො සද්දො මධුරො, තස්මා කරවිකභාණීනාම. අභිනීලනෙත්තාති න සබ්බඤ්ඤු නීලං. නීලට්ඨානං උමාපුප්ඵසන්නිභං. පිත්තට්ඨානං කණිකාරපුප්ඵසමානං. රත්තට්ඨානං බන්ධුජීවකපුප්ඵවණ්ණං. සෙතට්ඨානං ඔසධිතාරකාවණ්ණං. කණ්හට්ඨානං අඤ්ජරිට්ඨවණ්ණං. සුවණ්ණඝනනිභායං මණිසිහපඤ්ජරං විය හොති. නීලට්ඨානස්ස අධිකතාය අභිනීලනෙත්තානි ගොපඛුමානි තං ඛණෙ උපන්නරතනවජ්ජස්ස විය උජ්ජලිත

1 දන්තන්තරෙ—මරමම, 2 ඨපිත—මරමම,

අක්ඛියුගලන්ත ය ගොපබ්බමෙ ති වුත්තං. උණ්ණාභමුකන්තරජාතා ති සුවණ්ණථූලකෙ අපිතරජතබ්බුබ්බුලං විය උභො හමුකමජ්ඣෙ උපපජ්ජිංසු උභතන්තා ලලාටමජ්ඣෙ දක්ඛිණාවත්තා තිට්ඨති. ආකඩ්ඪි සමානා අඩ්ඩබ්බාහුප්පමාණා හොති. මුදිතක්ඛණෙ කුණ්ඩලාවත්තා උඩ්ඩිතා තිට්ඨති. අචෙලාදිතා තුලපිචුප්පමා හොති. උණ්ණිසීසසීසානි පරිපුණ්ණසීසභාගං ගහෙත්වා වුත්තං. උණ්ණිසනි ලලාටපට්ටං. දක්ඛිණකණ්ණසක්ඛලිතො උඩ්ඩිතමංසපටලං ලලාටං ඡාදෙත්වා මකණ්ණසක්ඛලිංපත්තං රඤ්ඤෙ ලලාටපට්ටං විය සොභති. තං දිස්වා රාජිනං උණ්ණිසපට්ටං කතං. අථ වා සමන්තතො වට්ටා උදකබ්බුබ්බුලං විය පරිමණ්ඩලතාය උණ්ණිපසීසොති වුත්තං. එවං විධෙහි වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණෙහි විරාජිතං භගවතො රූපකායො මණිභණ්ඩිකරවිචිත්තරතනාකරෙ විය අහොසි. ඉමානි වත්තිංස මහාපුරිසලක්ඛණානි කම්මංකම්මසලක්ඛණං ලක්ඛණානිසංසො ති ඉමෙ වත්තාරො කොට්ඨාසෙ එකමෙකස්මිං ලක්ඛණෙ දස්සෙත්වා කවිතානි සුකවිතානි හොන්ති. තස්මා තත්ථ මුඛමත්තං දස්සයිස්සාමි. සෙය්‍යථිදං? සො භගවා පුබ්බ සංසාරෙ සංසරන්තො අනන්තෙසු අත්තභාවසතසහස්සෙසු දස කුසලකම්මපථෙ දළ්හසමාදානො අහොසි. න සක්කා කෙනචි සමණෙන වා බ්‍රාහ්මණෙන වා දෙවෙන වා මාරෙන වා බ්‍රහ්මුනා වා කුසලතො මාදෙතුං විස්සජ්ජාපෙතුං. තෙන සග්ගෙ නිබ්බත්තිත්වා දිබ්බෙන යසෙන දිබ්බෙන ආයුනා දිබ්බෙන වණ්ණෙන දිබ්බෙන සුඛෙන දිබ්බෙන යසෙන දිබ්බෙන ආධිපතෙය්‍යෙන දිබ්බෙහි රූපෙහි දිබ්බෙහි සද්දෙහි දිබ්බෙහි ගන්ධෙහි දිබ්බෙහි රසෙහි දිබ්බෙහි ඵොට්ඨබ්බෙහි අසෙසදෙවෙ අභිභවිත්වා අපරිමිතකාලං සග්ගසම්පත්තිං අනුභවිත්වා තතො චුතො තද සුපපත්තිට්ඨිතිපාදෙ අහොසි. අවිකඩ්ඪනීයොව කදාචිපි අබ්භන්තරජ්ඣානං දීහි බාහිරෙහි වා සමණ බ්‍රාහ්මණාදීහි පවත්තිතෙහි. එතානි චතුන්නං කම්මක්ඛන්ධ කම්මසරික්ඛකං ච ලක්ඛණංච ලක්ඛණානිසංසො ච වුත්තං හොති. තත්ථ කම්මං නාම කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානි දළ්හෙන පිරෙන හුත්වා කතකම්මං. කම්මසරික්ඛකං නාම ‘දළ්හෙන හුත්වා කතභාවං සදෙවකො ලොකො ජානාතූ’ති විය නිබ්බත්තං සුපත්ථිතපාදමහාපුරිසලක්ඛණං. ලක්ඛණං නාම සුප්පතිට්ඨිතපාදතා. ලක්ඛණානිසංසො නාම පවත්තිතෙහි අවික්ඛම්භනීයතා. එවං සබ්බත්ථ වෙදිතබ්බො. සො හි භගවා පුබ්බ බුද්ධානුබුද්ධාවහො අහොසි. උබ්බෙගං සන්තාසං භයං අපනුදිතා. ධම්මරක්ඛාවරණගුත්තිං සංවිධාතා. සපරිවාරඤ්ච දානං අදාසි. තතො පරිමිතකාලං සග්ගසුඛං අනුභවිත්වා තද වක්කඩ්ඪිතපාදෙ අහොසි. මහාපරිවාරො ච. භික්ඛූ භික්ඛු

ත්තියො උපාසකා උපාසිකායො ච, දෙවා මනුස්සා අසුරා නාගා ගන්ධ බ්බා තස්ස භගවතො පරිවාරා අහෙසුං. සො ලොකනායකො පුබ්බෙ පාණාතිපාතා පටිවිරතො අහොසි. සබ්බපාණභූතහිතානුකම්පී. තෙ නස්ස ආයතපණ්හිතා දීඝඞ්ගුලිතා බ්‍රහ්මුජ්ජුගත්තතාවෙති ඉමානි තී නි මහාපුරිසලක්ඛණානි ජාතිංසු. දීඝායුකො ච අහොසි. න සක්කා අන්තරා ජීවිතා වොරොපෙතුං කෙන චි පවත්තිකෙන. සො ලොක පාලො පුබ්බෙ දානා අහොසි. පණීතභොජනානං. තෙන සත්තුස්ස දෙ අහොසි. ලාභී ච පණීතභොජනානං. සො ලොකසරණො පුබ්බෙ චතූහි සඞ්ගහවත්තූහි ජනං සඞ්ගහෙතා අහොසි. දානෙන පියවච නෙන අත්ථචරියාය සමානත්තතාය. තෙනස්ස ජාලහත්ථපාදතා මුදුත ලුණහත්ථපාදතානි ඉමානි චෙමහාපුරිසලක්ඛණානි ජාතිංසු. සඞ්ගහි තපරිජනො ච අහොසි. සො ලොකාලොකකරො පුබ්බ බහුජන ස්ස අත්ථූපසංහිතා ධම්මූපසංහිතං වාචං භාසිතා අහොසි. පාණීනං හිතසුඛාවහො. ධම්මයාගී. තෙනස්ස උස්සඞ්ඛපාදතා ච ඌඩඝාලොම තා චාති ඉමානි චෙවමහාපුරිසලක්ඛණානි ජාතිංසු. අනෙකා ච අහොසි සබ්බසත්තානං. සො ලොකකාදීපො පුබ්බෙ සක්කච්චං වාචෙතා අ හොසි. සිප්පං වා විජ්ජං වා "කිත්තිමෙ ඛිප්පං ආජානෙයුං. ඛිප්පං සමපටිපජ්ජෙයුං" නති. තෙනස්ස එණිජඞ්ඝතා අහොසි. යානි තානි සම ණ්ඩලානි සමඤ්ඤූපභොගානි. තෙසං ඛිප්පලාභී අහොසි. සො ලොකෙ කතගතො පුබ්බ සමණං වා බ්‍රාහ්මණං වා උපසඞ්කමිත්වා පරිපුච්ඡි තා අහොසි:—"කිං භගෙතෙ කුසලං? කිං අකුසලං? කිං සාවජ්ජං? කිං අනවජ්ජං? කිං සෙවිතබ්බං? කිං නසෙවිතබ්බං? කිං මෙ කායිරමානං දීඝ රත්තං හිතාය දුක්ඛාය අස්ස? කිං වා පන මෙ කායිරමානං දීඝ රත්තං හිතාය සුඛාය අස්සා" ති? තෙන සො සුබ්‍රහ්මචරියෙ අහොසි. මහා පඤ්ඤවෙ. න තස්ස අහොසි. කොචි පඤ්ඤාය සදිසො සබ්බසත්තානං. සො ලොකෙකපුරිසො පුබ්බෙ අකෙකාධනො අහොසි. අනුපායාසබහු ලො. බහුම්පි වුත්තො සමානො නාභිකුජ්ඣි, දානෙ අහොසි සුබ්‍රහ්මානං අත්ථරණපාපුරණානං. තෙන සො සුවණ්ණවණ්ණො අහොසි. ලාභී ච සුබ්‍රහ්මානං අත්ථරණපාපුරණාදීනං. සො ලොකපජ්ජොතො විරපපවා සිකෙ ඤාතිම්හි පුත්තදාරජ්ජසම්පදා සමානෙතා අහොසි. සමඞ්ගී කත්වා ච අබහුමොදිතාති. තෙනෙස කොසොහිතවත්ථගුයෙහි අ හොසි. පහූතජිවොහාව. සොකරුණාමයො පුබ්බෙ මහාජනසඞ්ගහං සමමක්ඛමානො "අයං පුරිසො ඉදං නාම සක්කාරං අරහති" නි පුරිසවිසෙසානුරූපසක්කාරකරො අහොසි. තෙන සො නිග්‍රොධ පරිමණ්ඩලො. සිතමෙකා අනොනමනෙතා උභොහි පාණිතලෙහි ජනානු කානි පරිමජ්ජතීති ඉමෙහි විහි මහාපුරිසලක්ඛණෙහි සමන්නාගතො

අහොසි. අඤ්ඤාව මහඩනො මහාභොගො. සො පඤ්ඤුපජ්ජොතො පුබ්බෙ බ්‍රහ්මජනස්ස අත්ථකාමො අහොසි "කිනන්ති මෙසඩ්‍යය වඩ්ඪිස්‍යය? සිලෙන සුතෙන චාගෙන පඤ්ඤාය ධනධඤ්ඤෙහි ඤාතිමිත්තෙහි"ති තෙනස්ස සීහපුබ්බඩ්ඩකායතාඑවිත්තනතරංසතාව සමවත්තක්ඛත්තිතාවා ති ඉමානි තීණි මහාපුරිසලක්ඛණානි අහෙසුං. අපරිහානධමොමා ව අහොසි සබ්බසම්පත්තියා. සො ගුණසාගරො පුබ්බෙ සත්තානං අවිහෙඨකජාතිකො අහොසි පාණිනා වා ලෙඩ්ඩුනා වා දණ්ඩෙන වා සත්ථෙන වා. තෙනස්ස රසග්ගසග්ගි අහොසි. අපාබාධතා ච, සො ජනානඳලොචනො පුබ්බෙ පියවක්ඛුනා බහුං ජනං උදික්ඛිතා අහොසි. තෙනස්ස අභිනීලනෙත්තතාව ගොපඛුමතාවාති ඉමානි වෙ මහාපුරිසලක්ඛණානි ජායිංසු. පියදස්සනො ච අහොසි. සො ධම්ම පප්පදීපො පුබ්බෙ බ්‍රහ්මජනප්පබ්බඛමො අහොසි කුසලෙසු ධම්මෙසු. තෙනස්ස උණ්හිසසීසතා අහොසි.මහාවස්ස ජනො අන්වායිකො අහොසි. සො සුඛාසයො පුබ්බෙ මුසාවාදා පටිවිරතො අහොසි. සච්චවාදී. තෙනස්ස එකෙකලොමතාවඋණ්ණාභමුඤ්ඤතරෙජාතාති ඉමානි වෙ මහාපුරිසලක්ඛණානි ජායිංසු.මහාවස්ස ජනො උපවත්තති. සො නිලො කනිලකො පුබ්බෙ පිසුනාගවාචාය පටිවිරතො අහොසි. භින්නානං සන්ධාතා සහිතානං අනුප්පදාතා.සමගගාරාමො. සමගගරතො.සමගග නන්දී. සමගගකරණිං වාචං භාසිතා. තෙනස්ස චත්තාළීසදන්තතා අවිවරදන්තතාවාති ඉමානි වෙමහාපුරිසලක්ඛණානි ජායිංසු. අහෙ ජ්ජපරිසො ච අහොසි, සො සබ්බකාමදෙ, ඵරුසාය වාචාය පටිවිර තො අහොසි. බ්‍රහ්මජනකන්තා වාචං භාසිතා. තෙනස්ස පහූතජිව්හ තා ච බ්‍රහ්මස්සරතාවාති ඉමානි වෙමහාපුරිසලක්ඛණානි ජායිංසු. ස ඩෙය්‍යවචනො ච අහොසි. සො ලොකෙකන්තාරො පුබ්බෙ සම්පපලා පා පටිවිරතො අහොසි. කාලවාදී. භූතවාදී. නිධානවතිං වාචං භාසි තා. තෙනස්ස සීහහනුතා අහොසි. අපපඨංසිකතා ච අබ්භන්තරබා හිරෙහි පච්චත්තිකෙහි. සො ලොකපජ්ජොතො පුබ්බෙ සංසාරෙ සංස රතෙනා අනනෙතසු අත්තභාවසහස්සෙසු මිච්ඡාආජීවං පහාය සම්මා ආජීවෙන ජීවිකං කප්පෙසි. තුලාකූටකංසකූටමානකූටාදිහි පටිවිර තො. තෙන සග්ගෙනිබ්බත්තිතිතා දිබ්බෙන ආයුනා දිබ්බෙන වණ්ණ න දිබ්බෙන සුඛෙන දිබ්බෙන යසෙන දිබ්බෙන ආධිපත්තෙය්‍යෙන දි බ්බෙහි රූපෙහි දිබ්බෙහි සද්දෙහි දිබ්බෙහි ගන්ධෙහි දිබ්බෙහි රසෙ හි දිබ්බෙහි ඵොට්ඨබ්බෙහි අඤ්ඤෙ දෙවෙ අභිභවිත්වා අපරිමිතකාලං දෙවමනුස්සසම්පත්තිං අනුභවිත්වා ආගතස්ස තස්ස සමදත්තතා ච සුසුක්කදාඨතාවාති ඉමානි වෙමහාපුරිසලක්ඛණානි උපජ්ජිංසු. සුවි පරිවාරො ච අහොසීති. එත්තාවතා ඉමෙසං මත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛ

ණානං කම්මඤ්ච කම්මසරික්ඛකඤ්ච ලක්ඛණඤ්ච ලක්ඛණානිසංසො ච සබ්බාකාරෙන වුත්තං හොති. ඉමෙහි සො භගවා ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණෙහි සමන්නාගතො අහොසීති. අසීතිඅනුව්‍යඤ්ජනානි නාම:— චිතඞ්ගුලිතා— අනුපුබ්බඞ්ගුලිතා—වට්ටඞ්ගුලිතා— තම්බනඛතා— තුඞ්ගනඛතා— සිනිද්ධනඛතා— නිගූළ්හගොප්ඵකතා— සමපාදතා— ගජසමානක්කමතා—සීහසමානක්කමතා —හංසසමානක්කමතා—උසභසමානක්කමතා- දක්ඛිණාවත්තගතිතා-සමන්තතො චාරුජානුමණ්ඩලතා— පරිපුණ්ණපුරිසව්‍යඤ්ජනතා— අච්ඡිද්දනාභිතා— ගම්භීරනාභිතා— දක්ඛිණාවත්තනාභිතා-- ද්විරදකරසදිසඌරුභුජතා— සුවිභත්තගත්තතා— අනුපුබ්බගත්තතා— මට්ඨගත්තතා— අනුස්සන්නානනුස්සන්නසබ්බගත්තතා— අලීනගත්තතා— තිලකාදිරහිතගත්තතා— අනුපුබ්බරුචිරගත්තතා— විසුද්ධගත්තතා— කොටිසහස්සහත්ථිබලධාරණතා— තුඞ්ගනාසතා— සුරත්තද්විජමංසතා-- සුද්ධදන්තතා— සිනිද්ධදන්තතා— විසුද්ධින්ද්‍රියතා— වට්ටදාඨතා— රත්තොට්ඨතා— ආයතවදනතා— ගම්භීරපාණිලෙඛතා— ආයතලෙඛතා— උජුකලෙඛතා-- සුරුචිරසණ්ඨානලෙඛතා- පරිමණ්ඩලකායප්පභාවන්තතා— පරිපුණ්ණකපොලතා--ආයතවිසාලනෙත්තතා —පඤ්චප්පසාදවන්තනෙත්තතා— ආකුඤ්චිතග්ගපඛුමතා— මුදුතනුකරත්තජිව්හතා—ආයතරුචිරකණ්ණතා- නිග්ගණ්ඨිසිරතා- නිග්ගූළ්හසිරතා-ඡත්තනිභචාරුසීසතා-ආයතපුථුලලලාටසොභතා- සුසණ්ඨානභමුකතා- සණ්හභමුකතා- අනුලොමභමුකතා- මහන්තභමුකතා- ආයතභමුකතා- සුකුමාලගත්තතා- අතිවියසොම්මගත්තතා-අතිවියඋජ්ජලිතගත්තතා-විමලගත්තතා--කොමලගත්තතා-සිනිද්ධගත්තතා— සුගන්ධතනුතා— සමලොමතා— කොමලලොමතා— දක්ඛිණාවත්තලොමතා— භින්නඤ්ජනසදිසනීලලොමතා— සිනිද්ධලොමතා-— අතිසුඛුමඅස්සාසපස්සාසධාරණතා—සුගන්ධමුඛතා— සුගන්ධමුද්ධනතා- සුනීලකෙසතා- දක්ඛිණාවත්තකෙසතා- සුසණ්ඨානකෙසතා-සිනිද්ධකෙසතා-සණ්හකෙසතා- අලුලිතකෙසතා-සමකෙසතා- කොමලකෙසතා-- කෙතුමාලාරතනවිචිත්තතා''ති ඉමානි අසීති අනුබ්‍යඤ්ජනානි නාම. එවං විධෙහි අසීතිඅනුබ්‍යඤ්ජනෙහි විරාජමානවිචිත්තලක්ඛණෙහි ච පජ්ජලිතකෙතුමාලාජාලෙන ච සමුජ්ජලිතරූපසොභො මහාපුරිසොති. තෙනවුත්තං:—

"තමසීති අනුබ්‍යඤ්ජන-සමනුබ්‍යඤ්ජිත විචිත්තලක්ඛණ සිරිවිභවං
පජ්ජලිතකෙතුමාලා- ජාලසමුජ්ජලිතරූපසොභං වන්දෙ"ති.

ඉති සාධුජනානන්දදනනිදානෙ ජිනාලඞ්කාරෙ වීජනමඞ්ගලවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉදානිස්ස රජ්ජසිරිං වණ්ණෙන්තො ආහ:-

කාලක්ඛකමෙන වඩ්ඪෙන්තො විය කුමුදං, පුණ්ණිස්සරදයෙනුදයන්තො සො භානුමා විය අම්බරෙ. ගිඬපඤ්ඤා හි ගිඬපතෝ ලබ්ධා මදවිං සමාසාදරං. මත්තාළිසසහස්සෙහි පුරිත්ථිහි පුරක්ඛතො.

රමණීයරමණීයෙහි සමරසු ගිරිණගුම්බනිකුඤ්ජෙසු, දිව්ඛසුඛං විය භුඤ්ජි සුඛං මහා අවජ්ජිතබහුතරාජත්ථිකං.

තත්ථ යාවපණ්ණරසුපොසථදිවසා කාලකකමෙන වඩ්ඪෙන්තො චන්දො විය භොගයසිස්සරියාදීහි වඩ්ඪිතෙ සක්‍යකුලෙ වඩ්ඪෙන්තො. පුනපි කිඬ්දිහුතො? අම්බරෙ උදෙන්තො භානුමා විය ච අත්තනො පුණ්ණුදයෙන උදෙන්තො සො සිද්ධිපත්තඅත්ථො සිඬ්ඪත්ථො සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව. සමරසූති තිසු පාසාදෙසු. තත්‍රායමානුපුබ්බිකථා: - එවං ලඬ්ඪිධානස්ස සිද්ධත්ථස්ස ලක්ඛණපාඨකාලක්ඛණානි දිස්වා "අයංපබ්බජිත්වා බුඩ්ඪො භවිස්සති" ති ව්‍යාකරිංසු. තදා සුඬ්ධොදනමහාරාජා 'කිං දිස්වාමම පුත්තො පබ්බජිස්සති' ති පුච්ඡි. 'ජිණ්ණව්‍යාධිමතපබ්බජිතසඬ්ඛාතෙ චත්තාරො නිමිත්තෙ දිස්වා' ති ආහංසු. රාජා 'ඉතො පට්ඨාය එවරූපානං මම පුත්තස්ස සන්තිකං පවිසිතුං මාදදිත්ථ' ති වත්වා කුමාරස්ස චක්කුපථෙ ජිණ්ණපුරිසාදීනං නිවාරණත්ථාය චතුද්දිසාසු ගාවුතෙගාවුතෙ ආරක්ඛං ඨපාපෙසි. තංදිවසං මඬ්ගලට්ඨානෙ සන්නිපතිතෙසු අසීතිඅනුනිකුලසහස්සෙසු එකමෙකො එකමෙකංපුත්තං පටිජානි. "අයංබුඬ්ඪවා හොතු රාජා වා. මයංඑකමෙකං පුත්තං දස්සාමා" ති. අථ රාජා මහාපුරිසස්ස පරමරූපසම්පන්නා විගතසබ්බදොසා ධාතියො අදාසි. සො බොධිසත්තො අනන්තෙන පරිභාරෙන මහතා සිරිසමුදයෙන වඩ්ඪති. අථෙකදිවසං රක්ඛෙය්‍ය වප්පමඬ්ගලං නාම අහොසි. තං දිවසං රාජා මහනියා විභූතියා මහතා පරිවාරෙන නගරා නික්ඛමිත්වා පුත්තමපි ගහෙත්වා අගමාසි. කම්මට්ඨානෙ එකො ජම්බුරුක්ඛො රමණීයො ඝනච්ඡායො අහොසි. තස්මිං හෙට්ඨා සයනං පඤ්ඤපෙත්වා වෙලවිතානං බන්ධාපෙත්වා සානියා පරික්ඛිපාපෙත්වා පුත්තං තත්ථ සයාපෙත්වා ධාතියො ඨපෙත්වා රාජා මඬ්ගලකරණත්ථානං අගමාසි. තත්ථ රාජා පරමමඬ්ගලං සුවණ්ණනඬ්ගලං ගණ්හාති. අමච්චාදයො රජතනඬ්ගලාදීනි ගණ්හන්ති. තං දිවසං නඬ්ගලසහස්සං යොජෙති. බොධිසත්තො පරිවාරෙත්වා නිසින්නා ධාතියො "රක්ඛෙය්‍ය සම්පත්තිං පස්සාමා" ති අත්තනොඤාතිතො පභිනික්ඛන්තා. අථ බොධිසත්තො ඉතො විතො ච ඔලොකෙන්තො කඬ් අදිස්වා සහසා

උවඨාය පලලඞ්කං ආහුජිත්වා ආනාපානං පරිග්ගහෙත්වා පඨමජ්ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා සි. ධාතියො ඛජ්ජභොජ්ජන්තරෙ විචරන්තියො එකං විරාධෙසුං. සෙසරුක්ඛානං ඡායා නිවත්තා. තස්ස පන ජම්බුරුක්ඛස්ස ඡායා පරිමණ්ඩලා හුත්වා තත්ථෙව අට්ඨාසි. ධාතියො "අය්‍යපුත්තා! එකොවා"ති වෙගෙනාගන්ත්වා සාතිපාකාරං උක්කිපිත්වා සිරිසයනෙ පල්ලඞ්කෙන නිසින්නං තං ච පාටිහාරියං දිස්වා ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා වෙගෙනාගන්ත්වා තමච්ඡරියං දිස්වා "අයං තාත! දුතියවන්දනා"ති පුත්තං වන්දි. තතො අනුක්කමෙන වඩ්ඪමානො මහාපුරිසො සොළසවස්සිකො අහොසි. අථ රාජා නගරවඩ්ඪකිඉට්ඨකාවඩ්ඪකී පාසාණකොට්ටකචිත්තකාරාදයො පක්කොසාපෙත්වා මහාසත්තස්ස වසනත්ථාය පාසාදෙ කාතුං ආණාපෙසි. තෙ තතො පඨාය නවකම්මං පතිට්ඨාපෙසුං. හෙමන්තඋතුඅනුච්ඡවිකං නවභූමකං ගිම්හානඋතුඅනුච්ඡවිකං පඤ්චභූමකං වස්සානඋතුඅනුච්ඡවිකං සත්තභූමකං පාසාදං අකංසු. සබ්බෙ ආයාමෙන විත්ථාරෙන උබ්බෙධෙන ච සමප්පමාණාව භූමිවසෙන නානා අහෙසුං. හෙමන්තකාලෙ පන අතිසම්බාධභූමකො උතුසම්පන්නො අහොසි. ගිම්හානකාලෙ විසාලභූමකො; වස්සානකාලෙ උභයවිමුත්තකො උතුසම්පන්නො අහොසි. නවභූමකපාසාදෙ සීහපඤ්ජරවාතපානවාරානි සුට්ඨිතානි අකංසු. පඤ්චභූමකපාසාදෙ න සුට්ඨිතානි. සත්තභූමකපාසාදෙ එකස්මිං භාගෙ සුට්ඨිතානි එකස්මිං න සුට්ඨිතානි. චිත්තකාරාපි නවභූමකපාසාදෙ කම්මං කරොන්තා හිත්තිත්ථම්භපදරවජ්ජනාදිසු අගහිතක්ඛණිදානි පඤ්ඤපෙසුං. පඤ්චභූමකපාසාදෙ උපලක්ඛුමුදකත්ථපත්ත සොගන්ධිකමත්තරුක්ඛාදීනි පඤ්ඤපෙසුං. සත්තභූමකපාසාදෙ උභයම්සකානි නවභූමකපාසාදෙ ගන්ධදමමාලාදමමුත්තොලම්බකාදීනි විනිග්ගාලනතානි විය සුවණ්ණමණිරජතතාරාබ්බිතානි අතිසුඛුමානි උණ්හඋතුසම්පදායිකානි කම්බලකොසෙය්‍යපට්ටිතානානි නානාපභා සමුජ්ජලිතානි තතිං තතිං පඤ්ඤපෙසුං. තථා සුවණ්ණපරික්ඛිත්තාබ්බිත්තතාසානිපාකාරෙහි පරික්ඛිපිංසු. පඤ්චභූමකපාසාදෙ තථාරූපෙ සීතඋතුසම්පදායිකෙ අතිසුඛුමෙ අත්ථරණෙ ච විතානානි ච සානිපාකාරෙහි පරික්ඛිපිංසු. සත්තභූමකෙ සබ්බඋතුසම්පදායිකෙ උභයම්සකෙ පඤ්ඤපෙසුං. පඤ්චභූමකපාසාදස්ස පන සමන්තා චතූසු දිසාසු චන්දලොකමණ්ඩපෙ කරිත්වා මණ්ඩපස්සුපරි ඨෙත්වා ඛණිත්වා මහාරහානි අසදිසානි විතානානි ඛණිංසු. නිච්චකාලං පඤ්චඞ්ගිකතූරියසඞ්ඛාතිනිග්ගීතසාභිභවනමධුරස්සරනිච්ඡරණකිංකිණිකජාලානි ඔලම්බෙසුං. පඤ්චභූමකපාසාදස්ස චතූසු දිසාසු පඤ්චපදුමස්ස සද්ජනතා නිම්මලමණිසන්නිභසුපරිසුද්ධනිම්මලසාදුරසසමසීතලුදකං

පරිපුණ්ණා පොක්ඛරණියෝව මාපෙසුං. පාචීනපොක්ඛරණියා උභතා හංසකාදම්බාදයො දිජගණා නානාවිධෙන මධුරස්සරෙන උපකූජන්තා පාසාදමත්ථකෙන ගන්ත්වා පච්ඡිමදිසාය පොක්ඛරණියං පතන්ති. තතො දක්ඛිණපොක්ඛරණියා උභතො තථෙව උපකූජන්තා පාසාදමත්ථකෙන ගන්ත්වා උත්තරදිසාය පොක්ඛරණියං පතන්ති. තතො උපපතිත්වා දක්ඛිණදිසාය පොක්ඛරණියං පතන්ති. තස්මිඤ්ච පාසාදෙ අතිසුඛුමච්ඡිද්දානි සුවණ්ණවිතානානි බන්ධිත්වා විතානූපරි චතූසු දිසාසු පොක්ඛරණියා ජලයන්තෙන උදකං පූරෙන්ති. තානි සුඛුමච්ඡිද්දෙහි වස්සබිඳූනි විය පතන්ති. සුවණ්ණවිතානූපරි සුක්ඛානි මනිසවමාලා පත්ථරිත්වා පාසාණෙ පාතෙන්ති. තා මෙඝගජිතස දිසං හොති. ඉතිතංපාසාදං මෙඝසදිසං අහොසි. තීසු පාසාදෙසු සමන්තා නානාපුප්ඵභාදුස්සසමුජ්ජලිතානෙකසහස්සා ධජපන්තියො සමුක්ඛිපිංසු, සුවණ්ණධජාදීනි ච නානාකූටවෙදිකාසීහපඤ්ඤරපභාවුජ්ජොතානෙකගුම්බකවාරකොට්ඨකෙ ච පරිකම්මකත 1 සෙතපුප්ඵලඅ ච්ඡුගහතසන්තත්ථතාපාකාරපන්තියො ච දස්සයිංසු. තත්ථ නවභූමකං රම්මං නාම. පඤ්චභූමකා සුරම්මං නාම. සත්තභූමකං සුභං නාම. එවං ඉමෙසු තීසු පාසාදෙසු නිධිතෙසු අථ රාජා විනෙසි:-"පුත්තො මෙ වයප්පත්තො. ඉත්තමසස උස්සාපෙත්වා රජ්ජසිරිං පස්සිස්සාමි"ති. සො සාකියානං පණ්ණානි පහිණි."පුත්තො මෙ වයප්පත්තො. රජ්ජං පතිට්ඨාපෙස්සාමි. සබ්බෙ අත්තනො අත්තනො ගෙහෙසු වයප්පත්තදුහිතරො පෙසෙන්තු"ති. තෙ රඤ්ඤො සාසනං සුත්වා "කුමාරො කෙවලං රූපසම්පත්තො න කිඤ්චි සිප්පං ජානාති. දරාභරණ කාතුං න සක්කිස්සති. නාස්ස මයං ධීතරො දස්සාමා"ති ආහංසු. රාජා තම්පවත්තිං සුත්වා පුත්තස්ස ආරොචෙසි. සො මහාපුරිසො "කිං සිප්පං දස්සෙතුං වට්ටතී"ති ආහ. "සහස්සත්ථාමං ධනුං ආරොපෙතුං වට්ටති තාත!"ති. "තෙනහි ආහරාපෙථා"ති ආහරාපෙත්වා පල්ලඞ්කෙන නිසින්නොව ජීයං පාදඞ්ගුට්ඨකෙනෙව ධනුං ආරොපෙත්වා වාමහත්ථෙන දණ්ඩෙ ගහෙත්වා දක්ඛිණහත්ථෙන ආකඩ්ඪිත්වා ජීයං පොථෙසි. සකලනගරං උප්පතන්තකාරප්පත්තං විය අහොසි. "කිං සද්දො එසො"ති ච වුත්තා "දෙවො ගජ්ජතී"ති ආහංසු. අථ්ඨෙසු තුමෙහි නජානාථ න දෙවො ගජ්ජති. අඛ්ඛීරසකුමාරස්ස සහස්සත්ථාමං ධනුං ආරොපෙත්වා ජීයං පොථෙන්තස්ස ජීයප්පහාරසද්දො එසො"ති ආහංසු. සාකියා තං සුත්වා තාවතකෙනෙව ආරබ්ධිත්තා තුට්ඨමානසා අහෙසුං. වාතිඞ්ගණ්ඩකඤ්ඤස්ස වාලං බන්ධාපෙත්වා රත්තත්ථිකාරෙ මෙඝපටලවණ්ණනාදිසාසු කණ්ඩං බිපි. තං ගන්ත්වා ගොජනමත්ථකෙ තං වාලං ඨාලෙත්වා පඨවියං පාවිසි. න කෙවලං එත්තකමෙව. තදුම්භාපුරිසො ලොකෙ වත්තමානං සබ්බසිප්පමෙව දස්සෙසි. අථ සාකියා අත්තනො

1 කොට්ඨකෙ උපරිකම්මකතෙ—ලංකා

අත්තනො ධිතරො අලඞ්කරිත්වා පෙසෙසුං. තාවතත්තිංසසහස්සා නාටකිත්ථියො අහෙසුං. රාහුලමාතා යසොධරාදෙවී අග්ගමහෙසී අහොසි, තාසු එකෙකස්මිං පාසාදෙ දසසහස්සා යසොධරාදෙවියා පරිවාරා දසසහස්සානි සබ්බා තා චතත්තිංසසහස්සා අහෙසුං. තදා සුද්ධොදන පමුඛා සබ්බෙ සාකියා සන්නිපතිත්වා මහාපුරිසස්ස මානුසකසෙතච්ඡත්තං උස්සාපෙත්වා අභිසිඤ්චිත්වා රජ්ජං දත්වා පාසාදමඞ්ගලං කරිංසු. අථ මහාපුරිසො දෙවකුමාරො විය සුරයුවතිපරිවුතො සක්කොදෙව රාජා විය ච වරයුවතිපරිවුතොනිපපුරිසෙහිතූරියෙහි පරිචාරියමානො මහාසම්පත්තිං අනුභවමානො උතුවාරෙ උතුවාරෙ තීසු පාසාදෙසු විහරති. අථෙකදිවසං බොධිසත්තො උය්‍යානභූමිං ගන්තුකාමො සාරථිං ආමන්තෙත්වා "රථං යොජෙහි සම්ම! උය්‍යානභූමිං පස්සිස්සාමි"ති ආහ. සො "සාධූ"ති පටිස්සුණිත්වා චතුරාරො කුමුදවණ්ණෙ සින්ධවෙ සත්තරතනමයෙ රථෙ යොජෙත්වා පටිනිවෙදෙසි. මහාපුරිසො දෙව විමානසදිසං රථවරමාරුය්හ උය්‍යානාභිමුඛො අගමාසි. අථ දෙවතා "සිද්ධත්ථකුමාරස්ස අභිසම්බුජ්ඣනකාලො ආසන්නො. පුබ්බනිමිත්තානි විය දස්සෙස්සාමා"ති එකං දෙවපුත්තං ජරාජ්ජරිතසරීරං ඛණ්ඩදන්තං පලිතකෙසං වඞ්කං දණ්ඩහත්ථං පවෙධමානං ආතුරගතයොබ්බනං ආගච්ඡන්තං දස්සෙසුං. තං බොධිසත්තො වෙව සාරථි ච පස්සන්ති. බොධිසත්තො තං දිස්වා ආහ:—"සම්ම! සාරථි! අයං පන පුරිසො කිඞ්කතො? කෙසාපි‍ස්ස න යථා අඤ්ඤස්ස"න්ති. සාරථි ආහ:—"එසො ඛො දෙව ජිණ්ණො නාම"ති. "කිම්පනෙසො සම්ම! සාරථි! ජිණ්ණොනාම.?" "එසො ඛො දෙව! ජිණ්ණොනාම, න ඉති තෙන චිරං ජීවිතබ්බං භවිස්සතී"ති. "කිම්පන සම්ම! සාරථි! අහම්පි ජරාධම්මො? ජරං අනතීතො?"ති. කිඤ්චාපි ඛො දෙව! මයඤ්චාපි සබ්බෙ ජරාධම්මා ජරං අනතීතා"ති. තස්ස වචනං සුත්වා, "ධිරත්ථු වත භො! ජාතිං. යත්‍රහි නාම ජාතස්ස ජරා පඤ්ඤායිස්සතී"ති සංවිග්ගහෘදයො යොබ්බනමදං පහාය තතොව පටිනිවත්තිත්වා පාසාදමෙවාභිරුහි. සුද්ධොදනමහාරාජා "කිංකාරණා මම පුත්තො පටිනිවත්තො"ති පුච්ඡිත්වා ජිණ්ණපුරිසං දිස්වා දෙවා"ති! සුත්වා තතො කම්පමානමානසො අඞ්ගසොජනත්ථානෙ ආරක්ඛං ඨපෙසි. පුනෙකදිවසං බොධිසත්තො තථෙව උය්‍යානං ගච්ඡන්තො තාහි දෙවතාහි නිම්මිතං ආබාධිකං දුක්ඛිතං බාළ්හගිලානං සකෙ මුත්තකරීසෙ පලිපන්නං සෙමානං අඤ්ඤාහි වුට්ඨාපියමානං අඤ්ඤාහි සංවෙසියමානං බ්‍යාධිරූපං අද්දස. දිස්වා සාරථිං ආමන්තෙසි. "අයම්පන සම්ම! සාරථි! පුරිසො කිඞ්කතො නාම? අක්ඛීනිපි‍ස්ස න යථා අඤ්ඤස්ස. සරීරම්පි‍ස්ස න යථා අඤ්ඤස්ස.

කාලයාපිසස න යථා අඤ්ඤස"නති. " අයං දෙව!ව්‍යාධිතො නාමා" ති. "කිමපන සම්ම! සාරථි! ව්‍යාධිතො නාම?".."අයං දෙව! එවරූපො ව්‍යාධිතො නාම." කිමපන සාරථි! අහම්පන ව්‍යාධිධම්මො? ව්‍යාධිං අනතීතො?"නි. එවඤ්ච දෙව! මයඤ්චම්හසබ්බෙ ව්‍යාධිධම්මා ව්‍යාධිං අනතීතා"නි, තං සුත්වා මහාසත්තො ධිරත්ථු වත හො! ජාතිං, යත්‍රහි නාම ජාතස්ස ව්‍යාධි පඤ්ඤායිස්සති"නි සංවිග්ගහදයො ආරොග්‍ය මදංපහාය තතොව පටිනිවත්තිත්වා පාසාදමෙවාභිරුහි. සුද්ධොදනම භාරාජා තං සුත්වා පවෙධමානමානසො ආරක්ඛං වඩ්ඪෙත්වා සමන්ත තො තිගාවුතප්පදෙසෙ ආරක්ඛං ඨපෙසි. පුනෙකදිවසං උය්‍යානං ගච්ඡන්තො තථෙව දෙවනිම්මිතං කාලකතං අද්දස. මහාජනකායං සන්නිපතිතං නානාරත්තානඤ්ච දුස්සානං විලාතං කඤිරමානං දිස්වා සාරථිං ආමන්තෙසි " කිනනුඛො සම්ම! සාරථි! මහාජනකා සො සන්නිපතිතො? නානාරත්තානඤ්ච දුස්සානං විලාතං කඤිර නි"ති. " එසො ඛො දෙව!කාලකතො නාමා"ති."තෙනහි සම්ම! සාර ථි! යෙන සො කාලකතො?තෙන රථං පෙසෙහි"ති."එවං දෙවාති!" තෙන රථං පෙසෙසි. අථ ඛො බොධිසත්තො පෙතං කාලකතං දිස්වා"සාරථිං ආමන්තෙසි. "සම්ම!අයං පුරිසොකිඤ්ඤකතො නාම?එකඤ්ඤ නිපිසස න යථා අඤ්ඤසං, මුඛම්පිසස න යථා අඤ්ඤසං. න වුඩ්ඪ නි. න කිඤ්ඤ කරොතී"ති. " අයං දෙව! කාලකතො නාම. " කිං සාර ථි! කාලකතො නාම." අයං දෙව! කාලකතො. න දානි තං දක්ඛි ස්සති මාතා වා පිතා වා අඤ්ඤවා ඤාතිසාලොහිතා. සො පින දක්ඛි ස්සති මාතරං වා පිතරං වා අඤ්ඤ වා ඤාතිසාලොහිතෙ"ති."කිම්ප න සාරථි! අහම්පි මරණධම්මො? මරණං අනතීතො?නි. එවඤ්ච දෙව! මයඤ්චම්හ සබ්බෙ මරණධම්මා, මරණං අනතීතා"නි. සො තස්ස වව නං සුත්වා " ධිරත්ථු වත හො! ජාතිං යත්‍ර හි නාම ජාතස්ස එවරූපා කාලකිරියා පඤ්ඤායිස්සති"නි සංවිග්ගහදයො ජීවිතමදං පහාය ත තොව පටිනිවත්තිත්වා පාසාදමභිරුහි. රාජා නිවත්තනකාරණං පුච්ඡි ත්වා පුන ආරක්ඛං වඩ්ඪෙත්වා යොජනපමාණෙ ඨානෙ ආරක්ඛං පෙසි. පුනපි එකදිවසං උය්‍යානං ගච්ඡන්තො තථෙව දෙවනිම්මිතං පුරිසං භණ්ඩුංපබ්බජිතං කාසාවවසනං දිස්වාසාරථිං ආමන්තෙසි."අය මපන සම්ම! සාරථි!කිඤ්ඤකතො?. සිසම්පිසස න යථා අඤ්ඤසං. වත්ථා නිපිසස න යථා අඤ්ඤස"නති. " එසො ඛො දෙව! පබ්බජිතො නාමා"ති. " කිනනුඛො සාරථි! පබ්බජිතො නාම?" " සාධුධම්මචරි යා සාධුසමචරියා සාධුකුසලකිරියා සාධුපුඤ්ඤකිරියා සාධුඅවිහිංසා සාධුභූතානුකම්පා"නි."සාධු ඛො සො සම්ම!සාරථි!පබ්බජිතොනාම. සාධුධම්මචරියා සාධුසමචරියා සාධුකුසලකිරියා සාධුපුඤ්ඤකිරියා

සාධුඅවිහිංසා සාධුභූතානුකම්පා''ති. තත්ථ කිඤ්චාපි සාරම්භ බුද්ධිපපඤ්චස්ස අභාවා පබ්බජිතංවා පබ්බජිතගුණේ වා න ජානාති. දෙවතානුභාවෙන පන " පබ්බජිතෝ නාමායං දෙවා''ති වත්වා පබ්බජ්ජාය ගුණං වණ්ණේසි. සසානිපි දෙවතානුභාවෙනෙව කථේසීති වෙදිතබ්බං. තතෝ බෝධිසත්තො පබ්බජ්ජාය රුචිං උප්පාදෙත්වා "අජ්ජේවාහං පබ්බජිස්සාමි''ති අධිට්ඨාය සොමනස්සප්පත්තො තං දිවසං උය්‍යානං අගමාසි. තෙනවුත්තං " අථායකා පබ්බජිතඤ්චදිස්වා''ති. " එහි අහම්පි පබ්බජාමි''ති අථායනතං පකෙකාසනතං විය පබ්බජිතරූපං දිස්වාති අත්ථො. දීඝායුකානි බෝධිසත්තා වස්සසතෙ වස්සසතෙ අතික්කමෙන්ත ජිණ්ණාදිසු එකෙකං අද්දසංසු. අම්හාකම්පන බෝධිසත්තො අපායුකකාලෙ උප්පන්නත්තා චතුන්නං චතුන්නං මාසානං අච්චයෙන උය්‍යානං ගච්ඡන්නො අනුක්කමෙන එකෙකං අද්දස. තත්ථ පනස්සදිවසභාගං කීළිත්වා උය්‍යානරසමනුභවිත්වා මඞ්ගලපොක්ඛරණියා නහාත්වා අත්ථඞ්ගතෙ සූරියෙ මඞ්ගලසිලාතලෙ නිසිදි අත්තානං අලඞ්කාරාපෙතුකාමො. අථස්ස විත්තාචාරමඤ්ඤාය සක්කෙන දෙවරාජෙන නම්මෙන ආනෙත්වා විස්සකම්මො නාම දෙවපුත්තො ආගන්ත්වා තස්සෙව කප්පකසදිසො හුත්වා දිබ්බෙහි අලඞ්කාරෙහි අලඞ්කරි. අථස්ස සබ්බාලඞ්කාරසමලඞ්කතස්ස සබ්බතාලාවචරෙසු සකසකානි පරිභාණානි දස්සෙන්තෙසු බ්‍රාහ්මණෙසු ජයජයාදිවචනෙහි සතමඞ්ගලිකාදීහි නානප්පකාරෙහි ථුතිඝොසෙහි ථොමෙන්තෙසු සබ්බාලඞ්කාරසමලංකතං රථවරං අභිරුහි. තස්මිං සමයෙ රාහුලමාතා පුත්තං විජායි. සුද්ධොදනරාජා " පුත්තස්ස මෙ තුම්හෙ පවෙදෙථ''ති සාසනමෙපෙසෙසි. බෝධිසත්තො තං සුත්වා "රාහුල[1]ජාතොබන්ධනං ජාත''නති ආහ. රාජා " කිමෙම පුත්තො අවචා''ති පුච්ඡිත්වා තං වචනං සුත්වා 'ඉතො පට්ඨාය වෙ නත්තා රාහුලකුමාරොත්වෙව හොතු''ති ආහ. බෝධිසත්තොපි තං රථවරමාරුය්හ මහතා පරිවාරෙන අතිමනොරමෙන සිරිසොභග්ගෙන නගරං පාවිසි. තස්මිං සමයෙ කිසාගොතමී නාම පිතුවජ්ජාදීනං පාසාදතලගතා නගරං පවිසන්තස්ස තස්ස බෝධිසත්තස්ස රූපසිරිං දිස්වා සඤ්ජාතපීතිසොමනස්සා හුත්වා:—

" නිබ්බුතා නූන සා මාතා නිබ්බුතො නූන සො පිතා,
නිබ්බුතා නූන සා නාරී යස්සායං ඊදිසො පතී''ති

ඉමං උදානං උදානෙසි. බෝධිසත්තො තං සුත්වා විනෙසි:— "අයං මෙ සුස්සවණං සාවෙති. අහං නිබ්බානං ගවෙසන්තො චරාමි, අජ්ජෙව මයා ඝරාවාසං ඡඩ්ඩෙත්වා නික්ඛමිත්වා පබ්බජිත්වා නිබ්බානං ගවෙසිතුං වට්ටති අයං ඉමිස්සා ආවරියභාගොහොතු''ති කණ්ඨතො

1 රාහුලො—ඉපාළිසු.

ඔමුචිත්වා කිසාගොතමියා සතසහස්සගඝනකං පරමිරජිකරං මුත්තා හාරං පෙසෙසි. සා "සිඛණ්ඩිකුමාරොමයි පටිබඳ්ධහදයො හුත්වා පණ්ණා කාරං පෙසෙසී"ති සොමනස්සජාතා අහොසි. බොධිසත්තොපි මහ තා සිරිසමුදයෙන පරමරමණීයං පාසාදං අභිරුහිත්වා සිරිසයනෙ නිපජ්ජි. තාවදෙව තං පරිපුණ්ණරජනිකරසදිසරුචිරවදනා බිම්බ ඵලසදිසදසනවසනා සිතවිමලසමසණ්ඨිතාවිවරදසනා අසිතතයන කෙසපාසා සුජාතාසංගහනනීලාකුවිලභමුකා සු ජා ත පි ණ ස ම ස ණ්ඨිත 1 පයොධරා රතිකරකනකරචිතවිචිත්තමණිමෙඛලා පුථු සිලාසදිසවිපුලඝනජඝනතටාකරිකරසදිසසමසණ්ඨිතොරුකා නච්ච ගීතවාදිතෙසු කුසලා සුරයුවනිසදිසරූපසොභා වරයුවතියො මධුරර වානි තූරියානි ගහෙත්වා මහාපුරිසං සම්පරිවාරෙත්වා රමයන්තියො න ච්චගීතවාදිතානි පයොජෙසුං. බොධිසත්තො පන කිලෙසෙසු විරත්ත චිත්තතාය නච්චගීතාදීසු අනභිරතො මුහුත්තං නිද්දං ඔක්කමි. තං පි "යස්සත්ථාය මයං නච්චාදීනි පයොජෙම?. සො නිද්දං උපගතො ඉදානි කිම්පත්ථං කිලමාමා"ති ගහිතගහිතානි තූරියානි අපෙක්ඛිත්ථ රිත්වා නිපජ්ජිංසු. ගන්ධතෙලපදීපා ඣායන්ති. බොධිසත්තො පබු ජ්ඣිත්වා සයනපිඨෙ පල්ලඞ්ක නිසින්නො අද්දස:- තා ඉත්ථියො තූ රියභණ්ඩානි අවත්ථරිත්වා නිද්දායන්තියො පගළිතලාලාකිලින්නා කපොලගත්තා. එකච්චා දන්තෙ ඛාදන්තියො. එකච්චා කාකච්ඡන්ති යො. එකච්චා විපලපන්තියො. එකච්චා විවටමුඛා. එකච්චා අපග තවසනරසනා. පාකටබීභච්ඡසම්බාධට්ඨානා. එකච්චා විමුත්තාකු ලසිරොරුහා ආමකසුසානානුරූපං විරූපං ධාරයමානා සයිංසු. ම හාසත්තො තාසං තං විපකාරං දිස්වා භීයො සොමනස්සාය කා මෙසු විරත්තචිත්තො අහොසි. තස්ස පන අලඞ්කතපටියත්තං දස සත්තයනභවනසදිසං සුරුචිරසොභගහපත්තමපි පාසාදවරතලං අප විඛමතසරීරකුණපහරිතං ආමකසුසානම්ව පරමපටිකූලං උපට්ඨාසි. තස්ස භවා ආදිත්තභවනසදිසා හුත්වා උපට්ඨහිංසු. "උපද්දුතං වත භො! උපස්සට්ඨං වත භො!"ති වාචං නිච්ඡාරෙසි. අනිච්ච පබ්බජ්ජා ය චිත්තං තම්, සො "මයා අජ්ජෙව මහාභිනික්ඛමණං නික්ඛමිතුං වට්ටතී"ති සිරිසයනතො උට්ඨාය වාරසමීපං ගන්ත්වා "කො එත්ථ"ති ආහ. උමාරෙ සීසං කත්වා නිපන්නො පටෙන්දසවස්සෙන්නා ජි නෙත්ථ "අහං අය්‍යපුත්ත! ජිනෙත්ථ"ති ආහ. මහාසත්තො "අහං අජ්ජ මහාභිනික්ඛමණං නික්ඛමිතුකාමො. න කිඤ්චි පටිවෙදෙත්වා සීසමෙ කං අතිජවං සිඛවං කපෙත්වා යොජෙත්වා ආනෙහි"ති ආහ. සො "සාධු දෙවා"!ති අස්සභණ්ඩකං ගහෙත්වා අස්සසාලං ගන්ත්වා තිණ

1 සංඝිත—ඉස්ථිත-

තෙලපදීපෙසු ජලනෙතසු සුමනපදීවිතානස්ස හෙට්ඨා පරමරමණීයෙභූම්භාගෙ සිතං අරිජනමණ්ඩකං කණ්ඩකං නාමතුරගවරං දිස්වා "අජ්ජ මයා අය්‍යපුත්තස්ස අභිනික්ඛමණත්ථාය ඉමමෙව මඞ්ගලස්සං කපෙතුං වට්ටතී"ති කණ්ඩකං කපෙපසි සො කපජ්ජමානොව අඤ්ඤාසි:- "අයං කපජ්ජනා අතිගාළ්හා. අඤ්ඤදිවසෙසු උය්‍යානකීළාදිගමනකාලෙසුකපජ්ජනා විය න හොති. නිස්සංසයං අජ්ජ අය්‍යපුත්තො මහාභිනික්ඛමණං නික්ඛමිස්සතී"ති තතො තුට්ඨමානසො මහාහසිතං හසි. සො නාදෙ තං සකලංකපිලපුරං උන්නාදං කරෙය්‍ය. දෙවතා පන සන්නිරුම්භිත්වා නක්කස්සවි සොතුං අදංසු. බොධිසත්තො "පුත්තං තාව පස්සිස්සාමි"ති විනෙත්වා නිසින්නාසනතො වුට්ඨාය රාහුලමාතුයා වසනට්ඨානං ගන්ත්වා ගබ්භවාරං විවරි. තස්මිං ඛණෙ අත්තනොගබ්භෙ ගන්ධතෙලපදීපො ඛ්‍යායති. රාහුලමාතා සුමන මල්ලිකාදීනං අම්මණමත්තෙන අභිපක්ඛිණෙන වරසයනෙ පුත්තස්ස මත්ථකෙ හත්ථං ඨපෙත්වා නිද්දායති. බොධිසත්තො උම්මාරත්තරෙ පාදං ඨපෙත්වා සිතකොව ඔලොකෙත්වා "සචාහං දෙවියා හත්ථං අපනෙත්වා මම පුත්තං ගණ්හිස්සාමි දෙවී පබුජ්ඣිස්සති. එවං මෙ අභිනික්ඛමණන්තරායො භවිස්සති බුද්ධා හුත්වාව ආගන්ත්වා මම පුත්තං පස්සිස්සාමි"ති පුත්තසිනෙහස්ස බලවභාවං සල්ලක්ඛෙත්වා අනෙකාකාරෙන භවෙසු ආදීනවං නෙක්ඛම්මෙ ආනිසංසඤ්ච සල්ලක්ඛෙත්වා උම්මාරෙ ඨපිතං පාදං ආකඩ්ඪිත්වා පාසාදා ඔතරිත්වා,

සො තිසු පාසාදවරෙසු සෙසු
සක්කාව දෙවාධිපතී වසන්තො,
ගත්වාන සොධරං පිණ්ඩපත්තධරාධරං
නිත්වා හත්ථෙ තං සුගතං නමාමි.

ඉති සාධුජනානන්දනතිදනෙ ජිනාලඞ්කාරෙ අගාරිකසම්පත්තිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

———:o:———

එවං අගාරිකසම්පත්තිං වණ්ණෙත්වා ඉදානි අනගාරිකසම්පත්තිං වණ්ණෙන්තො යස්මා තස්මිං උම්මාරෙ ඨපිතපාදං උද්ධරන්තස්සෙව සබ්බෙ කිලෙසා පහීනා?, පච්ඡා මග්ගෙන අනුසයමත්තං පහීනං? තස්මා එත්තස්මිං ඨානෙ අනඛහඛහංනාමවත්තබ්බං, ඉදානි තං කථෙන්තො නානප්පකාරෙන භගවතො ගුණකථනත්ථඤ්ච මාගධිකානං අලඞ්කාරත්ථඤ්ච පරිවත්තත්ථඤ්ච "සාලඞ්කාරං කත්වා කරිස්සාමි"ති පඨමංපටිලොමයමකෙන නමක්කාරං කරොන්තො ආහ:—

නමො තස්ස යතො මහිමතො යස්ස තමො න.

———:o:———

දිස්වා නිමිත්තානි මද වජ්ජ දීනි
පීතං විරූපා නි රති වජ්ජ දීනි
පාසාණි කම්මානි සුඛ වජ්ජ දීනි
ලඛාන සූණානි භව වජ්ජ දීනි

පදිත්තගෙහා විය හෙරවංරවං
රවං සමූහාය තතො මහෙසි
මහෙසිමාලෝකිය පුන්නමත්තතෙතො
තතොසිතො පෙමමහොසවත්තතො.

උම්මාර උම්මාර ගතුඛජිත්වා
පදං පදං සාතනරාසභස්ස,
අලං අලඞ්කාරතරෙන ගන්තුං
මනී මනිමෙති මනඞ්ගභඞ්ග

තත්ථ පටිලොමයමකන්ති අදිඅක්ඛරතො පට්ඨාය යාව අන්තක්ඛරං අන්තක්ඛරතො පට්ඨාය යාව ආදිඅක්ඛරං කථිතෙපි පණ්ණරස අක්ඛරෙන යුත්තං තමෙවපදං හොති.තස්සා පටිලොමයමකං නාම. තත්ථ **සතො**මහිමිතතාති සෙනානුභාවෙන හෙතුභූතෙ පඤ්චමි. යතො පාරමිතානුභාවතො යතො පඤ්චමහාපරිච්චාගානුභාවතොය තො ලොකත්ථචරියාඤ්ඤත්ථචරියානුභාවතො යතො මාරවිජයානුභා වතො යතො පධානචරියානුභාවතො යතො තෙවිජ්ජානුභාවතො යස්ස මොහමූලිකො සබ්බකිලෙසපක්ඛො හිතොතා?තස්ස නමො අත්ථු. එවං සබ්බන්තරායනිවාරණසමත්ථං සබ්බසම්පදදානිදානං භගව තො පණාමං දස්සෙත්වා ඉදානි අත්තනා වත්තබ්බං අනඞ්ගභඞ්ගං පු බ්බනිමිත්තතතො පට්ඨායදස්සෙනෙතා ව්‍යව්‍යහිතන්තයමකමාහ"දිස්වා නිමිත්තානී"ති ආදිං. තත්ථ මදවජ්ජදීනි නිමිත්තානි දිස්වාති සම්බන්ධො. තත්ථ නිමිත්තානි චත්තාරි නිමිත්තානි ජිණ්ණ රූපං දිස්වා යොබ්බනමදංපහාය ව්‍යාධිරූපං දිස්වා ආරො ග්‍යමදංපහාය මතරූපං දිස්වා ජීවිතමදංපහාය පබ්බජිතරූපං දි ස්වා රාගමදංපහාය නෙක්ඛම්මාභිමුඛො අහොසි.පුනරපි **පීතංවිරූපා නිරතිවජ්ජදීනි** නිද්දූපගතානං දෙවකඤ්ඤූපමානම්පි තාසං නාටකි ත්ථීනං දෙවතානුභාවෙන සඞ්ගතානි තානි විරූපානි දිස්වා කාමරති යො ජිණ්ඩිතො, පුනපි **පාසාණිකම්මානි සුඛවජ්ජදීනි** දිබ්බබ්‍රහ්මනු

ස්සසම්පත්තිවිනාසකරානිසපරසන්තානෙ පරිපුණ්ණානි ලොභදෙ
සමොහමානදිට්ඨිආදීනි පාපානිකම්මානි දිස්වා. අථාපරං ලොභාදීනං
නානිත්තවත්ථූනි චිත්තං සබ්බං වට්ටමූලිකං කම්මභවං උපපත්තිභවෙ
සඤ්ඤ හොති"ති එවං භවපිදුනි භවාදීනවනිබ්බිදාඤාණානි ලබ්ධාන ල
ත්තිත්වා නානිඅත්ථො. ඉදානි එතං ඤාණං උප්පාදෙත්වා සයනතො වුට්ඨාය
ගතභවංදස්සෙන්තො පාදසක්ඛිනා සමකමාහ:-පදිත්තගෙහාති ආදිං.
තත්ථ යදි සමන්තතො අග්ගිනා පදිත්තගෙහමජ්ඣගතො පොසො
යථා වම්මූපපාටනාදිදුහදුක්ඛං පත්වාපි අග්ගිජාලං පදුලෙත්වා ප
ක්ඛන්දිත්වා ජීවිතමෙවානුරක්ඛන්තො පලායති? එවමෙව ජාත්‍යාදී
දුක්ඛගතිනා පදිත්තභවත්තයගෙහමජ්ඣගතො මහාපුරිසො සබ්බස
ම්පත්තියා ආලයං විස්සජ්ජෙත්වා අත්තානමෙව රක්ඛන්තො "උපඩ්ඩ
තං වත භො! උපඩ්ඩවතං වත භො!"ති භෙරවං රවං රවන්තො
සම්මාසයනා වුට්ඨාය ගතො මහෙසීති මහන්තොච සො ඊසො
වා ති ම හෙ සි ය ම ක ර ක්ඛ ණ ත්ථ ං අ කා ර සි කා රො. මහා
ඉසයො බොධිසත්තො, අත්තනො සාමිකස්ස මහන්තං වුඩ්ඪිං එස
තිති මහෙසී, දෙවී. තං මහෙසිඤ්ච අත්තනො පුත්තඤ්ච ආලොකිය සත්ත
රතනමයෙ ජලමානසුගන්ධතෙලපදීපෙ සයනගබ්භෙ සුමනමල්ලිකා
නං අමමණ්ඩමත්තෙහි අභිපකිණ්ණේණවරසයනෙ රතනාකරමජ්ඣෙ
පතිතවත්ථුසුරියෙ විය සයිතෙ මාතුපුත්තෙන ඔලොකෙත්වා මහොසෙ
න විය අජ්ඣාත්ථෙනපිතිසොමනස්සයුත්තෙන සිනෙහෙන පරිප්ඵු
ටසරීරො පුත්තසිනෙහස්ස බලවභාවං ඤත්වා යොනිසොමනසි කත්වා
සිනෙහං වික්ඛම්භෙසි. නො තනොසි. විත්ථාරිතුං පත්ථරිතුං න අදාසීති
අත්ථො. අථකිං අකාසීති? දස්සෙන්තො "උම්මාරඋම්මාරගතුඩරිත්වා
ති ආදිනා ආදිගමකමාහ. තත්ථ උම්මාරොති එසිකො. උඩරිතො උ
ප්පාටිතො මාරො එත්ථාති උම්මාරො. තස්මිං උම්මාරහුතෙ උම්මාරෙ.
ඨානෙති ඨිතං. පදනති අත්තනො පාදතලං උඩිත්වා. පදංඝාත්ත
රාසඝස්සානි නිබ්බානත්ථාය ගතත්තරාසඝස්ස තරුත්තමස්ස. අලනති
අනුවජ්ජිකහුතෙ අනඞ්ගඞ්ගතිඅනඞ්ගාතිකාමරාගො, විසෙසෙන
මජ්ඣරාගොව. අනඞ්ගාතාම අනඞ්ගදෙවතා අත්තාති වදනති.
රාසනිකාපන පරමත්ථතො කාමරාගො රූපාදයො පඤ්ච තස්ස පඤ්ඤ
ක්ඛා පඤ්සරාතිඤ්ච වදනති. තත්ථ එතස්ස අඞ්ගං සරීරන්ති අනඞ්ගො. ත
ස්ස අනඞ්ගස්ස ගඞ්ගා විනාසො අනඞ්ගගඞ්ගා, අථවා අනඞ්ගො ග
ඞ්ගාභිරොණා එතෙනාති අනඞ්ගගඞ්ගා. විපස්සනා ඤාණාදීනි. ප
ඤ්චාමගගඤ්ඤාණමපි හොති. යෙහි ගුණෙහි සො අනඞ්ගො අනුපපාදනි
රොධං ගච්ඡති? තස්මිං ගුණසාගරවිසයෙති අත්ථො. අලඞ්කාරතරෙන
ගුණතුනති සභාවාඛ්‍යාන උපමාරූපකදීපකාදි අලඞ්කාරමයෙන

තරෙනාති මහාපච්චරියෙන ගනතුංමෙමති අභිවිය එති. පවත්තති. මනඞ්ගහඞ්ගෙති මෙ අනඞ්ගහඞ්ගෙති සංගිතා.

"අව්‍යපෙතව්‍යපෙතඤ්ඤ මනෙකවණ්ණමාවුතී, 1
යමකං තඤ්ච පාදනමාදිමජ්ඣිමන්තගෙචර" නෙති.

එවමාදිනා යමකලක්ඛණං අලඞ්කාරසත්ථෙ කථිතං. තත්ථ **අව්‍යපෙත**නති අඤ්ඤෙන අක්ඛරපදව්‍යඤ්ජනෙන අව්‍යවහිතං පදංපදන්ති ආදිකංචිය ව්‍යපෙතං තථෙවව්‍යවහිතං ආදිගාථාය මදවජ්ජිදුනීති අදිකංචිය. පාදනෙන වුත්තානිපි යමකානෙව. එකෙනඅක්ඛරෙනවා බහුනි අක්ඛරෙති වා ව්‍යවහිතම්පි සදිසමෙව පාදං යමකා හොති. හා හානි එවමාදි එකමෙති එවඅක්ඛරෙ වෙ තයො වාරෙ කථිතෙපි යමකං න හොති. තං අනුප්පාසං නාම හොති. තෙනාහ:-"අනෙකවණ්ණමාවුතී"ති අනෙකක්ඛරෙ පදෙ පරිවත්තෙත්වා වෙ තයො වාරෙ කථිතෙ යමකං නාම හොති:—

" එකම්පිවිවතුප්පාදයමකානං විකප්පතා,
ආදිමජ්ඣිමන්තමජ්ඣිමන්තමජ්ඣා දීනඤ්ච සබ්බසො"

ඉති වුත්තත්තා එකාය ගාථාය එකස්මිං පාදෙපි යමකං හොති. ද්විසුපි පාදෙසු හොති. තීසුපි චතුසුපි පාදෙසු හොති. එකෙකස්මිං පාදෙ ආදිමහි වා මජ්ඣි වා අන්තෙ වා හොති. මජ්ඣිමෙන වා ආදිමජ්ඣිවා තීසු ඨානෙසු වා යත්ථ යත්ථ යමකං සම්භවති. තත්ථ තත්ථ හොති යෙවානි. එවං අනඞ්ගහඞ්ගස්ස කථනාකාරං වත්වා ඉදානි ආදිතො පට්ඨාය අනඞ්ගහඞ්ගං කථෙන්තො පඨමං මහාසත්තස්ස භවාදීනාවනිබ්බිදඤ්ඤණස්ස පවත්තිංදස්සෙන්තො ආහ:—

උම්මාරලම්මාරගතා මහෙසී
අනඞ්ගසඞ්ගං සමවිත්ත සිත්ථ,
කිලෙම ජරාමවවුත්ථෙ සිතස්ස
න මෙ ලභස්ස කාමවසෙ සිතස්ස.

කාමෙන කාමමතන සාධ්‍ය මොක්ඛං
මානෙන මානතන මවත්ති ඤ්ඤවී,
මාරෙ සතස්ස්ස්ස්ස කි අවාරණීයො
ගතනතන උත්ථිං විය මදනි මං.

ආදිත්තමුගගතන පගාතමුත්ත
මත්තාණලෙණාසරණෙ ජනෙ තෙ,
දිස්වාන දිස්වාන ගිවං මගා නෙ
කාමෙන කාමෙන කථං විගෙගය්‍ය.

---

1 මාවුත්තාගෙකවණ්ණජා—සුතබෝධාලංකාර

විජ්ජාය'විජ්ජාය චුතඤ්චුපපතං
අසාරසාරූපගතඤ්ඤතඤ්ඤතං,
විජ්ජාය විජ්ජාය යුතො චුතො'හං
පහොමි නාරෙතු මසඞ්ඛතො ගතො.

මගගතති තො දිවිගතා පවගගං
අනගාති තො'වා'ගු ජනා සමගගා,
නගගං අතො මොහතමස්ස වගගං
වගගං හනිස්සාමිත මගගමගගා.

පඤ්ඤාකාරෙන අඤ්ඤදුක්ඛං
ජනාජනෙනත්ථිහ ජනාතමෙව
පඤ්ඤාකාරෙන අඤ්ඤදුක්ඛං
පාපං න ජානන්ති තතො'නිදානං.

තෙ ඔඝඝොඝාඝවසංකිලෙසා
තමෙව නාසෙන්ති තතො සමුත්ථිතා,
එකන්තිකං ජාතිජරා ච මච්චු
නිරන්තරං තං ව්‍යසනඤ්ච තෙකං

විරං කිලෙසානලපජ්ජලිතතං
සුඛාය ඨිතතානුසයං සමම්හු
සාධුම් බොධිං විනයාමි සතතත
පවජ්ජාපි පස්සාමි සුඛං සුඛන්තං.

තං දිබ්බවත්ථකං උරවත්ථකාමලං
රජ්ජං සසාරජ්ජ සමජ්ජමජ්ජං,
තෙ බන්ධවා බන්ධිතමාගතා ඉරෙ
සුතො පසුතො සමතඛඳුතො.

සමුජ්ජලන්තං වසතිං ඝනිං ගිහිං
ගිහිං සපාකාරමිදං මහාවිසං,
දදදලලමානා ගුවති වතිත්‍ථා
සකණ්ටකාසෙව සමජ්ජමජ්ජසෙ.

සස්සා විරාජිතගිරි ගිරිගිපි නත්ථි?
තස්සාවලොකිය න තිත්‍ථත්‍ථවසානමත්ථි,
ගවජ්ජාමි හඳ තවන්ත බහුපිරපපභෙදං
මතෙතහි ගුම්ගුපපි සීහවිලාසගාමි.

දීඝානන—පාඨන්තරං

හො! හො! අනඞ්ග! සුවිරමපි පනුන්නනබාණ!
බාණා නී ස හර මනුත්තනමිතො නිරොධ,
රොධෙන වාපදගතං මනසා නසොව
සොවත්තමප්‍යනවලොකිය සාමි සන්තිං.
රතිං රතිං කාමගුණේ විවෙකෙ
අලං අලත්තෙව විචින්තයන්තා,
මනං මනඞ්ගාලයමපදලයං
තගිං තගිං දිඝබල ච පත්තකමි.

නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයමෙතං. තත්ථ උම්මාරඋම්මාරගතොති උප්පාදිතමාරභූතෙ උම්මාරෙ සීතො බොධිසත්තො "කථංනාම අනඞ්ගභඞ්ගං කරිස්සාමි"ති සම්මායොනිසොමනසිකාරෙන චින්තයිත්වා, කිලෙම ජරාමච්චුමුඛෙ සීතස්සාති ජාතිපටිලාභෙනෙවාහං ජරාමච්චුරක්ඛසමුඛං පත්වොා යෙව. අවස්සං ඛාදතියෙව. නමෙවසෙකාමවසෙසීතස්සාති මම අවසෙ කාමවසගතෙ අත්තභාවෙ සීතස්ස. උපරිගාථාය කාමෙනාති පදං ආහරිත්වා කිලෙම වත්ථුකාමෙන ච කිලෙසකාමෙනවාති යොජෙතබ්බං. ඉදං ආදිපාදයමකං. කාමෙන කාමෙන නඅාඛ්‍යමොක්ඛන්ති වත්ථුකාමෙන වා කිලෙසකාමෙනවා නිබ්බානං සාධෙතබ්බං නහොති. ඤාණෙනමෙනත්ථිකිච්චිති අනෙන "චක්කවත්තිරාජාහමස්මි"ති අසම්මොහෙන මිච්ඡාමානෙන මම කිඤ්චි පයොජනං මා අත්ථි. නත්ථෙව, කස්මාතිචෙ? යස්මා "කාමාතෙ පඨමාසෙනා"ති ආදීනා දසසිතසෙනාය වසෙන මාරො කෙනපි අවාරනීයො උච්ඡ්‍රයනෙන උච්ඡ්‍රඛණ්ඩං විය මං මද්දති? තස්මා කාමෙන වා කිලෙසකාමෙනවා අභිමානෙන වා මම කොචි පි අත්ථො නත්ථි. ආදිත්තනන්ති එකාදසග්ගිහි පදිත්තං. ලුත්තනන්ති මච්චුමුඛෙ ගමන සජ්ජිතං. පත්තනන්ති චතුරොඝෙහි හරිතං. ඌනනන්ති "ඌනො ලොකො අතිත්තො තණ්හාදාසො"ති වුත්තත්තා ඌනං අපූරිතං. අත්තාණනන්ති සරවාරණ ඵලකාදිය කිඤ්චිරක්ඛාරහිතං. අලෙණනන්ති නිලීයන ඨානරහිතං. අසරණනන්ති තාණභූතං. ජනෙතෙති එතෙ එවමභූතෙ ජනෙ දිස්වාන කාමෙන තෙසං හිතමිච්ඡිතා කාරුණිකෙනමයා සිවං අදිස්වාන තෙ කාමෙන කාමසෙවනෙන කථං විනස්සාකථංනාම විනෙතබ්බා? ඉහ විසු පාදෙසු ආදිභාගෙවා අන්තභාගෙවා හොතීති යමකං දස්සනත්ථං උදාහරණානි. ඉදානි චතුසු පාදෙසු වත්තාරි යමකානි දස්සනත්ථං ආදාහරණයමකමාහ:- විජ්ජාය විජ්ජාය චුතං චුස්සතනන්ති යථාක්කමෙන විජ්ජාය විපස්සනාදිපඤ්ඤාය චුතං පරිහීනං. අවිජ්ජායවමොහෙනපි උපෙතං සම්පයුත්තං. අසාරසාරූපගතන්ති අසාරමෙව අත්තගාහං සාරන්ති මඤ්ඤමානං. අඤ්ඤනන්ති අඤ්ඤන

සදිසං, අනිච්චධම්මං සමාපජ්ජනං ජනනති මහාජනං. අහමපජ්ජ අස ඛගතොගතො කිඤ්චි සගං අකත්වා ගතො. අවිජ්ජායවුතො අථ විජ්ජා ය යුත්තෙනාව පහිනාවිජ්ජෙනාව බුද්ධොහුත්වාති අත්ථො. තං ජනං තා රෙතුං පහොමි. ඉදං අත්‍යපෙතයමකසෙසොදාහරණං. **මගගනති නොදිඨිගතාපවගගනති** යෙ මිච්ඡාදිට්ඨිගතා? තෙ අපවගගං නිබ්බා නං නොමගගනති නපස්සනති. අගගාති තෙ වාහුජ්ජා සමගගාති සමගගා බහුජනා "තෙයෙව මිච්ඡාදිට්ඨිගතිකා අගගාඋත්තමා"ති ආහු කථෙසුං. **තගගං අමොමොහතමස්ස වගගනති** තමලක්ඛණස්ස මො හස්ස වගගං අකුසලපක්ඛං අමොහ තගගං අවෙලකං විය නිල්ලජ්ජ තුවජ්ජං වා. **වගගංඝනිස්සාමිතමගගමගගනති** තං වගගං අකුසලපක්ඛං අගගමගගා අරහත්තමගගතො ඝනිස්සාම. **පඤ්ඤාකාරෙනාති** බල කකාරෙන. **අඤ්ඤදුක්ඛනති** අධිවාසෙතුමසක්කුණෙය්‍යං දුක්ඛං. **ජනාජනෙත්තිඝජ්ජාතුමෙඝාති** ජනායෙව ජනානං උපපාදෙනති. තෙ එවං කරොන්තා ජනා තතො නිදානං අනාගතෙ "අම්හාකම්පි පඤ්ඤාකාරෙන අඤ්ඤදුක්ඛදායකං ඉදං පාප"නති නජානනති. ඉදං මොහස්ස බලං. අයං ලොකසභාවොති. ඉදං ව්‍යපෙතයමකසෙසා දාහ රණං. **තෙබඤ්ඤාති** ආදිගාථාය-තතො සත්තසන්තානතො සමුට්ඨිතා උ පජ්ජනා. තෙ ඔඝාදයො තමෙවසත්තසන්තානං නාසෙනති. එවං සත්තවසෙනාපි සත්තායෙව සත්තෙතනාසෙනති. ධම්මවසෙනාපි අ කුසලධම්මා කුසලධම්මෙ නාසෙනති. එවං සත්තෙ කථං සංසාරෙ ඨ ත්වා සංසාරදුක්ඛතො මුච්චනි? **එකනතිකංජාතිජරාවමරණං** ඉදං ජාතිජරාමරණං නාම එකන්තිකංදුක්ඛං. උපපන්නා සත්තාජරං පාපුණිත්තිසෙව. ජරංපත්තා මරන්ති යෙව. මතා පුන උපපජ්ජන්ති යෙව. න තං දෙවෙන වා මාරෙන වා බ්‍රහ්මුනා වා කෙනවිපි වාරෙ තුං සක්කා. එකන්තභාවිසෙව. **නිරන්තරං** තං **ව්‍යසනචක්කෙනනති** ඤාතිව්‍යසනං රොගව්‍යසනං භොගව්‍යසනං සීලව්‍යසනංදිට්ඨිව්‍යසන නති එවමාදි අනෙකව්‍යසනං උපපන්නුපපන්නඨානෙ නිරන්තරමෙව. **සත්තානුසයනති** සත්තානං අනුසයං. අථවා සත්තානුසයං අත්ත නො විත්තෙත අනුසයං. **සගමිගුති** සයමෙව ජානනෙත්තා. **සුතං සුතත්තනති** පුත්ත බහ වා භා වා සු තෙ සු ප රි ය ත්තං සු තං. අථවා වක්කවත්තති භවිත්වා සුතෙසු කොටිපත්තං සුතං. තං, තතො අධිකො පුත්තො නාම මනුස්සලොකෙ නත්ථි. අසමුච්ඡින්න කිලෙසත්තා "පච්ඡාපි පස්සාමි"ති විත්තෙතසි. තංදිබ්බවක්කතුලවක්කමාලත්ති යං නෙමිත්තිකා "දිබ්බං වක්කරත්තනං පාතුභවිස්සති" ති ව්‍යාකරිංසු. තං දිබ්බවක්කතං අත්තත්තවට්ටදුක්ඛතො සීසං උක්ඛි පිතුං අදත්තතො උරවක්කමාලං විය මම උපට්ඨාති සසංරජ්ජන්ති

වත්තබ්බෙ ජිනදසී නිග්ගහිතලොපං අකාරස්ස ච කත්වා **සසාරජ්ජනන්ති**
වුත්තං. තෙන චක්කරතනෙන සහ ලභිතබ්බං යං චක්කවත්තිර
ජ්ජං? තං ච සසාරජ්ජං සභයංකරං. **සමජ්ජමජ්ජනන්ති යං** විසතිසහස්සා
නං ඉත්ථීනං නටසමජ්ජං? තම්පි උජ්ජං විය සුරාපීතානං විකාරං
විය හොති. **තෙ බන්ධවා බන්ධන මාගතා පරෙති** යෙ තෙ අනෙක
සහස්සා බන්ධවා? තෙපි මම තණ්හා බන්ධනෙන බන්ධිතුං ආගතා
පරෙ පච්චාමිත්තා විය හොන්ති **සුතො පසූතො මායනන්ති** ඉදානි ජාතො
අයං පුත්තො. සොපි **අනඞ්ගදූතොති** අනඞ්ගස්ස දූතො විය බාධති.
අහඤ්ච අජ්ජෙව අභිනික්ඛමිතුකාමො. අයඤ්ච අජ්ජෙව ජාතො. අහො
අච්ඡරියමෙතං. මම ගමන නිවාරණත්ථං අනඞ්ගෙන පෙසිතං විය
අහොසි. **සතිංසිඤ්ජානි** විජ්ජමාන සිරිං. සත්තහි රතනෙහි සමු
ජ්ජලන්තං තං වසතිං පාසාදං මහා හලාහලවිසං සිරිංසපාගාරං.
යස්මා මාලාදාමෙ විය සොභමානෙපි සිරිංසපෙ දණ්ඩුවච්ඡකාලෙ
හලාහලවිසොයෙව. තථා එවරූපොපි පාසාදෙ මං පලොභෙත්වා
තණ්හං වඩ්ඪෙත්වා සංසාරෙ ඔසීදාපනතො අයමෙව හලාහලවිසො.
දද්දල්ලමානාසුවනිතම්බිනියොති ඉමාච සරීරප්පභාය ජලමානා ඉත්ථියො.
සමජ්ජමඤ්ඤඝොසන්ති කිලෙසකචවරදිට්ඨිකණ්ටකාදිරහිතත්තා සුද්ධෙසා
ධිතෙ නිබ්බානමග්ගෙ තිරියං ආවරිත්වා ඨිතා සකණ්ටකාවත්ථියො. ස
බ්බා තා වනියො ඉදානෙව ඡින්දිස්සාමීති අධිප්පායො. **යස්සා විරාජිත**
සිරින්ති යස්සා මමාභිමුඛෙ සයිතාය යසොධරාය විරාජමානාසිරී සි
රියාපිතත්ථිති සබ්බෙසං සිරිදායිකාය සිරිදෙවතාය පිනත්ති? **නාස්සාති** තා
දිසාය අපරිමිතපුඤ්ඤප්පභාවනිබ්බත්තාය තස්සා රූපසිරිං ඔලොකෙ
ත්වා තිත්තිනිවාරණං නාම නත්ථි. **හන්දාති** එවං සන්තෙ ඔලොකෙ
ත්වාපි තිත්තිනිවාරණෙ අසන්තෙ කිං තස්සාව ලොකනෙන? ගච්ඡාමි
යෙව. කිං කාතුං? 1 හො! අනඞ්ග! තව අවිජ්ජාසීසං ඡින්දිතුං 2 ගච්ඡා
මි. කීදිසො හුත්වාති? **මත්තනහකුම්භපරිසීහවිලාසගාමීති** මත්තනත්ථි
කුම්භවත්ථෙ සීහස්ස ගමනලීලාවිය ගමනසීලො හුත්වා තව සීසංභින්දි
ත්වා බාධිතුං ගච්ඡාමි. පුරෙවිය තත්ථං "මං ඉදානි පුනාහරිතුං සක්ඛිස්සතී"
තිච්චිනෙතසි. **සුචිරමපිපනුන්නබාණ හො! හො! අනඞ්ගා**ති ආලපන
මෙතං. සුචිරම්පි අනාදිකාලං පනුන්නබාණ! විස්සට්ඨසරවන්ත! හො!
හො! අනඞ්ග! ලොකොහි රූපසද්දගන්ධරසඵොට්ඨබ්බසුපවත්තනාවිත්තං
පඤ්චකාමගුණිකං රාගං අනඞ්ගස්ස පඤ්චබාණානීති වදති. **බාණානි සංහ**
රාහි ඉතො පට්ඨාය තව බාණානි සංහරිත්වා සරකොසකෙ පක්ඛිපි
ත්වා අඤ්ඤත්ථ පටිච්ඡන්නට්ඨානෙ ඨපෙහි. පුන මං න දස්සසි. මනු
ඤ්ඤ මාසරං ඛිප. ඉතො නිරොධ එත්තෙව නිරුජ්ඣ. අථවා **මනුඤ්ඤ**
ඞ්ගොති උග්ඝනමානො හුත්වා මමාභිමුඛෙ න තිට්ඨ. **එත්තෙව නිරො**

1 කිංකාරණා—මරම්ම 2 ඡින්දිතුං—සාළුචි

ධං ගච්ඡ. තථාහි නිරුජ්ඣන්තො ත්වං තෙන නිරොධෙන ආපදං විප ත්තිං පත්තමානසො හුත්වා න සොච "අහමෙතස්ස චිරසහායො. සො දානි මං මාරෙත්වා පලායතී"ති මා සොචි. සොකං න කරොහි. න රොදහි. න ච විලපාහි. අහං සොචන්තොපි තව ආදරං අකත්වා සන්තිං යාමි. යත්ථ තෙ අවිසයො? තත්ථ ගච්ඡාමීති. **පාදසඞ්ඛාතසමකම්පිදං.** එවං බොධිසත්තෙන චින්තිතාකාරං නයතො ගහෙත්වා කථෙත්වා තෙන පාදං ආකඩ්ඪිත්වා ගතභාවං දස්සෙන්තො ආචරියො **අව්‍යපෙ** තමාදියමකමාහ **රතිං රතීනන්ති** ආදිං:- තත්ථ කාමගුණෙ **රතිං අල** න්ති ඡඩ්ඩෙත්වා විවෙකෙ රතිං අලන්ති උත්තමන්ති චින්තෙන්තො යෙව. **මනන්ති** මනෙන **අනඞ්ගාලයසම්පදාලය**න්ති අනඞ්ගස්ස නිවසන ඨානභූතං තං ඉත්ථිරතනං සම්පදාලයං විධා කරොන්තො වියොගං ක රොන්තො. **නාගින්ති** තස්මිං සයනගබ්භෙ. තං අහිං දිස්වා තං අත්ත නො සීසෙ වා අඞ්කෙ වා පතිතං සප්පං දිස්වා අබලා විය කුමාරිකා විය පක්කාමි. යථා සා කුමාරිකා පමත්තා තඞ්ඛණෙ සීසෙ පතිතං සප්පං දිස්වා භීතා විරවන්තී නිවත්ථසාටකෙ පතමානෙපි පලායති. එවමෙව "අහං එවං සුකුමාලො ගතඨානෙ කථං ජීවිස්සාමී"ති අචින්තෙත්වා සබ්බසම්පත්තිඤ්ච ජීවිතඤ්ච පහාය තං පාදං උද්ධරිත්වා ගතොති.

ඉදං සබ්බං තස්ස නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයවණ්ණනා.

——:o:——

ඉදානිස්ස ගමනෙ විම්හයභාවඤ්ච ථුතිඤ්ච කරොන්තො යාවඤ්ච මිච්චාදිමාහ:-

යාවඤ්ච යං රවි චරත්‍යචලෙන රුද්ධ
යාවඤ්ච චක්කරතනඤ්ච උපයාති ලොකෙ,
තාවිස්සරෙ තහචරෙ ජිතචාතුරන්තො
හිත්වා කථන්නු පදම්බුජි සො නිරාසො?

දීපෙ මහා ච චතුරධිකවෙසහස්ස
තත්‍රාපි සෙට්ඨජිතං වරජම්බුදීපං,
භූතාභිකං කපිලවත්ථුපුරං සුරම්මං
හිත්වා කථන්නු පදම්බුජි සො නිරාසො?

ඤාතීන'සීති කුලතො හි සහස්සකෙසු,
හත්ථස්ස ධඤ්ඤධනිනො විජිතාරිසෙනා,
ගොත්තෙන ගොතමභුවං පිතරං ජනග්ගං
හිත්වා කථන්නු පදම්බුජි සො නිරාසො?

රමමං සුරමමවසතිං රතනුජ්ජලනතං
ගිමෙහපි විමහසකරං සුරමන්දිරහං,
උසසාපිනඛජපතාකගිනාතපතතං
ගිතිවා කථනනු පදමුඛගි සො නිරාසො?

සපොකඛරා පොකඛරණී වනසසො
සුපුප්ඵිතා මන්දිරසො සමනතා,
සොකතා තදනතුපගි සොකනාදෙ
ගිතිවා කථං තං පදමුඛගිසො?

සරෙ සරොජෙ රුදිතාලිපාලි
සමනතතො පසසති පඤ්ජරඤ්ජසා,
දිඤ්චාරවිඤ්ඤුති මුඛාරවිඤ්ඤං
තාථසස ලජ්ජාසිව සංකුචනති.

මධුර මධුර මධුරාගි රාද
වගිතා පඳුමෙ පඳුමෙලිගණා,
වසතිං මධුනා මධුනා අකරුං
ජගිතං කිමිදං කිමිදා සතිතා.

තමහා රසං මධුකරා භවනං හරිතවා
ගිනතාදිතො සුමධුරං ගි මධුංකරොනති,
නාදෙන නාදමතිදිවවුපවිණිසනති
නවවනති තා සුරපුරෙ වනිතාව තාව.

සඤ්ඤාදිනා පිණපයොධරාඛරාඛරා
විරාජිතාතඛගජමෙඛලා'ඛලා,
සුරඛගනා තඛගජ එසසද සද
රමා රමාපෙනති වරඛගදගද.

කරාගිරතතා රතිරතතරාමා
තාලෙනති තාලාවවරෙ සමනතා,
නවවුහතතා නෙකසහසසා හසතා
සතෙතාපි කිංසතතසමොනි? මොදසු.

විසාලනෙතතා හසුලා සුමජිකා
නිමඛජ්ජනි විමහසගීතසද්ද,
අලඞ්කතා මාලාඛරා සුවජ්ජා
නවවනති තාලාවවරෙගි සුඛා.

යාසං හි ලොකෙ උපමාපි නත්ථි
තාසං හි එකස්සපි කථාහිකාවා?
තං නාදිසං කාමරතිං නුමභාතෙතා
හිත්වා කථං තං පදමුද්ධරි සො?

පාදෙ පාදෙ වලයවිරවා මෙඛලා විත්ථිතාදු
ගිතං ගිතං පතිරතිකරං ගාමති ගාමතිත්ථා,
හත්ථෙ හත්ථෙ වලයවලිතා සම්හමං සම්හමන්ති
දිස්වා දිස්වා ඉති රතිකරං ගාති ගා! ගා! කිමිත්ථ.

පාදුද්ධාරවිම්හයගාථා.

———:o:———

තත්ථ **යාවඤ්චනත්ති** යාවසද්ද අයං දිස්සමානො. **රවිති** සුරියො. **චරතිති** දක්ඛිණාවත්තො හුත්වා විවරති. **අවලඤ්ජරුළ්හෙති** චක්කවාළපබ්බතෙන ඔවාරිතො අයං සුරියො චක්කවාළපබ්බතෙන පරිවත්තිතො යත්තකෙ ඔකාසෙ චරති? යාවචයත්තකෙ ඨානෙදිට්ඨං චක්කරතනං ආකාසෙනඋපයාති. **ලොකෙති** ඔකාසලොකෙ. **නාවිස්ස රොති** තත්තකෙ ඔකාසෙ ඉස්සරො අධිපති චක්කවත්තිරාජා හුත්වා සත්තරතනසමන්නාගතො. **නභචරොති** චක්කරතනං පුරතො කත්වා ජ්තතිංසයොජනිකායපරිසාය පරිවුතො ආකාසගාමි. **ජිතවාතුරතනා** ති චක්කවාළපබ්බතං සීමං කත්වා අදණ්ඩෙන අසත්ථෙන ධම්මෙන ජිතවාතුද්දිසිකො **හිත්වාති** එවරූපං සම්පත්තිං බෙලපිණ්ඩං විය නිරපෙක්ඛො පහාය තං පදවාරං ආකඩ්ඪිත්වා කථං විවෙකං ගතො? අහො අච්ඡරියං. අහො විම්හයනීයං අත්ථො. එවං සාමඤ්ඤතා හත්ථගතංවිය චක්කවත්තිසම්පත්තිං පහාය පබ්බජ්ජූපගතභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි තං විභජිත්වා දස්සෙතුං **දීපමනාවාති** ආදි වුත්තං. **තත්ථ දීපමනාව චතුරාධිකවෙසහස්සනති** දුතියාබහුවචනං. චත්තාරො මහාදීපෙ අධිකෙ උත්තමෙ කත්වා තෙ පරිවාරෙත්වා ඨිතෙ විසහස්ස පරිත්තදීපෙ හිත්වාති සම්බන්ධො. **තත්ථාපීති** තෙසු දීපෙසු **සෙට්ඨභූතනති** උත්තමසත්තසෙවිතං. **වරජම්බුදීපනති** සබ්බදීපුත්තමං ජම්බුදීපං හිත්වාතිසම්බන්ධො. **භූනාකිකනති** සකලචක්කවාළපථවියා නාභිවිය මජ්ඣෙ භූතං ජෙට්ඨභූතං වා සුරම්මං කපිලවත්ථුපුරං හිත්වා කථංනාම සො නිරාසො හුත්වා තං පාදං උද්ධරිත්වා ගතොති? **සබ්බත්ථ** යොජෙතබ්බං. **කුලෙසොති** දළහමිත්තතාදිකුලගණනාය **සතීනං අසීතිසහස්සපමාණෙ** හත්ථිඅස්සධනධඤ්ඤදිසම්පත්තෙන **විජිතාරිසඛෙත්ති** විජිතපච්චාමිත්තෙන සක්කරාජානොහිත්වාති එවංදුතියා බහුවචනං. **ගොත්තතක ගොතවහුවත්ති** ගොත්තවසෙන ගොත

මගොතෙන භුවං පසුතං. ගොත්තං නාම කුලවගො. **පිතරං ජන ගගනති** සකලජම්බුදිපෙ රාජූනං අග්ගරාජං පිතරං සුඩොදන මහාරාජං. කෙනවිපාරිජුඤ්ඤන අපරිභූතො හුත්වා තෙ **සබෙ** හි ත්වා කථං නාම තං පාදං උඩරිත්වා ගතොති? එවං සකලවක්කවා ළෙ දිපරජ්ජනගරවාසිනො පහාය ගතභාවං දස්සෙත්වා **ඉදානි** පාසාද සම්පත්තිං වණ්ණෙන්තො "**රම්මං සුරම්මවසතිනති**" ආදිමාහ:—

තත්ථ **රම්ම**නති රමිතබ්බං. ඉන්ද්‍රියානි සඤ්ඤාරෙතබ්බං. **සුර ම්මවසති**නති තස්මිං සමයෙ නිසිනානං ගිම්හඋතුඅනුවස්සිකං කත්වා කතාපඤ්ඤභූමකං සුරම්මං නාමපාසාදං.**රතනුජ්ජලන්ත**නති වාරබා හා කවාටඝිත්තිවජ්ජනකණ්ණිකාදිං. සත්තරතනමයං කත්වා කතං. **ගිම්හපිවිම්හය කරන්ති** ගිම්හකාලෙපි විම්හයකරං.හෙඨාවුත්තනයෙ න ඝනකාලසදිසං කත්වා කතත්තා විම්හයකරං **සුරමන්දිරාභ**නති දිබ්බභවන සදිසං. සමන්තතො උස්සාපිතධජපතාකසෙතච්ඡත්ත වන්තං. **සපොක්ඛරණි**ති පොක්ඛරගවස්සහිතා. රාජමන්දිරතො සම න්තාවතුසු පස්සෙසු වත්තස්සා පොක්ඛරණියො කාරාපිතා ච හො න්ති. කොකනාදෙ පදුමෙ උපරි කොකා නදන්ති. එවරූපං පොක්ඛර ණිසම්පත්තිං පහාය කථං තං පාදං උඩරිත්වි?. **සරෙ**ති තස්මිං තටාකො **සදරාජ්ජ**ති පදුමෙ. **රුදිනාලිමාලිනි** නාදිතභමරපාලි. **පඤ්ජරකුජ ඤ්ඤ**ති සීහපඤ්ජරමගෙහ පස්සති. තස්මිං තටාකෙ අරවිඳුනි නා ථස්ස මුඛාරවින්දං දිස්වාලජ්ජායඉවසඞ්කුවන්ති.**මධුරාමධුරානි** ආදිනා මජ්ඣිමයමකං. **පදුමෙ**ති රත්තසෙතපදුමෙ. පුන **පදුමෙ**ති පබ්බඩපදු මෙ. **සඤ්චරිතා** අලිගණා.**මධුරාගිරුදුති** මධුරෙනාකාරෙනනදන්තා ඉදානි මධු වසන්තමාසෙ. රාමධුරා ජාතා ඉත්ථිරතිසම්ඛනිනො වසතිං පාසාදං. අධුනා ඉදානි. මධුනා අකරුං මධුසුත්තං කරිංසු. තෙ " අහො එවරූපං වසන්තසිරිසාරං පත්තිනා ජනිතං. ඉදං කිං?ඉදං කි"නන්ති? කුතූහලජාතා අහෙසුං. **කාමහාරගනති** තමහා මධුවනම්හා පුප්ඵරසං හරිත්වා. **සවනන්ති** පාසාදං. පාසාදස්ස උපරිමතලෙ මධුං කරොන්ති. **නාදෙන නාදමනිලිච්ඡුපවිණගනානි**. තාපි ඉත්ථි යොඅත්තනො ගීතනාදෙන තෙසං භමරගණානං නාදං අනිරිච්ඡඅභි භවිත්වා උපවීණයන්තියො භමරනාදනුරූපෙන වීණං වාදෙන්තියො සුරපුරෙ වනිතා විය තාව නච්චන්ති. යාව සො ඉච්ඡති? **තාව නච්ච න්ති** ත්‍යතො. **සමොදිතානි** ආදිනා අන්තයමකං.තත්ථ නච්චන්තීනං චලමානපයොධරෙන ච ගායමානානං පරිකම්පිතාධරොෂ්ඨෙන ච. **සමොදිතානි** "එහි අම්හෙහි සඞ්ගං රමාහි අම්හාකං නච්චගීතවාදිතා නි විඳුහී"ති සඤ්ඤාදිතා කතාලපනා **විරාජිතාතඞ්ගජමෙඛලාබ ලානි** අතඞ්ගජන්ති ඉත්ථිලිඞ්ගං. තං පටිච්ඡාදෙන්තා සීතමෙඛලාදමෙ

න විරාජිතා. අඞ්ගාඅදුජ්ජිනා රසවතියො, **සුරඞ්ගනා නඞ්ගජඵස්ස දුඝදුති** දිබ්බඞ්ගනා විය සදා සබ්බකාලං අනඞ්ගජඵස්ස මෙථුන ඵස්ස දුඝිකා. **රමාති** තා ඉත්ථියො. **රමාඝපනිවිරඞ්ගදුඝදුති** අගදා විය රති වඩ්ඪනකඞ්ගඩා විය රමයන්ති. **කරණිරත්තකාරණිරත්තරාමා** රතිරත්තාකිලෙසරතිසු අලලීනා. රමා ඉත්ථියො. අතිරත්තකරා සුරත්තහත්ථලා. තාලාවචරෙ කංසතාලාදිහෙරිජාතියො තාමළ්ලන්ති. නවවනවසෙන උගඝත උකඛිත්තා නෙකසහස්සහත්ථා "කිං සො සකෙකා දෙවරාජපි අමහාකං සකායපුත්තෙන යසිස්සරාදිහි සමො ති? මාදිසිංසු **විසාලලොලතනා** ආයතනයනා. **හසුලාතිහසිතපුබ්බඞ්ගමා**. **සුමජ්ඣිමා** සුන්දරතනුමජ්ඣිමා. **නිම්බඵලාති** නිම්බඵලසදිස්සවුවුනපයොධරා. **විම්හයගිතසද්දා** දිබ්බසඞ්ගීතිවිලාසවිම්හයකරවිණාසද්දංකරොන්තියො. **අලඞ්කතා** සබ්බාභරණවිභූසිතා **මාලාඛණිගන්ධිතමාලා** දුමපිලන්ධිතා. **සුවත්ථා** නානාරඞ්ගවත්ථානිනිවාසෙන්තියො. තාලාවචරෙහි ඝුඨා සොසිතා ඝුඨාතදනුරූපං නච්චන්ති. **ගාසංගිලොකඵලපමාපිනත්ථි** මහාසත්තස්ස අනපකපෙපාපවිත්තපුඤ්ඤානුභාවෙන නිබ්බත්තානං ගාසං උපමාපි නත්ථි. මනුස්සයොනිකභාවොයෙවහි දෙවිත්ථිතොනානත්තං. තාසං ඉත්ථිනං සරිරසම්ඵස්සෙසු කථා කිකාමාති? කා නාමකථා? වත්තබ්බමෙව නත්ථි. **ගංගාදිසනිතං** එවරූපං කාමරතිං අනුභවන්තා හිත්වා කථා තං පදමුඛරිති?. ඉදානිසාතිසයං ඉත්ථිරඞ්ගංදස්සෙන්තා පාදෙපාදෙතිආදිනා ආදියමකමාහ:—තත්ථ පාදෙපාදෙති පාදෙඅපාදෙති සංහිතා. **සාදදති** නච්චනවසෙන ඨපිතපාදෙ. **අපාදදති** අපගත පාදෙ උද්ධරිතපාදෙ. **වලඤ්චිරවාති** ඕසුපි පාදෙසු ආමුත්තවලඤ්ඤනුපුරකිඛ්ඛිණිකානං නාදෙන **ඝණවලාවිණානාදති** කවියං බඩමෙඛලානාදෙන ච ඝණේන තාළිතවිණානාදෙනව යුත්තා. **ගීතාංගිතනති** අගීතං ගීතං. අගීතපුබ්බං ගීතං අභිනවසඤ්ඤිතන්ති තං. **පනිරතිකරනති** සාමිකස්ස ගෙහසිතසොමනස්සුප්පාදකං කත්වා **ගාසති ගාසති ගාති** ගායන්තීනං ඊසා ජෙට්ඨිකා නාරී පඨමං ගායති. තාය ගායිතපදකොටිං ගහෙත්වා සබ්බා තා ඉත්ථියො ගායන්ති. එවං තාසං ඉත්ථීනං පාදෙ වලයාදීනං සද්දෙන කටියා මෙඛලාසද්දෙන ජඝනදෙසනිවෙසිතවිණාසද්දෙන මුඛෙ ගීතසද්දෙන අඤ්ඤසඳිපි තාලාවචරානං සද්දෙන හමරානං නිනාදසද්දෙන සකලං පාසාදං එකනිනාදං හොති. **ගණේගණේති** ගණේ ගණේ, තත්ථ **ගණේති** උකඛිත්ත ගණේ. **අගණේති** ඔරොපිතගණේ. **වලඤ්චලිතානි** වලයාකාරෙන චලනතො ගණේ පිලන්ධිතවලයානං වා චලනතො **සම්භමනති** සාදරං කත්වා "කථංනාම සාමිකස්ස මනං ගහෙතුං සක්කුණෙය්‍ය" නති මහතා උස්සාහෙන. **සම්භමනතීති** නච්චනවසෙන සඞ්ඛ

නතසරීරා. එතං පධානිත්ථියාවසෙන එකවචනං. **තසම්ං කිර පාසාදෙ** තෙවාසිකා දසසහස්සා, යසොධරාය පරිවාරා දසසහස්සානි විසතිසහස්සානි රාජකඤ්ඤායො එකවචා නහායිත්වා නවචිතුං රමිතුං අත්තානං අලඞ්කරොන්ති. එකචචා අන්නපානං සම්පාදෙන්ති. එකචචා හොජෙන්ති. එකචචා සයනාසනානි පඤ්ඤාපෙන්ති. එකචචා මහාසත්තං අලඞ්කරොන්ති. එකචචා චාලවිජනිහත්ථා නිසීදන්ති. එකචචා මණිතාලවණ්ටහත්ථා බහිරගෙ පරිවාරෙත්වා තිට්ඨන්ති. තථා මණිමයාදිසෙ ගහෙත්වා පුණ්ණකලසපුණ්ණපාතිපුප්ඵකලාපාදයො ගහෙත්වා තිට්ඨන්ති තාසං මජ්ඣෙ රඞ්ගමණ්ඩලං හොති. තා පටිපාටියා පාලිවසෙන නිසීදන්ති. එකෙකාය පාලියා සතමපි විසතිමපි හොති. තාසං තාසං නවචනකාලෙ සකලං පාසාදතලං විප්ජලිලතාසහස්සානං නිවජ්ජරණකාලො විය හොති. තථා සුවණ්ණාභරණාලඞ්කතානං සීසානං චලනකාලෙ සුරියසහස්සානං ගමනකාලොවිය හොති. තාසං සුවණ්ණබුබ්බුලූපමානං පයොධරානං ඵන්දනකාලෙ සුවණ්ණහංසසහස්සානං උප්පතනකාලොවියහොති. තාසංසුවණ්ණභූමියං පාදානං සංඝට්ටනකාලෙ සුවණ්ණහංසසහස්සානංකීළාවිය හොති. එවං තා ඉත්ථියො අත්තනො ජුලලපදුමසදිසෙසු මුඛෙසු හමන්තාලිපාලිසදිසෙහි කතාපාඛෙහි අනඛසංඛ්ඛතෙහි නෙත්තෙහි ඔලොකෙත්වා නවචනත්ථියො තස්සමනං ආකඩ්ඪිත්වා අත්තනො හදයමඤ්ජූසායං ගොපෙන්ති. **දිස්වාදිස්වාති** දිස්වා අදිස්වාති සංගිත්තා. එවරූපං රතිකරං සොමනස්සබහුලතාකරංරඞ්ගං එත්තකංකාලංදිස්වාපස්සිත්වා ඉදානි තාදිසං රඞ්ගමණ්ඩලං අදිස්වා අපස්සිත්වා යාති. එවරූපං පමත්තිං පහාය ගච්ඡති. **භාභාති** බෙදසුවතො. **කිම්භාති** කිංනාම ඊහා? කිංනාම පයොගො? අනිච්ච විම්භයකරං එතස්ස කිච්චන්ති අත්ථො.

පාදුඛාරස්ස විම්භයභාවදීපනීගාථාවණ්ණනා.

———:o:———

එවං පාදුඛාරස්ස විම්භයභාවං කථෙත්වා ඉදානිස්ස ගමනෙ අපුනරාවත්තිභාවං දස්සෙන්තො ආහ:—

අත්ථත්ථකාලොපචිතත්ථ තෙන
සුඛෙසුඛං නිබ්බුතත්ථ විම්භයාය,
තස්සිං දිනෙ ජාතසුතං පජාපතිං
ඡිත්වා ගතො සො සුගතො ගතොව.

තං ජීවමානං පිතරඤ්ච මාතරං
තෙ සුත්තකං තාදිසිකොව ඉත්ථියො,
තෙ තාදිසෙ රඞ්ගතරෙ නිකෙතෙ
ඡිත්වා ගතො සො සුගතො ගතොව.

බොමඤ්ච පත්තුණ්ණදුකූලචීවරං
සකාසිකං සාධු සුගන්ධවාසිතං,
නිවාසිතො සොභති වාසවෝ'ව
ගිත්වා ගතො සො සුගතො ගතෝ'ව.

විධිප්පකාසා නිධයො සකාසා
සමුන්නතා භූතධරා ච සුක්ඛිණ,
සත්තාවසත්තා ච සුඛා සුඛාසා
ගිත්වා ගතො සො සුගතො ගතෝ'ව.

සොවණ්ණථාලෙ සතරාජිකෙ සුභෙ
සාදුං සුගන්ධං සුවිසාලිසොදනං,
භුත්වා සවාසිගි විලාසිනිගි
ගිත්වා ගතො සො සුගතො ගතෝ'ව.

මනුස්සදේවගණෙන අසුරුස්සදේවගණෙ
සුගන්ධිගන්ධෙන විලිත්තගත්තෙ,
සුගන්ධිවාතෙන සුවිජිතඛෙගා
ගිත්වා ගතො සො සුගතො ගතෝ'ව.

සුලක්ඛණෙ සෙවගි ලක්ඛිතඛෙගා
පසාධිතො දෙවපසාධනෙන,
විරාජමානො 1 සකරාජිනිගි
ගිත්වා ගතො සො සුගතො ගතෝ'ව.

නානා සතානි සතතානි නිවෙසකානි
හාහානි ගානි රතනාකරසන්නිභානි
තත්‍රූ සසි තානි රතනඛජ ගුගිතානි
ගිත්වා ගතානි හිමවිප්පසමානි තානි

නානාවිධෙහි රතනෙහි සමුජ්ජලෙහි
නාරීහි නිච්චමුපනාසිත හම්මිකෙහි,
රජ්ජෙහි චක්කරතනාදිවිභූසිතෙහි,
ඥාතො තතො හි නමිතතා හි සුදිස්සරෙහි.

අපුනරාවත්තනගමනදීපනීගාථා.

———:+:———

1 විරරවමානා-කසවි.

බාහිරානඞ්ගභාඞ්ගං. තත්ථ **අනන්තකාලොපචිතෙකතෙතානි** කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසඞ්ඛ්‍යානි උපචිතෙන පාරමිතාපුඤ්ඤබලෙන නිබ්බත්තෙන යථාවුත්තෙන පාසාදෙ ච හත්ථියානාදයො ච තදනුභූතං පුත්තවරං ච පජාපතිං අත්තනො අඞ්ගමහෙසිං බිම්බාදෙවිඤ්ච හිත්වා ගතො සො සුගතො ගතෙනාව, තථාව අනුපාදාපරිනිබ්බානං පත්තෙනායෙව. න පවෙචාසක්ඛි හි. **තං ජීවමානං පිතරඤ්ච මාතරඤ්ච**නති පිතරං සුඩොදනමහාරාජං, මාතරං මහාපජාපතිං ගොතමිං සාපිහි මාතායෙව. තෙහි තෙ අසීතිසහස්සඤ්ඤතකෙ. **තාදිසියො ච ඉත්ථියොති** හෙට්ඨා වුත්තප්පකාරා ඉත්ථියො ච. තෙ තස්සා පාසාදෙව හිත්වා අඤ්ඤඤ්ච නගරෙඅනෙකසතසහස්සපාසාදදීනිකෙ තෙ ගෙහෙ ච හිත්වා ගතො සො වසවත්තීවාරෙන:--

"මානික්කම මහාරාජ! ඉතො තෙ සත්තමෙ දිනෙ,
දිබ්බත්ත චක්කරතනං අඩ්ඩා පාතුභවිස්සතී"ති

"අහඤ්ච තෙ ධනෙන ධනකරණීයෙනා"ති එවං පවාරිතොපි තාදිසං වසවත්තිරාජං හණ්ඩාගාරිකං උසං විය මත්වා අනිවත්තිත්වා ගතොයෙව. බොධිසත්ත්වඤ්ච පත්තුණ්ණඤ්ච දෙසවසෙන ලද්ධනාමං. **ඤාතිකුලනති** වාක්‍යෙහි කතං. **විත්ථිනති** විත්ථිදෙසෙ ජාතං පටවත්ථුත්ථතමෙව. **සක්‍යාධිකත්ත්‍යති** කපිරවත්ථු ජාතෙන සදිසං සුට්ඨු සුගන්ධිහි වාසිතං. **විඛ්ඛිපකාණි** උපචිතපුඤ්ඤපභාවදීපකා චත්තාරො නිධිකුම්භියො ආවට්ටතො ගාවුතදිගාවුතනිගාවුතයොජනප්පමාණා. ගම්භීරතො පංසුපඨවිප්පමාණා. **ගුත්තධාරාවසුඛ්ඛරාති** සත්තසංඛාරධාරාය පඨවියා සඛුගතා අහෙසුං. **සත්තාවසත්තාවසුධාසුධාසාති** යෙ වසුධා ආවසන්ති සත්තා වා පඨවිනිස්සිතා පාණා වා. සුධාසා සුධාභොජනභුඤ්ජනකා දෙවාවායෙ චක්කවාළපබ්බත පරිච්ඡින්නෙ ලොකෙ අත්ථි. තෙ චක්‍යාවත්තිභූතස්ස තස්ස අනුවත්තකා හොන්ති. තෙ හිත්වානි සම්බත්තො. **සවාහිහිවිලාහිනීහිති** සහවහන්තීහි තාහි ඉත්ථිහි සඛිං ඉනුඤ්ඤගමකිහි අනුඤ්ඤගමකානි තස්ස පාකතිකසරීරෙ සුගන්ධං සන්ධායාහ. එවං සන්තෙපි බාහිරෙන අගරුවඤ්ඤාදි සුගන්ධෙනලිම්පිතසරීරො. **සුලක්ඛණලක්ඛිතලක්ඛිතඞ්ගානි** සුප්පතිට්ඨිතපාදතාදිසුන්දරෙහි සංවණ්ණිතමහාපුරිසලක්ඛණෙහි චක්කවත්තිභවිස්සතීති අභිලක්ඛිත පාකටසරීරො. විය්‍යසත්තමදෙවපුත්තෙනා ගන්ත්වා දිබ්බපසාධනෙන පසාධිතො. කුසලයාදීහි සමානරාජකඤ්ඤදීහි විරාජිතො අහොසි. **තෙන පඤ්ඤත්තානි** අනෙකසහස්සානි සීහාසනාදීනි ආසනානි තථාසිරිසයනපාසාදානි. **භාභානිභානීති** භාඉති නක්ඛත්තතාරකා. තස්මා නක්ඛත්තතාරකප්පභාසමානානි. **තත්‍රුස්සිතානීති** තෙසු තෙසු පාසාදගබ්භවාරාදීසු උස්සිතානි, යස්මා

තානි සබ්බානි හිමබ්භූසමානි තස්සා තෙ ගිත්වා ගතානි. **ව්‍යාපෙත්ත**
මජ්ඣිනතාසමකම්පිදං. යස්සා එවරූපෙහි චිත්තවත්තිරජෙහි යාතෝ?
තතො තස්සා කාරණායෙව සුරිස්සරෙහි නම්මිතානි.

අපුනරාවත්තිගමනදීපනීගාථා වණ්ණනා.

———:o:———

බාහිරවත්ථුම්හි ආලයං ඡින්නත්තා බාහිරානඟහගතත්තා ම
ඉදානි අබ්භන්තරානඟහගතං අසංසයගාථංවණ්ණෙන්තො ආහ:-

යසොධරං පීණපයොධරාධරං
අනඟරඞ්ගඛජභූතමඞ්ගං,
දෙවවජරාවුජජලිතං පතිබ්බතං
ගිත්වා ගතො සො සුගතො ගතොව.

සභාවනිච්ඡත්තමතිං පභාවතිං
භත්තතා කුසො සංහරි ගත්තකාජං,
තාසාභිරූපංගි යසොධරං වරං
ගිත්වා ගතො සො සුගතො ගතොව.

පුරෙ පුරෙ සවති ඛගගත්ත්‍ය
වරං පරත්ථිතමනිත්ථිතඛෙ,
ගිරිව ගිවාපි නරිව නාරිං
ගිත්වාවතංදුනි ගතො තථාගතො.

හරිත්තවොරාගබලෙන දෙවිසා
අවත්ථලිඛෙගත නලිඛගත්ථසි,
අසෙවි කාමං තමිදුනි කාමං
ගිත්වා ගතො සො සුගතො ගතොව.

අමෙජ්ඣකපෙසු විවෙකසෙවි
ගිත්වා ගතො රජ්ජගිරිං වරිත්වා,
අත්‍ථං කලිං වණ්ණයි තං පුරාණං
වත්ථුම්හි ඉදං විය තුණ්ණකාරෙ.

තදුව මත්ත්‍ය ඉදුනත්ත්‍ය ඛෙගා
යසොධරං පගගගිතො ධජංව,
මත්ත්‍ය ජිතතාමහිනි පමත්තඛත්ත්‍ය
නිපත්ත්‍ය ඤාණාසනිපාතමත්ත්‍ය

දිත්ත්‍ය ත දුක්ඛානලසම්භවං භවං
කත්ත්‍ය තදුප්පාදකතණ්හත්ත්‍ය,
යසොධරං පීණපයොධරාධරං
ගිත්වා ගතො බුද්ධබලප්පදං පදං.

අනන්තසන්තානමනන්තකාලං
මනං ගතෙත්වාන ජිනො අනෙකො,
පරාජිතො නූන ගි එකකස්ස
නද ගතො සො න පුනාගතො'ව.

දිස්වාන ඤාණාසනිපාතමන්තරං
නථාගතො සො න පුනාගතොව,
නථාගතො සො න පුනාගතොව
දිස්වාන ඤාණාසනිපාතමන්තරං.

[පාදභ්‍යාසයමකං]

නථාගතත්වජ්ජර මොහි නස්ස
නථාගි මාරෙපි නදත්ත සන්තිං,
නථාගි මාරෙපි නදත්ත සන්තිං
නථාගි මාරෙපි නදත්ත සන්තිං.

[තිපාදභ්‍යාසයමකං]

සකාමදූනා විජයො මනන්තගු
සකාමදූනා විනයො මනන්තගු,
සකාමදූනා විනයා මනන්තගු
සකාමදූනා විනයා මනන්තගු

[දුකතරබන්ධනමහායමකං]

රවෙ රවෙ රෙ රගි මා රවෙ රවෙ
රවෙ රවෙ රෙජිව සෙ රවෙ රවෙ,
රවෙ රවෙ සු දි න ගා රවෙ රවෙ
රවෙ රවෙ දෙසිජිනො රවෙ රවෙ.

[අව්‍යපෙතඇදුන්නයමකං]

ලොකා යාන තයා කාලා විසෙසං නීන සංසෙවි,
විසෙසං නත සංසෙවි ලොකා යාන තයා කාලා.
රාජරාජ යසොවජ්ජනවිසෙසං රවිනං මයා,
ගාමනං චිර සංසෙවි නාවජ්ජනයාස ජරාජරි.

[ඉදං වයං පටිලොමයමකං]

ඉතොපරං එකක්ඛානිකාදී චනසෙසා නාථා.

ආකඛ්ඛාකඛ! අකඛ්ඛාඛග! කඛ්ඛාගඛ්ඛාසගාඛක!
කඛ්ඛාගාඛක! කඛ්ඛාඛ! ඛාඛා කඛ්ඛා කඛං කඛං.

[කණ්ඩවත්තනිකා]

අපගතබ්භා අපගතබ්භා අමොඝහා මාපඝමාහඝකා,
අගතවිගතවුවිං පවිත්තඛං ආයමිහ මුදිතඛමා.

[මිත්‍යානිකා]

පාපා පාපභවා පසසං පාපා පාපභවුගගතතා,
පාපා පාපභවා නඛගා පාපා පාපභවාගතතා.

[ත්‍රිත්‍යානිකා]

කුසලාකුසලං පසසං කුසලාකුසලෙ චජි,
කුසලාකුසලා හඛගා කුසලා කුසලා මුදිතා.

[චතුර්ථානිකා]

ඉතොපරං අක්ඛරුත්තරිකවසෙන චතසො ගාථා.

තොතානිතතානනූතානි තාතතතානිතතතානිතතා,
නූතාතතතානිනූතතතා තතතානිතතතතතතා.

[තකාර ව්‍යඤ්ජනොත්තරිකා]

සාරර සුරි සුරර සාමි රස සාරසමිසසරි,
රසසාරරසෙසාමි සුරිසුරසරසසිරෙ.

[සකාර රකාර ව්‍යඤ්ජනොත්තරිකා]

දෙවානං නඳනො දෙවො දෙවදෙවෙන නන්දිතො,
වෙදදිනෙන වෙදෙන වෙදි වෙදෙන වෙදිතො.

[දකාර වකාර නකාර ව්‍යඤ්ජනොත්තරිකා]

දෙවාසනෙ නිසිනතතා සො දෙවදෙවො සසාරතෙ,
නිසිනතතානං සදෙවානං දසෙසි දසසනාසනං.

[දකාර වකාර සකාර නකාර ව්‍යඤ්ජනොත්තරිකා]

ඉදනි පහෙලිකාවුච්චතෙ.

දසනාවාගතො සසෙසු අඛිසසනවදෙ රවි,
අසමා පුණණසඛකපෙසා පාඛනකසසමනසසදි'ව.

[පහෙලිකා]

පරියොසානෙනඅසංසයදිපනීව්‍යපෙතාදියමකමාහ:—

එකතතතෙව සපරජජපරෙ මහෙසි
එකතතතෙව දසපාරමිනාබලෙන,
එකතතතමෙව හතත්‍රිරබලෙන සෙන
එකතතතමෙව සුවිසුඛවලජජබොධිං.

දුබතතතරතතඛගඛඛං

තත්ථ යසං ධාරෙතීති යසොධරා. තං යසොධරං. **පිණ්ඩපොඛරාධරනති** පරිපුණ්ණත්ත

යෙන ච අධරොවෙන ච සමන්නාගතං. **අනඞ්ගරඞ්ගවිජ්ජුනමඞ්ගනෙ** අනඞ්ගොති ලොකවොහාරතො ම නොහු කාමදෙවො. පරමත්ථතො කාමරාගො. මනොභූනො කීළාමණ්ඩලෙ උස්සාපිතමකරඞ්ජසමානවිභූතිසමපන්නසරීරං. **දෙවච්ඡරාවුජ්ජලිනනති** දෙවච්ඡරාවිය ජලමානසරීරං රතනඞ්කාරෙපි සකලගබ්භං ඔභාසෙන්තො විරොචමානං පඤ්චකල්‍යාණසමන්නාගතං සත්තවිහතකපාසපිවුතොපි සුඛසම්ඵස්සං කායතො වදනගණ්ඩිං මුඛතො උපලගණ්ඩිං වායනතො චක්කවත්තිපරිභොගාරහං ඉත්ථිරතනභූතං. **පතිබ්බතිනති** ධම්මෙ ඨිතං ජීවිතසමානසාමිකං. **යසොධරනති** බ්බිබ්බාදෙවිං නිච්චා ගතො සො එකංසෙන සුගතොයෙව. තාදිසෙ සුගතෙ අභොනෙන එකා අඤ්ඤ සුගතොනාම හොති? අසංසයං සුගතො යෙවාති. පුන **ගතොවාති** තත්ථෙව අනුපාදුපරිනිබ්බානං පත්තොඒවාති අත්ථො. අඤ්ඤත්‍රපෙවං වෙදිතබ්බොති. ඉදානි ලොකෙ අනඞ්ගසඞ්ගතස්ස කාමරාගස්ස බලවභාවං දස්සෙන්තො අතීතා ආහරි **සභාවනිච්ඡන්නාවිනිනති**:— සභාවෙන පකතියා දස්සනසවණමත්තම්පි අනිච්ඡමානබුද්ධිමද්දිරක්ඛෙසු, ධිතරං පභාවතිං, **ගතෙනා**ති භජිතො **සෙවිතො** සබ්බාදරෙන පත්ථෙන්තො. **කුසොති** කුසරාජා, **සංගිහිතතනකාජනති** සකලජම්බුදීපෙ අග්ගරාජා හුත්වා තං මද්දිරරාජං පොත්ථෙත්වා තං දුසීංවිය ආහරාපෙත්වා පාදපරිචාරිකා කාතුං සමත්ථොපි. අත්තනො කායබලඤ්ච ඤාණබලඤ්ච අවිනෙත්වා තස්සා යෙව චිත්තා අනුරක්ඛන්තො නද්දිරාගං නිස්සාය සත්තමාසං හත්ත කාජං **සංගිහි** සක්කාවචංහරි සො තථා වායමන්තො තස්සා දස්සන මත්තම්පි අලභිත්වා පච්ඡා සක්කස්සානුභාවෙන ලභි. **නාගාගිරුපමපි යසොධරං චරනති** තාය පභාවතියා සත්තගුණෙන අගිරුපං **චරනති** උත්තමං පත්ථිතං වා එවරූපං ඉත්ථිරතනං ගිත්වා සො ගතො සො සුගතොව. **පුරෙපුරෙති** ආදි අනිත්ථිගණ්ඩිජාතකං. තත්ථ **පුරෙති** අතීතෙ. පුන **පුරෙති** අනෙකානගරෙ. **සඤ්ඨිවගගතසෙනි** බහුගහ සෙනාහුත්වාවිවරි. සොකිර අතීතෙ බ්‍රහ්මලොකතො ආගන්ත්වා බාරාණසිරඤ්ඤ පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්තො. ජාතමත්තොයෙව ඉත්ථිනං දස්සනම්පි සඳ්ධසවණම්පි ඉස්සනම්පි නාදාසි. ඉත්ථියො ඨඤ්ඤං පායෙන්ති යො දුගිත්වා පායෙන්ති. සානිත්ථිදෙදන වා ඨනං දෙන්ති. තෙනස්ස අනිත්ථිගණ්ඩොති නාමං අහොසි අට්ඨනං සොළසවස්සකාලෙ රඤ්ඤ ඤාණත්තා එකා නාටකිත්ථි නවවගිතාදිඋපායෙන තං පලොභෙත්වා අත්තනො වසෙ අකාසි. සො කාමරසං ඤත්වා "මාතුගාමං නාම අඤ්ඤස්ස නදස්සාමි" නි අසිං ගහෙත්වා අන්තරවීථිං ඔතරිත්වා පුරිසෙ අනුබන්ධන්තො වරති. අථ නං රාජා ගහෙත්වා තාය කුමාරිකාය සද්ධිං නගරා

නිහරාපෙසි. උභොපි අරඤ්ඤං පවිසිත්වා පබ්බතන්තරෙ වසිංසු. තෙ නවුත්තං සඤ්චරිබ්ගහගහණෙ ආදි. **වරං පරජිනන්ති** පරෙසං ඉත්ථියො පරෙජිනෙතා. **සචිබ්ගහගහණෙ** අසිහත්ථො චරි. **ගිරිං රජ්ජසිරිං. විවාපිති** ශ්‍රෙඛ්ඨිවාපි නරිමිනාරිනිත්තං ඉත්ථිං න ජ්ඤ්ඛ සි. **කස්සවි** ඔවාදං අගහෙත්වා තං ගහෙත්වාව වනං ගතො. පුරෙ එවං ඉත්ථිරතිං ජිහිතුං නසක්කොනෙතා ඉදානි එවරූපං ඉත්ථිරතනං ජිහිත්වා ගතො එකන්තෙනෙව තථාගතොති. **හරිත්තවොති** ආදි හරිත්ත වජාතකං. අතීතෙ බොධිසත්තො අසීතිකොටිවිභවස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්තො. **තස්ස සුවණ්ණවණ්ණතා හරිත්තවොති** නාමං අහොසි. සො කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවති අනිත්ථිගන්ධවනසණ්ඩෙ වසන්තො අභිඤ්ඤාබලප්පත්තො පච්ඡාලොණම්බිලසෙවනත්ථායඅාගමම බාරාණසියං උය්‍යානෙ වසන්තො රාජකුලූපගො හුත්වා රඤ්ඤො පච්චන්තං වූපසමෙතුං ගතෙ ආකාසෙනාගන්ත්වා රාජනිවෙසනං පවිසන්තො තං දිස්වා සහසාවුට්ඨහිත්වා දෙවියා වත්ථං හටඨං දිස්වා උපපන්නාකාමරාගො හත්ථෙ ගහෙත්වා තායසද්ධිං මෙථුනං පටිසෙවිත්වා තතො පට්ඨාය පාදෙන ගන්ත්වා යාව රාජා ආයවජ්ජති, තාව තථාකත්වා රඤ්ඤෙ සඤ්ඤං පිතො සඤ්ඤමං ලභි. තෙන වුත්තං– **හරිත්තවොති**ආදි. **අවජ්ජලිඛිතානි** දෙවියා වත්ථාපගතලිඛිතදස්සනෙන අත්තනො පබ්බජිත ලිඛිතං අනුස්සරිතුං නාසක්කි. තාදිසං උපකාරිං රාජානම්පි නසරි අත්තනො ගුණපරිහානිම්පි නිරයාදිදුක්ඛම්පි නවිජානෙසි. තායසද්ධිං කාමසෙවනං අකාසි. ඉතො පරං රාගබලස්ස කිං වත්තබ්බං අත්ථි? ඉදානි පන තාදිසං අනඛගං ඤාණසනිනා ඛාපෙසි. තස්මා එකන්තෙන සුගතො යෙවාති. එවං අනෙකාකාරෙන අනඛගස්ස බලං දස්සෙත්වා ඉදානි අනන්තජාතියං පූරිතපාරමිතාබලෙන අනඛගභඛගං දස්සෙන්තො ආහ **අමෙය්‍ය කපෙ සුත්ති**ආදිං:– තත්ථ කප්පගණ්ණාය අප්පමෙය්‍යෙ සති ජාතිගණ්ණාය වත්තබ්බමෙවනත්ථි. එත්තකං කාලං විවෙකසෙවී නෙක්ඛම්මංපූරෙන්තො විවරි **ගිත්වා ගතො රජ්ජසිරිං වජිත්ත්වා** මහාජනකජාතකාදීසු මහාරජ්ජං පහාය විවෙකං සෙවිතකාලස්ස පමාණං **නත්ථි**, වරිත්ත්වා සීවලිදෙවිආදි උත්තමිත්ථියො. **අනුංකලිංවණ්ණයි** **තං පුරාණත්ති** භගවා පන භික්ඛූනං ඔවාදදානත්ථං අත්තනො පුරාතනං තං අනුං කලිං **වණ්ණයි**. කථෙසි. තම්පන මහාසාගරෙ පතිතං හිමබිඳුවිය අප්පමත්තකං. පාරමිතාසාගරමෙව මහන්තං. **වත්ථුම්හි ඡිද්දංවිය තුණ්ණකාරොතියථා** නාම තුණ්ණකාරකො සාටකං පත්ථරිත්වා ඡිද්දමෙව ඔලොකෙති? එවං භගවා පුරාතනං

තාදිසං අත්තං කලිං වණ්ණයි. එවං බොධිසත්තස්ස පවත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි අනඞ්ගස්ස පවත්තිං දස්සෙතුං **තදානි මත්තවාරණාති** ආදිමාහ. **තදානි මත්තවාරණාති** තස්මිං කුසජාතකාදිසු විය ඉදානි ඉමස්මිං පච්ඡිමභවිකත්තභාවෙපි මහාසමුද්දතීරියා පමත්තභාවෙන උස්සන්නකාමරාගගොහෙතීති විනෙත්වා සො අනඞ්ගො මත්මථො මනෝභූතකාමදෙවො. **ගණ්ඨිඛරංපගණ්ඨිකො** ඛරංවාති තං යසොධරං අත්තනො රජ්ජභූමියං උස්සාපිතධජං විය පගණ්ඨිතනෙතා. **මත්තෙනාජිතොමහී තිපමත්තබන්ධූති** සො පමත්තානං බන්ධුභූතො අනඞ්ගො ජිතොමහි සිඛත්ථසාතිමත්තෙ පමත්තෙතා. **තපසක්ඛුණාසනිං** තමන්තරනිසබ්බසො කාමරාගානුසයං ඛාරෙපත්වා හසාපනමමපි කාතුං සත්ථාය ආදීනවානුපස්සනාඤාණසඞ්ඛාතාය අසනියා පතනකාරණං වතුබ්බිධ පුබ්බනිමිත්තදස්සනසඞ්ඛාතං අන්තරං කාරණං විවරං වා තපසි. සචෙ පඨමමෙව ජානෙය්‍ය? අත්තෙතාරාජිනිවෙසතනයෙව උය්‍යානං මාපෙත්වා කාමෙන පලොභෙත්වා බහිගතතුං නදදෙය්‍ය බහිගතත්තා ව චත්තාරි නිමිත්තානි දිට්ඨානීති අධිප්පායො. ඉදානි නිබ්බිදානුපස්සනාඤාණසනිං වණ්ණෙන්තො ආහ **දිස්වානදුක්ඛානලසම්භවං භවනනිආදිං:—** තත්ථ ජාත්‍යාදිදුක්ඛගිනිපභවං භවං දිස්වා භවත්තයෙ ජාතිජාතියං නෙරයිකාදිදුක්ඛිගණිති නිරන්තරං සම්පජ්ජලිතං සජොතිභූතං අත්තභාවං. දිස්වා. **කඤ්ඤානදුප්පාදකනඛගභඛගනති** එතං සබ්බම්පි දුක්ඛං තණ්හාකාරණෙන උප්පන්නත්තා තස්ස දුක්ඛස්ස උප්පාදකඅඛගභඛගං කත්වා පීණිතඅයොධරාධරං යසොධරං ඡින්ත්වා බුද්ධබලප්පදං බුද්ධබලදායකං නිබ්බානං ගතොති අත්ථො. **මනංගඛෙ වානාති** චිත්තං ගහෙත්වා විනාසෙත්වා ජිතො ජයප්පත්තො අනඞ්ගො කාමරාගො. ඉදානි එකකස්ස බොධිසත්තස්ස නූන එකනෙන න පරාජිතො. තස්ස පරාජිතභාවො කථං ඤාතිතබ්බොති? ආහ **තදුගතො සො නපුනානනොවාති** තදා තාසං ඉත්ථීනං විප්පකාරං දිස්වා සංවෙගඤ්ඤාණං පටිලභිත්වා "අජ්ජෙව පබ්බජිස්සාමි"ති සයනා වුට්ඨහනතං දිස්වාව තදා තස්මිං ඛණෙ භීතො හුත්වා පලාතොපුන තස්සා ජාතියං ඛණමත්තම්පි ඔලොකෙතුං නආගතොයෙව. තස්මාජාතිතබ්බං එකනෙනනෙව පරාජිතොති. ඉදානි අවවත්තපරාජිතභාවං දස්සෙන්තො පාදඤ්ඤාසංනාම යමකමාහ **දිස්වානඤ්ඤාණසනිං තමනතරතති** ආදිං:-හෙට්ඨාවුත්තනයෙන ආදීනවඤ්ඤාණනිපාතමනන්තරං දිස්වා **තථාගතොති** යථා පලාතො පුනනිවත්තිත්වා ඔලොකෙතුම්පි නසක්කොති? තථා නිරාසො හුත්වා පලාතො සො අනඞ්ගො පුනනාගතොයෙව. තතියපාදෙ සොති සො බොධිසත්තොපි **ඤ්ඤාණසනිං තමනතරං දිස්වාති** ඤ්ඤාණං නාම අඤ්ඤාණං මො

ගො. තං සබ්බදුක්ඛාවහනතො සබ්බපාපානං පනිච්ඡාභාවතො සබ්බකුසලානං පටිඝානතො පටිපත්තිඅන්තරාය කරණතො අසනිසදිසං.තාය අඤ්ඤාණ සනියා පතනස්ස කාරණභූතං වත්ථුකාමෙසු කිලෙසකාමුප්පත්තිං දිස්වා"එකනෙතානායං අන්තරායිකො ධම්මො"ති ඤත්වා තථාගතො න පුනාගතොයෙව. පුන තං යසංසිරිං සරිත්වා න ආගතොයෙව. කිං වුත්තං හොති? සො අනඛෙහා ආදීනවඤ්ඤාණසනි පාතමන්තරං දිස්වාන පලාතො. බොධිසත්තො මොහාසනිපාතම න්තරං දිස්වා, පලාතො.තෙ උභොපි තථා පලාතා පුන එකීභාවං නැ පගතාගෙයවානි අධිප්පායො. එවං අනඛගහඛගං කත්වා ගන්ත්වා පබ්බ ජිතභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි කෙචි පබ්බජිතාපි පබ්බජිතකිච්චං සාධෙ තුම්සකෙකානන්තා හිනායාවත්තන්ති. ඉමස්ස පන ගමනං සාවජ්ජකමෙ වානිදස්සෙනෙතානි පාදුභ්‍යාසයමකමාහ **තථාගතඅවෙජ්ජරමහොති සස්සාති** ආදිං:— තත්ථ **තථාගතන්ති** තථා ගතගමනං. යථා හි නෙතා අනඛෙහා න පුනා වත්තති? තථා අනඛගහඛගං කත්වා ගතගමනං **අවෙජ්ජරමහොතීති** අහො අවජ්ජරියම්පි සමානං අහො සි. විම්හයකරං. අවජ්ජරියමෙව. එතාදිසං අවජ්ජරියං ලොකෙ කත්ථ චිපි නත්ථීති අත්ථො. **සස්සාති** සුක්කධම්මයොගිස්ස අත්ථා තස්ස තථාගතගමනං අවෙජ්ජරං අහොසීති සම්බන්ධො. **තථාගතීති** වුත්ත සම්තතනෙ තං තත්ථෙවානි අත්ථො. **මාරොපිතදුහසන්තීනන්ති** මකා රොසංඛිජෝ **ආරොපිතන්ති** අත්තනො සන්තානෙ ආරොපිතං. **දුහසන්තීනන්ති** කිලෙසදහනිබ්බාපනකං සන්තිපදං සෙනසබ්බෙ කිලෙසා සබ්බෙ වට්ටදුක්ඛා සන්තිං විනාසං ගච්ඡන්ති. තං තෙන භගවතා බොධිපල්ලඞ්කෙ නිසිදිත්වා අත්තනො සන්තානෙ ආරොපිතං සන්තිං නිබ්බානං තථාගි අවෙජ්ජරමෙවානි සම්බන්ධො. අඤ්ඤෙපි **අනෙකධා** නිබ්බානවාදිනො අත්ථි. තතොපි එතෙන **ලබ්ධනිබ්බානමෙව** අවෙජ්ජරං. කස්මා? තාදිසං ඉත්තාමාවවරිස්සරං වි තෙතන විත්තං ජානිතුං සමත්ථං වත්තනිවාරං **පරාජෙත්වා** දස්ස හස්සීලොකධාතුං **කම්පෙත්වා** දෙවබ්‍රහ්මාදයො උන්නාදෙත්වා සකලසං කිලෙසමලං සොධෙත්වා පටිලද්ධත්තාව තථා පටිලද්ධං **සන්තිං** අඤ්ඤ පරිසමජ්ජෙ දෙසෙන්තස්ස කොචි පටිවත්තානාම නාහොසි. තඤ්ච ධම්මං සුත්වා **තදුහසන්තීනන්ති** වුත්තං නිබ්බානං හදයෙ ආරොපිතා නං මනුස්සදෙවබ්‍රහ්මානං පමාණං යෙව නත්ථි. අසංසයං එකනෙත නෙව තථාරූපං **සම්පත්තිමුපභාය** ගන්ත්වා අත්තනො හදයෙව ප රෙසංහදයෙ ච අරොපිතං දුහසන්ති තථාගි අවෙජ්ජරමෙව අහොසීති අත්ථො. එවං තෙන පටිලද්ධගුණං **දස්සෙත්වා** ඉදානිස්ස සකලලො කෙපත්ථටකිත්තිගුණං **වණ්ණෙන්තා** තතියම්පි තමෙවපාදමාහ

තථාහි මාරොපි තදුහසනතිනනි:— තත්ථ **මාරොපිති** වසවත්තිමාරොපි **තදුහ** තස්මිං කාලෙ **තස්ස** සන්තිං ආහ. මහාපුරිසස්ස සන්තිගුණංවණ්ණෙසි. කදුති? යදා බොධිසත්තො අනඞ්ගභඞ්ගං කත්වා මජ්ඣිමයාමෙ මහාභිනික්ඛමණං නික්ඛන්තො? තස්මිං ගවජ්ජන්තෙ වසවත්තිමාරො ඛග්ගහත්ථො ජ්ලමානො ආකාසෙ ඨත්වා "මා නික්ඛමමහාරාජ"ති ආදිනාවාරෙසි. බොධිසත්තොපි "මාර ජානාමහං මයා"නති? ආදිනා වත්වා තං නිසෙධෙත්වා නික්ඛමි. අථ මාරො "මම වචනං අගණ්හිත්වා ගවජ්ජසි? යදා තෙ කාමවිතක්කාදයො උප්පජ්ජෙය්යුං? තදා ඉමිනා ඛග්ගෙන තෙ සීසං ඡින්දිස්සාමි"නි වත්වා, තතො පඨාය උපපරික්ඛන්තො ඡබ්බස්සානි උපපරික්ඛිත්වා බොධිපල්ලඞ්කං ආගන්ත්වා සුඛෙ පරාජිතො බුද්ධිභූතමපි එකං සංවච්ඡරං උපපරික්ඛිත්වා කිඤ්චිලිත්තං අදිස්වා නිබ්බින්නො එකස්මිං මහාපථෙ නිසීදිත්වා භූමියං ලෙඛං කඪ්ඪන්තො බුද්ධගුණං චින්තෙන්තො නිසින්නො තදා මාරිත්ථිහි ආගන්ත්වා "කස්මා දෙව! එවං නිසින්නොනි? වුත්තෙ කිං නජානාථ? සිද්ධත්ථො මම විසයං අතික්කන්තො"නි ආහ. "කස්මා දෙව! එත්තකං කාලං අම්හාකං න ආරොචෙසි? කොහිනාම පුරිසො අම්හෙ දිස්වා නරජ්ජති? මයං තං කාමපාසෙන බන්ධිත්වා ආනෙමා"නි වත්වා මාරො භගවතො ගුණං වණ්ණෙන්තො ආහ:—

"අරහං සුගතො ලොකෙ න රාගෙන සුවානයො,
මාරධෙය්‍යං අතික්කන්තො තස්මා සොවාමහං භුසං.
සත්තවස්සානි භගවන්තං අනුබන්ධිං පදපදං,
ඔතාරං නාධිගච්ඡිස්සං සම්බුද්ධස්ස සතීමතො.

මෙධවණ්ණංව පාසාණං වායසො අනුපරියගා,
අපෙත්ථ මුදු චිත්තෙම නපි අස්සාදනා සියා.
අලද්ධා තත්ථ අස්සාදං වායසෙත්තො අපක්කමි,
කාකොව සෙලමාසජ්ජ නිබ්බිජ්ජාපෙම ගොතම"නති.

තං දස්සෙන්තෙහි සඞ්ගීතිකාරකෙහි ච එවං වුත්තං:—

"**තස්ස** සොකපරෙතස්ස වීණා කච්ඡා අහස්සථ,
තතො සො දුම්මනො **යක්ඛො** **තත්ථෙවන්තරධායථා**"නි

එවං භගවතො ගුණං වණ්ණෙන්තො ගවජ්ජන්තො කච්ඡෙ ඨපිතවීණං පතමානම්පි නඅස්සුසි. එතමත්ථං **දස්සෙතුං** ආහ **මාරොපිතදුහසනතිනනි:**— තත්ථ අපිසද්දො සම්භාවනෙ. තෙනෙතං දීපෙති සො **තත්ථා** පවත්තිකොපි සමානො සාසනෙ අපපටිවිද්ධගුණෙ මාරොපි **තස්ස** ගුණං වණ්ණෙසි. කොපනවාදෙ? අස්සුස්සුසං දෙවමනුස්සානං

ථොමනාති? ඉච්චස්ස ගමනං අවෙජ්ජරමෙව අහොසීති සම්බන්ධො. එවමස්ස සකලලොකෙ පත්ථටකිත්තිගුණං වණ්ණෙත්වා ඉදානි කස්සචි අභූතගුණම්පි පාකටං හොතීති තං නිසෙධෙන්තො "ඉමස්ස පන ගුණං සච්චං තථං අවිපරීතමෙවා"ති තස්ස වෙතොවිප්පුබ්බිං දස්සෙන්තො චතුත්ථම්පි තමෙවාදිමාහ **නත්ථි මාරොපි තදා හසන්තී**නි:— **තත්ථ තදා**ති යදා මාරජ්ජියො වුත්තනයෙන ගන්ත්වා විවෙකගතස්ස භගවතො පුරතො පාතුභවිත්වා "පාදෙ තෙ සමණ! පරිචාරෙමා"ති වත්වා තණ්හාඅරතිරගාති ඉමා තිස්සො තයො වයෙ1 නිම්මිණිත්වා, බහූහි දෙවකඤ්ඤාහි සද්ධිං හසිතලපිතනච්චගීතවාදිතඉත්ථිකුත්තනාදීහි 2 රමාපෙතුං වායමිංසු? තදාති අත්ථො. **හසන්තී**ති හස්ස දීහි යුත්තං මාරජ්ජිනී පකරණෙතා ජානිතබ්බං. තදා හසනෙහි හස්සාදිනිකුරුම්භානං මාරජ්ජිං දිස්වා, අත්තනො හදයෙ තං මාආරොපි. විත්තෙන න ඨපෙසි. තං අනොලොකෙත්වා චක්ඛුං පිදහි. තා සයමෙව විහෙසං පත්වා ගතා. එවං විසුද්ධචිත්තො භගවා. තස්සාස්ස තථාරූපං ඉත්ථිරතනං පහාය තං පාදං උද්ධරිත්වා ගතගමනං අහො අවෙජ්ජරමෙවාති අත්ථො එවමස්ස ගතගමනෙ අවෙජ්ජරභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි සාතුසයං අනඛහඛඛං දස්සෙන්තො මහාසමණං දුක්ඛරබ්ඛිනමාහ **සකාමදුනාවිනයාමනත්තගුත්ති**:— අයමෙව අත්ථුද්ධාරො, **සත්ති** සො අත්තනො සභාවිතයො අත්ථො. කාමිසඳ්දො වත්ථුකාමෙ කිලෙසකාමෙ එකාසත්ථ යජ්ඣායං කාමභවෙ ත මාවවරධමෙම ව වත්තති. සහකාමෙහි යො වත්තතෙ සො සකාමොති ගහිතෙ කාමතණ්හායසඛිං සබ්බෙ පාපධම්මා ගහිතා. පුන අත්තනො පියවත්ථූහි සඛිං අහඤ්ච ජීවිතඤ්චාති අත්ථො. **දුනාති** දුයත්ථකා. අථවා අකාරං ආනෙත්වා අදුතා විනාසෙතා අදභක්ඛණෙතිධාතු. භක්ඛණත්ති විනාසං මජ්ඣිමිතවිකාරො දුතාවිනිපි සම්බන්ධිං ගච්ඡති. විනයානිපි සම්බන්ධිං ගච්ඡති. විනයසද්දස්ස අත්ථො විනයාභිධම්මසුත්තපිටකං ගහෙත්වා ඨිතො සබ්බස්සපි අත්ථස්ස යදත්ථයෙපවිත්ථතතාති. **මනත්තගුත්ති** එත්ථ මනසද්දො චිත්තෙපි ඛණෙපි කාමරාගෙපි ච වත්තති. අත්තසද්දො කොටියම්පි අඛත්තරෙපි ලාමකෙපි වත්තති. ගුත්ති ගතොතිපි ඤ්ඤතොතිපි අත්ථො. මනසො අත්තං මත්තත්තං අථවා අත්තං මනං මත්තත්තං. තං ගතොති මත්තත්තගු. අත්තුපාදුපරිනිබ්බානං ගතො. අජ්ඣාසයනිට්ඨානවා ගතො. අථවා සඤ්චසෙත අකාරං ආනෙත්වා අමත්තත්තගු අලාමකභාවං ගතො, අථවා මකාරං සඤ්ජං කත්වා අත්තත්තගු නත්ථි එතස්ස අත්තත්තනි අත්තත්තං උපාදවයරහිතත්තා නිබ්බාණම්පි අත්තත්තඤ්ඤෙය්‍ය පවත්ත

1 තදාවාරෙ-කත්ථවි. 2 ඉත්ථිකුඛ්ඛාදීහි— මරමම.

සුණමපි අනන්තා. තං ගතොති අනන්තගුණි එවං අත්‍රුඩිරංකදි තා ඉදනි සම්බන්ධිතෝ වෙදිතබ්බො. **අනන්තගුණි** "අනුපාදපරිනි බ්බානං අත්ථි"ති සුතො. ඉමිනාසස සබ්බමූලකං නිස්සරණජ්ඣාසයං කථිතං. තමපනස්ස කදා අහොසීති? සුමෙධපණ්ඩිතකාලෙ. යදා සො පාසාදතලෙ නිසිනනො තං තං කාරණං උපපරිකඛිත්වා "එවං හවෙ විජ්ජමානෙ විභවොපි ඉච්ඡිතබ්බකොති" වත්වා පුන "අත්ථි හෙතිති සො මගෙහා න සො සක්කා න හෙතුයෙ, පරියෙසිස්සාමි තං මගගං භවතො පරිමුත්තියා"ති එවං චිනනත්වා මහාසම්පත්තිං පහාය පබ්බජිත්වා සමාපත්තිසුඛෙන වීතිනාමෙනෙනා දීපඞ්කරස්ස භගවතො ජීවිතපරිච්චාගං කත්වා උඩ්ඩ්‍යාකරණෙ අහොසි. **විනයානි** හෙත්වෙව පඤ්ඤවිමි.

" විවිධවිසෙසනයතතා- විනයනතො වෙවකායවාචානං,
විනයත්ථිදූහි අයං- විනයො විනයොති අක්ඛාතො"ති

වුත්තත්තා කායවචිමනොකම්මානං විසෙධනහෙතු කාමදතා. අහොසීති සම්බන්ධො. තත්ථ **සකාමදතානි** සො එවංලඞ්ඛ්‍යාකරණෙ සබ්බසත්තානං නිස්සරණජ්ඣාසයෙන කාමදතා ඉච්ඡිතදතා අහොසි. අථවා සහකාමෙන යො වත්තතෙ සො සකාමොති උපභොග පරිභොගවත්ථුනිසඞ්ඛ්‍ය අඞ්ගඤ්ච ජීවිතඤ්ච ගහිතං. තං පරිච්චජිත්වා තස්මිං ආලයං අකත්වා සමතිංසපාරමියො පූරෙසි. අසමෙත්සමපි ණ්ඩිතෝ. සො මනන්තගු නිස්සරණජ්ඣාසයො හුත්වා විනයා කාය වචිමනොකම්මවිසුද්ධියා ච තීසු වාරෙසු උපජ්ජිනකපාපධම්මානං පහානත්ථඤ්ච සකාමදතා අත්තනො ධනඞ්ගජීවිතං පරිච්චජිත්වා පාරමියො ආදතා ගහෙතා සාධෙතා අහොසීති අත්ථො. එවං පඨ මපාදෙන තස්ස අජ්ඣාසයඤ්ච අජ්ඣාසයානුරූපං පතිධානඤ්ච තස්සානුරූපං පාරමිතාපූරණඤ්ච දස්සෙත්වා ඉදනි යදත්ථං වායම්? "තමපිස්ස අජ්ඣාසයං සම්ඛ"නති දස්සෙනෙනා දුතියමපි තමෙව ගා ථාපාදමාහ **සකාමදතා විනයාමනන්තගුණි**:- තත්ථ සකාමදතා වු ත්තත්තෙනා යෙව. විනයා නඤ්ඤාවත්තාදිවිසෙසනයානුරූපෙන සත්ත තිංසබොධිපක්ඛියධමෙ පූරෙත්වා මගගපටිපාටියා ගත්වා මනන්ත ගු අහොසි. අජ්ඣාසයනිට්ඨානං පත්තො. යෙන නිස්සරණජ්ඣාසයො න පාරමියො පූරෙසි? තං නිස්සරණං පටිලභි. සොපාදිසෙසනිබ්බා නධාතුඤ්ච අනුපාදිසෙසනිබ්බානධාතුඤ්ච පටිලභීති අත්ථො. එවං ඉමිනා පාදෙන ගහෙතානුරූසස 1 පටිලඞ්භාවං දස්සෙත්වා ඉදනිස්ස වෙතොවිමුත්තිඤ්ච පඤ්ඤාවිමුත්තිඤ්ච දස්සෙනෙනා තතියමපි තමෙ ව ගාථාපාදමාහ **සකාමදතා විනයාමනන්තගුණි**:— තත්ථ සහ කා

1. "ගහෙතානුරූපස්ස"—මරමම.

මෙහි යො වත්තතෙ සො සකාමොති ඉමිනා කාමතණ්හාය සබ්බං ස බ්බෙබාපි සංකිලෙසපක්ඛො ගහිතො. **අදඤ්ඤානි** හෙක්ඛතා. සකල සංකිලෙස පක්ඛියෙ ධම්මෙ විනාසෙතා. අථවා සකලසංකිලෙසඛ ම්මානං ස අත්තනො සන්තානෙ පවිසිතුං අදතා. ඉමිනා කිලෙසප්ප හානං දස්සිතං හොති. **විනයානි** නද්දියාවත්තනාදි විවිධනයෙන පටිපජ්ජන්තො නිස්සො විජ්ජායො සච්ඡිකරෙ.නෙතා සවාසනං සා නුසයං අනඞ්ගහඞ්ගං කත්වා අරහත්තඵලෙන අනුසයං පටිප්පස්ස මොත්වා විමුත්තිඤ්ඤණදස්සනෙන තෙ පච්චවෙක්ඛිත්වා අන්තගු අහො සි. පත්තසබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤණො අහොසි. තස්ස සමාධිනා කිලෙ සතො විමුත්තත්තා චෙතො විමුත්තිං පත්තො. පඤ්ඤාය සබ්බ තාරමමණතො විමුත්තත්තා පඤ්ඤාවිමුත්තිං පත්තො සම්මාසම්බුද්ධො අහොසි. එවමස්ස කිලෙසප්පහානංව පහීන කිලෙසකලුසත්තා සුවිසු ද්ධං සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤණඤ්ච සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤණප්පත්තියා 1 බුද්ධභාව ඤ්ච කථෙත්වා ඉදානි සත්තහිතත්ථං පවත්තදෙසනාවිලාසං දස්සෙ නෙතා වත්තුත්වාරෙපි තමෙවනාථාපාදමාහ **සකාමදඤ්ඤාවිනයාමන** **ත්තගූති**:— තස්ස **අනන්තගූති** පත්තසබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤණො භගවා. විනයා නද්දියාවත්තනාදි විවිධනයා කාමදතා අහොසි විනෙය්‍ය ජනා නං ඉච්ඡිතපත්තිදතා අහොසි. තස්ස නයන්ති සංකිලෙසං වොද නඤ්ච විභාගතොඤ්ඤපෙන්තීතිනයා.නීයන්තීත්වා තානි එතෙන එත්වා නෙතීති එවම්පි නයොතිඅත්ථො. තෙ තිවිධා නද්දියා වත්තෙතා—ති පුක්ඛලො—සීහවික්කීළිතෙති. තත්ථ නද්දියා වත්තෙතානාම නද්දියා වත්තනස්ස විය ආවත්තෙතා එතස්සාති නද්දියා වත්තෙතා. යථාහි නද්දියා වත්තෙතා අත්තෙතාතීතෙන පධානාවයවෙන බහිධා ආවත්තති. එවමය මපි නයොති අත්ථො. අථවා නද්දියා තණ්හාය උස්සිතො ආවත්තෙතා එත්වාති නද්දියාවත්තෙතා.ලොභාදිහි තීහි අවයවෙහි සංකිලෙසපක්ඛෙ අලොභාදීහිව තීහි වොදානපක්ඛෙ. පුක්ඛලො සොභනොති පිපු ක්ඛලො. අසන්තාසජවනපරක්කමාදිවිසෙසයොගෙන සීහො භගවා තස්සවික්කීළිතං දෙසනා වචීකම්මභූතො විහාරොති කත්වා විපල්ලා සත්තපපටිපක්ඛපරිදීපනතො සීහස්ස වික්කීළිතං එත්වාති සීහවික්කී ළිතො නයො, තෙනවුත්තං:—

" තණ්හඤ්ඤාවිජ්ජඤ්ඤ—සමථෙන විපස්සනාය යොනෙති,
සබ්බෙහි යොජයිත්වා—අයං නයො නද්දියාවත්තෙතා.

යොනෙති අකුසලෙව—අකුසලමූලෙහි කුසලෙව කුසලමූලෙහි,
භූතං තථං අවිතථං—නිපුක්ඛලෙ'තං නයං ආහු.

---

1 "පවත්තනියා"—ලඞ්කා.

යොනෙතිවිපල්ලාසෙති—සඞ්කිලෙසෙති ඉන්ද්‍රියෙනිසද්ධමෙම,
එතං නයං නයවිදූ—සීහවික්කීළිතං ආහු"ති.

තත්‍ර ඉමෙසං තිණ්ණං නයානං අට්ඨාරස මූලපදානි භවන්ති. තණ්හා— අවිජ්ජා— ලොභො— දෙසො— මොහො—සුභසඤ්ඤං— සුඛසඤ්ඤං— නිච්චසඤ්ඤං— අත්තසඤ්ඤන්ති ඉමානි නවපදානි අකුසලානි, යත්‍ර සබ්බා අකුසලපක්ඛා සඞ්ගහං ගච්ඡන්ති. සමථො- විපස්සනා- අලොභො- අදෙසො- අමොහො- අසුභසඤ්ඤං- දුක්ඛ සඤ්ඤං- අනිච්චසඤ්ඤං- අනත්තසඤ්ඤන්ති ඉමානි නවපදානි කුසලානි, යත්‍ර සබ්බා කුසලපක්ඛා සමොධානං ගච්ඡන්ති. තෙසු තණ්හා- අවිජ්ජා- සමථො- විපස්සනාති ඉමානි චත්තාරි න ඤ්ඤියාවත්තනයස්ස මූලපදානි. ලොභො-දෙසො-මොහො-අලොභො- අදෙසො-අමොහොති ඉමෙ ඡ නිප්පක්ඛලනයස්ස මූලපදානි. අවසෙසානි අට්ඨ සීහවික්කීළිතනයස්ස මූලපදානි. උණ්හිතඤ්ඤුස්ස තික්ඛිප ඤ්ඤස්ස සංඛිත්තරුචිකස්සවසෙන නඤ්ඤියාවත්තනයො. විපචිතඤ්ඤු ස්ස මජ්ඣිමපඤ්ඤස්ස මජ්ඣිමරුචිකස්ස වසෙන තිප්පක්ඛලනයො. නෙය්‍යස්ස මන්දපඤ්ඤස්ස සඞ්ඛිත්තරුචිකස්ස වසෙන සීහවික්කීළිත නයො. තත්‍ර නඤ්ඤියාවත්තනයෙ ඉමෙ තයො පුග්ගලා උණ්හිතඤ්ඤු විපචිතඤ්ඤු නෙය්‍යොති. ඉමෙසං තිණ්ණං පුග්ගලානං පවෙචකං දි ට්ඨිචරිතො තණ්හාචරිතො ති වෙහොන්ති. තෙසු යෙ දිට්ඨිචරිතා සුඛාපටිපදා ඛිප්පාභිඤ්ඤය සුඛාපටිපද දක්ඛාභිඤ්ඤය නියන්ති. යෙ තණ්හාචරිතා දුක්ඛාපටිපදදන්ධාභිඤ්ඤය දුක්ඛාපටිපද ඛිප්පාභි ඤ්ඤය නියන්ති. එවනෙත පටිපදවසෙන චත්තාරො හුත්වා පුනස ඛෙපෙන වෙ හොන්ති. තණ්හාචරිතො දිට්ඨිචරිතොති ඉමෙසං චිත්තානං පුග්ගලානං අයං සඞ්කිලෙසො:—අවිජ්ජා- භවතණ්හා—අහිරි කං—අනොත්තප්පං- අසති-අසම්පජ්ඤඤං-අයොනිසො— අයොනි සොමනසිකාරො—කොසජ්ජං— දෙමනස්සං—අහංකාරො—මමංකා රො—අස්සද්ධා- පමාදො- අසද්ධම්මසවණං- අසංවරො— අභිජ්ඣා- ව්‍යාපාදො— නීවරණං— සංයොජනං— කොධො— උපනාහො—ම ක්ඛො—පලාසො—ඉස්සා—මච්ඡරං— මායා— සාඨෙය්‍යං— සස්ස තදිට්ඨි— උච්ඡෙදදිට්ඨි ඉති එතෙසු දුකෙසු පඨමං පඨමං පදං අ විජ්ජාමූලිකං. දුතියං දුතියං පදං තණ්හාමූලිකං. තෙසං චිත්තානං පුග්ග ලානං ඉදං වොදානං:-සමථො- විපස්සනා-හිරොත්තප්පං—සති'සම්ප ජ්ඤඤං—යොනිසො—යොනිසොමනසිකාරෙ—විරියාරම්භො—සො චච්ඡං—ධම්මෙ ඤ්ඤණං— අඤ්ඤෙඤ්ඤණං—ඛයෙඤ්ඤණං— අනුප්පාදෙ

ඤ්ඤණං—සඛා—අපපමාදෙ-සඛමසවණං-සංවරෝ-අනවජ්ජඛා-දව්‍ය
පාදෙ—රාගවිරාගො වෙතොවිමුත්ති—අවිජ්ජාවිරාගො— පඤ්ඤාවිමු
තති—පත්තිඅභිසමයො-අපිවජ්ජිතා— සනතුට්ඨිතා— අනෙකාඛා—
අනුපනාහො—අමක්ඛො- අසාඨෙය්‍යං—ඉස්සාපපහානං- මච්ඡරියපප
හානං- අවිජ්ජාපපහානං-විජ්ජාවිමුත්ති-සඛ්ඛාරමමණවිමොක්ඛො-
අසඛ්ඛාරමමණවිමොක්ඛො-සොපධිසෙසනිබ්බානධාතු- අනුපධිසෙ
සනිබ්බානධාතු ඉති එතෙසු දුකෙසු යං යං පඨමං පඨමං පදං?
තංතං සමඥෙන සඛගහං ගච්ඡති. යං යං දුතියං දුතියං පදං තං තං
විපස්සනාය සඛගහං ගච්ඡති.එතෙසු සඛ්ඛිලෙස ඛොදන දුකෙසු පඨ
මං පඨමං දුකං පඨමෙන පඨමෙන දුකෙන පහානං ගච්ඡති. දුතියං
දුතියෙනාති සඛ්ඛා යථාක්‍යමෙන පහායක පහානබ්බභාවෙන නෙත
බ්බං. එවං තණ්හාමූලිකානං සඛ්ඛිලෙසානං සමථමූලිකෙහි ධමෙමහි
පහානා රාගවිරාගාවෙතොවිමුත්ති, අවිජ්ජාමූලිකානං ක්ලෙසානං වි
පස්සනාමූලිකෙහි ධමෙමහි පහානාඅවිජ්ජාවිරාගා පඤ්ඤාවිමුත්ති. ඉතී
මා චෙවිමුත්තියො නදියාවත්තනයෙ පරියාපන්නා. තත්ථ කතමා
තිපුක්ඛලනයො?පටිපදාවිභාගෙන චතුසු පුග්ගලෙසු යො සුඛාය පටි
පදාය ඛිප්පාභිඤ්ඤාය නියති?අයං උග්ඝටිතඤ්ඤූ.යො සුඛාය පටිපදා
ය දන්ධාභිඤ්ඤායදුක්ඛාය පටිපදාය ඛිප්පාභිඤ්ඤාය නියති? අයං විප
චිතඤ්ඤූ. යො දුක්ඛාය පටිපදාය දන්ධාභිඤ්ඤාය නියති? අයං ඤෙ
යේ‍ය. ඉති චත්තාරො පුග්ගලා තයො භොන්ති තත්ථ උග්ඝටිත
ඤ්ඤුස්ස සමථපුබ්බඞ්ගමා විපස්සනා සපායා. ඤෙය්‍යස්ස විපස්සනා
පුබ්බඞ්ගමො සමථො සපායො. විපචිතඤ්ඤූස්ස සමථවිපස්සනායුග
නද්ධා. උග්ඝටිතඤ්ඤූස්ස මුදුකාධම්මදෙසනා. ඤෙය්‍යස්ස නික්ඛා
දෙසනා. විපචිතඤ්ඤූස්ස මුදුනික්ඛා දෙසනා. උග්ඝටිතඤ්ඤූස්ස
අධිපඤ්ඤාසික්ඛා විපචිතඤ්ඤූස්ස අධිචිත්තඅධිපඤ්ඤා සික්ඛා. ඤෙ
ය්‍යස්ස අධිසීලඅධිචිත්තඅධිපඤ්ඤාසික්ඛා. ඉති ඉමෙසං තිණ්ණං පුග්ග
ලානං චතුන්නි පටිපදානි නයනං.තත්ථායං සංකිලෙසො:- තීනි අකුස
ලමූලානි:-ලොභො—දෙසො-මොහො.තීනි දුච්චරිතානි:-කායදුච්ච
රිතං— වචීදුච්චරිතං-මනොදුච්චරිතං. තයොඅකුසලවිතක්කා:-කාම
විතක්කො—ව්‍යාපාදවිතක්කො:-විහිංසාවිතක්කො:-තිණ්ණං අකුසලස
ඤ්ඤා:-කාමසඤ්ඤා— ව්‍යාපාදසඤ්ඤා— විහිංසාසඤ්ඤා. තිස්සො
විපරිතසඤ්ඤා:- නිච්චසඤ්ඤා— සුඛසඤ්ඤා— අත්තසඤ්ඤා.තිස්සො
අකුසලවෙදනා:- සුඛාවෙදනා— දුක්ඛාවෙදනා— අදුක්ඛමසුඛා
වෙදනා. තිස්සො දුක්ඛතා:-දුක්ඛදුක්ඛතා—සඛ්ඛාරදුක්ඛතා—විපරි
නාම දුක්ඛතා. තයො අග්ගී:-රාගග්ගි-දොසග්ගි- මොහග්ගි- තයොස
ල්ලා:—රාගසල්ලං—දෙසසල්ලං—මොහසල්ලං. තිණ්ණං ජටා:—රාග

ජ්ටා— දොසජ්ටා—මොහජ්ටා. තිස්සො අකුසලූපපරිකඛා:—අකුසලං කායකම්මං- අකුසල වචිකම්මං— අකුසලං මනොකම්මං. තිස්සො විපත්තිදිට්ඨියා:—සීලවිපත්ති-දිට්ඨිවිපත්ති— ආචාරවිපත්ති. සඛ්ඛිතිකෙසු පඨමං පඨමං පදං ලෙ හමූලෙන සඞ්ගහිතං. දුතියං දුතියං පදං දෙස මූලෙන සඞ්ගහිතං. තතියං තතියං පදං මොහමූලෙන සඞ්ගහිතං. තෙසං තිණ්ණං පුග්ගලානං ඉදං වොදානං. තීණි කුසලමූලානි:-අලොහො—අදෙසො-අමොහො. තීණි සුචරිතානි:—කායසුචරිතං—වචිසුචරිතං-මනොසුචරිතං. තයො කුසලවිතක්ක:- නෙක්ඛම්මවිතක්කො- අව්යාපාදවිතක්කො-අවිහිංසාවිතක්කො තයොසමාධි:-සවිතක්කසවිචාරො සමාධි—අවිතක්ක විචාරමත්තො සමාධි—අවිතක්ක අවිචාරො සමාධි. තිස්සො කුසලසඤ්ඤා:-නෙක්ඛම්මසඤ්ඤා-අව්යාපාදසඤ්ඤා- අවිහිංසාසඤ්ඤා. තිස්සො අවිපරිතසඤ්ඤා:—අනිච්චසඤ්ඤා— දුක්ඛසඤ්ඤා- අනත්තසඤ්ඤා. තිස්සො කුසලූපපරිකඛා:-කුසලංකායකම්මං- කුසලං වචිකම්මං— කුසලං මනොකම්මං. තීණි සොවෙය්‍යානි:— කායසොවෙය්‍යං— වචිසොවෙය්‍යං—මනොසොවෙය්‍යං. තිස්සො සමපත්තියො:— විරියසමපත්ති-සමාධිසමපත්ති-පඤ්ඤාසමපත්ති. තිස්සො සික්ඛා:—අධිසීලසික්ඛා -අධිචිත්තසික්ඛා -අධිපඤ්ඤාසික්ඛා. තයො ඛන්ධා:— සීලක්ඛන්ධො-සමාධික්ඛන්ධො—පඤ්ඤාක්ඛන්ධො. තීණි විමොඛමුඛානි:-සුඤ්ඤතං-අනිමිත්තං-අප්පණිහිතන්ති. එත්ථාපි සඞ්ඛතිකෙසු පඨමං පඨමං පදං අලොහෙන සමොධානං ගච්ඡති. දුතියං දුතියංපදං අදොසෙන සමොධානං ගච්ඡති. තතියං තතියං පදං අමොහෙන සමොධානං ගච්ඡති. පහානෙ පඨමං සංකිලෙසපක්ඛෙ තිකං වොදානපක්ඛෙ පඨමතිකෙන සමොධානං ගච්ඡති. දුතියං දුතියෙනා ති සබ්බප්පහානං වෙදිතබ්බං. තත්ථ කතමො සීඝවිත්ති ද්විතනයො? තත්‍රායං ආදිතො පට්ඨාය විභාවනා චතුන්නරො පුග්ගලා:—තණ්හා චරිතො දුව්ඩො මුදිඤ්ඤියො තික්ඛිඤ්ඤියොති. තත්‍ර දිට්ඨිචරිතො, තත්ථ තණ්හාචරිතො මුදිඤ්ඤියො දුක්ඛා පටිපදඤ්ඤ දණ්ඩාභිඤ්ඤය නීයති, තික්ඛිඤ්ඤියො දුක්ඛාපටිපදඤ්ඤ ඛිප්පාභිඤ්ඤය නීයති. දිට්ඨිචරිතො පන මුදිඤ්ඤියො දුක්ඛාපටිපදඤ්ඤ දණ්ඩාභිඤ්ඤය නීයති. තික්ඛිඤ්ඤියො සුඛාපටිපදඤ්ඤ ඛිප්පාභිඤ්ඤය නීයති. ඉමෙසං චතුන්නං පුග්ගලානං අයං සඞ්කිලෙසො. චත්තාරො ආහාරා:-කබලිංකාරාහාරො-ඵස්සාහාරො- මනොසංචෙතනාහාරො-විඤ්ඤාණාහාරො. චත්තාරො විපල්ලාසා:-අසුභෙ සුභන්තිවිපල්ලාසො- දුක්ඛෙ සුඛන්තිවිපල්ලාසො- අනිච්චෙ නිච්චන්ති විපල්ලාසො-අනත්තනි අත්තන්ති විපල්ලාසො. චත්තාරොඋපාදානා:-කාමුපාදානං-සීලබ්බතුපාදානං-දිට්ඨුපාදානං-අත්තවාදුපාදානං. චත්තාරො යොගා:- කාමයොගො- භවයොගො- දිට්ඨියොගො

ගො–අවිජ්ජායෝගො. චත්තාරො ගන්ථා:–අභිජ්ඣා කායගන්ථො–ව්‍යාපාදො කායගන්ථො–පරාමාසො කායගන්ථො–ඉදං සච්චාභිනිවෙසො කායගන්ථො. චත්තාරො ආසවා:—කාමාසවො– භවාසවො– දිට්ඨාසවො– අවිජ්ජාසවො. චත්තාරො ඔඝා:– කාමොඝො–භවොඝො–දිට්ඨොඝො–අවිජ්ජොඝො.චත්තාරො සල්ලා:–රාගසල්ලං–දෙසසල්ලං–දිට්ඨිසල්ලං–මොහසල්ලං.චතසෝ විඤ්ඤාණට්ඨිතියො:- රූපූපිකාවිඤ්ඤාණට්ඨිති–වෙදනූපිකාවිඤ්ඤාණට්ඨිති–සඤ්ඤූපිකාවිඤ්ඤාණට්ඨිති–සඞ්ඛාරූපිකාවිඤ්ඤාණට්ඨිති.චතසෝ අගතියො:–ඡන්දාගති–දෝසාගති– මෝහාගති– භයාගති. ඉති ඉමෙ දස චතුක්කා. තෙ සබ්බෙ විපල්ලාස චතුක්කෙන සඞ්ගහෙතිං "යො නෙති? විපල්ලාසෙහි සංකිලෙසෙහි"ති ගාථාය ඨපිතා. අථ කස්මා ආහාරචතුක්කං පඨමං වුත්තන්නති? තතො සමුට්ඨිතත්තා. ඉමස්මිං චතුන්නං පුග්ගලානං ඉදං වොදානං. චතසෝ පටිපදා:—දුක්ඛාපටිපදා දන්ධාභිඤ්ඤා–දුක්ඛාපටිපදා ඛිප්පාභිඤ්ඤා–සුඛාපටිපදා දන්ධාභිඤ්ඤා–සුඛාපටිපදා ඛිප්පාභිඤ්ඤා.චත්තාරොසතිපට්ඨානා:— කායෙකායානුපස්සනා සතිපට්ඨානං– වෙදනාසු වෙදනානුපස්සනා සතිපට්ඨානං–චිත්තෙ චිත්තානුපස්සනා සතිපට්ඨානං– ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සනා සතිපට්ඨානං.චත්තාරි ඨ්ඛානානි:–පඨමජ්ඣානං–දුතියජ්ඣානං–තතියජ්ඣානං–චතුත්ථජ්ඣානං. චත්තාරො විහාරා:–දිබ්බවිහාරො–බ්‍රහ්මවිහාරො–අරියවිහාරො–ඇනඤ්ජවිහාරො. චත්තාරො සම්මප්පධානා:–අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය වායාමො–උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය වායාමො–උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ඨිතියා අසම්මොසාය භියොභාවාය වායාමො– අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය වායාමො. චත්තාරො අවිජ්ජිරියා අබ්භුතා ධම්මා:– මානප්පහානං– ආලයසමුග්ඝාතො– අවිජ්ජිප්පහානං– භවූපසමො. චත්තාරි අධිට්ඨානානි:–පඤ්ඤාධිට්ඨානං–චාගාධිට්ඨානං–සච්චාධිට්ඨානං1 උපසමාධිට්ඨානං. චත්තාරොසම්මාධයා:–ඡන්දසමාධි– චිත්තසමාධි–විරියසමාධි—වීමංසාසමාධි.චත්තාරො සුඛභාගියාධම්මා:—ඉන්ද්‍රියසංවරො—තපො–බොජ්ඣඞ්ගා–සබ්බනිස්සඞ්ගො.චත්තාරිඅප්පමාණානි:–මෙත්තා අප්පමාණං—කරුණා—මුදිතා–උපෙක්ඛා අප්පමාණං. එතෙ දස චතුක්කා."ඉන්ද්‍රියෙහි"ති ඉමිනා පදෙන නිද්දිට්ඨා.ඉන්ද්‍රිය භාවිතෙ සබ්බෙ භාවිතා යෙවහොන්තීති. චත්තාරො ආහාරා තෙසං පටිපක්ඛාව තසෙසොපටිපදා, චත්තාරො විපල්ලාසා තෙසං පටිපක්ඛා. චත්තාරොසතිපට්ඨානා, චත්තාරි උපාදානානි තෙසං පටික්ඛානි.චත්තාරි ඨ්ඛානානි, චත්තාරො යොගා තෙසං පටිපක්ඛා. චත්තාරො විහාරා, චත්තාරො

1 සඛාධිට්ඨානං— කත්‍ථවි

ගතිඃ තෙසං පටිපක්ඛා. චත්තාරෝ සමප්පධානා චත්තාරෝ ආසවා පටිපක්ඛා. තෙසං චත්තාරෝ අවජ්ඣරියා අබ්භුතා ධම්මා චත්තාරෝ ඔඝා තෙසං පටිපක්ඛා. චත්තාරි අධිට්ඨානානි චත්තාරෝ සල්ලා තෙසං පටිපක්ඛා. චත්තාරෝ සමාධිභාවනා චත්තෙසෝ විසුද්ධිඛන්ධා තෙසං පටිපක්ඛා. චත්තාරෝ සුඛභාගියා ධම්මා චත්තාරි අගතිගමනානි තෙසං පටිපක්ඛා. චත්තාරි අප්පමාණානි තෙසං පටිපක්ඛා. දෙස්සා විලාසොඑවෙව්. සබ්බෙ න සබ්බෙ පතියති. අයං සිහවික්කීළිතනයො. ඉමෙ පන අඤ්ඤනයා. තෙ භගවා කථං දෙසෙති? පඤ්ඤපෙතීති? ආහ.

"අස්සාදදිනවතා-නිස්සරණම්පිවථලංඋපායොව,
ආණත්තිවභගවතො-යොගීනංදෙසනාකාරො"ති.

එවං ත්‍රිඛ්ඛිධෙනදෙසනා, තත්‍රථ කතමො අස්සාදෙ?:-

"කාමං කාමයමානස්ස තස්ස චෙ තං සමිජ්ඣති,
අඩ්ඪාපීළිතමනො හොති ලද්ධා මචෙවා යදිච්ඡති"ති.

අයං අස්සාදෙ. තත්‍රථ කතමො ආදීනවො?:—

"තස්ස චෙ කාමයානස්ස ඡන්දජාතස්ස ජන්තුනො,
තෙකාමා පරිහායන්ති සල්ලවිද්ධොව රුප්පති"ති.

අයං ආදීනවො. තත්‍රථ කතමං නිස්සරණං?:—

"යො කාමෙ පරිවජ්ජෙය්‍ය සප්පස්සෙව පදා සිරො,
සො ඉමං විසත්තිකං ලොකෙ සතො සමතිවත්තතී"ති.

ඉදං නිස්සරණං. තත්‍රථ කතමං ථලං?:—

"ධම්මො හවෙ රක්ඛති ධම්මචාරිං
ඡත්තං මහන්තං විය වස්සකාලෙ,
එසානිසංසො ධම්මෙ සුචිණ්ණෙ
න දුග්ගතිං ගච්ඡති ධම්මචාරී."

ඉදං ථලං. තත්‍රථ කතමො උපායො?:—

"සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චාති යදා පඤ්ඤාය පස්සති,
අථ නිබ්බින්දති දුක්ඛෙ එස මග්ගො විසුද්ධියා"ති.

අයං උපායො. තත්‍රථ කත්මා ආණත්තී?:—

"වක්ඛුමා විසමානීව විජ්ජමානෙ පරක්කමෙ,
පණ්ඩිතො ජීවලොකස්මිං පාපානි පරිවජ්ජයෙ"ති.

අයං ආණත්ති. එවං ඡබ්බිධා, භගවතො දෙසනාති. එවං නානානයෙහි ධම්මං දෙසෙන්තො සො භගවා කාමදුතා අහොසි ඉච්ඡිතපත්ථිතදුතා. යො යං ඉච්ඡති? තස්ස තං දෙති. කථං? තිසතජ්ඣත්තභාවයොජනසතපරිමාණෙසු අනෙකමජ්ඣිමමහාමණ්ඩලෙසු චාරිකං චරන්තො ධම්මභෙරිං පහරන්තො ධම්මසඞ්ඛං ධමෙන්තො ධම්මධජං උස්සාපෙන්තො සීහනාදං නදන්තො ධම්මචක්කං පවත්තෙන්තො උත්තමං සච්චරසපානං පායෙන්තො බොධනියකමලාකරං විබොධෙන්තො කෙසඤ්චි සරණාගමනං දදන්තො කෙසඤ්චි පඤ්චසීලං පබ්බජ්ජං උපසම්පදං දදන්තො කෙසඤ්චි රූපාරූපජ්ඣානං කෙසඤ්චි විපස්සනාමග්ගඵලනිබ්බානං දදන්තො සකලලොකෙ සාසනං පත්ථරිති. එවමනෙකධා භගවා සානුසයං අනඞ්ගභඞ්ගං අකාසීති දස්සෙත්වා ඉදානි න සො අත්තනොයෙව අනඞ්ගභඞ්ගං අකාසි යෙව වචනකරා? තෙසම්පි අනඞ්ගභඞ්ගං අකාසීති දස්සෙන්තො අව්‍යපෙතාද්‍යන්තයමකමාහ **රවෙ රවෙ රො රයිමා රවෙ රවෙති.** ආදිං. තත්ථ රවෙ රවෙරොති රවෙ අවෙරොති පදච්ඡෙදො. රවෙ ඵරුසවචනෙ අවෙරො වෙරරහිතො ජිනො. කස්ස කීදිසෙ රවෙති? අභිමාරස්ස වසවත්තිමාරස්ස වෙරවජ්ජිතෙ රවෙ. තත්ථ විවිධං විරුද්ධං විසභාගං වා රවං විරවං. ඵරුසවචනං විරවෙන නිබ්බත්තං වෙරවං, මාරයුද්ධං. අභිමාරස්ස වෙරවං අභිමාරවෙරවං, තස්මිං අභිමාරවෙරවෙ රවෙ අවෙරො ජිනො අවෙදෙසි ජානාපෙසි. කෙ අවෙදෙසි? ත්‍යත්‍රාහ:—**රවෙරවෙ වෙරවිවෙ භෙරාවෙරවෙති** තත්ථ රවෙරවන්ති වත්තබ්බෙ නිග්ගහීතලොපො. වෙරෙදුව වෙරෙරිවා තිසංහිතා. රවිනො ඊරං කම්පනං රවෙරං. වෙරෙ රාහුම්හි ආගතෙ රවෙරං ඉව සූරියස්ස කම්පනං විය. භෙරවෙ රවෙති ආපායිකාදීහි දුක්ඛෙහි භයජනිතකරවෙ දෙවමනුස්සෙ. පුනපි කීදිසෙ? ත්‍යාහ:— **රවෙ රවෙ සුදිතගාරවෙරවෙති** තත්ථ රවෙරවෙති භගවතා වුත්තවුත්තපාවචනෙ සුදිතගාරවෙරවෙති සුට්ඨු උදිතගාරවෙ රවෙ "දෙසෙතු භන්තෙ! භගවා ධම්මං. දෙසෙතු සුගතො ධම්මං. සත්තො හිතාය සුඛාය භවිස්සතී"ති එවං අභිවිය ගාරවෙරවෙ සාධුකාරවචනෙ විනෙතබ්බෙ දෙවමනුස්සෙ අවෙදෙසි. ඉදානි කිං අවෙදෙසිත්‍යාහ:– **රවෙ රවෙදෙසි ජිනොරවෙරවෙති** තත්ථ රවෙ අවෙදෙසි රවෙරවෙ දෙසීති සංහිතා. ජිනො ඔරවෙරවෙ ජිනොරවෙරවෙති සංහිතා- තත්ථ විවිධං විරුද්ධං විසභාගං වා රවං විරවං, මුසාවාදාදි. විරවෙන නිබ්බත්තං වෙරවං. මුසාවාදාදිමූලිකං පාපං. ඉතො ඔරං විරතං ඔරවෙරවං. අකුසලසඤ්ඤිපකං පාවචනං. සො ජිනො තෙ ඔරවෙරවෙ රවෙ තෙ ඉධ එවං වුත්තප්පකාරෙ වෙනෙය්‍යජනෙ අවෙදෙසි. බොධයීති අත්ථො එත්තකං වුත්තං හොති සො අභිමාරවෙරවෙරවෙ අවෙරො ජිනො රා

හුදිතං සුරියං විය අපායභයෙන භෙරව රවෙ වෙනෙය්‍යජනෙ "බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො"ති සුත්වා ආගන්ත්වා ආගන්ත්වා භගවතො වුත්තවුත්තපාවචනෙ ගාරවරවෙ ඔරවෙරවභූතෙ රවෙ අරවෙ දෙසීති. එවං අනෙකාකාරෙන භගවතො සානුසයං අඞ්ගභඞ්ගං වණ්ණෙත්වා ඉදානි අනුපාදපරිනිබ්බානං වණ්ණෙන්තො පටිලොමයමකමාහ:— **ලොකායාතනයාතාලොති** ආදිං. තත්‍ථ යාතොති වත්තබ්බෙ ඔකාරස්ස අකාරො. **විසෙසංනානාසංසෙවීති** විසෙසං සෙවීති අත්‍ථො. පටිසෙධප්පටිසෙධකෙන නකාරද්වයෙන කො අත්‍ථොති අතිසයත්‍ථො. යථා නයා ලොකෙ ආයාතො උප්පන්නාණාපරම්පරාය ආගතො බොධිසත්තකාලෙ ච බුද්ධභූතකාලෙ ච අත්තහිතපරහිතකිරියාය අතිවිය විසෙසං සංසෙවී භජිති. තථා නයා ලොකාතො යාතකාලෙ ගතකාලෙ පරිනිබ්බුතකාලෙපි විසෙසං අතිවිය සංසෙවී. යාව පඤ්චවස්සසහස්සං දෙවමනුස්සානං සුඛාවහො අහොසීති. ඉදානි එවරූපස්ස භගවතො සරණං ගච්ඡාමීති දස්සෙන්තො පුනපටිලොමයමකමාහ **රාජරාජෙත්‍යාදිං**:— තත්‍ථ පටිලොමයමකත්තාව අනත්තක්ඛරතො පටියායපරිවත්තෙත්වා වාචෙන්තෙපි තදෙවත්‍ථො හොති. තත්‍ථ රාජූනං අධිරාජා රාජරාජා. රාජරාජභාවෙන ලද්ධොයසො රාජරාජයසො. තෙන උපෙතො බුද්ධගුණොරාජරාජයසොපෙතො. සොයෙව අනඤ්ඤසාධාරණත්තා විසෙසොතිරාජරාජයසොපෙතවිසෙසො තං මයා රචිතා අක්ඛරපදවාක්‍යසම්බන්ධවසෙන කතං ජිනාලඞ්කාරං. **සාමගං චිරසංසෙවීති** එත්‍ථ සාමඤ්ඤති සාමිනිවත්තබ්බෙ සමකරණක්ඛණත්‍ථං ඉකාරස්ස අකාරො චිරංසසෙවනමස්සාති චිරසංසෙවී. චිරසංසෙවී ච සො තපො චාති චිරසංසෙවිතපො. තං අස්ස අත්‍ථීති චිරසංසෙවිතපො. භගවා. තං චිරසංසෙවිතපං භගවන්තං. **සාමගෙසොජරාජරාති** එත්‍ථ තපං එසො යං අජරං ආඅජරාති පදච්ඡෙදො. තත්‍ථ එසොති එසො ජිනාලඞ්කාරකාරකො අහං. යං සද්දො පඨමපාදෙන සම්බන්ධං ගච්ඡති. අජරන්ති අජිණ්ණං නවං කත්වාති කිරියවිසෙසනං. ආඉතිඅභිවිධිමානෙති. නත්‍ථි එතස්ස ජරාති අජරං නිබ්බානං. ආජරාති පඤ්චමී. තස්මා ආඅජරං, යාවාහං නිබ්බානං පාපුණාමි? තාවාති අත්‍ථො; ඉදමෙත්‍ථ පදසාධනං. ඉදානි අත්‍ථො රාජරාජයසොපෙතන්ති තයො මානුසිකදිබ්බවිමුත්තිසෙතවජ්ජෙත්වා උස්සාපෙත්වා කොටිසතසහස්ස චක්කවාළෙ ආණාචක්කං පවත්තෙත්වා ලද්ධබුද්ධරජ්ජතාය යථා බුද්ධගුණාධිගතො සබ්බසත්තානං ඉස්සරියභාවෙන ච "ඉතිපි සො භගවා අරහ"න්ති ආදිනා, ප්පවත්තගුණකිත්තිසද්දානො ච යසො අස්ස අත්‍ථීති. සොව අනඤ්ඤසාධාරණත්තා විසෙසො. ඉති මයා ජිනාලඞ්කාරං කරොන්තෙන යං

රාජරාජයසොපෙතවිසෙසං රවිතං? **තෙන** පුඤ්ඤේන **යාවාහං නිබ්බානං පාපුණාමි, තාව** අජරං **භවං** **කත්වා** **තං** විරසංසෙවිතපදං **භගවන්තං සරණං** යාමි ගච්ඡාමි. **තස්ස මෙ කොචි අන්තරායො මා හොතූ** ති අයං **සරණාගමනත්ථො.** කථං පත්ථනා? **යථා** වුත්තෙන පුඤ්ඤබලෙන **යාවාහං නිබ්බානං** පාපුණාමි? **තාවජරාජිරාජියං** අජ්ජ අජ්ජාති **භවං** භවං **කත්වා** **තං** තෙන **භගවතා** විරසංසෙවිතපදං **එසො** අහං **යාමි.** අධිගච්ඡාමි. **පාපුණාමි.** **තස්ස මෙ** ඉ කොචි **පටිපත්ති අන්තරායො** හොතූති **පත්ථෙති.** එවමෙතෙකධා **අනඛගඛඛං** වණ්ණිතං **ඉදානිස්ස** වොමිස්ස කගුණං සංවණ්ණනත්ථං ව්‍යඤ්ජනවසෙන දුඤ්ඤරබන්ධනං දස්සෙතුමාහ ආකඛ්ඛාකඛ ඉච්චාදිං. **තත්ථ** ධම්මි වසෙන **සරණියමං** ඉධ **නත්ථි.** ඨානවසෙන **එකඤානිකා** ගාථා හොති.

තත්ථ ආකඛ්ඛාකඛ ඉති ආකඛ්ඛාපටිබඛ්ධානාවරණඤ්ඤණසඛ්ඛාතෙ අක්ඛං ඉන්ද්‍රියං **යස්ස** සො ආකඛ්ඛාක්ඛො. හො! ආකඛ්ඛාකඛ! ඉති ආලපනං. **අකඛ්ඛාඛගතෙ** ති " කඛ්ඛාවිවෙජ්ජක ලක්ඛණානුව්‍යඤ්ජනසමන්නාගතසරීර! **කඛ්ඛාගඛගාගතකාති** පබන්ධුප්පත්තියං කඛ්ඛාසඛ්ඛාතා යාගඛගා? **තස්සා** අභාවනාගතක! **කඛ්ඛාගාගතකකඛ්ඛාක** ඉති යෙ කඛ්ඛාගාගිඛනා? බුඛාදිසු සංසයාගතිනො? **තෙසං** කඛ්ඛාසවිනාසක! **හාහාකඛ්ඛාකඛංකඛාති** හාහාති බෙදසුවානෙ හො සුගත! **සො** ත්වං ආකඛ්ඛාපටිබඛ්ධවුත්ති අනාවරණඤ්ඤණො. " **අයං** එකහෙතුන බුඩො " ති ඤ්ඤපකෙති ලක්ඛණෙති සමන්නාගතො. මඟඤ්ඤණෙන කඛ්ඛාගඛගං විසොසෙත්වා ඨිතො. නානානයදෙසනාය පරෙසමපි කඛ්ඛා ඡිඳිත්වා ඨිතො. එවරූපෙ තයි කඟං කඟනන්ති කුහිං කුහිං සඛ්ඛාරෙ වා විකාරෙවා ලක්ඛණෙ වා නිබ්බානෙ වා පඤ්ඤත්තියං වා කිඤ්චි සංසයං පක්ඛලනං නාම හාහා කථනනු නාම හොති? එකහෙතුන ආකඛ්ඛාපටිබඛ්ධමෙව ඤ්ඤණන්ති අත්ථො. අථවා එවරූපෙ තයි රූපකායෙ වා ධම්මකායෙ වා මඟ කඛ්ඛා නාම හා හා කඟංකඟං පවත්තති? "නත්ථියෙව මෙ භගවති කඛ්ඛා"ති දීපෙති. **කණ්ඨජ්ජක්ඛරෙති** කථායං ගාථා එකවීසා නිකා. **අපගඛෙහාති** අපගතගඛෙහා. පුන බහ ච්ඡ රි ති තො. පුන **අපගඛෙහාති** නපගඛෙහා කායපාගඛිතියාදිරහිතො. **අමොහොති** මොහරහිතො. **මාපමොහාකාති** පරෙසමපි අඤ්ඤානකො අවිසංවාදකත්තා ලොකස්ස කුහනාදිරහිතො සො, **අගගමගගමුවං මොක්ඛන්ති** අරහත්තමඟ්ඝවාරෙන පවිසිතබ්බං නිබ්බානං. **ආහඤ්ඤෙසි. මාහමුහක්ඛමනන්ති** මොහක්ඛමං මොහවඩ්ඩනකං කථං හ කථෙසි, **කණ්ඨකාවත්ථායං** ගාථා විවරිතිකා. **පාපාපපභවංපසසන්ති**

ලාමකඅලාමකං කම්මභවං උපපත්තිභවං තීහි අනුපස්සනාහි විපස්ස නෙන්තා. **පාපාපාපවුගගතෙ**ති උගගතෙ, උපපත්තිතො අථවා උගග තෙ පාකටෙ, පඤ්ඤායිත්තිමා. අථා නඛනාලයා පාපා පාපභවං ගතො අනුපාදාපරිනිබ්බානං පත්තො. කණ්ඨදත්තොවස්ජතො තිවස්සානිකම්මි දං අව්‍යපෙතාදියමකඤ්ච. **කුසලාකුසලං පහසතී**ති කුසලංවඅකු සලංව ඤිතතිරණපහානපරිඤ්ඤයපරිජානනෙන. **කුසලාකුසලෙ ච ජිනි** අරහත්තමග්ගෙන ආලයසමුග්ඝාතමකාසි, සසඤ්ඤාරිකෙසු අනා ලයො තතො වුතො පරිනිබ්බාණං පත්තො. කණ්ඨතාලදත්තො වස්ජත්තා වතුඤ්ඤානිතා අව්‍යපෙතාදියමකඤ්ච. ඉතො අධික ඤ්ඤරෙහි කතං දුක්කරබ්බිතං න හොති. එවං **සරණානවසෙන** එකුත්තරිකං දසෙත්වා ඉදානි **ව්‍යඤ්ජනවසෙන** එකුත්තරිකං දසෙ නෙන්තා ආහ — **නෙතානිනොනනුනානි තානෙනානිති** එත්ථ නො අනානි ඤනා නනලුනානි නඅනෙනානිති පදවෙජ්දෙ. තත්ථ නොති අභාවකං. අනානනොති අනත්තත්‍ත්‍යතාපජ්ජා අස්සාසපස්සාසමත්තං තරෙංඤත්‍ත්‍යතෙ. තා අනානයති නිබ්බානං පාපෙතීති අනානි භගවා තස්ස අනානිනො භගවතො. ඤනානි එකනෙතන ඌනානි අපූරණානි අපූරිතානි. න ඉති පටිසෙධො. අනෙනානිති එත්ථ එනානි දෙසානි ලාමකානි නත්ථි එතෙසං එනානීති අනෙනානි. අදෙසානි අනවජ්ජානි කුසලානි. අයමෙත්ථ පදත්ථො ඉදානි පි ණ්ඩත්ථො. නො අභාවකං අනානිනො ඉස්සරස්ස භගවතො. නන එකනෙතන. ඌනානි අපූරිතානි අසම්පූරණානි. අනෙනානි කුස ලානි නත්ථි. සබ්බෙ ගුණා සම්පූරණායෙවානි අත්ථො. ඉදානි පරපක්ඛෙ වුච්චතෙ:— **නනානිනො, නුනනානෙනානිනුනනනා** ති එත්ථ නඅනානිනො නුනනානි ඌනානි නුනංභඉති පදවෙජ්ද දෙ තත්ථ නඉති නඅත්ථභාවකං අනානිනොති අනත්ත්‍ත්‍යතා පජ්ජ, තා අනා නයති ජීවයතීති අනානි. සො කොචි මහාදෙවො ලොකියානං ඉස්සරො. තස්ස අනානිනො නනානිනො නත්ථි මහාකං ඉස්සරස්ස පරෙසං මිච්ඡාදිට්ඨිකානං ඉස්සරස්ස නුනනා නි නුදිතානි ඛෙමිතානි ඌනානි දෙසානි නුනං එකංසෙනනත්ථි. එවං සපක්ඛපරපක්ඛෙ ඉස්සරෙ ච තෙසං ගුණෙ ච කථෙත්වා ඉදානි "කෙනචි විමුඛෙන භගවතා තුල්‍යො නත්ථි" ති දසෙ නෙතා ආහ;- **තානනනනානනෙනනතොනිතත්ථ** තංඅානනං නඅා නනෙන නොති පදවෙජ්දෙ. ඉදානි පදත්ථො: යස්මා තෙසං ඉස්සරා නං පාපතො නුනතා නත්ථි? තස්මා තෙසං නං ආනනං පකතිමුඛං වා සීලමුඛාදිකං වා මුඛතො නික්ඛමනදෙසනා වා යංකිඤ්චි මුඛං නො අභාකං ඉස්සරස්ස භගවතො ආ ඤනෙන වුත්තපපකාරමුඛෙන සහ

සමං සනතපි. කෙනචිපි කාරණෙන සමං කාතුං මුඛං උපායං නජානිති අත්ථො. නකාරෙන එකවිධසඤ්ඤිනොනායං ගාථා. ඉදානි සකාරරකාරවසෙනායං ගාථා:-සාරසුරාසුරාසුරාරසාරිනි එත්ථ සබ්බමහාජනභාවෙ නසුරාසුරාගහිතා. සුරා ච අසුරා ච සුරාසුරා, තෙ සුරාසුරෙ සාරෙති නිබ්බානං පාපෙති. විවිත්‍රනයදෙසනායඤ්ච සබ්බමං වා සරාපෙතීති සාරි. භගවා. පුනපි කිදිසො? රසසාරරසිස්සරාති රසෙසු සාරො රසසාරො. නවලොකුත්තරරසො. කස්මා? ජරාමරණාභාවසාධකත්තා. සොරසසාරො එත්ථසරිති එත්ථ පරිපූරණණ අත්ථිනිවා රසසාරො, නිබ්බානසඞ්ඛාතස්ස සරා, තස්ස ඉස්සරො, තංසාධිතත්තා ච දෙසකත්තා ච භගවා රසසාරස්සරො නාම. සො කිං අකාසිත්‍යාහ?:- රසසාරරසිස්සරිති සො අත්තනා අධිගතනිබ්බානතාතෙ පරිපූරණ රසසාරභූතෙ රසොසාරි පෙසෙසි ඨපෙසි පටිපාදෙසි. කුතො? සුරාසුරසරසඤ්ඤිරෙනිසුරාසුරසත්තාන සඞ්ඛාතස්ස සරස්ස සිරෙ මත්ථකෙ, තෙ රසිසාරෙ පූරෙසීති අත්ථො. ඉදානි දකාරවකාරනකාරවසෙන තීහි අක්ඛරෙහි ගාථාදෙවානංනත්‍ථුනොදෙවොති:-එත්ථ දෙවානංනත්‍ථුනො දෙවො සක්කො දෙවරාජා. සො යදා භගවා අභිඩම්මං දෙසෙතුං සක්කපුරං ගතො පණ්ඩුකම්බලසිලාසනාභිමුඛො අහොසි? තදා සක්කො 'මම පණ්ඩුකම්බලසිලා' අතිවහති භගවා අතිබුද්ධසරීරො නසොභති වත්‍ය' ති දුම්මනො අහොසි. තං සඤ්ඤායෙතං වුත්තං. දෙවදෙවෙ ඤනඤ්ඤිනොති තොඅම්භාකං දෙවදෙවෙති දෙවාතිදෙවෙ භගවති ඤනඤ්ඤි අසනතුවොා අහොසි කස්මාතිවෙ? වෙදදිඤ්ඤ පඤ්ඤුදුබ්බලභාවෙන ඤනඤ්ඤි. අථ වෙදිඤ්ඤ පඤ්ඤුවනතා භගවතො. වෙදදිඤ්ඤ පඤ්ඤුනුභවන තස්ස ඤඤ්ඤායං ඤුවා සකලං ආසනං පරිවත්‍යාදෙත්වා නිසිනනභාවෙන පරිලඛසංවෙගො සක්කො වෙදෙඤ්ඤවෙදි අත්තනො පඤ්ඤස්ස බුඩ්ඩලං ජානි. ඉදානි දකාරවකාරසකාරනකාරවසෙනවතුරක්ඛරගාථා:-දෙවාසනෙනිපණ්ඩුකම්බලසිලාසනෙ සඤ්ඤනෙනි අත්තනොසාසනෙ සදෙවානත්‍ථ ඉම්නායෙ සබ්බමහාජනතෙ සබ්බෙ ගහිතා. දසසත්‍ථාසත්‍ථනි ඛුණදස්සත්‍ථසඞ්ඛාතං භාජනං දස්සෙසි. ඉතො අධිකක්ඛරෙහි කතං සුකරං හොතීති නත්‍ථගහිතං. ඉදානි සදෙන පරිවත්‍යනිවත්‍යිතත්‍ථෙන පහෙලිකා නාම බන්ධනෙන අත්තනො පරිත්‍යාණං කරොතෙතා ආහ දසත්‍ථාවාගතො සඤ්ඤසදි ආදිං. තත්‍ථ දසහඤ්ඤ දසත්‍ථ අවත්‍ථඤ්ඤ දසත්‍ථාවාති සරූපෙක සෙසවත්‍ථුසමාසො. දසත්‍ථනත්‍ථිදත්‍ථා. දසත්‍ථාවාති ඔවත්‍ථවත්‍ථ. දසත්‍ථාවාගතොති දත්‍ථෙත්‍ථාවත්‍ථජෝ. සංඤ්ඤසදි නාමො, කො සොනි? බුද්ධොති අයං නාමො. අඛිලස්ස ලොකස්ස තමදෙ රජිති සො බුද්ධො අඤ්ඤසාති මොහෙන අභිභූතස්ස සකලලොකස්ස තමදෙ තත්‍ථ අදෙ මොහන්ධකාරවිනාසකො පුරිසො අත්ථි වා පුණ්ණඤ්ඤිකොති අත්ථිමො

අරිසපුණ්ණලො අරහං සම්මාසම්බුද්ධො ආපුණ්ණසඞ්ඛපෙපා පරිපුණ්ණ ඡඩ්ඩාසයො පාතු රක්ඛතු. කථං? අනඤ්ඤසු යො අඤ්ඤසු න හොති? සො සයමෙව. තථා පාතුති අධිප්පායො. කිඤ්චිසං කත්වා පාතුති? ආහ:— අනඤ්ඤදිවාති අනඤ්ඤං විය සයා අනඤ්ඤසු හොති? සො සය මෙව තස්මා අත්තානං විය. තථා භගවා සසං විතරාගොව? බුද්ධොව? එවං අත්තනො සරණගතංමයම්පි විතරාගං සබ්බඤ්ඤුබුද්ධං කත්වා පාතු? යාව හං බුද්ධො භවාමි? තාවම්ම වා මමසම්මාපටිපත්තියා වා බුද්ධානු භාවෙන මා කෙ වි අන්තරායො හොතු. යථා නහොති? තථා පාලෙ තුති අධිප්පායො. එවං බුද්ධගුණං එකනතිකනති වත්වා "තෙන සම න්නාගතො භගවා විදූ සබ්බඤ්ඤු බුද්ධො යෙවානි තස්ස සංසයො න කාතබ්බො"ති නිවාසාපෙතො ආහ එකන්තනමොති ආදිං. තස්ස සදත්ථපරායනති අත්තහිතපරහිතසාධනෙ මහුස්සාහො. හනමාර බලානි බඤ්ඤිලෙසාභිසඞ්ඛාර මච්චුදෙවපුත්තසඞ්ඛාත මාරබලවි ඥිං සනෙන. කිං වුත්තං හොති? සො නිබ්බානජ්ඣාසයො මහාපුරිසො එකන්තනමනව මහාකරුණාබලෙන අත්තහිත පරහිතසාධනත්ථං පාරමිතා පූරෙසි. තෙන පාරමිතාබලෙන බොධිපල්ලඞ්කෙ නිසීදි තාපඤ්චපි මාරාරදසොජිනි. තෙන මාරවිජයබලෙන සුවිසුද්ධං සම්මා සම්බොධිං එකන්තනෙව අලභිත්ථාති අත්ථො. යස්මා තස්ස හෙතුම්හි වා ඵලෙව. කිලෙසපහානෙ වා පටිවිඛගුණෙ වා සංසයො නත්ථි? ත ස්මා තදත්ථපසා ගාථා අසංසයගාථා නාම හොතීති. අබ්භන්තරානඞ්ග භඞ්ගං.

එවං අනඞ්ගභඞ්ගං කත්වා ගත්තත්තා කතකිච්චං දස්සෙන්තො ආහ:—

ඛරගිරිගොරගිරිතපාසඩෙමා
ජනතනන සඤ්ජනනහසෙන ගත්තා,
අනොමගිරිමහි අනොමසෙනො
අනොමපඤ්ඤමුපාගතො සො.

නිරාමිසං පිතිසුඛං අනුපමා
අනුප්පිතෙ 1 අඛවනෙ අලත්ථ,
සරූපසොභාය විරූපසාභං
සරාජකං 2 රාජගහං කදාචි.

තතො අලාරුද්දකතාපසානං
ඛොණෙන 'සත්‍යුත්තමතො විභාය,
මහාපධානා ගුරුවෙල 3 භූමිං
ගතො සිඛාපත්තමනාසිදත්ථකරං.

1 අනුප්පිතෙ-කත්ථි 2 සරාජිකං—කත්ථි 3 පධානජ්ඣුරුවෙල—මිරම්ම

න කාමතො නෙවනිඤ්ඤරමතා
සබ්බඤ්ඤුතා සික්ඛති [illegible]
[illegible] ධම්ම [illegible] සුබොධං.

තත්ථ **ඔරෝහිනොති** පාසාදතො ඔතරිතො. **ඔරොහිනපාපධමෙමාති** ඡඩ්ඩිතපාපධමෙමා. **ජිනෙනාති** [illegible] ජිනෙනෙන අමචෙචන කප්පිතඅසසපිට්ඨිතො ගණ්හා **නිරාමිසමපීති** සුඛනති තයිං තත්තතාහෙ කිඤ්ඤිහොජනං අභුඤ්ජිත්වා පබ්බජිතාපීති සුඛෙනෙවවිනිතාමෙසි. **සරූපසෙසාතාඝාති** අත්තනො රූපසොභාය. සරාජකං සරාජගහං විරූපසෙහං විය අකාසි. **නකාමතොති** ආදීසු න කාමසුඛලලිකානුයොගතො **නෙවනිඤ්ඤරමතාති** න අත්තකිලමථානුයොගතො **සබ්බඤ්ඤුතාති** සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤණං සික්ඛති. අථ ඛො "මජ්ඣිමාය පටිපදාය සික්ඛති"ති ඤත්වා නං පුබ්බ ගුණොලඞ්කතති පුබ්බෙ අත්තනා ජඹුවජ්ඣායාය නිසිදිත්වා ලද්ධ මාධිං භාවෙතුං සුබොධිං සුන්දරං අසසත්ථබොධිරුක්ඛමූලං ආගතො නි අත්ථො. තත්‍රායං ආනුපුබ්බිකථා:— එවං බොධිසත්තො තත්ථෙ ව ඨිතො අනඛිග්ගඛඞ්ගං කත්වා උමමාරෙ ඨපිතපාදං ආකඩ්ඪිත්වා ම තෙතහකුමහනිඛෙගදය විජම්භමානො මකසරසිහරාජා විය කිඤ්චි දෙමනසසමත්තතමපි අකත්වා පිතිසොමනසසජාතො පාසාදතලතොඔ තරිත්වා අසසසස සමීපංගතත්වා තාතකත්ථකං! ඉදානි අජ්ජ එකරත්තිනිමංතා රය. අහං තංනිසසාය බුද්ධොහුත්වා සදෙවකං ලොකං තාරෙසසාමි"ති තතො උලලඞ්ඝිත්වා අසසපිඨිං අභිරුහි. කත්ථකො ගීවතො පට්ඨාය ආයාමතො, අඨාරසහත්ථො හොති. තදනුරූපෙන උබ්බෙධෙන සමන්නාගතො රූපසන්ථානජවබලසම්පත්තො ධොතසඛසදිස වණ්ණො. තතො බොධිසත්තො වරතුරගපිඨිගතො ඡන්නං අසස සස වාලධිං ගාහාපෙත්වා අඩ්ඩරත්තසමයෙ නගරසස මහාවාරං සමප ත්තො. තදුපන රාජා පුබ්බෙව බොධිසත්තසස ගමනපටිසෙධන ත්ථාය වීසු වාරකවාටෙසු එකෙකං පුරිසසහසසෙහි විවරිතබ්බං කා රෙත්වා බහු රාජපුරිසෙ ආරක්ඛත්ථාය ඨපෙසි. බොධිසත්තො පන පුරිසගණනාය දසකොටිසහසසබලං ධාරෙති. හත්ථිගණනාය කො ටිසහසසබලං ධාරෙති. තසමා සො විනෙහාසි:— සදිවාරං නවිවරී යති? අජ්ජකත්ථකස්ස පිඨෙ නිසිනෙනෙව වාලධිං ගහෙත්වා ආග තෙන ජිනෙනෙනසදධිංගෙව අසසං ඌරුමහි නිපජ්ජිත්වා අට්ඨාරසහ ත්ථං පාකාරං උප්පතිත්වා අතික්කමෙය්‍ය"නි. කත්ථකොපි විනෙහාසි:— "යදිවාරං න අවාපුරියති? යථා සුඛෙන නිසිනානං සාමිපුත්තානඤ්ච

වාලධිගහිතකඤ්ඤකඤ්ච ගහෙත්වා උපපත්තිත්වා අට්ඨාරසහත්ථං පාකාරං අතික්කමිත්වා ගච්ඡ මි"ති. ඉමිනාපි යස්මා පඤ්ඤත්තා හත්ථිනා බලං ධාරෙති? තස්මා සොපි විනෙතසි:— "යදිවාරං නඅවාපුරියති? සාම්පුත්තං ඛත්තෙ නිසීදපෙත්වා අස්සං කචෙජ්ජන පුටභත්තං විය ගහෙත්වා ඉමං අට්ඨාරසහත්ථං පාකාරං උල්ලඞ්ඝිත්වා අතික්කමෙය්‍ය" නති. වාරෙ අධිවත්ථා දෙවතා වාරං විවරිංසු. තස්මිං ඛණෙ මාරො පාපිමා "මහාසත්තං නිවත්තෙස්සාමි"ති ඛගහත්ථො ආගන්ත්වා ගගනථලෙ ඨත්වා ආහ: —

"මානිකඛම මහාරාජ! ඉතො තෙ සත්තමෙ දිනෙ,
දිබ්බානි චක්කරතනං අඩ්ඩා පාතුභවිස්සති

චිසහස්ස පරිත්තදීපපරිවාරානං චතුන්නං මහාදීපානං රජ්ජං කරිස්සසි. නිවත්තනිවත්ත මාරිසා" ති. මහාපුරිසො ආහ. "කොසි ත්වං" ති? "අහං වසවත්තී"ති.

"මාර ජානාමහං මඤ්ඤං චක්කස්සපන සම්භවං,
අනත්ථිකොහං රජ්ජෙන ගච්ඡ ත්වං මාර! මා ඉධ.
සකලදස සහස්සම්පි ලොකධාතුමහම්පන,
උන්නාදෙත්වා භවිස්සාමි බුද්ධො ලොකෙ විනායකො"ති.

සො තත්ථෙවන්තරධායි. මහාපුරිසො එකූනනිංසවස්සකාලෙ ගත්ථගතං චක්කවත්තිරජ්ජං ඛෙලපිණ්ඩං විය අනපෙක්ඛො ඡඩ්ඩෙත්වා චක්කවත්තිසිරිනිවාසභූතා රාජභවනා නික්ඛමිත්වා ආසාළිපුණ්ණමාය උත්තරාසාළ්හනක්ඛත්තෙන වත්තමානෙ නගරතො නික්ඛමිත්වා නගරං අපලොකෙතුකාමො අහොසි. තස්ස විතක්කසමනන්ත රමෙව කුලාලචක්කං විය සො භූමිප්පදෙසො පරිවත්ති. යථාසීතො ව මහාපුරිසො කපිලපුරං දිස්වා තස්මිං භූමිප්පදෙසෙ කත්ථකනිවත්ත නවෙනියවත්ථානං දස්සෙත්වා ගන්තබ්බමග්ගාභිමුඛං කත්ථකා කත්වා පායාසි දෙවතානං මහාසක්කාරෙන උළාරෙන සිරිසමුදයෙන. තදා මහාසත්තෙන ගච්ඡන්තෙන තස්ස පුරතො දෙවතා සට්ඨිඋක්කාසහස්සානි ධාරයිංසු. තථා පච්ඡතො සට්ඨි. දක්ඛිණපස්සතො සට්ඨි. වාමපස්ස තො සට්ඨිඋක්කාසහස්සානි ධාරයිංසු. අපරා දෙවතා සුරභිතුස්සුමමාලාදාමවණ්ණ චුණ්ණචාමරධජපතාකාදීහි සක්කරොන්තියො පරිවාරෙත්වා ආගමිංසු. දිබ්බානි සඞ්ගීතානි අනෙකානි තූරියානි වජ්ජිංසු. ඉමිනා සිරිසමුදයෙන ගච්ඡන්තො බොධිසත්තො එකරත්තෙන නෙව තීනි රජ්ජානි අතික්කමම නිංසයොජනිකං මග්ගං ගන්ත්වා අරුණුග්ගමනවෙලාය අනොමානදීතීරං සම්පාපුණි. අථ බොධිස

නෙතා පුච්ඡිංසු ඨත්වා ඉන්නා පුච්ඡි "කිං නාමායං නදී"ති. "අනොමා නාම දෙවතා!". "අම්හාකම්පි පබ්බජ්ජා අනොමා නාම භවිස්ස, තී"ති පණ්ණිධිං අකාසි. සුද්ධොදනෙන අසස්ස සඤ්ඤමදාසි අසෙසා උලලඞ්කිත්වා අලංකාරසලාකභත්තාරාය නදියා උපරිමතීරෙ අඨාසි. බොධිසත්තො අස්සපිට්ඨිතො ඔරුය්හ මුත්තාරාසිසදිසෙ වාලුකාපුලිනෙ ඨත්වා ඉන්නං ආමන්තෙසි:— "සම්ම! ඉන්න! ත්වං මයහං ආභරණානි චෙව කණ්ඨකඤ්ච ආදාය ගච්ඡ. අහං පබ්බජිස්සාමි"ති. ඉන්නො "අහම්පි දෙව! පබ්බජිස්සාමි"ති ආහ. "නලබ්භා තයා පබ්බජිතුං. ගච්ඡෙව ත්වං"ති තික්ඛත්තුං නිවාරෙත්වා ආභරණානි චෙව කණ්ඨකඤ්ච පටිච්ඡාදෙත්වා විනෙතසි:— "ඉමෙ මයහං කෙසා සමණසාරුප්පා නහොන්ති. තෙ ඛග්ගෙන ඡින්දිස්සාමි"ති දක්ඛිණහත්ථෙන පරමතික්ඛිණං අසිවරං ගහෙත්වා වාමහත්ථෙන මොලියාසඩ්ඩිං චූලං ගහෙත්වා ඡින්දි. කෙසා වඩ්ඩිතත්තා ඉත්වා දක්ඛිණතො ආවත්තමානා සීසෙ අලලීඩිංසු නෙසංපන කෙසානං යාවජීවං තදෙව පමාණං අහොසි. මස්සුව තදනුරූපං පුන කෙසමස්සුඔහරණකිච්චං මස්ස නාහොසි. බොධිසත්තො සහමොලියා චූලං ගහෙත්වා "සචාහං බුද්ධො භවිස්සාමි ආකාසෙ තිට්ඨතු. තො වෙ භූමියං පතතු"ති ආකාසෙඛිපි. චූලාමණිඛන්ධනං යොජනප්පමාණට්ඨානං ගන්ත්වා ආකාසෙ අට්ඨාසි. අථ සක්කො දෙවරාජා දිබ්බෙන චක්ඛුනා ඔලොකෙන්තො දිස්වා යොජනිකෙන රතනවරගොටකෙන තං පටිග්ගහෙත්වා තාවතිංසභවනෙ තිරියොජනිකං චූලාමණිං චෙතියංනාම පතිට්ඨාපෙසි. යදාහ:—

"ඡෙත්වාන මොලිං වරගන්ධවාසිතං
වෙහාසයා උක්ඛිපි අග්ගපුග්ගලෙ,
සහස්සනෙත්තො සිරසා පටිග්ගහි
සුවණ්ණවරගොටවරෙන වාසවෙ,"ති.

බොධිසත්තො විනෙතසි. "ඉමානි කාසිකවත්ථානි මහග්ඝානි. න මයහං සමණසාරුප්පානී"ති. අථ කස්සපබුද්ධකාලෙ පොරාණසහායො ඝටිකාරො මහාබ්‍රහ්මා එකං බුද්ධන්තරං අවිනාසභාවප්පත්තෙන චිත්තෙන විනෙතසි. "අජ්ජ මෙ සහායො මහාභිනික්ඛමණං නික්ඛන්තො. සමණපරික්ඛාරමස්ස ගහෙත්වා ගච්ඡාමි"ති.

"තිචීවරඤ්ච පත්තො ච වාසි සූචි ච බන්ධනං
පරිස්සාවනෙන අට්ඨෙතෙ යුත්තයොගස්ස භික්ඛුනො"ති

ඉමෙ අට්ඨ සමණපරික්ඛාරෙ ආහරිත්වා අදාසි. බොධිසත්තො තෙ ගහෙත්වා එවං නිවාසෙතබ්බං එවං පාරුපිතබ්බ"

නති සික්ඛාපකෙ ආචරියෙ අසතිපි පුබ්බබුද්ධානං සන්තිකෙ ප
බ්බජිත්වා කතපරිචයත්තා ච ඤත්තිමහන්තතාය ච නිවාසනං
විවරං නිවාසෙත්වා තස්සුපරි කායබන්ධනං බන්ධිත්වා පාරුපනං
එකංසං පාරුපිත්වා සංඝාටිං අංසෙ කත්වා පත්තං ඨපිකාය අංසෙ ල
ග්ගෙත්වා නිවත්තිත්වා සාටකං ගහෙත්වා "සචෙ එකන්තෙන බුද්ධො භවි
ස්සාමි? ඉමං සාටකං ආකාසෙ තිට්ඨතු. නොචෙ? භූමියං පතතු"න්ති
ආකාසං ඛිපි. තං මහාබ්‍රහ්මා ගහෙත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ වාදසයො
ජනිකෙ දුස්සථූපෙ පතිට්ඨාපෙත්වා පූජමකාසි. එවං මහාපුරිසො
පබ්බජිත්වා සංවරත්ථාදීනං කත්වා "ඉජ්ජතා මම වචනෙන මාතාපිතු
න්නං ආරොග්‍යං වදෙහි"න්ති වත්වා උය්‍යොජෙසි. තතො ඉන්නා
මහාපුරිසං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි. කණ්ඨකො පන
ඉනෙනාන්තරෙ මන්තය මානස්ස බොධිසත්තස්ස වචනං සුණන්තො
"නත්ථිදානි පුන මයා සාමිනො දස්සන"න්ති චක්ඛුපථමස්ස විජහ
න්තො විජහන්තො වියොගදුක්ඛමධිමාසෙතුමසක්කොන්තො හදයෙ
න ඵලි, තෙන කාලං කත්වා සුද්ධාවාසභවනෙ තාවතිංසභවනෙ
කණ්ඨකො නාම දෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. ඉන්නාය පඨමං ඒ
කොව සොකො අහොසි. සො කණ්ඨකස්ස කාලකිරියාය දුතියෙන
සොකෙන පීළියමානොරොදන්තොපරිදෙවන්තො දුක්ඛෙන අගමාසි.
බොධිසත්තොපි විහාරාය රත්තියා පබ්බජිත්වා තස්මිංයෙව පදෙසෙ
අනුපියං නාම අම්බවනං අත්ථි. තත්ථ ආහාරසෙවනෙන විනාසත්තාහං
පබ්බජ්ජාසුඛෙන වීතිනාමෙත්වා තතො සලිලධරසමයෙ විය පසන්නිතර
ජො සජ්ඣාපපභානුරඤ්ජිතසරදසමය පරිපුණ්ණරජ්ජිකතරාවිය කා
සාවවරසංවුතො එකොපි අනෙකජනපරිවුතො විය විරොචමානො
ත වනවාසිමිගපක්ඛිනං නයනාමතපානම්ව කරොන්තො එකචරො
සීහො විය නරසීහො මත්තමාතඞ්ගවිලාසගාමි සත්ථා සෙණ්ඨො
විය වසුන්ධරං පාදතලෙහි එකදිවසෙනෙව තිංසයොජනිකං මහා
ගඞ්ගා උත්තුඞ්ගතරඞ්ගහඞ්ගාභිරාමංගඞ්ගං නදිංඋත්තරිත්වා ජිතවර
රුවිරරාජගහං රාජගහනාම අතිමනොහරං නගරං පවිසිත්වා ස
පදානං පිණ්ඩාය චරි. සකලං පන තං නගරං බොධිසත්තස්ස රූපද
ස්සනෙන ධනපාලෙනපවිට්ඨනගරං විය අසුරිඳුන පවිට්ඨදෙව
නගරංවිය ච බොහමගමාසි. පිණ්ඩාය චරණෙන මහාපුරිසෙ නග
රවාසිනො මනුස්සා මහාසත්තස්ස රූපදස්සනෙන සඤ්ජාතපීතිසො
මනස්සා විම්භිතා බොධිසත්තස්ස රූපදස්සනාවජ්ජිතහදයා අහෙසුං.
තෙසං මනුස්සානං අඤ්ඤතරො අඤ්ඤතරං එවමාහ — "කිමොහ!
රාහුභයෙන තිගුළභාරණ්ජලො ප්‍රණාමවසෙන මනුස්සලොකමාග
තො"ති. තමඤ්ඤෙ එවමාහ: — "කිං කථෙසි? සමමා! කදාහාම

තයා පුණ්ණවල්ලි, මනුස්සලොකමාගතො දිට්ඨපුබ්බො?. නනු එස කුසුමකෙතුනාම දෙවො වෙසන්තරමාගය අම්හාකං මහාරාජස්ස ච වඤ්ඤකරාජනානඤ්ච කීළාවිහාරං දිස්වා කීළිතුකාමො ආගතො" ති?. තමඤ්ඤු හසිතං කත්වා එවමාහ:— කිමෙහා! තවං උම්මත්ත කොසි? නනු කාමො ඉස්සරකොපහුතාසනපරිදඩ්ඩසරීරො? එවරූ පො සුරපති දසසතනයනො එසො අමරපුරසඤ්ඤය ඉධාගතො" ති. තමඤ්ඤු ඊසකං හසිත්වා "කිං වදසි? පුබ්බාපරවිරොධකං. කුතො පනස්ස දසසතනයනානි? කුතොවජිරං? කුතො එරාවණො? අඩ්ඩ බ්‍රහ්මා එස බ්‍රාහ්මණ ජනං පමත්තං ඤත්වා වෙදවෙදඞ්ගාදිසු නිපජ්ජනත්ථාය ආගතො" ති. සබ්බෙපි අපසාදෙත්වා අඤ්ඤු එවමාහ:— "නෙවායං පුණ්ණවල්ලි. න ච කාමො. නාපි දසසතනය නො. නත්වාපි බ්‍රහ්මා. අඩ්ඩ සබ්බලොකනායකො සත්ථා. එස අත්ත රියමනුස්සො" ති එවං සල්ලපන්තෙසුයෙව නාගරෙසු රාජපුරිසා ගන්ත්වා තං පවත්තිං රඤ්ඤු බ්බිම්බිසාරස්ස ආරොචේසුං. "දෙව! දෙවොනුබ්බා ගන්ත්වා වා නාගරාජා වා යක්ඛා වා කොනුවා අ මහාකං නගරෙ පිණ්ඩාය චරති" ති. රාජා තං සුත්වා පාසාදතලෙ ඨත්වා මහාපුරිසං දිස්වා අත්තරියබ්භූතචිත්තජාතො රාජපුරිසෙ ආ ණාපෙසි. "ගච්ඡථ භනෙ! වීමංසථ. සචෙ ස අත්තනුස්සො භවිස්ස ති? නගරා නික්ඛමිත්වා අන්තරධායිස්සති. සචෙ දෙවතා භවිස්සති? ආකාසෙන ගච්ඡිස්සති, සචෙ නාගරාජා භවිස්සති? පඨවියං නිමු ජ්ජිත්වා ගච්ඡති. සචෙ මනුස්සො භවිස්සති? යථාලද්ධං භික්ඛං පරිභුජි ස්සති" ති. මහාපුරිසොපි සන්තින්ද්‍රියො සන්තමානසො රූපසොභාගජ නනයනානි ආකඞ්ඛන්තො විය යුගමත්තං පෙක්ඛමානො මිස්සකහ ත්තං යාපනමත්තං සංහරිත්වා පච්ඨාවාරෙනෙව නගරා නික්ඛමි ත්වා පණ්ඩවපබ්බතච්ඡායාය පුරත්ථාභිමුඛො නිසීදිත්වා පංතත ආහා රං පස්සි. පුබ්බෙ සුධාභොජනසදිසං ආහාරං පරිභුත්තස්ස තං මි ස්සකාහාරං දිස්වා මහන්තං පටිකූලං අහොසි. තතො තත්ථවිධ පටිකූලසඤ්ඤං මණ්ඩිත්වා කත්වා පච්චවෙක්ඛිත්වා නිබ්බිකාරො ආහාරං පරිභුඤ්ජි. අයං පනාහාරපරිභොගො පබ්බජ්ජාය අඨමෙදිවසෙති ජා නිතබ්බො. තතො රාජපුරිසා ගන්ත්වා තං පවත්තිං රඤ්ඤු ආ රොචෙසුං. තතො දූතවචනං සුත්වා මාගධාධිපති රාජා බ්බිම්බිසාරො බොධිසත්තගුණසවණෙනෙව සඤ්ජාතදස්සනකුතූහලහදයො භව ගත නගරතො නික්ඛමිත්වා පණ්ඩවපබ්බතාභිමුඛොව ගන්ත්වා යා නා ඔරුය්හ බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තෙන කතානුඤ්ඤු නිසිදිත්වා බොධිසත්තස්ස ඉරියාපථෙ පසිදිත්වා නාමගොත්තං පුච්ඡි ත්වා බොධිසත්තස්ස සබ්බං ඉස්සරියං නිය්‍යාදෙසි. බොධිසත්තො

"මයහං මහාරජ! වත්ථුකාමෙහිවා කිලෙසකාමෙහි වා අත්ථො නත්ථි. අහඤ්ච පරමාභිසම්බොධිං පත්ථයන්තො නික්ඛන්තො"ති ආහ. රාජා අනෙකපපකාරං යාචන්තොපි තස්ස විත්තං අලභිත්වා "අඩ්ඩා බුද්ධො භවිස්සති. බුද්ධභූතෙන පන තයා පඨමං මම විජිතං ආගන්ත බ්බ"න්ති වත්වා නගරං පවිට්ඨො.

අථ රාජගහං වරරාජගහං
නරරාජවරෙ නගරන්තගතෙ,
ගිරිරාජවරෙ මුනිරාජ වරො
මිනරාජගතො සුගතොපි ගතො.

බොධිසත්තොපි ඛො අනුපුබ්බෙන චාරිකං චරමානො ආලාර කඤ්ච කාලාමං උද්දකඤ්ච රාමපුත්තං උපසඞ්කමිත්වා සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා " නායං මග්ගො බොධායා" ති තම්පි සමාපත්තිභාව නං අනලං කරිත්වා පධානං පදහිතුකාමො උරුවෙලං ගන්ත්වා "රම ණීයො වතායං භූමිභාගො"ති තත්ථ වාසං උපගන්ත්වා මහාපධානං පදහි. ලක්ඛණපරිගණ්හකබ්‍රාහ්මණානං චත්තාරො පුත්තා කොණ්ඩ ඤ්ඤබ්‍රාහ්මණොව පඤ්ච පබ්බජිතා ගාමනිගමාදීසු භික්ඛාය චරන්තා තත්ථ තං බොධිසත්තං සමාපාපුණිංසු. අථ නං ඡබ්බස්සානි මහාපධානං පදහන්තං " ඉදානි බුද්ධො භවිස්සති. ඉදානි බුද්ධො භවිස්සති"ති පරි වෙණසම්මජ්ජනාදිකාය වත්තපටිපත්තියා උපට්ඨහමානා සන්තික්ඛිත්ත රා අහෙසුං. බොධිසත්තොපි " කොටිපත්තං දුක්කරං කරිස්සාමි"ති එකතිලතණ්ඩුලාදීහිපි වීතිනාමෙසි. තදෙවං වෙදිතබ්බං:—මහාපුරි සො පඨමං තාව සෙනානි නිගමං පවිසිත්වා පිණ්ඩාය චරිත්වා මෙත්තං භාවෙන්තො කාලං වීතිනාමෙත්වා " කිමෙම ඔළාරිකාහාරසෙවනෙ නා"ති තම්පහාය පවත්තතථලභොජනෙන යාපෙති. තතො බොධිං අලභන්තො " ඉදම්පි ඔළාරිකඤ්ච පලිබොධමෙවාති යස්මිං රුක්ඛෙ නිවසති? තස්මිං සයම්පතිතඵලං පරිභුඤ්ජන්තො න තාව බොධිං පාපුණාති. අථ මහාපුරිසො "කිමෙම ආහාරසෙවනෙන? සබ්බසො ආහාරං වජ්ජෙමි"ති චින්තෙසි. තතො දෙවතා සචෙ සිද්ධත්ථ! සබ්බ සො ආහාරං නභුඤ්ජසි? ලොමකූපෙහිපි තෙ ඔජං අන්තොසරීරං පවෙසෙමා"ති වදිංසු. තතො මහාපුරිසො සචෙ අහං ආහාරං සබ්බ සො පරිවජ්ජෙය්‍යං දෙවතා මෙ ලොමකූපෙහි ඔජං පක්ඛිපෙය්‍යුං. තමෙම අස්ස මුසා"ති තතො පසන්තමත්තං කුලත්ථයූසං තථා බදරයූස ඤ්ච පරිභුඤ්ජි. තතො ඝානිපිස්ස කායෙ ච වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණා නි අසිත්‍යනුබ්‍යඤ්ජනානි? තානි අන්තරධායිංසු. සකලසරීරෙ මංස ලොහිතං බිණං. පිට්ඨිකණ්ඩකට්ඨිනි වට්ටිතාවලිමාලාවිය අහෙසුං.

ඵාසුකඨිනි ඔහඟාවිහඟඟානි ගොපානසිසදිසානි සිසවමමං සීසටඨි මහි අලලිසි, නිසිදනවමමං සඞ්කුචිතං. කුවජිවමමං පිඨිකණ්ඩකෙ අලලිසි. සකලසරිරං සලොමංජාතං. හලෙන සිරං පරාමසනතස්ස සිරොරුහානි හලෙසෙව අලලිසිංසු. සො එවං මහනතං දුක්ඛං අනුභවනෙනාපි න එවං විනෙනසි. "කිමෙම ඉමාය දුක්කරකිරියාය සො හං ජිඛ්ඛසසානි එවං දුක්කරං කරොනෙනාපි බොධිඤ්ඤණං නලභාමි. හඤ්ඤං මමගෙහං ගනතා යසොධරාදෙවිපමුඛානි චතතාලීසනාටක සහසසානි ජීවමානකමාතාපිතරො අසීතිඤ්ඤාතිකුලසහසසානි පසෙසයං, දිබ්බභොජනසදිසං සුභොජනං භුඤ්ජිතා වරසයනෙස යෙය්‍යනති එකචිතතමපි නාහොසි. සො එකදිවසං සරිරකිලමථය නිසිදි. සකලසරිරං සුසසිතා මලමගගං සංකුචිතං. ගුදපපදෙසෙ බල වවෙදනා පවතතති. මහාපුරිසො මලකිලවං කාතුං නසක්කොනෙතො මුවජිතො පති. අථෙකා දෙවතා "මතො" ති සඤ්ඤය සුඛොදනමහාර සෙඤ්ඤ සනතිකං ගනතා "තව පුතතො මතො" ති ආහ. අථ රාජා "කිං පන මම පුතතො බුද්ධො හුත්වා මතො" ති. "න බුද්ධො හුත්වා" ති. "අපෙහි දෙවතෙ! මම පුතතො බුද්ධභාවං අපතිවා න මරිසසති" ති තජෙසි, දෙවතා තතෙව නතරධායි. අථ මහාසතතො සඤ්ඤං පටිලභිත්වා උඨාය ගතො, පුනෙකදිවසං විනෙනසි. යනනූනාහං අපපාණකංයෙව ඣායෙය්‍ය'නති අථ සො අසසාසපසසාසෙ සනනිරු මහි. සො නාසිකාය නික්ඛමිතුං අලභනෙතා උභොකණ්ණසොත තො නික්ඛමි. අථ මහාපුරිසො කණ්ණසොතතොපි නික්ඛමනං වා රෙසි. වාතො තතො උගගන්ත්වා සීසමජ්ඣකං පතෙතා. සීසෙයෙව බල වවෙදනා පවතති. සිබරණියා විජ්ඣනකාලොවිය අහොසි. තතො සීසමජ්ඣකං භිජ්ජිත්වා ගනතුං අසක්කොනෙතා නිවතතිත්වා උදරං පා විසි. අනෙනාභොගං ගොවිකතෙතන ඡිඳනකාලො විය අහොසි. එවං මහාපුරිසො අනතරනතරා අපපාණකං ඣානං ඣායනෙතා මහ නතං දුක්ඛං අනුභවීති. තථාපි පඤ්ඤිතං විරියං අසලලීනං. සමාහි තං චිතතං නිවිත්තිතතං. උපඛිතා සති අපපමුට්ඨා. අසාරද්ධා කායො සමාහිතං චිතතං. සො එවං මහනතං දුක්ඛමනුභවනෙනා කිසො අ හොසි දුබ්බණ්ණො. සෙපිසස ත ගොපාලකා වා පසුපාලකාවා? ත දිසවා එවමාහංසු. "කාලො හො සමණො" ති. අථඤ්ඤෙ න කාලො සමණො සමණොමිඛ්ඛුරවජ්ජිති. එවං කාලෙ ගවජ්ජනෙ මාරො පාපිමා සිඛ්ඛත්ථකුමාරස්ස මහනතො වායාමො මහති දුක්කර කිරියා ඛදුවි බුඩ්ඩො භවෙය්‍ය. යනනූනාහං උපසඞ්කමිත්වා ඔවදිත්වා දුක්කරකිරියාය කං අපනෙය්‍ය" ඉති සො ගනත්වා තමත්ථං ආරොචෙ සි. තං පවජ්ජා භගව බුද්ධා හුත්වා භික්ඛූනං ආරොචෙසි. වුත්තං හෙ තං භගවතා:—

"තං මං පධානපහිතත්තං නදිං නෙරඤ්ජරං පති,
විපරක්කම්ම ඣායන්තං යෝගක්ඛෙමස්ස පත්තියා.

නමුචි කරුණංවාචං භාසමානො උපාගමි,
කිසො! තව මසි දුබ්බණ්ණා සන්තිකෙ මරණං තව.

සහස්සභාගො මරණස්ස එකංසො තව ජීවිතං,
ජීවහො ජීවිතං සෙය්‍යො ජීවං පුඤ්ඤානි කාහසි.

චරතො ච තෙ බ්‍රහ්මචරියං අගහිනුත්තස්ස ච ඣායතො,
2 පහූ තං වියතෙ පුඤ්ඤං කිං පධානෙන කාහසි?

තං තථාවාදිනං මාරං භගවා එතදබ්‍රවි
පමත්තබන්ධු! පාපිම! යෙනත්ථෙන 3 ඉධාගතො?

අනුමත්තෙනපි පුඤ්ඤෙන අත්ථො මයහං න විජ්ජති,
යෙසඤ්ච අත්ථො පුඤ්ඤෙන තෙ මාරො වත්තුමරහති.

අත්ථි සද්ධා තථා වීරියං පඤ්ඤා ච මම විජ්ජති,
එවං මං පහිතත්තානං කිං ජීවමනු පුච්ඡසි?.

කාමා තෙ පඨමා සෙනා දුතියා අරති වුච්චති,
තතියා ඛුප්පිපාසා තෙ චතුත්ථී තණ්හා පවුච්චති.

පඤ්චමී ථිනමිද්ධන්තු ඡට්ඨා භීරු පවුච්චති,
සත්තමී විචිකිච්ඡා තෙ මක්ඛො ථම්භො ච අට්ඨමා.

ලාභො සිලොකො සක්කාරො මිච්ඡාලද්ධො ච යො යසො?
යො චත්තානං සමුක්කංසෙ පරෙ ච අවජානති.

ඒසා නමුචි තෙ සෙනා කණ්හස්සාභිප්පහාරිණී
න නං අසුරො ජිනාති ජෙත්වා ච ලභතෙ සුඛං.

ඒසමුඤ්ජං පරිහරෙ ධිරත්ථු ඉධ ජීවිතං
සඟාමෙ මෙ මතං සෙය්‍යො යඤ්චෙ ජීවෙ පරාජිතො"ති

එවං තජ්ජෙත්වා මාරං පලාපෙත්වා විජෙතසි. "යෙ ඉමස්මිං ලොකෙ දුක්කරකිරියං කරොන්ති, තෙ මයා සමා වා හොන්ති. හීනා වා ඉතො උත්තරිතරං දුක්කරං කාතුං සමත්ථො නාම නත්ථි, නායං බොධාය මග්ගො අදුන්නුබ්බො බොධියා මග්ගො යමහං ජම්බුච්ඡායා

---

2 "බහුතෙ" කත්ථචි. 3 "කෙනත්ථෙන"—කත්ථචි.

ය නිසිනෙහා භාවෙසිං? කිඤ්ඤුඛො අහං තස්ස සුඛස්ස භායාමි. අ ඤ්ඤත්‍රඒව කාමෙහි අඤ්ඤත්‍ර අකුසලෙහි ධම්මෙහීති" චින්තෙත්වා තමපන සමාධිං එවං දුබ්බලසරීරෙන නසක්කා භාවෙතුං. හන්දාහං ආහාරසෙවනෙන කායං සන්තපෙත්වා තං සමාධිං භාවෙය්‍ය"න්ති සො පත්තං ඨපිතට්ඨානතො ගහෙත්වා සෙනානි නිගමෙ පිණ්ඩායචරිත්වා ආහාරං පරිභුඤ්ජි. කතිපාහෙනෙව සරීරෙ බලං ගණ්හි. ච තතිංසමහාපුරිසලක්ඛණානි පාකතිකානි අහෙසුං. කායො සුවණ්ණ වණ්ණො අහොසි. අට්ඨස්ස පඤ්චවග්ගියා භික්ඛූ "අයං ඡබ්බස්සානි දුක්කරකාරිකං කරොන්තොපි සබ්බඤ්ඤුතං පටිවිජ්ඣිතුං නෙවසක්ඛි. ඉදානි ගාමනිගමාදීසු පිණ්ඩාය චරිත්වා ඔළාරිකාහාරං ආහරමානො කිංසක්ඛිස්සති? බාහුලිකො එස පධාන විභ්‍රමෙන්තො කිඤ්ඤා ඉමිනා"ති මහාපුරිසං පහාය බාරාණසියං ඉසිපතනං අගමිංසු. එත්තාවතා දුක්කරකිරියා සිඛාපත්තා අහොසි.

ඝසොදරං පීණපයොධරාධරං
අනඟරාගද්ධජභූතමඞ්ගං
විහාය සෙට්ඨත්තමුපාගතානනං
න පූජයෙ කොහි නරො සවෙතනො?ති

ඉතිසාධුජනානන්දන නිදනෙ ජිනාලඞ්කාරෙ මහාපධාන වණ්ණනා නිට්ඨිතා.

———ඃ———

අථ හත්ථප්පත්තං වක්කවත්තිසම්පත්තිං පහාය පබ්බජිතස්ස පත්තස්ස එවං අනිදුක්කරා පධානචරියා කිමත්ථියානි? කිලෙසමච්චුදෙවපුත්ත සඞ්ඛාතානං තිණ්ණං මාරානං විජයත්ථං. මාරවිජයො කිමත්ථියොති? තිවිධබුද්ධක්ඛෙත්තෙ තයොසෙතවජ්ජෙ උස්සාපෙත්වා බුද්ධරජ්ජගහණං ය. බුද්ධරජ්ජගහණං කිමත්ථියන්ති? සකලලොකස්ස ඔවාදානුසාසනීකරණත්ථං. ඔවාදානුසාසනීකරණං කිමත්ථියන්ති? සුඛදස්සනපටිලාභත්ථං. සුඛදස්සනපටිලාභො කිමත්ථියොති? අනුපාදාපරිනිබ්බානත්ථන්ති? යථාහ:—"එතදත්ථං ඛො අහං. එතදත්ථං මන්තනා යදිදං අනුපාදා පරිනිබ්බාන"න්ති. තස්මා අයං මහාපුරිසො අත්තනො වචනකරානං සබ්බෙසං සත්තානඤ්ච අනුපාදාපරිනිබ්බානං සාධෙන්තො ඤාතික්ඛෙත්ත අණක්ඛෙත්ත විසයක්ඛෙත්ත සංඛාතෙසු තීසු බුද්ධක්ඛෙත්තෙසු මානුසිකසෙතවජ්ජත්තං දිබ්බසෙතවජ්ජත්තං නිම්මානිසෙතවජ්ජත්තන්ති තයො සෙතවජ්ජෙ උස්සාපෙත්වා බුද්ධරජ්ජං ගහෙතුං වසවත්තිමාරෙන සද්ධිං යුජ්ඣිත්වා තංපරාජෙත්වා, තංදස්සෙන්තො බුද්ධරක්ඛිතාචරියො ආහ:—

නිබ්බඩ්ඪෙතතමහි තිසෙතජ්ජනතං
ලබ්භාන ලොකාධිපති භවෙස්සං
ගන්ත්වාන බොධිමහාපරාජිතාසනෙ
සුඛාය මාරෙන වලො ගිසිදි.

දත්වාන මානුසං රජ්ජං පිතා සුඛොදනො තදා,
නමස්සමානො සිරසා සෙතච්ඡත්තෙනන පූජයි.

සහම්පති මහාබ්‍රහ්මා දෙවබ්‍රහ්මගිරිඛ්ඛනො,
අත්තනො විසයෙ රජ්ජං දත්වා ජනෙතන පූජයි.

සසං තාරගණබලො අභිඤ්ඤබලපාරගූ,
ජෙතුං සබ්බස්ස ලොකස්ස බොධිමණ්ඩමුපාගමි.

තදා වසවත්තිරාජා ජඤ්ඤාමාවචිසාරදො,
සසෙනාවාහනො බොධිමණ්ඩං සුඛාසුපාගමි.

එවං ගණ්හථ බන්ධථ ඡින්ධථ දෙවකා ඉමං
මනුස්සකලලෙ ජනො කිම්හනති නමස්සති.

ජලන්තං නවවිධං වස්සං වස්සාපෙසි අනප්පකං,
ධූමන්ධකාරං කත්වාන දානෙසි දසනං බහුං.

වත්තාගුඩං විපත්තෙනාපි තාසක්ති කිඤ්චි කානවෙ,
ගහෙතබ්බං හි ගහණං අපස්සතෙනා ඉතිබ්‍රවි.

සිඛණ්ඩි! කස්ස ආසිනො? ආසනෙ මම සන්තකෙ,
උඨෙහි ආසනා නො වෙ? ඨාලෙමි හදයන්තව.

සපාදමූලෙ[1] කීලන්තං පස්සතෙනා තරුණං සුතං
පිතාවුදිත්ඛනි පුත්තං මෙත්තාසනෙනා දයාපරො.

තදා සො ආසගිං වාවං ගිහනාදං නදී මුනි,
තජ්ජනාති සසං මයහං දුසභාවමපසං බලො.

සෙතකෙතව් කරෙමන ජාතො දෙවපුරෙ වරෙ,
සකං ගතිං දජානතෙනා ලොකජෙට්ඨොමහි මස්සති.

අනන්තලොකධාතුමහි සත්තානං හි තතං සුභං,
මයෙහකපාරමිනාසාපි කලං නාගතති සොලසිං

1. "පාදමූලමහි"—කත්ථවි

නිරවජ්ජානෙ සසො ගුත්තො දිස්වා ගාවකමාගතං,
පවිත්තාන සකං මංසං පතිතොගිමහි දුතවෙ.

එවං අනන්තකාලෙසු කතං දුක්කරකාරිකං,
කොගිනාව කරෙය්‍යෙසෙ, අනුම්මත්තො සවෙතනො?

එවං අනන්තපුඤ්ඤෙහි ඕඛං දෙහමිමං පන,
සත්තාහුනං අජානෙහා මනුස්සොති හි මඤ්ඤති.

නාහං මනුස්සො අමනුස්සො න බ්‍රහ්මා තව දෙවතා,
ජරාමරණං ලොකස්ස දස්සෙතුං පහිධාගතො.

අනුපලිත්තො ලොකෙන ජාතො තත්තජිතො අහං,
බුද්ධො බොධිතලෙ ගුත්තො තාරෙමි ජනතං බහුං.

සමත්තා ධජිනිං දිස්වා යුත්තං මාරං සවාහනං,
සුඛාය පව්‍රජිතජ්ජාමි මා මං ඨානා අචාවයි.

සත්තෙ තත්තත්ත පස්සහති සෙතා ලොකෙ සදෙවකෙ,
තෙන පඤ්ඤාය ගවජ්ජාමි ආමං පත්තං'ව අස්සමතා.

ඉච්ඡතෙතා සාසපෙ ගබෙහ චඛාමාමි දුතොවිතො,
ඉච්ඡතෙතා ලොකධාතුම්හි අත්තභාවෙන ජාදසෙ.

එතෙ සබ්බෙ ගහෙත්වාන වුණ්ණෙතුං අච්ඡරාසතිහි,
අජි ථාමබලං මය්හං පාණසාතො තවට්ටති.

ඉමස්ස ගණ්ඩුප්පාදස්ස ආයුඛෙන බලෙන කිං?,
මය්හං හි තෙන පාපෙන සල්ලොපොපි තසුජ්ජති.

පලලඛකං මම භාවාය කිමත්ථෙඤ්ඤන සක්කිතා
කම්පිතා මදදිසා දුතා සක්කී හොති අසං මති.

ඉති වත්වා දක්ඛිණං බාහුං පඨවියා අවනාමයි,
තද කම්පිත්ථ පඨවි මහාඝොසො අජායත්ථ.

පඨවිඝොසෙන ආකාසො ගජ්ජි තත්තාසනි එලි,
තස්මිං මජ්ඣිගතො මාරො සපරිසො භයතජ්ජිතො.

මහාවාතසමුග්ගතහත්ථිං'ව විකිරිත්ථ,
මහාඝොසො අජායිත්ථ ඕඛත්ථස්ස ජයොඉති.

තතො තිබ්බධෙතතමිති තිසෙතතතවජතති එත්ථයසමාවසස පටි
සඤ්ඤගහණදිවසෙ විජායනදිවසෙ නාමගහණදිවසෙ සරපපවෙසනදි
වසෙ අභිසෙකදිවසෙති එතතතකක මඞ්ගලදිවසෙ දසසහසසවකකවා
ළවාසිනො දෙවබ්‍රහමාණො ආගනතවා ඉවසමිං වකකවාළනගෙහ
සනනිපතිතවා මනුසෙසෙ සබිං මඞ්ගලං කරිංසු? තසමා ඉදං මඞ්ගලව
කකවාළං නාම හොති. යසමාවසස ජාතකඛණෙ දසසහසසිලොකධා
තු කම්පිතා? තෙසු දෙවබ්‍රහමණො ආගනතවා දසසකිචචං කරිංසු?
තසමා දසසහසසිලොකධාතු ජාතිකෙතතං නාම. යසමාව රතනසු
තතනනාදිසු ආණාඅනෙතසොපිසතසහසසවකකවාළෙසු අමනුසෙස
හි පටිගහිතා? තසමා ආණාකෙතතං නාම හොති. අනාවරණඤ්ඤණ
සස අවිසයසස අභාවතො අනනතානිවකකවාළානිවිසයතෙතතානි
නාම. එවංනිවිධබුඩ්ධකෙතතමිගිමානුසිකසෙතවජතතං දිබ්බසෙතවජ
තතං විමුතතිසෙතවජතතනති තිවිධසෙතවජතතං ලබ්ධාන ලභිත්වාන
උසසාපෙත්වා " තිරවසෙසලොකසසාධිපති භවෙය්‍ය"නති විනෙත
වා ගනත්වා බොධිරුක්ඛමූලමහි අපරාජිතාසනෙති අපරාජිතපලල
ඞ්ක මාරෙන සද්ධිං සුඤ්ඤනත්ථාය අවලොහිතා නිසීදිති අත්ථො. තෙ
සු තිවිධබුඩ්ධකෙතතෙසු උසසාපිතෙසු තීසු සෙතවජතෙතසු පඨම
මානුසිකසෙතවජතතං දසෙතුං "දත්වානමානුසංරජ්ජ"නති ගාථමාහ:

තතො දිබ්බසෙතවජතතං දසෙතුං " සහමපතිමහාබ්‍රහමා " ති
ආදිමාහ. ඉදානි විමුතතිසෙතවජතතං සයමෙව උසසාපෙත්වා "බුඩ්ධර
ජං ගණහි"ති දසසනත්ථං සයං නාරායණඛලොති ආදිමාහ තත්‍රායං
අනුපුබ්බිකථා:—යදා සො බොධිමණ්ඩං උපගතො තදා විසාඛපුණ්ණ
මී හොති. තතො පුරිමං රතතිං පවජිමයාමෙ ඉදං පඤ්ඤවහාසුපි
නං අදදස. තත්‍රායං පාලි.– " යමපි භික්ඛවෙ! තථාගතසස අරහතො
සම්මාසම්බුඩ්ධසස පුබ්බෙව සම්බොධා අනභිසම්බුඩ්ධසස බොධිසතත
සෙව සතො අයං මහාපඨවී මහාසයනං අහොසි. තිමවා පබ්බතරා
ජ බිම්බොහනං අහොසිං පුරත්ථිමෙ සමුද්දෙ වාමහත්ථො ඔහිතො
අහොසි. පච්ඡිමෙ සමුද්දෙ දක්ඛිණහත්ථො ඔහිතො අහොසි. දක්ඛිණ
සමුද්දෙ උභො පාදා ඔහිතා අහෙසුං. තථාගතෙන භික්ඛවෙ! අරහතා
සම්මාසම්බුඩ්ධෙන අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බොධාය අයං
පඨමො මහාසුපිනො පාතුරහොසි යමපි භික්ඛවෙ!— පෙ – බොධිසතත
සෙව සතො තිරියානානං තිණජාති නාභිජ්ජිත්වා උග්ගතානි. තෙහං ආහ
ච්ඡ ඡිතා අහොසි. යමපි භික්ඛවෙ! තථාගතෙන අරහතා සම්මාසම්බු
ඩ්ධෙන අරියෙ අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො අභිසම්බුජ්ඣිත්වා යාවදෙව මනු
සෙසු සුපකාසිතො තසසාතිසම්බොධාය අයං දුතියො මහාසුපි
නො පාතුරහොසි. යමපිභික්ඛවෙ—පෙ – බොධිසතතතසසව සතො

සෙතා කිමි කණ්හපිඨිපාදගිරිඋසභකිත්ති යාවජානුමණ්ඩලාපටිච්ඡා දෙසුං? බහු භික්ඛවෙ! ගිරි ඔදාතවසනා තථාගතං පාණුපෙතං සරණං ගතා. තස්සාභි සම්බෝධාය අයං තනියො මහාපුරිසො පාතුරහොසි. යම්පි භික්ඛවෙ!—පෙ—බොධිසත්තසෙසව සතො වත්තාරො සකුණා නානාවණ්ණා චතූහි දිසාහි ආගන්ත්වා පාදමූලෙ පතිත්වා සබ්බසෙතා සම්පජ්ජිංසු. වත්තාරො මෙ භික්ඛවෙ! වණ්ණා ඛත්තියා බ්‍රාහ්මණා වෙස්සා සුද්දා. ඉමෙ තථාගතපවෙදිතෙ ධම්මවිනයෙ අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිත්වා අනුත්තරං විමුත්තිං සච්ඡිකරොන්ති. තස්සාභිසම්බොධාය අයං චතුත්ථො මහාපුරිසො පාතුරහොසි. යම්පි භික්ඛවෙ! තථාගතො අරහං සම්මාසම්බුද්ධො පුබ්බෙ සම්බොධාය අනභිසම්බුද්ධො බොධිසත්තොව සමානො මහතො මිළ්හපබ්බතස්ස උපරිවණ්ණමත්ති අලිපමාණා මිළ්හෙන. ලාභී භික්ඛවෙ! තථාගතො චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානං. තං තථාගතො අගද්ධිතො අමූච්ඡිතො අනජ්ඣොපන්නො ආදීනවදස්සාවී නිස්සරණපඤ්ඤා පරිභුඤ්ජති. තස්සාභිසම්බොධාය අයං පඤ්චමො මහාපුරිසො පාතුරහොසි, තථාගතස්ස භික්ඛවෙ! අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස පුබ්බෙව සම්බොධා අනභිසම්බුද්ධස්ස බොධිසත්තස්සෙව සතො ඉමෙ පඤ්චමහාපුරිසා පාතුරහෙසුං" නති. එවං මහාපුරිසො ඉමෙ පඤ්චමහාපුරිසෙ දිස්වා නිස්සංසයං අජ්ජෙව බුද්ධො භවිස්සාමීති. සයමෙව සුපිනවිස්සජ්ජනං පත්වා තස්සා රත්තියා අච්චයෙන පාදෙනාව කතසරීරපටිජ්ජනො ගන්ත්වා අජපාලනිග්‍රොධමූලෙ භික්ඛාචාරවෙලං ආගමයමානො පුරත්ථාභිමුඛො නිසීදි. තදා උරුවෙලායං සෙනානි නිගමෙ සෙනානිකුටුම්බිකස්ස ධීතා සුජාතා නාමදාරිකා වයප්පත්තා තස්මිං නිග්‍රොධමූලෙ පත්ථනමකාසි — "සචාහං සමජාතිකං කුලඝරං ගන්ත්වා පඨමගබ්භෙ පුත්තං ලභිස්සාමි? බිරපායාසෙන බලිකම්මං කරිස්සාමි"ති. තස්සා පන සා පත්ථනා සම්ජ්ජි. සා සත්තධෙනුයො මඩ්ඩලටඨිවනෙ ඛාදාපෙත්වා තාපි ධීතරො තථෙව ඛාදාපෙත්වා පුන තාසං ධීතරො තථෙවාති සත්තපුත්තනත්තපරම්පරාගතධෙනුතො බිරං ගණ්හිත්වා බිරපායාසං පචිතුං රභි. තස්මිං ඛණෙ මහාබ්‍රහ්මා තස්සොජනිකංසෙතවජ්ඣත්තං උපරි ධාරෙසි. සක්කො දෙවරාජා අගිනි උජ්ජාලෙසි. සකලලොකෙ ඕජඤ්ඤානං රසං දෙවතා තත්ථපක්ඛිපිංසු. පායාසං දක්ඛිණාවත්තං ගන්ත්වා පච්චති. තං දිස්වා සුජාතා අත්තමනාවිත්තමනා සි:— "අජ්ජ අම්හාකං දෙවතා අතිවිය පසන්නා"ති. අථ ඛො පුණ්ණනාම තස්සා දාසී රුක්ඛමූලං සොධනත්ථාය පෙසිතා බොධිසත්තං පාවිත්ත ලොකධාතුං ඔලොකයමානං නිසින්නං සඤ්ඤාපභාතුරඤ්ජිතවරණකගිරිසිඛරඤ්ඤිසඤ්ඤිරසසොභා

තිමිරනිකරනිඛනකරං කමලවනවිකසනකරං ඝනවිවරගතම්ව දිවසකරං තරුවරමුපගතං මුනිදිවාකරං, අසස සරීරතො ච නික්ඛන්තාහි පභාහි සකලඤ්ච තං රුක්ඛං සුවණ්ණවණ්ණං දිස්වා තස්සා එතදහොසි:— "අජ්ජ අම්හාකං දෙවතා රුක්ඛතො ඔරුයහ සහ ඡේදනෙ බලිං ගහෙතුකාමා හුත්වා නිසින්නා"ති වෙගෙන ගන්ත්වා සුජාතාය ආරොචෙසි. තතො සුජාතා සඩ්ඪාහුත්වා සබ්බාලඞ්කාරෙන අත්තානං අලඞ්කරිත්වා සතසහස්සගඝනිකං සුවණ්ණපාතිං පරමඛීරස්ස මධුපායසස පූරෙත්වා අපරාය සුවණ්ණපාතියා පිදහිත්වා සයමෙව සීසෙනාදාය නිග්‍රොධරුක්ඛාභිමුඛී අගමාසි. සා ගච්ඡන්තී දූරතො බොධිසත්තං මහාසත්තං රුක්ඛදෙවතාමිව සකලං තං රුක්ඛං සරීරපභාය සුවණ්ණවණ්ණං කත්වා පුඤ්ඤසඤ්ඤයමිව රූපවණ්ණං නිසින්නං දිස්වා පිතිසොමනස්සජාතා සුජාතා "රුක්ඛදෙවතා"ති සඤ්ඤාය දිඨ්ඨ නතො පට්ඨාය ඔනතා ගන්ත්වා සීසතො තං සුවණ්ණපාතිං ඔතාරෙත්වා, මහාසත්තස්ස හත්ථෙ ඨපෙත්වා පඤ්ඤාපනිඛිතෙන වන්දිත්වා "යථා මම මනොරථො නිප්ඵජ්ජෙය්‍යා? එවං තුම්හාකම්පි මනොරථො නිප්ඵජ්ජිතූ"ති වත්වා පක්කාමි. අථ බොධිසත්තො පි සුවණ්ණපාතිං ගහෙත්වා නෙරඤ්ජරාය නදියා තීරං ගන්ත්වා සුප්පතිට්ඨිතස්ස නාම තිත්ථස්ස සුවණ්ණපාතිං ඨපෙත්වා නහාත්වා පච්චුත්තරිත්වා සීතලච්ඡායාය නිසීදිත්වා එකූනපඤ්ඤාසපිණ්ඩකරොනෙතා තං පායාසං පරිභුඤ්ජිත්වා "සච්චාහං අජ්ජ බුද්ධො භවිස්සාමි? අයං සුවණ්ණපාති පටිසොතං ගච්ඡතූ"ති නික්ඛිපි. සාපාතිපටිසොතං ගන්ත්වා කාලස්ස නාම නාගරාජස්ස භවනං පත්වා තිණ්ණං බුද්ධානං ඨානානි උක්ඛිපිත්වා මතසංකෙතං අකාසි.

අථ බො බොධිසත්තො නෙරඤ්ජරාය තීරෙ පරමසුරභිකුසුම සමලඞ්කතෙ නිලොභාසෙ මනොරම සාලවනෙ දිවාවිහාරං කත්වා අට්ඨසමාපත්තියො ච පඤ්චාභිඤ්ඤයො ච නිබ්බත්තෙත්වා සායණ්හ සමයෙ දෙවතාහි අලඞ්කතෙන මඟ්ගෙන ගච්ඡන්තො, නෙරඤ්ජරාය නදියා උත්තරිත්වා නහාත්වා පච්චුත්තරිත්වා බොධිරුක්ඛාභිමුඛො පායාසි. දෙවතාගයකඛසිද්ධාදයො දිබ්බෙහි මාලාගන්ධවිලෙපනෙහි පූජයිංසු. තස්මිං සමයෙ සොත්ථියො නාම බ්‍රාහ්මණො තිණහාරකො තිණං ආදාය පටිපථෙ ආගච්ඡන්තො මහාපුරිසස්ස ආකාරං දිස්වා අට්ඨතිණමුට්ඨියා අදාසි. බොධිසත්තො තිණං ගහෙත්වා අසිතඤ්ජනගිරිසඛකාසං ආවාරයන්තම්ව දිනකර කිරණජාලං සකහදයම්ව කරුණාසීතලං සීතලං සීතලච්ඡායං විවිධවිහඞ්ගගණසම්පත්තිවිරහිතං මන්දමාරුතෙ රීයමාන 1 සාඛාය සමලඞ්කතං නවචන්දනම්ව පිතියා

1 "මාරුතෙරිතායමාන"—සබ්බත්ථ.

රඤ්ඡයමානම්ච තරුගණවිරාජමානං විජයතරුමසක්ඛිබෝධිරුක්ඛ මූලමුපගතවා දක්ඛිණදිසාභාගෙ අට්ඨාසි. සො පන පදෙසො පදුම්නිපණ්ණෙ උදකබිඳු විය කම්පිත්ථ. මහාපුරිසො "අයං මම ගුණං සඤ්ඤාරෙතුමසමත්ථො" ති පච්ඡිමදිසාභාගමගමාසි. සොපි තත්ථෙව කම්පිත්ථ. පුනඋත්තරදිසාභාගමගමාසි. සොපි තත්ථෙව කම්පිත්ථ. තතො පුරත්ථිමදිසාභාගමගමාසි. තත්ථ පල්ලඞ්කප්පමාණං ඨානං නිච්චල මහොසි. මහාපුරිසො "ඉදං ඨානං කිලෙසවිද්ධං සනත්ථාන"න්ති සන්නිට්ඨානං ගන්ත්වා 1 පුබ්බුත්තරභාගෙ ඨිතො තානි නිණානි අග්ගහෙත්වා වාලෙසි. තාවදෙව චුද්දසහත්ථො පල්ලඞ්කො අහොසි. තානි ච නිණානි විවිත්තාකාරෙන තුලිකාය ලෙඛාගතිතානි විය අහෙසුං සො තත්ථ නිසජ්ජිං පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා චතුරඞ්ගවිරියං අධිට්ඨහිත්වා "කාමං තචො ච නහාරු ච අට්ඨි ච අවසිස්සතු. උපසුස්සතු සරිරෙ මංසලොහිතං. යං තං පුරිසථාමෙන පුරිසවිරියෙන පුරිසපරක්කමෙන පත්තබ්බං? තං අපාපුණිත්වා විරියස්ස සණ්ඨානං 2 නභවිස්සතී"ති විපරිවත්තමානායපි මහාපථවියා නිපතනෙනාපි විනිඝාතසහ සෙසු ඵලනෙනපි පවනපථෙ වස්සනෙනාපි බදිරඞ්ගාරනිකරෙසු සම්මාසම්බොධිං අපත්වා විරියං න සංහරිස්සාමි"ති අධිට්ඨාය බොධි රුක්ඛමූලෙ පුරත්ථාභිමුඛො සුවණ්ණපීඨෙ ඨිතරජතක්ඛන්ධං විය පඤ්ඤාසහත්ථං බොධික්ඛන්ධං පිඨිතොකත්වා උපරිමණිවජ්ජනෙනනවිය බොධිසාඛාය ධාරියමානො නිසීදි. සුවණ්ණවණ්ණො පනස්ස විවරෙ බොධිඅඞ්කුරා පතමානා සුවණ්ණපත්තෙ නික්ඛිත්තා පවාලා විය විරොචිංසු. තෙන වුත්තං:—

"සගං නාරායණබලො අභිඤ්ඤාබලපාරගූ,
ජෙතුං සබ්බස්ස ලොකස්ස බොධිමණ්ඩමුපාගමි"ති.

තත්ථ නාරායණබලොති සො හි මහාපුරිසො අත්තනො කායබලෙන කොටිසතසහස්සහත්ථිබලධාරී අනොකකොටිසතසහස්සමාරෙ අභිභවිතුං සමත්ථො අභිඤ්ඤාබලෙසු පාරප්පත්තො සකලස්සාපි සත්තලොකස්ස ජෙතුං ජයං ගහෙතුං බොධිරුක්ඛමූලෙ අපරාජිත පල්ලඞ්කං උපගතො. තත්ථ නාරායණබලං නාම:—

"කාලාවකං ච ගඞ්ගෙය්‍යං පණ්ඩරං තම්බපිඞ්ගලං,
ගණ්ඩිවඞ්ගලහෙමං ච උපොසථඡද්දන්තිමෙ දස"නි.

තත්ථ දසන්නං මජ්ඣිමපුරිසානං බලධරො එකො කාලාවකො. දසකාලාවකානං බලධරොඑකො ගඞ්ගෙය්‍යො. දසගඞ්ගෙය්‍යානං බ

1 "කත්වා"—කත්ථවි. 2 "විරියස්සුට්ඨානං" – මරම්ම

ලධරොඑකො පණ්ඩරො. දසපණ්ඩරානං බලධරොඑකො තම්බො. දසතම්බානං බලධරොඑකො පිඞ්ගලො. දසපිඞ්ගලානං බලධරොඑකො ගන්ධහත්ථි. දසගන්ධහත්ථිනං බලධරො එකො මිඞ්ගලො. දසමිඞ්ගලානං බලධරො එකොහෙමො. දසහෙමානං බලධරො එකො උපොසථො. දසඋපොසථානං බලධරො එකො ඡද්දන්තො නාගරාජ; දසනාගඡද්දන්තානං බලධරො පවජිම්හවිකො බොධිසත්තො. පකතිහත්ථිගණනාය කොටිසතසහස්සහත්ථිබලධරො. පුරිසගණනාය දස කොටිසතසහස්සබලධරො. ඉදමස්ස කායබලං. ඉදමේවනාරායණ බලන්නාම.

" ඉද්ධිවිධං දිබ්බසොතං පරචිත්තවිජානනං,
පුබ්බේ නිවාසානුස්සති දිබ්බචක්ඛූති පඤ්චධානි.

ඉදං අභිඤ්ඤාබලං. එවං කායබලෙන ච ඤාණබලෙන ච සමන්නාගතො මහාපුරිසො ගන්ත්වා සබ්බලොකාභිභවනසමත්ථස්ස සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණස්ස උපපාදනත්ථං බොධිමූලෙ නිසින්නො සක්කොදෙවරාජා විජ්ජුත්තරසඞ්ඛා ධමමානො අට්ඨාසි. පඤ්චසිඛො බෙලුවපණ්ඩුවීණං වාදයමානො. සුයාමො වාලවීජනිං. සන්තුසිතො මණිතාලවණ්ටං. සහම්පතිමහාබ්‍රහ්මා තියොජනිකං සෙතච්ඡත්තං ධාරයමානො අට්ඨාසි. මහාකාලො නාගරාජ අසීතියා නාටකසහස්සෙහි පරිවුතො ඵලිසතානි පවත්තෙන්තො මහාසත්තං නමස්සමානො අට්ඨාසි. දසසු චක්කවාළසහස්සෙසු දෙවතායො නානාවිධෙහි සුරභිකුසුමදාම ගන්ධධූපවුණ්ණාදීහි පූජයමානා සාධුකාරසහස්සානි පවත්තයමානා අට්ඨංසු. අථ සකලලොකවසවත්තී වසවත්තිමාරො ඡබ්බස්සානි අත්තනො දෙවිස්සරියං පහාය මහාපුරිසස්ස චෙතසා චිත්තං පරිගණ්හන්තො කිම්බලිත්ථං අදිස්වා "ඉදානි බුද්ධභාවාය බොධිරුක්ඛමූලමුපගතො. ඉදානායං මම විසයං අතික්කමිස්සාමීති පරක්කමති. නදානි මම විසයං අතික්කමිතුං දස්සාමි"ති වසවත්තිදෙවලොකං ගන්ත්වා අත්තනො මාරබලං සන්නිපාතෙත්වා "සීඝසීඝං විරූපමති භයානක 1 වෙසං මාපෙත්වා නානාහත්ථෙහි නානාවුධානි ගහෙත්වා මහොඝං විය අක්කොන්තරත්තා නවජ්ඣා"ති ආණාපෙත්වා සයම්පි දියඩ්ඪයොජනසතිකං පරමරුචිරදස්සනං ගිරිමෙඛලගිරිසිඛරසදිසං ගිරිමෙඛලනාම වාරණං අභිරුහිත්වා බාහු සහස්සං මාපෙත්වා අගණිතගණනානි 2 නානාවුධානි සහස්සං ගහෙත්වා ආගතො. මාරපරිසාපි අසිඵරසුසරත්ථිතොමරාදීනි නානාවුධානි ගහෙත්වා විවටමුඛෙහි නික්ඛන්තවිසධූමුජ්ජලිතඅග්ගිමෙඛලාදිමා විවටපාකටභීතවත්ථ දසන දුඨා 3 විවටමුඛෙහි ගහිතගහිසිඛා නගගා. දුබ්බණ්ණා අභිසංඛා

1 "භයඞ්කර"—කත්ථි. 2 "අගණිතගණනානං"—කත්ථි.
3 "දසනමාලා"—මරවම.

තමතෙත පෙතාදිනානාවණ්ණ මාපෙත්වා අනෙකභිංසනකානි ඛුරුමානා බොධිසත්තං බොධිරුක්ඛමූලෙ නිසිත්තා අජ්ඣොත්ථරමානා විය ආගන්ත්වා මාරස්ස සන්දෙසං සමුදිරිකමානා අට්ඨංසු. තෙනවුත්තං:— "තදුවසවත්තිරාජා"ති ආදි. එවං මාරබලෙ බොධිමණ්ඩමුපසංකමන්තෙ තෙසං සත්තාදීනං එකොපි ඨාතුං නාසක්ඛි. සම්මුඛසම්මුඛඨානෙනෙව පලායිංසු. සක්කො දෙවරාජපි විජ්ජුත්තරසඞ්ඛං පිඨියං කත්වා පලායිත්වා චක්කවාළමුඛවට්ටියං අට්ඨාසි. මහාබ්‍රහ්මාසෙතවජ්ජිතං චක්කවාළකොටියං ඨපෙත්වා බ්‍රහ්මලොකමෙව අගමාසි. කාලො නාගරාජා සබ්බනාටකානි ඡඩ්ඩෙත්වා පඨවිඤ්ච නිමුජ්ජිත්වා පඤ්චයොජනසතිකං මජ්ඣෙරිකනාගභවනං ගන්ත්වා හත්ථෙන මුඛං පිදහිත්වා නිපජ්ජි. එකදෙවතාපි තත්ථ ඨාතුං සමත්ථා නාම නාහොසි. මහාපුරිසො සුඤ්ඤවිමානෙ බ්‍රහ්මාවිය එකකොව නිසිදි. "ඉදානි මාරො ආගච්ඡිස්සතී"ති පඨමමෙව අනෙකරූපානි අනිට්ඨානි දුන්නිමිත්තානි පාතුරහෙසුං. වුත්තං හෙතං පොරාණෙහි:—

"පමත්තබන්ධුස්ස ච යුද්ධකාලෙ
තිලොකබන්ධුස්ස ච වත්තමානෙ,
උක්කා සහස්සානි පතිංසු ඝොරා
ධූමන්ධකාරා ච තදා අහෙසුං.

අවෙතනා'සම්පි සවෙතනා යථා
ගතා වියොගං පතිතෙව කාමිනී,
ලතෙව වාතාභිහතා සසාගරා
පකම්පි'නාථා 1 සධරාධරා ධරා.

අහෙසුමුද්ධුතජලා 2 සමුද්දා
වහිංසු නදිජා පටිලොම මෙව,
කූටානි නානාතරුසඞ්ඝටානි
හෙත්වා ගිරීනං පඨවිං භජිංසු.

පවායි වාතො ඵරුසො සමන්තා
නිග්ඝොසසද්දෙ තුමුලො අහොසි,
භජිත්ථ ඝොරං රවි රත්තකාරං,
කවන්ධරූපං ගගනෙ චරිත්ථ.

---

1 "නාතා—නාතා"—සබ්බත්ථ. 2 "අහුසමුද්ධුතජලා"—කත්ථචි.

එවමපකාරං අසිවං අනිසං
ආකාසගං භූමිගතඤ්ච ඝොරං,
අනෙකරූපං කිර දුන්නිමිත්තං
අදිස්සි මාරාගමනෙ සදෙවතා.

තං දෙවදෙවං අභිභවිතුකාමං
කාමනතු දිස්වා පන දෙව සඞ්ඝා,
හාහාති සද්දං අනුකම්පමානා
අකංසු සද්දං අමරඛලතා හි.

විහඞ්ගමානං ගරුළොව මඤ්ඤෙ
මඤ්ඤෙ මිගානං පවරොව සීහො,
මහාබලො මාරබලස්ස මඤ්ඤෙ
විසාරදෙ වීතභයො නිසීදි"න්ති.

එවං අනෙකෙ දුන්නිමිත්තෙ වත්තමානෙ මාරො පාපිමා ආගන්ත්වා බොධිමණ්ඩලමාලමපවිසිතුමසමත්ථො අහොසි. මාරසෙනා සමන්තා පරිවාරෙසුං. මාරො අත්තනො සෙනං ඔලොකෙත්වා "එථ ගණ්හථ"ති ආදිනි වදන්නොපි පජ්ජලිතඅයොපිණ්ඩං මක්ඛිකාවිය බොධිමණ්ඩලමාලං පවිසිතුං සමත්ථො නාහොසි. තෙනවුත්තං:- "එථ ගණ්හථ"ති ආදි. සොහි මාරො ඔපපාතිකො කාමාවචරිස්සරො. කදාචි බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජානම්පි කායෙ අධිමුච්චිතුං සමත්ථො. සො "අහමෙව සබ්බලොකස්ස ජෙට්ඨො සෙට්ඨො දෙවමනුස්සානන්"ති මඤ්ඤති. තස්මා "එස මඤ්ඤසීති" කුවජ්ජිතිං සුක්ඛකඨොනිතසඞ්ඛාතෙ කලලෙ පූතිමංසෙ ජානාකිමිත්ථිය ජාතො. අලජ්ජී වතායං සමණො අත්තනො පමාණං න ජානාති. මමපි නාම අභිමුඛෙ නිසිනස්ස නට්ඨාතීති නිඤ්ඤති. එවං නිඤ්ඤිත්වා පුන "හිංසාපෙත්වා පලාපෙස්සාමීන්"ති නවවිධං විස්සං වස්සාපෙසි. තෙන වුත්තං "ජලනතිංනවවිධංවස්සං" නති ආදි. අථ සො මාරො "සිඛණ්ඩිං හිංසාපෙත්වා පලාපෙස්සාමි"ති වාතක්ඛන්ධං මාපෙසි. කථං:- සො වාතො රුක්ඛෙ උපපාටෙන්තො දාසාණානි පවට්ටෙන්තො ගෙහවත්ථූනානි විධංසෙන්තො ආගන්ත්වා මහාපුරිසස්ස විවරෙ අංසුමපි චාලෙතුමසක්ඛොනොතා සරීරං අඵුසිත්වාව ගතො. අථ මාරො "ඉදානි සමණො වක්කවාළපබ්බතෙ පහරිත්වා චුණ්ණවිචුණ්ණ භූතො භවිස්සතී" ති ඔලොකෙන්තො සුනිඛාතං එසිකාත්ථම්භං විය අචලං නිසින්නං දිස්වා විප්පටිසාරපපත්තො "මහොඝෙ නිමුජ්ජාපෙත්වා මාරෙස්සාමීති" වස්සවලාහකං උට්ඨාපෙත්වා මහාවස්සං වස්සාපෙසි. මහොඝං රුක්ඛගඝෙ ච පබ්බතඝෙ ච අජ්ඣොත්ථරන්තං ආගන්ත්වා මහාසත්තස්ස විවරෙ අංසුමපි තෙමෙතුං අසක්ඛොනොතා

සරීරං අඤ්ඤසීසභාවං ගතො. තං දිස්වා 'මාරො පාසාණේන වුණ්ණ විවුණ්ණං කරිස්සාමි" ති පාසාණවස්සං වස්සාපෙසි. තෙ ධූමායන්තා පජ්ජලන්තා ආකාසතාගන්ත්වා වටෙත්වා විවටෙත්වා මාලාගුළාදි භාවං පත්වා විපපකිරිංසු. තතො "කොටෙත්වා මාරෙස්සාමි" ති ආවුධවස්සං වස්සාපෙසි. එකතොධාරාඋභතොධාරා සරකුන්තභෙණ්ඩිවාලාදීනි ආයුධානි ආකාසතො ධූමායන්තා පජ්ජලන්තා ආගන්ත්වා සුමන වම්පකදාමදිභාවං පත්වා බොධිමණ්ඩලමාලෙ පතිංසු. තතො මාරො ඔලොකෙන්තො වජිරපබ්බතං විය නිසින්නං දිස්වා විම්භයප්පත්තො අඞ්ගාරවස්සං වස්සාපෙසි. තෙපි ධූමායන්තා පජ්ජලන්තා ඌහගන්ත්වා මාලාදිභාවං පත්වා විපපකිරිංසු. තතො කුක්කුලවස්සං වස්සාපෙසි. තානි ධූමායන්තා පජ්ජලන්තා නභසා ආගන්ත්වා සුගන්ධිවුණ්ණානි හුත්වා පතිංසු. තතො වාලිකාවස්සං තම්පි තථෙව ගන්ත්වා කුසුමරෙණුභාවං පත්වා පති. තතො කලලවස්සං. තම්පි තථෙව පක්ඛන්දිත්වා ආගන්ත්වා සුගන්ධිකලලභාවං පක්ඛන්දං. තතො ඝනන්ධකාරං මාපෙසි මහාපුරිසො තං ඤත්වා ලොමකූපප්පමාණංකායෙන රංසිජාලං[1] විස්සජ්ජෙසි. තස්සන්ධකාරං වඩ්ඪෙත්වා එකාලොකං අහොසි. තතො මහන්තං උක්කාපාතං කාරෙසි තතො ධූමවන්තං උට්ඨහන්ති. ආකාසෙ න ගච්ඡන්ති. අසනිසහස්සානි පතිංසු. සො එකතෙජොපි හිරිකාරුමස්ස තෙජොනෙන්තා "සිසමිස්ස ඡින්දිස්සාමි" ති එකතොධාරං ඛිපි. තස්සානුභාවො;-භූමියං ඛිත්තෙ වාදසවස්සානි නිණ්ණමිපි නජායති. ආකාසෙ ඛිත්තෙ වාදසවස්සානි එකඛිත්තුමිපි වස්සං නපතති. මෙරුමත්ථකෙ විස්සට්ඨං මෙරුං විධා කත්වා හෙට්ඨා හස්සිස්සති. සො ආකාසතො අසනිවිය ගජ්ජන්තො ආගන්ත්වා මාරස්ස මාතාපිතරං කරොන්තො මහාපුරිසස්ස පාදමූලෙ පාදපූජනි විය පති. සො ගහෙතබ්බගහණං අපස්සන්තො කුඩ්ඩමානසො, 'කිංභණ්! නිසීථ? ඉමං සිඛණ්ඩං අසිඛණ්ඩං කරොථ. ගණ්හථ. හනථ. ඡින්දථ. භින්දථ. ඛණිථ. මුඛථ. පලාපෙථා' ති මාරපරිසං ආණාපෙත්වා සයං ගිරිමෙඛලස්ස ඛණ්ඩෙ නිසීදිත්වා එකෙන කරෙන සරං හමයන්තො බොධිසත්තමුපසංකමිත්වා 'භො! සිඛණ්ඩි! උට්ඨහ පලලඛණා" ති ආහ. අථ මාරපරිසාපි මහාසත්තස්ස අනෙකානි භීසනකානි දස්සෙසුං. සො මෙත්තාබලෙන තෙසඞ්ගපටිබාහි. තෙන වුත්තං:-"සිඛණ්ඩි! කත්ථ ආසීනො" ති ආදි. එවං වසවත්තිමාරස්ස පවත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි මහාපුරිසස්ස පවත්තිං දස්සෙන්තො ආහ:-"සපාදමූලෙ කීලන්ති" නත්. යථාහි එකො දයාලුකොපිතා අත්තනො පාදමූලෙ කීලන්තං තරුණං පුත්තං හත්ථෙන වා පාදෙන වා පහරන්තම්පි යං කිඤ්චි විකාරං

1 "රංසිජාලං"—කත්ථචි

කුරුමානමපි කථයමානමපි පුත්තපෙමෙන තුණ්ඩෙ ආලිඛිත්වා උරෙ නිපජ්ජාපෙති? න ඨිතිඤ්චරං බන්ධති? එවමෙවායං මහ පුරිසො තෙන පාපිමාරෙන කතං සබ්බං සහතෙතා අපපමත්තකම්පි දෙමනස්සං අකත්වා අසම්භීතො දයාපරො මෙත්තායනෙනෙව පුත්ත විය උදිකඛිති අත්ථො. එවං මෙත්තාබලකොඨකං බන්ධිත්වා නිසිනෙනා සීහනාදනාදි. තං දස්සෙතෙතා ආහ:—

"නාදෙ සො ආසභිං ඨානං සීහනාදං නදි මුනි.
නජානාති සකං මරණං දුක්ඛභාවමසකං ඛලා"ති.

එවං අත්තනො සකලලොකජෙට්ඨභාවං දස්සත්වා ඉදානි මාරස්ස උපපත්තිං දිපෙන්තො "ඉමස්ස කෙනචි කම්මෙන"ති ආදිමාහ:- තත්ථ යෙන කෙනචිති දානාදිනා යෙන කෙනචි පරිත්ත කෙන කම්මෙන වරෙ උත්තමෙ දෙවපුරෙ වසවත්තිදෙවලොකෙ ජාතො සකං ගතිං අත්තනො නිබ්බත්තිට්ඨානං අජානන්තො අත්තනො ආයුප්පමාණං වා චුතිං වා උපපත්තිං වා අජානන්තො "අහං සස්සතො"ති මඤ්ඤමානො "සකලලොකෙ අහමෙව ඉස්සරො" ති මඤ්ඤති. අත්තනො මරිත්වා අපායෙ උපපජ්ජනභාවං නජානාති. අජානන්තො එවරූපං කරොතීති එවං මාරස්ස උපපත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි අත්තනො අනඤ්ඤසාධාරණෙන අමිතපාරමිතා පුඤ්ඤෙන නිබ්බත්තිං දස්සෙන්තො ආහ:- **අනන්තලොකධාතුම්හි"ති** ආදිං. ඉදානි තං සමත්ථෙන්තො ආහ:- **තිරච්ඡිනො සඤ්ඤිනො වා**ති ආදිං. එවං අත්තනො පුඤ්ඤසඤ්ඤිතස්ස විපාකත්තාභාවං දස්සෙත්වා එවරූපෙහි පුඤ්ඤෙහි අත්තනො සිද්ධිභාවං දස්සෙන්තො **ආහ:- එවං අනන්තපුඤ්ඤෙහි.**—පෙ— බහුනෙහි. සොහි මහාපුරිසො මනුස්සොනිවා යක්ඛොනිවා දෙවොනිවා මාරොනිවා බ්‍රහ්මා ජිවා අත්තනා නස්සතො. තෙසං සබ්බෙසම්පි තාදිසස්ස කිච්චස්ස අභාවතො. අථ කස්මා මනුස්සිත්ථියා කුච්ඡිතො ජාතොති? ආහ ජරමරණං ලොකස්ස දස්සෙතුං ඉධ මනුස්සිත්ථියා කුච්ඡිතො ආගතොති ඉමෙසංහි සත්තානං ජනකො දෙවොවා මාරොවා බ්‍රහ්මාවා අත්තනාවා කොචි නත්ථි. සකසක සන්තානගතා තණ්හායෙව පුනප්පුන උපපත්තිං සාධෙති. කුසලාකුසල කම්මම්පි තණ්හාබලෙනෙව සිජ්ඣති. කම්මං ඛෙත්තං, විඤ්ඤාණං බීජං, තණ්හා සෙහ හොති ඉමෙසං තිණ්ණං සන්නිපාතා අඞ්කුරං විය සත්තො හොති. යථා අම්බනිම්බාදිබීජං පඨවියං පතිට්ඨාපෙත්වා උදකෙ ආසිත්තෙ පඨවිරසඤ්ච ආපොරසඤ්ච ගහෙත්වා අඞ්කුරං නිබ්බත්තෙති. යථා කම්මං ඛෙත්තං සත්තානං උපපත්තිට්ඨාන සාධනතො තථාහි අව්‍යාපාදසහගතං දානසීලාදිඅනවජ්ජකම්මං අත්තනා සහජාතං වි

ඤඤ්ඤබීජං තණ්හා ජලසෙකං උපනිස්සයං ලභිත්වා අනවජ්ජ සුඛදං මනුස්සලොකඤ්ච දෙවලොකඤ්ච බ්‍රහ්මලොකඤ්ච ආකඩ්ඪිත්වා අඩ්ඪාරං විය අත්තනො උප්පාදෙති. භවතණ්හාසෙනෙව සන්තතිවිසෙසඤ්ඤබීජං කම්මකෙඛතෙ විජ්ජමානෙපි පුනභවෙ උපපත්තිං න සාධෙති. තෙනෙව තණ්හාපහීනා අරහන්තො පුනබ්භවෙ නුප්පජ්ජන්ති. තථා ලොභදෙසමොහතතං සාවජ්ජං කම්මං අත්තනො සහජාතවිසෙසඤ්ඤබීජං තණ්හාසෙනෙව ලභිත්වා දුක්ඛභූතෙපි අපායෙ උප්පාදෙති. එත්ථාහ: - "තණ්හා නාම පත්ථනා. පත්ථෙන්තා නාම සබ්බසම්පත්තිං පත්ථෙන්ති. නො විපත්තිං. එවං කිං නිරයෙ දුක්ඛං පත්ථෙත්වා තත්ථ උප්පජ්ජන්ති"?ති. සච්චං භද්‍රමුඛ! නිරයං පත්ථෙන්තො නාම නත්ථි. තත්ථ අනුප්පත්තිංයෙව පත්ථෙන්ති. තත්ථ කාරණං අත්ථි ති. අයං තණ්හා නාම චක්ඛාදීසු චාරෙසු උප්පජ්ජති. නො නිරයෙ අභිමුඛි. එකොහි පරස්ස රක්ඛිතගොපිතං අභිරූපං පාසාදිකං ඉත්ථිං චක්ඛුනා දිස්වා තණ්හා බලෙන තස්සිං පිපාසං උප්පාදෙත්වා තස්සා සාමිකං වඤ්චෙත්වා යෙන කෙනචි උපායෙන තාය සද්ධිං රමති. තස්සෙ වං උප්පන්නා සා ච තණ්හා තඤ්ච කම්මං නිරයාභිමුඛි තං විසෙසඤ්ඤබීජං පතිට්ඨාපෙති. තතො විසෙසඤ්ඤපච්චයා නාමරූපං ගහාති. එවං සොතවිඤ්ඤාණාදීසු සද්දෙසු ලොභෙනාති තණ්හා නෙතබ්බානි. එවං ඝාණාදීසු තණ්හාබලෙනෙව උප්පත්ති හොති. තණ්හායෙව සත්තෙ ජනෙති. එවං උප්පන්නස්ස පන්නස්ස අනෙක ජාතිජරාදයො මහොඝංව අජ්ඣොත්ථරන්ති. අයඤ්ච මහා පුරිසො සත්තානං තං දුක්ඛං අපහරිතුකාමො ඉමස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස තණ්හා නිදානං. තණ්හා සමුදයා. තායෙව පන තණ්හාය පහීණාය ජාති නත්ථි. ජාතියා අසතිජරාමරණාදයො නත්ථි. තස්මා තණ්හා යෙව පහාතබ්බා. සාව තණ්හා චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදීසු රූපාදීසු නිච්ච සුඛ සුභ ආත්තසඤ්ඤාය සුඛකාමානං සත්තානං මොහබලෙන හොති. තස්මා තණ්හාය පවත්තිහෙතුභූතෙසු රූපාදීසු ආදීනවො දස්සෙතබ්බො. රූපාදීසු ආදීනවො නාම රූපාදීසු සම්භවො අනිච්චාදි ආකාරො. සොව අනිච්චාදි ආකාරො ජරාමරණදස්සනෙන හොති"ති ජරාමරණං ලොකස්ස දස්සෙතුං පන්ධාගතොති ආහ. ස වෙහි සො දෙවත්ත මුපගතො බ්‍රහ්මත්තමුපගතො වා ධම්මං දෙසෙය්‍ය? පරෙ න සද්දහෙය්‍යුං. අයං දෙවො සුඛී. නිච්චො. ධුවො. අමරා කා අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තාති කිමස්ස වචනං"ති න සද්දහන්ති. න සුස්සූසන්ති. න සොළ්ළ ඔදහන්ති. දෙවො නාම කිං කථෙතුං නාස සක්කොති? කිං පාටිහාරියං කාතුං න සක්කොති? අනවජ්ජරියඤ්ඤතං දෙවස්සා"ති මඤ්ඤන්ති. ඉබ්බකං පන පස්සන්තානං යෙව මනුස්සි

තිස්සා කුමාරිකාය උපපජ්ජිත්වා කාමසුඛං අනුභවිත්වා පුත්තං පටිලභිත්වා තං පහාය පබ්බජිත්වා මහන්තං දුක්කරකිරියං කත්වා බෝධිං පාපුණිත්වා ඉද්ධිවිකුබ්බණං ච කතිරමානෙ ජරාමරණෙ දස්සියමානෙ ලක්ඛණත්තයෙ දෙසියමානෙ "අයං මහාපුරිසො එවං මහිද්ධිකො එවං මහානුභාවො එවං මහාපඤ්ඤසකලජ්ජපටිවෙධිපි ජරාමරණං අනතීතො කිමඞ්ගපන අමෙහපු වත්තබ්බ"නති සුස්සූසන්ති. සො තං ඔදහන්ති. සද්දහන්ති තථාගතස්ස බොධිං. "සම්මාසම්බුද්ධොවත සො භගවා. සො එවරූපස්ස දුක්ඛස්ස පහාණාය ධම්මං දෙසෙති. සුසුඛං වත නිබ්බානං. යත්ථ ඊදිසං දුක්ඛං නවිජ්ජති"ති සද්දහන්තා ඔකප්පන්තා දෙසනානුසාරෙන ඤාණං සම්මා පෙසෙත්වා ඉමං පඤ්ඤක්ඛන්ධිමධිකං අත්තභාවං දුක්ඛතො ච දුක්ඛහෙතුතො ච දිස්වා තං නිබ්බත්තකතණ්හාය ආදීනවං පස්සන්ති තෙ එවං පස්සන්තා තණ්හාය වෙව තංනිබ්බත්තකකම්මෙසු ච අට්ටියමානා හරායමානා ජිගුච්ඡමානා තණ්හං නිරොධෙත්වා අනුපාදපරිනිබ්බානාරහා භොන්ති. තෙන වුත්තං:— **"ජරාමරණං ලොකස්ස දස්සනං පනිධාගතා අනුපලිත්තා ලොකෙන"ති** ලොකෙපි කෙනාපි සත්තෙන වා සංඛාරෙන වා අනුපලිත්තො අනල්ලීනො හුත්වා ජාතො. අහං අනන්ත ජිනො නාම අනන්තසත්තෙ ජිතත්තා ච අනන්තසඞ්ඛාරෙසු ආලයවිගමෙන ජිතත්තා ච අනන්තතණ්හා සංකිලෙසෙ ජිතත්තා ච අනන්තජිනොනාමාහං ඉදානෙව ඉමස්මිං අපරාජිතපල්ලඞ්කෙ නිසින්නොව සබ්බකිලෙසෙ ඛිපෙත්වා බුද්ධො හුත්වා බහුජනතං තාරෙමි. න ත්වං මං වාරෙතුං සක්ඛිස්සසි. අජ්ජ සයං තුය්හ"නති ගජ්ජි. ඉදානි සස මානමදං භිඳන්තො ආහ:—

> **"සමන්තාධජිනි දිස්වා සුත්තා මාරං සවාහනං,**
> **බුද්ධාය පඩිවුත්තුං ගච්ඡාමි මාමං ඨානා අවාචයි**
>
> **සත්තෙන තං නත්ථසත්තෙන සෙනං ලොකාභිභවක්ඛො**
> **තං තෙ පඤ්ඤාය ගච්ඡාමි අමං පත්තං ච අස්මුනා."ති.**

ඉමා වෙ ගාථා අභිසම්බුද්ධගාථා. සෙසගාථාපන භගවතො අධිප්පායං සුත්තත්තතො ගහෙත්වා ආචරියෙන වුත්තා. තාපි තදෙ සොයෙව. තත්ථ සමන්තාති සබ්බතො භාගෙන ධජිනීති ධජගීවා සුත්තං සුත්තං මාරන්ති යුද්ධාය සන්නද්ධං මාරං. මගධිස්සා වා සෙනාය සුත්තං භවාහනන්ති විරිමෙඛලාහත්ථිසහිතං. පඩිවුත්තුං ගච්ඡාමීති නිසින්නට්ඨානතො අනුට්ඨහිත්වා පඤ්ඤාය අභිමුඛං ගච්ඡාමි. න පවෙචා සක්ඛාමි මාමං ඉමම්හා අපරාජිත පල්ලඞ්කට්ඨානා වාචෙය්‍ය. වාවෙතුං න සක්ඛිස්සසි. යථා න සක්කොතීති? තථා කරිස්සාමි"ති අධිප්පා

යො.යනෙත එතං මාරසෙනං? "කාමා තෙ පඨමා සෙනා"ති ආදිනා නයෙන ආගතං සෙනං සන්ධායාහ. එතං මි ර ාරි ං වා සදෙවකො ලොකො නපපඤ්ඤත්ති.පසහිතුං අභිභ විතුං නසක්කොති.අහං පනඑක කොවතව සෙනං නිසිනො ස ාං අකොපෙත්වා මමපඤ්ඤබලෙනෙව අස්මිනා පිඨිපාසාණෙන ආමකං මත්තිකාභාජනං ස ණ්ණෙනෙතා විය මම පඤ්ඤබලෙන ගවජ්ඣාමි. පාපුණාමි. මමසන්තකං කරිස්සා මි.තුවඞ්ග තව මාරබලඤ්ච ලෙඛ්ඩුනා කාකො විය පලාපෙස්සාමීති අත්ථො. ඉදානිස්ස ඉඞ්ඛලං දස්සෙන්තො ආහ ඉඞ්ඛිනෙතා සාසපෙ ගණ්ඨිහි ආදිං:— තෙ උත්තානත්ථාව. ඉදානි යස්මා සො පාපිමා "සිද්ධත්ථ! කුහිං ආසිනො? ආසනෙ මම සන්තකෙ"ති වත්වා "කො තව භාවාය සක්ඛි"ති වුත්තෙ "කිං අඤ්ඤෙ? මෙ එත්තකා මාරපරිසා සක්ඛිනො"ති හත්ථං පසාරෙසි මාරපරිසා එකප්පහාරෙන "අහං සක්ඛි අහං සක්ඛි"ති වදමානා අනෙකකොටිසතසහස්සා අනෙස්සුං. පඨවිඝි ජ්ජනකාලොව්ය අහොසි. තස්මා තං පටිබාහිත්වා මහාපුරිසො අත්තනො සක්ඛිං දස්සෙන්තො ආහ:—

"පලලඛකං ඉඞ්ඝ භාවාය කිමත්ථං ඤෙන සක්ඛිනා,
කම්පිතා මදදිසා දානා සක්ඛි හොති අසංවිහි"ති.

හො! පාපිම! මයා ඉමං පලලඛකං පත්ථෙන්තෙන අපරිමාණෙසු ජාතිසහස්සෙසු අදින්නං දානං නාම නත්ථි අරකඛිතං සීලං නාම නත්ථි. අනත්තදුක්ඛකරකිරියා නාම නත්ථි. අවසෙසං දානාදිං ඨපෙත්වා එකස්මිං වෙස්සන්තරත්තභාවෙ මදදිදෙවිං කොටිපත්තං කත්වා සත්තක්ඛත්තුං දානෙ දියමානෙ සත්තක්ඛත්තුං කම්පිතාපඨවී. ඉදානි මම ඉමස්මිං අපරාජිතපලලඞ්කෙ සකලලොක විජයාය නිසින්නස්ස මාරසෙනාය යුද්ධ වත්තමානෙ "කිමයං මහාපඨවී තුණ්හීභූතා? තිංගි අත්තනො පරිසාය කූටසක්ඛිං කාරාපෙසි. අයං පන පඨවී තව ච මම ච සමා. අවෙතනා සා මෙ සක්ඛිභවිස්සතී"ති මෙඝමුඛතො නික්ඛන්තවිජ්ජුලතාසස්සිරිකං දක්ඛිණබාහුං විවරිත්වා ගබ්භතො නීහරිත්වා භූමියා අවනාමෙසි. තෙනවුත්තං:—ඉතිවත්වා දක්ඛිණබාහුන්ති ආදි. ඉතීහ තස්මිං ඛණෙ අයං මහාපඨවී කුලාලචක්කං විය භමමානා මහානාදං මකාසි. පඨවියා සද්දෙන ආකාසො මෙඝත්ථනිතං විය මහාරවං රවි. සත්ත කුලපබ්බතාදයො මහානාදං නදිංසු. සකලචක්කවාළගබ්භං අගගිනා පදිත්තවෙණුවනං විය තටතටායමානං මහාරවං රවි.තත්තකපාලෙ බිත්තවිගිජ්ජලං විය සකලගගනෙ දෙවදුන්දුභියො එලිංසු. පදිත්තඛාර වස්සං විය විප්ඵුරන්තියො අසනියො පතිංසු. උභින්නං පඨවීආකාසානං

නතරහතො මාරොඅත්තානං අලඞ්කරිත්වා අසරණෝ විහාහයපපත්තො ධජං පනාමෙත්වා ආවුධසහස්සං තත්ථේව ඡඩ්ඩෙත්වා ගිරිමේඛලා හත්ථිම්පි අත්ථාය ලාකෙත්වා පලායිංසු සත්ථිං පක්කන්තෙන මාරපරිසං හිජ්ජිත්වා මහාවාතෙන සමුද්ධුතත්ථම්භ රාසිවිය සම්මුඛ සම්මුඛීභාවෙන පලායිත්වා වසවත්තී දෙවලොකමෙව ගතා. එවං මහා පුරිසො සුරියෙ අනත්ථමිතෙ යව මාරරාජස්ස කත්වා සකලලොක විජයපත්තො ඛෙමප්පත්තො දහරපත්තො වෙසාරජ්ජප්පත්තො අහොසි. ඉතීහ තස්මිං ඛණෙ මාරාගමනෙන භායිත්වා පලාතා තෙ දෙවබ්‍රහ්මානො "කස්ස ජයො? කස්ස පරාජයො?" ති සමුදික්ඛමානා සිනාමාරපරිසං තථාභිනිහතං දිස්වා එස පහාරෙනෙව භොහාද මකංසු. තෙන වුත්තං:— මහාඝොසො අජායිත්ථ සිඛත්ථස්ස ජයොඉති"ති.

න. නාදිසං දෙවවරං යසස්සිං
මනුස්සභූතො යි කථං ජිනෙය්‍ය?,
නත්ථාගි සො 'ඤාණජිනොති වුත්තො
අඤ්ඤාණජෙ සබ්බෙසු පවත්තපක්ඛෙසු,

නත්ථාගි සො පවත්තිතිතෙන
නමස්සනීයො අතිනාරවෙන 1
පඤ්ඤාජනවස්සගි අත්ථි කිඤ්චි
සිස්සාපි සෙට්ඨානගිපූජනීයො.

ඉති සාධුජනානන්දදනිදනෙ ජිනාලඞ්කාරෙ මාරපරාජයවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉදානි අභිසම්බොධිවණ්ණනාය ඔකාසො අනුප්පත්තො තං දස්සෙතුං බුද්ධරක්ඛිතාචරියො ආහ: —

සුරතො ගච්ඡති චස්සෙ රජතවත්ථකංව අම්බරෙ,
සහස්සරංසි සූරියො පච්ඡිමෙ නභගච්ඡති.

මජ්ඣිමෙ බොධිදුමච්ඡායෙ පල්ලඞ්කෙ අපරාජිතෙ,
පල්ලඞ්කෙකත්ථ නිසිදිත්වා ධම්මං සම්මසතෙ මුනි.

සක්ඛෙතා තස්සිං ඛණෙ සබ්බං ධම්මෙනෙතා වශීභාවති,
බ්‍රහ්මා නිසොජ්ජතච්ඡත්තං ධාරෙති මුනිමුද්ධනි

---

1 "අසිපාරගෙන අපිගාරවෙන' කත්ථි.

මණිකාලවණ්ඩං තුසිතො සුසාමොවාලවිජනිං,
නානාම්බරලතණ්ඩානි ගහිතා සෙසදෙවතා.

එවං දසසහස්සිමහි සක්කබ්‍රහ්මාදිදෙවතා,
ඡත්තාදීනි ධමෙනෙතාව චක්කවාලමහි පූරයුං.

මඞ්ගලානි ගහෙත්වාන තිට්ඨන්ති කාචි දෙවතා
ධජමාලා ගහෙත්වාන තථා පුණ්ණඝටාදයො.

තත්ථ හත්ථවන්ති ගාසන්ති සෙලන්ති වාදයන්ති ච
දෙවා දසසහස්සිම්හි තුට්ඨහට්ඨා පමොදිතා

ධම්මාමතරසස්සාදං ලභිස්සාමස්ස සන්තිකෙ,
නස්සනාමතරසස්සාදං පාවිතිරම පස්සිතුං

ජරාමරණකන්තාරා සොකොපායාසසල්ලතො,
මොචෙති කාමපාසම්හා දෙසෙන්තො අමතං පදං.

ඉතිතුට්ඨෙහි දෙවෙහි පූජිතෙනෙතා තරාසභා,
කිචි පූජං අවිනෙතනෙතා විනෙතනෙතා ධම්මමුත්තමං.

සබ්බපාපාවිනිමුත්තො සුනෙතා සිද්ධත්ථො අපරාජිතො,
චක්කවාලසිලාසානිපාකාරෙහිමහාකාරෙහි.

තාරාමණිවිතානාකාසවිතානෙ වඤ්දිපාදක,
නානාරතනවිජෙජාතෙ මාලාගන්ධාදි පූජිතෙ.

දෙවෙහි ජණවසභිහි සුඝටිට මඞ්ගලගීතියා
චක්කවාලසුපාසාදෙ බොධිමණ්ඩමහාතලෙ.

බොධිරුක්ඛමණිවජ්ජතෙන පල්ලඞ්කෙ අපරාජිතෙ,
නිසිනෙතා පඨමෙ යාමෙ පුරිමං පාතිමනුස්සරි.

තාමරූපානමුප්පත්තිං සුදිට්ඨා හොති තෙනිධ,
සක්කායදිට්ඨි තෙනස්ස පහීනා හොති සබ්බශො.

තතොහි දුතියෙ යාමෙ යථාකම්මුපගෙ සත්ත,
සුදිට්ඨං හොති තෙනස්ස කම්මක්ඛලෙසෙහි සම්භවං.

කඞ්ඛා විතරණීනාම ඤාණන්තං සමුපාගතං,
තෙනාසෙසා පහීයිංසු කඞ්ඛා සොළසධා ඉමා.

තතො සො තතියෙ යාමෙ වාදත්ථෙ අසෙසතො,
සො උප්පිවවසමුප්පාදෙ ඤාණමොතාරයි මුනි.

අවිජ්ජාදිනුලොමම්ත ජරාදිපටිලොමතො,
සම්මසනතො තථාභූතඤාණදස්සනමාගමි,

කප්පකොටිසතෙනාපි අප්පමේය්‍යේසු ජාතිසු,
ලොභං අමිසසඳ්දනෙන විනාසෙත්වා පුනප්පුනං.

සීලෙන ඛන්තිමත්තාය කොධං දුට්ඨං නිවාරයි,
පඤ්ඤාය මොහං ජෙත්වාන මිච්ඡාදිට්ඨිං ගතත්තවා.

ගරුසංඝවනා ධම්මවිචිකිච්ඡං විනොදයං,
මානුඛත්තං විනාසෙත්වා කුලේ ජෙට්ඨාපචායිනා.

නොකම්මවිමත්තිං විනාසෙත්වා කාමරාගං පුනප්පුනං,
සංවරේන ච විසංවාදං කොසජ්ජං විරියේන ච.

එවං දුගාදිනා තං තං කිලෙසඛගං විනොදයං,
සුවඩ්ඪිතා මහාඤ්ඤා කථං සන්තිං තරුහති?.

සුදුක්ඛරං කරිත්වාන දුගාදිං පඨමං පුරෙ.
නිකිච්ච භවසම්පත්තිං පත්තෙසි බොධිමුත්තමං.

පණිධානමහි පත්ථාය කතං පුඤ්ඤඤ්ච පත්ථනං,
එකත්ථාදුති සම්පත්තං දෙති බොධිං අසංසයං.

තතො සො සබ්බ සම්භාරෙ අනිච්චදුක්ඛඤ්ඤතතතතො,
සම්මසන්තා නුලොමේන නිබ්බානං සමුපාගමි.

සවාසනෙ කිලෙසෙ සො ඛීණාසවෙන්නා නුත්තරම්පිච,
අරහත්තඵලපත්තිඤ්ච සුඛෙ ඛුඩ්ඩා බොධිතලෙ අනූ.

පත්තෙතා විමුත්තිං වරසෙට්ඨජත්තං
සො පීතිවෙගෙන උදුත්තරිත්වා,
ජෙත්වාන මාරෙ විජිතාරිසඞ්ඝො
තිබ්බත්ථබෙත්තෙකදිවාකරෝ අහු.

රාජාධිරාජා පන මෙවමාහි
තිජත්තත්ථාදි වරධම්මරාජා,
මහාසහස්සිම්පි ච ලොකධාතුං
සරෙන විඤ්ඤාපයිතුං සමත්ථො.

තත්‍රායමත්ථෝ:—එවං වසවත්තිමාරං පරාජෙත්වා නිසිනෙහ සක ලදසසහස්සවත්තකවාළවාසිනො භුම්මාදයො දෙවා සද්ධමනුස්සාවෙසුං "එථභොමාරිසා! සිද්ධත්ථස්ස ජයො, අසිද්ධත්ථස්ස මාරස්ස පරාජයො. ජයමඞ්ගලඤ්ච බුද්ධමඞ්ගලඤ්ච එකතො කරිස්සාමා"ති එකපපභාරෙ නෙව සමොසරිංසු. තස්මිඤ්ඤණෙ පඤ්ඤාසයොජනපමාණං රංසිසහස්සූපසොභිතං සුරියමණ්ඩලං නෙමියං ගහෙත්වා මහාසමුද්දෙ නිමු

ජාපියමානං සුවණ්ණවක්කං විය අට්ඨං ගවජ්ජන්තං ඨිතං. එකූනපඤ්ඤාසයොජනපමාණං පභාසමුදයං විස්සජ්ජේන්තං චන්දමණ්ඩලං චක්කවාළගබ්භං පභාය පභාසයන්තං බිරසාගරා උම්මුජ්ජමානං පෙමියං ගහෙත්වා අනිලපථේ උල්ලඞ්ඝියමානං රජතවක්කං විය පාචීනදිසතො උග්ගච්ඡන්තං ඨිතං. චක්කවාළමජ්ඣේ අත්තනො සුවණ්ණවණ්ණාය සරීරප්පභාය තං පදේසං සුවණ්ණරසේ නිමුජ්ජාපයමානො විය මහාපුරිසො විරෝචි. එවං විරොචමානො ඉන්දනීලමණිවජිරත්ත සඞ්කාසෙ බොධිරුක්ඛමූලෙ අපරාජිතපල්ලඞ්කෙ නිසිජ්ජිත්වා ධම්මං සම්මසි, තෙන වුත්තං:—" පුරතො ගවජ්ජති චක්කෙ"ති ආදි. එවං මහාපුරිසස්ස නිසින්නාකාරං දස්සෙත්වා ඉදානි දෙවතාහි කත්තබ්බමානපූජාවිධානං දස්සෙතුං " සකෙකා තස්සිඛිණ්ණ සඞ්ඛං ධමෙත්වෙනා'භිධාවතී"ති ආදිමාහ. තදා සකෙකා දෙවරාජා විසං රතනසතිකං විජ්ජුත්තරසඞ්ඛං තාවතිංසදෙවලොකෙ ඨත්වා දෙවානං සන්නිපාතට්ඨාය ධම්. තංසද්දං සකලදසසහස්සයොජනවිත්ථිතෙ දෙවනගරෙ එරි. තතො ධමෙනෙනා ධමෙමෙනෙනාව බොධිමණ්ඩං ධාවි. න කෙවලං සොයෙව. සකලදසසහස්සචක්කවාළෙ සක්කදෙවරාජානො සඞ්ඛං ධමෙන්නාව ආගතා, මහාබ්‍රහ්මා චක්කවාළපබ්බතමත්ථකෙ ඨපිතං සෙතවජිරත්තං ගහෙත්වා මහාපුරිසස්ස උපරි ධාරෙසි. න කෙවලං සොයෙව. සකලදසසහස්සචක්කවාළෙ මහාබ්‍රහ්මානො ආගන්ත්වා ඉමං චක්කවාළං සෙතවජිරත්තෙන නිරන්තරං කත්වා ගහෙත්වා අට්ඨංසු. තථා යාමදෙවලොකෙ සුයාමො නාම දෙවරාජා තිගාවුතප්පමාණං වාලවීජනිං ගහෙත්වා වීජයමානො සමීපෙ අට්ඨාසි. න කෙවලං සොයෙව. සකලදස්සහස්සචක්කවාළෙ සුයාමදෙවරාජානො වාලවීජනිහත්ථා චක්කවාළං පූරෙසුං. තුසිතදෙවලොකෙ සන්තුසිතො නාම දෙවරාජා තිගාවුතං මණිතාලවණ්ටං ගහෙත්වා වීජයමානො ඨිතො. නකෙවලං සොයෙව. සකලදස්සහස්සචක්කවාළෙ සන්තුසිතා දෙවරාජානො මණිතාලවණ්ටෙ ගහෙත්වා චක්කවාළගබ්භං පූරෙත්වා අට්ඨංසු. පඤ්චසිඛො දෙවපුත්තො තිගාවුතං වෙළුවිණාමාදාය බහූ ගන්ධබ්බදෙවෙ පරිවාරෙත්වා ගන්ධබ්බං තුරුමානො ඨිතො. නකෙවලං සොයෙව. දසසහස්සචක්කවාළෙ ගන්ධබ්බදෙවපුත්තා ගන්ධබ්බනාටකං දස්සෙසුං. අඤ්ඤෙ පන දසසහස්සචක්කවාළවාසිනො දෙවපුත්තාව දෙවධිතරො ච ඉමස්මිං චක්කවාළෙ සමොසරිත්වා එකචක්කදෙවා රතනතොරණමාලා ගහෙත්වා සමන්තතො පරිවාරෙත්වා අට්ඨංසු. තථා එකචෙව තදනන්තරං රතනග්ඝිකමාලා එකචෙව සුවණ්ණකදලිමාලා එකචෙව සබ්බරතනමයා සිරිවච්ඡමාලා එකචෙව වාලවීජනිමාලා එකචෙව අංකුසමාලා එකචෙව යුගලමච්ඡමාලා එකචෙව නන්දියාවත්තමාලා එකචෙව භද්දපීඨමාලා

එකූවෙව පුප්ඵපටමාලා එකවෙව පුප්ඵසටමාලා එකවෙව සඞ්ඛමාලා එකවෙව ධූමකටච්ඡුමාලා එකවෙව මණිදණ්ඩදීපමාලා එකවෙව සුවණ්ණාදසමාලා එකවෙව රතනාදසමාලා එකවෙව මණිආදසමාලා එකවෙව මණිපදීපමාලා එකවෙව ධජපතාකමාලා එකවෙව කපපරුක්ඛමාලා ගහෙත්වා යාවවක්කවාළපබ්බතා පරිවාරෙත්වා අට්ඨංසු. සකලදසසහස්සීචක්කවාළවාසිනො දෙවා ජිණවෙසං ගහෙත්වා දෙවනාටකසඞ්ඛාතියො පවත්තෙන්තා දිබ්බපුප්ඵගන්ධවුණ්ණාදීහි පූජිංසු. සකලගගනතලං මහාමෙඝවුට්ඨිධාරාහි පරිපුණ්ණං විය දිබ්බපුප්ඵවිජිණවස්සෙහි නිරන්තරං අහොසි. එවං දෙවතාහි කරීයමානං පූජාවිධානං දස්සෙත්වා ඉදානි යෙන කාරණෙන තෙ එවං පූජෙන්ති? තං කාරණං දස්සෙන්තො "ධම්මාමතරසස්සාද"න්ති ආදිමාහ. තත්ථ වත්තාරො මග්ගා වත්තාරිසාමඤ්ඤ ඵලානි නිබ්බානන්ති ඉමෙ නව ලොකුත්තරධම්මෙ පටිලද්ධස්ස යා උප්පජ්ජති තදරමමණීකාපීති? තං "ධම්මාමතරසස්සාදං අස්ස සන්තිකෙ ලභිස්සාම නයනාමතරස්සාදං පාටිහිරක්ඛ පස්සිතුං අස්ස සන්තිකෙ ලභිස්සාමා"ති තුණ්හී අහෙං. **ජරාමරණකන්තාරානි** ඉමිනා සබ්බෙපි කන්තාරා ගහිතා, ජාතිකන්තාරං ජරාකන්තාරං ව්‍යාධිකන්තාරං මරණකන්තාරං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසකන්තාරාදස්සිතා. තත්ථ පුනාපපුනං ජාතිවසෙන පබන්ධුප්පත්තියා කොටිනත්ථි. තස්මා ජාතිකන්තාරං නාම, ජාතිජාතියං ජරාමරණාදයො එකන්තභාවිනො. තස්මා තෙපි කන්තාරායෙව. අයඤ්ච මහාපුරිසො බුද්ධභාවං පත්වා දෙවමනුස්සානං සංසාරාදීනවං දස්සෙත්වා තණ්හාපපහානකරං ධම්මං දෙසෙති. තං සුත්වා තෙ යොනිසොමනසිකරොන්තා ඤාණගහිතා සමුලංතණ්හං ඛිපෙන්ති. තණ්හාවිනාසෙන ජාති න හොති. ජාතියා අභාවෙන ජරාමරණාදයො නත්ථි. තෙනාහංසු:- "**ජරාමරණකන්තාරා**"ති ආදිං. එවං දෙවබ්‍රහ්මානං පවත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි මහාපුරිසස්ස පවත්තිං දස්සෙතුං "**ඉති තුණ්හි දෙවෙහි**"ති ආදිමාහ. සො නරාසභො ඉමිනා කාරණෙන තුට්ඨෙහි දෙවෙහි පූජීයමානොපි තාවමහන්තමපි පූජාවිසෙසං දිස්සමානමපි සූයමානමපි තස්මිං ආලයං අකත්වා අමනසිකත්වා අත්තනො උත්තමං පතිට්ඨං ධම්මමෙව විනෙතෙන්තො නිසීදීති අත්ථො. "**සබ්බඤ්ඤුතාධිගතා සංවත්තා**"ති යෙ තෙ බොධිඤ්ඤාණස්ස හෙතුභූතා දානසීලාදයො පාරමිතා සම්භාරා. තෙ අත්ථෙ අනුනං කත්වා සාධිතො සමානො තෙනෙව සිද්ධත්ථොති ලද්ධවොහාරො සසෙනං මාරං සුරියෙ අනත්ථිතෙයෙව පලාපෙත්වා බොධිරුක්ඛමූලෙ නිසීදි. එවං නිසින්නස්ස පනස්ස සකලදසසහස්සචක්කවාළවාසිනො දෙවා මාලගන්ධාදීහි පූජයමානා අට්ඨංසු. දෙවතායො ජිණවෙ

රියො ගහෙත්වා වාදයමානා ඨිතා. දෙවානංවෙව මහාකාලනාගරාජ ස්සච තස්ස නාගානුභාවානි කිත්තෙන්තා මඞ්ගලගීතානි කථයමානානං සද්දෙහි සකලචක්කවාළං ඝනං එකනිග්ඝොසං අහොසි. එවං භූතෙ පනස්ස සකලචක්කවාළං පරික්ඛිපිත්වා ඨිතං වාසිනියොජනසහස්සයුත්තං චක්කවාළපබ්බතමෙව සානිපාකාරං අහොසි. තාරාමණ්ඩලිකා කාසොසෙව විතානං අහොසි සකලරජනිජලමානං චන්දමණ්ඩලමෙව දීපො අහොසි. දසසහස්සචක්කවාළගබ්භා සත්තසුගතිසඞ්ඛාතස්ස භූමිකො පාසාදො අහොසි. තස්මිං බොධිමණ්ඩලමාලසඞ්ඛාතෙ පාසාද තලෙ යං ඨානං සංවට්ටකප්පෙ විනට්ඨෙසු කොටිසතසහස්සචක්කවා ලෙසු පඨමං විනාසං ගච්ඡති? විවට්ටකප්පෙ පඨමං සණ්ඨහති? තස්මිං යෙව කප්පෙ යතො උග්ගතං ජලජපදුමං බ්‍රහ්මලොකෙ පඤ්ඤත්තිත්වා විවට්ටඨායි කප්පෙ ජායමානානං දසබලානං ගණනවසෙන සමණ පරික්ඛාරං දෙති? තස්මිංයෙවකප්පෙ පූරිතපාරමීනං බොධිසත්තානං අපරිමාණගුණගණාධිගමෙ අචලඨානං හොති? යතොඨානවහවහගං හෙරිකුහරම්හි වසුසිරං අවිමානං? බ්‍රහ්මුනාපිනලඛ්ඛනියං?. නාගමනුස්ස අසුරදෙවගරුඩබ්‍රහ්මචක්කවත්තිපූජනිසඤ්ඤ හොති? තස්මිං මගධෙසු උරුවෙලාජනපදෙ නෙරඤ්ජරාසනදියා තීරෙ මහිවරවඩ්ඩහදයට්ඨා නියෙ උත්තමට්ඨානෙ පතිට්ඨිතො මූලතො පට්ඨාය සාවසාඛගහා සත හත්ථපමාණො පරිමණ්ඩලතා සතහත්ථපමාණො ඝණබද්ධසා රපිඤ්ඤකලාපො විය විරොචමානො බොධිරුක්ඛො උපරිධාරිතම ණිවජ්ජත්තනංවිය අහොසි. තස්මිං මණිවජ්ජත්තජ්ඣෙ අපරාජිතපල්ල ඞ්කසඞ්ඛාතෙ රාජපල්ලඞ්ක නිසිජ්ජෙ මහාපුරිසො තස්සා රත්තියා පඨමෙයාමෙ නිසිජ්ජනාසනතො පට්ඨාය යාව දිපඞ්කරස්ස භගවතො සන්තිකෙ ලද්ධං ව්‍යාකරණං? තතො පට්ඨාය පන නිසිජ්ජාසනං සබ්බං පුරිමජාති. තං අනුස්සරි. පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණං පටිලභිත්ති අත්ථො. වුත්තං හෙතං භගවතා:-" සො එවං සමාහිතෙ චිත්තෙ පරි සුද්ධෙ පරියොදාතෙ අනඞ්ගණෙ විගතූපක්කිලෙසෙ මුදුභූතෙ කම්මනි යෙ ඨිතෙ ආනෙඤ්ජප්පත්තෙ පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණාය චිත්තං අභිනින්නාමෙසිං. සො අහං අනෙකවිධිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරා මි සෙය්‍යථිදං:—එකම්පිජාතිං දෙපි ජාතියො තිස්සොපි ජාතියො චත් සොපි ජාතියො පඤ්චපිජාතියො දසපි ජාතියො වීසම්පි ජාති යො තිංසම්පි චත්තාලීසම්පි පඤ්ඤාසම්පි ජාතියො ජාතිසතම්පි ජාති සහස්සම්පි සතසහස්සම්පි අනෙකසංවට්ටකප්පෙ අනෙකවිවට්ටක ප්ප අනෙකෙපි සංවට්ටවිවට්ටකප්පෙ අමුත්‍රාසිං එවංනාමො එවං ගො තෙතා එවංවණ්ණා එවමාහාරො එවංසුඛදුක්ඛපටිසංවෙදි එවමායු පරියන්තො, සො තතො චුතො අමුත්‍රඋප්පාදිං. තත්‍රාපාසිං එවං

නාමෝ එවං වණ්ණාඑවංගොත්තො එවමාහාරෝ එවංසුඛදුක්ඛපටිසංවෙදී එවමායුපරියන්තො. සො තතොවුතො ඉධූපපන්නානි ඉතිසාකාරා සඋද්දෙසං අනෙකවිධිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරාමි අයංඛොමෙ බ්‍රාහ්මණ! රත්තියා පඨමෙ යාමෙ පඨමා විජ්ජා අධිගතා. අවිජ්ජා විහතා. විජ්ජා උප්පන්නා. තමො විහතො. ආලොකො උප්පන්නො. යථා තං අප්පමත්තස්ස ආතාපිනො පහිතත්තස්ස විහරතො. අයං ඛො මෙ බ්‍රාහ්මණ! පඨමාභිනිබ්බිදා අහොසි. කුක්කුටච්ඡාපකස්සෙව අඩ්ඩකොසමත්තා'ති. එවංපුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණෙන ජාතිපරම්පරං පච්චවෙක්ඛිත්වා තස්සංජාතියං නාමරූපායෙව නිබ්බත්තනන්ති. චුතිම්පි උප්පත්තිම්පි සබ්බඤ්ච පුනප්පුනං අනුප්පබන්ධවසෙන දීපසිඛාවිය නදිසොතොවිය හෙතුම්පරාය නාමරූපපරම්පරායෙව චක්ඛාදීසු ඡාරෙසු රූපදස්සනාදිවසෙන නානාවිඤ්ඤත්තියො සමුඨහමානා උප්පජ්ජන්ති. න සත්තො, න ජීවො අත්ථි. න තං නිබ්බත්තකො දෙවො වා මාරො වා බ්‍රහ්මා වා කොචි අත්ථි පටිවිජ්ඣිතුං නියතබ්බිං පත්තත්තාවිය තිවත්තුකං සක්කායදිට්ඨිං භින්දි. සෙය්‍යථිදං:— රූපං අත්තතො සමනුපස්සති රූපවන්තං වා අත්තානං —පෙ— වෙදනං—පෙ—සඤ්ඤං—පෙ—සඞ්ඛාරෙ —පෙ— අත්තානං. විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සති විඤ්ඤාණවන්තං වා අත්තානං. අත්තනි වා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණස්මිං වා අත්තානං සමනුපස්සති. යා. එවරූපා දිට්ඨිදිට්ඨිගතං දිට්ඨිගහනං දිට්ඨිකන්තාරං දිට්ඨිවිසූකං දිට්ඨිවිපන්දිති? අයංවුච්චති විසත්තිවත්තුකා මිච්ඡාදිට්ඨි. සා පනස්ස තෙන පුබ්බෙනිවාසානුස්සති ඤාණෙන පහිනා හොති. අතීතඅද්ධාගතමොහොපි පහීණො හොති. එවං පුබ්බෙනිවාසානුස්සති ඤාණං දස්සෙත්වා ඉදානි යථාකම්මූපගං ඤාණං දස්සෙතුං " තතොහි දුතියෙ යාමෙ"ති ආදිමාහ. තත්ථ දුතියෙ යාමෙති රත්තියා මජ්ඣිමයාමෙ යථා කම්මූපගෙති සකසකකම්මානුරූපෙන උපපජ්ජනෙන සත්තෙ සරි. චුතතං ගතං භගවතා. — "සො එවං සමාහිතෙ චිත්තෙ පරිසුද්ධෙ පරියොදාතෙ අනඞ්ගණෙ විගතූපක්කිලෙසෙ මුදුභූතෙ කම්මනියෙ ඨිතෙ ආනෙඤ්ජප්පත්තෙ සත්තානංචුතූපපාතඤාණාය චිත්තං අභිනිනාමෙසිං. සොඃහං දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන සත්තෙ පස්සාමි චවමානෙ උපපජ්ජමානෙ හීනෙ පණීතෙ සුවණ්ණෙ දුබ්බණ්ණෙ සුගතෙ දුග්ගතෙ. යථාකම්මූපගෙ සත්තෙ පජානාමි, ඉමෙ වත භොන්තො! සත්තා කායදුච්චරිතෙන සමන්නාගතා වචීදුච්චරිතෙන සමන්නාගතා මනොදුච්චරිතෙන සමන්නාගතා අරියානං උපවාදකා මිච්ඡාදිට්ඨිකා මිච්ඡාදිට්ඨිකම්මසමාදානා. තෙ කායස්සභෙදා පරම්මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං

නිරයං උපපන්නා. ඉමෙ වාපන භොන්තො! සත්තා කායසුචරිතෙන සමන්නාගතා වචීමනොසුචරිතෙන සමන්නාගතා අරියානං අනුපවාදකා සම්මාදිට්ඨිකා සම්මාදිට්ඨිකම්මසමාදානා. තෙ කායස්ස භෙදා පරමරණා සුගතිං සහගං ලොකං උපපජ්ජන්තීති ඉති දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන සත්තෙ පස්සාමි චවමානෙ උපපජ්ජමානෙ හීනෙ පණීතෙ සුවණ්ණෙ දුබ්බණ්ණෙ සුගතෙ දුග්ගතෙ. යථාකම්මූපගෙ සත්තෙ පජානාමි. අයං බො මෙ බ්‍රාහ්මණ! රත්තියා දුතියෙයාමෙ දුතියා විජ්ජා අධිගතා. අවිජ්ජා විහතා. විජ්ජා උපපන්නා. තමොවිහතො ආලොකො උපපන්නො, යථා තං අපපමත්තස්ස ආතාපිනො පහිතත්තස්ස විහරතො. අයං බො මෙ බ්‍රාහ්මණ! රත්තියා දුතියෙ යාමෙ දුතියාභිනිබ්බිදා අහොසි. කුක්කුටච්ඡාපකස්සෙව අඞ්කොසමත්තා"ති. යථාකම්මූපගං ඤාණන්ති. දිබ්බචක්ඛු ඤාණමෙව. තෙනඅත්තනො අත්තභාවස්ස කමෙමහි ච ක්ලෙසෙහිච සමභවං උපපත්තිං සුදිට්ඨං හොති. තමපනෙවං සමුපාගතං පටිලද්ධඤාණං කඞ්ඛාතරණං නාම. තෙන කඞ්ඛාවිතරණවිසුද්ධිඤාණෙන සොළස විධා ඨිතා කඞ්ඛා අස්ස පහීයිත්වාති අත්ථො. යාපි පුබ්බන්තං ආරබ්භ "අහොසිං නුඛො අහං අතීතමද්ධානං? න නුඛො? කිං නු ඛො? කථං නු ඛො? කිං හුත්වා කිං අහොසිං? නුඛො අහං අතීතමද්ධාන"න්ති? පඤ්චවිධා විචිකිච්ඡා වුත්තා? යාපි අපරන්තං ආරබ්භ භවිස්සාමි නුඛො අහං අනාගතමද්ධානං? න නුඛො? කිං නු ඛො? කථං නු ඛො? කිං හුත්වා කිං භවිස්සාමි නුඛො අහං අනාගතමද්ධානං?" න්ති පඤ්චවිධා විචිකිච්ඡා වුත්තා? යාපි පච්චුප්පන්නං අද්ධානං ආරබ්භ "එතරහිචා පච්චුප්පන්නං අහං නු ඛොස්මි? කො නු ඛොස්මි? කිං නු ඛොස්මි? කථං නු ඛොස්මි? අයං නු ඛො සත්තො කුතො ආගතො? සො කුහිං ගාමිභවිස්සතී?"ති ඡබ්බිධ විචිකිච්ඡා වුත්තා? සා සබ්බාපි පහීයිත්වාති. එවං වුත්තුප්පාදඤ්ඤාණෙන අනාගතාතීතකාලුප්පවත්තිමොහවිගමනං දස්සෙත්වා වත්තමානද්ධගත මොහවිධිං සතකං ආසවක්ඛයඤ්ඤාණං දස්සෙන්නො "තතො සො තතියෙ යාමෙ"ති ආදිමාහ. තතියෙයාමෙති රත්තියා පච්ඡිමෙ යාමෙ ආසවක්ඛයඤ්ඤාණපටිලාභාය අවිජ්ජාසඞ්ඛාර විඤ්ඤාණ නාමරූපස ලායතනඵස්සවෙදනා තණ්හා උපාදානභව ජාති ජරාමරණවසෙන වාදසඟෙ පටිච්චසමුප්පාදවක්කො ඤාණං ඔතාරෙත්වා අවිජ්ජාසඞ්ඛාරාදි අනුලොමෙන අනුපටිපාටියාව ජරාමරණ ජාතිභව උපාදානතණ්හාඵස්සසලායතනනාම රූපවිඤ්ඤාණසඞ්ඛාර අවිජ්ජාවසෙන පටිලොමතොව සම්මසනෙන පුනප්පුන පච්චවෙක්ඛණෙන යථාභූත ඤාණදස්සනසඞ්ඛාතං අරියමග්ගං පාපුණිත්වා අත්ථො තත්‍ර වුච්චතෙ:-

ඉදංහි සථාභූතඤ්ඤාණදස්සනං සහස්සං අත්ථං ඛණ්ඩෙන විනිනිතුං සමත්ථස්ස සහස්සකඤ්ඤස්ස වා සහස්සිලොකධාතුං එකාලොකංකාතුං සමත්ථස්ස ඛීණාසවපරියන්තපත්තස්ස පඨිත නිවරණස්ස මහාබ්‍රහ්මුණෝ වා යෙසංවා පන ගිම්වනතං පවිසිත්වා කායවිවෙකං පත්තානං මහාභිඤ්ඤානං අනීතානාගතෙපි අත්ථෙ පටිවිජ්ඣිතුං සමත්ථානං කාලදෙවලනාරදාදීනං ඉසීනං අනුත්වා ඉමස්සෙව ගුරුපදෙසරගීතස්ස සයං පබ්බජිතස්ස අනාදිකාලං සුපිනෙනපි අදිට්ඨපුබ්බං අසවජිකතපුබ්බං සුඛුමනිපුණපරමගම්භීරඤ්ඤාණදස්සනං කථා සිජ්ඣති?ති මනසි සන්නිධායාහ **"කප්පකොටිසතෙනාපි"ති** ආදිනි. තත්ථ **කප්පකොටිසතෙනාපීති** කප්පකොටිසතෙන වා සංඛ්‍යෙන වා සතසහස්සෙන වා අප්පමෙය්‍යෙසු පමෙතුං ගණෙතුං අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යෙසු ජාතිසමහාරෙසු කප්පසතසහස්සාධිකෙසු චතුසු අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යෙසු ජීවිතමපි අනවසෙසෙත්වා දානෙනජාති ජාතියං තං තං ආරම්මණං කත්වා උපපත්තුපපත්තං ලොභං විනාසෙන්තො අතිඅත්තුං අතිසුඛුමං කත්වා තස්ස සන්තානෙ ලොභො නාම නත්ථීති වත්තබ්බතං පාපෙසි. තථා සීලපාරමිතාය ඛන්තිපාරමිතාය මෙත්තාපාරමිතාය කුජ්ඣිනලක්ඛණං කොධං දුස්සනලක්ඛණං දෙසඤ්ච නිවාරයන්තො සුචිරං කාලං මෙත්තාජලසෙකෙන කොධග්ගිං තෙන සහගතං ඉස්සාමච්ඡරකුක්කුච්චං විනොදෙසි. අනෙකජාතිසු සංවඩ්ඪිතාය පඤ්ඤාය මොහං ඡෙත්වා තථෙව විපරීතදස්සනං මිච්ඡාදිට්ඨිඤ්ච පජහන්තො සුවිසුද්ධ පඤ්ඤො අහොසි ගරුපසෙවනං කරොන්තො බුද්ධපචෙචකබුද්ධ බුද්ධ සාවකෙ යෙවඤ්ඤෙ මහාපඤ්ඤෙ? තෙ උපසංකමිත්වා "කිං කුසලං? කිං අකුසලං? කිං සාවජ්ජං? කිං අනවජ්ජ?"න්ති පුච්ඡන්තො ධම්මෙසු විචිකිච්ඡං විනොදෙත්වා පඤ්ඤාසහගතං සඛං වඩ්ඪෙසි. කුලෙසු වුඩ්ඪානං මාතා පිතූනං මාතුලාදීනං වන්දනමානනපූජන ආසන දානආසනාවුට්ඨාන පච්චුග්ගමනාදිවසෙන අපචායන්තො ආචාරගුණූපෙතානං ඛණ්ඩිතානං ච අපච්චිතිං දස්සෙන්තො මානඤ්ච උද්ධච්චඤ්ච විනොදෙන්තො නිහතමානො නිහතදප්පො ඛන්තිමෙත්තානුද්දයමෙව වණ්ණෙසි. නෙක්ඛම්මෙන රජ්ජසිරිං පහාය පබ්බජ්ජන්තො තත්ථ ඛ්‍යානං නිබ්බත්තෙත්වා නිවරණං විත්ථ මෙත්තෙන්තො ජාතිජාතියං නිබ්බත්තිතාකාමරාගං ඉස්සරතිං විනාසෙන්තො සච්චපාරමිතාය ලොකවිසංවාදකා මිච්ඡාවාචං පජහන්තො විරියපාරමිතාය අධිකුසලධම්මෙසු අරතිඤ්ච කුසීතභාවඤ්ච විනොදෙත්වා චිත්තං පග්ගණ්හන්තො සන්තානං සුවිසුද්ධං අකාසි එවං දානාදීනි තං තං කිලෙසඛීණං විනොදෙන්තො එකිස්සං හි ජාතියං විසුද්ධිකතාතෙ පුනපි උප්පජ්ජන්ති. පුනපි තෙ විසොධෙතීති ක

පපඤ්චසඟඤ්ඤාධිකෙසු චතූසු අසඞ්ඛ්‍යෙයෙසු චිත්තමලං විසොධෙ ත්වා සපරිවාරං මොහමලං සුවිසොධිතං විසොධෙන්තො සද්ධින්ද්‍රියං විරියින්ද්‍රියං සතින්ද්‍රියං සමාධින්ද්‍රියං පඤ්ඤින්ද්‍රියං වඩ්ඪෙන්තො වෙස්සන්තරො හුත්වා මදද්දිදෙවිදනෙන 1 බුද්ධකාරකධම්මෙ නිට්ඨපෙත්වා බුද්ධභාවාය කාලමොලොකෙන්තො තුසිතභවනෙ විහාසි. එවං අපරිමිතසමය සම්පූජිතකුසලසම්භාරො න අඤ්ඤෙසු සක්කො වා මාරො වා බ්‍රහ්මා වා තාපසො වා අත්ථි. සචෙ අඤ්ඤෙපි එවං අපරිමිත සමය සම්පූජිතකුසලසම්භාරෝ එවං සුවිසුද්ධින්ද්‍රියො භවෙය්‍ය සොපි අත්ත නො සම්භවායසම්භවෙන 2 බුද්ධො භවතු නොතස්මිං දෙසොති කො පනස්ස සම්භවායසම්භවො නාමාති? බුද්ධභාවාය කාලදීපදෙසකුලජ නකජනෙතති ආයුඅත්ථසාවකමහාසාවකසම්පදාඅගතුපලද්ධා කාදිනං එකකාලෙ සම්භවොති එමම්පස්ස යථාභූතඤ්ඤාණදස්සනුප්පත්තිය, කාරණං දස්සෙත්වා ඉදානි අපරම්පි කාරණං දස්සෙන්තො ආහ:— "සුදුක්කරං කරිත්වානා"ති ආදිං. තත්ථ පුරෙති පඨමං දීපඞ්කරපාද මූලතො පට්ඨාය සුදුක්කරං දානාදිපුඤ්ඤං කත්වා කිඤ්චි භවසම්පත්තිං න පත්ථෙසි. "ඉදමෙදානං න සක්කාසම්පත්ති අත්ථාය හොතු. න මා රබ්‍රහ්මසම්පත්ති අත්ථාය හොතු. න චක්කවත්තිසම්පත්ති අත්ථායහොතු. සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණුප්පත්තියායෙව හොතු"ති පත්ථෙසි. අඤ්ඤෙ පන තං තං පුඤ්ඤං කත්වා දිබ්බසම්පත්තිං මනුස්සසම්පත්තිං පත්ථෙත්වා තංතංපත්තිතානුරූපං ඵලං ලභිත්වා පුඤ්ඤං ඛාදිංසු. අයං පන මහාපු රිසො තථා අකත්වා කොටෙඩ්ඩඤ්ඤං පූරෙත්වා කිඤ්චි වයං අකත්වා අනු රක්ඛන්තො විය කතං කතංපුඤ්ඤං 'බොධියා එව හොතු"ති ඨපෙසි. තස්මා තෙන පනිධානතො පට්ඨාය කතං පුඤ්ඤඤ්ච පත්ථනඤ්ච ඉදානි එකස්මිං අත්තභාවෙ සමොසරිත්වා විපාකං දාතුං ඔකාසං අ ලභමානං සම්බාධප්පත්තං විය අහොසි එවං පත්ථනාබලෙන එක ත්ථ සමොසරිතං පුඤ්ඤසම්භාරං අසංසයං "බොධිඤ්ඤාණං සාධෙති" ති නිට්ඨමෙත්ථගන්තබ්බං. ඉදානි සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණුප්පත්තිං දස්සෙ න්තො "තතොසො සබ්බසඞ්ඛාරෙ"ති ආදිමාහ. තතොති තෙන හෙතු නා දානාදිනා තෙසං තෙසං කිලෙසඛාතානං පහීනත්තා නිබ්බාන මග්ගං අඞ්කාරං කත්වා ඨිතං මොහජාලං උච්ඡින්නත්තා පඤ්චක්ඛ න්ධෙ උදයබ්බයවන්තතාය අනිච්චතො දුක්ඛතාය දුක්ඛහෙතු තාය දුක්ඛතො අවසවත්තිතාය අවිධෙයතාය ච අනත්තතො සම්මසන්තො පුනප්පුනං උපරික්ඛන්තො අනුලොමෙන අනුක්ක මෙන කලාපසම්මසනතො පට්ඨාය පටිච්චසමුප්පාදඞ්ගං එකමෙකං

1 "මද්දිදෙවිදනෙන"—කත්ථචි
2 "සම්භවායසම්භවෙ"—කත්ථචි

සත්තානුපස්සනාවිපිං ඔතාරෙත්වා අනිච්චතො අනුපස්සනෙතා නිච්චසඤ්ඤං පජහති. අනත්තතො අනුපස්සනෙතා අත්තසඤ්ඤං පජහති. නිබ්බිඳනෙතා නන්දිං පජහති. විරජ්ජනෙතා රාගං පජහති. නිරොධෙනෙතා සමුදයං පජහති. පටිනිස්සජ්ජනෙතා ආදානං පජහතීති. සො එවං පටිපන්නො උදයබ්බයානුපස්සනාඤාණං භඞ්ගානුපස්සනාඤාණං භයානුපස්සනාඤාණං ආදීනවානුපස්සනාඤාණං නිබ්බිදානුපස්සනාඤාණං මුඤ්චිතුකම්යතාඤාණං පටිසඞ්ඛානුපස්සනාඤාණං සඞ්ඛාරුපෙක්ඛා ඤාණන්ති ඉමානි අට්ඨඤාණානි පාපුණි. තානි පන අට්ඨ ඤාණානි තෙන පුබ්බබුද්ධානං සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා පිටකත්තයං උග්ගහෙත්වා විපස්සනාමග්ගං ඔතාරෙත්වා පටිලද්ධානි භාවිතානි බහුලීකතානි කුටියබ්භන්තරෙ ජ්ලමානපදීපං විය ඨිතානි අහෙසුං. තස්මා ඛිප්පමෙව ආගතානි. නවමං සච්චානුලොමිකමෙව අපපටිලද්ධපුබ්බං ඨිතං. තං අතික්කන්තෙන නිබ්බානාරම්මණං සොතාපත්තිඤ්ඤණං සිජ්ඣති. යථාදුරමග්ගං ආගන්ත්වා "අජ්ජතග්ගෙ ගෙහං පවිසිස්සාමි"ති නිම්බපාතතො අන්තො පවිට්ඨස්ස විවටවාතපානගෙහෙ උම්මාරෙ ආගච්ච ඨානං අයුත්තං. එවමෙව අට්ඨන්නං ඤාණානං පටිපාටියා අගහෙත්වා තෙන සච්චානුලොමඤාණං ආගච්ච ඨානං අයුත්තං තස්මා සො ඤාණපටිපාටියා ආගතො. පරිකම්මොපචාරානුලොමසඞ්ඛාතෙහි අඤ්ඤදුතියොහි සච්චානුලොමඤාණෙහි සච්චපටිවිජ්ඣනකාලෙ නිහතෙ විපුඩෙ නහෙ චන්දං ඔලොකෙන්තො විය නොත්තුඅනන්තරං සොතාපත්තිමග්ගඤාණෙන නිබ්බානං පස්සි. තෙනස්ස සක්කායදිට්ඨි විචිකිච්ඡා සීලබ්බතපරාමාසොති ඉමෙ තයො කිලෙසා පහීනා හොන්ති. එවමෙව පුන උදබ්බයතො පට්ඨාය සම්මසන්තොයෙව අරියමග්ගෙහි අවසෙසකිලෙසෙ ඛිපෙන්තො සවාසනෙ කිලෙසෙ අනුමත්තමපි වාසනාදෙසමත්තම්පි අනුසොසෙත්වා ඛිපෙන්තො අරහත්තඵලූපපත්තියා සුඩ්ඪිතෙතා බොධිතලෙ නිසින්නො බුද්ධො ජාතො අරහත්තාධිගමෙනෙව චත්තාරො පටිසම්භිදා ඡ අසාධාරණඤ්ඤාණානි චුද්දසබුද්ධඤ්ඤාණානි අට්ඨාරසආවෙණිකධම්මා දසබලචතුවෙසාරජ්ජාදිගුණා සිද්ධා. අරුණුග්ගමනඤ්ච සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤණපටිලාභඤ්ච එකක්ඛණෙ අහොසීති. එවඤ්ච සත්තවිසුද්ධියො භණිතබ්බා. සොහි අනොමානදියාතීරෙ ඨත්වා පබ්බජිත්වා සංවරසමාදානං අකාසි. සංවරොනාම ආජීවට්ඨමකං සීලං ආජීවට්ඨමකං සීලංනාම පාණාතිපාතාවෙරමණී අදින්නාදානා වෙරමණී අබ්‍රහ්මචරියාවෙරමණීති ඉමානි තීනි කායකම්මානි. මුසාවාදා වෙරමණී පිසුනාවාචාවෙරමණී ඵරුසාවාචා වෙරමණී සම්ඵප්පලාපා වෙරමණීති ඉමානි චත්තාරි වචීකම්මානි. ඉති එතෙසංසත්ත

නනං උපරි ආජීවං පකඛිපිත්වා ආජීවඨමකං සීලං නාම. ඉන්ද්‍රියසංවරමපි තස්ස පාකතිකමෙව. විසුද්ධතති පරිවුඨානවසෙන පවත්තමානා කිලෙසා හෙඨාවුත්තඅනඛභඛෙහිනෙව නාඨා. අනුසයපහාණමෙව අරහත්තමගෙන කතං. අයමස්ස සීලවිසුඛි. යාපන ආලාරුද්දකානං සන්තිකෙ උපපාදිතා අඨසමාපත්තියො? පඤ්චාභිඤ්ඤායෙව? තා දුක්කරකිරියකාලෙ අභාවිතත්තා මලගහිතා. තද සුජාතාය දින්නපායාසං පරිභුඤ්ජිත්වා සාලවනෙ දිවාවිහාරං කරොන්තො අඨසමාපත්තියො පඤ්ච අභිඤ්ඤායෙව විසුඛං අකාසි. අයමස්ස චිත්තවිසුද්ධි. තතො බොධිපල්ලඞ්කෙ නිසීදිත්වා පඨමෙ යාමෙ පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණං සාධෙන්තො වුත්තප්පකාරෙන නාමරූපානමුප්පත්තිං දිස්වා සක්කායදිට්ඨිං භින්දි. අයමස්ස දිට්ඨිවිසුඛි. තතො මජ්ඣිමෙ යාමෙ දිබ්බෙන චක්ඛුනා යථාකම්මුපගෙ සත්තෙ පස්සන්තො කම්මඵලං පච්චක්ඛං අකාසි. අයමස්ස කඞ්ඛාවිතරණවිසුඛි. තතො පච්ඡිමෙ යාමෙ වාදසඞ්ගිකෙ පච්චයාකාරෙ ඤාණං ඔතාරෙත්වා කලාපසම්මසනතො පඨාය සත්තානුපස්සනාවසෙන උදයව්‍යයං පස්සන්තස්ස ඔභාසාදයො උප්පජ්ජිංසු. භගවතො පන ඔභාසො න අඤ්ඤසං විය අහොසි. අනිත්තිඤ්ඤෙන මහාවජිරඤ්ඤෙන අත්තනො ච අපරිමාණසත්තානං ච පවත්තමානෙ ධම්මෙ පටිච්චසමුප්පාදවසෙන වාදසඞ්ගෙන සංගහෙත්වා පුන සබ්බෙපි තෙ නාමරූපවසෙන වෙ කොඨාසෙ කත්වා උදබ්බයඤ්ඤතා පස්සන්තස්ස විරියං සුපගහිතං අහොසි. සති සුපට්ඨිතා. චිත්තං සමාහිතං. පඤ්ඤා තික්ඛා සූරා වහති. තස්සෙවං පස්සඩ්ඩිහි ධම්මෙහි අනුගහිත චිත්තස්ස **"ඔභාසො පීතිපස්සද්ධිඤ්ඤාණං සඩ්ඩායනිස්සුඛං, උපෙක්ඛාවිරිසං නිකන්තීති උපක්කිලෙසා ඉමෙදානි"ති** වුත්තත්තා පඤ්චවණ්ණාපීති උප්පජ්ජි. හදයං විප්පසන්නං. ඉන්ද්‍රියානි විප්පසන්නානි. ලොහිතං සුප්පසන්නං. සරීරතො රස්මියො නික්ඛන්තා. හෙඨා පංසුපඨවිං තතො ජලපඨවිං තතො වායුපඨවිං සුවණ්ණවණ්ණං කුරුමානා අජ්ටාකාසං පක්ඛන්තා උඩං යාවභවග්ගා සුවණ්ණවණ්ණං කුරුමානා තිරියං අපරිමාණාසු ලොකධාතුසු රංසියො පක්ඛන්තා අහෙසුං. අථ මහාපුරිසො තත්‍රාපි අසජ්ජිත්වා තං අනලං කරිත්වා "නායං ධම්මො බොධියා"ති විනෙත්වා චිත්තං විපස්සනාභිමුඛමකාසි. අයමස්ස මග්ගාමග්ගඤාණදස්සනවිසුද්ධි පටිලාභොති. යො වා එකං ඔභාසං ගණ්ඨාමි තත්තමපි සුත්වා අරියමග්ගං පටිලභති? යො වා සොතාපත්තිඵලමත්තමපි පටිලභති? තෙසං සබ්බෙසම්පි? අයමෙව මග්ගො අයං පටිපදා නිබ්බානස්ස සච්ඡිකිරියායාති. එවං සන්තෙ සබ්බෙපි සමා භවෙ

ය්‍යුනනිවෙ? නො සමා. අත්ථි පඤ්ඤුවෙමත්තං. අත්ථි පටිපදුවෙමත්තං. අත්ථි අජ්ඣාසයවෙමත්තං. තස්මා කෙචි කප්පසතසහස්සං වා තතො ඌනංවා අධිකංවා අත්තනො බලානුරූපෙන පාරමියො පූරෙත්වා සුතමයඤ්ඤණෙන අරහත්තං පත්තා? තෙ සාවකා නාම හොන්ති. කෙචි සතසහස්සාධිකං එකමසංඛෙය්‍යං පාරමියො පූරෙත්වා කිඤ්චි ඌනාතිරෙකම්පි හොතු සුතමයඤ්ඤණෙන අරහත්තං පත්තා? තෙ මහාසාවකා නාම හොන්ති. කෙචි කප්පසතසහස්සාධිකානි වෙ අසංඛෙය්‍යානි පාරමියො පූරෙත්වා සයම්භුඤ්ඤණෙන අරහත්තංපත්වා අඤ්ඤසං පච්චයො භවිතුමසමත්ථා? තෙ පච්චෙකබුද්ධා නාම හොන්ති. යෙවාපන හෙට්ඨිමෙනෙන කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසංඛෙය්‍යානි පාරමියො පූරෙත්වා තෙසං අවිසයෙ පඤ්ච මහාපරිච්චාගෙ කත්වා සයම්භුඤ්ඤණෙන අරහත්තං පත්වා අඤ්ඤසං පච්චයො භවිතුං සමත්ථා වොහාරකුසලා නානානය නිපුණමකෙ ජ්ඣාසයසමුට්ඨානං ධම්මත්ථදෙසනාපටිවෙධගම්භීරං ධම්මං දෙසෙත්වා අඤ්ඤසම්පි නිබ්බානසාධකා? තෙ සම්මා සම්බුද්ධානාම හොන්ති. අයඤ්ච මහාපුරිසො තාදිසො සම්මාසම්බුද්ධොති. වුත්තං හෙතං භගවතා:—

" තථාගතං ජෙතවනෙ වසන්තං
අපුච්ඡි වෙදෙහමුනී නතඩ්ඩො,
සබ්බඤ්ඤුබුද්ධා කිර නාම හොන්ති
පුච්ඡාමි තෙ හෙතුහි කෙහි ධීරා.

අථාහ සබ්බඤ්ඤුවරො මහෙසි
ආනන්දභද්දං මධුරස්සරෙන,
යෙ පුබ්බබුද්ධෙසු කතාධිකාරා
අලද්ධිමොක්ඛා ජිනසාසනෙසු.

තෙනෙව සම්බොධිමුඛෙන ධීරා
අජ්ඣාසයෙනාපි මහාබලෙන,
පඤ්ඤාය තෙජෙන සුතික්ඛපඤ්ඤා
සබ්බඤ්ඤුභාවං අනුපාපුණන්ති"ති.

සත්තවිසුද්ධි වුත්තං හෙතං භගවතා:— "සො එවං සමාහිතෙ චිත්තෙ පරිසුද්ධෙ පරිසොදිතෙ අනඞ්ගණෙ විගතූපක්කිලෙසෙ මුදුභූතෙ කම්මනියෙ ඨිතෙ ආනෙඤ්ජප්පත්තෙ ආසවානංඛයඤ්ඤාණාය චිත්තං අභිනින්නාමෙසිං. සො අහං "ඉදං දුක්ඛ"න්ති යථාභූතං අබ්භඤ්ඤාසිං. "අයං දුක්ඛසමුදයො"ති යථාභූතං අබ්භඤ්ඤාසිං. "අයං දුක්ඛ

නිරොධො"නියථාභූතං අබ්භඤ්ඤිසිං. "අයංදුක්ඛනිරොධගාමිනිපටිප
දා'ති යථාභූතං අබ්භඤ්ඤිසිං. "ඉමෙ ආසවා"ති යථාභූතංඅබ්භඤ්ඤි
සිං. "අයං ආසවසමුදයො"ති යථාභූතං අබ්භඤ්ඤිසිං. "අයං ආසවනි
රොධො"ති යථාභූතං අබ්භඤ්ඤිසිං. "අයං ආසවනිරොධගාමිනී පටි
පදා"ති යථාභූතං අබ්භඤ්ඤිසිං. තස්ස මෙ එවංජානතො එවං පස්ස
තො කාමාසවාපි චිත්තං විමුච්චිත්ථ. භවාසවාපි චිත්තංවිමුච්චිත්ථ. අවි
ජ්ජාසවාපි චිත්තං විමුච්චිත්ථ. දිට්ඨාසවාපි චිත්තං විමුච්චිත්ථ. විමුත්තස්මිං
ඤාණං අහොසි ඛීණා ජාති. වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං. කතං කරණීයං.
නාපරං ඉත්ථත්තායා"ති අබ්භඤ්ඤිසිං.අයං ඛො මෙ බ්‍රාහ්මණ! රත්ති
යා පඨමෙ යාමෙතතියා විජ්ජා අධිගතා. අවිජ්ජාවිහතා. විජ්ජාඋ
පපන්නා. තමො විහතො. ආලොකො උපපන්නො. යථා තං අප්පම
ත්තස්ස ආතාපිනො පහිතත්තස්ස විහරතො, අයං ඛො මෙ බ්‍රාහ්ම
ණ! රත්තියා තතියෙ යාමෙ තතියා භිනිබ්බිදා අහොසි කුක්කුටච්ඡා
පකස්සෙව අඬ්ඩකොසමහා"ති ඉතීහ තස්මිං ඛණෙ සකලාපි දස
සහස්සීලොකධාතු එකාලොකා අහොසි. උදකපරියන්තං කත්වා මහා
පඨවී කම්පි. "අවාදිතා කෙනවිවමනඩා"ති ආදිනා.වුත්තනයෙන
වත්තිංස පුබ්බනිමිත්තානි පාතුරහෙසුං. සො එවං පටිවිද්ධගුණො
මහාපුරිසො"මහන්තොහං වත සංසාරදුක්ඛා මුත්තො.මහාපඤ්ඤො
'සං බුද්ධභූමි ලඬ්ඩ.මහන්තො විජ්ජා කතො.මහන්තං ධම්මවත්තුං ප
ටිලඬ්ඩ. පහොම්වාහං මහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා භවබන්ධනතො
මොචෙතු"නති විත්තෙසි. තස්සෙවං විත්තෙන්තස්ස මහාපිති උප
ජ්ජි. සො පීතිවෙගෙන උදානං උදානෙන්තො ආහ:—

" අනෙකජාතිසංසාරං සන්ධාවිස්සං අනිබ්බිසං,
ගහකාරකං ගවෙසන්තො දුක්ඛා ජාති පුනප්පුනං.

ගහකාරක! දිට්ඨොසි පුන ගෙහං න කාහසි,
සබ්බා තෙ ඵාසුකා භග්ගා ගහකූටං විසඞ්ඛිතං
විසඞ්ඛාරගතං චිත්තං තණ්හානං ඛයමජ්ඣගා"ති.

ඉමං උදානං උදානෙසි. තමත්ථං දස්සෙන්තො බුද්ධත්තාව
රියො ආහ:— "පත්තො විමුත්තිං වරසෙතඡත්ත"න්ති ආදිං. තත්ථ
අරහත්තඵලවිමුත්තිසඞ්ඛාතං උත්තමං සෙතච්ඡත්තං පටිලඬ්ඩො. පඨ
මං සුද්ධොදනරඤ්ඤා දින්නා මානුසකං සෙතච්ඡත්තං දුතියං
සහවපතිමහාබ්‍රහ්මුනා දින්නා දිබ්බසෙතච්ඡත්ත. ඉදානි බොධිරු
ක්ඛමූලෙ අපරාජිතපල්ලඞ්කෙ නිසීදිත්වා වසවත්තිමාරං පරාජෙත්වා
සබ්බකිලෙසෙ ඛාපෙත්වාලඬ්ඩං අරහත්තඵලසඞ්ඛාතං විමුත්තිසෙතච්ඡ

තතං.තංහි ඉත්ථතං වියාති ඉත්ථතං. යොගිරතනපිණ්ඩිකං අභිසෙකෙ සෙතවජ්ජතතං උස්සාපෙති? තස්ස ඉත්ථෙතනෙව සඞ්ගි, සබ්බ; රාජිස්සරි යං ලද්ධා නාම හොති එවං ඉමස්සාපි අරහත්තඵලාධිගමෙන ඝෙව සකලලොකාධිපච්චං ධම්මාදිපච්චං ච ආගතමෙව හොති. තස්මාසෙ තවජ්ජතතකිච්චකාරිතාය අරහත්තඵලංවිමුත්තිසෙතවජ්ජතතවෙ.හාරං ලභි. සො එවං විමුත්තිසෙතවජ්ජතතං උස්සාපෙත්වා ලද්ධබ්බරජ්ජා පිතිබලෙන සමුස්සාහිතමානසො උදානං උදීරයි කඤ්ඤි. ජෙත්වා න මාරෙති ඛත්තියිලෙසාභිසංඛාරමච්චුදෙවපුත්තමාරසඞ්ඛාතෙ ප ඤ්චමාරෙ ජෙත්වා ජිත්වා විජිතාරිසංඝො ජාතිකෙඛත්ත ආණකෙඛ ත්තවිසයකෙඛත්තසඞ්ඛාතෙසු තීසු බුද්ධකෙඛත්තෙසු එකදිවාකරො අසහායසුරියො ජාතො.තත්ථ දිවාකරො වියාති දිවාකරො.යථා දිවා කරො අන්ධකාරං විධංසෙති? ආලොකං දස්සෙති? සටපටාදිරූපානි පකාසෙති? කුමුදානි පබොධෙති? එවමයඤ්චභගවා අවිජ්ජන්ධකාරං විධමති. ඤාණාලොකං දස්සෙති. "ඉමෙ පඤ්ච ඛන්ධා ඉමානි චාදසා යතනානි"ති ආදිනා නයෙන ධම්ම පකාසෙති. විනෙය්‍යජනානං සඞ්ඛකුමුදානි පබොධයති. අයමස්ස දිවාකරසදිසතා. එවමයං මිනු ස්සදෙවබ්‍රහ්මලොකෙසු රාජ්‍ජානං අධිරාජා වුත්තපපකාරතිත්ථධා රී වර්ධමරාජා අහොසි.සොති සහස්සි මහාසහස්සිලොකධාතුමපි ස රෙන විඤ්ඤාපෙතුං සමත්ථො අහොසීති.

ඛුඩාලොකාලොකෙ ලොකෙ
ජාතො සත්ථා කොතුමම්මත්ථො,
ඛුඩං ඛුඩං ඔඝා තිණ්ණං
සඩො පඤ්ඤෙ කො නො වණ්ඩෙ?

ගජිතං වජිතං පවනං භවනං
ජගිතං ගගිතං සමලං අමලං,
සුගතං අගතං සුගතිං අගතිං
නමිතං අමිතං නිමති සුමති.

(ද්‍යපෙතාද්‍යත්තයමකං)

ඉති සාධුජනානන්දනනිඳනෙ ජිනාලඞ්කාරෙ
අභිසංබොධිවණ්ණනානිට්ඨිතා.

———xxx———

එවං අභිසම්බෝධිං දස්සත්වා, ඉදානි ධම්මචක්කප්පවත්තනං දස්සෙතුං ආහ:—

සම්මාසම්බෝධිඤාණං භත්තසකාලමලං සුඛනොවානිසුඛං
අඩා ලඩා සුලඩං වතමිනි සතනං විනාගශෙනා සුබොධිං,

සත්තාහං සත්තමෙවං විවිධඵලසුඛා විතිනාමෙසි කාලං
බ්‍රහ්මනාරාධිතො සො ඉසිපතනවනෙ වත්තති ධම්මචක්කං.

තත්‍රාසමත්ථෝ:— එවං පත්තසඤ්ඤුතඤ්ඤාණෝ පීතිවෙගෙන උදනං උදනෙත්වා නිසිනෙනා එවං චිනෙතසි. "අහං කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසංඛ්‍යෙය්‍යානි ඉමස්ස පලලඞ්කස්ස කාරණා සක්ඛිස්සං. අයං මෙ පලලඞ්කො විජයපලලඞ්කො මඞ්ගලපලලඞ්කො. එත්ථමෙනිසිනස්ස යාවසඞ්කප්පා නපරිපුණ්ණා හොන්ති? න තාව ඉතො උට්ඨහිස්සාමි"ති අනෙක කොටිසතසහස්සසඞ්ඛා සමාපත්තියො සමාපජ්ජිත්වා සත්තාහං තත්ථෙව නිසීදි. යං සක්ඛිස්ස වුත්තං "අථඛො භගවා සත්තාහං එකපලලඞ්කෙන නිසීදි විමුත්තිසුඛප්පටිසංවෙදී"ති. අථෙකච්චානං දෙවතානං "අජ්ජාපි තාව නූත සිද්ධත්ථස්ස කත්තබ්බ කිච්චමත්ථි පලලඞ්කතො ආලයං නවිජහතී"ති පරිවිතක්කො උදපාදි. අථ සත්ථා තාසං දෙවතානං පරිවිතක්කං ඤත්වා තාසංවිතක්කූපසමත්ථං වෙහාසමබ්භුග්ගන්ත්වා යමකපාටිහාරියං දස්සෙසි. එවං ඉමිනා පාටිහාරියෙන දෙවතානං විතක්කං වූපසමෙත්වා පලලඞ්කතො ඊසකං පාචීනලුත්තරදිසාභාගෙයෙත්වා "ඉමස්මිං වත පලලඞ්කෙ නිසින්නොන සබ්බඤ්ඤුත ඤාණං පටිලද්ධං. චත්තාරි අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානි කප්පසතසහස්ස සඤ්ඤුපූරිතානං පාරමීනං ඵලාධිගමට්ඨාන"න්ති පලලඞ්කං අනිමිසෙන අක්ඛිහි ඔලොකයමානො සත්තාහං විතිනාමෙසි. තං ඨානං අනිමිසචෙතියං නාම ජාතං. අථ පලලඞ්කස්ස ච ඨිතට්ඨානස්ස ච අන්තරා චඞ්කමං මාපෙත්වා පුරත්ථිම පච්ඡිමතො ආයතෙ චංකමෙන චඞ්කමන්තො සත්තාහං විතිනාමෙසි. තං ඨානං රතනචෙතියං නාම ජාතං. චතුත්ථෙ සත්තාහෙ බොධිරුක්ඛතො පච්ඡිමදිසාභාගෙ දෙවතා රතනඝරං මාපයිංසු. තත්ථ පලලඞ්කෙන නිසීදිත්වා ධම්මං සම්මසිත්වා වෙනෙය්‍යජනං ඔලොකෙත්වා චතුවීසති අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍ය සත්තෙ දිස්වා "සීලෙ පතිට්ඨාය සමාධිනා චිත්තං එකග්ගං කත්වා පඤ්ඤාය විපස්සනං පත්වා අරියභූමිං ඔක්කමනත්ථි"ති සීලසඤ්ඤිකං විනයපිටකං සම්මසිත්වා තතො සමාධිසඤ්ඤිකං සුත්තන්තපිටකං සම්මසිත්වා තතො පඤ්ඤාසඤ්ඤිකං අනත්තනයං අභිධම්මපිටකං සම්මසන්තො ධම්මසඞ්ගණිකාදීනි සම්මසිත්වා චතුවීසති

සමන්තපඨානං සම්මසන්තො මහාසමුද්දෙ විජ්ජමානානං ඔකාසං ලද්ධො සහස්සයොජනිකො තිමිඞ්ගලමච්ඡො විය සමන්තපට්ඨානකොපත්තො භගවතො ඤාණං විජ්ජමානානං ඔකාසං ලද්ධං. එවං ධම්මං සම්මසන්තස්ස ලොහිතං පසන්නං. සකලසරීරතො ඡබ්බණ්ණරස්මියො නික්ඛන්තා. සකලලොකං ආලොකං කුරුමානා ගච්ඡන්ති. නික්ඛමන්තා ච ආවජ්ජනාදීනි විනාව සභාවෙන සිරසි නීලකෙසාවත්තතො ඉන්දනීලමණිවණ්ණරංසිධාරා විය නීලරස්මියො ආකාසං පක්ඛන්තා සකලසරීරතො සුවණ්ණරසධාරා විය හත්ථතලපාදතලඔට්ඨමංසතො පවාලවණ්ණඋණ්ණලොමතො ඔදාතරස්මියො තාලක්ඛන්ධප්පමාණා රථවක්කප්පමාණා කූටාගාරප්පමාණා රස්මිධාරා නිග්ගතා ඉන්දුවාපසතසහස්සවන්දසූරිය සතසහස්සුට්ඨානකාලො විය අනෙකලොකධාතුං එකාලොකං කුරුමානා නික්ඛමිංසු. ආකාසං විය අනන්තං පඨවිං විය විපුලං උදකං විය ගම්භීරං ධම්මං නිරන්තරං සම්මසන්තො ඤාණගතියා සිඤ්ඤාය 2 සත්තරතනිද්දිවෙහි නිඝාපෙසි. තං ඨානං රතනඝරවෙතියං නාම ජාතං. එවං බොධිසමීපෙයෙව චත්තාරි සත්තාහානි විතිනාමෙත්වා පඤ්චමෙ සත්තාහෙ බොධිරුක්ඛමූලා යෙන අජපාලනිග්‍රොධො තෙනුපසංකමි. තත්‍රාපි ධම්මං විචිනන්තො විමුත්තිසුඛ පටිසංවෙදී නිසීදි. තතො මුචලින්දමූලමගමාසි. තත්‍ථ සත්තාහවද්දලිකාය උප්පන්නාය සීතාදිපටිඝාතත්‍ථං මුචලින්දෙන නාගරාජෙන සත්ත වික්ඛත්තුං භොගෙහි පරික්ඛිත්තො අසම්බාධ ගත්ථිකුටියා විහරන්තො විය විමුත්තිසුඛපටිසංවෙදී නිසීදි. තත්‍ථ තං සත්තාහං විතිනාමෙත්වා රාජායතනමූලමුපසංකමි. තත්‍ථාපි සත්තාහං විමුත්තිසුඛපටිසංවෙදී නිසීදි. එත්තාවතා සත්තසත්තාහානි පරිපුණ්ණානි. එත්‍ථන්තරෙ භගවතො තෙ ච මුඛධොවනං. නො සරීරපටිජග්ගනං. න ආහාරකිච්චං අහොසි. එලසුඛෙනෙව විතිනාමෙසි. අථ සත්තසත්තාහමත්‍ථකෙ එකූනපඤ්ඤාසතිමෙ දිවසෙ සක්කෙන දෙවානමින්දෙන උපනීතෙන නාගලතාදන්තකඨෙන ච අනොතත්තදහොදකෙන ච මුඛං ධොවිත්වා රාජායතනමූලෙ නිසීදි. තස්මිං සමයෙ තපස්සුභල්ලිකානාම වෙවාණිජකා ඤාතිසාලොහිතාය දෙවතාය සත්ථු ආහාරදානෙ උස්සාහිතා මත්‍ථකඤ්ච මධුපිණ්ඩකඤ්ච ආදාය "පතිගණ්හාතු භගවා ඉමං ආහාරං අනුකම්පං උපාදාය"නි සත්ථාරං උපසංකමිත්වා අට්ඨංසු. භගවා පායාසස්ස පටිග්ගහණදිවසෙයෙව දෙවදත්තියස්ස පත්තස්ස අන්තරහිතත්තා "න ඛො තථාගතා හත්ථෙන පතිගණ්හන්ති කිමහි නුඛො අහං පතිපණ්ණෙය්‍ය" න්ති චින්තෙසි. අථ භගවතො අජ්ඣාසයං විදිත්වා චතූහි දිසාහි චත්තාරො මහාරාජානො ඉන්දනීලම

නිමයෙ චත්තාරො පත්තෙ උපනාමෙසුං. භගවා තෙ පටිකඛිපි. පුත්ත මුගාවණ්ණසිලාමයෙ චත්තාරො පත්තෙ උපනාමෙසුං, භගවා තෙ1 චතුන්නම්පි දෙවපුත්තානං අනුකම්පාය පටිග්ගහෙත්වා එකභාවං උපනාමෙත්වා තස්මිං පච්චග්ඝෙ සෙලමයෙ පත්තෙ ආහාරං පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිත්වා අනුමොදනමකාසි. තෙ වෙ භාතරො වාණිජා බුද්ධඤ්ච ධම්මඤ්ච සරණංගතත්වා වෙවාචිකා උපාසකා අහෙසුං. අථ සත්ථා තතො අජපාලනිග්‍රොධමූලමෙව ගන්ත්වා නිසීදි. අථස්ස තත්ථ නිසින්නමත්තස්සෙව අත්තනා අධිගතස්ස ධම්මස්ස ගම්භීරභාවං පච්චවෙක්ඛන්තස්ස සබ්බබුද්ධානං ආවිණ්ණො "අධිගතො ඛො ම්‍යායං ධම්මො ගම්භීරො දුද්දසො දුරනුබොධො සන්තො පණීතො අතක්කාවචරො නිපුණො පණ්ඩිතවෙදනීයො. යම්හං පරෙසං ධම්මං දෙසෙය්‍යං. තෙ න ආජානෙය්‍යුං?. සා මම්හස්ස විහෙසා. සොම්මස්ස විඝාතො"ති පරෙසං ධම්මං අදෙසෙතුකාමතාකාරපත්තො විතක්කො උදපාදි. අථ බ්‍රහ්මා සහම්පති දසබලස්ස චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය "නස්සති වත භො! ලොකො. විනස්සති වත භො! ලොකො"ති වාචං නිච්ඡාරෙත්වා 2 තතො දසසහස්ස චක්කවාළෙ බ්‍රහ්මදෙවගණපරිවුතො සක්කස්සුයාමසන්තුසිත නිම්මානරතිපරනිම්මිතවසවත්තීනි අනුගතො ආගන්ත්වා පුරතො පාතුර හොසි සො අත්තනො පතිඨානත්ථාය පඨවිං නිමම්ඤ්ඤිත්වා දක්ඛිණං ජාණුමණ්ඩලං පඨවියං නිහන්ත්වා ජලජාමලකමලමකුලසදිසං දසනඛසමොධානසමුජ්ජලමඤ්ජලිං සිරසි කත්වා "දෙසෙතු භගවා භන්තෙ! ධම්මං, දෙසෙතු සුගතො ධම්මං. සන්ති සත්තා අප්පරජක්ඛජාතිකා අස්සවණතා ධම්මස්ස පරිහායන්ති. භවිස්සන්ති ධම්මස්ස අඤ්ඤාතාරො.

සෙලෙ යථා පබ්බතමුද්ධනිට්ඨිතො
යථාපි පස්සෙ ජනතං සමන්තතො,
තථූපමං ධම්මමයං සුමෙධ!
පාසාදමාරුය්හ සමන්තචක්ඛු!.

සොකාවතිණ්ණං ජනතමපෙතසොකො
අවෙක්ඛස්සු ජාතිජරාභිභූතං,
උක්ඛිත්තිර විජිතසංගාම!
සත්ථවාහ! අණ න! විචර ලොකෙ
අවාපුරෙ තං අමතස්ස වාරං
සුණන්තු ධම්මං විමලෙනානුබුද්ධං.

---

1 තෙසං— සබ්බත්ථ.
2 නිච්ඡාරෙසි— කත්ථ.

නනු? තුම්හෙ හි "බුද්ධා බොධෙය්‍යං කිණ්ණා තාරෙය්‍යං මුත්තෙතා මොචෙය්‍යං.

කිමෙව අඤ්ඤතවෙසෙන ධම්මං සවජිකතෙනිධ,
සබ්බඤ්ඤුතං පාපුණිත්වා තාරයිස්සං සදෙවකෙ" ති

පත්ථනං කත්වා පාරමියො පූරෙත්වා සබ්බඤ්ඤුභාවං පත්තානි ච. තුම්හෙහි ධම්මෙ අදෙසියමානෙ කො හි නාම අඤ්ඤෙ ධම්මං දෙසෙස්සති? කිමඤ්ඤෙ ලොකස්ස සරණං තාණං ලෙණං පරායණ" නති එවං වදිහි අනෙකෙහි නයෙහි භගවන්තං ධම්මදෙසනත්ථං යාචි. අථ භගවතො ඨානං බ්‍රහ්මුනො සහම්පතිස්ස ආයාචනවචනං සුත්වා අපරිමිතසත්තසමුදිතකරුණාබලස්ස පරහිතකරණපටිපදස්ස සත්තෙසු ඔකාසකරණවශෙන මහාකරුණා උදපාදි. අථ භගවා බ්‍රහ්මුනා ධම්ම දෙසනත්ථාය ආයාචිතො සත්තෙසු කාරුඤ්ඤං උපාදෙත්වා ධම්මං දෙසෙතුකාමො මහාබ්‍රහ්මානං ගාථාය අජ්ඣභාසි:—

"අපාරුතා තෙසං අමතස්ස දාරා
යෙ සොතවන්තො පමුඤ්චන්තු සද්ධං,
විහිංසසඤ්ඤී පගුණං නභාසිං
ධම්මං පණීතං මනුජෙසු බ්‍රහ්මෙ" ති.

අථ්ඛො බ්‍රහ්මා සහම්පති "කතාවකාසො ඛො'ම්හි භගවතා ධම්ම දෙසනාය" ති ඤත්වා දසනඛසමොධානසමුජ්ජලිතමුදුජිහ්මලමඤ්ජලිං සිරසි කත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා බ්‍රහ්මගණපරිවුතො පක්කාමි. අථ සත්ථා තස්ස බ්‍රහ්මුනො පටිඤ්ඤං දත්වා "කස්ස නු ඛො අහං පඨමං ධම්මං දෙසෙය්‍ය" න්ති චින්තෙන්තො "ආලාරො පණ්ඩිතො ඉමං ධම්මං ඛිප්පං ජානිස්සති" ති චින්තෙත්වා උපපාදෙත්වා පුන ඔලොකෙන්තො තස්ස සත්තාහං කාලකතභාවඤ්ච උදකස්ස ච අභිදෙස කාලකතභාවං ඤත්වා පුන "කත්ථ නු ඛො එතරහි පඤ්චවග්ගියා විහරන්ති" ති පඤ්චවග්ගියෙ ආවජ්ජෙන්තො "බාරාණසියං ඉසිපතනෙ මිගදායෙ" ති ඤත්වා ආසාළ්හියං පඨමාය රත්තියා කාලස්සෙව පත්තචීවරමාදාය අට්ඨාරසයොජනිකං මග්ගං පටිපජ්ජිත්වා අන්තරාමග්ගෙ උපකං නාම ආජීවකං දිස්වා අත්තනො බුද්ධභාවං විකත්වා තං දිවසමෙව සායණ්හසමයෙ ඉසිපතනමගමාසි. තත්‍රාපි පඤ්චවග්ගියානං අත්ත නො බුද්ධභාවං පකාසෙත්වා පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනතො පඤ්ච වග්ගියෙ භික්ඛූ ආමන්තෙත්වා ධම්මචක්කප්පවත්තනසුත්තන්තං දෙසෙසි. තෙසු අඤ්ඤකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරො දෙසනානුසාරෙන ඤා

ණං පෙසෙත්වා සුත්තපරියොසානෙ අවෝරසති බ්‍රහ්මකොටිහි සද්ධිං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. එවං ධම්මං දෙසෙන්තො පඨමවස්සං බාරාණසියං උපනිස්සාය ඉසිපතනම්හි දැයෙ වසි. දුතියවස්සං රාජගහං උපනිස්සාය වෙළුවනෙවිහාරෙ වසි. තතියවතුත්ථානිපි තත්තෙව, පඤ්චමං වෙසාලිං උපනිස්සාය මහාවනෙ කූටාගාරසාලායං, ඡට්ඨං මංකුලපබ්බතෙ, සත්තමං තාවතිංසභවනෙ, අට්ඨමං භග්ගෙ සුංසුමාරගිරිං නිස්සාය භෙසකලාවනෙ, නවමං කොසම්බියං, දසමං පාරලෙය්‍යකෙ වනසණ්ඩෙ, ඒකාදසමං නාලායං බ්‍රාහ්මණගාමෙ, මාදසමං වෙරඤ්ජායං, තෙරසමං චාලියපබ්බතෙ, චුද්දසමං ජෙතවනමහාවිහාරෙ, පඤ්චදසමං කපිලවත්ථුමහාවිහාරෙ, සොළසමං ආලවකං දමෙත්වා චතුරාසීතිපාණසහස්සානි අමතපානං පායෙත්වා ආලවියං, සත්තරසමං රාජගහෙයෙව, අට්ඨාරසමං චාලියපබ්බතෙයෙව, තථා එකූනවීසතිමං, වීසතිමං පන වස්සං රාජගහෙයෙව වසිති. එවං භගවා පඨමබොධියං වීසති වස්සානි අනිබද්ධවාසො හුත්වා යත්ථ යත්ථ ඨාසුකං හොති තත්ථ තත්තෙව වරෙන්තො 1 වසි. තතො පට්ඨාය පන පඤ්චවීසති වස්සානි සාවත්ථියං උපනිස්සාය ජෙතවනමහාවිහාරෙ ච පුබ්බාරාමෙ ච සුඛපරිභොගෙන 2 වසි. එවං සත්ථා සම්බොධිං පත්වා පඤ්චවත්තානි වස්සානි ජීවමානො ධම්මවස්සකපවත්තන සුත්තන්තදෙසනතො පභෘති යාව පරිනිබ්බානමඤ්චෙ නිපජ්ජිත්වා සුභද්දපරිබ්බාජක විනයනං? තෘයා පිටකෙ දෙසෙන්තො චතුවීසති අසංඛ්‍යෙය්‍යපමාණෙ සත්තෙ අමතමහානිබ්බානරසං පායෙන්තො අජරාමරෙ අකාසීති.

බ්‍රහ්මසාරතතං කරවිත්‍ථනාණිං
සජ්ජිවිත්‍ථිතං සාධයිතුං සමත්‍ථං
සවවං ප්‍රියම්භුනත්‍ථිතං වදන්තං
න පූජයෙ කො හි සරෝ සමෙතනොති.

ඉති සාධුජනානන්දදනිදනෙ ජිනාලඞ්කාරෙ දෙසනාසද්‍දණවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

———xxx———

1 "තත්ථ තත්ථ ගත්වා"—සිහල
2 "වතුපච්චය පරිභොගෙන"—මරවම

(1) එවමස්ස ධම්මවක්කපවත්තනතො පට්ඨාය දෙසනාඤ්ඤණං අ සෙසවා ඉදානි පාටිහිරෙඤ්ඤණං දස්සෙතුං ආහ:—

ඉධ ච ආදෙසනා අනුසාසනීව
තීසු පාටිහිරෙ භගවා වසි අහු,
සත්තානං අධිමුත්තිපරායණං
දෙසෙසි ධම්මං අනුකම්පිමං පජං.

තත්ථ ඉධ නිදිට්ඨං, ඉද්ධිපාටිහාරියං නාම. තං "එකොපි හුත්වා බහුධා හොති බහුධාපි හුත්වා එකො හොති"ති ආදිනයපවත්තං. ආදෙසනාති පරස්ස චිත්තාචාරං ඤත්වා කථනං ආදෙසනා පාටිහාරියන්නාම. අනුසාසනීති අනුසාසනීපාටිහාරියං. තස්ස තස්ස චරිතාධිමුත්තිං ඤත්වා අජ්ඣාසයානුකූලො වාදෙති 1 අත්ථො. ඉති එතානි තීනි පාටිහාරියානි. තත්ථ ඉද්ධිපාටිහාරියෙන අනුසාසනී පාටිහාරියං මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස ආවිඤ්ඤණං ආදෙසනාපාටිහාරියෙන අනුසාසනීපාටිහාරියං ධම්මසෙනාපතිස්ස ආවිඤ්ඤණං. අනුසාසනීපාටිහාරියං පන බුද්ධානං පත්තධම්මදෙසනාති. එතෙසු තීසු පාටිහාරියෙසු භගවා වසී අහොසි. තත්ථ සාවකා අත්තනො පමාණෙන ඉද්ධිවික්කුබ්බණඤ්ච කරොන්ති. පරෙසං චිත්තඤ්ච ජානන්ති. ධම්මඤ්ච දෙසෙන්ති, සත්තානං ආසයානුසයං චරිතාධිමුත්තිං ජානිත්වා කථෙතුං නසක්කොන්ති. භගවා පන සත්තානං ආසයං ජානාති. චරිතං ජානාති අනුසයං ජානාති අධිමුත්තිං ජානාති. අපරජ්ඣෙක්ඛමහාරජ්ජෙක්ඛ තික්ඛින්ද්‍රියෙ මුදින්ද්‍රියෙ සවාකාරෙ වාකාරෙ සුවිඤ්ඤපයෙ දුවිඤ්ඤපයෙ භබ්බාභබ්බෙ සත්තෙ පජානාති. සො එවං ජානන්තො දසසහස්සචක්කවාළායාමං ආකාසෙ රතනවංකමාමාපෙත්වා තස්මිං වඩ්ඪකමනෙන අසාධාරණං සාවකෙහි පාටිහාරියං වි දස්සෙසි. 2 සත්තානංවුත්තප්පකාරෙන අජ්ඣාසයං ච ඤත්වා සොළසහාකාරෙහි චිත්තාචාරඤ්ච ඤත්වා ධම්මං ච කථෙසි අයමෙත්ථ පාළි:—

"තීණිමානි භික්ඛවෙ! පාටිහාරියානි. කතමානි තීණි? ඉද්ධිපාටිහාරියං- ආදෙසනාපාටිහාරියං- අනුසාසනීපාටිහාරියං. කතමඤ්ච භික්ඛවෙ! ඉද්ධිපාටිහාරියං? ඉධ භික්ඛවෙ! එකවෙචා අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිධං පච්චනුභොති. එකොපි හුත්වා බහුධා හොති. බහුධාපි හුත්වා එකො හොති. අවිභාවං තිරොභාවං -පෙ- යාව බ්‍රහ්මලොකාපි

1 "වාදකරොති"—මජ්ඣිම.
2 "දසෙසත්වා"—මරම්ම.

කායෙන වසංවත්තෙතීති ඉදං වුච්චති භික්ඛවෙ! ඉද්ධිපාටිහාරියං. කත මඤ්ච භික්ඛවෙ! ආදෙසනාපාටිහාරියං? ඉධ භික්ඛවෙ! එකච්චො නිමිත්තෙන ආදිසති. එවම්පි තෙ මනො. ඉත්ථම්පි තෙ මනො. ඉතිපි තෙ විත්තනන්ති.සො බහුම්පි ආදිසති. තථෙව තං හොති.නො අඤ්ඤථා. ඉධ පන භික්ඛවෙ! එකච්චො නහෙවඛො නිමිත්තෙන ආදිසති නපි මනුස්සානං වා අමනුස්සානං වා දෙවතානං වා සද්දං සුත්වා ආදිසති. එවම්පි තෙ මනො. ඉත්ථම්පි තෙ මනො. ඉතිපි තෙ විත්ත නන්ති සො බහුම්පි ආදිසති. තථෙව තං හොති. නො අඤ්ඤථා. ඉධ පන භික්ඛවෙ! එකච්චො නහෙව ඛො නිමිත්තෙන ආදිසති. නපි මනුස්සානං වා අමනුස්සානං වා දෙවතානං වා සද්දං සුත්වා ආදිසති. අපිච ඛො විතක්කයතො විචාරයතො වා විතක්කවිප්ඵාරතො සද්දං සුත්වා ආදිසති. එවම්පි තෙ මනො, ඉත්ථම්පි තෙ මනො ඉතිපිතෙ විත්තනන්ති. සො බහුම්පි ආදිසති.තථෙව තං හොති.නො අඤ්ඤථා. ඉධ පන භික්ඛවෙ! එකච්චො නහෙව ඛො නිමිත්තෙන ආදිසති. නපි මනුස්සානං වා අමනුස්සානං වා දෙවතානං වා සද්දං සුත්වා ආදිසති. නපි විතක්කයතො විචාරයතො විතක්කවිප්ඵාරතො සද්දං සුත්වා ආදිසති. අපිච ඛො අවිතක්කා අවිචාරං සමාධිං සමාපන්නස්ස චෙතසා චෙතො පරිච්ච ජානාති. යථා ඉමස්ස මහා තො මනො සඞ්ඛාරා පනිහිතා. යථා ඉමස්ස විත්තස්සානන්තරං අජ්ඣං නාම විතක්කා විතක්කෙස්සතීති සො බහුම්පි ආදිසති. තථෙව තං හොති. නො අඤ්ඤථා. ඉදං වුච්චති භික්ඛවෙ! ආදෙසනා පාටිහාරියං. කතමඤ්ච භික්ඛවෙ! අනුසාසනීපාටිහාරියං? ඉධ භික්ඛවෙ! එකච්චො එවමනුසාසති 'එවං විතක්කෙථ මා එවං විතක්කයිත්ථ. එවං මනසි කරොථ මා එවං මනසාකත්ථ. ඉදං පජහථ ඉදං උපසම්පජ්ජ විහරථා"ති.ඉදං වුච්චති භික්ඛවෙ! අනුසාසනීපාටිහාරියං. ඉමානි භික්ඛවෙ! තීණිපාටිහාරියානි". නෙක්ඛම්මං ඉඤ්ජිතීති ඉද්ධි.කාමච්ඡන්දං පටිහරතීති පාරිහාරියං. යෙ තෙන නෙක්ඛම්මෙන සමන්නාගතා?සබ්බෙ තෙ විසුද්ධිචිත්තා අනාවිලසංකප්පාති ආදෙසනා පාටිහාරියං.තං ඛො පන නෙක්ඛම්මං එවං ආසෙවිතබ්බං.එවං භාවෙතබ්බං. එවං බහුලීකාතබ්බං.එවං තදනුධම්මතා සති උපඨාපෙතබ්බාති අනුසාසනී පාටිහාරියං.අබ්බ්‍යාපාදෙ ඉඤ්ජිතීති ඉද්ධි. ව්‍යාපාදංපටිහරතීති පාටිහාරියං. යෙ තෙන අව්‍යාපාදෙන සමන්නාගතා? සබ්බෙ තෙ විසුද්ධිචිත්තා අනාවිලසඞ්කප්පාති ආදෙසනා පාටිහාරියං. සො ඛො පන අව්‍යාපාදෙ එවං ආසෙවිතබ්බො. එවං භාවෙතබ්බො. එවං බහුලීකාතබ්බො. එවං තදනුධම්මතාසති උපඨාපෙතබ්බා''ති අනුසාසනී පාටිහාරියං. ආලොකසඤ්ඤං ඉඤ්ජිතීති ඉද්ධි. තිනමිද්ධං පටිහරතීති

පාටිහාරියං. සෙ තාය ආලොකසඤ්ඤාය සමන්නාගතා? සබ්බෙ තෙ විසුද්ධචිත්තා. අනාවිලසඞ්කප්පපාති ආදෙසනා පාටිහාරියං. සා ඛොපන ආලොකසඤ්ඤා එවං භාවෙතබ්බා එවං ආසෙවිතබ්බා එවං බහුලීකාතබ්බා එවං තදනුධම්මතාසති උපඨාපෙතබ්බාති අනුසාසනීපාටිහාරියං. -පෙ- අවිකෙඛිපො ඉජ්ඣිතීති ඉදි. උඩ්ඩවිවං පටිහරතීති පාටිහාරියං. කතෙන අවිකෙඛිපො පන සමන්නාගතා? සබ්බෙ තෙ විසුද්ධචිත්තා. අනාවිලසංකප්පපාති ආදෙසනාපාටිහාරියං. සො ඛො පන අවිකෙඛිපොඑවං ආසෙවිතබ්බො. එවං භාවෙතබ්බො. එවං බහුලීකාතබ්බො. එවං තදනුධම්මතා සති උපඨාපෙතබ්බාති අනුසාසනීපාටිහාරියං. -පෙ- අරහත්තඵලො ඉජ්ඣිතීති ඉදි. සබ්බ කිලෙසෙ පටිහරතීති පාටිහාරියං. කතෙන අරහත්තත්වඵලෙන සමන්නාගතා? සබ්බෙ තෙ විසුද්ධචිත්තා. අනාවිලසඞ්කප්පපාති ආදෙසනාපාටිහාරියං. සො ඛො පන අරහත්තමග්ගො එවං ආසෙවිතබ්බො. එවං භාවෙතබ්බො. එවං බහුලීකාතබ්බො. එවං තදනුධම්මතා සති උපඨාපෙතබ්බාති අනුසාසනීපාටිහාරියං. ඉමානි තීනි පාටිහාරියානි. තම්පන ගණ්ඩම්බරුක්ඛමූලෙ කතයමකපාටිහාරියෙන වෙදිතබ්බං. තත්‍රායමානුපුබ්බිකථා:— බුද්ධානුභාවස්ස අඤ්ඤෙ දිවසෙ දෙවතානං "බුද්ධා වා නො වා"ති උප්පන්නා කඞ්කා තානං කඞ්කාවිධමනත්ථං 1 ආකාසෙ රතනචඞ්කමං මාපෙත්වා චඞ්කමනෙන පාටිහාරියං අකාසි. තතො දුතියෙ සංවච්ඡරෙ කුලනගරං ගතො කපිලපුරෙ නිග්‍රොධාරාමෙ ඤාතිසමාගමෙ ඤාතීනං මානමදපහානත්ථං යමකපාටිහාරියං අකාසි. තතො සත්තමෙ සංවච්ඡරෙ ආසාළ්හිපුණ්ණමදිවසෙ තිත්ථියානං මානමද්දනත්ථඤ්ච උස්සන්නතාකුසලමූලානං අරියධනපටිලාභත්ථඤ්ච ගණ්ඩම්බරුක්ඛමූලෙ යමකපාටිහාරියං අකාසි. තං වණ්ණයිස්සාමි:— භගවති රාජගහෙ විහරන්තෙ රාජගහසෙට්ඨි සපරිවාරො ගඞ්ගාය නහානත්ථාය ගතො. තදා හිමවන්තතො ගඞ්ගාසොතෙන ආගතං අනඤ්ඤං චන්දනසාරං ලභිත්වා තතො චන්දනපත්තං ලිඛාපෙත්වා සික්කාය පක්ඛිපිත්වා වෙළුපරම්පරාය සටහිතත්වේ ආකාසෙ ඔලම්බෙත්වා "යො ඉමස්මිං ලොකෙ අරහා? සො ආගන්ත්වා ඉමං පත්තං ගණ්හතු. තස්සාහං සපුත්තදාරො සරණං ගච්ඡාමි"ති ආහ. ඡ සත්ථාරා "අම්හාකං එස අනුදිට්ඨිකො. අම්හාකමෙව දෙමි"ති වදිංසු. සො "ආකාසෙනා ගන්ත්වා ගණ්හන්තු"ති ආහ. ඡට්ඨමෙ දිවසෙ නිගණ්ඨා තාථපුත්තො අන්තෙවාසිකෙ පෙසෙත්වා යාවාපෙන්තාපි අලභිත්වා සයං ගන්ත්වා අන්තෙවාසිකානං සඤ්ඤං දත්වා "අහං එකං හත්ථඤ්ච පාදඤ්ච උක්ඛිපාමි. තුම්හෙ ද

1 "විගමනත්ථං"—සිංහල

රුමයං පතනස්ස කාරණා පටිවජ්ජනතං අරහතතං මහාජනස්ස මා දස්සෙථා''ති හත්ථපාදං ගහෙත්වා වාරෙථා''ති වත්වා තත්ථ ගන්ත්වා තථෙව කත්වා සෙඨිං ආහ:-''මහාසෙට්ඨි! අඤ්ඤතරස්ස අනනුවජ්ජවිකො මැඟමෙව අනුවජ්ජවිකො. මා අප්පමත්තස්ස දුරුමයපතනස්ස කාරණා ආකාසෙ උපපතනං රුචිවි. දෙහි මෙ පත්ත''නති යාචි. සෙඨිපි 'භනෙන! ආකාසෙනාගන්ත්වා ගණ්හථා''ති නඅදාසි. එවං තිස්සියා ජ්‍ දිවසානි යාචිත්වා පත්තං න ලභිංසුයෙව. අථ සත්තමෙ දිවසෙ මහාමොග්ගල්ලානො ච පිණ්ඩොලභාරද්වාජො ච රාජගහෙ පිණ්ඩාය චරිතුං එකස්මිං පිට්ඨිපාසාණෙ ඨත්වා විවරං පාරුපනති. තස්මිං ඛණෙ ධුත්තා ''අමෙහා! ජ්‍ සත්ථාරො ඉයං අරහන්තමහා''ති විවරිංසු. රාජගහසෙට්ඨිනො අජ්ජ සත්තමො දිවසො පත්තං උස්සා පෙත්වා ආකාසෙ ඨපෙන්තස්ස සවෙ අරහා අත්ථි? ආකාසෙනාගන්ත්වා ගණ්හතු'' නි. තං ගහෙතුං සමත්ථො එකොපි නත්ථි. ලොකෙ අරහන්තානං නත්ථි භාවො, අමෙහි අජ්ජ ඤතො''ති වදිංසු. තං සුත්වා ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො ආයස්මන්තං පිණ්ඩොලභාරද්වාජං ආහ:- ''සුත්තං ඉත්ත ආවුසො! ඉමෙසං වචනං. ඉමෙ සාසනෙ පහාරං දදමානාවිශ්වදනති. තිඤ්ච මහිඩ්ඩිකො මහානුභාවො ආකාසෙනාගන්ත්වා තං පත්තං ආහරා''ති සොපි ''ආවුසො! මොග්ගල්ලානස්ස ඉඩ්ධිමන්තානං අග්ගො! තිංගණ්හාහි. තහි.1 අගණ්හතොත අහංගණ්හිස්සාමි''ති. ''ගණ්හාවුසො ති, වුත්තෙ අභිඤ්ඤබලෙන තං තිගාවුතං පිඨිපාසාණං තුලපිචුං විය ආකාසෙ උට්ඨාපෙත්වා රාජගහනගරස්ස උපරි සත්තක්ඛත්තුං අනුපරියායි. සො තිගාවුතපමාණස්ස නගරස්ස පිඨානං විය පඤ්ඤායි. නගරවාසිනො සුපාදීනි උක්ඛිපිත්වා මත්ථකෙ කත්වා තත්ථ තත්ථ නිලීයිංසු. ථෙරො සත්තමෙ වාරෙ පිඨිපාසාණං භින්දිත්වා 2 අත්තානං දස්සෙසි. මහාජනො ථෙරං දිස්වා ''භනෙතා! පිණ්ඩොලභාරද්වාජ! තිං පාසාණං දළහංකත්වා ගණ්හාවිරමිස්සාමා''ති සබ්බෙ නාසයිංසු. ථෙරො පාසාණං පාදනෙන බිපිත්වා විස්සජ්ජෙසි. සො ගන්ත්වා සකට්ඨානෙ පතිට්ඨාසි ථෙරො සෙඨිස්ස ගෙහමත්ථකෙ අට්ඨාසි. තං දිස්වා සෙඨි ඨරෙ නනිපජ්ජිත්වා ''ඔතරථ සාමි!''ති වත්වා ආකාසතො ඔතිණ්ණං ථෙරං නිසීදාපෙත්වා තං පත්තං ඔතාරාපෙත්වා චතුමධුරපූණං කත්වා ථෙරස්ස හත්ථෙ අදාසි. ථෙරො පත්තං ගහෙත්වා විහාරාභිමුඛො පායාසි. අථස්ස යෙ අරඤ්ඤගතා ඛෙත්තගතා පාටිහාරියං නාදාසංසු. තෙ

---

1 "තිං" පොත්ථකෙසු

2 "භින්දිතෙතා"—කත්ථ.

3 "නාසෙථාති"—මුද්‍රිත.

සන්නිපතිත්වා "භන්තෙ! අම්හාකම්පි පාටිහාරියං දස්සෙතූ"ති ථෙරං අනුබන්ධිංසු. සො තෙසං තෙසං අනුරූපං දස්සෙන්තො විහාරං අගමාසි. සත්ථා උත්තානදන්තස්ස මහාජනස්ස සද්දං සුත්වා "ආනන්ද! කස්සසත්ථා සද්දො?"ති පුච්ඡිත්වා "භන්තෙ! පිණ්ඩොල භාරද්වාජේන ආකාසෙ උප්පතිත්වා චඞ්කමන්තෙන ගහිතො. තස්ස සන්තිකෙ මහාජනස්ස සද්දො"ති වුත්තෙ භාරද්වාජං පක්කොසාපෙත්වා "සච්චං කිර තයා එවං කතං"? නති. "සච්ච භගවා"ති වුත්තෙ[1] කස්මා තෙ භාරද්වාජ! එවං කතන්ති"? ථෙරං ගරහිත්වා තං පත්තං ඛඩ්ඩකිං හෙට්ඨාපෙත්වා භික්ඛූනං අජ්ඣාපාදනත්ථාය ඨපෙත්වා සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙසි. තිත්ථියා "සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තන්"නති සුත්වා තස්ස සාවකා තෙන දඤ්ඤත්තං ජීවිතහෙතුපි න අතික්කමන්ති. ලඞ්කාසො දීනි අම්හාකි"ග නගරවීථිසු "මයං අත්තනො ගුණං රක්ඛන්තා පුබ්බ දරුමයපත්තස්ස කාරණා අත්තනො ගුණං මහාජනස්ස න දස්සාමිහ. සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාවකා දස්සෙස්සුං. සම්මණ්ඩො ගොතමො අත්තනො පණ්ඩිතතාය තං පත්තං හෙට්ඨාපෙත්වා සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙසි කිර ඉදානි තෙනෙව සද්ධිං පාටිහාරියං කරිස්සාමා"ති වදමානා විචරිංසු. රාජා බිම්බිසාරො තං කථං සුත්වා සඤ්ඤාණිකං ගන්ත්වා "තුම්හෙහි කිර භන්තෙ! පාටිහාරියස්ස අකරණත්ථාය සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්ත"න්ති පුච්ඡි. "ආම මහාරාජා!"ති ඉදානි තිත්ථියා තුම්හෙහි සද්ධිං පාටිහාරියං කරිස්සාමා"ති වදන්ති"ති. "තෙසු කරොන්තෙසු අහං කරිස්සාමි මහාරාජ"ති, න නු තුම්හෙහි සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්ත"න්ති" "නාහං මහාරාජ! අත්තනො සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙමි තං මමසාවකානං පඤ්ඤත්ත"න්ති "තුම්හෙ අපනෙත්වා අඤ්ඤත්ර සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං හොති"ති. "තෙනහි මහාරාජ! තුම්හෙවෙව පටිපුච්ඡිස්සාමි. අත්ථි පන තෙ උය්‍යානෙ අම්බ'ති? "ආම භන්තෙ!" සචෙ තං මහාරාජ! මනුස්සානං ඛාදෙය්‍ය? කිං කාතබ්බ"න්ති. "රාජානං භන්තෙ"ති. කිං පන ඉමං ඛාදිතුං ලභති?"ති. 'ආම භන්තෙ! මයහං දත්වා නත්ථි. අහං අත්තනො සන්තකං ඛාදිස්සාමි"ති. මහාරාජ! යථා තව තිත්ථියා අත්තනො රජ්ජෙ ආණාපවත්තන්ති? එවමෙව සක්කොටිසතසහස්සෙ ආණාපවත්තන්ති. මම සික්ඛාපදපඤ්ඤත්ති නත්ථි. අඤ්ඤං අත්ථි. කරිස්සාමහං පාටිහාරිය"න්ති. භන්තෙ! කදා පාටිහාරියං කරිස්සථ?" ති? ඉමිනා වුත්තනයා මාසානං අච්චයෙන අසාළ්හිපුණ්ණමදිවසෙ මහාරාජ" ති. කත්ථ කරිස්සථ භන්තෙ?"ති. "සාවත්ථියං ගඞ්ගමහරුක්ඛමූලෙ මහාරා

1 "එවං කතන්ති වුත්තෙ"ති සබ්බත්ථ.

ජ්!"ති. කස්මා සත්ථා එවං දූරඨානං අපදිසිති?. සස්සා තං සඞ්ඛ්‍ය
ඨානං පාටිහාරියකතඨානං. අපිච මහාජනස්ස සන්තිපාතට්ඨානස්ස පි දූර
ඨානමෙව අපදිසිති. තිත්ථියා තං සුත්වා "නඨිත්ථා. එවං සමෙන්ති
තත්ථ ගච්ඡනතං අනුබන්ධිස්සාමා"ති තතො මහාජනා අම්හෙ දිස්වා
"කිං ඉදං"ති පුච්ඡිස්සන්ති. අථ තෙ වක්ඛාම:—"මයං සමණෙන සද්ධිං
තමෙන සබ්බං පාටිහාරියං කරිස්සාම සොපලායති. මයමස්ස පලායිතුං
අදත්වා අනුබන්ධාමා"ති. එවං නො ලාභසක්කාරො උප්පජ්ජිස්සතී"ති
මන්තයිංසු. සත්ථාපි රාජගහෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා නික්ඛමි. තිත්ථියා පි
පච්ඡතො නික්ඛමිත්වා සත්තු භත්තකිච්චං කත්වා ගතට්ඨානෙ භත්ත
කිච්චං කරොන්තා රත්තිවසිතට්ඨානෙ පුන දිවසෙ පාතරාසං කරො
න්තා ගච්ඡන්ති. තෙ මනුස්සෙහි "කිං ඉදං"ති පුට්ඨා හෙට්ඨා විත්ති
තනියාමෙනෙව කථෙන්ති. මහාජනො "පාටිහාරියං පස්සිස්සාමා"ති
අනුබන්ධන්ති. සත්ථාපි අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං පාපුණි. තිත්ථියා පන
තෙන සද්ධිංයෙව ගන්ත්වා උපට්ඨානෙ සමාදපෙත්වා සත්තසත්තාහං ලද්ධි
ත්වා ඛදිරත්ථම්භෙහි මඩපං කාරෙත්වා නීලුප්පලෙහි ඡාදෙත්වා ඉධ
පාටිහාරියං කරිස්සාමා"ති නිසීදිංසු. රාජා පස්සන්දිකොසලො තතො
සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා "භන්තෙ! තිත්ථියෙහි මඩපො කාරිතො. අහං පි
තුම්හාකං මඩපං කාරෙමි"ති. "අලං මහාරාජ! අත්ථි මයා මඩපකා
රකො"ති. "භන්තෙ! මං ඨපෙත්වා කො අඤ්ඤො කාතුං සක්කිස්සති"ති
"සඤ්ඤා දෙවරාජා"ති. "කතං පාටිහාරියං කරිස්සථා"ති. "ගණ්ඩම්බරු
ක්ඛමූලෙ මහාරාජා"ති. තිත්ථියා "අම්බරුක්ඛමූලෙ කිර පාටිහාරියං
කරිස්සතී"ති සුත්වා අත්තනො උපට්ඨානෙ ආරොචෙත්වා යොජන
සතන්තරෙ අත්තනොසො තදහුජාතම්පි අම්බරුක්ඛං උපපාලෙත්වා ඡ
ඩ්ඩෙසුං. අථ සත්ථා ආසාළ්හිපුණ්ණමදිවසෙ අනෙකානි නගරං පාවිසි.
රඤ්ඤොපි උය්‍යානපාලො ගණ්ඩම්බනාම එකං පිඟලකිපිල්ලකෙහි
කතපත්තපුටස්ස අන්තරෙ මහන්තං අම්බපක්කං දිස්වා තස්ස ගන්ධ
රසලොභෙන සම්පත්තෙන වායසෙ පලාපෙත්වා රඤ්ඤො අත්ථායාදාය
ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ සත්ථාරං දිස්වා විත්තෙන්සි:— "රාජා ඉමං
අම්බං ඛාදිත්වා මඤ්ඤා අට්ඨාන සොළස වා කහාපණානි දදෙය්‍ය. ස
මෙව එකත්තභාවෙපි ජීවිතවුත්තියා නාලං. සමෙව පනාහං සත්ථු ඉමං
දස්සාමි? අපරියන්තමෙකාලං හිතාවහං භවිස්සතී"ති. තං අම්බපක්කං
සත්ථු උපනාමෙසි. සත්ථා ආනන්දත්ථෙරං ඔලොකෙසි. අථස්ස ථෙරො
මහාරාජදත්තියං පත්තං නීහරිත්වා අදාසි. සත්ථා පත්තං උපනාමෙත්වා
අම්බපක්කං පටිග්ගහෙත්වා තත්ථෙව නිසීදනාකාරං දස්සෙසි. ථෙරොපි
වර්ං පඤ්ඤපෙත්වා අදාසි. අථ තස්මිං නිසින්නස්ස සත්ථුනො ථෙරො තං
අම්බපක්කං පානකං කත්වා අදාසි. සත්ථා අම්බපානං පිවිත්වා ගණ්ඩ

ආහ. "ඉමං අඞ්ගිං ඉධෙව පංසුං විසුඤ්ඤිත්වා රොපෙහි"ති. සො තථා අකාසි. සත්ථා තස්සූපරි හත්ථං ධොවි. හත්ථෙ ධොවිතමත්තෙයෙව පන නඞ්ගලසීසමත්තො ඛණ්ඩො ගුත්තො උග්ගතො. කමෙන උබ්බෙධෙන පණ්ණාසහත්ථො අඞ්කුරො උට්ඨහි. චතූසු දිසාසු චත්තාරො උපරි එකාති පඤ්ච මහාසාඛා පණ්ණරසහත්ථා අහෙසුං. සො තාව දෙව පුප්ඵඵලසඤ්ඤිතො ගුත්තො පරිපක්කඅම්බපිණ්ඩිධරො ච අහොසි. පච්ඡතො ආගච්ඡන්තා භික්ඛූ අම්බපක්කානි ඛාදන්තායෙව අගමංසු. රාජා "එවරූපොකිර අම්බරුක්ඛො උට්ඨිතො"ති සුත්වා "න ඉකාවි ඉඤ්ජතූ"ති ආරක්ඛං ඨපෙසි. සොපන ගණ්ඩන1රොපිතත්තා "ගණ්ඩඞ්ගරුක්ඛොතෙව පඤ්ඤායි"ති අථ ඛ්‍රත්තාපි අඞ්ගපක්කානි ඛාදිත්වා "අරෙ! දුට්ඨභික්ඛවො! සමණො ගොතමො ගණ්ඩඞ්ගරුක්ඛමූලෙ පාටිහාරියං කරිස්සතී"ති තුණ්හෙහි යොජනබහත්තරෙ තදනුජාතාපි අඞ්ග උපපාතිතා. ගණ්ඩඞ්ගො නාම අය"න්ති වත්වා තෙ උච්චිට්ඨඅඞ්ගෙහි පහරිංසු. සක්කො වාතවලාහකං දෙවපුත්තං ආණාපෙසි:-"භික්ඛූනං මඤ්ඤං වාතෙහි උපපාතෙත්වා උක්කාරභූමියං ඛිපාපෙහි"ති. සො තථා අකාසි. සූරියදෙවපුත්තොපි ආණාපෙසි:- 'සූරියමණ්ඩලං නිග්ගණ්හනෙන2 තපාපෙහි"ති. සොපි තථා අකාසි. පුන වාතවලාහකං ආණාපෙසි:-වාතමණ්ඩලං උඨාපෙත්වා යාහි"ති. සොපි තථා අකාසි. භික්ඛූනං පඤ්ඤරිතසෙදසරීරං රජොවට්ටියා ඔකිරි. තෙ තම්බවම්මිකසදිසා අහෙසුං. වස්සවලාහකම්පි ආණාපෙසි:- මහන්තානි බිඳූනි පාතෙහි"ති සොපි තථා අකාසි. අථ තෙසං කායො කබරගාවිසදිසො අහොසි. තෙනෙව ගහණෙ2ගුත්තා සම්මුඛසම්මුඛඨානෙන පලායිංසු. එවං පලායන්තෙසු පූරණකස්සපස්ස උපට්ඨාකො එකොකස්සකො "ඉදානි අය්‍යානං පාටිහාරියකරණවෙලා. ගන්ත්වා පාටිහාරියං පස්සිස්සාමි"ති ගොණෙ විස්සජ්ජෙත්වා පාතොව යාගුආහටඝටෙව යොත්තඛපතොදඛ්ඛ ගහෙත්වා ආගච්ඡන්තො පූරණං තථාපලායන්තං දිස්වා "භන්තෙ! අහං අය්‍යානං පාටිහාරියං පස්සිස්සාමි"ති ආගච්ඡාමි. තුම්හෙ කුහිං ගච්ඡථා"ති ආහ. තිත්ථෙ පාටිහාරියෙන ඉමං මෙ කුටඤ්ච යොත්තඛ දෙහි"ති. සො තෙන දින්නං කුටඤ්ච යොත්තඤ්ච ආදාය නදිතීරං ගන්ත්වා කුටං වාලිකාය පූරෙත්වා අත්තනො ගීවාය බන්ධිත්වා උදකබුබ්බුලෙ උට්ඨාපෙන්තො කාලං කත්වා අවීචිම්හි නිබ්බත්ති. සත්ථාපි වස්සමානච්ඡායාය පාටිහාරියං කාතුං විහාරතො නික්ඛමිත්වා " ඉදානිපාටිහාරියකරණවෙලා"ති වස්සමානච්ඡායාමූලං අගමාසි. තදා ආවට්ටතො වාසත්තනියොජනිකා භික්ඛුණී උපාසකඋපාසිකා"ති මානුසපරිසා අහෙසුං. දසසහස්සචක්කවාළෙසු

1 "ගණ්ඩස්ස"—මරම, 2 "නිග්ගහණ"—කත්වි.

දෙවබ්‍රාහ්මණො එකපපහාරෙන සමොසරිංසු. තස්මිං සමාගමෙ භග වතො පුරතො පුරතො ඨිතා, සරණී නාම ඉඞ්ගිතඥා අනාගාමී උපාසිකා " භන්තෙ! මාදිසියා ඨිතරි විජ්ජමානාය තුම්හාකං කිලම නකිච්චං නාසි. අහං පාටිහාරියං කරිස්සාමි"ති ආහ. "කථං කරිස්ස සි සරණී"ති. භන්තෙ! එතස්මිං චක්කවාළගබ්භෙ මහාපඨවිම්පි උදකං කත්වා උදකසකුණිකා විය නිමුජ්ජිත්වා පාචීනචක්කවාළමුඛවට්ටියං අත්තානං දස්සෙස්සාමි. තථා පච්ඡිමුත්තරදක්ඛිණචක්කවාළමුඛව ට්ටියං අත්තානං දස්සෙස්සාමි. තථා මජ්ඣෙ"ති. කා එසා " නිව වු ත්තෙත චක්ඛත්ත සරණී නාම උපාසිකා"ති. අයං තාව එකිස්සා ඉත්ථි යා ආනුභාවො. බුද්ධානුභාවො පන කිදිසො භවිස්සති"ති එවං ත්ත්ථි යා තුම්හෙ අදිස්වායෙව පලායන්ති"ති. අථ නං සත්ථා ජානාමි සරණී! එවරූපං පාටිහාරියං කාතුං සමත්ථභාවං. නපඨායන්තවායන්තායමානු භාවො"ති නානුජානි. සා "අද්ධා මයා උත්තරිතරං පාටිහාරියං කාතුං සත්ථා අඤ්ඤං අපි " ති එකමනතං අඤ්ඤාසි. සත්ථා එවමෙ තෙසා ගුණො පාකටො භවිස්සති"ති එවමෙතෙ වතුවිසති යොජනිකාය පරිසාය මජ්ඣෙ සීහනාදං නදිස්සන්ත්ති මඤ්ඤමානො අපරෙපි පු ච්ඡි "තුම්හෙ කථං පාටිහාරියං කරිස්සථා"ති තෙ එවඤ්ච එවඤ්ච කරි ස්සාම භන්තෙ!"ති සත්ථු පුරතො ඨිතා සීහනාදං නදිංසු. තෙසු කිර චුල්ලනාථපිණ්ඩිකො මාදිසෙ අනාගාමිඋපාසකෙ පුත්තෙ විජ්ජමා නෙ සත්ථු කිලමනකිච්චං නාසි. අහං භන්තෙ! පාටිහාරියං කරිස්සා මි"ති. "කථං කරිස්සසි"ති පුට්ඨො ආහ: "අහං භන්තෙ! වාදසයොජනිකං බ්‍රහ්මත්තභාවං නිබ්බත්තෙත්වා ඉමස්මිං පරිසාය මජ්ඣෙ මහාමෙඝ ජලිතසදිසෙන සද්දෙන බ්‍රහ්මපෙළාවනං නාම අපෙළාවනං කරිස්සාමි මහාජනො කිං සද්දො නාමෙසො"ති පුච්ඡිත්වා චුල්ලනාථපිණ්ඩිකස්ස බ්‍රහ්මපෙළාවනසද්දො"ති වත්වා නත්ති. තිත්ථියා ගහපතිකස්ස තාව අය මානුභාවො බුද්ධානුභාවො කිදිසො භවිස්සති"ති තුම්හෙ අදිස්වායෙව පලායිස්සන්ති"ති "ජානාමි අහංතෙ එවරූපංආනුභාවං තිත්ථිත්ත"ත්ති නානුජානි. අථෙකා පටිසමභිදාපත්තා සත්තවස්සිකා විරසාමණෙරී නාම සත්ථාරං වන්දිත්වා "අහං භන්තෙ! පාටිහාරියං කරිස්සාමි"ති ආහ. "කථං කරිස්සසිවිරෙ"ති. "භන්තෙ! සිනෙරුපබ්බතඤ්ච චක්කවාළපබ්බ තඤ්ච ගිම්හවත්තපබ්බතම්ව ආහරිත්වා ඉමස්මිං ඨානෙ පටිපාටියා ඨපෙ ත්වා අහං හංසසකුණිවිය තතො නික්ඛමිත්වා ආකාසෙ ගමිස්සා මි. මහාජනො මං දිස්වා "කා එසාති පුච්ඡිත්වා විරසාමණෙරී"ති සුත්වා තිත්ථියා සත්තවස්සිකාය තාව සාමණෙරියා එසානුභාවො. බුද්ධානුභා වො කිදිසො භවිස්සති"ති තුම්හෙ අදිස්වායෙව පලායිස්සන්ති. ඉතො පරං. එවරූපාති වුත්තානුසාරෙන වෙදිතබ්බා. තස්සාපි භගවා " ජානාමි තෙ ආනුභාව"න්ති වත්වා නානුජානි. අථෙකො පටිසම්භි

දුප්පතෙනා ඛීණාසවො සත්තවස්සි කො වුත්තො නාම සාමණෙරො සත්ථාරං වන්දිත්වා " අහං භන්තෙ! පාටිහාරියං කරිස්සාමි"ති වත්වා කථං කරිස්සසී"ති පුට්ඨො ආහ:— "අහං භන්තෙ! ජම්බුදීපස්ස ධජභූතං මහාජම්බුරුක්ඛං චාලෙත්වා මහාජම්බුපෙසියො ආහරිත්වා ඉමං පරිසං ඛාදාපෙස්සාමි. පාරිචිත්තකකුසුමානි ආහරිස්සාමි"ති. තම්පි භගවා නානුජානි. අථ උප්පලවණ්ණා ථෙරී සත්ථාරං වන්දිත්වා " අහං භන්තෙ! පාටිහාරියං කරිස්සාමි"ති වත්වා "කථං කරිස්සසී"ති පුට්ඨා ආහ:-"අහං භන්තෙ! චාදසයොජනිකං පරිසං ගහෙත්වා ආවට්ටතො ඡත්තිංසයොජනිකාය පරිසාය පරිවුතො චක්කවත්තිරාජා හුත්වා ආගන්ත්වා තුම්හෙ වන්දිස්සාමි"ති. තම්පි භගවා " ජානාමි තෙ ආනුභාව"න්ති වත්වා පටිබාහි. අථ මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො භගවන්තං වන්දිත්වා " අහං භන්තෙ! පාටිහාරියං කරිස්සාමි"ති වත්වා කථං කරිස්සසී"ති පුට්ඨො ආහ. " අහං භන්තෙ! සිනෙරුපබ්බතරාජානං දන්තන්තරෙ ඨපෙත්වා සාසපබීජං විය ඛාදිස්සාමි. " අඤ්ඤං කිං කරිස්සසී"ති ඉමං මහාපඨවිං කටාහකොලිය පරිවත්තෙත්වා අඞ්ගුලන්තරෙ ඨපෙස්සාමි"ති. " අඤ්ඤං කිං කරිස්සසී?"ති පුට්ඨො " මහාපඨවිං කුලාලචක්කං විය පරිවත්තෙත්වා මහාජනං පඨවොජං ඛාදාපෙස්සාමි"ති "අඤ්ඤං කිං කරිස්සසී?"ති පුට්ඨො 'වාමහත්ථෙ පඨවිං කත්වා ඉමෙ සත්තෙ අඤ්ඤසමිං දීපෙ පතිට්ඨාපෙස්සාමි"ති. ' අඤ්ඤං කිං කරිස්සසී?" ති වුත්තො "අහං භන්තෙ! සිනෙරුං ඡත්තදණ්ඩං කත්වා මහාපඨවිං උක්ඛිපිත්වා තස්සූපරි ඨපෙත්වා ඡත්තහත්ථො නිසිනො විය එකෙන හත්ථෙන ආදාය ආකාසෙ චඞ්කමිස්සාමි"ති ආහ. සත්ථා ජානාමි තෙ ආනුභාව"න්ති තස්සාපි පාටිහාරියකරණං නානුජානි. සො " ජානාමි මඤ්ඤසත්ථා මයා උත්තරිතරං පාටිහාරියකරණමෙත්ථාති එකමනතා අඤ්ඤාසි. අථ සත්ථා " නායං මොග්ගල්ලාන! තවත්ථාය බ්‍රහ්මා මාලාපවො. අහං හි අසමධුරො. මමධුරං අඤ්ඤෙ වහිතුං සමත්ථො නාම නත්ථි. අනවජ්ජරියංවෙතං ඉදානි මම ධුරං වහිතුං සමත්ථො නභවෙය්‍ය? අහෙතුකතිරච්ඡානයොනියං නිබ්බත්තකාලෙපි මම ධුරං වහිතුං සමත්ථො නාම නාහොසි යෙවාති වත්වා "කදා කත්ථ වා භන්තෙ!ති ථෙරෙන පුට්ඨො අතීතං ආහරිත්වා:-

" යතො යතො ගරුධුරං යංකිඤ්චි ගම්භීරවත්තනි,
තදස්සු කණ්ණිකං සුඤ්ඤන්තු සබ්බාස්සුතං වහනෙ ධුරන්ති."

ඉදං කණ්ණිකඋසභජාතකං විත්ථාරෙත්වා දෙසෙසි සාරෙත්වාච පන දසසහස්සචක්කවාළායාමං පුරත්ථිමෙන පච්ඡිමං රතනවඩ්කමාමාපෙසි. මාපෙන්තො ච දසසහස්සචක්කවාළෙසු රතනමෙරුයො පතිට්ඨාපියා ඨිතෙ රතනත්ථම්භෙ විය දසසහස්සචක්කවාළායාමං ආකාසෙ

රතනවඩ්කමං මාපෙසි. තස්ස එකං කොටිං දස්සහස්සවත්තකවාළෙසු සබ්බපරියන්තිමං පාවීනවත්තකවාළමුඛවට්ටිං අතික්කමිත්වා ඨිතං. තථා එකං කොටිං පච්ඡිමවත්තකවාළමුඛවට්ටිං අතික්කමිත්වා ඨිතං කත්වා මාපෙසි. එවං නිම්මිතස්ස වඩ්කමස්ස උභයපස්සෙ සුවණ්ණමයා පරමරමණීයාමරියාදභූමි අහොසි. මජ්ඣෙ නානාරතනමයානං තුලාස ඛාණානං උපරි සුවණ්ණමයා පදරවජ්ජා අහෙසුං. වඩ්කමණ්ඩලපරිවෙජ්ජ දවෙදිකා සුවණ්ණමයා. මණිමුත්තාවාලිකාඔඛිරණ්ණා. එවරූපො රතනවඩ්කමො අහොසි. එවං දස්සහස්සවත්තකවාළායමෙ වඩ්කමෙ වඩ්කමනෙතා යමකපාටිහාරියං අකාසි. තදා පුරතො වාදසයොජනිකා පරිසා අහොසි. තථා පච්ඡිතො දක්ඛිණතො උත්තරතො, උද්ධං පන චතුවීසතියොජනිකා. එවං මනුස්සපරිසා. දෙවබ්‍රහ්මාදිනං වත්ත බ්බමෙව නත්ථි. තාය පරිසාය මජ්ඣෙ යමකපාටිහාරියං අකාසි. තත්‍රා යං පාලි:-"කතමං තථාගතස්ස පාටිහිරෙඤ්ඤං? ඉධ තථාගතො යමකපාටිහිරං කරොති අසාධාරණං සාවකෙහි. උපරිමකායතො අග්ගි ක්ඛන්ධො පවත්තති- හෙට්ඨිමකායතො උදකධාරා පවත්තති. හෙට්ඨිමකායතො අග්ගික්ඛන්ධො පවත්තති-උපරිමකායතො උදකධාරා පවත්තති. පුරත්ථිමකායතො අග්ගික්ඛන්ධො පවත්තති— පච්ඡිමකායතො උදකධාරා පවත්තති. පච්ඡිමකායතො අග්ගික්ඛන්ධො පවත්තති-පුරත්ථිමකායතො උදකධාරා පවත්තති. දක්ඛිණක්ඛිතො අග්ගික්ඛන්ධො පවත්තති- වාමක්ඛිතො උදකධාරා පවත්තති. වාමක්ඛිතො අග්ගික්ඛන්ධො පවත්තති. දක්ඛිණක්ඛිතො උදකධාරා පවත්තති දක්ඛිණකණ්ණසොතතො අග්ගික්ඛන්ධො පවත්තති- වාමකණ්ණසොතතො උදකධාරා පවත්තති. වාමකණ්ණසොතතො අග්ගික්ඛන්ධො පවත්තති-දක්ඛිණකණ්ණසොතතො උදකධාරා පවත්තති. දක්ඛිණනාසිකාසොතතො- වාමනාසිකා සොතතො. වාමනාසිකාසොතතො— දක්ඛිණනාසිකාසොතතො. දක්ඛිණඅංසකූටතො- වාමඅංසකූටතො. වාමඅංසකූටතො- දක්ඛිණඅංසකූටතො. දක්ඛිණහත්ථතො-වාමහත්ථතො. වාමහත්ථතො- දක්ඛිණහත්ථතො. දක්ඛිණපස්සතො- වාමපස්සතො. වාමපස්සතො- දක්ඛිණපස්සතො. දක්ඛිණපාදතො- වාමපාදතො. වාමපාදතො- දක්ඛිණපාදතො. අඟුලීහි— අඟුලන්තරිකාහි. අඟුලන්තරිකාහි- අඟුලීහි. එකෙකලොමතො-අග්ගික්ඛන්ධො පවත්තති- ලොමකූපතො උදකධාරා පවත්තති ලොමකූපතො අග්ගික්ඛන්ධො පවත්තති- එකෙකලොමතො උදකධාරා පවත්තති. ඡබ්බණ්ණානං රස්මීනං නීලානං පීතානං ලොහිතානං ඔදාතානං මඤ්ජිට්ඨානං පභස්සරානං, භගවා වඩ්කමති. නිම්මිතො තිට්ඨති වා නිසීදති වා සෙය්‍යං වා කප්පෙති. නිම්මිතො සෙය්‍යා කප්පෙති. භගවා වඩ්කමති වා තිට්ඨති වා නිසීදති වා. ඉදං තථාගතස්ස යමකපාටිහිරෙ ඤ්ඤං" නති. ත

ස්ස පන භගවතො තෙජොකසිණසමාපත්තිවසෙන උපරිමකායතො අග්ගික්ඛන්ධො පවත්තති. ආපොකසිණසමාපත්තිවසෙන හෙට්ඨිමකායතො උදකධාරා පවත්තති. පුන උදකධාරාය පවත්තනඨානතො අග්ගික්ඛන්ධස්ස පවත්තිං අග්ගික්ඛන්ධස්ස පවත්තනඨානතො උදකධාරාය පවත්තිං දස්සෙතුං "හෙට්ඨිමකායතො අග්ගික්ඛන්ධො පවත්තති, උපරිමකායතො උදකධාරා පවත්තති"ති වුත්තං. එසෙවනයො සෙසපදෙසුපි. අග්ගික්ඛන්ධො පනෙත්ථ උදකධාරාය අසම්මිස්සො. තථා උදකධාරා ච අග්ගික්ඛන්ධො. උභයම්පි කිරවෙතං යාව බ්‍රහ්මලොකා උග්ගන්ත්වා දසසහස්සචක්කවාළෙසු අනභිමවත්තකවාළමුඛවට්ටියං පතති, රස්මිසු පන දුතියා දුතියා රස්මියමකයමකා හුත්වා එකක්ඛණෙ පවත්තන්ති. විඤ්ඤාණං විත්තානං එකක්ඛණෙ පවත්තිනාම නත්ථි. බුද්ධානං පන භවඞ්ගපරිපාතස්ස ලහුකතාය පඤ්ඤාකාරෙහි විණ්ණවසිතාය එකා රස්මි එකක්ඛණෙ විය පවත්තති. තස්සා තස්සා පන රස්මියා ආවජ්ජනපරිකම්මාදිඤාණානි විසුං විසුං යෙව. නීලරස්මි අත්ථාය හි භගවා නීලකසිණං සමාපජ්ජති, තථා පීතාදිනං. ඡබ්බණ්ණරංසියො කුවෙනි ආසිඤ්චමානා විලීනසුවණ්ණං විය යන්තනාලිතො නික්ඛන්තසුවණ්ණරසධාරා විය චක්කවාළගබ්භතො උග්ගන්ත්වා යාවබ්‍රහ්මලොකා ආහච්ච පතිනිවත්තන්ති චක්කවාළමුඛවට්ටිමෙව ගණ්හිංසු. සකලචක්කවාළං ගොපානසිවිත්තං විය හෙමකරං 1 අහොසි එකාලොකං. තං දිවසං සත්ථා චඞ්කමිත්වා චඞ්කමිත්වා පාටිහාරියං කරොන්තො අන්තරන්තරා මහාජනස්ස ධම්මකථං කථෙසි. කථෙන්තො ච ජනං නිරස්සාසං අකත්වා අස්සාසවාරං දෙති. තස්මිං ඛණෙ මහාජනො සාධුකාරං දෙති, තස්ස සාධුකාරං පවත්තනකාලෙ සත්ථා පරිසාය චිත්තං ඔලොකෙන්තො එකෙකස්ස සොළසන්නං ආකාරානං වසෙන චිත්තාචාරං ඔලොකෙසි. එවං ලහුපරිවත්තකං බුද්ධානං චිත්තං. යො යො යස්මිං යස්මිං ධම්මෙ ච පාටිහාරියෙ ච පසන්නො? තස්ස තස්ස අජ්ඣාසයවසෙනෙව ධම්මඤ්ච කථෙසි. පාටිහීරඤ්ච අකාසි. එවං ධම්මෙව දෙසියමානෙ පාටිහීරෙ ච කයීරමානෙ මහාඛම්මාභිසමයො අහොසි. සත්ථා පන තස්මිං සාගමෙ අත්තනො මනං ගහෙත්වා පඤ්හං පුච්ඡිතුං සමත්ථං අදිස්වා නිම්මිතබුද්ධෙ මාපෙසි. මාපෙන්තො ච එකං වෙති කමෙන වඩ්ඪෙන්තො අනෙකසතබුද්ධෙ මාපෙසි. තෙහි පුට්ඨිතං භගවා විස්සජ්ජෙසි. භගවතා පුට්ඨිතං නිම්මිතබුද්ධො විස්සජ්ජෙසි, ඨානාදිසුපි අනෙකෙ නිම්මිතබුද්ධාකෙවි තිට්ඨන්ති. කෙචි නිසීදන්ති. කෙචි චඞ්කමන්ති. කෙචි සෙය්‍යං කප්පෙන්ති. තදා නීලපීතාදිභෙදා අනෙකරස්මියො ච අග්ගික්ඛන්ධඋදකධාරාව

1 "බොධිසරං" —කඤ්චි

නිමිත්තබුද්ධාව ආකාසෙ විකිණ්ණා අසාධාරණං අනොපමං කත්වා න හං ඤාහසිංසු. අනෙකෙ දෙවමනුස්සා ඊතිවවනමකංසු. ආකාසෙ දිබ්බසඟීතියො පවත්තිංසු. දෙවාදිබ්බං පුප්ඵවස්සං වස්සාපෙසුං. දිබ්බමානුසකෙහි පඤ්චඞ්ගිකතුරියඝොසෙහි එකනිනාදං එකවජ්ජං එකුස්සවං ජාතං.එවං කරොන්තස්ස තස්ස සත්ථුනො පාටිහිරං දිස්වා ධම්මකථඤ්ච සුත්වා තස්මිං සමාගමෙ වීසතියා පාණකොටීනං ධම්මාභිසමයො අහොසි. සත්ථා පාටිහිරං කරොන්තො "කත්ථ නු ඛො අතීතා බුද්ධා වස්සං උපෙන්තී?"ති ආවජ්ජිත්වා"තාවතිංසභවනෙ වස්සං උපගන්ත්වා මාතු අභිධම්මපිටකං දෙසෙන්තී" ති දිස්වා "ද ක්ඛිණපාදං උක්ඛිපිත්වා යුගන්ධරපබ්බතමත්ථකෙ ඨපෙස්සාමි"ති චින්තෙසි. තස්මිං ඛණෙ වාචනාලිසයොජනුබෙබධො යුගන්ධරපබ්බතො ආගන්ත්වා පාදං පටිග්ගහෙසි. අථ වාමපාදං උක්ඛිපිත්වා ආරඳ්ධ චතුරාසීතියොජනසහස්සපමාණො මෙරුපබ්බතො ආගන්ත්වා වාමපාදං පටිග්ගහෙසි.තං හි පබ්බතං ඔනමන්තං දිස්වා නාමන්තී. භගවතො තත්ථ තං ඨානංවා පසාරිතං 1 තිපි නත්ථි. ඉද්ධිවිසයො නාම අචින්තෙය්‍යො. තෙන වුත්තං:— "ඉද්ධිවිසයො චින්තෙතබ්බෙ! අචින්තෙය්‍යො න චින්තෙත තබ්බො. යො චින්තෙති උම්මාදස්ස විඝාතස්ස භාගී අස්සාති" එවං භගවා ලීලා පදවාරෙහි සකකපුරං පාපුණි සක්කො සත්ථාරං දිස්වා චින්තෙසි."පණ්ඩුකම්බලසිලායං මජ්ඣෙසු සත්ථා ඉමං වස්සාවාසං උපෙති. බහුන්නාංවත දෙවානං උපකාරො භවිස්සති. සත්ථරි පනෙත්ථ වස්සං උපගතෙ අඤ්ඤෙ හත්ථමපි ඨපෙතුං සමත්ථො නාම නත්ථි. අයං බො පන පඬුකම්බලසිලා දීඝතො සට්ඨියොජනා. පුථුලතො පඤ්ඤාසයොජනා.උච්චතො පණ්ණරසයොජනා. සත්ථරි නිසින්නොපි තුච්ඡං විය භවිස්සති"ති සත්ථා තස්ස අජ්ඣාසයං විදිත්වා අත්තනො සංසාරං සිලාතලංපටිච්ඡාදයමානොබ්භි.සක්කොවිනෙතසි:-විවරං තාව පටිච්ඡාදයමානො බ්භි.සයං පන පරිත්තකෙ ඨානෙ නිසීදිස්සති"ති සත්ථා තස්ස අජ්ඣාසයං විදිත්වානීවපිඨකෙමහාපංසුකූලිකො විය සකලම්පි පඬුකම්බලසිලංඅත්ත රහොගෙ කත්වා නිසීදි. සක්කො අත්තනො දෙසං දිස්වා අත්තනො පමාණස්ස අජානනං නාම මහන්තං අනත්ථං. භගවා නාම කීදිසො? බුද්ධගුණා කිත්තකා? එවං අචින්තෙය්‍යගුණස්ස භගවතො නාම එවං විනෙතසි"නි අත්තනො දෙසං ආවිකත්වා ධම්මාපෙසි. මනුස්සලොකෙ පාටිහාරියං පස්සන්තාවනුස්සා තක්ඛණං යෙව සත්ථාරං අදිස්වා "වණ්ඩසහස්සසුරියසහස්සානං අත්ථමිතකාලො විය අහොසි. කිත්තනු ඛො"ති වදන්තා:—

---

1 "අපසාරිතං"—මරම්ම

"ගතො නු? චිත්තකූටා දා කෙලාසං වා සුගන්ධරං,
න නො දක්ඛිමු සම්බුද්ධං ලොකජෙට්ඨං නරාසභං"ති

ඉමං ගාථං වදන්තා පරිදෙවිංසු. අපරෙ සත්ථා නාම විවෙකරතො. "සො එවරූපාය පරිසාය එවරූපං පාටිහාරියං කත"න්ති ලජ්ජාය අසදිසත්ථ ගතො භවිස්සතී'ති නද'ති නං පස්සාමා'ති ඉමං ගාථමාහංසු.—

" පවිවෙකරතො ධීරො නයිමං ලොකං පුනෙතිති,
න නො දක්ඛිමු සම්බුද්ධං ලොකජෙට්ඨං නරාසභ"න්ති.

තෙ මහාමොග්ගල්ලානං පුච්ඡිංසු:- "කහං භන්තෙ! සත්ථා"ති සො සයං ජානන්තොපි පරෙසං ගුණා පාකටා හොන්තූ"ති "අනුරුද්ධං පුච්ඡථ'ති ආහ. තෙ අනුරුද්ධත්ථෙරං පුච්ඡිංසු "තාවතිංසභවනෙ පඬුකම්බලසිලායං වස්සං උපගන්ත්වා මාතුපමුඛානං දෙවානං අභිධම්මපිටකං දෙසෙතුං ගතො"ති. "කදා ආගමිස්සතී"ති. තයො මාසෙ අභිධම්මං දෙසෙත්වා මහාපවාරණදිවසෙ"ති. තෙ "සත්ථාරං අදිස්වා න ගමිස්සාමා"ති සත්තෙව ඛීණාසවා බන්ධිංසු. ආකාසමෙව කිර තෙසං ඡදනං අහොසි. තාවමහතියා පරිසාය සරීරනිස්සන්දෙ නාමනපඤ්ඤායි. පඨවි චීවරං අදාසි. සබ්බපා පරිසුද්ධමෙව පඨවිතලං අහොසි. සත්ථා පඨමමෙව මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරං අවොච:' තිං එකිස්සා පරිසාය අභිධම්මං දෙසෙහි. චුල්ලනාරදපිණ්ඩිකො ආහාරං දස්සතී"ති. තස්මා තං තෙමාසං චුල්ලනාරදපිණ්ඩිකො පාතොව යාගු භත්තභොජනීය තාම්බූලගන්ධමාලාපිලන්ධනානි අදාසි. මහාමොග්ගල්ලානො ධම්මං දෙසෙසි. සත්ථාරම්පි අභිධම්ම දෙසන්තං පඬුකම්බලසිලායං වස්සං උපගතං දස්සහස්සවත්තකවාළෙ දෙවබ්‍රහ්මනො පරිවාරෙසුං. තෙන වුත්තං:—

" තාවතිංසෙ යදා බුද්ධො සිලායං පඬුකම්බලෙ
පාරිච්ඡත්තකමූලම්හි විහාසි දිපදුත්තමො. 2

දසසු ලොකධාතුසු සන්නිපතිත්වාන දෙවතා,
පයිරුපාසන්ති සම්බුද්ධං වසන්තං නාභමුද්ධනි.

න කොචි දෙවො වණ්ණෙන සම්බුද්ධස්ස විරොචති,
සබ්බෙ දෙවෙ අධිග්ගය්හ සම්බුද්ධොව විරොචති"ති.

එවං නිසින්නො මාතා තුසිතවිමානතො ආගන්ත්වා අභිවාදෙ

2 " පුරිසුත්තමෙ"—ලඞ්කා.

ත්වා දක්ඛිණපස්සෙ නිසීදි. එවං සෙසාපි යථානුරූපං නිසීදිංසු. අථ සත්ථා දෙවපරිසාය මජ්ඣෙ කුසලා ධම්මා අකුසලා ධම්මා අව්‍යාකතා ධම්මා"ති ආදිනා නයෙන අභිධම්මපිටකං දෙසෙසි. එවං තයො මාසෙ නිරන්තරං අභිධම්මපිටකං දෙසෙන්තො පන භික්ඛාචාරවෙලාය "යාවම්මාගමනං එත්තකං නාම ධම්මං දෙසෙතූ"ති නිම්මිතබුද්ධං මාපෙත්වා හිමවන්තං ගන්ත්වා නාගලතාදන්තකඨං ඛාදිත්වා අනොතත්තො දක්ඛෙන මුඛං ධොවිත්වා උත්තරකුරුතො පිඬපාතං ආහරිත්වා මහාසාලමූලෙ නිසීදිත්වා භත්තකිච්චං කරොති සාරිපුත්තත්ථෙරො තස්ස ගන්ත්වා වත්තං කරොති. තස්ස භගවා කතභත්තකිච්චොවෙව "සාරිපුත්ත! අජ්ජ මයා එවඤ්ච එත්තකො ධම්මො භාසිතො, නිම්මිතබුද්ධෙහි එත්තකො න්ති අත්තනො අත්තනො වාසිකානං පඤ්චසතානං භික්ඛූනං බොධෙහි 1"ති කථෙසි. සයං පන දෙවලොකං ගන්ත්වා නිම්මිතබුද්ධෙන දෙසිතට්ඨානතො පට්ඨාය සයං ධම්මං දෙසෙති. එවං තීහි මාසෙහි නිට්ඨපෙත්වා තදෙ අසීතිකොටිසහස්සානං ධම්මාභිසමයොඅහොසි. මහාමායාපි සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. සත්ථා වුට්ඨවස්සො සක්කස්සාරොචෙසි. "මහාරාජ! මනුස්සපථං ගච්ඡිස්සාමි" ති. සක්කො සොවණ්ණමයං මණිමයං රජතමයන්ති. තීණි සොපානානි මාපෙසි. තෙසං පාදා සංඛස්සනගරවාරෙ පතිට්ඨහිංසු. අථ තස්මිංයෙව සිනෙරුමුද්ධනි සත්ථා දෙවොරොහණපාටිහාරියං කත්වා උඩ්ඩ ඔලොකෙසි. යාව බ්‍රහ්මලොකා එකඩ්ඩනං අහොසි අධො ඔලොකෙසි. යාවඅවීචි එකඝනං අහොසි. තිරියං ඔලොකෙසි, අනන්තානි චක්කවාළසහස්සානි එකඩ්ඩනානි අහොසුං. දෙවා මනුස්සා පස්සන්ති. මනුස්සාපි දෙවෙ පස්සන්ති. තං දිවසං බුද්ධසිරිං ඔලොකෙත්වා ඡත්තිංසයොජනපරිමණ්ඩලායපරිසායඑකොපි බුද්ධභාවං අපත්තෙන්තො නාම නාහොසි. දක්ඛිණපස්සෙ නාගුවණ්ණසොපානෙන දෙවා ඔතරිංසු. වාමපස්සෙන රජතසොපානෙන මහාබ්‍රහ්මාණො මජ්ඣෙ මණිමයසොපානෙන භගවා සයං ඔතරි, පඤ්චසිඛො දෙවපුත්තො බෙළුවපඬුවීණමාදාය දක්ඛිණපස්සෙ ඨත්වා සත්ථු ගන්ධබ්බපූජං කරොන්තො ඔතරති සුයාමො වාලවීජනිං සන්තුසිතො මණිතාලවණ්ටං සක්කො විජ්ජුතාරසඞ්ඛං ධමෙන්තො ඔතරති, එවං සෙසෙසුපි චක්කවාළෙසු සක්කාදයො දෙවතා අනෙකවිධං පූජං කුරුමානා ඔතරන්ති. වාමපස්සෙ මහාබ්‍රහ්මා සෙතවජිත්තං ධාරෙසි. සත්ථා ඉමිනා පරිවාරෙන ඔතරිත්වා සඞ්ඛස්සනගරවාරෙ අට්ඨාසි. තාදිසෙ සාවත්ථියං නිසින්නා මහාපරිසා මහාපවාරණදිවසෙ භුත්තපාතරාසා අජ්ජ සමාසඞ්ඛුඩ්ඩංසංඛස්ස නගරවාරෙ පස්සි

1 "වාවෙති"—ලංකා.

සාවා'' යි නික්ඛන්තා ගාමවාරෙ විහාරං පවිසන්තී විය සංකස්ස නගරවාරං පාපුණිංසු. සාරිපුත්තත්ථෙරොපි සපරිසො ආගන්ත්වා සඤ්ඤාරං වණ්ඩිත්වා යාමා තෙන තථාරූපාය බුද්ධසිරියා ඔතරන්තො සත්ථා නදිට්ඨපුබ්බො? තස්මා, එවමාහ:—

" න මෙ දිට්ඨො ඉතො පුබ්බෙ න සුතො උදකස්සවි,
එව. වගුවදෙ සත්ථා තුසිතා ගණිමාගතො.
තං බුද්ධං අසිතං තාදිං අනුභං ගණිමාගතං,
බහූනං ඉධ සත්තානං අත්ථි දෙවෙහි ආගම''න්ති

ආදිනි අභිස්සවිත්වා 'භගවා! අජ්ජ සබ්බෙපි දෙවමනුස්සා තුමෙහි පිතෙහන්ති''ති ආහ. "සාරිපුත්තා! එවරූපෙහි ගුණෙහි සමන්නාගතා සබ්බසං පියාහොන්ති'' යි වත්වා බහූනි සුත්තන්තානි දෙසෙසි. තදා සිංසකොපිනං පාණිනං ධම්මාභිසමයො අහොසි.

ඉඩ්ධි ච ආදෙසනා අනුසාසනිඤ්ච
තිපාටිහිරෙ භගවා චසි අඤ්ඤ,
තං තාදිසං ඉඩ්ධිවිකුබ්බණං වරං
අකාසි යො තං සුණතං ගමාමිනි

ඉති සාධුජනානන්දදනත්ථිදනෙ ජිනාලඞ්කාරෙ තිපාටිහාරියවණ්ණනානිට්ඨිතා.

———:o:———

එවං තිවිධං පාටිහාරියං දස්සෙත්වා ඉදානි සකලලොකෙ පත්ථටකිත්තිගුණං දස්සෙන්තො ආහ:——

එවං යි බුද්ධත්තමුපාගතො යසා
දෙසෙසි ධම්මං සගරාමරස්ස,
නානානයෙනාගිසමෙසි සත්තෙ
තස්මා යි ඛ්‍යාතො ජිනභවෙසු නාථො.

අඩ්ඩා ලබ්ධා ධම්මා ලොකං දිට්ඨා පත්තා ඤාතා සච්චං
නිත්ථිණ්ණා රාගා දෙසා මොහා ඨාමෙසුං තෙ දෙවබ්‍රහ්මා.

මුනිරාජවරෙ තරරාජවරෙ
දිවිදෙවවරෙ සුවි බ්‍රහ්මවරෙ,
සකදාසහගෙ පපදාසහගෙ
සකවුඩ්ඪකරෙ පවුඩ්ඪකරෙ.

[illegible] ගුණෙහි රතා
අරහාදිගුණ [illegible] විපුලා විමලා,
[illegible] 1 [illegible]
[illegible] විදිතා

[illegible] ගි අවිතත්‍යාදි
[illegible] ගුණාගි යතො;
[illegible] සු [illegible] බිතනා
[illegible] අරහාදිගුණෙ අහමපි.

[illegible] "[illegible] උපාගතො සො"ති එවං හි නිදස්සෙත්වා. [illegible] එවමෙව මයා වුත්තප්පකාරෙනෙව බුද්ධත්තා [illegible] සො මහාපුරිසො සනරාමරා [illegible] නරාමරානං අප්පමා නාගසුපණ්ණයක්ඛගන්ධබ්බ [illegible] නරමරූ අමරසද්දෙන බ්‍රහ්මානොපි සඞ්ගහි [illegible] සතෙත"ති එකත්තනයො නානත්ත [illegible] එවං ධම්මතා නයො'ති ඉමෙහි චතූහි න [illegible] කුසල [illegible] මෙම අනෙකාකාරෙන අනෙකනයෙ [illegible] ධම්මං දෙසෙත්වා වුත්තප්පකාරෙ [illegible] ලොකුත්තර මග්ගප්පටිපදං පාපෙසි. "[illegible]"ති තෙන කාරණෙන [illegible] සිලොකධාතුම්හි එකෙකස්මිං [illegible] පසිද්ධො පණ්ට [illegible] ධම්මදෙසනාකාරං දස්සෙත්වා [illegible] දස්සෙන්තො "අඩ්ඪාලඩ්ඪා"ති [illegible] දීපෙන්තො "ලද්ධා" [illegible] දුක්ඛසඤ්ඤි [illegible] ලොකං එකං සෙ [illegible] චතුබ්බිධ රූපං [illegible] 'ති [illegible]' [illegible]"ති [illegible] එවං [illegible] මනුස්සා [illegible] දිට්ඨධම්මා [illegible] සඤ්ඤි [illegible] —

[illegible]

"තුවං බුද්ධො තුවං සත්ථා තුවං මාරාභිභූ මුනි,
තුවං අනුසයං ඡෙත්වා තිණ්ණො කාරෙසි මං පජං.

උපධී තෙ සමතික්කන්තා ආසවා තෙ පදාලිතා,
සීහොසි අනුපාදානො පහීනභයභෙරවො.

තුවං සත්ථා ච කෙතු ච ධජො සූපො අනුත්තරො,
පරායණො පතිට්ඨා ච දීපො ච දීපදුත්තමො"ති.

එවමාදිනා දෙවෙසුතත්ති අත්ථො. ඉදානි තෙසං ථොමනාකාරං දස්සෙන්තො "මුනිරාජවරා"ති ආදිමාහ, තං උත්තානත්ථමෙව. ඉදානි තව අරහාදිගුණෙ දස්සෙන්තො ආහ:— "සහරාමර බ්‍රහ්මගණෙ හිරුතො"ති ආදිං. තත්ථ රුතානි කථිතා. නවධාති නවපකාරා. වස්සුධාති පඨවී. තෙන මනුස්සලොකං දස්සෙති. ගගනෙති ආකාසෙ. තෙන දෙවලොකඤ්ච බ්‍රහ්මලොකඤ්ච දස්සෙති. ගහනානි අතෙකෙසං මුඛෙන නිරන්තරං කථිතා. සකලෙති දසසහස්සීලොකධාතු මහි. දිවෙති දෙවලොකෙ. නිභවෙති එකමෙකාය ලොකධාතුයා මනුස්සදෙවබ්‍රහ්මසඞ්ඛාතෙ භවත්තයෙ සමුද්දපිට්ඨියං ආසිතත්තෙ ලංවිය විසතීති පත්ථටා. විකිරණතීති අත්ථො. ඉදානි තෙ අරහාදිගුණෙ වත්තුං කාරණං මාහ:—සෙපි සස්ස තෙති ආදිං. තත්ථ යෙපි තෙ අස්ස භගවතො අවිනිත්‍ය අනවදිය අතුලිත අවාවිත්‍ය ඛුද්ධිගුණා අත්ථි? "සුඛාතිසුඛගුණාගිසබ්බෙ"ති යං සුද්ධතොපි සුද්ධතරං කිං වුත්තං ඉහාති? යං ලොකෙ අවිඤ්ඤාණකං අතෙකවාරෙ ඛාපෙත්වා සුද්ධීකතං සුවණ්ණං වා මණිරතනං වා අත්ථි? තා ලොකෙ සුඛසමතං. තත්තොපි සුඛා සුඛාවාසික බ්‍රහ්මානො. තෙහිපි සුඛා සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානාදයො. තෙහිපි සුඛා සයම්භුඤ්ඤාණෙන විදිතසච්චා පච්චෙකබුද්ධා. තෙහිපි සුඛතෙහි වා එකොවතමමාසම්බුද්ධො සුඛො. නත්ථි ත්‍ය තතො සුඛතරො කොචි එතරහි වා අනාගතෙ වා. තත්ථ ගි කාරො කාරණත්ථො හි. යස්මා භගවතොව දසසහස්සීලොකධාතුසු දෙවමනුස්සෙහි ච අනෙකධා පත්ථටකිත්තිගුණං සංහරිත්වා ජාති වසෙන "ඉතිපි සො භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධොති ආදිසු නවවිධෙසුපදෙසු ඛිත්තා. පකඛිත්තා කථිතායෙව. එවං සන්තෙපි ඉදානි මම පුඤ්ඤුදයාය වෙව ඉමස්මිං කාලෙ සොතූනං අනුග්ගහාය ච තෙ එකෙනාකාරෙන වක්ඛාමීති අත්ථො. එවං වක්ඛාමීති පටිඤ්ඤාතෙ නව අරහාදිගුණ බුද්ධිපාදතො පට්ඨාය දස්සෙන්තො ආහ:—

සො විධ ජාතො අරහං නිරාසො
සම්මාභිසම්බුද්ධසමත්තවක්ඛු,
සම්පන්නා විජ්ජාචරණොඝතිණ්ණො
සම්මාගතො සො සුගතො ගතොති.

සනරාමරබ්‍රහ්මගණෙහි රූනා
අරහාදිගුණා විපුලා විමලා,
නවධා වසුධා ගගනෙ 1 ගහනා
සකලෙ තිදිවෙ තිභවෙ විභනා

සෙපිස්ස තෙ භගවතො හි අවිනිඝාදි
සුද්ධාතිසුද්ධනරබ්‍රහ්මගුණාහි සබ්බෙ,
සබ්බෙපතො නවවිධෙසු පදෙසු බ්‍රහ්මා
වක්‍යාමි දානි අරහාදිගුණෙ අහම්පි.

තත්‍ර "එවංහි බුද්ධත්තමුපාගතො සො"ති එවං හි නිදස්සනං. හිති අවධාරණෙ. තස්මා එවමෙව මයා වුත්තප්පකාරෙණෙව බුද්ධත්තං බුද්ධභාවං සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤුණං පත්තො සො මහාපුරිසො **සනරාමරානං"නති** සහ නරාමරානං අත්‍රවා නාගසුපණ්ණයක්ඛගන්ධ්බ්බ කුම්භණ්ඩාදිහි සහිතා නරමරූ අමරසද්දෙන බ්‍රහ්මානොපි සඞ්ගහිතා. **නානාතනෙනාහිසමෙහි සත්තෙ"**ති එකත්තනයො නානත්ත නයො අව්‍යාපාරනයො එවං ධම්මතා නයො'හි ඉමෙහි චතූහි නයෙහි ඛන්ධාදිධමෙ කුසලදිවිධෙ අනෙකාකාරෙන අනෙකනයෙ න දෙසෙසි. තෙන තෙනාකාරෙන ධම්මං දෙසෙන්තො වුත්තප්පකාරෙ සත්තෙ අභිසමෙසි. අභිසමයං ලොකුත්තර මග්ගපටිපදං පාපෙසි. "**තස්සා හි ධ්‍යානො තිභවෙසු තාදෝ"**ති තෙන කාරණෙන සොලොකනාථො සකලෙපි දසසහස්සිලොකධාතුමහි එකෙකස්මිං මනුස්සදෙවබ්‍රහ්මසඞ්ඛාතෙසු තීසු භවෙසු ධ්‍යානතො පසිද්ධො පත්ථට කිත්තිමාති අත්‍රො එවං භගවතො ධම්මදෙසනාකාරං දස්සෙත්වා ඉදානි තෙසං සත්තානං සච්චාවබොධං දස්සෙන්තො "අඩ්ඩාලඩ්ඩ"ති ආදිමාහ:-තත්‍ර අඩ්ඩාති එකංසෙනපටිපත්තිං අවිරොධෙත්වා "**ලඩ්ඩ"ති** ලභිත්වා "**ධම්මාලෙ ක"නති** දෙසනානුසාරෙන ගන්ත්වා දුක්ඛසමුදයනිරොධමග්ගසඞ්ඛාත චතුසච්චභූතකරණඤ්ඤුණාලොකං එකං සෙන ලභිත්වා. දිට්ඨපත්තාඤ්ඤා සච්චානි චතුසච්චං වක්ඛුණා රූපං විය දිට්ඨා. හත්ථතලපත්තං විය පත්තා. ඤ්ඤුණෙන ඤ්ඤාතා. 'හි ණණා' තීරාගාදිහි උත්තිණ්ණා "ථොමෙස්සං තෙ දෙවබ්‍රහ්මා"ති තෙ එවං ධම්මාභිසමයං පත්තා දෙවා ච බ්‍රහ්මාව උත්තකඤ්ඤවචනමෙතං මනුස්සා ච නාගසුපණ්ණයක්ඛගන්ධ්බ්බාදයොපි ථොමෙස්සං. තෙ හි දිට්ඨධම්මා පත්තධම්මා පරිසොගාළ්හධම්මා. තිණ්ණවිමතිකිඞ්ඛා අපරපච්චයා සත්ථු සාසනෙ ගතගතට්ඨානෙ ථොමෙස්සන්ති අත්‍රො. තථාහි:—

---

1 "ගගනා"—සඞ්ඛ්‍යා

"තුවං බුද්ධො තුවං සත්‍ථා තුවං මාරාභිභූ මුනි,
තුවං අනුසයං ඡෙත්වා තිණ්ණො කාරෙසි මං පජං.

උපධී තෙ සමතික්කන්තා ආසවා තෙ පදාලිතා,
සීහොසි අනුපාදානො පහීනභයභෙරවො.

තුවං සත්‍ථා ච කෙතු ච ධජො යූපො අනුත්තරො,
පරායණො පතිට්ඨා ච දීපො ච දීපදුත්තමො"ති.

එවමාදිනා පොරෙසුනෙති අත්‍ථො. ඉදානි තෙසං ථොමනාකාරං දස්සෙන්තො "මුනිරාජවරෙ"ති ආදිමාහ. තං උත්තානත්‍ථමෙව. ඉදානි තව අරහාදිගුණෙ දස්සෙන්තො ආහ:— "සත්‍ථරාමර බ්‍රහ්මගණෙ හිරුනා"ති ආදිං. තත්‍ථ රුනාති කථිතා. නවධාති නවපකාරා. වසුධාති පඨවි. තෙන මනුස්සලොකං දස්සෙති. ගගනෙති ආකාසෙ. තෙන දෙවලොකඤ්ච බ්‍රහ්මලොකඤ්ච දස්සෙති. ගහනානි අතෙකෙසං ඔබෙන නිරන්තරං කථිතා. සකලෙති දසසහස්සීලොකධාතු මහි. නිදිවෙති දෙවලොකෙ. නිභවෙති එකමෙකාය ලොකධාතුයා මනුස්සදෙවබ්‍රහ්මසඞ්ඛාතෙ භවත්තයෙ සමුද්දපිට්ඨියං ආසීනතෙ ලංවිය විසනානි පඤ්ඤා. විකිණ්ණානි අත්‍ථො. ඉදානි තෙ අරහාදිගුණෙ වත්තුං කාරණං මාහ:—සෙපි සසතෙති ආදිං. තත්‍ථ යෙපි තෙ අස්ස භගවතො අවිනස්සිය අවෙදිය අතුලිය අවාවිය අනුත්තරගුණා අත්‍ථි? "සුද්ධානි සුද්ධගුණානි සබ්බෙ"ති යං සුද්ධතොපි සුද්ධතරං කිං වුත්තං භොතා? යං ලොකෙ අවිසුද්ධගුණකං අතෙකවාරෙ ඛාපෙත්වා සුද්ධීකතං සුවණ්ණං වා මණිරතනං වා අත්‍ථි? තා ලොකෙ සුද්ධසමමතං. තානිපි සුද්ධා සුද්ධවාසික බ්‍රහ්මානො. තෙහිපි සුද්ධා සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානාදයො. තෙහිපි සුද්ධා සයම්භුඤ්ඤාණෙන විදිතසච්චා පච්චෙකබුද්ධා. තෙහිපි සුද්ධතරෙ සම්මාසම්බුද්ධො සුද්ධො. නත්‍ථි තතො සුද්ධතරො කොචි එතරහි වා අනාගතෙ වා. තත්‍ථ ගි කාරො කාරණත්‍ථො හි. යස්මා භගවතොව දසසහස්සීලොකධාතුසු දෙවමනුස්සෙහි ච අතෙකධා පඤ්ඤාකිත්තිගුණං සංහරිත්වා ජාතිවසෙන "ඉතිපි සො භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො"ති ආදිසු නවවිධෙසුපදෙසු ඛිත්තා. පකඛිත්තා කථිතායෙව. එවං සතෙපි ඉදානි මම පුඤ්ඤසිද්ධියාය චෙව ඉමස්මිං කාලෙ සොතූනං අනුග්ගහාය ච තෙ එකෙකනාමෙන වක්ඛාමීති අත්‍ථො. එවං වක්ඛාමීති පටිඤ්ඤාතෙ තව අරහාදිගුණෙ බුද්ධිප්පාදතො පභෘති දස්සෙන්තො ආහ:—

සො විධ ජාතො අරහං නිරාසො
සම්මාභිසම්බුද්ධසමත්තවක්ඛු,
සම්පන්නවිජ්ජාචරණොසතිණ්ණො
සම්මාගතො සො සුගතො ගතොධි.

අවෙදිසොලොකම්මං පරඤ්ච
අනුත්තරො සාරථිදම්මසාරතො,
සදෙවකානං වරසත්තුකිච්චං
අකාසි බුද්ධො භගවා විසුද්ධො.

තත්‍ර සොවාති චකාරො විසෙසත්ථජොතකො, සො දෙවබ්‍රහ්මෙහි අභිත්‍රුතගුණො මහාපුරිසො ච ඉධජාතො ඉමස්මිංලොකෙ ජාතො. තෙන කිං දීපෙති? සො දෙවබ්‍රහ්මෙහි අභිත්‍රුතගුණො මහාපුරිසො ච දෙවො වා සක්කො වා මාරො වා බ්‍රහ්මා වා න හොති. ඉමස්මිං මනුස්සලොකෙ සබ්බබුද්ධානං මඞ්ගලචක්කවාළභූතෙ ඉමස්මිං චක්කවාළෙ තත්‍රාපි ජම්බුදීපෙ මජ්ඣිමදෙසෙ කපිලවත්ථුපුරෙ සුද්ධොදනමහාරාජානං පටිච්ච මහාමායාදෙවියා කුච්ඡිතො පසූතො. ජායමානස්ස චස්ස සකලදසසහස්සචක්කවාළෙ දෙවබ්‍රහ්මානො අඥාගතත්තා දුස්සද්ධිවං කරිංසු. ජාතක්ඛණෙයෙව සත්තපදවීතිහාරෙන ගන්ත්වා සීහනාදං නදි. යස්මාස්ස තථා උපපන්නභාවං සකලජම්බුදීපෙ මනුස්සා වෙව දසසහස්සචක්කවාළෙසු දෙවබ්‍රහ්මානොව ජානන්ති. තස්මා න තස්මිං සංසයො කාතබ්බොති. ඉමමත්ථං දස්සෙතුං සොවිබ්බජ්ඣතොති ආහ. සො පනෙවං ජාතො තිණ්ණං උතූනං අනුච්ඡවිකෙසු තීසු පාසාදෙසු දිබ්බසුඛංවිය රජ්ජසුඛං අනුභවිත්වා කාමසුඛලික්කානුයොගෙන කිලෙසක්ඛයාභාවං ලොකස්ස දස්සෙත්වා චත්තාරි පුබ්බනිමිත්තානි දිස්වා රජ්ජසිරිං පහාය පබ්බජිත්වා ඡබ්බස්සානි දුක්කරකිරියං කත්වා අත්තකිලමථානුයොගෙන කිලෙසක්ඛයාභාවං ලොකස්ස දස්සෙත්වා මජ්ඣිම ය පටිපදාය පටිපජ්ජිතබ්බනිසෙනානිගමෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා සරීරං සන්තපෙත්වා විසාඛපුණ්ණමදිවසෙ සුජාතාය දින්නාඛීරපායාසං භුඤ්ජිත්වා තස්මිං සාලවනෙ දිවාවිහාරං කත්වා සායණ්හබොධිමූලමුපගන්ත්වා වසවත්තිමාරං පරාජෙත්වා රත්‍රියාමෙසු තිස්සො විජ්ජා සච්ඡිකත්වා පුරිසොදයෙ පුරිසරංසිනා පබ්බඩපදුමංවිය පබුද්ධො අරහං අහොසි වීතරාගො තෙනාවුත්තං— "අරහං නිරාසො"ති. තත්‍ර යස්මා නිරාසො? නිත්තණ්හො? තස්මා අරහං. සබ්බාසවෙහි ආරකත්තා ච කිලෙසාරීනං හතත්තා ච සංසාරවක්කස්ස අරානං හතත්තා ච රහොපාපස්සාකරණතො ච පූජාවිසෙසානං අරහත්තා ච අරහං. සො එවං වීතතණ්හො අරහං අහොසි. සො සම්මාසම්බුද්ධො සමත්තචක්ඛුනාම හොතීති දස්සෙතුං "සම්මා නිසම්බුද්ධසමත්තචක්ඛු"ති ආහ. තත්‍ර සම්මාහෙතූනා අවිරුද්ධ පටිපත්තියා චත්තාරි අරියසච්චානි පටිවිජ්ඣිය මොහතමං නිස්සෙසතො පහීනත්තා සමත්තචක්ඛු සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණ්ඤ්ඤතෙනා සදෙවකං ලොකං තාරෙතුං සමත්ථො අහොසීති අධිප්පායො. එවමස්ස පරි

ලඞ්ගුණං දස්සෙත්වා ඉදානි අත්තූඩ්කාරකිච්චං දස්සෙන්තො "සම්ප
ත්තවිජ්ජාචරණොසධිගුණා"ති ආහ. තත්ථ සම්පන්නා සම්ඛ
පරිපුණ්ණං අනූනං කත්වා සාධිතඅට්ඨවිජ්ජාහි ච පණ්ණරසවරණ්ඩ
මෙහි ච චතුරොසධෙ උත්තිරිගුණා. කිං වුත්තං හොති? සො වු
ත්තනයෙන සම්මාපටිපත්තියා සාධිතවිපස්සනානිසුණාදි අට්ඨවිජ්ජා
හි විජ්ජාධරො. 'සීලංවර"න්ති ආදිනා දස්සිතපණ්ණරසවරණ්ඩමම
සංඛාතෙහි පාදෙහි ගන්ත්වා කාමොඝභවොඝදිට්ඨොඝඅවිජ්ජොඝස
ඞ්ඛාතචතුරොඝං උත්තරිත්වා නිබ්බානනගරං පත්වා විමුත්තිසෙතච්ඡ
ත්තං උස්සාපෙත්වා ධම්මරාජා අහොසීති අත්ථො. ඉදානි තථා
භූතස්ස පනෙතස්ස ධම්මරංසූසුවිසයපවත්තිං දස්සෙන්තො ආහ:-
සම්මා ගතොසොසුගතො ගතොධීති තත්ථ සම්මා හෙතුනා සුයෙන
ගතො. යථා දීපඞ්කරාදයො ගතා. තථෙවායමපි පටිපත්තිං අවිරොධෙ
ත්වා ගතො. තස්මා සුගතො නාම. "ගතොධී"ති ගතපරිවෙජ්ජෙ.
ගුණතො වා විසයතො වා පරිවෙජ්ජෙ නත්ථීති අත්ථො. එවමස්ස අ
ත්තූඩ්කාරං දස්සත්වා ඉදානි ලොකූඩ්කාරං දස්සෙතුං අවෙදි යොලොකමි
මං පරඤ්ච ආහ. තත්ථ ඉමං ලොකන්ති මනුස්සලොකං. පරංලොක
න්ති තදවසෙසං ලොකං. අථවා ඉමංලොකන්ති අත්තනොඛන්ධිසන්තා
නං පරංලොකන්ති අඤ්ඤෙසං ඛන්ධිසන්තානානංවෙදි ඤාති. සබ්බෙසං
සත්තානං ආසයානුසයචරිතාධිමුත්තිඉන්ද්‍රියපරොවරතං ඤාති. සො
එවං ජානිත්වා අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථි අහොසීති දස්සෙන්තො
ආහ:—අනුත්තරො සාරථිදම්මසෙතීති තත්ථ දමිතබ්බෙ උස්සෙටිත
සූසුවිපරිවිතසූසූසෙදෙයොති එතස්මිං විනයිතඛ්බසත්තවිනයෙ අනු
ත්තරො අසමො සාරථි අහොසි. යථා රථාචරියො අස්සෙ දමෙත්වා
රථෙ යොජෙත්වා යථිච්ඡිතට්ඨානං නෙති? එවමයමපි සත්තෙ දමෙ
ත්වා මානමදදයො හිඳිත්වා නිබ්බිසෙවනං කත්වා සමථරථෙ ඛන්ධිප
සනායුගෙ සතියොත්තෙන බන්ධිත්වා නිබ්බානනගරං පාපෙසි. ත
ස්මා අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථිනාම. එවංසාරථිහුත්වා සදෙවකානං
උත්තමං සත්ථුකිච්චං අකාසි. තස්මා සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධොති
අවිජ්ජානිද්දූපගතානං පජ්ජරඅරහත්තමග්ගඤ්ඤුණවිජ්ජුප්පත්තියා පඨමං
බුජ්ඣිත්වා උට්ඨිතොති බුද්ධො. පාරමිතාසාගරෙ සංවසිතො අරහත්ත
මග්ගඤ්ඤුණසුරියරස්මිසම්පත්තියා ඵුල්ලපදුමං වියවිකසිතොබුද්ධො. අ
පරිමිතසමුදයසම්පත්තිභාග්‍යවන්තතාය භගවා. එවං නවහිපදෙහිවිසු
ද්ධිං කථිතත්තාපි සුබොත්ති පරියොසානපදමාහ. තත්‍රායං පාලි:-ඉධ ත
ථාගතො ලොකෙ උප්පජ්ජති අරහං සම්මාසම්බුද්ධො බහුජනහිතාය ब
හුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනු
ස්සානං. තං ඛොපන භගවන්තං ගොතමං එවං කල්‍යාණො කිත්ති

සත්ථෙ, අබහුගගතො ඉතිපි සො භගවා අරහං-සම්මා සම්බුද්ධො--**විජ්ජාචරණසම්පන්නො**—**සුගතො**—**ලොකවිදූ**— **අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථි**—**සත්ථා දෙවමනුස්සානං**—**බුද්ධො**-**භගවා**ති. **තත්ථ ඉධාති ඉමස්මිං සත්තලොකෙ. ඨිතොගතොති** වොහාරතො **සත්තො උපපජ්ජති.** කිදිසොති? අරහං **සම්මාසම්බුද්ධො.** සො කස්මා **උපපන්නො**? **බහුජනහිතායා**ති ආදි වුත්තං. **තං ඛොපනභගවතො** ගොතමස්ස **ඒවං උපපන්නස්ස** පන **තස්ස** භගවතො ගොතමස්ස **ඒවං කල්‍යාණෙ**ති **ඒවං සුන්දරො. කිත්තිසද්දො**ති ථුතිඝොසො. අබහුගගතොති සකලලොකධාතුඅභිව්‍යාපෙත්වා යාවබ්‍රහ්මලොකා **උග්ගතො. කිංති** ඉතිපි සො භගවා අරහන්ති ආදිනා. **තත්ථ** ඉතිසද්දො **කාරණත්ථො.** අපි සද්දො **සම්පිණ්ඩනත්ථො. සො**ති **සො ඉධ ඨිතොගතො ලොකෙ උපපජ්ජතීති** ආදිනා වුත්තො? **සො. භගවා**ති භාග්‍යවන්තො. **ඉතිපි සො භගවා**ති ඉදං සාධාරණවචනං. **තස්මා** ඉතිපි **සො භගවා** අරහං ඉතිපි **සො භගවා සම්මාසම්බුද්ධො**ති පදෙච්ඡකං යොජෙතබ්බං. ඉමිනාව ඉමිනාව **කාරණෙනා**ති **අත්ථො. තත්ථ ආරකත්තා අරහං.** අරීනං **හතත්තා අරහං.** අරානං **හතත්තා අරහං. පච්චයාදීනං අරහත්තා අරහං. පාපකරණෙ රහාභාවා අරහන්ති** ඉමෙහි **පඤ්චහි කාරණෙහි** සො භගවා **අරහන්ති අත්ථො. තත්ථ ආරකත්තා අරහන්ති** එත්ථ ආරකොති සො කිලෙසෙහි සුවිදූරවිදූරෙ ඨිතො **යථා** ආකාසො **පඨවියා**? පඨවි ආකාසස්ස?. **එවං** රාගාදිකිලෙසෙහි **භගවා** භගවතො **ච** රාගාදිකිලෙසා සුවිදූරවිදූරා **අහෙසුං. තෙන** වුත්තං:—

" **සො** තතො ආරකො **නාම යස්ස** යෙනාසමඞ්ගිතා?,
අසමඞ්ගී ච දෙසෙහි **නාථො** තෙ **ආරහා** මතො"ති.

යස්මා වා **තෙන** පනිධානතො පට්ඨාය දානාදීහි තෙහි තෙහි අඛෙහි ලොභාදයො පජහන්තෙන **අපරාජිතපලඞ්කෙ** නිසීදිත්වා **පඤ්චපි** මාරාරයො **ජිතා**? **තස්මා** අරීනං **හතත්තා අරහං. තෙන** වුත්තං:—

" **යස්මා** රාගාදිසඞ්ඛාතා **සබ්බෙපි** අරයො **හතා,**
පඤ්ඤාසත්ථෙන නාථෙන **තස්මාපි අරහං** මතො"ති.

අරානං **හතත්තා**ති

" **ඛන්ධානං** පටිපාටි **ධාතු**ආයතනානං **ච,**
අබ්බොච්ඡින්නාවත්තමානා **සංසාරො**ති **පවුච්චතී**"ති.

වුත්තසංසාරෙ පටිච්චසමුප්පාදවක්කස්ස **අවිජ්ජානිමිලිත්තා ජරාමරණ** නෙමිපරියොසානත්තා **සඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණ**නාභිරූපසලා

යතනඨස්සවෙදනාතණ්හා උපාදානභවජාතිවසෙන දසඅරානාම මජ්ඣෙ වුත්තත්තා භගවතො බොධිපල්ලඞ්කෙ නිසින්නත්තා සීලපඨවියං ඨිරියපාදෙන ඨත්වා සද්ධාහත්ථේන කම්මක්ඛයකරඤාණසිනා සබ්බෙ අරා හතා. තස්මා අරානං හතත්තා අරහං තෙන වුත්තං:--

" අරා සංසාරචක්කස්ස හතා ඤාණාසිනා යතො,
ලොකනාතෙන තෙනෙස අරහන්ති පවුච්චතී"ති.

පූජාවිසෙසං අරහතීති අරහන්ති. එත්ථ යස්මා දීපඞ්කරො භගවා අත්තපරිවත්තං කත්වා කල්ලපිඨෙ නිපන්නස්ස "අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සතී"ති ව්‍යාකරිත්වා අට්ඨහි පුප්ඵමුට්ඨිහි පූජෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි. තථාගතෙ ච චතුසත්තසස්සබ්බිණාසවා සබ්බෙ ච මනුස්සා සබ්බෙපි දසසහස්සචක්කවාළවාසිනො දෙවබ්‍රහ්මානො අපරිමාණං පූජමකංසු. තතො පට්ඨායෙස පූජාරහො ජාතො. තථා ගබ්භොක්කන්තියං පසූතියං බොධියං ධම්මචක්කප්පවත්තනෙ ච සබ්බෙ පූජමකංසු. කොසලමහාරාජා අනදිසමහාදානමදාසි. සහමපතී මහාබ්‍රහ්මා සිනෙරුමත්තෙන රතනදාමෙන පූජමකාසි. කොපන වාදො? අනෙකසතසහස්සං දෙවමනුස්සානං පූජාවිසෙසෙ? ති. පරිනිබ්බුතම්පි භගවන්තං උද්දිස්ස අසොකො ධම්මරාජා සකලජම්බුදීපෙ චතුරාසීතිවිහාරසහස්සානි කාරාපෙත්වා එකාහෙනෙව පූජමකාසි. යාවජ්ජතනා දෙවමනුස්සානං කතිරමානා පූජාවිසෙසෙ වත්තබ්බමෙවනත්ථි. යොපි වාලිකාමුඨිං ගහෙත්වා මාලකෙ ඔකිරි. යොපි එකදීපං එකමාලං යො වා පසන්නෙන චිත්තෙන අජ්ජලිං ඨපෙසි. තෙ සබ්බෙ සඞ්ඛමොක්ඛෙ ලභිංසුවෙව ලභන්තීව. තස්මා පූජාවිසෙසං අරහතීති අරහන්ති වුත්තං. තෙනාහ:—

" පූජාවිසෙසං සහපච්චයෙහි යස්මා අයං අරහති ලොකනාථො,
අත්ථානුරූපං අරහන්තිලොකෙ තස්මා ජිනො අරහති නාමමෙ ත"න්ති.

යස්මා ලොකෙ පණ්ඩිතමානිනො බාලා අසිලොකභයෙන රහො පාපානි කරොන්ති. න තථා අයං. තස්මා රහො නපාපානිකරොතීති අරහන්ති වුත්තං. යථාහ:—

" යස්මා නත්ථි රහොනාම පාපකෙසු තාදිනො,
රහාභාවෙන තෙනෙස අරහං ඉති විස්සුතො"ති.

එවමෙස:-

ආරකත්තා හතත්තාව කිලෙසාරීන සො මුනි,
හතසංසාරචක්කාරො පච්චයාදීනවාරහො
නරහො කරොති පාපානි අරහන්තෙන පවුච්චතී"ති.

ඉතිපි සො භගවා සම්මා සම්බුද්ධොති. එත්ථ සම්මානි අයං සුන්දර නේ නිපාතො. සංඉති අයං උපසග්ගො සද්දනති අත්ථො. සසද්දවා. තෙනාහංසු පුබ්බාචරියා:-සම්මා සාමඤ්ච සබ්බධම්මානං බුද්ධත්තා සම්මාසම්බුද්ධො"ති. එත්ථ බුද්ධොති වා සම්මාසම්බුද්ධොතිවා කොචිසෙ සොති? වුච්චතෙ. සබ්බකිලෙසපහානකරස්ස සකලබුද්ධගුණදායකස්ස ආසවක්ඛයඤ්ඤණස්ස ගුණං වණ්ණෙතුං බුද්ධොති පදං වුත්තං. සකලඤෙය්‍යෙසු පවත්තස්ස සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤණස්ස ගුණං වණ්ණෙතුං සම්මාසම්බුද්ධොති පදං වුත්තං. තථා ආසවක්ඛයඤ්ඤණන්ති වා සම්මාසම්බොධිඤ්ඤණන්ති වා අරහත්තමග්ගඤ්ඤණසෙසව වෙවචනං. යථා අඞ්කාරෙ ගෙහෙ ආරොපිතො පදිපො එකක්ඛණෙ අන්ධකාරං විධමති? ආලොකං දස්සෙති? තෙනාලොකෙන චක්ඛුමන්තො රූපානි පස්සන්ති? එවමෙව අරහත්තමග්ගඤ්ඤණං නිබ්බානාරම්මණිකං එකක්ඛණිකංව උපපජ්ජන්තං කිලෙසන්ධකාරං විධමති. ඤ්ඤණාලොකං දස්සෙති. තෙනාලොකෙන සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤණං සකලඤෙය්‍ය ධම්මෙ පස්සතීති. අඤ්ඤදත්ථු පන අරහත්තමග්ගඤ්ඤණං උපපජ්ජන්තං කිලෙසෙව පජහති. සච්චපටිවෙධඤ්ච සාධෙති. පටිසම්භිදාදීනිව තෙසං පුබ්බපටිපදානුරූපෙන සාධෙති. සචාසනාදෙසමපි පජ්ජිතුං නසක්කොන්ති. සකලං ඤෙය්‍යම්පි ඔභාසෙතුං නසක්කොන්ති. භගවතො පන යංපුරෙතබ්බං පටිපදං තස්ස අනවසෙසං පූරිතත්තා අරහත්තමග්ගොපි උපපජ්ජමානො සවාසනකිලෙසෙ නිරවසෙසතො පජහති. තස්ස නිරවසෙසතො පහීනත්තා සකලං ඤෙය්‍යමණ්ඩලං අනවසෙසතො ඔභාසෙතුං සක්කොති. අඤ්ඤදත්ථු පන උපපජ්ජමානො අරහත්තමග්ගො යස්මා නිරවසෙසතො ඔභාසෙතුං නසක්කොති? තස්මා සො අරහත්තමග්ගොපි වත්තුං ලභති. සම්මාසම්බුද්ධොති වත්තුං න ලභති. තස්මා සාවසෙසතො පටිවෙධත්තා භගවතො පන උපපන්නඅරහත්තමග්ගො නිරවසෙසතො සකලං ඤෙය්‍යමණ්ඩලං එකොභාසං කත්වා උපපන්නත්තා සම්මාසම්බොධි නාම හොති. එවං අරහත්තමග්ගෙන එකොභාසං කතත්තා පච්ඡිමකාමාවචරඤ්ඤණෙන අපිවජ්ජිතං ජානාතීති. එත්ථාහ:—එවං සන්තෙ අරහත්තමග්ගොයෙව සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤණන්තිපි වොහාරං ලභතූති. කස්මා? සකලං ඤෙය්‍යං එකොභාසං කතත්තාති සොතං වොහාරං න ලභති. කස්මා? එකක්ඛණිකත්තා ච එකමෙව නිබ්බානාරම්මණිකත්තා ච. එතදත්ථමෙව මයා පදිපොපමං ආහටං, යථා රත්තන්ධකාරෙ ගෙහෙ ආරොපිතො පදිපො එකක්ඛණෙ අන්ධකාරං විධමති? යං ගෙහෙ අත්ථි ඝටපටාදිභඩං? සබ්බං එකාලොකං කරොති. එවං ආලොකං කරොන්තොපි සො පදිපො න සබ්බං භඩං වා එකදෙසං වා පස්සති. අඤ්ඤදත්ථු යෙව හි

චක්ඛුමා පස්සති. යො තථා පස්සන්නොපි යථිච්ඡිතං එකමේකං පස්ස
ති. එවමේව අරහත්තමග්ගො කිලෙසඤ්ඤාරපප්පහාණේන සකලං
ඤෙය්‍යං ඔභාසෙති. තං විසුං විසුං ජානාති. තස්සානුභාවෙන පච්ඡා
සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණේන ආවජ්ජනානුරූපෙන සබ්බං ජානාතීති. යථා ච
යො කොචි ඛිත්තලාභී "එත්තෙව නිසීදිත්වා ගිම්වත්තාදීසු එත්තකෙ
සු ඨානෙසු රූපං දස්සිස්සාමි" ති කසිණං පත්ථරිත්වා තදාරම්මණිකානි
පරිපාටියා ඛ්‍යානානි සමාපජ්ජිත්වා චතුත්ථජ්ඣානතො වුට්ඨාය එත්ථ
න්තරෙ රූපගතං පස්සිස්සතු" න්ති කාමාවචරචිත්තෙන ආවජ්ජිත්වා
පුන අධිට්ඨාති. සහ අධිට්ඨානා රූපගතං පස්සති. එත්ථ අධිට්ඨානං
නාම අභිඤ්ඤාචිත්තං. තම්පන රූපාරම්මණිකං එකමේව චිත්තං. රූ
පාවචරචතුත්ථජ්ඣානං. තදපි න රූපසාමඤ්ඤේන දස්සෙතුං නිරූ
ජ්ඣති. විසුං විසුං විභාගං කත්වා ජානිතුං න සක්කොති. කස්මා? එකචි
ත්තක්ඛණිකත්තා. තස්මිං නිරුද්ධෙපි තෙනොභාසිතං රූපං පච්ඡා
යථා සුඛං නිසීදිත්වා පාකතිකචක්ඛුනාව "අයං හිමවා. අයං පබ්බ
තො. අයං නදී. අයං ගඟා. ඉමෙ සරා. අයං රුක්ඛො. ඉදං ඵලං.
ඉදං පුප්ඵ" න්ති යථාසුඛං පස්සති. තත්ථ සාමඤ්ඤේන එකපප්පභාරෙන
රූපොභාසනං අභිඤ්ඤාචිත්තස්ස කිච්චං. විභාගජානනං කාමාවචරචි
ත්තානං කිච්චං. එවමේව අභිඤ්ඤාචිත්තසදිසෙන අරහත්තමග්ගචි
ත්තෙන එකපප්පභාරෙන ඤෙය්‍යොභාසනං කරියති. පච්ඡා කාමාවච
රචිත්තෙන යථිච්ඡිතං පස්සතීති. තත්‍රායං පාලි:—"කතමං තථාගත
ස්ස සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං? සබ්බං සංඛතමසංඛතං අනවසෙසං ජානා
තීති සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං. තත්ථාවරණං නත්ථීති අනාවරණඤ්ඤාණං.
අතීතං සබ්බං ජානාතීති සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං. තත්ථ වරණං නත්ථීති
අනාවරණං ඤාණං. අනාගතං සබ්බං-පෙ-පච්චුප්පන්නං සබ්බං-පෙ-
චක්ඛුඤ්ඤෙව රූපඤ්ච එතං සබ්බං තං සබ්බං ජානාතීති-පෙ-අනාව
රණං ඤාණං. සොතඤ්ඤෙව සද්දඤ්ච-පෙ-ඝානඤ්ඤෙව ගන්ධඤ්ච-පෙ-
ජිව්හාඤ්ඤෙව රසඤ්ච-පෙ-කායඤ්ඤෙව පොට්ඨබ්බං-පෙ-මනොඤ්ඤෙ
ව ධම්මාව එතං සබ්බං තං සබ්බං ජානාතීති-පෙ-අනාවරණං ඤාණං.
යාවතා රූපස්ස අනිච්චත්තං. වෙදනාය-සඤ්ඤාය-සංඛාරානං-විඤ්ඤා
ණස්ස-යාවතා චක්ඛුස්ස—පෙ—ජරාමරණස්ස-පෙ-අනිච්චත්තං-පෙ-
අනාවරණං ඤාණං. යාවතා අභිඤ්ඤාය අභිඤ්ඤත්තං. යාවතා පරි
ඤ්ඤාය පරිඤ්ඤත්තං යාවතා පහාණස්ස පහාණත්තං. භාවනාය භාව
නත්තං. සච්ඡිකිරියාය සච්ඡිකිරියත්තං. එතං සබ්බං තං සබ්බං ජානාතී
ති අනාවරණං ඤාණං යාවතා ඛන්ධානං ඛන්ධත්තං ධාතූනං ධාතුත්තං
ආයතනානං ආයතනත්තං. යාවතා සංඛතානං සංඛතත්තං. අසංඛතස්ස
අසංඛතත්තං—පෙ—අනාවරණං ඤාණං. යාවතා කුසලෙ ධම්මෙ-පෙ-

අකුසලෙ ධම්මෙ. අව්‍යාකතෙ ධම්මෙ. යාවතා කාමාවචරෙ ධම්මෙ —පෙ—රූපාවචරෙ ධම්මෙ—පෙ—අපරියාපන්නෙ ධම්මෙ —පෙ— අනාවරණං ඤාණං. යාවතා දුක්ඛස්ස දුක්ඛට්ඨෙ . සමුදයස්ස. නිරොධස්ස. මග්ගස්ස. මග්ගට්ඨෙ. එතං සබ්බං තං සබ්බං ජානාතීති. —පෙ— අනාවරණං ඤාණං. අත්ථ පටිසම්භිදාය- ධම්මනිරුත්තිපටිභානපටිසම්භිදාය—පෙ—ඤාණං යාවතා ඉන්ද්‍රියපරොවරියත්තෙ ඤාණං එතං සබ්බං තං සබ්බං ජානාතීති—පෙ—අනාවරණං ඤාණං. යාවතා සත්තානං ආසයානුසයෙ. යමකපාටිහීරෙ. යාවතා කරුණාසමාපත්තියා ඤාණං එතං සබ්බං තං සබ්බං ජානාතීති සබ්බඤ්ඤුතඤාණං. තත්ථාවරණං නත්ථීති අනාවරණං ඤාණං. යාවතා සදෙවකස්ස ලොකස්ස—පෙ—සදෙවමනුස්සාය පජාය දිට්ඨං සුතං මුතං විඤ්ඤාතං පත්තං පරියෙසිතං අනුවිචරිතං මනසා එතං සබ්බං තං සබ්බං ජානාතීති-පෙ-ඤාණං.

න තස්ස අදද්දිට්ඨමිධත්ථි කිඤ්චි
අථො අවිඤ්ඤාතමජානිතබ්බං,
සබ්බං අභිඤ්ඤාසි යදත්ථිඤෙය්‍යං
තථාගතො තෙන සමන්තචක්ඛු

තත්ථ සමන්තචක්ඛූති කෙන කෙන සමන්තචක්ඛු? චුද්දසබුද්ධඤාණානි:-දුක්ඛෙ ඤාණං. බුද්ධඤාණං. දුක්ඛසමුදයෙ-දුක්ඛනිරොධෙ-දුක්ඛනිරොධගාමිනීපටිපදායඤාණං බුද්ධඤාණං. අත්ථපටිසම්භිදෙ ධම්මනිරුත්තිපටිභානපටිසම්භිදෙඤාණං. ඉන්ද්‍රියපරොවරියත්තෙ- ආසයානුසයෙ-යමකපාටිහීරෙ-මහාකරුණාසමාපත්තියා-සබ්බඤ්ඤුතඤාණං- අනාවරණං ඤාණං. බුද්ධඤාණං. ඉමෙසං චුද්දසන්නං බුද්ධඤාණානං අදිතො අට්ඨඤාණානි සාවකසාධාරණානි. ඡඤාණානි අසාධාරණානි සාවකෙහි ච. ඉදං තථාගතස්ස සබ්බඤ්ඤුතඤාණං. තත්‍රායං අට්ඨකථා:- "සබ්බඤ්ඤුතඤාණනිද්දෙසෙ කතමං තථාගතස්ස සබ්බඤ්ඤුතඤාණන්ති පුච්ඡිත්වා තෙන සමගතිකත්තා තෙනෙව සහ අනාවරණං ඤාණං නිද්දිට්ඨං. නහි අනාවරණඤාණං ධම්මතො විසුං අත්ථි. එකමෙවෙතං ඤාණං. ආකාරභෙදතො චෙති. වුච්චති සඩ්ඩිත්‍රිය සඩ්ඩාබලාදීනි විය සබ්බඤ්ඤුතඤාණමෙවහි. තත්ථ එතස්ස ආවරණන්ති කෙනචි ධම්මෙන වා පුග්ගලෙන වා ආවරණං කාතුං අසක්ඛුනෙය්‍යතාය අනාවරණන්ති වුච්චති ආවජ්ජනපටිබද්ධත්තා සබ්බධම්මානං. අඤ්ඤෙ පන ආවජ්ජිත්වාපි න ජානන්ති. කෙචිපනාහු මඤ්ඤාවිඤ්ඤාණං විය සබ්බධම්මාරම්මණිකත්තා සබ්බඤ්ඤුතඤාණං. තංයෙව ඤාණං ඉන්ද්‍රවජිරං විය අපපටිහතත්තා අනාවරණං ඤාණං. අනුපුබ්බසබ්බඤ්ඤුතා පටිඤ්ඤෙපො සබ්බඤ්ඤුතඤාණං සකිං සබ්බඤ්ඤුතාපටි

සෙඛිපො අනාවරණඤාණං. භගවා සබ්බඤ්ඤුතඤාණපටිලාභෙනාපි සබ්බඤ්ඤූති වුච්චති. තඤ්ච අනුප්පබ්බසබ්බඤ්ඤුතා. අනාවරණඤාණපටිලාභෙනාපි සබ්බඤ්ඤූති වුච්චති. තඤ්ච සඛං සබ්බඤ්ඤූති සබ්බං සඞ්ඛතමසංඛතං අනවසෙසං ජානාතීති. එත්ථ සබ්බන්ති ජාතිවසෙන සබ්බධම්මානං නිස්සෙසපරියාදානං. අනවසෙසන්ති එකෙකස්ස ධම්මස්ස සාකාරවසෙන නිස්සෙසපරියාදානං. සංඛතමසංඛතන්ති චෙඩා පභෙදදස්සනං. සංඛතන්ති එකො පභෙදො. අසංඛතන්ති එකො. පච්චයෙහි සංගම්ම කතන්ති සංඛතං ඛන්ධපඤ්චකං. තථා නිකතන්ති අසංඛතං නිබ්බානං. සඞ්ඛතං අනිච්ච දුක්ඛතාදීහි ආකාරෙහි අනවසෙසං ජානාති. අසංඛතං සුඤ්ඤතානිමිත්තාදීහි ආකාරෙහි අනවසෙසං ජානාති. නත්ථි එතස්ස සංඛතස්ස අවිසෙසොති අනවසෙසො. තං අනවසෙසං. සංඛතං අසංඛතඤ්ච අනෙකභෙදෙපි පඤ්ඤත්තිපච්චයෙහි අකතත්තා අසංඛතපක්ඛං භජති සබ්බඤ්ඤුතඤාණං හිසබ්බාපි පඤ්ඤත්තියො අනෙක භෙදතො පජානාති අථවා සබ්බඤ්ඤූති සබ්බධම්මගහණං. අනවසෙසන්ති නිප්පදෙසගහණං. තත්ථ වරණං නත්ථි තස්මිං සංඛතාසංඛතවිසයෙ විසඛිතත්තා සබ්බඤ්ඤුතඤාණස්ස ආවරණං නත්ථි තිතදෙව සබ්බඤ්ඤුතඤාණං අනාවරණඤාණං නාමාති අපො. ඉදානි අනෙකභෙදතො දස්සෙතුං අත්ථිතන්ති ආදිමාහ:-චක්ඛු—පෙ—ජරාමරණන්ති ඉමිනා පෙය්‍යාලෙන චක්ඛාදීනං ඡන්නං වාරානං තථා රූපාදීනං ඡන්නං ආරම්මණානං තං තං වාරපවත්තානං ඡන්නං ඡන්නං විඤ්ඤාණ-ඵස්ස-වෙදනා— සඤ්ඤා—චෙතනා—තණ්හා—විතක්කවිචාරානං පඨවිධාතුආදීනං ඡන්නං ධාතූනං දස්සනං කසිණායතනානං කෙසාදීනං ඛත්තීංසාකාරානං පඤ්ඤත්තිනං ඛන්ධානං වාදස්සනං ආයතනානං අධිට්ඨාරසන්නං ධාතූනං ලොකියානං ඉන්ද්‍රියානං කාමභවාදීනං තිණ්ණං භවානං චතුන්නං ඛාන්‍යානං තථා අපමඤ්ඤරූපානං වාදස්සනං පටිච්චසමුප්පාදඞ්ගානං සඛගතා වෙදිතබ්බාති. පුන කාලකාරාම සුත්තන්තාදීසුවුත්තනයෙන සබ්බඤ්ඤුතඤාණස්ස භූමිං දස්සෙතොයාවතා සදෙවකස්සාති ආදිමාහ. පුන අපරෙනාපි පරියායෙන සබ්බඤ්ඤුභාව[1] සාධනත්ථං නතස්සාතිආදිගාථමාහ. තත්ථ නතස්සාති තස්ස තථ. ගතස්ස ඉධාති ඉමස්මිංනෙධාතුකෙ ලොකෙ ඉමස්මිංපවත්තිපපන්නාකාලෙ වා පඤ්ඤත්තිවක්ඛුනා අදිට්ඨංනාම කිඤ්චි අපමත්තකමපි නත්ථි නසංවිජ්ජති. දත්ථීති ඉදං වත්තමානකාලිකාඛ්‍යාතපදං. ඉමිනා පවත්තිපපන්නාකාලිකස්ස සබ්බධම්මස්ස ඤාතභාවං ද

---

1 "සබ්බඤ්ඤුතභාව"—සබ්බඤ්ඤුතඤාණභාවංතිව"— පොත්ථකෙසු.

සෙසති. ගාථාබන්ධසුඛත්थං පනෙත්थ මකාරෝ පයුත්තෙතො. අථො අවිඤ්ඤුතානති එත්थ අථො ඉති වචනොපාදනෙ නිපාතො. අවිඤ්ඤුතානි අතීතකාලිකං අවිඤ්ඤුතං නාම කිඤ්චිධම්මජාතං නාහොසීති පාඨසෙසො. අව්‍යයභූතස්ස අත්थිසද්දස්ස ගහණෙ පාඨසෙසං විනාපි යුජ්ජති යෙව. ඉමිනා අතීතකාලිකස්ස සබ්බධම්මස්ස ඤුත භාවං දස්සෙති. අජානිතබ්බන්ති අනාගතකාලිකං අජානිතබ්බං නාම ධම්මජාතං න භවිස්සති නත්थිවා. ඉමිනා අනාගතකාලිකස්ස සබ්බධම්මස්ස ඤුතභාවංදස්සෙති. ජානනකිරියාය විසෙසමත්තතායෙව වා අකාරො. 'සබ්බං අභිඤ්ඤුසි සදත්थි මඤ්ඤ''න්ති යං තෙකාලිකං කාලවිනිම්මුත්තතං වා සෙය්‍යං ජානිතබ්බං කිඤ්චි ධම්මජාතං අත්थි? තං සබ්බං තථාගතො අභිඤ්ඤුසි. අධිකෙන සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤුණෙන පටිවිජ්ඣි. එත්थ අත්थි සද්දෙන තෙකාලිකස්ස කාලවිනිම්මුත්තස්ස ච ගහණං. අත්थි සද්දො ආඛ්‍යාතභූතො යෙව දට්ඨබ්බො. ඉමිස්සාය ගාථාය "තථාගතො තෙන සමන්නතවත්තු"න්ති කාලවසෙන ඔකාසවසෙන ච නිප්පදෙසත්තා සමන්නා සබ්බතො පවත්තං ඤුණවත්තු අස්සාති සමන්නතවත්තු. තෙන යථාවුත්තෙන කාරණෙන තථාගතො සමන්නතවත්තු සබ්බඤ්ඤුතී වුත්තං හොති. ඉමිස්සා ගාථාය පුග්ගලාධිට්ඨානාය දෙසනාය සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤුණං සාධිතං. විපුඩි මහාටීකායමපත "කිං පනිදං සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤුණං පවත්තමානං සකිංයෙව සබ්බත්थං විසයෙ පවත්තති? උදාහු කමෙනා?ති. කිඤ්චෙත්थ යදි තාව සකිංයෙව සබ්බත්थං විසයෙ පවත්තති අතීතානාගතපච්චුප්පන්නා අත්‍ථිතතබ්භිඩිදිභෙදභින්නානං සඞ්ඛතධම්මානං අසඞ්ඛතසම්මුතිධම්මානං ච එකක්ඛණෙ උපට්ඨානෙ දූරතො විත්ථතපටං පෙක්ඛන්තස්ස විය විභාගාභාවෙනාව බොධෙන 1 සියා. තථා සඤ්ං "සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා"ති විපස්සන්නානං අනන්නාකාරදස්සනංවිය 2 සබ්බධම්මා අනිරූපිතරූපෙන භගවතො ඤුණස්ස විසයා හොන්තීති ආපජ්ජති. යෙපි සබ්බඤ්ඤෙය්‍යධම්මානං සීතලක්ඛණවිසයං විකප්පරහිතං සබ්බකාලං බුද්ධානං ඤුණං පවත්තතීති? තෙන තෙ සබ්බවිදූති වුච්චන්ති. එවඤ්ච කත්තා.

"වරං සමාහිතො නාගො තිඤ්ඤෙනාපි සමාහිතො,
සයං සමාහිතො නාගො නිසින්නොපි සමාහිතො'ති."

ඉදමපි වචනං සුවුත්තං හොතීති වදන්ති. තෙසම්පි වුත්තදෙසානතිවත්තති. සීතිලක්ඛණාරම්මණතායව අතීතානාගතසම්මුති

1 "පටිභාගෙනාවබොධෙන"— සාරත්थදීපනී
2 "අනත්තාකාරෙනවිය"—

ධම්මානං තදභාවතො එකදෙසවිසයමෙව භගවතොඤාණං සියා. තස්මා සකිංයෙව ඤාණං පවත්තතීති න යුජ්ජති. අථ කමෙන ස බ්බසත්තෙ විසයෙ ඤාණං පවත්තතීති එවම්පි න යුජ්ජති. න හි ජාති භූමිසභාවාදිවසෙනව දිසාදෙසකාලාදිවසෙනව අනෙකභෙදභින්නෙ ඤෙය්‍යෙ කමෙන ගයහමානෙ තස්ස අනවසෙසපරිච්ඡෙදො සම්භවති අපරියන්තභාවතො ඤෙය්‍යස්ස. යෙවාපනඅත්ථස්ස අවිසංවාදනතො ඤෙය්‍යස්ස එකදෙසං පච්චක්ඛං කත්වා සෙසෙපි එවන්ති අධිමුච්චිත්වා වවත්ථාපනෙන සබ්බඤ්ඤුභවං. තඤ්චඤාණං නානුමානිකං සංසයාභාවතො. සංසයානුබන්ධං හි ලොකෙ අනුමානඤාණන්ති වදන්ති. තෙසම්පි තං නයුත්තං. සබ්බස්සහි අපච්චක්ඛභාවෙ අත්ථවිසංවාදනෙන ඤෙය්‍යස්ස එකදෙසං පච්චක්ඛං කත්වා සෙසෙපි එවන්ති අධිමුච්චිත්වා වවත්ථාපනස්ස අසම්භවතො. යං හි නං සෙසං? තං අපච්චක්ඛන්ති. අථ තම්පි අපච්චක්ඛං තස්ස සෙසභාවො එව නාසියාති. සබ්බමෙතං අකාරණං. කස්මා? අවිසය විචාරභාවතො. වුත්තං හෙතං භගවතා:-"බුද්ධවිසයො භික්ඛවෙ! අවිනෙය්‍යො. නාවිනෙය්‍ය තබ්බො. යො විනෙය්‍ය? උම්මාදස්ස විසා තස්ස භාගී අස්සා"ති. ඉදමපනෙත්ථ සන්නිට්ඨානං. යං කිඤ්චි භගවතා ඤාතුං ඉච්ඡිතං!. තං සකලං එකදෙසො වා තත්ථ අපපටිහතවුත්තිතාය පච්චක්ඛතො ඤාණං පවත්තති. නිච්චසමාධානඤ්ච. වික්ඛෙපාභාවතො ඤාතුං ඉච්ඡිතස්ස ච සකලස්ස අවිසයභාවෙ තස්ස ආකඞ්ඛාපටිබද්ධවුත්තිතා න සියා. එකතෙනෙතෙව සා ඉච්ඡිතබ්බා "සබ්බධම්මා බුද්ධස්ස භගවතො ආවජ්ජනපටිබද්ධා. ආකඞ්ඛාපටිබද්ධා. මනසිකාරබ්බිබ්බා. චිත්තුප්පාදපටිබ්බා"ති වචනතො අතීතානාගතවිසයම්පි භගවතො ඤාණං තක්කාදිගාහවිරහිතත්තා[3] පච්චක්ඛමෙව. නනුච එතස්මිම්පි පක්ඛෙ 4 "යදි සකලං ඤාතුං ඉච්ඡිතං තදා සකිංයෙව සකලවිසයතාය අනිරූපිතරූපෙන භගවතො ඤාණං පවත්තෙතය්‍ය"ති වුත්තදෙසනාතිවත්තති. තස්ස විසොධිතත්තා. විසොධිතො හි සොබුද්ධවිසයො අවිනෙය්‍යොති. අඤ්ඤදත්ථාපවුරජ්ජනඤ්ඤාණ සමානවුත්තිතාය බුද්ධානං භගවන්තානං ඤාණස්ස අවිනෙය්‍යතා න සියා. තස්මා සකලධම්මාරම්මණම්පි තං එකධම්මාරම්මණංවිය සුවවත්ථාපිතෙයෙව තෙධම්මෙ කත්වා පවත්තතීති ඉදමෙව අවිනෙය්‍යං. "යාවතකං ඤෙය්‍යං-පෙ-ඤාණපරියන්තිකං ඤෙය්‍ය"නති එව මෙකජ්ඣං විසුං සකිං කමෙන වා ඉච්ඡානුරූපං සම්මා සාමං සබ්බධම්මානං බුද්ධත්තා සම්මාසම්බුද්ධො. සබ්බධම්මාවබොධන සමත්ථඤා

3 "අනුමානාගමතක්කගහණවිරහිතත්තා"සාරත්ථදීපනී.

4 "නනුඑතම්පිවිපවෙචය්‍ය"—පො.

ණසමධිගමෙන හි භගවතො සන්තානෙන අනවසෙසධමෙමා පරිවි ජානිතුං සමත්ථතා අහොසී''ති. ඉදං ටීකා නයතෙ සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං නාම සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං අසංකාරිකං කාමා මවරක්‍රියා විත්තං. තස්ස හි අනාරම්මණො නාමකොවි ධමොනත්ථි ති. තෙනෙව ඤානෙණසත්තානං ආසයානුසයචරිතාධිමුත්තිං ඉන්ද්‍රිය පරොවරතං ඤත්වා ධමමං දෙසෙන්තො සත්තවිනයං කරොතීති හෙ තුඵලසම්පත්තිවසෙන වා වෙ පදානි වුත්තානි. තථා යො දීපඞ්කරපාද මූලෙ කතාභිනීහාරතො පභායබුද්ධභාවාය කතො වායාමො? සො අර හත්තමග්ගෙන නිට්ඨං පත්තො. තං දස්සෙතුං බුද්ධොති පදං වුත්තං. යො තස්ස ඵලභූතො බුද්ධභාවො අරහත්තඵලතො පභාය අනුපාද පරිනිබ්බානෙන නිට්ඨං ගතො?. තං දස්සෙතුං සම්මා සම්බුද්ධොති පදං වුත්තං. තත්ථ යස්මා සබ්බෙ සත්තා කිලෙසමලපරියො නද්ධත්තා විසුද්ධිං න පාපුණන්ති. තස්මා සබ්බපඨමං කිලෙසවිගමං දස්සෙතුං "අරහං"ති පඨමං පදං වුත්තං එවං කිලෙසපහානං කත්වා ඉමානි ආනිසංසානි පටිලභීති දස්සනත්ථං සම්මාසම්බුද්ධොති දුතියං පදං වුත්තං, සො පන ඉමෙහි ගුණෙහි සමන්නාගතො සම්මා සබ්බුද්ධො ජාතොති දස්සනත්ථං විජ්ජාචරණසම්පන්නොති තතියං පදං වුත්තං. සො එත්ථ පත්තො විජ්ජාචරණසම්පන්නො ජාතොති දස්සනත්ථං සුගතොති චතුත්ථං පදං වුත්තං. සුන්දරඨානං ගතො ති සුගතොති වුත්තත්තා බොධිපරිපාකඨානං පත්වා මාරපරාජයං කත්වා ලොකවිජයං පත්තොති දස්සනත්ථං ලොකවිදූති පඤ්චමං පදං වුත්තං. සො එවං ලොකවිදූභාවෙන සත්තවිනයං කාතුකාමොති දස්සන ත්ථං අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථීති ඡට්ඨං පදං වුත්තං. සො එවං පු රිසදමෙ විනෙතුං සකලලොකස්ස එකාචරියො අහොසීති දස්ස නත්ථං සත්ථා දෙවමනුස්සානන්ති සත්තමං පදං වුත්තං. සො පටිවි ධසච්චතාය සත්ථා අහොසීති දස්සනත්ථං බුද්ධොති අට්ඨමං පදංවුත්තං. සො ඉමිනා කාරණෙන බුද්ධො ජාතොති දස්සනත්ථං භගවාති නව මං පදං වුත්තං. පුන පටිලොමතො භග්‍යවාති භගවාති වුත්තත්තා අපරිමිතසමය සම්පත්තිකුසලසම්භාරං දස්සෙතුං භගවාති පදං වු ත්තං. තෙන නිබ්බානපටිවෙධං දස්සෙතුං බුද්ධොති පදං වුත්තං. බුද්ධභාවෙන දෙවමනුස්සානං සත්ථා ජාතො. සත්ථුභාවෙන අනුත්ත රො පුරිසදම්මසාරථී අහොසි. පුරිසදම්මසාරථී භාවෙන ලොකවිදූ ජාතො ලොකවිදූභාවං සාධෙතුං බොධිපල්ලඞ්කඨානං. ගතත්තා සුගතො. සුගතභාවෙන විජ්ජාචරණසම්පන්නො, විජ්ජාචරණස මපන්නභාවෙන සම්මාසම්බුද්ධො. සම්මාසම්බුද්ධභාවෙන පුජාවිසෙසං අරහතීති අරහං නාම ජාතොති එවං අනුලොමපටිලොමතො ඉමා

නි පටිපාටියා දෙසිතත්තා සම්මාබුද්ධො තිපදං වත්වාපි පුන බුද්ධොති වචනෙ පුනරුත්තිදොසො නාම නත්ථීති නිඤ්ඤමෙව ගහිතබ්බන්නි. සම්මාසම්බුද්ධොති ඉමස්ස පදස්ස අත්ථං වණ්ණෙතුං සබ්බම්පි පිටකත්තයං ආහරිතබ්බං සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙනෙව දෙසිතත්තාති. ඉතිපි සො භගවා විජ්ජාචරණසම්පන්නොති, එත්ථ විජ්ජාතීති විජ්ජා. පඤ්ඤුයෙතං අධිවචනං. චරන්ති එතෙහි නිබ්බානසංඛාතං අමතං දිසන්ති චරණානි.චරණානීති සීලාදීනි. තමත්ථං දස්සෙතුං ඉමා ගාථා වුත්තා.

"විපස්සනාඤාණමනොමයිද්ධි
ඉද්ධිප්පභෙදෙපි ච දිබ්බසොතං,
පරස්ස චෙතොපරියායඤාණං
පුබ්බෙ නිවාසානුගතඤ්ච ඤාණං.

දිබ්බඤ්ච චක්ඛාසවසංඛයොති
එතානි ඤාණානි ඉධත්ථවිජ්ජා,
අලඞ්කරෙ යා මුනිධම්මදෙහං
විසෙසසොභාගුණමජ්ඣිපෙතා"ති.

තත්ථ විපස්සනාඤාණන්ති සෙඛපුථුජ්ජනා විපස්සනත්තාකාමාවචරකුසලචිත්තෙන විපස්සන්ති. භගවාපන සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙන විපස්සති. **මනොමයිද්ධිං** "සො ඉමම්හා කායා අඤ්ඤං කායං මාපෙති රූපිං මනොමය"න්නිආදිනා ආගතං අභිඤ්ඤාඤ්ඤාණං. **ඉද්ධිප්පභෙදෙ** ති "එකොපි හුත්වා බහුධා හොතී"ති ආදිනා නයෙන ආගතං විකුබ්බණිද්ධිසංඛාතං අභිඤ්ඤාඤ්ඤාණං. **දිබ්බසොතන්ති** දූරෙපි සද්දං සොතුං සමත්ථං අභිඤ්ඤාඤ්ඤාණං. **පරස්ස චෙතො පරියායඤාණන්ති** පරෙසං චිත්තං ජානිතුං සමත්ථං අභිඤ්ඤාඤ්ඤාණං. **පුබ්බෙනිවාසානුගතඤ්ච ඤාණන්ති** පුබ්බෙවුත්ථජාතිං අනුස්සරිතුං සමත්ථං පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිසංඛාතං අභිඤ්ඤාඤ්ඤාණං. **දිබ්බචක්ඛුන්ති** තිරොකුඩ්ඩාදීසු රූපදස්සනසමත්ථං අභිඤ්ඤාඤ්ඤාණං. **ආසවක්ඛයොති** ආසවක්ඛයකරං අරහත්තමග්ගඤ්ඤාණං. **එතානි ඤාණානි ඉධත්ථවිජ්ජාති** එතානි අත්ථඤ්ඤාණානි ඉධ ඉමස්මිං ඨානෙ අත්ථවිජ්ජානි වුත්තා.විනයෙ පන තිස්සො විජ්ජා ආගතා.තත්ථ පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤ්ඤාණං දිබ්බචක්ඛුසංඛාතචතුපපාතඤ්ඤාණං ආසවක්ඛයඤ්ඤාණන්ති ඉමානි තීණි තීසු යාමෙසු අධිගතත්තකමෙන වුත්තානි. ඉතො යෙව:—

"ඉද්ධිවිධං දිබ්බසොතං-පරචිත්තවිජානනං,
පුබ්බෙනිවාසානුස්සති- දිබ්බචක්ඛුඤ්ච පඤ්චධා"ති.

පඤ්චාභිඤ්ඤා වුත්තා තත්ථ ආසවක්ඛයඤ්ඤාණං පකතිපිතිවිජ්ජාභිඤ්ඤා වුත්තා. අයං අත්ථවිජ්ජා. චරණානි:—

"සීලං වරං ඉන්ද්‍රියසංවරෝ ච
මත්තාසිතා ජාගරියානුයෝගෝ,
සද්ධා හිරෝත්තප්පබහුස්සුතත්තං
පරක්කමෝ චේ ච සති මති ච.

චත්තාරි ඨානානි ච තානිමානි
තිපඤ්ඤධම්මා චරණානි පඤ්ඤ,
එතේහි විජ්ජාහිව සම්පයෝගා
සම්පන්නවිජ්ජා චරණෝ මුනිස්සෝ"ති.

තත්ථ සීලන්ති භගවතා රක්ඛිතබ්බං විසුං සීලඛන්ධං නාම නත්ථි. සබ්බං දුස්සීල්‍යං තස්ස සෙතුඝාතපටිපත්තිං අහොසි. තස්මා සුසීලොයේවා ති. චරණන්ති ඉදං පදං සබ්බපදේසුයෝජේතබ්බං. ඉන්ද්‍රියසංවරෝවාතිව තුස්සුවාරේසුආපාථගතරූපාදිඡලාරම්මණේසු සම්පවත්තා ඡලඟුපේක්ඛා ඉන්ද්‍රියසංවරෝ නාම. මත්තාසිතාති භොජනේ මත්තඤ්ඤුතා. පච්චවේක්ඛිත්වා පරිභොගෝ. ජාගරියානුයෝගෝති අනිද්දායනා, අඤ්ඤසංපන්න දිවසං ඡකොට්ඨාසේ කත්වා රත්තියා මජ්ඣිමයාමේ නිද්දායිත්වා ඉතරේසු පඤ්චසු කොට්ඨාසේසු භාවනානුයෝගෝ ජාගරියානුයෝගෝ නාම හොති. භගවතෝ පන නිද්දා නාම නත්ථි. සද්ධාති සබ්බඤ්ඤුතඤාණසම්පයුත්තා උක්කාමුඛේ විලීනසුවණ්ණං විය සුප්පසන්නා සද්ධා. හිරෝත්තප්පන්ති පාපජිගුච්ඡනලක්ඛණා හිරි. ඔත්තප්පලක්ඛණං ඔත්තප්පං. බහුස්සුතත්තන්ති බහුස්සුතභාවෝ. සුත්වා ජානිතබ්බං සුතං. තං යෝ අසුත්වා ව සුතෝ විය ජානාති?. තස්මා බහුස්සුතෝ නාම. තස්ස භාවෝ බහුස්සුතත්තං. පරක්කමෝති සම්මප්පධානවීරියං. සතීති සුපතිට්ඨිතා සති මතීති දේජිරූපමා පඤ්ඤා. චත්තාරිඨානානීති චත්තාරි රූපාවචරඣානානි. උපේක්ඛාවිත්තේකග්ගතා සම්පයුත්තවසේන අඞ්ගසමත්තතා චතුත්ථඣානමේවේව පවිට්ඨා. තිපඤ්ඤධම්මාති පණ්ණරසධම්මා. චරණානීති චරණානි නාමානි ජානිතබ්බා. එතේහි විජ්ජාහි ච සම්පයෝගාති එතේහි පණ්ණරසචරණ ධම්මේහි ච හේතූහි වුත්තානි අඤ්ඤවිජ්ජාහි ච යුත්තත්ත වේන සම්පන්නවිජ්ජාචරණෝ මුනිස්සේති සෝ මුනිරාජා විජ්ජාචරණසම්පන්නෝ නාම අහොසීති අත්ථෝ. තත්ථ විජ්ජාසම්පදා භගවතෝ සබ්බඤ්ඤුතංපූරේත්වා ඨිතා, චරණසම්පදා මහාකාරුණිකතාං, සොසබ්බඤ්ඤුතාය සබ්බසත්තානං අත්ථානත්ථං ඤත්වා මහාකාරුණිකතාය අනත්ථං පරිවජ්ජේත්වා අත්ථේ නියෝජේති. යථා තං විජ්ජාචරණසම්පන්නෝ. තේන'ස්ස සාවකා සුප්පටිපන්නා හොන්ති. නො දුප්පටිපන්නාති. ඉති පි සෝ භගවා සුගතෝති එත්ථ සුන්දරට්ඨානං ගතත්තා සුගතෝ

සොභනගමනත්තා සුගතො. සම්මාගතත්තා සුගතොති. තත්ථ සුන්ද රට්ඨානං ගතත්තාති සුන්දරට්ඨානං අමතං නිබ්බානං. තං ගතො ති සුගතො. අථවා සුන්දරට්ඨානං නාම බොධිපල්ලඞ්කට්ඨානං. තථාහි:— යං ඨානං සංවට්ටකප්පෙ විනට්ඨෙසු කොටිසතසහස්සචක්කවාළෙ සු පච්ඡා විනාසං ගච්ඡති? විවට්ටකප්පෙ පඨමං සණ්ඨහති? තස්මිං යෙව කප්පෙ යතො උණ්හතං ජලජ්ජලමං බ්‍රහ්මලොකෙ පඨමාභි නිවිවට්ටට්ඨායිකප්පෙ ජායමානානං දසබලානං ගණ්ඨනවසෙන ප රිච්ඡෙදං දෙති? තස්මිං යෙව කප්පෙ පූරිතපාරමීනං බොධිසත්තානං අපරිමාණගුණාධිගමෙ අවලාධාරං හොති? යතො යාවභවග්ගා හෙරි කුහරම්ව සුසිරං අවිමානං බ්‍රහ්මූනාපි නලංඝනීයං? නාගසුපණ්ණ මනුස්සඅසුරදෙව බ්‍රහ්මවත්තකවත්තිප්පජ්ජනීයඤ්ච හොති? තස්මිං මග ඩෙසු උරුවෙලජනපදෙ නෙරඤ්ජරාය නදියා තීරෙ මහීවරවධූ හදයඨානෙ උත්තමඨානෙ පතිට්ඨිතං සුපරිසුඩ්ඩිනිද්ධසුවට්ටඋජු කඛණ්ඩං ඝනබඩ්ඩමොරපිඤ්ජකලාපමඩ්ඩලසඩ්ඩාසං නිච්චකාල නීලප ත්තං අන්තරන්තරාපවාලඩ්ඩුරදලසන්නිභලලමාන රත්තපල්ලවං මන්දනිලවලිතසාඛාහි නච්චන්තම්ව පීතියා සකලපඨවිමඩ්ඩලමල ඞ්කරොන්තං ධරණීතලතිලකභූතං සහජාතං ජයභූම්විජයපා සාදජං නිජහදයම්ව කරුණාසීතලං සීතලච්ඡායං අස්සත්ථබො ධිරුක්ඛමූලං. තස්මිං බොධිරුක්ඛමූලෙ අපරාජිතපල්ලඞ්කට්ඨානං. එ තං සුන්දරට්ඨානං ගතොති, තදා පාතොව සුජාතාය දින්නපායාසං අනායාසං පරිභුඤ්ජිත්වා තත්ථෙව සුරභිකුසුමසමල්ලඞ්කතෙ නීලලාභා සෙ මනොරමෙසුවිසාලෙ සාලවනෙ දිවාවිහාරං කත්වා අවඤ්සමාප ත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා දිවසාවසානෙ සුවණ්ණසුරභිකුසුමෙසු ව ණ්ණිතො පරිගලිත්වා විවරඤ්ඤුපරි පතමානෙසු සුරාසුරපූජිතාසු ඉ ඳීවරාරවින්දමන්දාරාදිකුසුමවුට්ඨිධාරාසු නිරන්තරං වස්සමානාසු සුර කින්නාර සුන්දරීසු සාධුකාරං දදමානාසු සුරභිවන්දනවුණ්ණසමාකු ලාසු කුසුමකුංකුමධූපසුගන්ධිනීසු විවිධවාරුමහඩ්ඩමාලිනීසු දසසහ ස්සීලොකධාතුසු කම්පමානාසු ලලිතකමලකුමුදවනෙ මකරන්දමධු ඛිඤ්ඤසෙහවනෙ කුසුමරාගදපපිතාලිගණෙ මන්දං මන්දං වහනෙත ගන්ධවහෙ දෙවගණාලඞ්කතෙන මගෙන මත්තෙහකුඤ්ඤරිබෙහ දය විජ්ජමානො සීහොම්ගරාජා විය බොධිදුමසමීපං ගතොති සුගතො. සොභනගමනත්තා සුගතොති ගමනං හි ගතත්ති වුච්ච ති. තඤ්ච භගවතො සොභනං පරිසුද්ධං අනවජ්ජං. කිං පන තන්ති? අරියමග්ගො, තෙන හෙස ගමනෙන ඛෙමං දිසං අස්සජ්ජමානො ග තොති සොභනගමනත්තා සුගතො. අථවා සොභනගමනත්තා සි සිද්ධිකාපපභානුරඤ්ජිතඉන්දවාජසතවිනඩ්ඩජ්ජලිතරතනමෙරුවිය ජ

ඔහමංවත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණඅසීත්‍යනුව්‍යඤ්ජනබ්‍යාමප්පභාකෙතු මාලාලඞ්කතසරීරෝ ඉත්තවරවාරණරාජවිලාසගාමී චක්කාලක්ඛණ ඩ්ඪිතෙහි පාදෙහි අසඤ්ඤසෙනෙහි විය කත්තබ්බං මහිකත්තබ්බං අතො පමාය බුද්ධසිරියා අසාධාරණේන බුද්ධවිලාසෙන සකලඤ්ඤ තං ප දෙසං ඔහාසෙන්තෙහි ගාමනිගමරාජධානීසු චාරිකං චරමානෝ ම හතා භික්ඛුසංඝේන සද්ධිං දෙවමනුස්සෙහි පූජියමානො ගාථානි සුණන්තො එවං ගච්ඡන්තෙන එන භගවා ලාබාරසෙන රත්තකම්බලපුප්ඵවණ්ණං සුරත්තදුපට්ටං කත්තරියා පඨමං කත්තෙන්තෙහි විය තිමඩලං පටිච්ඡාදෙන්තෙහි නවාසෙන්තෙහි සුවණ්ණපාමඞ්ගෙන පඨමක ලාපං පරික්ඛිපන්තෙහි විය විජ්ජුලතාසසිරිකං කායබන්ධනං බ න්ධිත්වා රත්තකම්බලේන ගජකුම්භං පරිසොභාධිකෙහි විය රත්ත නසතුබෙබධෙ සුවණ්ණගිරිකෙ පවාලජාලං ඛිපමානෝ විය මහ ති සුවණ්ණවෙත්තියෙ රත්තකම්බලකඤ්චුකං පටිමුඤ්චන්තෙහි විය ග ච්ඡන්තො පුණ්ණචන්දං රත්තවලාහකෙන පටිච්ඡාදයමානො විය කඤ්ච න ගිරිමත්ථකෙ සුපක්කලාබාරසං පරිසිඤ්චන්තෙහි විය චිත්තකූටපබ්ත තමත්ථකං විජ්ජුලතාජාලෙන පරික්ඛිපන්තෙහි විය සකලවක්කවාලසි නෙරුයුගන්ධරමහාපඨවිං වාලෙන්තෙහි ගහිතනිග්‍රොධඵලසමානවණ්ණං සුරත්තවරපංසුකූලචීවරං පාරුපිත්වා වනගහනතො නික්ඛන්තො කේසරසීහො විය ගගනමජ්ඣෙ ගච්ඡන්තෙහි තාරාගණපරිවුතො පු ණ්ණචන්දො විය උදයගිරිපබ්බතමත්ථකෙ උග්ගච්ඡන්තෙහි දිවාකරෝ විය අත්තනා නිට්ඨිතවනසණ්ඩතො වා සෙනාසනතො වා නික්ඛ මිත්වා අඨ්ඨසා කායතො මෙඝමුඛතො නික්ඛන්තවිජ්ජුලාපො විය රසමියො නික්ඛමිත්වා සුවණ්ණරසධාරාපරිසෙකපිඤ්ජරානිරුක්ඛ තොරණපාසාදහත්ථියාදීනි කරොන්තෙහි. තාවදෙව ච අත්තනො අත්ත නොපත්තත්ථිවරමාදාය මහාභික්ඛුසඞ්ඝො භගවන්තං පරිවාරෙන්තෙ නං පරිවාරෙත්වා ඨිතා භික්ඛූ එවරූපා අහෙසුං. අපිච්ඡා සන්තුට්ඨා පටිවිත්තා අසංසට්ඨා ආරද්ධවිරියා වචනක්ඛමා චොදකා පාපගරහී නො සීලසම්පන්නා සමාධිසම්පන්නා පඤ්ඤාසම්පන්නා විමුත්තිස ම්පන්නා විමුත්තිඤාණදස්සනසම්පන්නා. තෙහි පරිවාරිතො භගවා රත්තකම්බලපරික්ඛිත්තො විය සුවණ්ණක්ඛන්ධො රත්තපදුමසණ්ඩ මජ්ඣගතො විය සුවණ්ණනාවා. පවාලවෙදිකාපරික්ඛිත්තො විය සුව ණ්ණපාසාදෙ විරොචිත්ථ. මහාකස්සපප්පමුඛා මහාථෙරා මෙඝවණ්ණං පංසුකූලචීවරං පාරුපිත්වා මඤ්ඤවම්මවම්මිතා විය මහානාගා පරිවාර සිංසු වන්තරාගා ඛීණාසවා විජටිතජටා ඡින්නබන්ධනා කුලෙවා ගතෙවා අලග්ගා. ඉති භගවා සයං වීතරාගොවීතරාගෙහි වීතදොසො වීතදොසෙහි වීතමොහො වීතමොහෙහි නිත්තිණ්ණා නිත්තිණ්ණෙහි

නික්ඛිලෙසො නික්ඛිලෙසෙහි සයංබුද්ධො අනුබුද්ධෙහි පරිවාරිතො පත්තපරිවාරිතො විය කෙසරං කෙසරපරිවාරිතා විය කණ්ණිකා, අවසෙසනාගසහස්සපරිවාරිතො විය ඡද්දන්ත නාගරාජා, නවුතිහංස සහස්සපරිවාරිතො විය ධතරට්ඨො හංසරාජා, සෙනංගපරිවාරිතො විය වජිරහත්ථිරාජා, මරුගණපරිවාරිතො විය සක්කො දෙවරාජා, බ්‍රහ්මගණපරිවාරිතො විය හාරිතො මහාබ්‍රහ්මා, තාරාගණපරිවාරිතො විය පුණ්ණචන්දො අසමෙන බුද්ධවෙසෙන අපරිමිණෙන බුද්ධවිලාසෙන තං තං මග්ගං පටිපජ්ජති. අථස්ස පුරත්ථිමකායතො සුවණ්ණවණ්ණඝනබුද්ධරස්මියො උට්ඨහිත්වා අසීතිහත්ථට්ඨානං අග්ගහෙසුං. තථා පච්ඡිමකායතො දක්ඛිණපස්සතො වාමපස්සතො නානාසුවණ්ණවණ්ණඝනබුද්ධරස්මියො උට්ඨහිත්වා අසීතිහත්ථට්ඨානං අග්ගහෙසුං. හෙට්ඨාපාදතලෙහි පවාලවණ්ණබුද්ධරස්මියො උට්ඨහිත්වා ඝනපඨවියං අසීතිහත්ථට්ඨානං අග්ගහෙසුං. අක්ඛීනං සෙතට්ඨානතො නඛානඤ්ච මංසවිනිමුත්තට්ඨානතො ඨිතඨිරොමධාතුතො ච ඔදාතඝන බුද්ධරස්මියො උට්ඨහිත්වා අසීතිහත්ථට්ඨානං අග්ගහෙසුං. රත්තපීත වණ්ණානං සමහිතට්ඨානතො මඤ්ජිට්ඨ වණ්ණරස්මියො උට්ඨහිත්වා අසීතිහත්ථට්ඨානං අග්ගහෙසුං. සබ්බත්ථකමෙව පභස්සරා රස්මියො උට්ඨහිංසු. එවං සමන්තා අසීතිහත්ථමත්තට්ඨානං ඡබ්බණ්ණ බුද්ධරස්මියො විජ්ජොතමානා විප්පරමානාවිධාවමානා කඤ්චනදණ්ඩදීපිකා නිච්ඡරිත්වා ආකාසං පක්ඛන්දා මහාපදීපජාලා විය චාතුද්දීපිකමහාමෙඝතො නික්ඛන්තවිජ්ජුලතා විය ච දිසෙ දිසං පක්ඛන්දිංසු. යාහි සබ්බා දිසාභාගා සුවණ්ණවණ්ණවිප්පකිරමානා විය සුවණ්ණඝටතො නික්ඛන්තසුවණ්ණරසධාරාහි අභිසිඤ්චියමානා විය පසාරිතසුවණ්ණඝටපරික්ඛිත්තා විය වෙරම්භවාතසමුද්ධුතකිංසුකකණිකාරපුප්ඵසමාකිණ්ණා විය චිතපිඨවුණ්ණසමොසරිතා විය ච විරොචිංසු. භගවතො අසීත්‍යනුව්‍යඤ්ජන බ්‍යාමප්පභාපරික්ඛෙපසමුජ්ජලවත්තිංසවිභාපුරුසලක්ඛණපතිමණ්ඩිතං සරීරං අබ්භමහිකාධූමරජොරාහුඋපක්කිලෙසවිනිමුත්තං සමුජ්ජලතාරකාවභාසිතං විය ගගනතලං විකසිතං විය පදුමවනං සබ්බඨා ලිඛිලෙලා විය යොජනසතිකො පාරිභත්තකො පටිපාටියා ඨපිතානං වත්තිංස චක්කවත්තීනං වත්තිංසපුරිසානං වත්තිංසවජිරාවත්තීනං වත්තිංසදෙවරාජානං වත්තිංසමහාබ්‍රහ්මානං සිරියා සිරිං අභිභවමානා විය විරොචිත්ථ. යථා චා දසහි පාරමීහි දසහි උපපාරමීහි දසහි පරමත්ථපාරමීහි සම්මදෙව පූරිතාහි සමතිංසපාරමීහි අලංකතං කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසංඛ්‍යෙය්‍යානි දිනෙනාන දානෙන රක්ඛිතෙන සීලෙන කතෙන කල්‍යාණකමෙමන එකස්මිං

අත්තභාවෙ සමොසරිත්වා විපාකං දාතුං ඔකාසං අලභමානෙන සබ්බා ඛපපතෙතන විසව නිබ්බත්තිතං නාවාසහස්ස්ස්ස හණ්ඩං එකං නාවං ආරොපනකාලොවිය සකටසහස්ස්ස්ස හණ්ඩං එකංසකටං ආරොපනකාලො විය පඤ්චවිසතියා ගහානං උදකං සමගිජ්ජිමුඛවාරෙ එකතො රාසිභූතකාලො විය අහොසි. ඉති ඉමාය බුද්ධසිරියා ගච්ඡන්තස්ස භගවතො නීලපීතාදිවණ්ණජාතිකුසුම චම්පකනාවමාලිකාරත්තුප්පලසෙතුප්පලනීලුප්පල වකුලසිඤ්චුවාරාදීනි පුප්ඵානිවෙව සුගන්ධගන්ධිවුණ්ණානිව චාතුද්දීපිකානිමහාමෙඝතො විස්සන්දිතසලිලවුට්ඨියොවිය විප්පකිරිංසු. පච්ඡිකතුරියඝොසා වෙව බුද්ධධම්මසංඝගුණ පටිසංයුත්තඨුතිඝොසා ච සබ්බා දිසා පූරයමානා මුඛරාවිය අහංසු. දෙවසුපණ්ණනාගයක්ඛගන්ධබ්බමනුස්සානං අක්ඛීනි අමතපානං විය ලංහිසු. ඉමස්මිං පන ඨානෙ ඨත්වා පදසතෙහිවා පදසහස්සෙහිවා පදසතසහස්සෙහිවා ගච්ඡනවණ්ණං වත්තුං වට්ටති. තත්‍රිදං මුඛමත්තං:—

එවං සබ්බහසම්පත්තෙහි කම්පයන්තො වසුන්ධරං,
අහෙඨයන්තො පාණානි යාතිලොකවිනායකො.

දක්ඛිණං පඨමං පාදං උද්ධරන්තො නරාසභො,
ගච්ඡන්තො සිරිසම්පන්නො සොභතෙදිපදුත්තමො.

ගච්ඡතො බුද්ධසෙට්ඨස්ස ගෙණ්ඩුපාදතලං මුදු,
සමං සම්ඵුසතෙ භූමිං රජසා නූපලිප්පති.

නිම්නං ඨානං උන්නමති ගච්ඡන්තෙ ලොකනායකෙ,
උන්නතං ච සමං හොති පඨවී ච අචෙතනා.

පාසාණා සක්ඛරා චෙව කණ්ටකා ඛාණුකණ්ටකා,
සබ්බෙ මග්ගා විවජ්ජන්ති ගච්ඡන්තෙ ලොකනායකෙ.

නාත්දූරෙ උද්ධරති නාච්චාසන්නෙ ච නික්ඛිපං,
අඝට්ටයන්තො නීයන්ති උභො ජාණු ච ගොප්ඵකෙ.

නාතිසීඝං පක්කමති සම්පන්නාචරණො මුනි,
න චාපි සනිකං යාති ගච්ඡමානො සමාහිතො.

උද්ධං අධො ච තිරියං ච දිසංව විදිසං තථා,
නපෙක්ඛමානො සො යාති සුගමත්තංහි පෙක්ඛති,

නාගවික්කන්තචාරුරා සො ගමනෙ සොභතෙ ජිනො,
චාරුං ගච්ඡති ලොකග්ගො හාසයන්තො සදෙවකෙ.

උසභරාජව සොභනෙනා චතුවාරිව කෙසරී,
1 නොසයනෙනාබහුසඅත්ත තංතාංගාමමුපාගමි"ති.

එවං සොභනගමනත්තා සුගතො. **සම්මා ගතත්තා** සුගතොති එත්ථ සම්මා නෙන තෙනමග්ගෙන පහීනෙ කිලෙසෙ න පුනෙති න පච්චෙති. න පච්චාගච්ඡතීති සුගතො. වුත්තං හෙතං:— "සොතාපත්තිමග්ගෙන යෙ කිලෙසා පහීනා? තෙ කිලෙසෙ න පුනෙති නපච්චෙති න පච්චාගච්ඡතීති සුගතො. සකදාගාමිඅනාගාමිඅරහත්තමග්ගෙන යෙ කිලෙසා පහීනා තෙ කිලෙසෙ න පුනෙති නපච්චෙති නපච්චාගච්ඡතීති සුගතො"ති. යස්මා වා භගවා දීඝපඞ්කරපාදමූලතොපභුති යාව බොධිමණ්ඩා. තාව සමනිංසපාරමී පූරිතාය සම්මාපටිපත්තියා සබ්බලොකස්ස හිතසුඛමෙව කරොන්තො සස්සතං උච්ඡෙදං කාමසුඛං අත්තකිලමථානි ඉමෙ අන්තෙ අනුපගම්ම මජ්ඣිමාය පටිපදාය ගතොති සම්මාගතත්තා සුගතො සම්මා වෙව ගදති යුත්තට්ඨානෙ යුත්තමෙව වාචං භාසතීති සම්ම ගදත්තා තිපි සුගතො. තත්‍රිදං සාධකං සුත්තං:— "යම්පි තථාගතො වාචං ජානාති? අභූතං අතච්ඡං අනත්ථසංහිතං. සාව පරෙසං අප්පියා? අමනාපා? න තං තථාගතො වාචං භාසති. යම්පි තථාගතො වාචං ජානාති? අභූතං අතච්ඡං අනත්ථසංහිතං. සාව පරෙසං පියා? මනාපා? න තං තථාගතො වාචං භාසති. යම්පි තථාගතො වාචං ජානාති භූතං තච්ඡං අනත්ථසංහිතං සා ව පරෙසං පියා? මනාපා? න තං තථාගතො වාචං භාසති. යම්පි තථාගතො වාචං ජානාති? භූතං තච්ඡං අත්ථසංහිතං? සා ව පරෙසං අප්පියා? අමනාපා? තත්‍ර කාලඤ්ඤූ හොති තථාගතො තස්සා වාචාය වෙය්‍යාකරණාය. යම්පි තථාගතො වාචං ජානාති? භූතං? තච්ඡං, අත්ථසංහිතං. සා ව පරෙසං පියා මනාපා. තං තථාගතො වාචං භාසති. එවං සම්මාගදත්තාපි සුගතොති වෙදිතබ්බා. **ඉතිපි භගවා ලොකවිදූති** ලොකොති තයො ලොකා:- සත්තලොකො-සංඛාරලොකො-ඔකාසලොකොති. තත්ථ සත්තලොකොපි භගවතා ඤාතො. තථාහ:-"සො ඉමං ලොකං සදෙවකං සමාරකං සබ්‍රහ්මකං සස්සමණබ්‍රාහ්මණිං පජං සදෙවමනුස්සං සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා පවෙදෙති"ති. තෙන පන සත්තා සාමඤ්ඤතො එකවිධාපි රූපිනො අරූපිනොති දුවිධා හොන්ති, පුන කාමරූපාරූපවසෙන තිවිධා හොන්ති. අණ්ඩජජලාබුජසංසෙදජ ඔපපාතික වසෙන චතුබ්බිධා හොන්ති. නිරයතිරච්ඡානපෙතමනුස්ස දෙවග

1 "නාරයනෙනා"-මරම්ම

තිවසෙන පඤ්චවිධා හොන්ති. විඤ්ඤාණට්ඨිතිවසෙන සත්ත විධා හෝන්ති. සත්තාවාසවසෙන නවවිධා හොන්ති. පුග්ගලවසෙ න අනන්තා අපරියන්තාති යම්පිදං තාවතිංසභවනෙ එකපුණ්ඩරිකු යානෙ පාරිචිජ්ජතත්තකමුලෙ පණ්ඩුකම්බලසිලාසනෙ නිසිදිත්වා ච සං උපගතෙන භගවතා සකලං තෙමාසං අභිධම්මපිටකං දෙසෙ න්තෙන "කුසලාධම්මා අකුසලාධම්මා අව්‍යාකතා ධම්මා"ති ආදිනා නයෙන තිකදුකාදිකං සත්තපකරණිකං අභිධම්මපිටකං දෙසිතං? තං සබ්බං සත්තලොකවිභාගොති වෙදිතබ්බො සඞ්ඛාරලොකො නාම:— පඨවිපබ්බතරුක්ඛලතාසුවණ්ණරජතමණිමුත්තා පවාලා දි. ධම්මතො සුඛඨඨකමත්තං. තම්පි භගවා ජානාති, යථාහ:— යම්පි භික්ඛවෙ! සදෙවකස්ස ලොකස්ස සමාරකස්ස සබ්‍රහ්මකස්ස සස්සමණබ්‍රාහ්මණියා පජාය සදෙවමනුස්සාය දිට්ඨං සුතං මුතං විඤ්ඤාතං පත්තං පරියෙසිතං අනුවිචරිතං මනසා, තං සබ්බං තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධං"නි ආදි. ඔකාසලොකො නාම:— වුත්තපකාරානං සත්තසඞ්ඛාරානං ඨිතොකාසො. තම්පි භගවා ජානාති. ය ථා හෙට්ඨා අරුණවතිය සුත්තනන්තරකථායං:—

"යාවතා චන්දිමසූරියා-පරිහරන්ති දිසා භන්ති විරොචනා,
තාව සහස්සධා ලොකො-සහස්සීති පවුච්චති"නි.

ආදිනා නයෙන වණ්ණිතො යෙව. එවං තිවිධං ලොකං ජානා තීති ලොකවිදූ නාම හොති. යථාහ:— "ලොකො භික්ඛවෙ! ත ථාගතෙන අභිසම්බුද්ධො. ලොකසමුදයො තථාගතස්ස පහීනො. ලො කනිරොධො තථාගතෙන සච්ඡිකතො. ලොකනිරොධගාමිනී පටි පදා තථාගතස්ස භාවිතා"තිච.

"නිසමා හවෙලොකවිදූසුමෙධො ලොකන්තගූ වුසිතබ්‍රහ්මචරියො,
ලොකස්සඅන්තං සමිතාවි ඤත්වා නාසිංසති ලොකිමිමංපරඤ්ච"නිච

ඉතිපි සො භගවා අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථීති එත්ථ අනු ත්තරො ච සො පුරිසදම්මසාරථිනි අනුත්තරොපුරිසදම්මසාරථිති අලුත්තසමාසො. අඤ්ඤථා දසපදානි භවෙය්‍යුං අනුත්තරො නිරු ත්තරො.

" න මෙ ආචරියො අත්ථි සදිසො මෙ න විජ්ජති,
සදෙවකස්මිං ලොකස්මිං නත්ථි මෙ පටිපුග්ගලො"නි.

වුත්තත්තා අසාධාරණො. පුරිසදම්මානි පුරිසාපුබ්බෙ දමිතබ්බා කතපුඤ්ඤ.අන්තමසො සොතාපත්තිමග්ගමපි අධිගන්තුං සමත්ථා භ බ්බාපුග්ගලා.අථවා අපලාලනාගරාජාවූලොදරමහොදරා අග්ගිසිඛො

ධුමසිඛො ආරවාලො නාගරාජාව ධනපාලකො හත්ථී එවමාදයො තීරවත්ථානාව දමෙත්ව. සරණෙසුව සීලෙසුව පතිට්ඨාපිතා. තදා සබ්ව කනිගණිය අඩ්ඩඪමාණවා සොණදණ්ඩ කූටදන්ත උපාලි ආදයො මනුස්සා ච ආලවකසුවිලොමබරරොමාදයො යක්ඛා ච දමෙත්වා සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨාපිතා. සාරථි වියාති සාරථි. අස්ස දමකො වියාති අත්ථො. එකං සමයං කොසියො නාම අස්සදමකො ආගන්ත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. අථ භගවා තං පුච්ඡි:— "කථං කොසිය! අස්සෙ දමෙසී"ති. "අහං භන්තෙ! සණ්හෙන පි දමෙමි එරුසෙනපි දමෙමි. සණ්හඵරුසෙනපි දමෙමි. ඉමෙහි තීහි ඨානෙහි දමෙතුං අසක්කොන්තො මාරෙමි. භගවා පන අනුත්තරොපුරිසදම්මසාරථි කථං සත්තෙ දමෙතී"ති?. "අහං කොසිය! සත්තෙ සණ්හෙනපි දමෙමි. එරුසෙනපි දමෙමි. සණ්හ එරුසෙනපි දමෙමි. ඉමෙහි තීහි ඨානෙහි දමෙතුං අසක්කොන්තො මාරෙමි"ති ආහ. "නනු භන්තෙ! භගවතො පාණාතිපාතො නවට්ඨ' ත්තී, "න එවමෙතං කොසිය! යො මයා අනොවදිත්වා අනනුසාසිත්වා විස්සජ්ජිතො? සො මතො යෙව නාම හොතී"ති. ඉති පි සො භගවා අනුත්තරොපුරිසදම්මසාරථි අහොසි. ධම්මසෙනාපති සාරිපුත්තත්ථෙරො පි ආහ "සො හි භගවා මහාපඤ්ඤෙසු පුථුපඤ්ඤෙසු හාසුපඤ්ඤෙසු ජවනපඤ්ඤෙසු තික්ඛපඤ්ඤෙසු නිබ්බෙධිකපඤ්ඤෙසු පරවාදපමද්දනො අත්ත්තතො පඤ්ඤානුභාවෙන කූටදන්තාදයො බ්‍රාහ්මණෙ සහිත්වා යො පරිබ්බාජකෙ ආලවකාදයො යක්ඛෙ අඟුලිමාලාදයො චොරෙ සක්කාදයො දෙවෙ බකාදයො බ්‍රහ්මානො ච දමෙන්තො නිබ්බිසෙවනෙ අකාසි. බහූ චානෙන ජනතා පබ්බජිතා දත්වා මග්ගඵලෙසු පතිට්ඨාපිතා එවං මහාපඤ්ඤෙසු සඞ්ඛ්‍යාති උද්දෙසං ඨපෙත්වා නිද්දෙසං ඨපෙන්තො ආහ:— තත්ථ කතමා තථාගතස්ස මහාපඤ්ඤා? මහන්ත අත්ථෙ පටිගණ්හාතීති මහාපඤ්ඤා. මහන්ත ධම්මෙ මහති නිරුත්තියො මහන්තානි පටිභානානි මහන්ත සීලක්ඛන්ධෙ මහන්ත සමාධික්ඛන්ධෙ මහන්ත පඤ්ඤක්ඛන්ධෙ මහන්ත විමුත්තික්ඛන්ධෙ මහන්ත විමුත්තිඤාණදස්සනක්ඛන්ධෙ මහන්තානි ඨානානි මහාවිහාර සමාපත්තියො මහන්තානි අරියසච්චානි මහන්ත සතිපට්ඨානෙ මහන්ත සම්මප්පධානෙ මහන්ත ඉද්ධිපාදෙ මහන්තානි ඉන්ද්‍රියානි මහන්තානි බලානි මහන්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ මහන්ත අරියමග්ගෙ මහන්තානි සාමඤ්ඤඵලානි මහන්ති අභිඤ්ඤායො මහන්ත පරමත්ථනිබ්බානං පරිගණ්හාතීති මහාපඤ්ඤා. කතමා තථාගතස්ස පුථුපඤ්ඤා? පුථුනානාධාතුසු ඤාණං පවත්තතීති පුථුපඤ්ඤා. පුථුනානා ආයතනෙසු ධාතුසු පුථුනානා ඛන්ධ

චවසම්‍යප්පාදෙසු පුථු නානා විහාරසමාපත්තීසු පුථුනානා අරියස වෙවසු සතිපට්ඨානෙසු සම්මප්පධානෙසුඉද්ධිපාදෙසු ඉන්ද්‍රියෙසු බලෙසු බොජ්ඣඞ්ගෙසු අරියමග්ගෙසු සාමඤ්ඤඵලෙසු අභිඤ්ඤාසු ඤාණං පවත්තතීති පථුඤ්ඤං. පුථුජ්ජනසාධාරණෙ ධම්මෙ සමතික්කමම පරමත්ථනිබ්බානෙ ඤාණං පවත්තතීති පුථුඤ්ඤං. කතමා තථාගතස්ස හාසුපඤ්ඤා?. දැඩෙකචෙවා හාසුබහුලො චෙව දබ්භුලො තුට්ඨිබහුලො පාමොජ්ජබහුලො සීලාදිනි පරිපූරෙතීති හාසුපඤ්ඤා. හාසුබහුලො —පෙ— ඉන්ද්‍රියසංවරං හොජනෙමත්ත ඤ්ඤුතං ජාගරියානු යොගමනුයුත්තො සීලක්ඛන්ධං සමාධිපඤ්ඤාවිමුත්ති විමුත්තිඤාණදස්සනක්ඛන්ධං පරිපූරෙතීති ඨානාඨානානි පටිවිජ්ඣතීති විහාරසමාපත්තියො පරිපූරෙතීති අරියසච්චානි පටිවිජ්ඣතීති සතිපට්ඨානෙ භාවෙතීති සම්මප්පධානෙ ඉද්ධිපාදෙ ඉන්ද්‍රියානි බලානි භාවෙත්ති බොජ්ඣඞ්ගානි අරියමග්ගෙ භාවෙතීති සාමඤ්ඤඵලානි සච්ඡිකරොතීති අභිඤ්ඤායො පටිවිජ්ඣතීති හාසුපඤ්ඤා. හාසුබහුලො වෙදබහුලො තුට්ඨිබහුලො පාමොජ්ජබහුලො නිබ්බානං සච්ඡිකරොතීති හාසුපඤ්ඤා. කතමා තථාගතස්ස ජවනපඤ්ඤා? යං කිඤ්චි රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දූරෙ වා සන්තිකෙ සබ්බං රූපං අනිච්චතො ඛිප්පං ජවතීති ජවනපඤ්ඤා. දුක්ඛතො— අනත්තතො ඛිප්පං ජවතීති ජවනපඤ්ඤා. යා කාචි වෙදනා සඤ්ඤා— යෙ කෙචි සංඛාරා— යං කිඤ්චි විඤ්ඤාණං අතීතානාගතං? —පෙ— සබ්බං විඤ්ඤාණං අනිච්චතො ඛිප්පං ජවතීති ජවනපඤ්ඤා. දුක්ඛතො— අනත්තතො ඛිප්පං ජවතීති ජවනපඤ්ඤා. චක්ඛුං ජරාමරණං—අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අනිච්චතො දුක්ඛතො අනත්තතො ඛිප්පං ජවතීති ජවනපඤ්ඤා. රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අනිච්චං ඛයට්ඨෙන දුක්ඛං භයට්ඨෙන අනත්තා අසාරකට්ඨෙනාති තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වා රූපනිරොධෙ නිබ්බානෙ ඛිප්පං ජවතීති ජවනපඤ්ඤා. වෙදනා සංඛාරා විඤ්ඤාණං චක්ඛුං ජරාමරණං අතීතානාගත පච්චුප්පන්නං අනිච්චං ඛයට්ඨෙන දුක්ඛං භයට්ඨෙන අනත්තා අසාරකට්ඨෙනාති. තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වා නිරොධෙ නිබ්බානෙ ඛිප්පං ජවතීති ජවනපඤ්ඤා රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අනිච්චං සඞ්ඛතං පටිච්චසමුප්පන්නං ඛයධම්මං වයධම්මං විරාගධම්මං නිරොධධම්මන්ති තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වා රූපං නිරොධෙ නිබ්බානෙ ඛිප්පං ජවතීති ජවනපඤ්ඤා. වෙදනා— සඤ්ඤා— සංඛාරා විඤ්ඤාණං චක්ඛුං— ජරාමරණ

ණං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං ඛන්ධමමං වයධම්මං විරාගධම්මං නිරොධධම්මංති තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වා ජරා මරණනිරොධනිබ්බානෙ ඛිපං ජවන්ති ජවනපඤ්ඤා. කතමා තථාගතස්ස තික්ඛපඤ්ඤා? ඛිපං කිලෙසෙ නාසෙන්තීති තික්ඛපඤ්ඤා උප්පන්නානං කාමවිතක්කං නාධිවාසෙති පජහති විනොදෙති ඛ්‍යන්තීකරොති අනභාවං ගමෙන්ති තික්ඛපඤ්ඤා. උප්පන්නං ව්‍යාපාදවිතක්කං— උප්පන්නං විහිංසාවිතක්කං— උප්පන්නුප්පන්නෙ පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ නාධිවාසෙති පජහති විනොදෙති ඛ්‍යන්තීකරොති අනභාවං ගමෙන්ති තික්ඛපඤ්ඤා. එකමති ආසනෙ වත්තතෙ මඤ්ඤා වත්තාරි සාමඤ්ඤඵලානි චතස්සො පටිසම්භිදායො පඤ්ච අභිඤ්ඤායො අධිගතා හොන්ති සච්ඡිකතා පඤ්ඤිතා පඤ්ඤායාති තික්ඛපඤ්ඤා. කතමා තථාගතස්ස නිබ්බෙධිකපඤ්ඤා? ඉධෙක වෙවා සබ්බසඞ්ඛාරෙසු උබ්බෙගබහුලො හොති. උත්තාසබහුලො හොති උක්කණ්ඨාබහුලො හොති අරතිබහුලො බහිමුඛො න රමති සබ්බසංඛාරෙසු. අනිබ්බිඳිත්වා පුබ්බං අප්පදලිතපුබ්බං ලොභක්ඛන්ධං නිබ්බිජ්ඣති පදලෙතීති නිබ්බෙධිකපඤ්ඤා. අනිබ්බිඳිත්වා පුබ්බං අප්පදලිතපුබ්බං දොසක්ඛන්ධං— මොහක්ඛන්ධං— කොධං— උපනාහං—මක්ඛං—පලාසං—ඉස්සං—මච්ඡරියං—මායා—සාඨෙය්‍යං—ථම්භං—මානං— අතිමානං— මදප්පමාදං— සබ්බෙ කිලෙසෙ සබ්බෙ දුච්චරිතෙ සබ්බෙ අභිසංඛාරෙ සබ්බෙ භවගාමිකම්මෙනිබ්බිජ්ඣති පදලෙතීති නිබ්බෙධිකපඤ්ඤා. **ඉතිපි සො භගවා සත්ථා දෙවමනුස්සානන්ති** එත්ථ දෙවමනුස්සානං සත්ථා ඔවාදානුසාසකො ආචරියොති අත්ථො. උක්කට්ඨනිද්දෙසනමෙතං, තස්මා දෙවබ්‍රහ්මමනුස්සයක්ඛනාගසුපණ්ණගන්ධබ්බකුම්භණ්ඩාදිනමපි සත්ථා යෙව. අනුසාසතීතො. සාසති හිංසතීති සත්ථා. දෙවමනුස්සානං ජරාමරණාදිදුක්ඛං නිස්සාය උප්පන්නභයං සච්චදෙසනාය විනාසෙතීති අත්ථො. සකලලොකස්ස අත්ථධම්මානුසාසනිං කරොතීති සත්ථා. තත්‍රායං පාලි:— සත්ථාති සත්ථා යථා සත්ථවාහෝ සත්ථෙ කන්තාරාතාරෙති? චොරකන්තාරාව්‍යාලකන්තාරා අමනුස්සකන්තාරානිරුදකන්තාරාදුබ්භික්ඛකන්තාරා තාරෙති උත්තාරොති. නිත්තාරෙති පතාරෙතිඛෙමන්තභූමිංසම්පාපෙති. එවං භගවා සත්තෙ ජාතිකන්තාරා තාරෙති. ජරාකන්තාරාතාරෙති ව්‍යාධිකන්තාරාතාරෙති මරණකන්තාරා තාරෙති. සොකකන්තාරා තාරෙති. පරිදෙවකන්තාරා තාරෙති. දුක්ඛදොමනස්සුපායාසකන්තාරා තාරෙති. රාගගහනාදොසගහනාමොහගහනාදිට්ඨිගහනාමානගහනා තාරෙති. උත්තාරෙති. නිත්තාරෙති. පතාරෙති. ඛෙමන්තභූමිං අමතං නිබ්බානං සම්පාපෙන්තීති අත්ථො. **ඉතිපි සො භග**

වා බුද්ධොති එත්ථ බුජ්ඣතීති යො සො භගවා සයම්භූ අනාචරියකො පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු සාමං සච්චානි අභිසම්බුජ්ඣි. තත්ථ ච සබ්බඤ්ඤුතං පත්තො බලෙසු ච වසීභාවප්පත්තො බුද්ධො. බුද්ධොති කෙන කෙන බුද්ධො? බුජ්ඣිතා සච්චානීති බුද්ධො. බොධෙතා පජායාති බුද්ධො. සබ්බඤ්ඤුතාය බුද්ධො. සබ්බදස්සාවිතාය බුද්ධො. අනඤ්ඤෙය්‍යතාය බුද්ධො විසවිතාය බුද්ධො. බීණාසවසංඛාතෙන බුද්ධො. නිරුපධිසංඛාතෙන බුද්ධො. එකන්තවිතරාගොති බුද්ධො. එකන්තවිතදොසොති බුද්ධො. එකන්තවිතමොහොති බුද්ධො. එකන්තනික්කිලෙසොති බුද්ධො. එකායනමග්ගං ගතොති බුද්ධො. එකො අනුත්තරා සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බොතීති බුද්ධො. අබුද්ධිවිහතත්තා බුද්ධො. බුද්ධිපටිලාභා බුද්ධො. බුද්ධොති පදෙතං නාමං නමාතරා කතං. න පිතරා කතං. නභාතරා කතං න භගිනියා කතං. න මිත්තාමච්චෙහි කතං. න ඤාතිසාලොහිතෙහි කතං. න සමණබ්‍රාහ්මණෙහි කතං. න දෙවතාහි කතං. විමොක්ඛන්තිකමෙතං බුද්ධානං භගවන්තානං බොධිසා මූලෙ සහ සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤුණස්ස පටිලාභා සච්ඡිකා පඤ්ඤත්ති යදිදං බුද්ධොති. ඉතිපි සො භගවා ඉතිපි පුරිමං භගවතීති වචනං නාමමත්තං දීපෙති. දුතියං භාග්‍යවන්තතාදිගුණස්ස දස්සනත්ථං වුත්තං. තස්මා ඉතිපි සො භගවා සො භගවා භිධානො මහාපුරිසො ඉමිනා ඉමිනා ච කාරණෙන භගවා අත්ථි. තථා හෙස භාග්‍යවා භගවා. භගා වා භගවා. භගෙන යුත්තොති භගවා. විභත්තවා භගවා. භත්තවා භගවා. භවෙසු වන්තගමනොති භගවා ඉමෙහි ඡහි අත්ථෙහි භගවා භගවා වෙදිතබ්බො. තත්ථ ලොකියලොකුත්තරතිත්තුබ්බසාධකදානසීලාදිපාරිපත්තිභාග්‍යතාය භගවා. ලොභදොසමොහාදි කිලෙස සහස්සෙහි ච මාරබලෙ ච භින්නත්තා භග්ගවා භගවා. තෙනාහංසු —

"භග්ගරාගො භග්ගදෙසො භග්ගමොහො අනාසවො,
භග්ගාස්ස පාපකා ධම්මා භගවා තෙන වුච්චතී"ති.

භාග්‍යවන්තතාය රූපකායසම්පත්තිං දීපෙති. භග්ගදෙසතාය ධම්මකායසම්පත්තිං දීපෙති. එවරූපෙහි භගෙහි යුත්තත්තා භගවා. නාම. සබ්බධම්මෙ විභජිත්වා නාම රූපතො රූපඛන්ධතො ලක්ඛණරසතො සභාගවිභාගතො වෙදනාසඤ්ඤාසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණවසෙන තෙපි කුසලාකුසලාදිනා හෙතුඵලතොචාති ආදිනා සබ්බධම්මා උපපජ්ජිත්වා නිරුජ්ඣනතො අනිච්චා උදයව්‍යයපීළිතත්තා දුක්ඛා. අවසවත්තිත්තා අත්තත්තා විපස්සනාරුළ්හා කත්වා විභත්තවා ති භගවා. දිබ්බබ්‍රහ්මාරිය විහාරෙන කායවිවෙකතොපධිවිවෙකා සෙවිත්තත්තා භත්තවා භගවා. යථා ලොකෙ මෙහනස්ස ධඤ්ඤස්ස මාලා

ව්‍යතිබෙඛ මෙඛලාති වුත්තං? එවං භවෙසු වනතනමනොති වත්ත බෙඛ භවසද්දතො ඛකාරං ගමනසද්දතො ගකාරං වනනසද්දතො වකාරං දීඝං කත්වා භගවාති වුත්තං. වුත්තංහි:—

" භාගීවා භගවා යුත්තො භගෙහි ච විභත්තවා,
භත්තවා වනතගමයො භවෙසු භගවා තතො"ති.

වුත්තං හෙතං ධම්මසෙනාපතිනා— භගවාති ගාරවාධිවචන මෙතං. අපිච භතරාගොති භගවා. භගතදෙසොති භගවා. භගත මොනොති භගවා. භගතමානොති භගවා භගතදිට්ඨිති භගවා. භගතකණ්ඩකොති භගවා. භගතකිලෙසොති භගවා. භජී විභජී පටිවිභජී ධම්මරතනන්ති භගවා. භවානං අන්තකරොති භගවා. භාවිතකායො භාවිතසීලො භාවිතචිත්තො භාවිතපඤ්ඤොති භගවා, ඉජී වා භගවා අරඤ්ඤවනපත්ථානි පන්තානි සෙනාසනානි පටිසෙවි අප්පසද්දානි අප්පනිග්ඝොෂානි විජනවාතානි මනුස්සරාහසෙය්‍යකානි පටිසල්ලානසාරුප්පානීති භගවා. භාගීවා භගවා චීවරපිණ්ඩපා සෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානන්ති භගවා. භාගීවා භගවා අජ්ඣත්තරසස්ස ධම්මරසස්ස විමුත්තිරසස්ස අධිසීලස්ස අධිචිත්තස්ස අධිපඤ්ඤායාති භගවා. භාගීවා චතුන්නං ඣානානං චතුන්නං අප්පමඤ්ඤානංචතුන්නං ආරුප්පසමාපත්තීනන්ති භගවා, භාගීවා භගවා අට්ඨන්නංවිමොක්ඛානං අට්ඨන්නං අභිභායතනානං නවන්නං අනුපුබ්බවිහාරසමාපත්තීනන්ති භගවා. භාගීවා දසන්නං සඤ්ඤාභාවනානංදසන්නං කසිණසමාපත්තීනං ආනාපානසතිසමාධිස්ස අසුභසමාපත්තියාති භගවා. භාගීවා භගවා චතුන්නං සතිපට්ඨානානං චතුන්නං සම්මප්පධානානංචතුන්නං ඉද්ධිපාදානංපඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං පඤ්චන්නං බලානං සත්තන්නං බොජ්ඣඞ්ගානං අරියස්ස අට්ඨඞ්ගිකස්ස මග්ගස්සාති භගවා. භාගීවා භගවා. දසන්නං තථාගතබලානං චතුන්නං වෙසාරජ්ජානං චතුන්නං පටිසම්භිදානං ඡන්නං අභිඤ්ඤානං ඡන්නං බුද්ධධම්මානන්ති භගවා. භගවාති නෙතං නාමං මාතරා කතං. න පිතරා කතං. න සුතිසාමඤ්ඤලාභිනා කතං. න සමණබ්‍රාහ්මණෙහි කතං. නදෙවතාහි කතං. විමොක්ඛන්තිකමෙතං බුද්ධානං භගවන්තානං බොධියා මූලෙ සහසබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤුණස්ස පටිලාභා සච්ඡිකා පඤ්ඤත්තීති. යදිදං භගවාති? වුත්තඤ්චෙ:—

" භාගී භජී භාගි විභත්තවා ඉති
අකාසි භගගතීති ගරුහි භාගයෙ
බහූහි ඤායෙහි සුභාවිතත්තතො 1
භවන්තගො සොභගවාති වුච්චතී"ති

1 "සුභාවිතත්තතො"

එවඤ්හි බුද්ධගුණානං අපපමෙය්‍යතා එතෙසං නවන්නං පදානං එකමෙකස්ස පදස්ස අපෙක්ඛ වණ්ණිය මානෙ සකලම්පි පිටකත්තයං නප්පහොති. වුත්තමෙවෙතං භගවතා:—

"වත්තාරො තෙ අඤ්ඤෙ අඤ්ඤස්ස කොටි සෙසං න ඤායති
සත්තකායෙසු ච ආකාසෙ චක්කවාළා අනන්තකා,
බුද්ධඤාණ අප්පමෙය්‍යං නසක්කා තෙවිජානිතු" නිති ච.

"කිමෙතං අච්ඡරියං ලොකෙ සබ්බෙව ඉධිමන්තිකා,
අසෙසෙ ඛ්‍යා අච්ඡරියා අබ්භුතා ලොමහංසනා" නිති ච.

එකමෙකං පදං සකලං බුද්ධගුණං ගහෙත්වා ඨිතං, ඤාණවිප්පයුත්තං ච භගවතො දෙසනා නාම නත්ථි. තස්මා සකලං පිටකත්තයං එකෙකස්ස පදස්ස අත්ථොයෙවාති ගහෙතබ්බතෙති.

ඉති විත්ථිතමිත්ථිතං කිත්තිනිහිතමහාරසාරං
සකලදිසසහස්සි ලොකධාතුම්හි නිච්චං,
උපචිතසුගතෙහි සස්සකාමෙහි නිත්තනාලං
තදිහසුගතබොධිං සාධුකං චින්තනීයං.

තත්ථ භව්‍යාකරණඤ්ච ධම්මවිත්ථිතං සුවාඹි සො පඤ්ඤවා
ගුණානං සුවි 2 සාරගුත්තරවතා විත්ථිතගුණතා සකවලං,
හෙතුවාපි ඵලෙන සත්ත ච ඵලං සම්පස්සමානා තතො
බොධිං සද්දහතෙවතස්ස මහතා ච සාමත්ථතා සම්භවං

සො සද්දහතෙතා පන තස්ස බොධිං
වුත්තානුසාරෙන ඨිතානුවෙදි 3
කථෙති විනෙතුං ච සොමුත්තනං
ඔහාය පාපානි උපෙති සන්තිං.

සද්ධස්සා තෙ විනෙතබ්බා තෙ
වන්දිතබ්බා තෙ පූජෙත්‍ය තෙ,
බුද්ධාලොකාලොකෙ ලොකෙ
ජාතෙහි තතං පත්ථෙතෙන

ඉති සාධුජනානන්දනනිදනෙ ජිනාලඞ්කාරෙ
නවගුණවණ්ණනානිට්ඨිතා.

———ද්ද———

2 "සාරභූතවවනං"—මරමම
3 වුත්තානුසාරෙනගුණෙරහාදි—මරමම.

එවං භගවතො ගුණං වණ්ණෙත්වා ඉදානිස්සකත්තබ්බපූජාවිධානං දස්සෙන්තො ආහ:—

තස්මා හි ජාතොවරකමහි තස්ස ආයතනකෙ මඞ්ගලචක්කවාළෙ,
භූතෙහි වස්සූහි මනොරමෙහි පූජෙමි තං පූජිතපූජිතො පුරා.

තස්ස තස්මිං යස්මා**ස්ස** ජායමානස්ස සකලචක්කවාළ ගබ්භං ජාතොවරකං අහොසි? සකලදසසහස්සචක්කවාළවාසිනොදෙවබ්‍රහ්මානො ඉමස්මිං එකචක්කවාළගබ්භෙ සන්නිපතිත්වා මඞ්ගලානි කරිංසු? තස්මා ඉදං ජාතො වරකභූතං මඞ්ගලචක්කවාළං. **තස්ස ආයතනකං** සන්තකං. තස්මිං විජ්ජමානං යං කිඤ්චි සත්තසඛ්ඛාරගතං?. තං සබ්බන්ත සෙසව සන්තකං හොති. තස්මා තං පූජෙන්තස්ස ච දොසො නත්ථි. සාස නෙ ජාතපූජානං පූජනං විය මහන්තා පුඤ්ඤං හොති. තස්මා ඉමස්මිං චක්කවාළෙ භූතෙහි විජ්ජමානෙහි මනොරමෙහි **වස්සූහි පූජිතපූජිතං** භගවන්තං පූජෙමීති **අත්ථො. තස්ස** දීපංකරො භගවා පුරිමබුද්ධෙ පූජෙත්වා බුද්ධො ජාතො. **තස්ස** කොණ්ඩඤ්ඤාදයොපි පුරිමපුදිම බුද්ධානං පූජාසක්කාරං කත්වා ච සම්බුද්ධා අහෙසුං. එවමය **මපි භ**ගවා පුබ්බබුද්ධානං පූජං කත්වා බුද්ධොජාතො. තස්මා සො පූජිතපූජිතො නාම. තං පූජෙත්වා අහම්පි අනාගතෙ බුද්ධොභවිස්සාමීති **අධිප්පායො.** එවං සංඛෙපතො පූජාවිධානං වත්වා තං විත්ථාරතො ද **ස්සෙන්තො** ආහ:—

සොහං අජ්ජ පනෙතස්මිං චක්කවාළමහි ඵුල්ලිතෙ,
ථලජෙ ජලජෙ චාපි සගන්ධෙ ච අගන්ධිකෙ.

මනුස්සෙසු අනෙකත්ථ තලාකූයාතවාපිසු,
පවනෙ නිළවත්තස්මිං තස්මිං සත්තමහාසරෙ.

පරිත්තදීපෙ විසභස්සෙ මහාදීපෙ සුපුප්ඵිතෙ,
සත්තපරිභණ්ඩසෙලෙසු සිනෙරුපබ්බතුත්තමෙ.

කුමුදුප්පලකාදීනි නාගානං භවනෙසුපි,
පාටලාදීනි පුප්ඵානි අසුරානඤ්ච ආලයෙ.

දෙවෙසු දිබ්බපුප්ඵානි කොවිළාරාදිකානි තු,
එවමාදිමනෙකත්ථ පුප්ඵිතෙ ධරණීරුහෙ.

චම්පකා සලලා නිපා නාගපුන්නාගකෙතකා,
වස්සිකා මල්ලිකා සාලා කොවිළාරා ච පාටලී.

ඉත්තිවරා අසොකා ච කණ්ණිකාරවකුලානි ච,
පදුමා පුණ්ඩරීකා ච සොගන්ධිකකුමුදුප්පලා.

එතෙ වණ්ණෙසුව රුක්ඛා ච වල්ලියො චාපි පුප්ඵිතා,
සුගන්ධා සුබහු මිඵලා නානාවණ්ණනිභා සුභා.
විවිත්‍රනීලානෙකානි පීතලොහිතකානි ච,
කාලාසෙතා ච මඤ්ජිට්ඨා නෙකවණ්ණා සුපුප්ඵිතා.
සොභිතෙ පබ්බතෙ හෙට්ඨා සරෙහි වනරාජිහි,
සන්දමානාහි ගඟාහි හිමවාරතනාකරෙ.
පතතකිඤ්ජක්ඛරෙණූහි ඔකිණ්ණං හොති තං වනං,
භමරා පුප්ඵගන්ධෙහි සමන්තා අභිනාදිතා
අථෙත්ථ සකුණාසන්ති විජ්ජ මජ්ජුස්සරා සුභා,
කූජන්තමුපකූජන්ති උතුසම්පුප්ඵිතෙ දුමෙ
නිඤ්ඛරානංහි පාතෙන පබ්බතා අභිනාදිතා,
පණ්ඩවහිකානි තූරියානි දිබ්බානි විය සූයරෙ.
තත්ථ නච්චන්ති ගායන්ති සෙලෙන්ති වාදයන්ති ච,
අච්ඡරා විය දෙවෙසු කින්නරා සමලඞ්කතා
සුවණ්ණපබ්බතා තස්මිං ජලන්තගිරිසිඛූපමා,
තස්මිං හි කිං නිසාකිඛවා ප පෙන කරියතෙ?
මුත්තාජාලාව දිස්සන්ති නිඤ්ඛරානංහි පාතකා,
පජ්ජලන්තාවතිට්ඨන්ති මණියො වෙලුරියාදයො.
කාලානුසාරි තාගරං කප්පූරං හරිචන්දනං,
සකුණානං හි සද්දෙන මයූරානං හි කෙකයා.
භමරානං හි නින්නාද කොඤ්චනාදෙන හත්ථිනං,
විජ්ජුහනෙන වාලානං කින්නරානං හි ගීතියා,
පබ්බතානං හි ඔභාසා මණීනං ජොතියාපි ච
විවිත්‍රබහුවිතානෙහි දුමානං පුප්ඵරූපියා.
එවංසබ්බගුණසම්පන්නං කිං සියා නන්දනං වනං?

එවං සුසඞ්ඛ්‍රුලවනං හි යං යං
තහිං තහිං පුප්ඵිතපුප්ඵිතං අහං,
මාලං සුසුඛෙ මනුඤ්ඤගන්ධං
පූජෙමි තං පූජිතපූජිතම්පුරා.

නාගලොකෙ මනුස්සෙ ච බ්‍රහ්මෙදෙවෙ ච යං සියා?
සාමුද්දියං භූමිගතං ආකාසට්ඨඤ්ච යං ධනං
රජතං ජාතරූපඤ්ච මුත්තාවෙරියා මණී,
මසාරගල්ලං එලිකං ලොහිතංකං පවාලකං,

සො සො අනන්ත කප්පෙසු පූරෙත්වා දසපාරමී,
බුද්ධො බොධෙසි? සත්තානං තස්ස පූජෙමි තං ධනං

කොමකොසෙය්‍යකප්පාසසානඝඞ්ගානකම්බලං,
දුකූලානි ච දිබ්බානි දුස්සානි විවිධානි තෙ.

අනන්තවණ්ඩනෙන ගිරොත්තපාදිස වරං.
යස්ස සිඛං සියා? තස්ස දුස්සානි පූජයාමහං.

පවනෙ ජාතරුක්ඛානං නානා ඵලරසුත්තමං,
අඹා කපිත්ථා පනසා චොව මොචාදිනප්පකා.

තස්සිං ගන්ධං රසං ඡිජ්ජ බුද්ධසෙට්ඨස්ස පූජිය.
වන්දාමි සිරසා නිච්චං විප්පසන්නෙන චෙතසා.

පූජෙමි පත්තං තස්ස පනිධානං අවිත්තියං,
චක්කවාළමහි සබ්බෙ ගිරිජ්ජමානෙහි වන්දිති.

දසන්නං පාරමීනන්තු පූරිතට්ඨානමුත්තමං,
තතො සාලවනෙ රම්මෙ ජාතට්ඨානං චරිමකං.

ඡිඛ්ඛස්සානි පධානෙන කතං දුක්කරකාරිකං,
අපරාජිතපල්ලඞ්කං බුද්ධං බුද්ධගුණෙ තථා.

වුද්දසබුද්ධසුණ්ණඤ්ච අට්ඨාරසඅවෙණිකා,
පූජෙමි දසබලසුණං චතුවෙසාරජ්ජමුත්තමං.

ආසයානුසයෙ ඤුණං ඉන්ද්‍රියානං පරොවරං,
යමකං පාටිහිරඤ්ච ඤුණං සබ්බඤ්ඤුතං පිච,
මහාකරුණාසමාපත්තිඤුණං නාවරණම්පි ච,
ඡිඅසාධරණානෙතෙ නත්වාන පූජයාමහං.

තතො ච යමකසත්තෑහෙ ධම්මං සමවසිතං න මෙ,
බ්‍රහ්මුනා යාචිතං ඨානං ධම්මං දෙසයතුං වරං.

ඉසිපතනමහි මිගදයෙ ධම්මචක්කප්පවත්තනං,
තතො වෙළුවනාරාමෙ වසිතට්ඨානඤ්ච පූජයෙ

තතො ජෙතවනාරාමං විරවුත්තං මහෙසිනා,
අසාධාරණමෙතඤ්ඤං යමකඤ්ච පාටිහාරියං.

පාරිචජ්ජත්තකමූලමහි අභිධම්ම දෙසනම්පිච,
සංකස්සනගරද්වාරෙ දෙවොරොහණකම්පිච.

තථෙව හිමවන්තම්හි මහාසමයදෙසනං,
වුත්තානෙතානිට්ඨානානි නත්වාන පූජයාමහං.

චතුරාසීතිසහස්සෙහි ධම්මක්ඛන්ධෙහි සඟහං,
පිටකත්තයං යථාවුත්තවිධිනා පූජයාමහං.

මාරස්ස අත්තනො ආයුසඞ්ඛාරොස්සජ්ජනං නමෙ,
කුසිනාරාසමල්ලානං යමකසාලාන්තරෙ.

පණ්ඩිතානම්හි පටිඤ්ඤ කතකිච්චං අසෙසතො,
නිට්ඨාපෙත්වාන සො සත්ථා පරිනිබ්බායි අනාසවො.

එවං නිබ්බායමානස්ස කතකිච්චස්ස තාදිනො,
විරාගතා මහාකරුණා නනිබ්බායිත්ථ කිඤ්චිපි.

ස්වායං ධම්මො ච විනයො ච දෙසිතො සාධුකං මයා,
මමච්චයෙන වො සත්ථා ධාතුවාපි සරීරජා.

අපරාජිතපල්ලඞ්කං බොධිරුක්ඛං ච උත්තමං,
මමච්චයෙන සත්ථානි අනුජානි මහාමුනි.

මමඨානෙ ඨපෙත්වාන ධාතුං බොධිංව පූජිතුං,
අනුජානාමි තුම්හාකං සාධනත්ථං සිවඤ්ජසං.

තස්මාහි තස්ස සද්ධම්මං උග්ගණ්හිත්වා යථාතථං,
යො දෙසෙති සමුඩ්ඩෙ තත්වාන පූජයාමහං.

තස්මා සාසපමත්තම්පි ජිනධාතුං අසෙසිය,
විත්ථිණ්ණං චක්කවාළමහි නත්වාන පූජයාමහං.

පරමපරාහතානංහි ජයමහාබොධිරුක්ඛතො,
සබ්බෙසං බොධිරුක්ඛානං නත්වාන පූජයාමහං.

යංයං හි පරිභුඤ්ජි භගවා පත්තචීවරාදිකං,
සබ්බං පරිභොගධාතුං තං නත්වාන පූජයාමහං.

ඨත්ථ කත්ථ සයිතො ආසිනො වඤ්ඤමිපි වා,
පාදලඤ්ඡනකං කත්වා ඨිතො තත්වාන පූජයෙ.

න සංජානන්ති යෙ බුද්ධං එවරූපොති ඤාතවෙ,
කතං තු පටිමං සබ්බං නත්වාන පූජයාමහං.

එවං බුද්ධං ච ධම්මං ච සඞ්ඝංවාපි අනුත්තරං,
චක්කවාළමහි සබ්බත්ථ වත්තුහි පූජයාමහං.

ඉති සාධුජනානන්දනනිදනෙ ජිනාලඞ්කාරෙ
බුද්ධපූජාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

———:o:———

අසම්භව පුබ්බපි ච අත්තභාවෙ
සබ්බේහි පුඤ්ඤෙහි මයා කතෙහි,
පූජාවිධානෙහි ච සඤ්ඤමෙහි
භවෙ භවෙ මෙ පනිමෙ භවෙය්‍යුං.

සඩ්ගිරොත්තපබහුසුතත්තං
පරක්කමො වෙව සති සමාධි,
නිබ්බෙධභාගී වජිරූපමා ති
පඤ්ඤා ච මෙ සිජ්ඣිතු යාවබෝධි.

රාගඤ්ච දෙසඤ්ච පහාය මොහං
දිට්ඨිංව මානං විචිකිච්ඡිතඤ්ච,
මවෙජ්ජරඉසාමලවිප්පහීනො
අනුද්ධතො අවපලකො භවෙය්‍යං.

භවෙය්‍යහං කෙනවි නප්පසය්හො
භොගො ච දීනෙහි භවෙ පහූනො,
භොගො ච කායො ච මමෙස ලඞ්ඝො
පරූපකාරාය භවෙය්‍ය නූනං.

ධම්මෙන මාතාපිතරෝ භජෙය්‍යං
වඩ්ඪාපචායී ච බහූපකාරී,
ඤාතීසු මිත්තෙසු සපත්තකෙසු
වුද්ධිං කරෙය්‍යං හිතමත්තනො ච.

මෙත්තෙය්‍යනාථං උපසඞ්කමිත්වා
තස්සත්තභාවං අභිපූජයිත්වා,
ලඞ්ඝානවෙය්‍යාකරණං අනූනං
" බුඩ්ඪො අයං හෙස්සති නාගතෙ"ති.

ලොකෙසු කෙනාපි අනූපලිත්තො
ඨිතෙ රතො සීලගුණෙ සුසණ්ඨිතො,
නෙක්ඛම්මභාගී වරඤ්ඤුලාභී
භවෙය්‍යහං ථාමබලූපපන්නො.

සීසං ච මංසං මම හත්ථපාදෙ
සංඡින්දමානෙපි කරෙය්‍ය ඛන්තිං,
සචෙ ඨිතො කාතුමධිට්ඨිතෙ ච
මෙත්තායුපෙක්ඛාය යුතො භවෙය්‍යං.

මහාපරිච්චාගමකනි පඤ්ච
සම්බොධිමග්ගං අවිරාධයන්තො,
ජෙත්වා කිලෙසෙ ජිතපඤ්චමාරො
බුද්ධො භවිස්සාමි අනාගතෙස්‍ව'ති

පත්ථනාගාථා.

එවං හි බුද්ධභූතස්ස තතඤ්චස්ස තාදිනො,
පරිනිබ්බුතස්ස මල්ලානංසමකසාලානමන්තරෙ.

සත්තරසසතෙ වස්සෙ ගතෙ ලඞ්කාතලෙ තදා,
රොහණෙ සුවිචාරමති ජාතො පත්ථකිත්තිමා.

බුද්ධරක්ඛිතනාමො සො භික්ඛූනං ගණවාචකො,
අභිධම්මනයෙ වායුවෙගො'ව මතියා ගතො.

සුණාසිනා තිතික්ඛෙන ජිතමාරබලං ජිනං,
ජිනාලඞ්කාරනාමෙන අලඞ්කාරෙනලඞ්කරි.

අපමාණගුණෙ තස්ස මුනිනො'නුස්සරතො සුඛං,
ජිනාලඞ්කාරනාමංතං පතිගණ්හාථ සාධවො!.

ලද්ධාභිසෙකො වරපණ්ඩිතෙහි
ලඞ්කාතලෙ චොලියනම්බරවෙය,
වවත්තිතො සුට්ඨුව තක්කිකෙහි
අසංකනීයො පන යෙන කෙනවි.

වීසඨභාණවරමඞ්ගතගන්ධ පිණ්ඩො
මණ්ඩෙතු සාසනකරණ්ඩගතො යතී සො,
සො බුද්ධරක්ඛිතමහාචරියාසභෙන
සම්පිණ්ඩිතො විවිධකිත්තිසිරිධරෙන.

බලං අනඞ්ගස්ස නුදං නිරන්තරං
නිරන්තරං ධම්මමනුස්සරන්තා,
බලං අනඞ්ගස්ස නුදං නිරන්තරං
නිරන්තරං චිත්තමලං ජහාථානි.

ජිනාලඞ්කාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

PRINTED AT THE SADDHARMAPRAKASA PRESS, ALUTGAMA CEYLON.

සුද්ධිපණ්ණං.

පිළිඛෙකා.	පන්නාඛෙකා.	අසුද්ධපාඨො.	සුද්ධපාඨො
1	5	කායික	කායිකං
1	24	සබ්බසඤ්ඤුතඤ්ඤුතාදි	සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤුණාදි
1	19	වුත්තතා	වුත්තතං
4	1	කාලොවා	කාලොවා
7	29	ආවෙනික	ආවෙණික
7	31	අත්ථභූතං 1	අත්තභූතං 1
7	36	1 අත්තභූතං	1 අත්ථභූතං
9	13	බඬ	බඩ
9	22	ඡඩෙඝනා	ඡඩෙඩනා
10	24	රඤ්ඤඤ්ඤනාම	රඤ්ඤඤ්ඤනාම
13	28	අවිතිඤ්ඤකමනතස්ස	අවීතිඤ්ඤකමනතස්ස
14	1	කිසෙල	කිලෙස
14	5	නෙමිත්තකතා	නෙමිත්තිකතා
15	18	සංසාරභයතො	සංසාරංභයතො
16	4	තත්ති	තන්ති
17	5	විසවණිජ්ජා	විසවණිජ්ජාති
17	17	ඔකිරණං	ඔකිරණා
17	17	සිඤ්චනං	සිඤ්චන
18	17	මණ්ඩලං	මනාකුලං
19	18	සසෙසහි	සහසෙසහි
24	25	නිරොදධාතු	නිරොධධාතු
28	18	දිබ්බවක්ඛුඤ්ඤණ	දිබ්බවක්ඛුඤ්ඤණං
29	10	සන්නිවාසෙ	සන්නිවාසො
29	11	උඩවතො	උඩතො
30	1	සන්නිවාසෙ	සන්නිවාසො
30	1	පරිලාහෙන	පරිළාහෙන
31	4	පිලිතො	පිළිතො
31	23	මිවජ්ජත්තනියකෙහි	මිවජ්ජත්තනියතෙහි
31	34	අසෙත්ථ	අසසත්ථ
31	34	අනසත්ථ	අනසසත්ථ
31	36	අසත්ථ	අසසත්ථ
32	7	භාසිතත්තා	භාසිතත්ථ
34	32	අනුවිධියමානාසු	අනුවිධියමානෙසු

පිඨඛෙකා.	පන්නාඛෙකා.	අසුඛපාඨො.	සුඛපාඨො.
35	11	ගුණකීලංකිලිතො	ගුණකීළංකිළිතො
36	11	වසසා	වසසං
36	13	සකකං	සකකා
39	27	ඡායා	ඡායං
41	20	අනතත	අනනත
42	22	බ්‍රඹකිචවනනි	බ්‍රඹිකිචවානි
42	25	සමුශ්‍රාතං,	සමුගශ්‍රාතං
43	32	දිවඨානානි	දිවාඨානානි
45	4	බ්‍රඹවරියා	බ්‍රඹිවරියා
47	30	භියොසෙමතතාය	භියොසොමතතාය
49	2	සමවටවකූපං	සමවටටංකූපං
49	16	තසසා	තසස
50	5	කූලපබ්බතා	කූලපබ්බතා
50	6	සමුදෙදන	සමුදෙද
51	4	කූලපබ්බතා	කූලපබ්බතා
52	3	දිසවානාමනතයිං	දිසවානාමනතයි
54	4	වෙසහසසානි	වෙසතානි
55	21	මහාවිපා	මහාදිපා
56	19	සිහපපපාත	සීහපපපාත
56	27	රුක්ඛමූලගතො	මූලගතො
57	23	පාණකං	පණකං.
58	4	තදනනතර	තදනනතරං
60	11	වසසසහසසාසුකා	වසසසහසසායුකා
62	5	පාණකො	පාණකෙ
63	25	වණණයතතිහ	වණණණයනතීහ
65	30	පටිඝජවං	පටිඝජවනං
66	2	අධික	අධිකා
67	14	තසමි	තසමිං
67	33	සූනාපණෙසු	යුණාපණෙසු
68	1	සූනාපණෙසු	යුණාපණෙසු
68	2	කහාපනාදිණම	කහාපණාදිනමත්ථාය
			ත්ථාය
68	13	බලිසෙන	බළිසෙන
68	24	උවජ්ජඝටිතං	උවජ්ජඝටිකං
69	5	සොළමං	සොළසමං

පිඨඛෙකා	පත්‍යඛෙකා.	අසුඛපාඨො.	සුඛපාඨො.
69	30	වසවත්තිදෙවලොකොති.	වසවත්ති දෙවලොකොසත්තසගහලොකා, තෙසු මනුස්සලොකො හෙට්ඨා වුත්තොයෙව. ඉදානි ඡදෙවලොකෙ වණ්ණයිස්සාම. තෙසුපි චාතුම්මහාරාජිකාව නාගලොකෙ නාගාව සකාකාය ත්තා. සකෙකාවතෙසං අධිපති. තස්මා සකාකාසස සම්පත්තිං වණ්ණිතෙ තෙපි වණ්ණිතා යෙවහොන්ති.
70	6	දසයොජනසහස්ස	දසයොජනසහස්සං
70	10	තාස	තාසං
70	11	සුරිසුඛ	සුපරිසුඛ
71	1	මුත්තධජා	මුත්තාධජා
72	6	දනෙහා	දනෙත
72	15	හොන්තිං	හොන්ති
72	15	පදුම්නි	පදුම්නි
73	8	මුදඞ්ගා	මුදිඞ්ගා
73	15	පටාහං	පටහං
73	16	පටාහා	පටහා
79	1	දෙව	දෙවා
79	23	රූපාවචරතල	රූපාවචරතල
84	20	පල්ලකෙඛත්තා	සල්ලකෙඛත්තා
93	35	ඉවජ්ජයි	ඉවජ්ජසි
94	3	විත්තකෙති	විත්තකෙතති
95	8	විඤ්ඤුණා	විඤ්ඤුණ
95	12	විඤ්ඤුනාදීහි	විඤ්ඤුණාදීහි
97	11	දිට්ඨි	දිට්ඨි
99	11	ලබ්භති	ලභති
102	11	අනුපමෙන	අනුපමෙන

පිඨඛේකා.	පන්නාඛේකා.	අසුඛපාඨා.	සුඛපාඨා.
106	19	දෙසෙ	දෙස
106	27	නිසජ්ජාන	නිසජ්ජාන
109	19	මනුස්සාන	මනුස්සානා
117	1	පුරිසුත්තමො	පුරිසුත්තමෙ
117	5	බුඩෙ	බුඩො
127	14	ලක්ඛණ	ලක්ඛණං
129	25	අනෙලොකෙත්වා	අනොලොකෙත්වා
131	1	නපි	නපිහං
133	14	ගෙවරා	ගොවරා
133	17	සුඛ	සුඛා
135	29	එකායෙ	එකායෙව
136	14	පාර	පාරං
136	17	නිබ්බතං	පනිබ්බතං
137	35	2 ගොදනාදිනි	2 ගොරක්ඛාදනාදිනි
139	14	ඡිවටා	ඡිවටා
145	11	හවඤ	හවිඤ
147	25	වක්කවාළ	වක්කවාළ
147	27	වක්කවත්තිනි	රාජාවක්කවත්තිනි
153	24	සම්පපලාප	සම්ඵපලාප
161	17	පල්ලඛේක	පල්ලඛේකන
163	14	අදි	ආදි
168	11	හනිස්සාම	හානිස්සාම්
169	1	අකරං	ආකාරං
170	6	සුපුප්ප්ජිතා	සුපුප්ජිතා
173	17	තටාකො	තටාකෙ
174	8	යසිස්සරාදිහි	යසිස්සරියාදිහි
179	33	කණ්ඩ	කණ්ඩ
180	20	නිසිනෙහ	නිසිණෙනා
181	15	අනීතා	අතීතා
181	19	රංජං	රාජං
181	28	හත්ථෙ	හත්ථො
183	9	මත්ථො	මත්ථා
184	34	අරොපිතං	ආරොපිතං
186	20	කමාවචර	කාමාවචර
186	27	අත්ථනසෙස	අත්ථනයස්ස

පිළුවෙකා.	පන්තියෙකා.	අසුබපාඨො	සුබපාඨො
187	30	නිස්සරණජ්ඣාසයොන	නිස්සරණජ්ඣාසයෙන
187	33	රූස්ස	රූපස්ස
194	27	යතෙතාහිතාය	යනෙනාහිතාය
196	19	ඛෙදසූවානෙ	ඛෙදසූවනෙ
196	28	කථායං	කතායං
198	8	රසසාරො	රසසාරසරො
198	12	රසො	රසෙ
198	17	සකෙක	සකෙකා
198	19	දෙවදෙවෙන	දෙවදෙවෙ
199	17	මාරාරදයො	මාරාරයො
200	8	තත්තාහෙ	සත්තාහෙ
200	10	සරාජගහං	රාජගහං
200	20	කන්ථකං!	කන්ථක!
201	8	ථලෙ	තලෙ
201	16	සහස්සමපි	සහස්සිඛපි
201	31	ආගමිංසු	අගමිංසු
202	13	මතෙතා	මත්තා
204	28	මණසි	මනසි
209	22	පිතාවුදිකඛිනි	පිතාවුදිකඛිතා
211	27	අහොසිං	අහොසි
212	42	වරණක	වරකණක
212	42	සසොභා	සසොභං
213	10	දෙවතාම්ව	දෙවතම්ව
217	21	ජාතා	ජාතො
219	18	අනඤ්ඤ	අනඤ්ඤ
220	34	සොථං	සොතः
223	3	පරිසං	පරිසා
226	32	එකචවා	එකවෙව
227	2	ධුම	ධුප
232	4	නිවත්තෙතා	නිවත්තෙතව
232	12	එමමස්ස	එවමස්ස
233	2	පජහති. අනත්තතයො	පජහති. දුක්ඛතො අනුපස්සනෙතා සුඛසඤ්ඤං පජහති
236	9	ඉපත්ථාය	ඉත්ථත්තාය
238	26	වඩ්කමෙන	වඩ්කමෙ

පිඨඛෙකා.	පන්නාසඛෙකා	අසුඛපාඨො.	සුඛපාඨො
240	1	නිමයෙ	ණිමයෙ
240	29	තිණණං	කිණණා
246	1	දරුමයං	දරුමයං
246	26	ගණ්හවිරවිංසුමා	ගණ්හමානො ස
		නොසඛෙඛනා	ඛෙඛනාසයිති
		සයිති 2	විරවිංසු.2.
247	5	උපපත්තිතො	උපපතිතො
247	30	එමපි	එවමපි
248	2	කතවඨානං	කරණවඨානං
251	8	ගහෙත්වා	ගහෙත්වා
253	13	ධණෙන	ධණෙ
256	34	පතිටඨාති	පතිටඨති.
257	5	කස්සවි	කස්සවි
258	25	ලෙකං	ලොකං
259	19	සුධාතිසුඛ	සුධාතිසුඛතරබුඛ
		ගුණති සඛෙති	ගුණාති සඛෙති
263	6	නාතෙන	නාඵෙන
263	19	කයිරමානා	කයිරමානෙ
273	26	වන්දන	චන්දන
274	35	ගනෙ	ගණෙ
275	32	අභිභවමානා	අභිභවමානං
276	8	වාතුද්දීපිකානි	වාතුද්දීපික
276	13	ගවන	ගමන
277	20	තා	තං
281	34	කාරෙති	තාරෙති
283	22	චතූනන	චතූනනං
283	26	පටිසම්භිදානං	පටිසම්භිදානං
284	19	වයාමතො	වායාමතො
286	18	ජාලාම	ජාලාව
286	33	වෙරියා	වෙඵරියා
287	5	සවරං	සංවරං
287	23	යතතසතතැහෙ	සතතසතතාහෙ
287	24	දෙසයතුං	දෙසයිතුං